

ДЕЦА НА ЗЕМЯТА

ДЖИЙН М.
ОБЕЛ

ЗАВРЪЩАНЕТО

Джийн М. Оел

Каменните убежища

ПЪРВА ГЛАВА

На ръба на варовиковата скала се бяха събрали много хора, които ги гледаха подозрително. Никой не ги приветства. Някои бяха вдигнали заплашително копията си, готови всеки момент да ги запратят към тях. Младата жена долови страха, който се излъчваше от непознатите. Застанала на пътеката долу в ниското, тя гледаше как хората продължаваха да се тълпят на ръба на скалата, вторачили в нея очи. Бяха много повече, отколкото предполагаше. И друг път се бе сблъсквала с открито нежелание да ги посрещнат гостоприемно по време на пътешествието им. „Няма защо да ги обвинявам – помисли си тя – в началото винаги е така.“ Ала въпреки всичко се почувства неловко.

Високият мъж скочи от гърба на младия жребец. За разлика от другите той не се чувстваше неловко, но ето, че се поколеба за миг, стиснал поводите на жребца. Обърна се назад и сините му очи срещнаха нейните.

– Айла, ще подържиш ли Рейсър за малко? Струва ми се изнервен – рече и погледна нагоре към скалата. – Както гледам, те май също са изнервени.

Жената кимна, слезе от кобилата и хвана поводите. Освен, че беше напрегнат от присъствието на непознатите хора, младият кафяв кон продължаваше да се чувства превъзбуден в присъствието на майка си. Страстите ѝ бяха поохладнели, но остатъчната миризма от срещата ѝ с жребца на стадото все още витаеше около нея. Айла държеше здраво поводите на коня, ала в същото време не изпускаше и жълтеникаво кафявата кобила, като се стараше да стои между двете животни. Помисли си дали да не отпусне юздите на Уини; кобилата беше привикнала с големите групи от непознати, но в момента също изглеждаше напрегната. Тази тълпа бе способна да извади всеки от равновесие.

Когато се появи вълкът, тя чу как непознатите се развълнуваха и застанаха нащрек там горе, на ръба на скалата, пред пещерата (ако това изобщо можеше да се нарече пещера). Никога не беше виждала такава. Вълчо се отърка в крака ѝ и застана пред нея, заел отбранителна поза, и Айла долови приглушеното му ръмжене. Когато започнаха дългото си пътешествие преди година, той често бе оставян в обкръжението на непознати, ала тогава беше още малко вълче – премеждията, през които бяха преминали, бяха изострили бдителността му и го бяха направили

много по-загрижен за нея.

Мъжът се изкачваше уверено по склона, без да показва какъвто и да е страх от стълпилите се непознати, ала жената предпочете да остане на мястото си и да ги наблюдава известно време, преди да се запознае с тях. Очакваше с трепет – или по-скоро с тревога – този миг повече от година. Първите впечатления бяха изключително важни... и за двете страни.

Хората стояха предпазливо на разстояние, ала ето че една девойка изведнъж се втурна към него. Джондалар веднага позна по-малката си сестра, макар че малкото момиченце се бе превърнало в красива млада жена по време на петте години от отсъствието му.

– Джондалар! Знаех си, че си ти! – възкликна тя и се хвърли в обятията му. – Най-накрая се върна!

Той я прегърна силно, след което я вдигна във въздуха със силните си ръце и радостно я залюля.

– Фолара, толкова се радвам да те видя! – извика мъжът, след което я свали на земята и се загледа в нея. – Колко си пораснала! Когато заминах, беше момиченце, а сега си красива жена... Винаги съм знаел, че ще се разхубавиш така. – В очите му грейна блясък, загатващ за нещо по-различно от братската обич.

Девойката му се усмихна, погледите им се срещнаха и тя усети как моментално попада в плен на тези сини очи. Страните ѝ пламнаха, но не от комплимента му, макар че околните си помислиха това, а от внезапното привличане, което почувства към този мъж, пък бил той неин брат, когото не беше виждала в продължение на толкова много години. Беше слушала много разкази за нейния красив по-голям брат с необикновени очи, който би омаял всяка жена, ала в спомените си виждаше единствено онова високо момче, което винаги се съгласяваше да играе с нея на всякакви игри. Сега девойката се сблъска за пръв път в живота си със силата на необикновения му чар. Джондалар забеляза реакцията на сестра си и ѝ се усмихна сърдечно, опитвайки се да разсее смущението ѝ.

Момичето хвърли поглед към началото на пътеката, виеща се покрай реката.

– Коя е тази жена, Джонде? – попита. – И какви са тези животни? Животните бягат от хората, а защо тези не бягат от нея? Тя зеландони ли е? Тя ли ги повика? – Сетне девойката внезапно се намръщи. – Къде е Тонолан? – попита и си пое рязко дъх, когато Джондалар свъси вежди.

– Тонолан вече пътува в следващия свят, Фолара – отвърна той. – А аз нямаше да съм жив сега, ако не беше тази жена.

– О, Джонде! Какво се случи?

– Дълго е за разказване, а и сега не му е времето. – Мъжът се усмихна, когато сестра му се обърна към него с това име. Само тя го наричаше така. – Не съм чувал това име, откакто заминах. Сега вече знам, че съм се върнал у дома. Как са другите, Фолара? Майка добре ли е? А Уиламар?

– И двамата са добре. Майка ни поизплаши преди няколко години. Но зеландони направи специална магия и тя оздравя. Ела да видиш сам. – Момичето го хвана за ръката и го поведе нагоре по пътеката.

Джондалар се обърна и помахна на Айла. Искаше да ѝ каже, че скоро ще се върне. Не желаше да я оставя сама с животните, но трябваше да види майка си, за да се убеди, че е добре. Този страх у хората го тревожеше – трябваше да поговори с тях за животните. Двамата с Айла отдавна бяха разбрали колко странно и плашещо за другите хора бе да видят животни, които не бягат от тях.

Хората познаваха животните. Всички народи, които бяха срещали по време тяхното пътешествие, ловуваха. Повечето от тях почитаха животинските духове по един или друг начин. Наблюдаваха животните внимателно от незапомнени времена. Хората познаваха средата, която обитаваха, и храната, която ядяха, сезонните миграции и придвижвания, периодите на раждане и разгонване. Но никой никога не се беше опитвал да докосне като приятел някое живо животно. Никой не се беше опитвал да сложи поводи на врата на някое животно и да го поведе. Никой не се беше опитвал да опитоми четириногите твари и едва ли някой изобщо си представяше, че това е възможно.

Обитателите на пещерата бяха много радостни, че виждат отново човек от тяхното племе, завърнал се от дълго пътешествие. Особено от такова, от каквото малцина се завръщаха. Но питомните животни бяха нещо толкова непознато, че бе напълно логично първата реакция на хората да е страх. Това бе толкова странно, толкова необяснимо, толкова далеч от техния жизнен опит и представи, че го възприемаха като нещо неестествено. И то не просто неестествено, а направо свръхестествено. Единственото, което задържаше повечето от тях да не побягнат и да се скрият или пък да не се опитат да убият вдъхващите страх животни, беше присъствието на Джондалар. Той бе пристигнал заедно с тези твари, ала ето, че сега заедно със сестра си изкачваше пътеката, водеща началото си от Горската река, и поне за момента изглеждаше съвсем нормално под ярките слънчеви лъчи.

Фолара беше демонстрирала завидна храброст, като се втурна така

импулсивно към него, ала тя беше млада, а всички млади са безстрашни. Девойката бе толкова щастлива да види отново брат си, че не можеше да чака. Джондалар никога нямаше да я нарани, а и не се боеше от животните.

Айла гледаше от подножието на склона как хората се скупчват около Джондалар и го приветстват с усмивки, прегръдки, целувки, потупвания, ръкостискания и с много думи. Тя забеляза една изключително пълна жена, някакъв мъж с кестенява коса, когото Джондалар прегърна, и една по-възрастна жена, която спътникът ѝ топло поздрави, обвивайки ръка около нея. „Сигурно е майка му“ – каза си тя и се запита какво ли ще си помисли жената за нея.

Тези хора бяха неговото семейство, неговият род, приятелите, с които бе израснал. Докато тя беше чужденка – една неприятна чужденка, която беше домъкнала тези диви животни със себе си и която знаеше неведоми пътища и дръзки идеи. Дали ще я приемат? Ами ако не я приемат? Не може да се върне, нейният народ вече повече от година пътуваше на изток. Джондалар ѝ беше обещал да тръгне с нея, ако тя иска или е принудена да го направи, но това бе преди да се види с народа си, преди да бъде посрещнат толкова радушно. Как ли се чувстваше сега?

Почувства как нещо я побутва по гърба и погали Уини, благодарна на приятелката си, че не е сама. Докато живееше в долината, след като напусна Клана, за един доста дълъг период от време конят беше единствената ѝ компания. Не забеляза, че въжето на кобилата се е разхлабило, но в същото време поотпусна поводите на Рейсър. Кобилата и нейната рожба обикновено се отнасяха приятелски един към друг, ала когато тя се разгонеше, нещата се променяха.

Още хора – откъде ли се взимаха толкова много – гледаха към нея. Джондалар разговаряше с мъжа с кестенявата коса. Той ѝ помахаше и се усмихна. Когато тръгна отново надолу, младата жена, мъжът и някои други го последваха. Айла си пое дълбоко дъх и зачака.

Щом я доближиха, вълкът заръмжа по-силно. Тя се протегна, за да го придърпа по-близо до себе си.

– Всичко е наред, Вълчо. Това е родът на Джондалар – каза. Спокойното ѝ докосване беше сигнал за него да престане да ръмжи и да изглежда опасен. Трудно беше, докато го научи, ала си струваше – особено сега. Де да можеше някой да докосне и нея, за да я успокои.

Хората с Джондалар се спряха малко по-назад. Те се опитваха да не показват безпокойството си и да не гледат към животните, които така открито се взираха в тях. Дори останаха на местата си, макар че към тях

се приближаваха непознати хора. Джондалар пристъпи напред и застана между тях.

– Мисля, че трябва да започнем с представянето, Джохаран – изрече и погледна към мъжа с кестенявата коса.

Когато Айла пусна поводите, за да се ръкува с две ръце, конете отстъпиха назад, но вълкът не мръдна. Тя забеляза страх в очите на мъжа, макар че едва ли имаше нещо, от което той да се бои. Жената погледна към Джондалар и се запита защо ли поиска толкова скоро да я представи официално. Погледна отблизо непознатия, който ѝ напомни за Брун – водача на клана, в който бе израснала. Властен и горд, умен и мъдър, той не се страхуваше от нищо – освен от света на духовете.

– Айла, това е Джохаран, вожд на Деветата пещера на Зеландониите, син на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера, роден в домашното огнище на Джоконан, бивш вожд на Деветата пещера – изреди сериозно стройният рус мъж, след което се усмихна. – И освен всичко друго е брат на Джондалар, пътешественик в Далечните земи.

Последваха няколко бегли усмивки. Закачката му намали донякъде напрежението. При официалното представяне човек изреждаше всички имена и връзки, за да покаже статута на представяния – всички постове, титли, постижения и родствени връзки заедно с титлите и постиженията на роднините му. Но на практика, като се изключат най-тържествените случаи, се споменаваха само най-важните. Не беше необичайно обаче младежи, особено братя, да подмятат шеговити реплики към дългите изброявания. По този начин Джондалар му напомняше за отминалите години, преди да поеме бремето и отговорността на водачеството.

– Джохаран, това е Айла от Мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на домашното огнище на Мамут, избрана от духа на Пещерния лъв и закриляна от Пещерната мечка.

Мъжът пристъпи напред и протегна двете си ръце с дланите нагоре, като по този начин приветстваше младата жена и даваше израз на приятелското си отношение. Голяма част от изброеното не му говореше нищо и поради това не знаеше кои от родствените ѝ връзки са най-важните.

– В името на Дони, Великата Майка Земя, те приветствам с добре дошла, Айла от мамутоите, дъщеря на домашното огнище на Мамут – изрече той.

Айла стисна двете му ръце.

– В името на Мут, Велика майка на всички, те приветствам, Джохаран, вожд на Деветата пещера на зеландониите – каза, след което се

усмихна. – И брат на пътешественика Джондалар.

Джохаран веднага забеляза, че тя говори езика им добре, но с доста необичаен акцент. След това му направиха впечатление странното ѝ облекло и външният ѝ вид. Ала когато тя се усмихна, веднага ѝ отвърна със същото. Донякъде, защото бе оценила шегата на Джондалар и беше показала на Джохаран, че брат му е важен за нея, но най-вече защото не можа да устои на усмивката ѝ.

Айла беше изключително привлекателна жена – стройна, с добре оформено тяло, дълга тъмно руса къдрава коса, сиво-сини очи и фини черти на лицето, макар и малко по-различни от тези на зеландонийките. Ала всеки път, когато се усмихнеше, сякаш слънцето хвърляше върху нея светъл лъч, който я огряваше отвътре и тя засияваше с ослепителната си красота. Джохаран затаи дъх. Джондалар винаги беше казвал, че тя има невероятна усмивка, и сега Айла с удоволствие забеляза, че и брат му не можа да ѝ устои.

Тогава Джохаран погледна към жребца, който тъкмо се изправяше нервно на задните си крака, и вълка, застанал до него.

– Джондалар ми каза, че трябва да... ъ-ъ... настаним тези животни... някъде наблизно. – „Но не и прекалено близо“ – помисли си той.

– На конете им трябва само някоя полянка с трева и вода – рече Айла. – Трябва обаче да кажем на хората, че те няма да се сблизат с тях, освен ако Джондалар или аз не сме до тях. Уини и Рейсър се изнервят в присъствието на непознати и им трябва известно време, за да свикнат с тях.

– Мисля, че това няма да е проблем. – Джохаран изгледа Уини, която махаше с опашка. – Могат да останат тук, ако тази малка долина ти се струва подходяща.

– Чудесно – намеси се Джондалар. – Но можем да ги преместим и малко по-нагоре по течението на реката, по-далеч от хората.

– Вълчо е свикнал да спи до мен – продължи Айла. Тя видя как Джохаран се намръщи. – Напоследък се държи много закрилнически с мен и може да предизвика проблем, ако не е близо до мен.

Тя забеляза приликата между него и Джондалар – особено в начина, по който свъсваше вежди, – и ѝ се прииска да се усмихне, ала Джохаран бе напрегнат. Сега не беше време за усмивки, макар че в изражението му имаше нещо странно познато и успокояващо.

Джондалар също видя как брат му се намръщи.

– Мисля, че няма да е лошо да запознаем Джохаран с Вълчо – каза той.

Джохаран се ококори, обзет от паника, но преди да успее да се противопостави, Айла грабна ръката му и се наведе към месоядният хищник. Обгърна с ръка дебелия врат на вълка, за да го накара да спре да ръмжи, но щом дори тя улавяше страха на този човек, Вълчо със сигурност го беше усетил.

– Дай му да ти помирише първо дланта – каза тя. – Обикновено така се запознава с някой.

Вълкът отдавна бе научил, че за Айла е важно той да приеме в своята глутница от човешки същества хората, които тя му представяше. Не харесваше миризмата на страха, но подуши мъжа, за да се запознае с него.

– Някога докосвал ли си козината на жив вълк, Джохаран? – попита го тя. – Малко е твърда, нали? – Айла прокара ръката му по врата на животното, за да почувства рошавата козина. – Още си я сменя и го сърби. Затова много обича да го чешат зад ушите – каза и му показа как да го направи.

Джохаран докосна козината, но повече го впечатли топлината. Изведнъж осъзна, че това е жив вълк! И изобщо не се дразнеше, че го пипат.

Айла забеляза, че дланта на мъжа вече не е толкова вдървена от страх и той понечи да погали животното.

– Дай му пак да помирише ръката ти.

Джохаран доближи ръката си до муцуната на вълка и очите му отново се ококориха от изненада.

– Той ме близна! – възкликна, без да знае какво да очаква – добро или лошо. После видя как Вълчо близна и лицето на Айла, което явно й беше много приятно.

– Браво, Вълчо, добре се държа. – Жената се усмихна и го погали. После се изправи и се потупа по раменете. Вълкът скочи, сложи лапите си на мястото, което тя му посочи, и я близна по врата. После захапа много нежно и внимателно брадичката ѝ, като изръмжа от удоволствие.

Джондалар видя как Джохаран и останалите зяпнаха от изненада и осъзна колко страшен всъщност им изглежда този акт на вълчата привързаност, тъй като не го разбираха. Брат му го изгледа със смесица от уплаха и изумление.

– Какво прави с нея?

– Сигурен ли си, че не е опасно? – попита в същия миг Фолара. Не можеше повече да стои спокойно. Другите хора също се размърдаха нерешително.

Джондалар се усмихна:

– Да, на Айла нищо й няма. Той я обича и никога не би я наранил. Така вълците показват чувствата и привързаността си. И на мен ми отне известно време, докато свикна. Познавам този вълк, откакто беше малко пухкаво зверче.

– Това не е зверче, а голям вълк! И то е най-огромният вълк, който някога съм виждал! – възкликна Джохаран. – Можеше да й прегризе гърлото.

– Да, можеше. Виждал съм го да прегризва гърлото на една жена... която се опита да убие Айла – отговори Джондалар. – Вълчо я пази.

Наблюдаващите сцената зеландонийци въздъхнаха от облекчение, когато вълкът отново застана на четири лапи до нея, с отворена уста, увиснал отстрани език и оголени зъби. Джондалар смяташе, че така вълците се усмихват, сякаш Вълчо беше доволен от себе си.

– Той постоянно ли прави така? – попита Фолара. – Вълците често нападат слабите и невръстните.

При споменаването на децата по лицата на стоящите около тях хора мигом плъзна сянката на тревогата.

– Вълчо обича децата – отговори веднага Айла – и ги закриля. Особено най-малките и най-слабите. Той беше отгледан заедно с деца в Лъвския бивак.

– В Огнището на лъва имаше едно много болнаво и слабо момче – добави Джондалар. – Трябваше да ги видите как си играеха заедно. Вълчо беше винаги много внимателен с него.

– Това животно е много необикновено – намеси се друг мъж. – Трудно е за вярване, че един вълк може да се държи така... сякаш не е вълк.

– Прав си, Солабан – каза Джондалар. – Според нас той се държи тъй, сякаш не е вълк. Но ако ние бяхме вълци, сигурно нямаше да мислим така. Вълчо израсна заедно с хората и Айла твърди, че смята хората за неговата глутница. Той просто се отнася към хората като с вълци.

– Той ловува ли? – поиска да узнае мъжът, когото Джондалар нарече Солабан.

– Да – отвърна Айла. – Понякога ловува за себе си, а понякога помага с дивеч и на хората.

– Как разбира кого да дебне и да напада и кого не? – попита Фолара. – Защо не напада онези коне например?

Жената се усмихна.

– Конете също са част от неговата глутница. Сигурно сте

забелязали, че не ги е страх от него. А и той никога не напада хора. Иначе може да ходи на лов за всякакви животни, освен ако аз не му забраня.

– И като му забраниш, той слуша ли те? – попита един друг мъж.

– Да, Рушемар – увери го Джондалар.

Мъжът поклати глава от удивление. Трудно беше да повярва, че един човек може да упражнява контрол върху толкова силен хищник.

– Е, Джохаран – усмихна се Джондалар, – убеди ли се, че е безопасно Айла и Вълчо да се качат горе заедно с мен?

Вождът помисли за момент, след което кимна:

– Само че ако има някакъв проблем...

– Няма да има, Джохаран. – Джондалар се обърна към Айла: – Майка ми ни покани да се преместим при нея. Фолара още живее при нея, но тя си има стая. Мартона и Уиламар също. Той в момента е на търговско пътуване. Майка ни предлага да живеем в централното ѝ жилищно помещение. Разбира се, можем да отидем при зеландони, при огнището за гости, ако искаш.

– Ще ми е приятно да живея заедно с майка ти, Джондалар.

– Добре! Майка също предложи да почакаме с най-официалното представяне, докато се настаним. И без това мен няма защо да ме представят, а и защо да повтаряме цялата церемония поотделно с всеки един човек, щом можем да го направим наведнъж.

– Вече готвим приветствено тържество за довечера – обади се Фолара. – Сигурно ще има още едно по-късно за съседните пещери.

– Майка ти е мъдра, Джондалар. По-лесно ще е да се запозная с всички наведнъж, но ти можеш и сега да ме представиш на тази млада жена – предложи Айла.

Фолара се усмихна.

– Разбира се, че щях да го сторя – оправда се той. – Айла, това е сестра ми Фолара, благословена от Дони, от Деветата пещера на зеландониите; дъщеря на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера; родена в домашното огнище на Уиламар, пътешественик и майстор-търговец; сестра на Джохаран, вожд на Деветата пещера; сестра на Джондалар...

– Той знае за теб, Джондалар, а аз вече чух нейните титли и кръвни връзки – прекъсна го сестра му. Нямахше търпение да изслуша всички формалности и протегна двете си ръце към Айла. – В името на Дони, Великата майка Земя, те приветствам, Айла от рода на мамутоите, приятел на коне и вълци.

Тълпата, събрала се на слънчевата каменна площадка, бързо се отсрани назад, когато видя, че жената и вълкът тръгнаха нагоре по

пътеката заедно с Джондалар и придружаващата ги група. Един или двама се осмелиха да се приближат до четириногите, докато останалите надничаха любопитно отстрани. Когато стигнаха до ръба на скалата, Айла зърна за пръв път вътрешността на Деветата пещера на зеландоните. Гледката я изненада.

Тя знаеше, че думата „пещера“ при народа на Джондалар не се отнася толкова за жилището, колкото за групата от хора, които живеят там. Това, което видя обаче, в никакъв случай не можеше да бъде наречено пещера – не и по нейните представи. Пещерата представляваше едно или повече тъмни помещения, намиращи се във вътрешността на скала или под земята, които имаха отвор, свързващ ги с външния свят. Жилищното пространство на тези хора бе разположено под огромната, надвиснала варовикова повърхност на огромна скала. Нещо като заслон, който осигуряваше закрила от дъжд или сняг, но пропускаше светлина през деня.

Високите стръмни скали в района някога са представлявали дъното на древно море. Вкаменените черупки на ракообразните се бяха натрупали по дъното и в крайна сметка се бяха превърнали в калциев карбонат – варовик. През различни периоди от време поради различни причини някои от изградените от черупки пластове се бяха оказали по-дебели и по-здрави от другите. Когато релефът се беше променил и морското дъно се бе превърнало в скали, вятърът и водата бяха пробили лесно отвори в по-меките скални породи, а по-твърдите скали бяха останали във формата на тераси и площадки.

Макар че скалите също гъмжаха от пещери, което беше нормално за варовика, тези необикновени, подобни на полици образувания, бяха създали каменни заслони. Те предоставяха идеални условия за живот и бяха използвани като жилища от хиляди години.

Джондалар поведе Айла към възрастната жена, която беше видяла одева. Жената бе висока, стройна и с горда осанка. Тя търпеливо ги чакаше. Косата ѝ, светло кестенява, но почти побеляла, беше прибрана назад в дълга плитка. Имаше ясни и прями сиви очи.

Когато я доближиха, той започна с официалното представяне:

– Айла, това е Мартона, бивш вожд на Деветата пещера на зеландоните; дъщеря на Джемара; родена в домашното огнище на Рабанар; съпруга на Уиламар, майстор-търговец на Деветата пещера; майка на Джохаран, вожд на Деветата пещера; майка на Фолара, благословена от Дони; майка на... – Той искаше да каже на Тонолан, ала се поколеба, след което продължи: – Джондалар, завърнал се пътешественик. –

После се обърна към майка си: – Мартона, това е Айла от Лъвския бивак на мамутои, дъщеря на домашното огнище на Мамут, избрана от духа на Пещерния лъв, закрияна от духа на Пещерната мечка. Мартона протегна ръце.

– В името на Дони, Великата Майка Земя, те приветствам, Айла от мамутоите.

– В името на Мут, Великата майка на всички, аз също те приветствам, Мартона от Деветата пещера на зеландониите и майка на Джондалар.

На Мартона също ѝ направи впечатление странното произношение на Айла. Но въпреки това тя говореше доста добре езика. Реши, че става дума или за някакъв говорен дефект, или за акцент от напълно непознат език, употребяван много далеч оттук. Усмихна се:

– Идваш отдалеч, Айла. Разделила си се с всички твои близки и любими. Ако не беше ти, сега Джондалар нямаше да се е върнал у дома при мен. Благодарна съм ти за това. Надявам се скоро да се почувстваш като у дома си тук и ще направя всичко по силите ми, за да стане така.

Айла разбираше, че майката на Джондалар е искрена в обещанията си. Това ѝ подежда успокояващо. Посрещането на Мартона я трогна.

– Исках да се запознаем още щом Джондалар ми разказа за теб..., но малко се боях – отвърна тя със същата прямота.

– Не те виня. На мен щеше да ми е много трудно, ако бях на твоето място. Ела да ти покажа къде да оставиш нещата си. Сигурно си уморена и искаш да си починеш, преди да участваш в приветственото празненство довечера – каза Мартона и я поведе към мястото под скалния навес.

Изведнъж Вълчо започна да скимти, изляз като кутре, изтегна предните си лапи и завъртя игриво опашка.

Джондалар беше изненадан:

– Какво прави?

Айла погледна към Вълчо – тя беше не по-малко изненадана. Животното повтори действията си.

– Мисля, че се опитва да привлече вниманието на Мартона – отвърна тя. – Мисли, че не го е забелязала, и според мен иска да го представи.

– Аз също искам да се запозная с него – добави Мартона.

– Не те е страх от него! – възкликна Айла. – И той го разбира.

– Наблюдавах го. Не забелязах нищо, от което да се страхувам. – Тя протегна ръка към вълка. Той помириса дланта ѝ, облиза я и отново изскимтя.

– Мисля, че Вълчо иска да го погалиш. Той обича да получава ласки от хората, които харесва – поясни стопанката му.

– Харесва ти, нали? – каза старата жена, докато го галеше. – Вълчо? Така ли го нарече?

– Да. Това е думата на езика на мамутоите за „вълк“. Едва ли може да се намери по-подходящо име за него – обясни Айла.

– Никога досега не съм го виждал да приема някого толкова бързо – намеси се Джондалар и почитателно погледна към майка си.

– Нито пък аз – каза Айла. – Сигурно се радва да се запознае с някого, който не се бои от него.

Докато вървяха към сянката на надвисналия камък, тя почувства внезапен хлад. За миг я побиха ледени тръпки от страх. Хвърли поглед към огромната каменна повърхност, надвиснала от скалата. Дали няма да се срути върху тях? Ала когато очите ѝ свикнаха със слабата светлина, се изуми от размерите на дома на Джондалар. Пространството под каменния навес беше огромно – много по-голямо, отколкото си бе представляла.

Беше виждала подобни висящи скали по течението на реката, докато пътуваха насам. Някои очевидно бяха обитаеми, макар че никоя от тях не беше така огромна като тази. Всички в района знаеха за огромния скален навес и за големия брой хора, които той приютяваше. Деветата пещера беше най-голямата от всичките общности, които се наричаха зеландонии.

Скупчени при източния край на пространството, по задната стена и в средата бяха изградени отделни конструкции. Много от тях бяха доста големи, направени от камък и дървени греди. Отвън те бяха покрити с опънати животински кожи. Вътрешността им беше украсена с картини на животни и различни абстрактни символи, нарисувани в черно. Имаше и много форми в червено, жълто и кафяво. Постройките бяха подредени в дъга, сочеща на запад. Дъгата заобикаляше голо пространство, намиращо се близо до средата на покритата от надвисналата скала местност. Това голо пространство бе изпълнено от множество предмети и хора.

Айла се вгледа по-внимателно. Това, което допреди малко ѝ се струваше безразборна бъркотия, сега се откри като отделни места, всяко, от които беше предназначено за извършването на определена дейност. Само на пръв поглед всичко изглеждаше хаотично, тъй като се вършеха толкова много дейности.

Тя видя как обработват животински кожи и правят копия, като ги

изправят и коват. Кошници в различен стадий на направата им бяха подредени на друго място. На трето се сушаха ремъци, опънати върху колове от дебели кости. Дълги конци висяха от колчета, забити на кръст над недовършени мрежи. Те бяха опънати по рамки, а по земята, се спускаха хлабаво изплетени конци. Кожи, някои, от които боядисани в червени тонове и най-различни други цветове, бяха нарязани на парчета, а близо до тях бяха окачени ушитите от парчетата дрехи.

Тя разпозна повечето от занаятите, но до готовите дрехи се вършеше нещо, което ѝ се стори напълно непознато. Върху една вертикална рамка бяха опънати много тънки нишки. Хоризонтално и перпендикулярно на нишките беше вплетен някакъв предмет. Айла искаше да отиде там и да погледне по-отблизо, ето защо си каза, че ще го стори, само че по-късно. Парчета дърво, камък, кост, еленови и слонови рога бяха струпани на други места. От тях изрязваха най-различни сечива – лъжици, черпаци, купи, клещи, оръжия. Повечето от тях бяха украсени с резба и изписани орнаменти. Имаше и малки скулптури и изсечени фигурки, които не бяха сечива или инструменти. Изглежда бяха направени поради някаква причина, която не ѝ беше известна.

Видя зеленчуци и билки, окачени високо на големи рамки с много кръстове, а по-ниско висяха оставени за сушене късове месо. Встрани от всички тези дейности се виждаше място, покрито с остри каменни пластини. Реши, че вероятно е за хора като Джондалар. За каменоделците, които изработват инструменти, ножове и остриета за копия.

Накъдето и да погледнеше, виждаше хора. Общността, която живееше под просторния скален подслон, не беше никак малобройна, Айла беше израснала в клан, който наброяваше по-малко от трийсет души. На Събора на Клана, който се организираше на всеки седем години, за кратко се събираха двеста души. За нея това бяха невероятно много хора. Макар на Летния събор на мамутоите да се беше събрал много повече народ, Деветата пещера на зеландониите беше дом на повече от двеста души – повече, отколкото имаше на Събора на целия Клан!

Не знаеше колко хора стоят и ги гледат в момента, но се сети за времето, когато беше отишла заедно с Клана на Брун на събора на клановете. Тогава също ѝ се струваше, че всички погледи са вперени само в нея. Онези се бяха опитали да не я плашат с поведението си, ала хората, които сега ги зяпаха, докато Мартона водеше Джондалар, Айла и вълка към новото им жилище, не проявяваха и най-малката любезност. Изобщо не се стараеха да не я гледат в очите и тя се запита дали някога ще може да свикне да живее с толкова много хора. И искаше ли го изобщо?

ВТОРА ГЛАВА

Едрата жена хвърли поглед към помръдналата кожена завеса на отсрещния вход, след което бързо сведе очи към земята, когато от жилището на Мартона излезе младата русокоса чужденка. Жената седеше на обичайното си място – върху издялана от солиден варовик седалка, която бе достатъчно здрава, за да издържи масивното ѝ тяло. Покритата с кожа мебел беше направена специално за нея и беше разположена точно там, където искаше: с лице към задната част на обширната открита местност, под огромния скален покрив, който предпазваше цялото селище. Оттук се виждаше като на длан почти цялата общност.

Жената сякаш медитираше. Тя не използваше за пръв път мястото, за да наблюдава даден човек или дейност. Хората се бяха научили да не я безпокоят, докато медитира, особено пък, когато носеше на гърдите си медальона от слонова кост, обърнат обратно. Когато украсената със символи и животни страна на медальона беше отпред, всеки можеше да дойде при нея. Ала щом го обърнеше обратно, това беше символ на мълчание и означаваше, че не иска да говори с никого, нито пък желае да бъде безпокоена.

Хората от пещерата бяха свикнали до такава степен с нейното контролиращо присъствие, че почти не я забелязваха. Тя съзнателно бе насаждала у тях тази нагласа и не изпитваше никакви угризения. Като духовен водач на Деветата пещера на зеландониите тя се смяташе за отговорна за благосъстоянието на своя народ и използваше всички начини, които острият ѝ ум измисляше, за да изпълнява успешно тази си задача.

Тя проследи как девойката излезе от скалния подслон и се запъти към пътеката, водеща към долината. Забеляза, че кожената ѝ туника има чуждестранен произход. На старата шаманка ѝ направи впечатление, че чужденката се движи гъвкаво и от нея струи здраве и сила. Освен това към младостта ѝ се прибавяше самоувереност, въпреки че се намираше между напълно непознати хора.

Жената зеландони стана и тръгна към едно от многото подобни жилища с различни размери, пръснати под варовиковия навес. На входа на жилището, който разделяше личните помещения от откритата обща площ, тя почука по коравата кожа и чу приближаващи стъпки. Стройният, висок и невероятно красив мъж с руса коса отвори вратата-покривало и яркосините му очи я изгледаха изненадано.

– Зеландони! Колко мило, че те виждам – възкликна той. – Но майка не си е у дома.

– Защо мислиш, че съм дошла при Мартона? Не тя, а ти отсъстваше цели пет години – изстреля остро тя.

Той се смути и нищо не отговори.

– Е, така ли ще ме оставиш да стоя на вратата, Джондалар?

– О..., Влез, разбира се – покани я той и топло се усмихна. Синеокият мъж отстъпи назад и я въведе вътре.

Двамата се гледаха мълчаливо и изпитателно известно време. Когато той замина, тя тъкмо бе провъзгласена за Първа сред Онези, които служеха на Майката. Имаше пет години да получи високата титла и го беше постигнала. Жената, която Джондалар познаваше, беше напълняла твърде много. Изглеждаше два-три пъти по-едра от другите жени, а гърдите и задникът ѝ бяха чудовищно големи. Имаше гладко пълно лице с тройна брадичка, но проницателните ѝ сини очи не изпускаха нищо. Тя си беше висока и силна. Въпреки килограмите се движеше доста грациозно, а обноските ѝ демонстрираха престижа и авторитета на нейната титла. От нея се излъчваше някаква властна аура, която повеляваше уважение и почитание.

Двамата заговориха почти едновременно.

– Колко си се променил...

– Да ти донеса ли... – започна Джондалар, след което се усмихна неловко и промълви: – Извинявай. – Изведнъж се почувства странно напрегнат. После забеляза плахата ѝ усмивка и познатия поглед и се отпусна малко. – Радвам се да те видя... Золенка – каза, поглеждайки я с обич и топлота.

– Не си се променил много – рече жената. Тя усети как се подава на чара му и в съзнанието ѝ изплуваха приятни спомени. – Дълго време никой не ме беше наричал Золенка. – Огледа го внимателно: – И все пак си се променил. Пораснал си. Сега си много по-красив...

Той понечи да възрази, ала тя поклати глава:

– Не отричай, Джондалар. Знаеш, че е истина. Но има известна разлика. Изглеждаш... как да го кажа... нямаш предишния вид на зажаднял за любов младеж. Онази жажда, която всяка жена с удоволствие би утолила. Мисля, че най-накрая си открил това, което си търсил. Щастлив си както никога досега.

– Не бих могъл да скрия нещо от теб – отвърна той и се усмихна, развълнуван като дете. – Това се дължи на Айла. Мислим да се оженим през летния брачен сезон. Можешме да проведем брачна церемония,

преди да тръгнем или по време на пътуването ни, но аз исках да изчакаме, докато не се върнем у дома. За да можеш ти да сложиш ремъка върху китките ни и да завържеш възела.

Дори само споменаването и в разговора промени изражението му. Старата зеландони веднага почувства обсебващата любов, която той изпитваше към русокосата жена Айла. Това донякъде я обезпокои и задейства, майчинския ѝ инстинкт към народа ѝ и особено към този човек. Изпитваше загриженост за хората от своя род в качеството си на глас, наместник на Великата Майка Земя. Жената също беше подвластна на силните емоции като млада, но с годините се беше научила да ги контролира. Ала тази, която толкова много обичаше, можеше да го нарани по ужасен начин и дори да го съсипе. Зеландони присви очи. Искаше да разбере повече за младата жена, която го беше омаяла до такава степен. Какво толкова неустойимо имаше у нея?

– Откъде си сигурен, че тя е най-подходящата за теб? Къде се запозна с нея? Всичко ли знаеш за нея, за миналото ѝ?

Джондалар усети тревогата ѝ. Него също го притесняваше нещо, но то беше друго. Зеландони беше най-високопоставеният духовен водач на всички зеландонии. Не я бяха избрали за Първа просто ей-така. Тя беше властна и могъща жена и той не искаше да я настройва срещу Айла. Най-голямото притеснение – на него и на Айла – по време на дългото им, трудно пътешествие беше дали неговият народ ще я приеме добре. Въпреки всичките ѝ изключителни качества, в живота на Айла имаше моменти, които той би искал да запази в тайна. Съмняваше се обаче, че възлюбената му ще го направи. Можеше да си навлече много трудности и навярно мнозина от рода му щяха да се опълчат срещу Айла, така че нямаше никакъв смисъл да настройва и тази жена срещу себе си. Напротив, Айла повече от всичко се нуждаеше от подкрепата на зеландони.

Той хвана жената за раменете. Трябваше да я убеди по някакъв начин не само да приеме Айла, но и да ѝ помогне. Не знаеше как обаче. Гледайки я в очите, не можеше да не си спомни любовта, която двамата бяха изпитвали някога. Изведнъж осъзна, че колкото и трудно да му е, само искреността му ще свърши работа.

Джондалар беше затворен човек, що се отнасяше до личните чувства. Бе се научил да контролира силните си емоции и да не ги показва. Не му беше лесно да говори за чувствата си на друг. Дори на човек, който познаваше толкова добре като нея.

– Зеландони... – започна той тихо и спокойно. – Золен... знаеш, че

ти ми отвори очите за жените. Още бях невръстно момче, а ти беше най-красивата жена, за която един мъж би могъл да мечтае. Не бях сам в мокрите си сънища, когато си мечтаех за теб. Но ти направи така, че сънищата ми да се сбъднат. Изгарях по теб и когато ти дойде и стана моя жена-донии, не можах да ти се наситя. Ти постави началото на моята мъжественост, но знаеш, че нещата не свършват дотам. Исках още, а и ти беше ненаситна, колкото и да се съпротивляваше. Макар и да беше забранено, аз те обичах и ти ми отвръщаше със същото. Все още те обичам. Винаги ще те обичам.

Дори след това, след всичките неприятности, които си причинихме един на друг и майка ме изпрати да живея с Даланар, когато се върнах, никой не се сближи с теб. Жадувах за теб, легнал до друга жена, и жадувах не само за тялото ти. Исках да делим заедно с теб домашно огнище. Не ме притесняваше разликата във възрастта, нито пък това, че на никой мъж не се разрешава да се влюбва в своята жена-донии. Исках да прекарам остатъка от живота си с теб.

– Виж в какво се превърнах сега, Джондалар – отвърна Золена. Тя беше трогната от тези думи повече, отколкото очакваше. – Добре ли ме огледа? Не само съм по-възрастна от теб. Толкова съм дебела, че вече трудно се придвижвам. Все още съм силна и бих могла да понеса и по-голямо тегло, което със сигурност ще ми се наложи с годините. А ти си млад и толкова хубав... не напразно всички жени въздишат по теб. Майката ме избра. Сигурно е знаела, че като остарея, ще изглеждам като нея. За една шаманка-зеландони това е нормално, но в твоето домашно огнище щях да съм само една дебела възрастна жена, а ти щеше да си все същият млад красавец.

– Мислиш ли, че това щеше да е важно за мен? Золена, трябваше да пътувам отвъд края на Великата река-майка, за да откроя жената, която може да се сравнява с теб. Не можеш да си представиш колко далеч трябваше да отида. Отново бих го сторил и ако трябва, бих стигнал и по-далеч. Благодарен съм на Великата Майка, че открих Айла. Обичам я, както бих обичал теб. Бъди добра с нея, Золена... зеландони. Не й причинявай зло.

– Точно така. Ако е най-подходящата за теб, ако може да се „сравнява“ с мен, не бих я наранила, а и тя не би го направила спрямо теб. Това трябва да разбера, Джондалар.

Двамата се обърнаха към входа, когато някой отмести вратата-завеса. Айла влезе вътре с пътните си вързопи и видя Джондалар, сложил ръце върху раменете на една изключително пълна жена. Той веднага

свали засрамено ръцете си, сякаш правеше нещо нередно.

Какво имаше в начина, по който Джондалар гледаше тази жена, в начина, по който я беше хванал? Ами жената? Въпреки размерите ѝ в начина, по който я държеше, имаше нещо интимно. Скоро Айла забеляза още една черта у нея. Когато жената се обърна, за да погледне към новодошлата, тя го направи с такава увереност и достойнство, които гореха недвусмислено за авторитета ѝ.

Търсенето на отличителни черти в поведението и обноските на другите се беше превърнало във втора природа на младата Айла. Хората от Клана, които я бяха отгледали, не употребяваха често думи. Те общуваха чрез знаци, жестове и мимики. Когато живееше в рода на мамутоите, способността ѝ да тълкува езика на тялото се беше развила и обхвана разбирането на подсъзнателните сигнали и жестове у тези, които използваха думите. Изведнъж разбра коя е тази жена и прозря онова важно нещо, което се беше случило между мъжа и жената срещу нея. Тя усети, че в момента е подложена на важно изпитание, но не се поколеба.

– Това е тя, нали, Джондалар? – попита и се приближи до тях.

– Коя „тя“? – попита на свой ред зеландони и се вгледа изпитателно в чужденката.

Айла ѝ отвърна със същия поглед, без изобщо да трепне.

– Тази, на която трябва да благодаря – отвърна. – Преди да срещна Джондалар, аз не разбирах Майчините дарове, особено дара на насладата. Познавах само болката и гнева, но този мъж бе достатъчно търпелив и нежен с мен, за да ме научи на това приятно занимание. Той ми разказа за жената, която пък е научила него. Благодаря ти, зеландони, че си посветила Джондалар в този Майчин дар, който той предаде на мен. Но съм ти още по-благодарна за нещо много по-важно... и което трудно ще приемеш. Благодаря ти, че се отказа от него, за да може да открие после мен.

Зеландони беше изненадана, макар че почти не го показа. Не очакваше да чуе точно тези думи от устата на Айла. Погледите им бяха приковани един в друг, докато жената изучаваше Айла. Търсеше в нея ключ към дълбините на нейната душа, опитваше се да надзърне в нейните чувства, да разбере истината. Възрастната жена не отстъпваше на Айла, когато ставаше въпрос за разбирането на подсъзнателните сигнали и езика на тялото, макар че способностите на Золен се дължаха повече на интуицията ѝ. Талантът ѝ се беше развил след внимателни наблюдения и инстинктивни анализи, а не от усъвършенстваната употреба на жестове и мимики, научени още в детска възраст. Зеландони не знаеше как го

прави, но разгадаваше душевните тайни.

Трябваше да мине известно време, докато забележи още едно любопитно нещо. Макар че младата жена говореше перфектно зеландонийски – толкова добре, че го владееше като роден, – тя без съмнение беше чужденка.

Зеландони беше виждала и други непознати, които говореха с акцент, но в речта на Айла имаше нещо странно и екзотично. Нещо, което не беше чувала до този момент. Не че гласът ѝ беше неприятен – не, по-скоро беше гърлен и леко дрезгав. Освен това трудно произнасяше някои звуци. Спомни си думите на Джондалар – колко далече беше стигнал по време на пътешествието си – и една мисъл осени за секунда съзнанието на Золена, докато двете жени продължаваха да се гледат. Тази жена се беше съгласила да пропътува огромно разстояние, за да дойде в дома му.

Едва тогава забеляза, че лицето ѝ имаше подчертано чужди черти, и се опита да разграничи разликите. Айла определено беше привлекателна – как иначе Джондалар щеше да я доведе у дома, – но лицето ѝ беше някак по-широко и по-късо, отколкото на другите жени от зеландониите, при все че имаше приятни пропорции и добре изразена челюст. Беше по-висока от нея и в тъмно русата ѝ коса се открояваха изсветлели от слънцето кичури. Ясните ѝ сиво-сини очи говореха за укривани тайни и силна воля, но в тях нямаше и най-малък намек за злонамереност.

Зеландони кимна и се обърна към Джондалар:

– Става.

Той си отдъхна, след което погледна последователно първо към едната, а после към другата.

– Как разбра, че това е зеландони, Айла? Та ти още не си представена на нея, нали?

– Не беше трудно. Ти все още я обичаш, тя теб – също.

– Но..., но... как... – промълви той.

– Не се ли досещаш, че съм виждала този твой поглед и преди? Не мислиш ли, че мога да разбера как се чувства една жена, която те обича?

– Някои хора щяха да ревнуват, ако видеха човека, когото обичат, да гледа влюбено някой друг – изтъкна той.

Зеландони разбра, че под „някои хора“ Джондалар имаше предвид себе си.

– Тя просто вижда един красив млад мъж с дебела стара жена, Джондалар – рече. – Всеки би видял същото. Любовта ти към мен не е заплаха за нея. Благодаря ти, че още се сещаш за мен.

Тя се обърна към Айла:

– Не бях сигурна в теб. Ако бях почувствала, че не си подходяща за него, без значение от колко далеч си дошла, никога нямаше да се омъжиш за него.

– С нищо не би могла да го спреш.

– Видя ли? – обърна се зеландони към Джондалар. – Казах ти, че ако е подходяща за теб, няма да я нараня.

– Марона според теб подходяща ли беше, зеландони? – попита той с нотка на раздразнение. Чувстваше се така, сякаш нямаше право да решава какво да прави сам за себе си. – Ти не се противопостави изобщо, когато се сгодих с нея.

– Това нямаше значение. Ти не я обичаше и тя не можеше да те нарани.

Двете жени го гледаха и макар че едната изобщо не приличаше на другата, изражението на лицата им беше сходно. Изведнъж Джондалар се засмя:

– Е, радвам се, че двете любими в живота ми ще станат добри приятелки.

Зеландони повдигна вежда и го изгледа сурово.

– Какво те кара да мислиш, че ще се сприятелим? – възрази тя, ала се усмихна и излезе.

Джондалар почувства борбата на смесени, чувства в себе си, докато гледаше как зеландони си тръгва, но беше доволен, че влиятелната жена пожела да приеме Айла. Сестра му, както и майка му, се бяха държали приятелски с нея. Всички жени, които не му бяха безразлични, изглежда, бяха готови да я посрещнат дружелюбно. Или поне на първо време, си каза той. Майка му дори бе обещала да направи всичко възможно любимата му да се чувства като у дома си.

Кожената завеса се размърда и той с изненада видя, че влиза майка му – и то точно докато си мислеше за нея. Мартона носеше мях – изсушен стомах на някакво средно по-големина животно. Съдът беше пълен с някаква пурпурночервена течност. Лицето на Джондалар се озари от широка усмивка.

– Майко, донесла си от твоето вино! – възкликна. – Айла, спомняш ли си питието, което пихме, когато бяхме отседнали при шарамудоите? Боровинковото вино? Сега имаш възможност да опиташ от прочутото вино на Мартона. Тя се слави с него. Каквито и плодове да използват повечето хора, сокът им често става горчив, но майка знае как да го избегне. – Той се усмихна и добави: – И може би някой ден ще ми разкрие

тайната си.

Мартона също се усмихна, но не каза нищо. От изражението ѝ Айла разбра, че тя наистина има тайна технология и че умее добре да пази не само собствените си тайни. Сигурно познаваше много хора. В душата на жената имаше скрити дълбоко пластове, макар че беше искрена и честна, както и дружелюбна и приятелски настроена. Айла знаеше, че майката на Джондалар няма да си направи прибързани изводи, преди напълно да я приеме.

Изведнъж си спомни за Иза, жената от Клана, която я бе отгледала като майка. Иза също знаеше много тайни, но както всички останали от Клана никога не лъжеше. При положение, че използваха езика на жестовете и най-малките нюанси на позата на тялото и изражението на лицето, просто нямаше как да лъжат. Веднага щеше да се разбере. Но можеха да се въздържат и да премълчат нещо. Макар и другите да разберяха, че криеш нещо от тях, това беше позволено в името на неприкосновеността на личния живот.

Не за пръв път се сещаше за Клана, осъзна тя. Вождът на Деветата пещера, братът на Джондалар – Джохаран, ѝ напомняше за Брун – вожд на нейния Клан. Защо ли роднините му ѝ напомняха за Клана, запита се тя.

– Сигурно сте гладни – каза Мартона.

Джондалар се усмихна:

– Да, много съм гладен! Не сме яли от сутринта. Толкова бързах да се върна, а и бяхме толкова близо, че не исках да спираме.

– Ако сте преместили вътре всичките си неща, седнете и си починете, докато ви приготвя нещо за ядене. – Мартона ги заведе при ниска маса, показа им възглавнички, на които да седнат, и им наля в купи от тъмночервената течност. Тя се огледа. – Не виждам вълка ти, Айла. Знам, че си го вкарала вътре. Той не е ли гладен? Какво яде той?

– Обикновено му давам всичко, но той също сам си хваща дивеч, като ловува. Вкарах го вътре, за да знае къде е мястото му, ала той дойде с мен, когато слязох в долината при конете, и реши да остане там. Сам идва и си отива, когато си поиска, освен, ако не ми е необходим – поясни Айла.

– Как разбира кога ти е необходим?

– Има специална свирка, с която го викаме – обади се Джондалар. – Конете също ги викаме със свирка. – Той взе купата си, отпи от нея, усмихна се и изсумтя от удоволствие. – Сега вече знам, че съм си у дома. – Отново отпи, след което затвори очи и се наслади на вкуса на виното. –

От какви плодове е направено, майко?

– Най-вече от онези кръгли зърна, които растат на гроздове по дългите лози, намиращи се само по южните, защитени от вятъра склонове – обясни тя на сина си. – На няколко километра на югоизток оттук има местност, която редовно проверявам. Понякога реколтата не е добра, но преди няколко години имаме доста топла зима и на следващата есен гроздовете бяха огромни и много вкусни. Сладки, но не и прекалено сладки. Добавих малко боровинков сок. Това вино стана много хубаво. Малко по-силно от нормалното е. Не ми остана много.

Айла вдъхна аромата на плодовете, след което отпи от купата. Течността беше кисела и тръпчива, суха, но не сладка. Усети алкохола, който познаваше от брезовата бира на Талут, вожда на Лъвския бивак. Но тази напитка повече приличаше на ферментирания сок от боровинки, направен от шарамудои, само че беше по-сладка.

Когато за пръв път опита от алкохола, не ѝ хареса острият му вкус, но на останалите от Лъвския бивак, изглежда, толкова много им харесваше брезовата бира, че тя искаше да не се дели и да бъде като тях. След време посвикна с бирата, макар и да подозираше, че хората я харесват не толкова заради вкуса ѝ, колкото заради омайващото, ако не и дезориентиращо чувство, което напитката предизвикваше. Когато пиеше твърде много, обикновено ѝ се завиваше свят и ставаше приятелски настроена към всички. На някои хора обаче им ставаше тъжно, а други изпадаха в гняв и дори се стигаше до насилие.

В това питие обаче имаше нещо повече. Сложният начин на приготвяне променяше обикновения вкус на плодовия сок по невероятен начин. Това вино със сигурност щеше да ѝ хареса.

– Много е хубаво – каза Айла. – Аз не опитвала никога... Никога не съм опитвала нещо подобно – поправи се тя и се смути. Чувстваше се доста уютно сред зеландонийците. Техният език беше първият, който усвои, след като напусна Клана. Джондалар я беше научил, докато се възстановяваше от раните си, които му беше причинил лъвът. Макар че имаше големи трудности с някои звуци – колкото и да се опитваше, не можеше да ги произнесе правилно – тя рядко правеше фразеологични грешки като тази. Хвърли поглед към Джондалар и Мартона, но те явно не бяха доловили грешката. Успокои се и се огледа.

Макар че няколко пъти беше влизала и излизала от дома на Мартонна, не беше успяла да го огледа по-отблизо. И сега, докато разглеждаше, с всяка минута се изненадваше все по-приятно. Постройката беше интересна и напомняше жилищата в пещерата на лозадуните, която бяха

посетили, преди да прекосят ледника на високото плато.

Долните метър и нещо на външните стени на жилищата бяха направени от варовик. Доста големи парчета от материала бяха подредени като рамка на всеки от входовете. Каменните инструменти обаче не бяха достатъчно подходящи и свършени за фината обработка на камъните, ето защо останалата част от стените бе направена от по-груб варовик и само на отделни места той бе издялан с чук. Различни парчета с подобен размер – може би седем-осем сантиметра широки – бяха така сглобени, че съставляваха здрава структура.

Грубо издяланите късове бяха подбрани по размер и подредени така, че широчината на стените да е равна на дължината на камъните. Дебелите стени бяха изградени на пластове – камъните бяха наредени един върху друг, като върху всеки два беше поставен трети. Тук-там бяха използвани по-малки камъни за запълване на дупките, особено около по-големите каменни блокове близо до входа.

Отвън камъните бяха подпрени под ъгъл с греди, за да може всеки по-горен слой да е малко по-увиснал навътре от долния. Внимателният подбор и подреждане спомагаха водата и влагата да се стичат надолу, независимо дали се дължаха на дъжд, лед или кондензация.

Не бяха необходими хоросан или кал, които да запушват дупките и да засилват здравината на постройката. Грубият варовик бе способен да предпазва камъните от изплъзване, а и масивните камъни стояха здраво благодарение на голямата си тежест. Те дори можеха да издържат подпряно отвътре за опора стъбло на бор или хвойна. Камъните бяха така сглобени, че вътре не проникваше слънчева светлина и не се усещаше никакво течение. Ефектът се допълваше с приятно за окото покритие на постройката отвън.

Отвътре каменният подслон беше облицован с плоскости, направени от сурова кожа, която беше необработена и ставаше много твърда, когато изсъхнеше. Тези панели бяха прикрепени към дървени колове, забити в пода.

Започваха от земята и на височина стигаха до два и половина-три метра. Айла си спомни, че горните панели са богато украсени отвън. Върху много от тях бяха нарисувани животни и някакви знаци, но цветовете изглеждаха по-тъмни заради слабата светлина. Понеже къщата на Мартона беше построена до стръмния гръб на скалата, под надвисналия каменен покрив, една от стените на жилището представляваше твърда варовикова скала.

Айла погледна нагоре. Нямаше таван, ако не се брои долната част

на каменния подслон. С малки изключения над стените се извисяваше дим от огнищата, който се стелеше по долната повърхност на скалата и излизаше навън. Надвисналата над тях скала ги предпазваше от суровото време, а зиме, дори в голям студ, тези жилища можеха да бъдат много комфортни и уютни. Постройките бяха доста просторни, за разлика от удобните и лесните за затопляне, напълно закрити, но изпълнени с дим тесни жилища, които беше виждала.

Дървените и кожените стени предпазваха от вятъра и дъжда, но основната им цел бе да очертават границите на личните владения и да осигурят неприкосновеност на личния живот. Поне за очите, ако не за ушите. Някои от по-горните секции на панелите можеха да се отворят, за да пропуснат светлина и да се чуят разговорите на съседите. Но когато панелите-прозорци бяха затворени, на посетителите се препоръчваше да използват входната врата и да помолят да ги приемат, а не просто да се обадят отвън или да влязат без покана.

Айла огледа пода по-внимателно и видя, че е направен от подредени камъни. Кристалната структура на варовика от големите скали позволяваше да бъде натрошен на големи плоски камъни. Камъните бяха покрити с постелки, изплетени от треви и сламки, както и с животински кожи.

Айла отново насочи вниманието си към разговора между Джондалар и майка му. Тя отпи от виното и се вгледа в купата, която държеше. Беше направена от кух рог. Зубър, каза си тя. Най-вероятно рогът бе отрязан близо до върха, тъй като диаметърът на съда беше доста малък. Вдигна купата, за да я огледа отдолу. Дъното беше дървено. Отстрани забеляза някакви белези-драскотини, но когато погледна по-отблизо, откри изненадано, че това всъщност е изображение на кон, изрязано с неокриновена прецизност.

Остави купата, след което огледа ниската плоча, около която бяха седнали. Беше от варовик, подпрян на дървена рамка с крака. Варовикът бе завързан за рамката с ремъци. На масата имаше покривка от доста фино влакно, бродирано с причудливи червеникави фигури на животни и абстрактни линии и форми. Няколко възглавници, изработени от различни материали, бяха подредени около масата, като кожените бяха боядисани в подобни оттенъци на червеното.

Върху масата бяха поставени две каменни лампи. Едната бе красиво инкрустирана и изработена във формата на кух съд с декорирана дръжка. Другата беше нейно по-грубо копие, като отворът бе набързо издълбан в парче варовик със същите размери. Двете съдържаха лой –

животинска мас, която беше преварена във вода – и горящи фитили. По-грубо направената лампа имаше два фитила, а другата – три. Всеки от фитилите хвърляше еднакво количество светлина. Айла имаше чувството, че грубата лампа е била направена наскоро, за да се освети по-добре задната част на скалния подслон. Тя сигурно щеше да се използва само временно.

Помещението, разделено на четири части от подвижни прегради, беше безупречно подредено. Вътрешността на къщата се осветяваше от още няколко каменни лампи. Разделителните паравани, повечето от които бяха оцветени или украсени, също имаха дървени рамки. По някои от тях беше опъната изсъхнала животинска кожа. Други от параваните обаче бяха прозрачни. Вероятно бяха направени от изсушените черва на някое едро животно.

В левия край на задната каменна стена, съседна на външния панел, се виждаше един особено красив параван, явно изработен от подобен на пергамент материал, който можеше да бъде отлепен на големи парчета от вътрешната страна на животинската кожа, ако тя се оставеше да изсъхне. Кон и някакви тайнствени символи, включително линии, точки и квадрати, бяха нарисувани върху паравана в черно, жълто и червено. Айла си спомни, че Мамут от Лъвския бивак беше използвал подобен екран по време на церемониите, макар че рисунките по него бяха направени само с черен цвят. Неговият беше изработен от подобен материал, добит от бял мамут, и беше най-святото му притежание.

На пода пред паравана бе постлана сивкава кожа, за която Айла беше сигурна, че е от кон. Трепкащи огнени отблясъци, които, както изглеждаше, идваха от ниша в стената зад паравана, осветяваха конския параван, подчертавайки украсите по него.

Дълги полици, направени от по-тънки парчета варовик, бяха монтирани по стените, като върху тях бяха подредени най-различни сечива и предмети. Под рафтовете, на пода, се виждаха някакви смътни фигури. Там поради наклона на стената ъгълът беше най-остър. Айла отгатна за какво се използват повечето от нещата, но някои бяха изрязани и оцветени с такова умение, че по-скоро приличаха на произведения на изкуството.

Вдясно от полиците беше сложен кожен параван, който разделяше ъгъла от стаята и оформяше следващата стая. Параваните само загатваха за разделението на помещения и през отворите Айла видя повдигната платформа, върху която бяха натрупани животински кожи. Сигурно там спеше някой. Друго място за спане беше подредено между единия и

другия параван. Преградите го отделяха от стаята, в която се намираха в момента, както и от другата спалня.

Спуснатата кожа на входа беше част от стена, направена от кожи в дървени рамки. Имаше и четвърта стая, в която Мартона готвеше. До кухнята бяха подредени дървени рафтове, върху които бяха поставени кошници и купи, красиво украсени и резбовани. На пода до тях се виждаха големи съдове, някои, от които с капаци. В тези, които бяха без капаци, имаше зеленчуци, плодове, зърно, сушено месо.

Отвън четирите стени на жилището не бяха идеално прави, а и пространството вътре не беше съвсем симетрично. Те сякаш се извиваха по силуета на скалата и граничеха със стените на други жилища.

– Попроменила си нещата тук, майко – каза Джондалар. – Сега ми се струва по-просторно.

– Наистина е по-просторно, Джондалар. Сега сме само трима, Фолара спи ето там – и Мартона посочи към второто място за спане, – а с Уиламар спим в другата стая. – Посочи към помещението с каменната стена. – Ти и Айла можете да използвате главната стая. Бихме могли да преместим масата по-близо до стената, за да се отвори повече място за ново легло, ако искаш.

На Айла мястото ѝ се стори доста просторно. Жилището беше много по-голямо, отколкото домашните огнища на семействата в полуподземната обител на Лъвския бивак. От друга страна, беше по-малко от нейната пещера в долината, където бе живяла сама. Но за разлика от тукашните домове заслонът на мамутоите не беше естествено образуване. Хората от Лъвския бивак си го бяха построили сами.

Вниманието ѝ бе привлечено от преградата, която разделяше кухнята от основната стая. Тя беше прегъната по средата и Айла забеляза, че всъщност е направена от два отделни прозрачни паравана, съединени по необичаен начин. Дървените пръчки, които съставляваха вътрешността на рамката, бяха промушени в парчета от пробит рог на зубър. Пръстените представляваха нещо като панта, благодарение на която двойният параван можеше да се сгъва. Запита се дали и другите паравани са направени по подобен начин.

С любопитство се загледа в кухнята и предметите в нея. Мартона беше коленичила на една постелка до огнището, оградено с еднакви по големина камъни. Камъните на подовата настилка около нея бяха излъскани до блясък. В по-тъмния ъгъл, осветен от една-единствена лампа, имаше още рафтове с подредени върху тях купи, чаши, чинии и прибори за хранене. Забеляза изсушени билки и зеленчуци, окачени на една

рамка. До огнището имаше работна площ с паници, кошници и голям костен поднос с парчета нарязано прясно месо.

Поколеба се дали да не предложи помощта си, но не знаеше, кое къде се намира и какво готви Мартона. По-добре да почака, каза си Айла.

Тя се загледа как Мартона нанизва месото на четири заострени пръчки и ги поставя над горещите въглени между два равни камъка. После с черпак, изработен от кози рог, гребна от някаква течност в плътно изплетена кошница и наля от нея в дървени купи. С дълги дървени пръти, подобни на клещи, взе няколко гладки камъка от друга кошница и добави към тях горещ въглен от огнището, след което поднесе двете купи на Айла и Джондалар.

Айла позна кръглите главички на малък лук и някакви други зеленчуци в гъста супа. В следващия миг усети колко е гладна, но изчака да види какво ще направи Джондалар. Той извади ножа си за хранене – малко кремъчно острие, вкарано в костна дръжка – и набучи с него от зеленчуците. После го съдъвка, като междуременно отпи от течността. Тя също извади ножа си.

Супата имаше вкус и аромат на месо, но в нея нямаше никакви мръвки. Само зеленчуци, необичайно съчетание от билки за вкус и нещо друго, което не можа да познае. Това я изненада, защото почти винаги разбираше какво ѝ поднасят за ядене. Месото, станало кафеникаво от стоенето на огъня на шишовете, скоро също бе сервирано на масата пред тях. То имаше необикновен и много пикантен вкус. Искаше да попита за рецептата, но реши да го стори по-късно.

– Ти защо не ядеш, майко? Много е вкусно – каза Джондалар и набодя друг зеленчук.

– С Фолара хапнахме по-рано. Сготвих повече, защото очаквах Уиламар да се върне. И добре направих – усмихна се тя. – Трябваше само да затопля супата и да сготвя месото от зубър. Бях го накуснала във вино.

Затова имаше такъв вкус, си помисли Айла, докато отпиваше от червената течност. В супата също имаше от него.

– Кога се връща Уиламар? – попита младият мъж. – Искам да го видя.

– Скоро. Отиде на търговско пътуване. На запад, към Великите води, за да набави сол и всичко друго, което успее да изтъргува. Той обаче знае, че ще пътуваме за Лятната среща. Със сигурност ще се върне дотогава, освен ако нещо не го забави, но го очаквам всеки момент.

– Ладуни от лозадуните ми каза, че търгуват с хората от пещерата, които добиват сол от планината – каза Джондалар. – Наричат я Солната планина.

– Планина от сол? Никога не съм знаела, че в планините има сол. Мисля, че още дълго ще чуваме най-различни разкази и никой няма да знае кои са истина и кои не.

Той се усмихна, но Айла разбра, че майка му не вярва на казаното, макар и да не го заяви направо.

– И аз не съм го видял с очите си, но съм склонен да вярвам, че е истина – изрече той. – Те имат сол, а живеят доста далеч от солената вода. Ако трябваше да си я набавят чрез търговия и пътуване на дълги разстояния, според мен нямаше да я пилеят така лекомислено. – Джондалар се усмихна още по-широко, сякаш се сети за нещо смешно. – Като говорим за големи разстояния, имам съобщение за теб, майко – от един човек, когото срещнахме по време на пътешествието. Ти го познаваш.

– От Даланар или от Джерика? – попита тя.

– И от тях имаме съобщения. Те ще дойдат на Лятната среща. Даланар иска да убеди някои млади зеландонийци да отидат с него. Първата пещера на ланзадониите се разраства. Няма да се изненадам, ако скоро създадат и Втората пещера.

– Мисля, че няма да му е трудно да намери някого. За зеландонийците ще бъде чест. Който и да отиде, ще бъде Първият, първият и единственият ланзадони.

– Но те си нямат още техен служител и Даланар иска да намери някого, който да се присъедини към Джоплая и Екозар по време на брачния период на зеландониите – продължи синът.

Мартона леко се намръщи:

– Твоята близка братовчедка е толкова красива. Необикновена, но красива. Никой от младежите не може да устои да не я погледне, когато идва на събранията на зеландонийците. Защо ще избере Екозар, като може да има всеки мъж, когото си поиска?

– Не, не става въпрос за всеки мъж – добави Айла. Мартона забеляза как очите на младата жена блеснаха, след което тя леко се изчерви и отвърна поглед настрана. – Тя ми каза също, че никога няма да намери друг, когото да обича колкото Екозар.

– Права си, Айла – отвърна Мартона. Замълча за момент, сетне я погледна в очите и продължи: – Тя никога не може да има някои мъже. – Старата жена хвърли поглед към сина си. – Ала тя и Екозар ми изглеждат толкова... не един за друг. Джоплая е ослепително красива, а

той... не е. Но не всичко опира до външния вид. Понякога дори няма никакво значение. Иначе Екозар ми се струва мил и грижовен.

Макар че Мартона не го изрече, Айла веднага разбра защо Джоуля е направила този избор. „Близката братовчедка“ на Джондалар, дъщерята на съпругата на Даланар, обичаше мъж, когото не можеше да има. Никой друг за нея нямаше значение и затова беше избрала партньор, който поне ще я обича истински. Тя схвана също думите на Мартона като известно противопоставяне. Мартона искаше да каже, че Джоуля е по-хубава от нея, но само това. Не че старата жена не одобряваше решението на сина си, от което Айла най-много се боеше. Майката на Джондалар обожаваше красивите вещи и за нея беше напълно разбираемо един красив мъж да свърже живота си с красива жена. Ала тя също така разбираше, че душевната красота е много по-важна от физическата.

Джондалар, изглежда, не долови лекото напрежение между двете жени. Мислеше си, че трябва да предаде съобщението, за което бе помолен от един човек, за когото майка му никога не му беше споменавала.

– Съобщението за теб не е от някой ланзадонии. Отседнахме при едни хора по време на пътешествието и останахме при тях по-дълго, отколкото планирахме. Макар че аз дори не възнамерявах да оставам... но това е друг въпрос. Когато си тръгнахме, тяхната служителка каза: „Когато видиш Мартона, предай ѝ, че Бодоа ѝ праща любов.“

Очакваше майка му да реагира по някакъв начин. Възприемаше го като закачлива игра на подмятания и намеци, ала изобщо не очакваше реакцията ѝ да бъде точно такава.

Мартона отвори широко очи и пребледня.

– Бодоа! О, Велика майко! Бодоа? – Сложи ръка на гърдите си, сякаш въздухът изведнъж започна да не ѝ достига.

– Майко! Добре ли си? – попита притеснен той и бързо ѝ се притече на помощ. – Извинявай, не исках да те шокирам. Да повикам ли зеландони?

– Не, не, добре съм. – Тя си пое дълбоко дъх. – Но се изненадах. Не очаквах, че ще чуя това име отново. Дори не знаех, че още е жива. Ти... добре ли я опозна?

– Каза, че е била почти интимна партньорка на теб и Джоконан, но мислех, че преувеличаваш или паметта ѝ изневерява. Защо не си ми говорила никога за нея?

Айла го погледна въпросително. Не предполагаше, че е повярвал на Сармуна.

– Беше много болезнено и мъчно, Джондалар. Бодоа ми беше като

сестра. Много исках да бъдем интимни партньорки, но нашата зеландони ме разубеди. Каза, че са обещали на вуйчото на Бодоа тя да се върне след обучението. Ти каза, че била служителка? Сигурно е за добро. Но беше толкова сърдита, когато замина. Умолявах я да изчака смяната на сезоните, преди да прекоси ледника. Радвам се, че ми праща любов. Мислиш ли, че е била искрена?

– Да, убеден съм, майко. Но няма да ѝ се наложи да се връща у дома. Вуйчо ѝ вече е напуснал този свят, както и майка ѝ. Станала е Сармуна, но е била заслепена от гнева си и е помогнала на една зла жена да стане вожд. Макар че самата тя едва ли е предполагала колко зла ще стане Атароа. Сега Сармуна плаща за греха си. Мисля, че е намерила призванието си, като помага на нейната пещера да преодолее последиците от тежките години. Но може да ѝ се наложи да бъде техен вожд, докато някой друг не порасне за тази роля – също като теб, майко. Бодоа е забележителна, дори откри начин как да превърне калта в камък.

– Калта в камък ли? – присви очи Мартона. – Джондалар, говориш като странстващ разказвач. Как да ти повярвам, като ми разказваш такива невероятни истории?

– Повярвай ми, истина ти казвам – отвърна младият мъж с напълно сериозен вид. – Не съм станал странстващ разказвач, който обикаля от пещера на пещера и украсява различни истории и легенди, за да звучат по-вълнуващо. Но извърших дълго пътешествие и видях много неща. – Той погледна към Айла. – Ако не го беше видяла, щеше ли да повярваш, че хората яздат коне или се сприятеляват с вълци? Мога да ти разкажа още много неща, в които трудно ще повярваш. И да ти покажа такива неща, които ще те накарат да се усъмниш в собствените си очи.

– Добре, Джондалар – въздъхна майка му. – Убеди ме. Няма да споря повече... дори и да ми струва трудно за вяране това, което казваш. – Тя се усмихна. За миг Мартона се стори на Айла много по млада и тя разбра от кого всъщност любимият ѝ е наследил пленителната си външност.

Мартона взе купата си с вино и започна да пие бавно от нея. Когато те се нахраниха, тя прибра техните купи и шишове и им даде мека кожа, с която да избършат ножовете си. После им наля още вино.

– Нямахте те дълго време, Джондалар – рече на сина си. Айла усети, че жената внимателно подбира думите. – Разбирам, че сигурно имаш да разказваш много истории за пътешествието си. Ти също, Айла – погледна към младата жена тя. – Ще мине много време, докато ги разкажете. Надявам се, че ще искаш да останеш... поне за известно време. –

Сетне се обърна към Джондалар: – Можете да останете тук колкото си искате, макар че ще е малко претъпкано... на първо време. Сигурно ще искате да имате собствено жилище... наблизно... някой ден...

Той се усмихна широко:

– Да, майко, ще искаме. Не се тревожи, няма да заминавам отново. Това е домът ми. Възнамерявам да остана. Двамата да останем. Освен, ако някой не се възпротиви. Това ли е историята, която искаше да чуеш? С Айла още не сме се оженили, но ще го сторим. Вече казах на зеландонци – тя се отби да ме види, преди да дойдеш с виното. Исках да изчакам с женитбата, докато се върнем у дома, за да мога да я свържа със семейната връзка по време на тазгодишния летен брачен сезон. Уморих си да пътувам – добави накрая.

Мартона се зарадва и се усмихна:

– Хубаво ще е във вашето семейно огнище да се роди дете. Може да е дори с твоя дух, Джондалар.

Той погледна към Айла и също се усмихна:

– И аз си мисля същото.

Майка му се надяваше наистина да има подобни намерения, но реши да не го занимава повече с тази тема. Той трябваше да й каже, когато това станеше. Просто й се искаше да не бъде толкова потаен за такива важни неща като потомството.

– Сигурно ще ти е приятно да научиш – продължи Джондалар, – че Тонолан има дете с неговия дух. Не е в неговото семейно огнище, но е в една от пещерите. Една жена от рода на лозадунците на име Филония, която намерила интимната му компания за приятна, разбрала, че е благословен скоро, след като пристигнахме там. Сега тя е омъжена и има две деца. Ладуна ми каза, че когато плъзнала мълвата, че е бременна, всеки мъж от рода, който предполагал, че детето е от него, я посетил по някакъв повод. Кръсти дъщерята си Тонолия. Видях момиченцето – изглежда като Фолара, когато беше по-малка. Лошото е, че живеят толкова далеч от нас – от другата страна на ледника. Много път е дотам, макар че по обратния път ти се струва, че си съвсем наблизно. – Той замълча и се замисли. – Никога преди не бях пътувал толкова много. Нямах да стигна толкова далеч, ако не беше Тонолан...

Изведнъж забеляза печалното изражение на майка си и като осъзна за кого говори, усмивката му се стопи.

– Тонолан беше роден в семейното огнище на Уиламар – каза Мартона. – Роден от неговия дух – убедена съм в това. Никога не стоеше на едно място, дори като бебе. Още ли пътуваша?

Айла отново забеляза увъртането, с което Мартона задаваше въпросите си. Тогава се сети, че Джондалар винаги се объркваше от прямотата и искреното любопитство на хората от рода мамутои. Веднага разбра. Хората, които се наричаха Ловци на мамути, които я бяха осиновили и чийто начин на живот тя бе усвоила и следвала, бяха различни от хората на Джондалар. Макар че Кланът определяше всички останали хора като „Другите“, зеландонийците не бяха като мамутоите и разликата не се състоеше само в езика. Трябваше да проследи разликите, ако искаше нормално да живее при тях.

Джондалар си пое дълбоко дъх. Дойде време да каже на майка си за брат си. Хвана двете ѝ ръце и започна:

– Съжалявам, майко. Тонолан сега пътешества в един друг свят.

Ясните очи на Мартона се изпълниха със скръб и мъка от загубата на по-малкия ѝ син. Раменете ѝ се отпуснаха и приведоха под непосилното бреме. Беше страдала от загубата на близки и любими същества и преди, но никога досега не бе губила свое дете. Беше много по-трудно да изгубиш някого, когото си отгледала от малък, пред когото е бил целият живот. Затвори очи, за да се овладее, след което изправи рамене и погледна сина си:

– Ти с него ли беше, Джондалар?

– Да. – Той си припомни печалните мигове и в душата му отново се появи мъка. – Беше пещерен лъв... Тонолан го проследи в един каньон... опитах се да го спра, но той не ме послуша.

Джондалар се опитваше да запази самоконтрол. Айла си спомни онази нощ в долината, в която го беше обзела дълбока мъка. Тя го беше прегръщала и успокоявала като малко дете. Тогава още дори не знаеше езика му, но за да разбере скръбта на някого, не е необходимо да разбираш езика му. Пресегна се и докосна ръката му. Искаше да му покаже, че е близо до него, ала без да се намесва в трудния разговор между сина и майката. Жестът ѝ не убягна от вниманието на Мартона. Той се поуспокои и си шое дъх.

– Имам нещо за теб, майко – каза, стана и отиде при пътната си торба. Извади от нея някакъв увит предмет, сетне помисли малко и извади още един. – Тонолан се запозна с една жена и се влюби в нея. Нейният род се нарича шарамудои. Живеят близо до края на Великата река-майка, където реката е толкова голяма, че е кръстена на Великата майка. Шарамудоите всъщност са разделени на две. Половината – шамудоите – живеят на сушата и ловуват диви антилопи в планините. Другата половина – рамудоите – живеят на вода и ловят огромни есетри от реката.

През зимата рамудоите се преместват при шамудоите. Всяко семейство от едната група е неразривно свързано със семейство от другата. В известен смисъл са нещо като женени. Изглеждат като два различни народа, но между тях има много тесни връзки, което ги прави едно цяло. – Джондалар не можеше да намери точните думи, за да опише уникалната и сложна култура на този народ. – Тонолан бе толкова силно влюбен, че искаше да бъде един от тях. Той стана един от шамудойците, когато се ожени за Джетамио.

– Какво красиво име – изрече Мартона.

– Тя беше красива. Сигурно много щеше да ти хареса.

– Беше?

– Умря, докато раждаше детето, което щеше да стане синът на неговото огнище. Тонолан не можа да понесе загубата ѝ. Мисля, че искаше да я последва в следващия свят.

– Винаги беше толкова щастлив, толкова жизнерадостен...

– Знам, но когато Джетамио умря, той се промени. Вече не беше жизнерадостен, стана безразсъден и отчаяно смел. Не можеше да стои повече при шарамудоите. Опитах се да го убедя да се върне вкъщи с мен, но той настоя да върви на изток. Не исках да го оставям сам. Рамудоите ни дадоха една от техните лодки – те правят невероятни лодки – и ние тръгнахме надолу по течението. В голямата делта на Великата река-майка, където тя се влива в Бераново море, обаче лодката ни се разби и загубихме всичко. Аз се ударих лошо, а Тонолан едва не потъна в подвижните пясъци, но хората от един бивак на мамутоите ни спасиха.

– Тогава ли срещна Айла?

Джондалар погледна към младата жена, после отново към майка си.

– Не. – Той направи кратка пауза. – След като напуснахме Върбовия бивак, Тонолан реши да поеме на север и да ловува мамути заедно с мамутоите по време на Лятната им среща. Мисля обаче, че му беше все едно накъде ще тръгне. Просто не искаше да се спира на едно място. – Джондалар затвори очи и отново си пое дълбоко дъх. – Вървахме по следите на един елен, но не знаехме, че го преследва и лъвица. Тя изскочи точно в мига, в който хвърлихме копията си. Първо копията се забиха в елена, но лъвицата грабна плячката. Тонолан тръгна след нея. Каза, че убитото животно било негово, а не нейно. Рекох му да не се изпречва пред лъвицата, да я остави да си тръгне, но той настоя да я преследва до леговището ѝ. Изчакахме известно време и когато, лъвицата си тръгна, Тонолан реши да отиде в каньона и да си върне месото. Лъвицата обаче живееше с лъв, който не възнамеряваше да се отказва от плячката.

Лъвът го уби, а мен изподра и изпохапа доста лошо.

Мартона се намръщи разтревожена:

– Бил си ранен от лъв?

– Ако не беше Айла, сега щях да съм мъртъв. Тя ми спаси живота.

Спаси ме от лъва и излекува раните ми. Тя е знахарка.

Мартона погледна към Айла, а сетне отново към Джондалар. Беше изненадана:

– Спасила те е от лъв?

– Уини ми помогна. А и ако беше някой друг лъв, нямаше да успее – опита се да обясни младата жена.

Джондалар разбираше объркването на майка си. Знаеше, че и обяснението няма да я накара да повярва.

– Нали видя как се държат с нея Вълчо и конете...

– Нали не искаш да кажеш...

– Кажй й ти, Айла.

– Този лъв го бях отгледала от малък. Беше го стъпкал елен и майка му го бе зарязала полумъртъв. Тогава тъкмо преследвах въпросния елен и когато го убих, на връщане открих мъничето и го взех със себе си. Уини не беше много доволна. Миризмата на лъва я плашеше, но аз го заведох в моята пещера. Излекувах го, ала той не можеше да се пази сам, ето защо трябваше да се грижа за него като майка. Уини също се научи да се грижи за него. – Тя се усмихна при спомена. – Беше толкова забавно да ги гледам заедно, докато той беше мъничък.

Мартона погледна към младата жена и сега разбра.

– Значи така го правиш? – попита. – Сторила си същото и с вълка, както и с конете, нали?

Сега беше ред на Айла да се изненада. Никой друг не беше успял досега да направи връзката и да се сети толкова бързо. Беше приятно изненадана, че Мартона я разбира. Направо засия.

– Точно така! Непрекъснато се опитвам да го обясня и на другите! Ако намериш едно животно, докато е много малко, храниш го и го отгледаш все едно ти е дете, то се привързва към теб и ти към него. Лъвът, който уби Тонолан и рани Джондалар, беше отгледан от мен. Беше ми като син.

– А когато порасна? Нали не си живяла сама? Как успя да го държиш настрана от Джондалар? – попита Мартона.

– Ловувахме заедно. Когато беше малък, делих плячката си с него, а щом поотрасна, го накарах да дели своята с мен – обясни младата жена. – Винаги вършеше това, което го карах. Аз бях неговата майка, а по

принцип лъвовете слушат майките си.

– Аз също не го разбирам – намеси се Джондалар, като забеляза объркването на майка си. – Този лъв беше най-големият, който някога бях виждал, но Айла го спря тъкмо когато се канеше да ме нападне за втори път. Няколко пъти я видях как го язди. Целият летен събор на матуитоите я видя да язди лъва. Още не мога да повярвам на очите си.

– Съжалявам само, че не можах да спася Тонолан – каза Айла. – Чух вик, но докато стигна, вече беше мъртъв.

Думите ѝ върнаха Мартона към мъката и за известно време всеки от тях се отдаде на чувствата си. Но Мартона искаше да знае още, искаше да я разбере.

– Радвам се, че е открил някого, когото да обича – каза.

Джондалар взе първия свитък.

– В деня, в който Тонолан и Джетамио се ожениха, той ми каза, че си знаела, че той никога няма да се върне. Накара ме да му обещаю, че някой ден ще се върна вкъщи, и ми заръча да ти донеса нещо красиво, както винаги правеше Уиламар. Когато с Айла се отбихме при шарамудоите на връщане, Рошарио ми даде това за теб. – Синеокият мъж забеляза недоумението в погледа на майка си и поясни: – Рошарио е жената, която е отгледала Джетамио, след като майка ѝ умряла. Каза, че това била любимата вещ на Джетамио – и Джондалар подаде свитъка на майка си.

Той сръза въжето и разгърна кожата. Отначало Мартона си помисли, че подаръкът е меката кожа от антилопа, с който бе увит предметът, ала щом Джондалар го разгърна, тя затаи дъх при вида на красивата огърлица. Беше направена от зъби на дива коза. Съвършено бели зъби на млади животни, продупчени на върха и подредени симетрично по размер. Между всеки два зъба имаше парче от рибена кост с блестящ шарен седеф, който напомняше на увиснала лодка.

– Огърлицата символизира народа, към който Тонолан избра да се присъедини – общността на шарамудоите и двете ѝ половини. Зъбите от антилопа представляват сушата и шамудоите, а костите на речната есетра – рамудоите. Лодката е и за двете. Рошарио искаше да имаш нещо, което е принадлежало на избраната от Тонолан жена – поясни Джондалар.

Мартона заплака, докато гледеше красивия подарък. Не можеше да съдържа повече сълзите си.

– Джондалар, защо си е мислел, че знам, че няма да се върне? – попита, ридаейки.

– Каза, че си му пожелала „успешно пътуване“, когато си го изпращала, а не „до скорошното ти завръщане“.

Сълзите бликнаха с нова сила.

– Прав е бил – въздъхна тя. – Наистина не вярвах, че ще се върне. Колкото и да не исках да си го призная, бях сигурна, че повече никога няма да го видя. И когато разбрах, че си тръгнал с него, помислих, че съм загубила и двамата си сина. Джондалар, ако знаеш как ми се иска Тонолан да се бе върнал с теб! Но съм щастлива, че поне ти отново си при мен – и майка му протегна ръце да го прегърне.

Айла не можа да се сдържи и също заплака, докато ги гледаше как се прегръщат. Започна да разбира защо годеникът ѝ не пожела да остане при шарамудоите, когато Толи и Маркено го поканиха. Русокосата жена знаеше какво е да изгубиш син. Мартона прекрасно съзнаваше, че никога вече няма да види сина си, но въпреки това изгаряше от желание да узнае какво е правил, какво се е случило с него и какъв живот е водил.

Изведнъж завесата на входа се отметна отново встрани.

– Познай кой се върна! – извика Фолара и изтича радостно вътре. След нея във вътрешността на помещението пристъпи Уиламар.

ТРЕТА ГЛАВА

Мартона се затича да посрещне завърналия се мъж и двамата се прегърнаха.

– Е, виждам, че високият ти син се е върнал, Мартона! Никога не съм предполагал, че някой ден ще стане пътешественик. Може би трябваше да учи за търговец, а не за каменоделец – каза Уиламар и свали от гърба си пътната торба. После прегърна Джондалар. – Виждам, че не си се смалил – пошегува се по-възрастният мъж, като огледа от главата до петите почти двуметровия Джондалар.

Той също се усмихна. Мъжът винаги го посрещаше така – с шеги и закачки за високия му ръст. Доста над метър и осемдесет, Уиламар, който беше достоен глава на семейство, както и Даланар, също не беше нисък. Но Джондалар го настигна още преди двамата с Мартона да се свържат в брачна връзка.

– Къде е другият ти син, Мартона? – попита Уиламар, като усмивката още не беше слязла от лицето му. После забеляза сълзите ѝ и си даде сметка, че е разстроена. Когато видя подобно изражение и на лицето на Джондалар, усмивката му помръкна.

– Тонолан вече пътува в следващия свят – отвърна младежът. – Тъкмо казвах на майка... – Той видя как мъжът пребледня, след което се олюля така, сякаш го бяха ударили.

– Но..., но не може да е в следващия свят – пророни Уиламар и не искаше да повярва, че Тонолан е мъртъв. – Млад е още. Дори не е намерил жена, с която да създаде семейство. – Гласът му ставаше все по-немошен с всяка изминала дума. – Той... той още не се е върнал у дома... – последното изречение прозвуча като тъжен вопъл.

Уиламар обичаше като свои всички деца на Мартона, но когато се ожениха, Джохаран – детето, което беше родила от Джоконан, – беше вече на възраст да отиде на обучение при жена-донии. Беше пораснал и скоро щеше да стане голям мъж. Отношенията му с него бяха като с приятел. И макар че бързо обикна Джондалар, който тогава бе пеленаче, неговите деца бяха Тонолан и Фолара. Беше убеден, че Тонолан носи неговия дух, защото приликата между него и момчето беше изумителна, ала най-вече защото обичаше да пътува и винаги искаше да вижда нови места. Знаеше, че дълбоко в душата си Мартона се боеше да не го загуби, но Уиламар се отнасяше към това като към естествени майчини

притеснения. Мъжът очакваше Тонолан да се завърне, също както той самият винаги се завръщаше.

Уиламар изглеждаше зашеметен. Мартона му наля купа вино, а Джондалар и Фолара му помогнаха да седне на възглавниците до ниската маса.

– Пийни си малко. – Мартона седна до него.

Ала съпругът ѝ беше вцепенен и като че ли не можеше да проумее трагедията. Взе купата и я изпи до дъно, без да забележи това, след което остана загледан в празния съд.

Айла искаше да може да стори нещо. Помисли си дали да не вземе чантата с лекарствата и да му направи успокоително питие, но той не я познаваше, а и в момента грижите, които се полагаха за него, бяха достатъчни. Представи си как ли би се чувствала, ако изведнъж научеше, че Дърк е мъртъв. Знаеше, че никога повече няма да види сина си, но си го представяше пораснал, с Уба до него, която го обичаше и се грижеше за рожбата ѝ.

– Тонолан е намерил любима жена – каза Мартона, опитвайки се да го успокои. Да гледа как сърцето на мъжа ѝ се къса от мъка беше непосилно за нея и тя бързо загърби своята скръб. – Джондалар ми донесе нещо, което ѝ е принадлежало. – Тя взе огърлицата, за да му я покаже, ала Уиламар се бе вторачил в празното пространство и не обръщаше внимание на нищо около себе си. После потръпна и затвори очи. След известно време се обърна към Мартона и сякаш се сети, че му е говорила, макар че не можеше да си спомни какво. – Това принадлежи на съпругата на Тонолан – рече му меко тя и му подаде украшението. – Джондалар каза, че символизира нейния народ. Живеят близо до една голяма река... Великата река-майка.

– Толкова далече е стигнал – въздъхна тежко Уиламар. Гласът му беше изпълнен с мъка.

– Дори още по-далеч – обади се Джондалар. – Стигнахме до края на Великата река-майка, след което продължихме към Бераново море и оттатък. Тонолан искаше да тръгне оттам на север и да ходи на лов за мамути заедно с мамутоите. – Уиламар го погледна с изкривено от болка и изненадано лице, сякаш не можеше да вникне в смисъла на казаното. – Нося и нещо от него. – Той търсеше начин как да помогне на човека, – Маркено ми го даде. Маркено беше като негова втора партньорка, част от семейството на рамудоите.

Младият мъж разгъна опакования в кожа пакет и показа на Уиламар и Мартона някакво сечиво, изработено от рогата на червен елен –

разновидност на лоса. В средата на рогата имаше пробита дупка с диаметър около пет сантиметра. Тонолан бе използвал този инструмент в занаята си.

Занаятът му беше обработката на дърво, обикновено нагрavano с нажежени камъни или с пара. Това сечиво се използваше, за да бъдат дървените дръжки на копията поправи и те да летят по-надалеч. Полезното оръдие можеше да се използва също така и за направата на клещи, снегоходки и всеки друг предмет, който изискваше сгъването на дърво.

По дръжката на инструмента бяха издълбани изображения на различни животни и растения. Те символизираха Великата земна майка, която трябваше да накара духовете на животните да се вселят в копията. Имаше и известен сезонен елемент, който представляваше част от митологията на племето. Но Тонолан беше харесвал рисунките просто защото бяха красиви.

Уиламар сякаш се беше съсредоточил върху инструмента и се пресегна за него.

– Това на Тонолан ли беше? – попита.

– Да – отвърна Мартона. – Помниш ли, когато огъваше дърво, за да направи подпора за тази маса? – Докосна ниската гладка повърхност на масата.

– Тонолан беше добър в занаята си – каза Уиламар. Гласът му все още бе странен и отдалечен.

– Да, беше – потвърди Джондалар. – Мисля, че една от причините да се чувства толкова добре сред шарамудоите се дължеше на това, че правеше невероятни неща от дърво. Те например правят лодки от дърво. Взимат едно стъбло, издълбават го и го оформят, за да стане от него кану – нещо като лодка, – след което огъват бордовете, за да разширят лодката. Могат да уголемят съда, като поставят дълги греди по бордовете, да ги огънат по формата на лодката и да ги завържат. Рамудоите са много опитни в управлението на лодки, но и те, и шамудоите работят заедно, за да ги направят.

Мислех си и аз да остана при тях. Те са чудесни хора. Когато с Айла се отбихме при тях на връщане, искаха и двамата да останем. Ако ги бях послушал, щях да предпочета да живея при рамудоите. А и там имаше един младеж, който много искаше да се научи да обработва кремък.

Джондалар знаеше, че в момента дърдори празни приказки, но не знаеше какво друго да направи или да каже. Затова се опитваше да запълни празнината. Никога не беше виждал Уиламар толкова потресен.

Някой почука отвън. Без да чака покана, вътре влезе зеландони.

Последва я Фолара и Айла си даде сметка, че не е забелязала кога сестрата на Джондалар е излязла и е повикала шаманката. Замислено кимна в знак на одобрение. Фолара беше умна жена.

Сестрата на Джондалар се бе притеснила, когато видя Уиламар толкова разстроен. Не се сети за нищо друго, освен да повика помощ. Зеландони беше дони – разпоредник с даровете на Дони. Тя действаше като посредник между Великата Майка Земя и нейните деца, беше източник на помощ и лечение – тази, към която се обръщаш за помощ.

Фолара бе казала на могъщата жена какъв е проблемът. Зеландони се огледа и бързо пое нещата в свои ръце. Обърна се и тихо каза нещо на младата жена, която веднага тръгна към кухнята и започна да раздухва въглените в огнището, за да ги запали отново. Но огън не се получаваше. Мартона бе подредила въглените равномерно, за да сготви яденето.

Ето тук Айла можеше да помогне. Тя напусна печалната сцена и бързо отиде при багажа си, оставен до входа. Взе оттам лесно възпламенимата прахан и също отиде в кухнята. Сети се за Барзек, един от мамутоите, който ѝ беше дал праханта, след като тя беше дарила всяко огнище в Лъвския бивак с огнен камък – кремъка.

– Нека ти помогна да запалиш огън – каза тя.

Фолара се усмихна. Тя знаеше как да запали огън, но ѝ беше толкова тежко да гледа разстроен човек от семейството, че се зарадва на предложената помощ. Уиламар винаги беше толкова силен духом, толкова спокоен, хладнокръвен и уверен в себе си.

– Ако намериш подпалка, ще стане по-лесно – поясни Айла.

– Пръчките за разпалване са ей-там – и Фолара посочи към рафта зад нея.

– Няма нищо. Мога и без тях – махна с ръка Айла и извади торбата с прахан. Тя имаше няколко отделения и малки джобчета. Отвори едното и извади оттам стрита на прах конска тор. От друг джоб измъкна някакви плевели и ги сложи върху конската тор. От трето място взе дървени трески и ги подреди до първата купчинка.

Фолара я наблюдаваше с нескрито любопитство. Явно по време на дългото пътешествие Айла се беше научила да държи под ръка нещата, необходими за правене на огън. Ала ето че в следващия момент момичето зяпна от изненада, когато русокосата жена извади няколко камъка. Тя се наведе близо до праханта и удари двата камъка един в друг, а сетне раздуха праханта и от нея изведнъж лумна огън. Беше невероятно!

– Как го направи? – попита Фолара.

– Ще ти покажа по-късно. Нека сега да сварим вода за зеландони.

Фолара почувства безпокойство.

– Откъде знаеш какво щях да правя?

Айла ѝ хвърли бегъл поглед. На лицето на Фолара се четеше объркване и вцепенение. Завръщането на единия ѝ брат след продължително отсъствие, опитомените животни и появата на непозната жена с тях, вестта за смъртта на другия ѝ брат и разстроеният Уиламар – всичко това беше допринесло за напрежението и потреса ѝ. След като чужденката направи магия за огън и очевидно знаеше нещо, което никой не ѝ беше казал, тя започна да се пита дали всички онези слухове, че жената на Джондалар притежава свръхестествени способности, не са истина. Айла видя, че тя е много развълнувана, и се досещаше защо.

– Срецах зеландони – започна. – Знам, че тя е вашата знахарка. Затова я извика, нали?

– Да, тя е дони.

– Знахарите обикновено приготвят чай или отвара за успокоение на някого, който е разстроен. Предположих, че те е накарала да сvariш вода за тази цел – обясни ѝ.

Фолара видимо се успокои. Наистина думите ѝ звучаха логично.

– Обещавам да те науча как се пали огън по този начин. Всеки може да го направи... с подходящите камъни.

– Всеки?

– Да, дори ти. – Айла се усмихна.

Девојката също се усмихна. Искаше ѝ се да разпита чужденката за толкова много неща, но се стараше да запази благоприятие. След случилото се въпросите ѝ станаха още повече. Чужденката ѝ се стори съвсем нормална и достъпна. Всъщност даже бе доста мила и учтива.

– Ще ми разкажеш ли и за конете?

Айла се усмихна широко. Изведнъж осъзна, че макар Фолара да е красива млада жена, тя е съзряла съвсем наскоро. Трябваше да пита Джондалар на колко години е, но предполагаше, че е доста млада. Сигурно на възрастта на Лати, дъщерята на Нези – съпругата на главатаря на Лъвския бивак на мамутоите.

– Разбира се. Дори ще те запозная с тях. – Погледна към масата, около която бяха насядали всички. – Може би утре, след като хората се успокоят. Можеш да слезеш долу и да ги погледаш, когато си поискаш, но не се приближавай много до тях, докато не те опознаят.

– О, няма.

Айла си припомни възхищението на Лати от конете, усмихна се и

попита:

– Искаш ли да пояздиш Уини?

– О, може ли? – попита Фолара, затаила дъх, а очите ѝ бяха широко отворени от вълнение. В този миг Айла сякаш видя Лати в сестрата на Джондалар. Тя се бе привързала толкова силно към конете, че русата жена обмисляше дали да не ѝ подари малко конче.

Отново насочи вниманието си към огъня, а Фолара взе един мях – изработен от непромокаемия стомах на някакво едро животно – и каза:

– Трябва да донеса още вода. Мехът е почти празен.

Въглените тлееха слабо. Айла духна върху тях, добави стърготините, после подпалката, която ѝ даде Фолара, и накрая няколко по-големи парчета дърво. Сетне сложи няколко от камъните за готвене в огъня, за да се затоплят. Когато Фолара се върна, тя носеше напълнения с вода мях. Той бе доста тежък, но навярно младата жена бе свикнала с подобни товари. Напълни с вода една дълбока дървена купа като тази, която Мартона беше използвала за чая, после даде на Айла дървената маша с леко обгорени краища. Когато камъните се загряха достатъчно, русокосата красавица извади с машата един от тях. Камъкът изцвърча и от него излезе пара, когато го пусна във водата. Сложи и втори, след което хвана първия с клещите и постави на негово място още няколко.

Фолара отиде да каже на зеландони, че водата е почти готова. Айла разбра, че ѝ е казала и нещо друго, защото старата жена извърна рязко глава, за да я погледне. Докато гледаше как Золен се надига от възглавниците, Айла се сети за Креб, мог-ърът на Клана. Той бе сакат с единия крак и му беше трудно, когато ставаше. Любимото му място за почивка бе огънато старо дърво с ниски клони, на които можеше лесно да седне и да стане.

Жената дойде в кухнята.

– Разбрах, че водата се е стоплила. – Айла кимна към купата, от която излизаше пара. – Добре ли чух от Фолара? Каза, че ще ѝ покажеш как се пали огън с камъни. Що за трик е това?

– Имам няколко огнени камъка – отвърна младата жена. – Джондалар също. Номерът е как да се научиш да ги използваш и всъщност никак не е трудно. Ще се радвам да ти покажа, когато поискаш. И без това възнамерявахме да го сторим.

Зеландони погледна към Уиламар. Айла разбра, че се колебае.

– Не сега – отвърна старата жена и поклати глава. Извади от кесията, завързана за широката ѝ талия, някакви сушени треви и ги сложи във врялата вода. – Искане ми се да бях взела малко бял равнец – промърмори.

– Аз имам – обади се Айла.

– Какво? – Зеландони беше заета с приготвянето на билковата отвара и не обърна внимание на думите ѝ.

– Казах, че имам бял равнец. Ако искаш, мога да ти дам. Нали спомена, че ти трябва?

– Така ли? Мислех си за това, но за какво пък ти е притрябвал на теб бял равнец?

– Аз съм знахарка... лечителка – вдигна рамене младата жена. – Винаги нося със себе си най-необходимите лекове. Белият равнец е един от тях. Много добре действа при стомашни болки, защото веднага отпуска. Става и за бързо заздравяване на рани.

Зеландони отвори широко уста.

– Ти си знахарка? Жената, която Джондалар е довел, е знахарка? – Едва не се засмя, после затвори очи и поклати глава. – Мисля, че ще трябва да си поговорим сериозно, Айла.

– С удоволствие ще си поговоря с теб, когато кажеш. Но искаш ли да ти дам бял равнец?

Зеландони размисли за момент. „Не може да е Онази, която служи на Майката. Ако беше, нямаше така лесно да зарече народа си, за да тръгне нанякъде с непознат мъж, дори и да го е избрала за съпруг. Ала може да знае нещичко за билките. Мнозина понаучават туй-онуй за тях. Ако има бял равнец, защо да не го използва? Той има силна миризма и аз ще позная дали става.“

– Да, мисля, че ще ми свърши работа, ако ти е подръка.

Айла изтича до пътната си торба, бръкна вътре и извади чантата от видрова кожа, където държеше лековете си. „Доста се е износила – каза си. – Ще трябва да я сменя.“ Когато се върна в кухнята, зеландони погледна с любопитство към странната торба. Сякаш беше направена от цяло животно. Никога не беше виждала такава.

Айла вдигна капака-глава на видрата, разхлаби ремъка около врата, погледна вътре и извади малка кесия. Отвърза я и ѝ я подаде.

Зеландони сипа малко в дланта си, вгледа се внимателно, за да провери дали са само листа, или има и цвят. Изглежда бяха само изчистени листа от бял равнец. Добави малко от тях в дървената купа.

– Да сложа ли още един камък? – попита младата жена.

– Не – отвърна дони. – Не искам да става твърде силна. Трябва му само лека запарка. Почти е преодолял шока. Уиламар е силен мъж. Сега се тревожа за Мартона. Ще дам и на нея от отварата. С нейните билки трябва да внимавам.

Айла си помисли, че сигурно зеландони даваше редовно лекарства на майката на Джондалар.

– Искаш ли да направя чай и за другите? – попита.

– Не знам. Какъв чай?

– Просто нещо леко, което има приятен аромат и вкус. Мента или омайниче. Нося си липови листа и мога да го подсладя с тях.

– Да, защо не. Малко омайниче с липови листа няма да е лошо. Ще подейства успокояващо – рече зеландони и тръгна към другата стая.

Айла се усмихна и извади още кесии от чантата с лекарствата. „Лечебна магия – тя я познава! Не съм срещала човек, който да познава лекарствата и билките, откакто напуснах Клана! Добре ще е да мога да си поговоря с някого за това.“

Първоначално Айла се бе учила на знахарство – или поне на билкова медицина, ако не на магии с духове – от Иза, нейната майка в Клана. Тя беше призната за една от най-добрите лечителки. Бе научила много неща от други лечителки по време на Събора на Клановете, на който беше ходила с Клана на Брун. По-късно, по време на Летния събор на мамутоите, Иза прекара доста време в компанията на мамутиите.

Тя откри, че всички, които служат на Майката, или служителките, са добре запознати както с лековете, така и с духовете, но не са еднакво опитни. Често опитът зависеше от конкретния интерес на човек. Някои мамутии знаеха повече за лекарствата, други се интересуваха от методите на лечение. Трети се специализираха в хората като цяло и най-вече в това защо едни оздравяват от дадена болест, а други – не. Четвърти се интересуваха само от света на духовете и съзнанието и пет пари не даваха за лечението.

Айла искаше да знае всичко. Тя се стараше да попие всичко – теориите за света на духовете, знанията за използването на заклинанията, най-различните легенди и истории. Но най-много се вълнуваше от въпросите, свързани с лечението – лекарствата, методите, билките и причините за възникването на болестите. Беше експериментирала с различни растения и билки върху самата себе си, както я бе учила Иза. Освен това беше научила много от лечителите, които бе срещнала по времето на пътешествието им. Възприемаше се като човек с познания, но същевременно съзнаваше, че има още много, което да усвои. И това, което най-много ѝ липсваше, откакто напусна Клана, беше някой, с когото да обсъжда тези теми – нейна посестрима в знахарското изкуство.

Фолара ѝ помогна да направи чая и ѝ показа къде са подредени нещата, които ѝ трябваша. Двете поднесоха горещите купи. Очевидно

Уиламар вече беше по-добре и разпитваше Джондалар за подробностите около смъртта на Тонолан. Младият мъж тъкмо беше започнал да си припомня обстоятелствата, при които пещерният лъв ги беше нападнал, когато отвън се почука.

– Влез – извика Мартона.

Джохаран отмести завесата и влезе вътре, изненадан да види всички седнали заедно на една маса, включително и зеландони.

– Дойдох да видя Уиламар. Искам да знам как е минала търговията. Видях Тивонан, а и ти донесе много стока, но при цялото ми вълнение и тържеството довчера реших, че срещата ни може да почака до утре... – каза той и се приближи. После забеляза, че нещо не е наред. Огледа всички един по един и накрая погледът му се спря на зеландони.

– Джондалар тъкмо ни разказваше за пещерния лъв, който... е нападнал Тонолан – рече тя и като забеляза реакцията му, разбра, че не знае нищо за смъртта на най-малкия си брат. И на него нямаше да му е лесно. Тонолан бе обичан от всички.

– Седни, Джохаран. Мисля, че всички трябва да изслушаме разказа на Джондалар. Споделената мъка се понася по-лесно, а и на него едва ли ще му бъде приятно да го повтаря пред всекиго.

Айла улови погледа на зеландони, която тъкмо опитваше своята отвара, след което отпи и от чая на Айла. Жената кимна, а сетне се загледа в Айла, която мълчаливо наля в една купа и я подаде невъзмутимо на Джохаран. Той я взе, без дори да забележи кой му я дава, докато слушаше внимателно разказа за събитията, довели до гибелта на Тонолан. Зеландони проявяваше все по-голям интерес към младата жена. В нея определено имаше нещо – нещо повече от някакви си знания за билките.

– Какво се случи, след като лъвът се нахвърли върху него? – попита Джохаран.

– Нападна и мен.

– Как успя да се отървеш от него?

– Нека Айла да разкаже – рече Джондалар и всички очи мигом се обърнаха към нея.

Когато за пръв път Джондалар бе направил това – беше разказал историята дотук и после бе прехвърлил всичко на нея, без да я попита, – тя бе много объркана. Сега вече беше свикнала с това, ала тези хора тук бяха неговият род, неговото семейство. Трябваше да разказва за смъртта на един от тях, за гибелта на един мъж, когото изобщо не беше познавала и който очевидно им беше много скъп. Стомахът ѝ се сви от притеснение.

– Яздех Уини – започна тя. – Тогава коремът ѝ беше подут, защото беше бременна с Рейсър. Но се нуждаеше от упражнения, затова я разхождах по малко всеки ден. Обикновено отивахме на изток, защото беше по-лесно. Беше ми дотегнало да вървим все по един и същ маршрут и реших да се насочим на запад. Така стигнахме до другия край на долината, където скалната стена се извисява нагоре. Прекосихме малката река. Почти размислих и ми се прииска да се върна. Уини теглеше шейната-носила, а склонът ставаше все по-стръмен, но тя се изкачи без особени усилия.

– Какво е шейна-носилка? – попита Фолара.

– Два пръта, прикрепени към гърба на коня, като краищата им се влачат по земята. Между прътовете има платформа, върху която се слага товарът. Така Уини ми помагаше да пренасям различни неща до моята пещера – например животни, които съм уловила – обясни Айла.

– Защо просто не накара другите хора да ти помогнат? – искаше да знае момичето.

– Нямахме никакви хора наблизо. Живеех съвсем сама в долината – отвърна русокосата жена.

Зеландонийците се спогледаха изненадано, но преди някой от тях да зададе поредния въпрос, шаманката каза:

– Сигурна съм, че всички изгаряме от желание да научим повече за Айла, но това може да стане и по-късно. Нека сега я оставим да довърши за Тонолан и Джондалар.

Всички закимаха и отново се обърнаха към чужденката.

– Докато се готвехме да прекосим каньона, чух ръмженето на лъв, а после и вик – човешки вик – продължи Айла. Присъстващите попиваха жадно всяка нейна дума и Фолара беше първата, която не успя да съдържи любопитството си.

– И какво направи?

– В началото не знаех как да постъпя, но трябваше да разбера кой вика. Трябваше да се опитам да му помогна. С Уини слязохме в каньона и се притаихме зад една скала, след което предпазливо се опитах да погледна в ниското. Видях лъва и чух познатото ръмжене – беше Бебчо. Вече не ме беше страх, ето защо слязох. Знаех, че няма да ни нарани.

Този път зеландони я прекъсна:

– Познала си лъва по ръмженето? Отишла си направо в пещерата на ревящ лъв?

– Това не беше кой да е лъв, а Бебчо – поясни Айла. – Моят лъв, когото аз бях отгледала. – Жената се опита да подчертае разликата. Тя

хвърли поглед към Джондалар, който се усмихваше въпреки сериозността на разказваните събития. Не можеше да се сдържи.

– Вече ми разказаха за този лъв – обади се Маргона.

– Очевидно Айла контактува по някакъв начин с животните, не само с конете и вълците. Джондалар каза, че я е виждал да язди този лъв също като конете. Твърди, че и други хора са я виждали. Моля те, продължи, Айла.

Зеландони си каза, че трябваше да провери каква е тази връзка с животните. Беше видяла конете при реката и знаеше, че Айла е довела и вълк със себе си, ала по времето, когато Маргона ги настани у тях, бе заета с едно болно дете. В момента животните не бяха наблизко, ето защо ги прогони от съзнанието си – поне засега.

– Когато стигнах до другия край на каньона – продължи младата жена, – видях Бебчо на ръба на една скала заедно с двама мъже. Помислих си, че и двамата са мъртви, но когато се покатерих и погледнах отблизо, разбрах, че единият още е жив. Не му ли помогнеш обаче, и той щеше да умре скоро. Успях да сваля Джондалар от скалата и го завързах за шейната.

– Какво стана с лъва? – попита Джохаран. – Обикновено пещерните лъвове не дават просто така да им отнемат убитата плячка.

– Така е, но това беше Бебчо. Казах му да ме остави на мира. – Тя забеляза изумлението и неверието в очите му. – Също както когато ловувахме заедно. Според мен не беше гладен, а и лъвицата току-що му беше донесла елен. Освен това той не ядеше хора. Аз го отгледах. Бях негова майка. Хората бяха неговото семейство... Мисля, че единствената причина, поради която е нападнал двамата, е, че те са нахлули в леговището му и са нарушили неговата неприкосновена територия.

Не исках да оставям другия мъж при тях. Лъвицата не смяташе хората за част от нейното семейство. За него нямаше място на шейната, а нямаше и време за погребение, защото се опасявах, че Джондалар ще умре, ако не го закарам в моята пещера. Забелязах един сипей и голяма скала, която задържаше камъните. Замъкнах тялото там и използвах копието си – в Клана имахме големи дървени копия, – за да отместя скалата и ситните камъни да го затрупат. Не исках да го оставям така, без никакво послание към Света на духовете. Не съм мог-ър, но изпълних ритуала на Креб и помолих духа на Великата пещерна мечка да го упъти към земята на духовете. После заедно с Уини закарахме Джондалар вкъщи.

Имаше толкова много въпроси, които зеландони искаше да й

зададе. Кой или какво беше това Креб? И защо духа на пещерна мечка вместо на Великата Майка земя?

Беше разбрала едва половината от казаното от Айла и ѝ беше трудно да повярва на другото.

– Е, добре, че Джондалар не е бил ранен толкова лошо, колкото си мислела – обади се старата знахарка.

Айла поклати глава. Какво искаше да каже зеландони? Джондалар беше с единия крак в гроба. Още не можеше да проумее как успя да го спаси.

Веднага щом зърна изражението ѝ, Джондалар разбра какво си мисли тя. Зеландони бе изказала предположения, които трябваше да бъдат опровергани. Той стана.

– Мисля, че би искала да видиш колко лошо бях ранен – каза и повдигна туниката си, след което развърза ремъка на летните си панталони.

Макар че мъжете рядко ходеха съвсем голи дори и в най-горещите летни дни (същото се отнасяше ѝ за жените), видът на голото човешко тяло не беше нещо непознато за тях. Хората често се гледаха, когато плуваха или се къпеха. Събралите се отвориха широко очи не заради голотата на Джондалар, а заради огромния белег върху горната част на бедрото и слабините му.

Раните бяха зараснали добре. Личеше си, че всъщност Айла беше зашила на места разкъсаната му кожа. Зеландони веднага забеляза това. Младата жена беше направила седем отделни шева на крака: четири около най-дълбоката част на раната и още три, за да закрепят разкъсаните мускули. Никой не я беше учил, но това бе единственият начин да се затворят широките и дълбоки рани.

Джондалар не беше показал с нищо, че е преживял толкова тежка травма. Не куцаше с този крак и като се изключат белезите, мускулната тъкан отдолу изглеждаше напълно здрава. Виждаха се и други белези и драскотини около дясното му рамо и гърдите. Очевидно дългото пътешествие не беше минало без сериозни прекеждия.

Сега всички разбраха колко, тежко е бил ранен Джондалар и защо е трябвало да бъде лекуван незабавно, но само зеландони имаше ясната представа колко близо е бил до смъртта. Тя се изчерви при мисълта, че беше подценила уменията на Айла като знахарка, и се засрами за неуместните си забележки.

– Извинявай, Айла. Не знаех, че си толкова опитна. Мисля, че Деветата пещера на зеландониите има голям късмет, че Джондалар е довел толкова обучен и умел знахар – каза тя и забеляза усмивката на

Джондалар, докато си оправяше дрехите, както и въздишката на Айла.

Сега зеландони се почувства още по-заинтригувана да научи нещо повече за тази чужденка. Връзката ѝ с животните със сигурност означаваше нещо. Такъв опитен знахар трябваше на всяка цена да бъде подчинен на властта и влиянието на зеландонията. Чужденка като тази можеше да внесе смут в живота на хората, ако не се контролираше и държеше изкъсо. Но тъй като Джондалар я беше довел, щеше да ѝ се наложи да действа предпазливо и да не прибързва. Първо трябваше да научи толкова много неща за тази жена.

– Значи трябва да ти благодаря поне за завръщането на единия ми син, Айла – каза Мартона. – Щастлива съм да е до мен и съм ти много благодарна.

– Ех, да можеше Тонолан да е сега при нас! – въздъхна горчиво Уиламар. – Мартона обаче знаеше, че няма да се върне – добави той и погледна към съпругата си. – Не ми се искаше да ти повярвам, но беше права. Той се стремеше да види всичко, да отиде навсякъде. Това непрекъснато го подтикваше да пътува. Дори като малко дете беше прекалено любопитен и любознателен.

Тези думи напомниха на Джондалар за собствените му притеснения. Може би сега беше времето да ги изрази:

– Зеландони, искам да те попитам дали духът му ще намери пътя към Света на духовете? След като съпругата му умря, Тонолан не беше на себе си, а и не се пресели в следващия свят с подобаваща помощ. Костите му все още лежат под онази купчина камъни в източните степи. Не беше погребан според традицията. Ами ако духът му се е загубил, докато блуждае в следващия свят и няма кой да му покаже пътя?

Едрата жена се намръщи. Въпросът беше сериозен и изискваше деликатен отговор. Особено пред тъгуващото семейство на Тонолан.

– Не спомена ли нещо за някакъв проведен набързо погребален ритуал, Айла? Разкажи ми за него.

– Няма много за разказване. Креб винаги използваше този ритуал, когато някой умре и духът му напусне този свят. Повече се тревожех за живия човек, но исках да помогна и на мъртвия да намери пътя си.

– По-късно ме заведе на мястото – добави Джондалар. – И ми даде някакъв червен прах, който да разпръсна над камъните на гроба му. Когато си тръгнахме от долината, отидохме отново в каньона, където лъвът нападна мен и Тонолан. Там сред купчината камъни на гроба открих един много особен камък. Взех го със себе си. Надявах се, че може да ти помогне да намериш духа му, ако още броди, и да му помогнеш да

тръгне по пътя си. Камъкът е в торбата ми – ей-сега ще го донеса.

Джондалар стана, отиде до торбата си и се върна бързо с една кожена кесийка, завързана с връвчица за носене на врата. Отвори я и изсипа на дланта си два предмета. Единият беше малък и червен, а другият представляваше малко заострено парче от обикновена сива скала, наподобяваща плоска пирамида. Ала щом го обърна и им показа долната повърхност, всички зяпнаха от изненада. Страната на пирамидата бе покрита с тънък пласт светлосин опал, сияещ с огненочервени отблясъци.

– Стоях там и си мислех за Тонолан. По едно време този камък се изгърколи отгоре по склона и падна в краката ми – обясни Джондалар. – Айла каза да го сложа в моя амулет – в тази кесийка – и да го взема със себе си. Не знам какво означава, но ми се стори, че духът на Тонолан е свързан по някакъв начин с него.

Той подаде камъка на зеландони. Никой друг не пожела да го докосне, а и както забеляза Айла, Джохаран дори потръпна. Старата жена го огледа внимателно, като в същото време си мислеше какво да каже.

– Мисля, че си прав, Джондалар – промълви накрая. – Това е свързано с духа на Тонолан. Не знам какво точно означава, трябва да го изуча по-подробно и да помоля Майката за напътствие. Но ти си постъпил мъдро, като си го взел със себе си. – Жената помълча, след което добави:

– Духът на Тонолан бе изпълнен с желание за приключения, рискове и опасности. Може би този свят беше твърде тесен за него. Сигурно още пътува в следващия свят, но не, защото се е загубил, а защото още не е готов да открие мястото си там. Колко далеч на изток се намирахте, когато животът му в този свят прекъсна?

– Отвъд владеното навътре море на края на голямата река – тази, която започва от другата страна на планинския ледник.

– Която наричат Великата река-майка ли?

– Да.

Зеландони отново замълча. Накрая изрече:

– Навярно желанието на Тонолан за странстване е могло да бъде удовлетворено само в отвъдния свят, в земята на духовете. Може би Дони е решила, че е време да го повика, а теб, Джондалар, да те остави да се прибереш у дома. Стореното от Айла сигурно е било достатъчно, но не разбирам какво точно е било то и защо го е направила. Трябва да й задам няколко въпроса.

Тя погледна към високия мъж, когото някога бе обичала и все още обичаше, и към младата жена, седнала до него, която успя да я изуми

няколко пъти за краткото време, откакто беше пристигнала.

– Първо, кой е този Креб, за когото спомена, и защо си призовава духа на пещерна мечка, а не на Великата Майка Земя?

Айла разбра накъде бие зеландони и понеже въпросите бяха директни, тя се почувства длъжна да отговори. Знаеше какво означава лъжата и че някои хора казваха неща, които не са верни, но тя не беше способна на подобно нещо. Най-много да не спомене някои неща, макар че това навярно щеше да се окаже доста трудно, при положение че ѝ задаваха директни въпроси. Наведе очи и се вгледа в ръцете си. Бяха се покрили с черни сажди от паленето на огъня.

Сигурна беше, че в крайна сметка всичко ще излезе наяве, но се бе надявала първо да поживее малко повече с народа на Джондалар, за да опознае някои от тях. Наложеше ли се да си тръгне обаче, беше по-добре да го стори, преди да ги е опознала и да се е привързала към тях.

Ами Джондалар? Та тя го обичаше. Какво щеше да прави, ако трябваше да замине сама, без него? Неговото дете беше в утробата ѝ. Не просто дете от неговото огнище или дете с неговия дух, а неговото дете. Без значение какво си мислеха другите, тя беше убедена, че детето е негово – също както и нейно. Бяха го създали, докато взаимно изпитваха насладата – дарът на насладата, предоставен от Великата Майка Земя на нейните деца.

Боеше се да го погледне заради това, което щеше да изрече. Изведнъж вдигна глава и очите им се срещнаха. Трябваше да разбере.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Джондалар се усмихна и кимна, без да разбира какво е намислила. После хвана дланта ѝ и леко я стисна. Айла не можеше да повярва. Всичко беше наред! Той я разбираше и искаше да ѝ каже, че всичко е наред. Можеше да разкаже каквото си поиска за Клана. Той щеше да остане с нея, защото я обичаше. Тя го дари със слънчева и изпълнена с любов усмивка.

Той също виждаше накъде бие с въпросите си зеландони, но успя да запази спокойствие. По едно време беше толкова загрижен как семейството и родът му ще възприемат жената и какво ще си помислят за него, задето я бе довел в дома си, че почти се предаде и почти я загуби. Сега вече хорските приказки нямаха никакво значение за него. Колкото и да обичаше семейството си, колкото и радостен да беше, че отново ги вижда, ако те не го приемеха заедно с нея, двамата щяха да напуснат пещерата. Обичаше Айла повече от всичко на света. Двамата щяха да са щастливи. В няколко пещери вече ги бяха молили да останат да живеят при тях, включително и ланзадониите на Даланар. Сигурен беше, че все някъде ще намерят място, което да се превърне в техен дом.

Жената-дони разбра, че нещо премина между Айла и Джондалар. Нещо като одобрение или потвърждение. Това беше доста любопитно за нея, но от опит знаеше, че търпението и наблюдението често утоляваха любопитството ѝ по-добре, отколкото когато задаваше въпроси.

Айла се обърна към зеландони, за да ѝ отговори:

– Креб беше мог-ър на Клана на Брун – човек, който познава духовния свят. Той обаче беше повече от мог-ър. Бе като теб, зеландони – Мог-ър на целия Клан. За мен обаче Креб беше... човек от моето огнище. Макар че не беше роден в Клана, а жената, с която живееше – Иза, не беше негова съпруга, а сестра.

– Кой или какво е „клан“? – попита зеландони. Тя забеляза, че акцентът на Айла ставаше по-силен, когато говореше за народа си.

– Кланът е... аз бях... осиновена от Клана. Те са тези, които ме приеха, когато бях... сама. Креб и Иза се грижеха за мен и ме отгледаха. Иза ми беше като майка – единствената майка, която си спомням. Тя също така беше лечителка, знахарка. Иза беше най-уважаваната от всички лечителки, също както майка ѝ и баба ѝ са били още от самото начало на Клана.

– При нея ли се научи на лечебните умения? – попита зеландони.

– Да. Иза ме научи, макар че не бях нейна истинска дъщеря като Уба. Уба беше сестра ми, макар и не родна.

– Какво е станало с истинската ти майка, семейството ти и народа, където си се родила? – искаше да знае зеландони.

Всички бяха много развълнувани и любопитни, но я оставиха да зададе въпросите си.

Айла се облегна назад и зарея поглед в пространството, сякаш, за да потърси отговор. После се обърна към едрата жена:

– Не знам. Не помня. Била съм малка, на пет години. Така каза Иза, макар че те нямат думи за броене като зеландонийците. В Клана наричат началните години във възрастта на един човек на периодите в растежа му. Първата е годината на раждането, следват годината на бозаенето, годината на хленченето и така нататък. Аз съм назовавала възрастта си с думи. – Тя замълча. Не можеше да обясни всичко, да разкаже за живота си в Клана. По-добре щеше да е просто да отговори на въпросите.

– Не помниш нищо за собствения си род? – притисна я зеландони.

– Знам само това, което Иза ми е казала. Земетресение разрушило пещерата им и кланът на Брун търсел нова, когато ме открили в безсъзнание до една река. Живели без жилище от доста време, но Брун й разрешил да ме вземат. Иза каза, че сигурно ме е нападнал пещерен лъв, защото по крака ми имало белези от нокти.

– Да, разбирам – каза дони.

– Още имам белези. Затова Креб разбра, че пещерният лъв е моят тотем, въпреки че обикновено е мъжки тотем. Още сънувам понякога как се намирам на тъмно и към мен се насочват ноктите на голяма котка.

– Това е много силен сън. Имала ли си други? Искам да кажа, по това време...

– Един от тях е по-страшен, но е труден за описване. Никога не съм могла да си го припомня добре. Повече прилича на усещане, усещане за земетресение. – Младата жена потръпна. – Мразя земетресенията!

Зеландони кимна разбиращо.

– Други?

– Не... да, но само веднъж, когато Джондалар още се възстановяваше и ме учеше да говоря...

Зеландони погледна към Мартона, за да види дали е обърнала внимание на тази странна фраза.

– Някои думи разбрах – продължи Айла. – Научавах и нови, но

трудно можех да ги свързвам в изречения. Тогава сънувах майка си. Истинската си майка. Видях лицето ѝ. Тя говори с мен. После ученето на езика стана по-лесно.

– Хъммм... много важен съм – рече Служителката. – Винаги е много важно, когато Майката ти се яви в сънищата, каквато и форма да приеме. Но най-вече, когато се явява като собствената ти майка и ти говори от следващия свят.

Джондалар си припомни как беше сънувал Майката, когато още се намираха в долината на Айла. Много странен съм. „Трябва да го разкажа на зеландони някой път“ – каза си той.

– Щом си сънувала Майката, защо не си я призовала да помогне на Тонолан да намери пътя си в следващия свят? Не разбирам защо си повикала духа на пещерна мечка, а не на Великата Майка Земя.

– Не знаех за Великата Майка Земя, докато Джондалар не ми разказа за нея, след като научих неговия език.

– Не си знаела за Дони, Великата Майка Земя? – попита учудена Фолара. Никой от зеландониите никога не беше чувал за човек, който да не познава Великата Майка Земя под някаква форма или име. Всички бяха озадачени.

– Кланът почита Урсус – Великата пещерна мечка – отвърна тя. – Затова призовах Урсус да упъти духа на мъртвеца. Тогава още не знаех името му. Помолих и духа на Пещерния лъв да помогне, тъй като той беше мой тотем.

– Щом не си познавала Майката, значи си направила каквото си могла при тези обстоятелства – отбеляза зеландони. Тя обаче не показа пред другите истинската си загриженост. Как може някое от Нейните деца да не знае за Майката?

– Аз също имам тотем – намеси се Уиламар. – Моят е Царският орел. – Той се поизправи. – Майка ми каза, че когато съм бил дете, един орел ме вдигнал и се опитал да ме отнесе, но тя ме грабнала и ме издърпала. Още имам белези. Шаманката-зеландони ѝ каза, че духът на Царския орел ме е разпознал като същество от неговия вид. Малцина имат лични тотем, поне сред зеландониите, но щом и ти имаш, значи носиш късмет.

– Късметлия си, че си се отървала и си оживяла – обади се Джохаран.

– Да, сигурно съм имала късмет да избягам от пещерния лъв – каза Айла. – И Джондалар също. Мисля, че и неговият тотем също е Пещерният лъв. Ти какво мислиш, зеландони?

Русокосата жена беше споменавала на Джондалар, че духът на Пещерния лъв го е избрал, но той винаги избягваше да коментира въпроса. Изглежда, личните тотеми нямаха онова значение за народа му, както беше за Клана. За нея обаче това беше доста важно.

В Клана вярваха, че тотемът на мъжкото създание трябваше да е по-силен от този на женското и поради тази причина тя не може да има деца. Затова нейният силен мъжки тотем беше разстроил Иза. Въпреки това Айла имаше син, но бе изпитвала големи трудности с него – като се започне с бременността, после при раждането, а и след това. Сигурни бяха, че синът ѝ нямаше късмет – майка му си нямаше съпруг; мъж, който да го отгледа както подобава. Трудностите и нещастията бяха обяснявани с факта, че е жена с мъжки тотем. И сега, когато отново беше бременна, искаше детето на Джондалар да няма подобни проблеми. Макар че бе научила доста за Майката, не беше забравила и наученото в Клана. Ако тотемът на Джондалар беше като нейния – Пещерният лъв – тогава беше сигурна, че ще може да има здраво дете, което да води нормален живот, когато порасне.

Нещо в гласа и тона на Айла привлече вниманието на зеландони. Тя се вгледа по-внимателно в младата жена. „Иска Джондалар да има тотем на Пещерния лъв – разбра тя. – За нея това е много важно. Духовете-тотеме сигурно имат по-голямо значение в Клана, който я е отгледал. Може би е вярно, че пещерният лъв сега е негов тотем. Няма да му навреди, ако хората го мислят за късметлия. Извадил е късмет, че изобщо се върна!“

– Смятам, че си права, Айла – каза дони. – Джондалар с основание може да твърди, че пещерният лъв е негов тотем и че късметът е на неговата страна. Той е имал голям късмет, че си се появила точно навреме, когато най-много се е нуждаел от теб.

– Казах ти, Джондалар! – възкликна Айла с облекчение.

„Защо ли тя и нейният Клан влагат такова голямо значение в духа на пещерния лъв? Или на пещерната мечка? – запита се зеландони. – Всички духове са важни – тези на животни, дори на растения, насекоми, на другите. Но Великата майка е дала живот на всички тях. Какви ли са тези хора? Този Клан?“

– Каза, че си живяла сама в долината, нали така? Къде се намира този Клан, който те е отгледал, Айла? – попита шаманката.

– И аз бих искал да знам. Джондалар не те ли представи като Айла от рода мамутои? – попита Джохаран.

– Каза, че не си знаела за Майката, но в приветствието си спомена

за „Великата майка на всички“, което е едно от имената, които даваме на Дони – добави Фолара.

Айла погледна последователно към всеки от тях, после към Джондалар. Почувства, че я обзема паника. На лицето му бе изписана едва доловима усмивка, сякаш се наслаждаваше как отговорите ѝ предизвикваха у другите още по-голямо недоумение. Той отново стисна дланта ѝ, но не каза нищо. Интересно му беше как ще им отговори. Тя се отпусна.

– Кланът ми живееше в южната част на земята, която се разпростира около Бераново море. Иза ми каза точно преди да умре, че трябва да потърся своя народ. Каза, че са живеели на север, върху голямата земя. Но когато отидох да го потърся, не открих никого. Лятото беше преполовило, преди да стигна долината, и аз се боях, че няма да бъда готова за зимата. Долината беше добро място, защитено от ветровете, с малка река и много растения и животни, дори имаше малка пещера. Реших да презимувам там, а в крайна сметка останах три години. Компания ми правеха само Уини и Бебчо. Сигурно съм чакала Джондалар – каза тя и му се усмихна. – Открих го в края на пролетта. Докато той се поправи и оздравее, лятото почти мина. Реших да направим обиколка, за да проучим района. Всяка нощ лагерувахме на различно място, като все повече се отдалечавахме от долината. После срещнахме Талут, вожда на Лъвския бивак, и той ни покани да ги посетим. Останахме при тях до началото на следващото лято. Те ме осиновиха. Искане и Джондалар да остане, да стане един от тях, но още тогава той беше решил да се върне.

– Е, радвам се, че е искал да се върне – обади се Мартона.

– Явно си доста щастлива, щом този народ е искал да те осинови – обади се зеландони. Тя умуваше върху странната история на Айла. Не само тя се отнасяше с резерви към разказа. Всичко звучеше толкова не-реално, а и тя имаше още доста въпроси.

– Първоначално го предложи Нези – съпругата на Талут. Мисля, че успя да го убеди, понеже помогнах на Ридаг, когато имаше... тежък проблем. Ридаг беше слаб... – Айла не можеше да намери точната дума и беше объркана. Джондалар не я беше учил на подобни думи. Казваше ѝ точните наименования на различни видове камъни и кремъци, както и специфични думи от процеса на обработване на камъните, за да се изработят инструменти и оръжия, но медицинската и лечебната терминология не беше част от речника му. Ето защо тя се обърна към него и му заговори на езика на мамутоите:

– Как се казва на вашия език билката напръстник, която събирах за Ридаг?

Той ѝ каза, но преди Айла да е повторила думата, зеландони получи представа какво точно се е случило. Тя познаваше не само растението, но и случаите, в които то се употребяваше при лечение. Предполагаше, че човекът, за когото говореше младата жена, е страдал от заболяване на органа, изпомпващ кръвта – сърцето. То можеше да се лекува с помощта на правилното извличане на някои елементи от напръстника. Золена разбра и защо някой би поискал да осинови Айла. Тя беше толкова опитна и умела като лечителка, че знаеше как да използва това полезно, но в същото време и доста опасно растение. И ако някой наистина притежаваше необходимия авторитет и власт да го стори бързо, това беше съпругата на вожда. След като изслуша чужденката, тя направи ново предположение.

– Този Ридаг дете ли е бил? – попита, за да потвърди хипотезата си.

– Да – отвърна Айла и внезапно се натъжи. Зеландони стигна до извода, че си е изяснила нещата около Айла и мамутоите, но Кланът все още я озадачаваше. Реши да използва друг подход:

– Ти си много опитна в лечението, но често тези, които натрупват знания, имат някакъв белег, за да могат хората да ги разпознават. Като този например – и знахарката посочи татуировката на челото си, точно над лявото слепоочие. – Не виждам никакъв белег по теб.

Айла разгледа татуировката. Беше правоъгълник, разделен на шест по-малки правоъгълника, почти квадрати, в два реда по три. Отгоре големият правоъгълник имаше чертички, които, ако се продължаха, щяха да образуват трети ред. Правоъгълниците бяха нарисувани в черно, но три от тях бяха запълнени с червеникав цвят, а един – с жълто.

Макар че знакът беше уникален, някои от хората, които беше виждала, имаха подобни татуировки – включително Мартона, Джохаран и Уиламар. Айла не знаеше дали тези знаци означават нещо, но след като зеландони ѝ обясни значението на нейния, разбра, че очевидно е така.

– Мамут имаше знак на бузата си – отговори. – Всички мамутои имаха. Някои имаха и други знаци. Ако бях останала, сигурно и на мен щяха да ми направят. Мамут започна да ме обучава скоро след като ме осинови, но когато ги напуснах, още не бях напълно обучена. Затова и останах без знаци.

– Но не каза ли, че си била осиновена от жената, която е живяла с вожда?

– Мислех, че така ще стане. И Нези също. Но на церемонията Мамут каза „домашното огнище на Мамут“, а не „на Лъва“. Накрая той ме осинови.

– Този Мамут Служител на Майката ли е? – попита зеландони. Предположи, че са започнали да я готвят за Служителка.

– Да, като теб. Огнището на Мамут беше негово и на Служителите на Майката. Повечето хора избираха Огнището на Мамут или биваха избирани. Мамут каза, че съм била родена за него. – Тя леко се изчерви и отвърна очи, засрамена от това, че в момента говореше за нещо, което ѝ беше дадено, а не го беше заслужила. Сети се за Иза и как тази жена старателно се бе опитвала да я научи да бъде добра жена от Клана.

– Мисля, че този Мамут е бил мъдър човек – заключи зеландони. – Но ти каза, че си научила лечебните умения от жена от рода, който те е отгледал, от Клана. Те не бележат ли по някакъв начин техните знахари?

– Дадох ми един черен камък – специален знак, който да пазя в амулета си, – когато ме приеха като лечителка на Клана. Но те не правят татуировки на лечителките. Само за тотемите – когато момчетата стават мъже.

– Как тогава хората познават лечителя, когато им потрѣбва?

Айла не се беше замисляла за това. Направи пауза, за да прецени какво да отговори.

– Лечителките не е необходимо да бъдат белязани. Хората ги познават. Положението на една лечителка се определя от правата, които са ѝ дадени. Позицията ѝ е призната от всички. Иза беше най-високопоставената жена в Клана, дори стоеше по-високо от съпругата на Брун.

Зеландони поклати глава. Нищо не разбра от обяснението на Айла.

– Може и да е така, но все пак как ги познават хората?

– По начина, по който се държи – повтори младата жена и се опита да разясни думите си: – По позите, които заема, когато се храни, по знаците, които използва, когато... говори, по сигналите, които ѝ правят, когато се обръщат към нея.

– Не е ли твърде примитивно? С пози и знаци?

– Не и за тях. Хората от Клана общуват по този начин. Със знаци. Те не говорят с думи като нас.

– Но защо?

– Не могат. Просто не могат да произнасят звуци като нас. Използват някои от звуците, но не всички. Те общуват с помощта на ръцете и телата си.

Джондалар забеляза недоумението на майка си и на останалите. В същото време объркването на Айла все повече се засилваше. Реши, че е време да внесе малко яснота.

– Айла е била отгледана от плоскоглавци, майко – каза.

В стаята настъпи гробовна тишина.

– От плоскоглавци! Плоскоглавците са животни! – възкликна Джохаран.

– Не, не са – възрази му Джондалар.

– Разбира се, че са – настоя Фолара. – Та те не могат да говорят!

– Могат да говорят, но просто не общуват като нас – отвърна той. – Аз дори се понаучих да използвам езика им, но, разбира се, Айла го владее много по-добре. Когато каза, че съм я учил да говори, това бе самата истина. – Хвърли поглед към зеландони. – Беше забравила родния си език още като дете, тъй като откакто я беше открил Кланът, общуваше само на техния език. Кланът се състои от плоскоглавци. Самите те наричат, себе си Клан.

– Как биха могли да се наричат така, като общуват само с ръце? – попита Фолара.

– Знаят малко думи – намеси се Айла. – Просто не могат да произнесат всички звуци. Дори не чуват всичките звуци, които ние произвеждаме. Биха могли да ги разберат, ако бяха привиквали от малки, но като възрастни е трудно да го сторят. – Тя се сети за Ридаг. Той разбираше всичко, което му се казваше, дори и да не можеше да го повтори.

– Е, не знаех, че се обръщат един към друг по име – каза Мартона. – Тогава как ти общуваше с Айла, Джондалар?

– Отначало не можехме – отвърна той. – Разбира се, не ни беше необходимо. Айла знаеше какво да прави. Аз бях ранен и тя се грижеше за мен.

– Искаш да ми кажеш, Джондалар, че плоскоглавците са я научили да лекува рани от пещерни лъвове? – попита недоверчиво зеландони.

Вместо него отговори Айла:

– Казах ви, че Иза беше от рода на най-уважаваните лечителки в Клана. Тя ме научи.

– Трудно ми е да повярвам, че съществуват интелигентни и разумни плоскоглави същества.

– На мен не – обади се Уиламар.

Всички се обърнаха към майстора-търговец.

– Не мисля, че са животни. Виждал съм доста от тях по време на моите пътувания.

– Защо не си ни казвал досега? – попита Джохаран.

– Никога не е ставало дума. Никой не ме е питал, а и аз не се бях замислял над това.

– Какво те накара да си промениш мнението за тях, Уиламар? –

попита зеландони. Това променяше нещата. Трябваше да поумува върху странната мисъл, която Джондалар и чужденката изложиха.

– Нека помисля малко. Първият път, когато започнах да се съмнявам, че са обикновени животни, беше преди много години – започна той. – Пътувах сам, на югозапад оттук. Времето бързо се промени, внезапно стана много студено и аз бързах да се прибера у дома. Продължих да вървя, докато почти се стъмни, и останах да лагерувам до един малък поток. Възнамерявах да го прекося на сутринта. Когато се събудих, открих, че съм ношувал точно до група плоскоглавци. Всъщност доста се изплаших – нали знаете какво се говори за тях. Затова ги наблюдавах, за да съм в готов, в случай че решат да ме нападнат или да ме преследват.

– Какво направиха? – попита Джохаран.

– Нищо. Устроиخа си лагер като всички останали. Бяха разбрали за присъствието ми, но тъй като бях сам, не представлявах опасност за тях. А и те, изглежда, за никъде не бързаха. Свариха си вода и си стоплиха нещо за ядене. Навиха палатките си – различни от нашите, по-ниски и по-трудни за откриване – опаковаха ги и ги сложиха на гърбовете си, след което потеглиха в бърз бяг.

– Сред тях имаше ли жени? – попита Айла.

– Беше доста студено и всички бяха с дебели дрехи. През лятото ходят оскъдно облечени, а през зимата рядко могат да бъдат видени, тъй като не пътуват много.

– Прав си, не обичат да се отдалечават твърде много от дома си, когато е студено или има сняг – съгласи се тя.

– Повечето бяха с бради, но не видях дали всички имаха – продължи Уиламар.

– Младите мъже са без бради. Забеляза ли дали някой от тях носеше кошница на гърба си?

– Май, че не.

– Жените от Клана не ходят на лов, но когато мъжете тръгват на дълго пътуване, жените често ги придружават, за да сушат месото и да го носят. Вероятно си видял група, отиваща на лов недалеч от основния им лагер – поясни Айла.

– Ти същото ли си правила? – попита Фолара. – Ходила ли си на далечни пътувания, за да ловуваш?

– Да, дори веднъж ходих на лов за мамут. Но не участвах в самия лов.

Джондалар забеляза, че слушателите й по-скоро са обзети от любопитство, отколкото да са изпълнени с подозрение и недоверие към нея.

Макар и да предполагаше, че доста хора ще проявят нетърпимост към Айла, поне най-близките му роднини, изглежда, имаха желание да научат повече неща за плоскоглавците... за Клана.

– Джохаран, радвам се, че стана въпрос за това, защото така или иначе исках да говоря с теб – каза Джондалар. – Трябва да знаеш, че по пътя ни насам срещнахме една двойка от Клана. Точно преди да се качим върху ледниковото плато на изток. Те ни казаха, че няколко Клана възнамеряват да се съберат заедно и да разговарят за нас. За проблемите, които имат с нас. Те ни наричат другите.

– Трудно ми е да повярвам, че изобщо биха могли да ни наричат по някакъв начин, да не говорим, че провеждат някакви срещи.

– Е, ще трябва да повярваш, защото в противен случай ще си имаме неприятности.

Няколко души заговориха едновременно:

– Какво искаш да кажеш?

– Какви неприятности?

– Знам за една случка в района на лозадунаи. Банда млади разбойници от няколко пещери започнали да дразнят плоскоглавците – хората от Клана. Доколкото разбрах, преди няколко години те се захванали с един от тях, но с мъжете от Клана не можеш просто ей-така да се закачаш. Те са умни и силни. Неколцина от тези млади мъже разбрали това, когато един или двама били хванати. Тогава насочили вниманието си към жените. Жените от Клана обикновено не се бият и затова можели лесно да бъдат победени. За да направят нещата по-забавни и интересни, разбойниците започнали да насилват жените за... ами, не бих го нарекъл точно наслади...

– Какво? – попита Джохаран.

– Добре ме чу.

– Велика майко! – изрече зеландони.

– Това е ужасно! – каза в същото време Мартона.

– Колко противно! – извика Фолара и сбърчи нос от отвращение.

– Омерзително! – отсече Уиламар.

– И те мислят така – каза Джондалар. – Не смятат да се примиряват повече с подобни неща и щом измислят какво да правят, няма да търпят и нас. Верни ли са слуховете, че някога тези пещери са принадлежали на тях? Ами ако решат да си ги поискат обратно?

– Това са слухове, Джондалар. Нищо в Историите или в Старите легенди не го потвърждава – каза зеландони. – В тях се споменава само за мечките.

Айла не каза нищо, но смяташе, че слуховете са верни.

– Така или иначе нищо няма да получат – обади се Джохаран. – Това е нашият дом, земята на зеландониите.

– Но има и нещо друго, което би могло да ни е полезно. Според Губан – така се казваше този човек...

– Те имат имена? – прекъсна го Джохаран.

– Разбира се – отвърна Айла. – Също като хората от моя Клан. Той се казваше Губан, а тя – Йорга. – Изрече имената с произношението на Клана – с гърлени и дълбоки звуци.

Джондалар се усмихна. „Направи го нарочно“ – каза си той.

„Ако те говорят така, определено се сещам откъде идва акцентът й – помисли си зеландони. – Сигурно казва истината. Била е отгледана от тях. Но дали наистина е научила лечебните си познания от тях?“

– Исках да кажа, Джохаран, че Губан ми спомена за някакви хора, не знам от кои пещери, които потърсили контакт с някои Кланове с мисълта да установят търговски връзки.

– Търговия! С плоскоглавци! – възкликна Джохаран.

– Защо не? – обади се Уиламар. – Мисля, че това би могло да се окаже интересно. Зависи какво могат да предложат за търгуване, разбира се.

– Типична позиция на търговец – заключи Джондалар.

– Като стана дума за търговия, какво смятат да направят лозадунците с тези млади мъже? – попита Уиламар. – Нали и ние търгуваме с тях! Не бих искал някой от търговските ни кервани да се натъкне на група плоскоглавци, жадуващи за мът, докато се спуска от другата страна на ледника.

– Когато ние..., когато аз чух за пръв път за тях преди пет години, не предприеха нищо – поправи се Джондалар, за да не напомня на близките си за трагичната съдба на Тонолан. – Знаеха, че се вършат подобни неща. Някои от тях го наричаха „буйно поведение“, но Ладуни много се разстрои. После стана още по-лошо. На връщане се отбихме на гости при лозадунците. Мъжете от Клана бяха започнали да придружават жените си, за да ги пазят, докато те събират храна. „Буйните“ младежи нямаха намерение да провокират мъжете от Клана и затова нападнаха една млада жена от пещерата на ладуни. Всичките я насилиха наведнъж... точно преди първите обреди.

– О, не! Как са могли, Джонде? – попита Фолара и избухна в сълзи.

– О, недра на Великата майка! – извика Джохаран.

– Точно там би трябвало да ги пратят! – добави Уиламар.

– Това е чудовишно! Дори не бих могла да си представя достатъчно сурово наказание за подобно деяние! – изсумтя зеландони.

Мартона не знаеше какво да каже. Бе обгърнала гърдите си с ръка и изглеждаше ужасена.

Айла съчувстваше на младата жена, която бе нападната. Тя се опита да съдържи гнева си, но не можеше да не ѝ направи впечатление как роднините на Джондалар се бяха обединили срещу подобна жестокост. Но те бяха реагирали по-остро на вестта, че е била нападната жена от другите, отколкото на това, че са били поругавани жени от Клана. Ставаше ли въпрос за жените от Клана, бяха потресени, но щом се отнасяше за една от тях, направо побесняваха.

Точно това ѝ даде да разбере каква огромна пропаст разделя двата народа. После се запита как ли биха реагирали, ако някоя банда от Клана..., ако някакви плоскоглавци бяха извършили подобно злодеяние спрямо жени от зеландониите.

– Сега лозадуните със сигурност ще предприемат мерки срещу тези мъже – поясни Джондалар. – Майката на младата жена настояваше за кръвна разплата срещу пещерата на водача на тези пропаднали мъже.

– А-а, това са лоши новини. Много трудна ситуация за вождовете – обади се Мартона.

– Има право да иска мъст! – заяви Фолара.

– Да, разбира се, че има право – отвърна Мартона. – Но после един или друг род ще тръгне да се съпротивява. Или дори цялата пещера, а това ще доведе до сблъсъци. Може някой да бъде убит и после друг да иска да мъсти за него. Кой знае как ще свърши всичко. Какво мислят да правят, Джондалар?

– Няколко вождове от пещерата са изпратили куриери с послания. Мнозина от тях се събрали и разговаряли. Споразумели се да изпратят преследвачи, които да открият младежите. После ще ги издебнат поотделно и всяка пещера ще се разправя поотделно със своя представител. Виновните ще бъдат сурово наказани, но ще им се даде и възможност за разкаяние – обясни той.

– Според мен планът е добър, особено, ако всички се съгласят с него, включително и пещерата на подстрекателя – каза Джохаран. – Стига младите мъже да се предадат мирно, когато ги открият...

– Не знам за водача им, но мисля, че останалите членове на бандата искат да се върнат у дома, тъй че според мен ще се съгласят на всичко. Когато ги видях, бяха гладни, измръзнали и мръсни и изобщо не бяха доволни от начина си на живот – продължи Джондалар.

– Ти си ги видял? – попита Мартона.

– Така срещнахме хората от Клана. Бандата нападна жената, но не забеляза мъжа. Той се беше покатерил високо на една скала, за да издебне плячката. Когато ѝ се нахвърлиха, той скочи върху тях. Счупи си крака, но не се спря и се опита да ги отбие. Ние се оказахме наблизко – тъкмо се канехме да прекосим ледника, който се намираше недалеч оттам. – Джондалар се усмихна. – Айла, аз и Вълчо, без да споменавам двамата от Клана, ги подгонихме. У тези момчета не беше останал особен ищак да се бият. А и благодарение на Вълчо и конете, както и на обстоятелството, че ние знаехме кои са, а те не ни познаваха, доста ги поизплашихме.

– Да, сега разбирам – каза замислено зеландони.

– И мен бихте изплашили така – подметка Джохаран.

– После Айла убеди мъжа от Клана да оправи счупения му крак – продължи Джондалар. – Лагерувахме заедно няколко дни. Направих му няколко пръчки, на които да се опира и да ходи, докато кракът му зарасне. Той реши да си върви у дома. Поназнайвах малко езика му и можехме да общуваме, макар че Айла говореше най-много с него. Станахме като братя.

– Мисля, че ако възникне проблем с хората от Клана и те са в състояние да общуват и да се разбират един друг, ще е много полезно да разчитаме на Айла. Тя може да говори с тях, Джохаран – каза Мартона.

– Същото си мислех и аз – обади се зеландони. Тя умуваше и върху думите на Джондалар за страховития ефект, който животните на Айла бяха произвели върху хората, но не го спомена. Това също можеше да се окаже полезно.

– Естествено, че е така, майко, но ще е трудно да свикнем с мисълта, че може да се говори с плоскоглавци. И не само на мен ще ми е трудно – отвърна Джохаран. Той замълча, а после поклати глава. – Ако разговарят с помощта на ръцете, откъде разбрахте, че комуникират, а не махат безсмислено?

Всички се обърнаха към Айла. Тя на свой ред – към Джондалар.

– Мисля, че трябва да им покажеш – каза той. – И в същото време да говориш – както когато говори с Губан и в същото време ми превеждаше.

– Какво да кажа?

– Защо просто не ги поздравиш, както направи Губан?

Тя се замисли за момент. Не можеше да ги поздрави точно както бе сторил Губан. Той беше мъж, а една жена никога не би поздравила

някаго по същия начин. Можеше да направи знак за поздрав – жестът беше същият, – но само с това не ставаше. Знакът се променяше в зависимост от този, който го правеше и за когото се правеше. А знак за поздрав на един от другите в езика на Клана нямаше. Подобно нещо не беше вършено никога преди – не и по официален, признат начин. Може би тя трябваше да го измисли. Русокосата жена стана и застана срещу тях.

– Тази жена ви поздравява, хора от другите – започна. – Или може би трябва да кажа „хора на Майката“.

– Опитай с „деца на Майката“ или „деца на Великата Майка Земя“ – предложи Джондалар.

Тя кимна и започна наново:

– Тази жена... на име Айла ви приветства, деца на Дони, Великата Майка Земя. – Тя произнесе приветствието с думи, но със звуци, близки до употребяваните в Клана. Останалото беше предадено със знаци на езика на Клана и в същото време изговорено на зеландонийски.

– Тази жена се надява някой ден да ви приветства човек от Клана на Пещерната мечка и вие да му върнете приветствието. Мог-гърът каза на тази жена, че Кланът е древен и спомените му датират от дълбоки старини. Кланът е живеел тук, когато са дошли новите. Те кръстили новите „другите“ – тези, които не са от Клана. Кланът предпочел да върви по пътя си, за да избегне среща с Другите. Такива са традициите на Клана и те се променят бавно. Но някои от Клана се променят и създават нови традиции. Ако наистина е така, жената се надява те да не навредят нито на Клана, нито на другите.

Преводът ѝ на зеландонийски беше произнесен с тих и монотонен глас, с колкото се може по-голяма точност и едва забележим акцент. Те разбираха по думите какво им казваше тя, но в същото време виждаха, че движенията на ръцете ѝ съвсем не са случайни. Жестове с дланите, плавни движения на тялото, повдигане на главата в знак на гордост и навеждане в знак на примирение, дори повдигане на веждите – всичко това се правеше целенасочено и имаше някакво значение.

Крайният резултат беше зашеметяващ. По гърба на Мартона пробягаха тръпки. Тя хвърли поглед към зеландони, която я забеляза и кимна. Шаманката също беше почувствала нещо дълбоко и значимо. Джондалар забеляза дискретната размяна на погледи. Той през цялото време наблюдаваше тези, които гледаха Айла. Джохаран бе свъсил вежди, докато Уиламар се бе усмихнал и кимаше одобрително, Фолара направо сияеше. Тя беше толкова приятно изненадана и щастлива, че Джондалар не можа да скрие усмивката си.

Когато Айла свърши, тя се разположи отново на масата, сядайки с елегантно кръстосани крака. Възцари се неловко мълчание. Никой не знаеше какво да каже. Всички искаха да помислят върху видяното. Накрая Фолара реши да наруши тишината:

– Това беше чудесно, Айла! Беше красиво почти като танц – възкликна.

– На мен ми е трудно да го възприема като танц – усмихна се русокосата жена. – Това е начинът, по който те говорят. Макар че едно време много обичах да гледам как разказват историите си.

– Беше много изразително – обади се Мартона и погледна към сина си. – Ти също ли можеш така, Джондалар?

– Не и като Айла. Тя научи хората от Лъвския бивак на този език, за да могат да общуват с Ридаг. Дори се позабавляваха по време на Летния събор, защото можеха да разговарят, без никой да го забелязва – отвърна той.

– Ридаг? Не беше ли това детето с болното сърце? – попита зеландони. – Защо не е говорел като всички останали?

Джондалар и Айла се спогледаха.

– Ридаг беше наполовина от Клана и изпитваше същите трудности при произнасянето на звуците – обясни Айла. – Затова го научих да говори, а Лъвският бивак – да разбира езика му.

– Наполовина от Клана? – обади се Джохаран. – Искаш да кажеш наполовина плоскоглавец? Наполовина плоскоглава грешка на природата!

– Той беше дете! – Тя го изгледа гневно. – Като всички останали деца. Никое дете не е грешка на природата!

Джохаран се изненада от реакцията ѝ, но после си спомни, че Айла е била отгледана от тях, и разбра защо се е засегнала.

– Аз... аз... съжалявам – замънка извинително той. – Просто така мислят всички.

Зеландони се намеси:

– Айла, напомням ти, че още не сме обмислили всичко, което ни разказа. Досега винаги сме смятали хората от твоя Клан за животни и сме възприемали всяко същество, което е получовек полуживотно, за грешка на природата. Убедена съм, че си права, че това... че този Ридаг е бил дете.

„Права е – каза си Айла, – а и аз разбрах какво е мнението на зеландони. Джондалар го изрази съвсем ясно, когато спомена за Дърк.“ Тя се опита да се овладее.

– Но искам да разбера нещо – продължи зеландони, като се стремеше да зададе въпросите си, без да обиди чужденката. – Женското същество на име Нези е била съпруга на вожд на Лъвския бивак, така ли?

– Да. – Айла усещаше накъде бие и хвърли поглед към Джондалар. Стори й се, че се опитва да потисне усмивката си. Това я накара да се почувства по-добре. Той също знаеше за какво става въпрос и изпитваше някакво перверзно удоволствие от объркването на властната и могъща дони.

– Това дете, Ридаг, нейно ли беше?

На Джондалар му се искаше Айла да им отговори положително само за да ги накара да се замислят. Доста време му трябваше, докато преодолее предразсъдъците и вярванията на своя народ, насаждани му още от раждането. Практически беше закърмен с тях. Мисълта, че жената, която беше родила „грешка на природата“, можеше да стане съпруга на вожд, може би щеше да поразклати сериозно убежденията им. Колкото повече се замисляше, толкова повече стигаше до извода, че за народа му ще бъде по-добре да се промени, да промени предразсъдъците и вярванията си и да приеме факта, че съществата от Клана също са хора.

– Тя го откърми – поясни Айла. – Заедно със собствената си дъщеря. Той беше син на една жена от Клана, която бе самотна и умря скоро след раждането му. Нези го осинови, също както Иза ме осинови, когато нямаше кой да се грижи за мен.

Всички онемяха. Обстоятелството, че съпругата на вожд съвсем доброволно бе решила да се грижи за едно новородено, което можеха да оставят да умре заедно с истинската му майка, бе доста шокиращо. Джондалар забеляза как близките му потънаха в размисъл над току-що наученото.

Вълчо бе останал в долината, където конете пасяха и опознаваха новата територия. След като мина известно време, той реши да се върне на мястото, което Айла бе посочила като новия му дом. Там, където трябваше да отиде, когато искаше да я намери. Както всички от неговия вид вълкът се движеше леко и бързо, с грациозни и плавни движения, сякаш летеше във въздуха, докато препускаше из гористия терен. Няколко души беряха боровинки в Гористата долина и един от тях забеляза животното, което се прокрадваше безшумно като призрак между дърветата.

– Насам идва вълк! И няма с него никой! – извика мъжът и си плю на петите.

– Къде ми е детето? – извика ужасено една жена. Тя се огледа, откри бебето си и се затича да го вземе, за да избяга с него.

Когато Вълчо стигна до пътеката, която водеше към скалата, той се насочи по нея с присъщата си бързина и грациозност.

– Ето го вълка! Не ми харесва вълк да се качва на скалата ни – извика друга жена.

– Джохаран каза, че трябва да му позволяваме да ходи, където поиска, но все пак ще взема копието си – обади се един мъж. – Може и да не нарани никого, но как да имаш доверие на един звяр!

Хората се отдръпнаха, за да направят път на Вълчо, и той скочи върху скалния ръб, насочвайки се право към жилището на Мартона. Един от мъжете събори няколко копия, тъй като се блъсна в тях в бързината да се отдалечи достатъчно от хищника. Вълкът усети страха на хората около него. Не му хареса, но продължи напред към мястото, което Айла му беше посочила.

Мълчанието в дома на Мартона беше нарушено, когато Уиламар, забелязал помръдването на входната завеса, изведнъж скочи и изкрещя:

– Вълк! Велика майко, как е стигнал този вълк дотук?

– Всичко е наред, Уиламар – опита се да го успокои Мартона.

– Позволено му е. – Фолара се усмихна при вида на изненадания човек. Макар че Джохаран все още се чувстваше изнервен в компанията на животното, той също се усмихна.

– Това е вълкът на Айла – поясни Джондалар и стана, за да предотврати всякакви прибързани действия. В същото време Айла се запъти към входа, за да настани любимеца си. Вълчо беше по-уплашен и от Уиламар, след като го посрещнаха с такава врява, и бе подвил опашка между задните си лапи. Козината по врата му беше настръхнала, а зъбите – оголени.

Ако зеландони можеше, би скочила светкавично също като Уиламар. Заплашителното ръмжене, изглежда, беше адресирано към нея и тя се разтрепери от страх. Макар че беше чула за животните на Айла и ги бе зърнала отдалеч, беше ужасена от огромния хищник, който нахълта в жилището. Никога не беше стояла толкова близо до вълк – в гората тези зверове избягваха по-големите групи хора.

Тя наблюдаваше удивено как Айла се втурна към Вълчо и го прегърна, говорейки му нежно на някакъв странен език. Вълкът се развълнува и я облиза по врата и лицето, докато тя го галеше, и видимо се успокои. Това бе най-невероятната демонстрация на свръхестествени способности, която зеландони беше виждала някога. Що за тайнствени

сили притежаваше тази жена, за да упражнява такъв контрол върху животното? Старата шаманка усети, че настръхва при тази мисъл.

Уиламар също се беше успокоил, след като видя какво направи Айла с вълка.

– Мисля, че Уиламар трябва да се запознае с Вълчо, нали, Айла? – каза Мартона.

– Особено при положение, че ще делят едно жилище – добави Джондалар.

Уиламар зяпна изненадано и им хвърли недоумяващ поглед.

Айла се изправи и се приближи до тях, след което даде сигнал на Вълчо да я последва.

– Вълчо ще се запознае с теб, като подуши миризмата ти. Ако протегнеш ръка, за да я помирише... – каза тя и понечи да хване ръката му.

Мъжът я дръпна рязко.

– Сигурна ли си в това? – попита и погледна към Мартона.

Съпругата му се усмихна, после протегна ръката си към вълка. Животното помириша дланта ѝ и я облиза.

– Днес доста ни поизплаши, Вълчо. Дойде неканен, преди да си се запознал с всички – каза.

Уиламар още се колебаеше, но в крайна сметка също протегна ръка. Айла го запозна Вълчо, докато хищникът душеше миризмата на човека:

– Вълчо, това е Уиламар. Той живее с Мартона.

Вълкът го близна и излая игриво.

– Защо го направи? – попита Уиламар и издърпа ръката си.

– Не знам. Може би е усетил миризмата на Мартона по теб, а той се привърза много бързо към нея – предположи Айла. – Опитай се да го погалиш или да го почешеш.

Уиламар го погъделичка и Вълчо се сви на кълбо и сам се почеса зад ухото. Това предизвика усмивки. Когато свърши, Вълчо отиде при зеландони.

Тя го изгледа внимателно, но остана на мястото си. Беше ужасена, когато вълкът се появи на входа. Джондалар беше най-притеснен от реакцията ѝ, тъй като бе забелязал как се бе вцепенила. Останалите бяха разтревожена заради Уиламар, който подскочи и извика, но не забелязаха тихия ужас на шаманката. Това я устройваше напълно. Една Служителка на Майката трябваше да бъде безстрашна, както и се бе държала досега. Не можеше да си припомни друг случай, когато да е изпитвала такава паника.

– Според мен се досеща, че досега не те е срещал, зеландони – обади се Джондалар. – И тъй като ще живее тук, мисля, че и ти трябва да се запознаеш с него.

По начина, по който Джондалар я погледна, Золена разбра, че уплахата ѝ не е останала незабелязана. Тя му кимна в знак, че е съгласна.

– Мисля, че си прав. Какво трябва да направя, да му дам ръка ли? – попита и протегна длан към вълка. Животното я подуши, облиза я, след което неочаквано я хвана със зъби и тихо изръмжа.

– Какво прави? – попита Фолара. Тя също още не се беше запознала с него. – Досега използваше зъбите само когато е с Айла.

– Не мога да кажа със сигурност – отвърна загрижен Джондалар.

Зеландони погледна строго към Вълчо и той я пусна.

– Нарани ли те? – попита Фолара. – Защо го направи?

– Не, разбира се, че не ме нарани. Стори го, за да ми покаже, че няма защо да се страхувам от него – отвърна зеландони, но не го погали. – Разбираме се добре. – После погледна към Айла и се замисли. – И има ме да научим много един за друг.

– Да, така е. Нямам нищо против – отвърна Айла.

– Вълчо трябва да се запознае и с Фолара – каза Джондалар. – Ела тук, Вълчо, ела да се запознаеш със сестра ми.

Хищникът реагира на игривия тон на гласа му и се втурна към него.

– Това е Фолара, Вълчо – каза младият мъж. Сестра му бързо се увери колко е забавно да гали и чеше вълка.

– Сега е мой ред – намеси се Айла. – Искам да ме представите на Уиламар и зеландони, макар че вече си поговорихме.

Мартона пристъпи напред.

– Разбира се. Забравих, че не те представих официално на тях. Айла запознай се с Уиламар, признат пътешественик и търговец на Деветата пещера на зеландониите, съпруг на Мартона и баща на Фолара, благословена от Дони. – После се обърна към Уиламар: – Уиламар, моля, приветствай Айла от Лъвския бивак на мамутоите, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от духа на пещерния лъв, закриляна от пещерната мечка и майка на Вълчо и два коня – добави накрая.

След случките и историите, които Айла им разказа преди малко, роднините на Джондалар разбраха значението на нейните имена и връзки по-добре и я опознаха по-пълно. Тя вече не беше странната чужденка. Уиламар и Айла си стиснаха ръцете и се поздравиха в името на Майката с обичайните фрази, използвани в случаите на запознанство. Айла бе забелязала, че хората рядко произнасяха имената и титлите

съвсем точно и често добавяха свои собствени детайли.

– Ще чакам с нетърпение да се запозная с конете. И ще взема да добавя „избран от Царския орел“ към името си. В края на краищата това е моят тотем – каза Уиламар с топла усмивка. Тя също му се усмихна, широко и ослепително. „Щастлив съм, че Джондалар се върна – каза си мъжът. – Колко хубаво за Мартона, че той доведе със себе си тази жена. Това значи, че тя ще остане. Толкова красива жена. Ако са от неговия дух, как ли само ще изглеждат нейните деца!“

Джондалар реши, че трябва да представи официално Айла и зеландони една на друга.

– Айла, това е зеландони, Първа сред служителките на Великата майка, Гласът на Дони, наместничка на Благославящата дони, Дарител на помощ и лечение, помощник на Първородния наследник, духовен водач на Деветата пещера на зеландониите и приятелка на Джондалар, някога известна под името Золена. – Последните думи изрече с усмивка. Обикновено те не спадаха към титлите на шаманката.

– Зеландони, това е Айла от рода на мамутоите – започна и добави, – която, надявам се, скоро ще стане съпруга на Джондалар.

„Хубаво е, че каза «надявам се» – помисли си зеландони и пристъпи напред с протегнати ръце. – Този брак още не е одобрен.“

– Като Гласът на Дони, Великата Майка Земя, те приветствам, Айла от рода на мамутоите, дъщеря на Мамут – каза шаманката.

– В името на Мут, Майка на всички, която е и Дони, те приветствам, зеландони, Първа сред служителките на Великата Майка Земя – отвърна на свой ред Айла.

Джондалар се надяваше двете жени да станат добри приятелки. Не искаше да се превръщат във врагове.

– А сега трябва да вървя. Не възнамерявах да оставам толкова дълго – каза зеландони.

– И аз трябва да вървя – обади се Джохаран и се наведе, за да отърка бузата си в тази на майка си, след което се изправи. – Има още много да се свърши преди празненството довечера. Уиламар, утре искам да ми кажеш как е минала търговията.

След като зеландони и Джохаран си тръгнаха, Мартона попита Айла дали не иска да си почине преди тържеството.

– Толкова съм мръсна и изтощена от пътуването – отвърна младата жена. В момента най-много от всичко искам да поплувам, да се охладя и да се измия. Растат ли наоколо сапунени коренчета?

– Да. Джондалар, заведи я зад голямата скала нагоре по течението

на реката, близо до Гористата речна долина. Нали знаеш къде се намира това място?

– Да, знам. Конете на Айла са в Гористата речна долина. Ела, ще ти покажа. Идеята за плуването ми е добра. – Джондалар прегърна Мартона. – Хубаво е да съм отново у дома, майко. Мисля, че вече не ми се пътешества на такива дълги разстояния.

ПЕТА ГЛАВА

– Искам да си взема гребена и мисля, че са ми останали малко сушени цветчета, за да си измия косата – каза Айла и отвори пътните си торби. – Също и велурената кожа от антилопа на Рошарио, за да я изсуша с нея – добави и извади от торбата споменатите неща.

Вълчо подскачаше ту към външната врата, ту към тях, сякаш ги подканваше да побързат.

– Вълчо май се досеща, че отиваме да плуваме – каза Джондалар. – Понякога си мисля, че това животно разбира езика ни, макар и да не може да говори.

– Ще си взема чистите дрехи за смяна, за да се преоблека после. Защо не си постелим кожата за спане, преди да тръгнем?

Двамата набързо си приготвиха спалното място и подредиха вещите си. После Айла изтръска туниката и късите панталони, които ѝ бяха за преобличане. Огледа внимателно тоалета си. Бе направен от фина мека еленова кожа, скроена в мамутоиски стил. Кожата не беше украсена, но макар и чиста, по нея имаше петна. Дори при прането беше трудно да се премахнат петната от подобната на кадифе материя. Но това бе единствената дреха, която беше подходяща за празненството. По време на пътуването не можеше да носи много дрехи, въпреки че конете ѝ помагали. Освен това беше предпочела да вземе със себе си и други, по-важни неща от облеклото.

Русокосата жена забеляза, че Мартона я гледа, и каза:

– Това е всичко, което имам за довечера. Надявам се да стане. Не можех да взема кой знае колко със себе си. Рошарио ми даде красив тоалет с украса, ушит по шарамудойска кройка от чудесната кожа, която обработват, но го дадох на Мадения, младата лозадунайска девойка, която беше жестоко нападната и изнасилена.

– Било е много мило от твоя страна – отвърна жената.

– Така или иначе трябваше да намаля и олекотя багажа си. А и Мадения беше толкова доволна. Сега обаче ми се иска да си бях запазила някакви по-официални дрехи. Хубаво щеше да е да се пременя за довечера. Щом се установим окончателно, ще трябва да си направя дрехи. – Тя се усмихна на жената и се огледа. – Още ми е трудно да повярвам, че най-накрая пристигнахме.

– И на мен ми е трудно – отвърна Мартона. – Мога да ти помогна

да си ушиеш дрехи, ако нямаш нищо против.

– Разбира се, че нямам. Благодаря ти. – Айла се усмихна. – Всичко в дома ти е толкова красиво, Мартона. Не знам какво носят жените зеландонки.

– Мога ли и аз да помогна? – попита Фолара. – Идеите на майка за дрехите не винаги съвпадат с тези на младите жени.

– С удоволствие ще приема помощта и на двете ви, но засега и това ще свърши работа – каза Айла и показа тоалета си.

– Настина е подходящ за довечера – потвърди Мартона. – Искам да ти дам нещо, Айла. В спалнята ми е.

Айла я последва в стаята ѝ.

– Пазя го за теб от дълго време – рече жената и отвори дървена кутия.

– Но ти току-що се запозна с мен! – възкликна Айла.

– За жената, за която Джондалар щеше да избере някой ден да се ожени. Беше на майката на Даланар. – Мартона извади от кутията огърлица.

Айла затаи дъх и след известно колебание взе огърлицата. Огледа я внимателно. Беше изработена от еднакви по форма и размер раковини, еленови зъби и фино изрязани от слонова кост глави на кошути. По средата имаше лъскава жълтеникаво оранжева висулка.

– Красива е – изрече. Висулката я привлече с нещо и тя се вгледа в нея. Беше блестяща, придобила блясък от носене. – Това е кехлибар, нали?

– Да. Камъкът е семейна ценност от много поколения насам. Майката на Даланар го направи на тази огърлица. Даде ми го, когато Джондалар се роди и ми каза да го дам на жената, която той ще избере.

– Кехлибарът не е студен като другите камъни. – Айла поддържа висулката в дланите си. – Топъл е като жив дух.

– Колко интересно е това, което казваш. Майката на Даланар винаги повтаряше, че в парчето кехлибар има живот. Пробвай я. Виж дали ти отива.

Мартона упъти Айла към варовиковата стена на нейната спалня. В стената беше издълбана дупка, в която беше забит двоен рог на мегацерос.

Върху краищата на рога беше поставена лавица, а върху нея бе подпряно почти перпендикулярно парче дърво с много гладка повърхност.

Айла забеляза, че то отразява с изумителна яснота образите на дървените предмети до срещуположната стена и пламъка на запалената

каменна лампа до тях. После изненадана застина на място.

– Виждам себе си! – възкликна. Пресегна се и докосна гладката повърхност. Дървото беше изгладено с пясъчник и бе боядисано в матово черен цвят с помощта на манганови окиси, след което беше полирано до блясък с животинска мас.

– Никога ли не си виждала огледало? – попита Фолара. Тя стоеше близо до вратата на стаята и умираше от любопитство да види подаръка, който майка ѝ беше дала на Айла.

– Не и като това. Огледала съм се във водната повърхност при слънчево време – отвърна Айла. – Но това е направо в спалнята ти!

– Мамутоите нямат ли огледала? За да се оглеждат, когато се обличат по някакъв важен повод? – попита отново Фолара. – Как разбират, че са се облекли добре?

Айла сбърчи чело и се замисли за миг.

– Гледат един на друг. Нези винаги се грижеше Талут да е облечен подходящо за церемониите и когато Диджи – една моя приятелка – правеше косата ми, всички се радваха.

– Е, да видим как ти стои огърлицата, Айла – каза Мартона и я сложи на врата ѝ.

Младата жена се захласна от възхищение. Огърлицата стоеше страхотно на гърдите ѝ. Тогава се хвана, че изучава отражението на лицето си в огледалото. Рядко можеше да се види и собствените ѝ черти ѝ бяха по-непознати от тези на хората около нея. Макар че отразяващата повърхност беше сравнително гладка, осветлението в стаята беше доста слабо и образът ѝ бе някак си тъмен. Изглеждаше сив и безцветен.

Русокосата жена бе израснала в Клана и се мислеше за едра и грозна, защото, въпреки че имаше по-тънки кости от тези на жените от Клана, беше по-висока от мъжете и изглеждаше по-различно както в техните очи, така и в своите. Свикнала бе да съди за красотата на човек по силните черти на членовете на Клана. По техните издължени и широки лица и полегати чела, рунтави вежди, остри носове и големи кафяви очи. Синьо-сивите ѝ очи не издържаха на сравнение.

След като беше поживяла известно време сред другите, почувства, че вече не изглежда толкова странно. Ала все още не можеше да се възприеме като красива, макар че Джондалар ѝ го повтаряше доста често. Знаеше какво се смята за привлекателно в Клана, но не знаеше как си представят красотата другите. За нея Джондалар с неговите мъжествени черти и ясни сини очи беше много по-красив от самата нея.

– Мисля, че ѝ отива – обади се Уиламар. Той се бе приближил, за

да изкаже мнението си, макар и да не знаеше за тази огърлица. Той се бе преместил да живее в дома на Мартона, която бе направила място за него и за вещите му, за да се чувства удобно. Харесваше как съпругата му беше подредила дома си и нямаше желание да си пъха носа във всеки ъгъл на къщата или пак да разглежда нейните вещи.

Джондалар стоеше зад тях и се усмихваше.

– Никога не си ми казвала, че баба ти е дала тази огърлица, когато съм се родил, майко.

– Тя не я даде за теб. Беше предназначена за жената, за която ще се ожениш. Тази, с която ще създадете семейно огнище, в което тя ще роди и отгледа децата си с благословията на Майката. – Мартона сложи огърлицата в ръцете на Айла.

– Е, значи я даде на когото трябва – отвърна той. – Ще я сложиш ли довечера, Айла?

Тя я погледна и каза:

– Не. Имам само тези стари дрехи, а огърлицата е твърде красива за тях. По-добре да почакам, докато си направя нещо по-прилично за обличане.

Мартона се усмихна и одобрително кимна.

Докато излизаха от стаята, Айла забеляза още една дупка във варовиковата стена над леглото. Беше по-голяма и беше издълбана в стената доста дълбоко. Отпред светеше малка каменна лампа, която осветяваше отзад част от закръглената фигурка на дебела и пълна жена. Това беше донии, сети се тя – изображение на Дони, Великата Майка Земя и когато богинята реши, носител на Нейния дух.

Над нишата видя на каменната стена над леглото още една постелка като тази на масата, направена от тънки изплетени влакна. Поиска да я разгледа по-отблизо, за да види как е изработена. Със сигурност щеше да я разгледа. Нямаше да пътуват повече. Вече се намираще у дома си.

Фолара изтича навън, след като Айла и Джондалар излязоха, и забърза към един от съседните домове. Беше попитала дали може да дойде с тях, но майка ѝ категорично поклати глава и ѝ даде да разбере, че Джондалар и Айла може да поискат да останат сами. Освен това Фолара очакваше приятелките ѝ да я заспят с въпроси за чужденката. Тя подраска с пръсти върху вратата-завеса на съседното жилище.

– Рамила, аз съм, Фолара.

Завесата се отметна от пищна и привлекателна млада жена с кестенява коса.

– Фолара! Чакахме те, но Галея трябваше да си върви. Каза да се срещнем с нея при дънера.

Двете излязоха изпод скалния навес, като оживено разговаряха. Когато доближиха високия дънер на ударена от мълния хвойна, те видяха една слабичка червенокоса девойка да се задава от другата посока. Тя носеше два издути и доста големи мяха с вода.

– Галея, сега ли идваш? – попита Рамила.

– Да, отдавна ли ме чакате?

– Не, Фолара дойде да ме вземе преди малко. Тъкмо идвахме насам, когато те забелязахме. – Рамила взе един от меховете и трите тръгнаха обратно.

– Дай да ти помогна с другия мях, Галея – предложи Фолара и взе останалия товар на момичето. – За празненството довечера ли са?

– За какво друго? Имам чувството, че цял ден само пренасям разни неща. Но ще е хубаво да се повеселим, без да сме го планирали. Сигурно ще е доста голямо. Може да го направим на Полето за сбирки. Чух, че няколко други пещери са изпратили куриери и предлагат храна за празненството. Това значи, че хората и от другите пещери искат да дойдат – каза Галея. Тя спря и се обърна към Фолара: – Е, няма ли да ни разкажеш за нея?

– Още не знам много. Тъкмо започнахме да се опознаваме. Ще живее при нас. Тя и Джондалар са сгодени и ще се обвържат с възела по време на Летния брачен период. Доста прилича на зеландонийка. Не съм съмн, защото няма никакви знаци и татуировки, но познава духовете и е знахарка. Спасила е живота на Джондалар. Тонолан вече с пътувал и следващия свят, когато го е открила. Били са нападнати от пещерен лъв! Няма да повярваш какви неща разказа.

Те стигнаха обратно до каменната тераса.

Мнозина от хората бяха заети с най-различни приготовления за вечерното тържество, но някои спряха, за да погледнат младите жени. Особено Фолара, защото знаеха, че е прекарала известно време с чужденката и със завърналия се зеландониец. Някои се вслушваха в разговора. Привлекателна млада жена със светлоруса коса и тъмносиви очи носеше костен поднос с прясно месо и първоначално не забеляза трите девойки, но чу разговора им. Тя възнамеряваше да продължи по пътя си, но различи гласа на Фолара.

– Как изглежда? – попита Рамила.

– Хубава е. Говори малко смешно, но идва отдалеч. Дори дрехите й са по-различни... макар и да не са много. Има само два тоалета. Много

са семпли, но не носи нищо друго със себе си, ето защо ще облече единия довечера. Каза, че иска да има зеландонийски дрехи, но не знае кое е подходящо за случая, а иска добре да се облече. С майка ще ѝ помогнем да си ушие. Утре ще ме води в долината, за да ме запознае с конете. Дори може да ги поядя. Двамата с Джондалар току-що отидоха там, за да поплуват и да се изкъпят в реката.

– Настина ли ще се качиш на гърба на кон, Фолара? – попита Рамила.

Жената, която слушаше разговора им, не изчака отговора. Тя се спря за миг, а после забърза нанякъде със злобна усмивка.

Вълчо бягаше отпред, като от време на време се спираше, за да се увери, че Джондалар и Айла го следват. Стръмната пътека от североизточния край на предната тераса водеше към една поляна на десния бряг на неголяма река. Тази река на свой ред се вливаше в по-голямата. Равната полянка беше заобиколена от гора, която се съгъстяваше по-надолу по течението на реката.

Когато стигнаха полянката, Уини изцвили за поздрав. Някои от хората, които наблюдаваха отстрани, бяха изумени, когато вълкът изтича до кобилата и двете животни се докоснаха. После Вълчо зае игрива поза, като зави с опашка и прилегна с предните лапи. Той изляя като малко кутре към младия жребец. Рейсър вдигна глава и изцвили, след което затропа с копита.

Конете много се зарадваха на появата им. Кобилата се доближи и положи глава на рамото на Айла, а тя я прегърна през шията. Джондалар потупа младия жребец по шията. Тъмнокъфявият кон направи няколко крачки напред и отърка муцуната си в Айла. Всеки се наслаждаваше на присъствието на другите в това изпълнено с чужденци място.

– Язди ми се – каза Айла и погледна към слънцето. – Имаме малко време, нали?

– Така е. Никой няма да дойде на празненството, докато не се стъмни. – Джондалар се усмихна. – Да вървим! После ще поплуваме. Чувствам се така, сякаш някой ме следи през цялото време.

– Прав си, наблюдават ни – съгласи се Айла. – Разбирам любопитството им, но няма да е зле да се отдалечим за малко.

Неколцина души се бяха събрали и ги гледаха отдалеч. Те видяха как жената скочи с лекота върху гърба на кобилата, а стройният и висок мъж възседна жребца. Двамата препуснаха, а вълкът се затича след тях.

Двамата се устремиха към плиткия преход на реката, а сетне

продължиха нагоре по течението, ала вече на другия бряг. Накрая зърнаха една красива долчинка отдясно. Препуснаха на север, отдалечавайки се от реката, след което поеха по протежение на скритата долина на пресъхнало речно корито. При влажно време коритото се пълнеше с вода и се превръщаше в поток. В края на долината имаше стръмна пътека, която водеше към високо и ветровито плато. Самото плато се извисяваше над реките. Двамата спряха, за да се насладят на величествената гледка.

Със своите двеста метра височина платото беше едно от най-високите в околността и предоставяше спиращ дъха панорамен обзор не само на реките и долината, но и на планините от другата страна на равнината. Варовиковият кос¹ над речните долини не се състоеше от еднакви плата.

С времето и при наличието на киселини варовикът се разгражда във водата. През дългите векове и епохи реките и водите си бяха пробили път дълбоко във варовиковата основа. Някога плоското дъно на древно-то море се беше превърнало в планини и долини. Съществуващите реки бяха прерязали най-дълбоките долини и най-стръмните скали. Но макар и каменните стени, ограждащи долините, да бяха с почти еднаква височина, те се различаваха по стръмност в зависимост от конкретното място, като следваха релефа на планините.

На пръв поглед растителността изглеждаше изсъхнала, а ветровитите и високи плата от двете страни на основната река си приличаха като две капки вода. Преобладаваше тревата, но имаше и хвойни, борове и смърчове, които растяха край потоците и планинските езера. В деретата имаше повече храсти.

Ала на различните места растителността можеше да бъде коренно различна. По голите върхове и обърнатите на север хребети имаше повече арктически тип растения, характерни за студеното и сухо време, докато гледащите на юг скали бяха по-зелени от растенията, типични за умерения климат.

Широката долина на основната река представляваше тучни ливади, като бреговете бяха очертани от дървета и вечно зелени храсти. Все още с бледозелени листа заради спецификата на сезона, дърветата бяха предимно брези и върби, но дори и иглолистните като смърчовете и борове-те вече се увенчаваха със светли иглички. Листата по клоните на хвойните и тук-там на някой дъб бяха червеникави.

1. Кос (фр.) – система от варовикови плата, разположени на височина между 700 и 1200 метра над морското равнище, намираща се в Централния масив на сегашна Франция, където са открити множество следи от кроманьонския човек. – Б. пр.

На места водният поток на реката криволичеше из зелените поляни. Високата трева бе започнала да пожълтява, което означаваше, че наближава лятото. На други места реката се стесняваше при завоите и минаваше през скалите.

Там, където имаше подходящи условия, равнините на притоците бяха залесени с малки смесени гори. В по-защитените от вятъра райони, особено по южните склонове, растяха кестени, лешникови и ябълкови дървета. Много от тях бяха спрели да растат и да дават плодове от години, ала други даваха богата реколта. Заедно с дърветата растяха щедри на плодове лози, храсти и растения – включително боровинки, малини, къпини и стафида.

Из по-високите райони преобладаваше тундровата растителност. Особено по високия северен масив, който бе покрит с ледник, но където имаше и няколко активни вулкана. Айла и Джондалар бяха открили горещи извори, когато минаха на връщане оттам преди няколко дена. По скалите имаше мъх, а растенията стигаха едва няколко сантиметра над земната повърхност. По замръзналата земя растяха миниатюрни храсти. Мъх в зелени и сиви цветове имаше и в по-влажните места, където той съжителстваше заедно с тръстиката и тревата. Разнообразната растителност допринасяше и за богатството на животинските видове.

Те продължиха по пътеката, която завиваше на североизток, прекосяваше едно равно възвишение и водеше към стръмната скала, гледаща към реката. Водният поток течеше от север на юг и миеше стените на варовиковото корито. Пътеката пресичаше в равното едно малко поточе, след което завиваше на северозапад. Поточето продължаваше до ръба на стръмния склон и се спускаше надолу. Те спряха, когато пътеката също се устреми надолу, и обърнаха конете. На връщане пришпориха животните в галоп и запрепусаха из високото открито поле. Когато отново стигнаха до малкото поточе, спряха, за да напоят конете и вълка. После слезоха и те да пийнат вода.

Айла не се беше чувствала толкова добре, откакто за пръв път се качи на гърба на кобилата. Нямаше никакви товари, никакви дисаги, нито пък седло и юзди. Тя притискаше с голите си крака гърба на коня, както в началото яздеше, докато се научи, като по този начин даваше сигнали на Уини, за да направлява животното в желаната посока.

Рейсър беше оседлан и снабден с поводи, както го бе научил Джондалар. Той сам бе изработил устройството, с което да контролира главата на жребца, измисляйки сигнали, с които да му казва накъде да препуска. Младият мъж също се чувстваше свободен както никога досега.

Пътешествието им беше дълго, а и отговорността да ги отведе в безопасност до дома му бе паднала изцяло върху него. Сега бремето вече го нямаше, както и пътния багаж. Язденето беше истинско удоволствие. Двамата с Айла бяха развълнувани и радостни и го показваха с блажените си усмивки, докато вървяха по протежението на потока.

– Много хубаво, че дойдохме да поюзим, Айла – каза Джондалар и ѝ се усмихна широко.

– И аз така мисля – отвърна тя.

– О, жено, колко си красива! – възкликна мъжът, хвана я през кръста и я погледна с ясните си сини очи, преливащи от любов и щастие. Единственото място, което според нея можеше да се сравнява с цвета на очите му, се намираще на върха на ледника, в дълбоките недра на топящата се вода.

– И ти си красив, Джондалар. Знам, че мъжете не обичат да ги наричат красиви, но за мен си такъв. – Обгърна с ръце врата му и почувства пълната сила на естествения му чар, на който малко жени можеха да устоят.

– Можеш да ме наричаш както искаш – отвърна той и се наведе, за да я целуне. Прииска му се този миг никога да не свършва. Двамата бяха свикнали с уединението – бяха прекарвали дълго време сами сред природата, далеч от любопитни очи. Ето, че сега отново трябваше да привикват с присъствието на толкова много хора около тях..., но не и точно в този миг.

Езикът му нежно разтвори устните ѝ и проникна в топлата ѝ уста. Айла отговори на целувката му, притваряйки очи, за да почувства възбудата, която беше започнала да я обзема. Той я притисна до себе си, наслаждавайки се на допира на чувственото ѝ тяло. Скоро, каза си той, ще се оженят официално и ще създадат семейно огнище, в което ще му роди деца. Децата от неговото огнище, може би дори деца с неговия дух. И ако тя беше права, нещо много повече – негови деца, създадени от него, от неговото тяло.

Той я целуна по врата, прокара език по кожата ѝ и се насочи към гърдите ѝ. Бяха по-големи от обикновено. Вече усещаше разликата. Скоро щяха да се изпълнят с мляко. Развърза колана ѝ, обгърна ги и почувства втвърдените зърна с дланта си.

Свали горнището ѝ, а тя му помогна, след което събу късите си панталони. Известно време просто я съзерцаваше, както бе обляна от слънчевите лъчи, и изпълни очите си с нейната женственост – красивото ѝ усмихнато лице, стегнатите мускули на тялото ѝ, неустойимо едрите ѝ

гърди и шръкналите зърна, леко закръгленото ѝ коремче, тъмно-русата коса. Толкова много я обичаше и желаше, че от очите му потекоха сълзи.

Бързо свали дрехите си и ги остави на тревата. Тя пристъпи към него и когато той се изправи, двамата се прегърнаха. Тя затвори очи, докато той я целуваше по устата и врата. Когато дланите му обхванаха гърдите ѝ, Айла се пресегна към органа на неговата мъжественост. Коленичейки, Джондалар прокара език от ямката на шията ѝ до гърдите. Тя се наведе назад и той захапа нежно едното ѝ зърно.

Айла затаи дъх, почувствала как тръпката на удоволствието се разлива из цялото ѝ тяло, чак до мястото на насладите. Той засмука другото ѝ зърно, докато масажираше първото с пръсти. После притисна гърдите ѝ една към друга, за да може да ги целуне и двете едновременно. Русокосата жена изстена и се отдаде на обзелата я страст.

Той премина от зърната към пъпчето ѝ, после се насочи към влагалицето ѝ, вкара топлия си език в процепа ѝ и започна леко да дразни копринената пъпчица плът. По тялото ѝ премина невероятно силна тръпка и тя извика от наслада. С ръце, обхванали закръглените ѝ бедра, Джондалар я придърпа към себе си, като в същото време езикът му проникна още по-дълбоко в нея.

Айла се задъхваше и стенеше от удоволствие. Мъжът усети изгарящата топлина и избликналата влага, докато се наслаждаваше на вкуса на Айла.

Тя отвори очи и го погледна.

– Изненада ме.

– Знам – усмихвайки се, отвърна той.

– Сега е мой ред – засмя се тя и го бутна на земята. После легна върху него и го целуна. Зацелува последователно ухото и врата му, докато той стенеше тихо от удоволствие. Обожаваше, когато двамата взаимно си доставяха наслада.

Тя го целуваше по гърдите и зърната, като прокараваше езика си по окосмения му торс в посока към корема. После продължи по-надолу, докато не стигна до възбудената му мъжественост. Мъжът затвори очи, когато усети топлите устни да обгръщат члена му. Остави се изцяло на насладата, докато тя движеше главата си нагоре-надолу. Беше я учил, както преди това бяха учили него, как да си доставят удоволствие един на друг. За миг се сети за зеландони, когато тя беше по-млада и се казваше Золена. Тогава си мислеше, че никога няма да открие жена като нея. Изведнъж беше обладан до такава степен от тази мисъл, че мислено

отправи благодарност към Великата Майка Земя. Какво ли щеше да прави, ако изгубеше Айла?

Настроението му внезапно се промени. Досега се наслаждаваше на еротичната игра, но в този миг поиска да обладае жената. Седна, придържа я на колене към себе си и я постави между краката си. Прегърна я и започна да я целува трескаво, с което я изненада. Айла не знаеше какво точно е породило тази промяна в поведението му, но го обичаше силно и се постара да реагира според очакванията му.

Той целуваше раменете и шията ѝ, галеше гърдите ѝ. Тя почувства твърдия му член и моментално се възбуди. Джондалар галеше гърдите и зърната ѝ. Айла се повдигна, изви гръб и изпадна в екстаз, докато той смучеше плътта ѝ. Усети напирещата му мъжественост под себе си и се повдигна, като несъзнателно го насочи към влагалището си.

Наведе се ѝ го пое в топлите си и страстни обятия, след което отново се надигна и се наведе назад. Той продължаваше да я притиска близо до себе си и да смуче едната ѝ гърда, докато масажираше другата.

Айла се притисна силно към него, чувствайки насладата с всеки следващ тласък, като в същото време дишаше тежко и стенеше от удоволствие. Изведнъж възбудата му достигна връхната си точка. Той пусна гърдите ѝ, облегна се назад и продължи да се движи с още по-голяма страст. И двамата стенеха и викаха, докато вълните на невероятната наслада се засилваха с всеки следващ тласък. Най-накрая свършиха, а телата им се разтърсиха под напора на кулминацията.

След още няколко тласъка Джондалар се отпусна по гръб на тревата, а Айла легна върху него, отпусвайки глава върху гърдите му. По някое време седна на земята. Той ѝ се усмихна, докато се изправяше. Много би искал да остане тук по-дълго, но трябваше да се връщат. Тя отиде до поточето, клекна и се изми. Джондалар я последва.

– Ще плуваме и ще се изкъпем, когато стигнем там – каза той.

– Знам. Затова не се пазих много.

За Айла измиването, ако изобщо такова беше възможно, беше ритуал, на който я беше научила Иза, нейната майка в Клана. Макар че жената се питаше дали изобщо това е необходимо на чудатата ѝ, висока и грозновата според мерките на племето дъщеря. Айла беше много чистоплътна и стриктно спазваше хигиенните си навици дори и в леденостудени планински реки. Джондалар също беше много чистоплътен, макар че не винаги беше така безупречен като нея.

Щом русокосата жена отиде да си вземе дрехите, до нея се доближи Вълчо, наведе глава и завъртя опашка. Когато беше по-малък, тя

трябваше да го научи да не ги безпокои, докато двамата се занимават с плътската наслада по време на дългото им пътешествие. Джондалар се дразнеше от близостта на вълка в подобни случаи, а и тя също не обичаше да я прекъсват. Когато Вълчо не се вслушваше в заповедите и идваше да души какво правят, тя го завързваше с въже някъде по-далеч. В крайна сметка животното беше научило урока си и когато му даваше сигнал, че вече може да дойде, то се приближаваше плахо към тях.

Конете, които търпеливо пасяха наоколо, също дойдоха, след като чуха сигнала на свирката. Айла и Джондалар яздиха до ръба на платото и спряха, за да огледат отново долините на реката и нейния приток, както и варовиковите скали, очертаващи коритото ѝ. На юг, след края на редицата от скали, се виждаше варовиковият масив с огромния скален покрив на Деветата пещера и дългата му предна тераса. Но вниманието на Айла не беше привлечено от навеса, а от друго необикновено образуване.

Преди много време, по време на орогенезата – периода, когато са се образували планините и високите и остри върхове са били изваяни от хилядолетията, – едно парче от вулканичната скала се беше отчупило и беше паднало в реката. Каменната стена, от която се беше откъснало, бе заела формата на кристалната си структура. Огнената магма се беше охладила и превърнала в базалт, който бе оформил огромни колонии с плоски страни.

След като падналата скала беше отнесена от проливните порои и ледниците, базалтовите колонии, макар и очукани, бяха запазили основната си форма. Каменният стълб се оказа изправен по средата на едно вътрешно море, заедно с дебелия пластове от натрупани останки на морски организми, които се бяха вкаменили във варовик. По-късно движенията на земната кора пресушиха морето, което се превърна в заоблени хълмове, скали и речни долини. Както водата, времето и вятърът бяха разяли повърхността на вертикалните варовикови скали, превръщайки ги в подслоните и пещерите, обитавани сега от зеландонийците, така и довлеченото отдалеч парче базалт се бе оформило като колона.

Сякаш огромният размер на скалния покрив не беше достатъчен, та на върха му стърчеше странно варовиково парче. Макар да беше здраво свързано с основния масив, бе така ерозирало с течение на времето, че сякаш щеше да се срути всеки момент. Този елемент добавяше още по-необикновен вид на огромния скален подслон на Деветата пещера. Айла почувства, че го е виждала и преди.

– Този камък има ли си име? – попита и посочи към него.

- Нарича се Падащият камък – отвърна Джондалар.
- Подходящо име. Майка ти не спомена ли имената на тези реки?
- Голямата река няма име. Всички ѝ казват просто реката. Повечето хора я смятат за най-важната река в района, макар и да не е най-голямата. Влива се в много по-голяма река на юг оттук. Всъщност онази я наричаме Голямата река, но повечето зеландонийци живеят близо до тази и често си мислят, че става дума за нея, когато се каже реката. Малкият приток там се нарича Горската река. Край нея растат много дървета, а надолу има голяма гора и ловците избягват да ходят в тази посока.

Долината на притока, оградена от дясната страна с варовикови скали и със стръмни хълмове отляво, не беше като другите открити тревисти равнини покрай основната река и другите притоци. Тя беше гъсто обрасла с дървета и растения, особено нагоре по течението. За разлика от повечето открити местности горите не бяха много посещавани от ловци, защото ловът в тях не беше лесен. По-трудно можеха да се видят животните, които използваша дърветата и храстите, за да се скрият от преследвачите си. А и видовете, които се движеха на стада, предпочитаха долините с просторни ливади. От друга страна, долината осигуряваше дървен материал за строителство, сечива и огън. Хората също така беряха плодове, лешници и няколко други растения, които се използваша за храна и други полезни цели. Ловяха, и малки животни, които попадаха в клопките и капаните. В сравнително бедната на дървета земя никой не подценяваше предимствата на долината на Горската река.

При северозападния край на терасата на Деветата пещера, от която имаше изглед към долините на двете реки.

Айла забеляза останките от очевидно голямо огнище. Досега това не ѝ бе направило впечатление, тъй като внимаваше да следва пътеката към ливадата с конете.

– Защо има толкова голямо огнище на ръба на терасата, Джондалар? Сигурно не се използва за топлене. За готвене ли е?

– Това е сигнален огън – обясни мъжът. – Големият огън може да бъде видян на доста голямо разстояние. Изпращаме съобщения до другите пещери с огньовете и те ни отговарят по същия начин.

– Какви съобщения?

– Най-различни. Най-често се използват, когато се местят стадата. Така уведомяваме ловците къде се намира дивечът. Понякога се използват, за да се обяви провеждането на събор или някаква друга голяма среща.

– Но как човек разбира какво означава огънят?

– Обикновено кодът се уговаря предварително, особено, когато е миграционният сезон за животинските стада и се организира ловуване. Съществуват и сигнали, които означават, че някой се нуждае от помощ. Всеки път, когато хората видят огън, те знаят какво означава той. Ако не знаят, изпращат куриер, за да разбере поведът.

– Много умна идея. Нещо като знаците и сигналите на Клана, нали? Общуване без думи.

– Никога не съм се замислял за това, но май си права.

Джондалар ги поведе обратно по друг път. Той се насочи към Речната долина по друга пътека, която пресичаше на зигзаг стръмния склон. После зави надясно през тревата и храсталака. Излязоха на десния бряг на реката и прекосиха напъряко през долината на Горската река към ливадата на конете.

Айла се чувстваше лека и отпусната, но радостното усещане за свобода, съпътствало я на идване, беше изчезнало. Макар че досега се беше запознала все с приятни хора, довечера предстоеше голямото празненство и не й се нравеше, че ще трябва да се среща с всичките членове на Деветата пещера на зеландониите. Не беше свикнала с присъствието на толкова много хора.

Оставиха Уини и Рейсър на зелената поляна и откриха едно място, където растяха треви за миене. Айла не беше виждала досега точно от този вид. Внимателно ги огледа, отбеляза си приликите и разликите и се постара да ги запомни.

Вълчо скочи при тях в реката, но не остана дълго, след като престанаха да му обръщат внимание. След като плуваха продължително време, за да отмият от телата си мръсотията от пътуването, те използваха като сапун растението и се натъркаха с него. После се изплакнаха и се избърсаха със сухи кожи. Проснаха ги върху тревата и легнаха върху тях, за да се изсушат окончателно на слънцето. Айла взе гребена с четири дълги зъба, изсечен от слонова кост, който й беше подарък от една нейна приятелка от мамутоите – Диджи. Когато започна да разресва косата си, Джондалар я спря и каза:

– Нека ти помогна.

Много му харесваше да върши това след къпане. Доставяше му удоволствие да докосва гъстата й коса. А така и тя се чувстваше поласкана.

– Харесвам майка ти и сестра ти – каза Айла, седнала с гръб към него, докато той я решеше. – И Уиламар също.

– И те те харесват.

– Джохаран ми се струва добър водач. Знаеш ли, че с брат ти имате много сходни бръчки на челото, когато се мръщите? Той много ми прилича на теб, нямаше как да не го харесам.

– Беше очарован от пленителната ти усмивка. Както и аз, когато те срещнах за пръв път.

Айла замълча, после промени темата:

– Не ми каза, че в пещерата живеят толкова много хора. Сякаш на едно място се е събрал целият Клан. А и ти май ги познаваш всичките. Не знам дали изобщо някога ще ги опозная.

– Не се притеснявай, ще ги опознаеш – усмихна се Джондалар. – И то не след дълго. О, извинявай. Много силно ли дърпам?

– Не. Радвам се, че накрая се запознах със зеландони. Тя познава знахарството и ще се радвам да си говоря с нея на тази тема.

– Тя е много влиятелна и властна жена, Айла.

– Очевидно. От колко време е зеландони?

– Чакай да помисля. Стана шаманка скоро след като отидох да живея при Даланар. Но и тогава за мен тя си беше Золена. Беше красива и прелъстителка. Макар че никога не е била слаба, с годините все повече заприличва на Великата майка. Мисля, че те харесва. – Той спря с ресането и започна да се смее.

– Какво толкова смешно има? – попита Айла.

– Слушах те, когато й разказа как си ме открила, за Беччо и всичко останало. Тепърва ще ти задава въпроси, бъди сигурна в това. Наблюдавах реакцията й. Всеки път, когато й отговаряше на някакъв въпрос, у нея се пораждаше желанието да ти зададе нови три. Просто разпали любопитството й. Винаги го правиш. Ти си загадка дори и за мен. Знаеш ли колко си забележителна, жено?

Тя се беше обърнала към него и го гледаше с прекрасните си очи.

– Дай ми малко време и ще ти покажа колко забележителен може да бъдеш и ти – каза Айла и се усмихна.

Джондалар я целуна.

Двамата чуха нечий смях и се огледаха.

– О, да не би да ви прекъснах? – попита една жена.

Беше привлекателната непозната с руса коса и тъмни очи, която бе подслушала разговора между Фолара и нейните приятелки. С нея имаше още две жени.

– Марона! – възкликна изненадан Джондалар. – Не, нищо не си прекъснала. Просто съм изненадан да те видя.

– Че защо? Да не си мислеше, че съм предприела неочаквано

пътешествие?

– Не, разбира се. Просто съм изненадан.

– Тъкмо бяхме излезли да се поразходим, когато се натъкнахме на вас. Признавам, Джондалар, че не можах да устоя на изкушението да те накарам да се почувстваш неудобно. В края на краищата бяхме сгодени.

Не бяха официално сгодени, но той предпочете да не спори с нея. Беше оставил у девойката впечатлението, че наистина са.

– Не предполагам, че още живееш тук. Мислех, че си се омъжила за някой от друга пещера – каза Джондалар.

– Бях омъжена – отвърна Марона. – Не продължи дълго и затова се върнах. – Гледаше мускулестото му и загоряло тяло по начин, който му беше добре познат. – Не си се променил много за последните пет години, Джондалар. Освен няколкото сериозни белега. – Тя се обърна към Айла и ѝ хвърли поглед. – Но ние не сме дошли тук, за да говорим с теб. Дойдохме, за да се запознаем с приятелката ти.

– Тя ще бъде официално представена на всички довечера – отвърна той и почувства желание да закриля Айла.

– Така чухме и ние, но не е необходимо да ни я представяш официално. Просто искахме да я поздравим с добре дошла.

Не можеше да им откаже.

– Айла от Лъвския бивак на мамутоите, това са Марона от Деветата пещера на зеландониите и нейните приятелки. Портула от Петата пещера? Това ти ли си? – попита Джондалар.

Жената се усмихна и се изчерви, довольна, че си е спомнил за нея. Марона се намръщи.

– Да, аз съм Портула, но сега съм от Третата пещера. – Тя също го помнеше. Беше избран за първите ѝ обреди.

Той си спомни, че Портула беше една от младите жени, които навремето го следваха навсякъде. Всяка от тях се бе опитвала да го запази за себе си, въпреки че им беше забранено да се събират отново най-малко една година след първите обреди. Нейната настойчивост беше помрачила у него спомена за иначе прекрасната церемония.

– Май, че не познавам другата ти приятелка, Марона – каза Джондалар.

Тя явно беше по-млада от другите две.

– Казвам се Лорава, сестра съм на Портула.

– Запознах се с тях, когато се омъжих за човека от Петата пещера – добави Марона. – Дойдоха да ме посетят. – После се обърна към Айла: – Приветствам те, Айла от мамутоите.

Айла се изправи, за да отговори на приветствието им.

Макар че обикновено това не я притесняваше, се почувства малко неудобно да е чисто гола пред тези жени. Затова уви кръста си с кожата за подсушаване и си сложи амулета на врата.

– И аз те приветствам, Марона от Деветата пещера на зеландониите – каза Айла. Гърленото „р“ и акцентът издадоха веднага, че е чужденка.
– Приветствам и вас, Портула от Петата пещера и сестра ти Лоррава.

По-младата от сестрите се изкиска на смешния начин на говорене и се опита да потисне смеха си. На Джондалар му се стори, че Марона ехидно се усмихна. Той се намръщи.

– Исках да ти кажа нещо, Айла – започна Марона. – Не знам дали Джондалар ти е споменавал, но двамата бяхме сгодени, преди той да тръгне на продължителното пътешествие. Както може би предполагаш, не бях много щастлива от решението му.

Джондалар искаше да предотврати приказките, които със сигурност щяха да последват.

– Но това беше в миналото – продължи Марона. – Честно казано, не се бях сещала за него от години, докато не пристигна вчера. Другите обаче може би не са го забравили и някои от тях ще искат да си поговорят. Исках да им дам тема за размисъл, да им покажа, че мога подobaващо да те посрещна. – Тя посочи към приятелките си. – Възнамерявахме да отидем в стаята ми и да се приготвим за приветственото празненство довечера. Мислехме, че ще искаш да се присъединиш към нас, Айла. Братовчедка ми Уилопа вече е там. Помниш ли Уилопа, Джондалар? Мислех си, че така ще можеш да се запознаеш с някои от жените преди церемонията, Айла.

Айла усети известно напрежение сред присъстващите. Особено между Джондалар и Марона. Но при тези обстоятелства това не беше никак чудно. Той ѝ беше разказвал за Марона, както и че са били почти сгодени, когато е тръгнал на път. Русокосата жена си представяше как би се чувствала на нейно място. Но Марона се отнесе искрено с нея и тя имаше намерение да се възползва от поканата ѝ.

Липсваха ѝ приятелките. Когато бе девойка, почти не познаваше други жени. Уба, истинската дъщеря на Иза, ѝ беше като сестра, но тя беше много по-млада. Макар че Айла беше възпитавана да уважава всички жени от клана на Брун, все пак съществуваше известна разлика. Колкото и да се стараеше да бъде прилежна жена от Клана, някои неща не можеше да промени каквото и да правеше. Докато не отиде да живее при мамутоите и не се запозна с Диджи. Тогава оцени колко е хубаво да

имаш приятел на твоята възраст, с когото да споделяш мислите и чувствата си. После ѝ липсваха Диджи и Толи от рода шарамудоите, с която Айла се беше сприятелила и която щеше да помни винаги.

– Благодаря ти, Марона. Ще ми е приятно да дойда с вас. Имам само тази дреха за довечера – каза и си облече набързо семплата и изнесе на от пътуването рокля. – Но Мартона и Фолара ще ми помогнат да си уشيا дрехи. Много бих искала да видя какви дрехи носите тук.

– Мисля, че ще можем да ти дадем няколко неща като подарък – отвърна Марона.

– Ще вземеш ли кожата за сушене с теб, Джондалар? – попита го Айла.

– Разбира се. – Той я притисна до себе си и отърка бузата си в нейната, след което четирите жени тръгнаха сами.

Джондалар ги гледа как се отдалечават и притеснението му се засили. Макар че не беше поискал от Марона официално да стане негова съпруга, беше я накарал да повярва, че ще се съберат през летния брачен период, преди да замине, и тя си беше правила съответните планове за двамата. Вместо това той се бе отправил с брат си на дългото пътешествие, без да я предупреди. Сигурно ѝ е било много трудно.

Не я обичаше. Безспорно беше красива. Повечето мъже я смятаха за най-красивата и желаната по време на Летните събори. И макар че не беше напълно съгласен с тяхното мнение, тя определено бе доста добра, когато ставаше въпрос за споделянето на дара на Дони – насладата. Просто не беше жената, която желаше най-много.

Хората обаче твърдяха, че двамата са създадени един за друг, че изглеждат много добре заедно, и всички очакваха да се оженят. Малко или много и той го очакваше. Даваше си сметка, че иска да сподели домашното си огнище с жена и някой ден да имат деца. И тъй като не можеше да има Золеня, на нейно място можеше да е Марона.

Не искаше да си го признава, но почувства облекчение, когато тръгна с Тонолан на пътешествието. Тогава това беше най-лесният начин да прекрати ангажимента си към нея. Сигурен беше, че тя ще си намери някой друг. Сега разбра, че е намерила такъв, но бракът им не е продължил дълго. Очакваше да я намери задомена и с деца. Марона не каза нищо за деца, което беше изненадващо.

Джондалар изобщо не предполагаше, че ще я види отново, когато се завърне. Тя все още беше красива жена, но имаше буен нрав. Можеше да бъде много отмъстителна и зла. Джондалар сбърчи чело, докато проследяваше с поглед как Айла и трите жени вървяха към Деветата

пещера.

ШЕСТА ГЛАВА

Вълчо видя Айла да върви по пътеката през конската ливада заедно с трите жени и се затича към нея. Лорава изпищя при вида на едрия хищник, Портула зяпна изненадано и се огледа панически накъде да побегне, Марона пребледня от страх. Щом Айла видя това, направи знак на вълка да остане на мястото си.

– Спри, Вълчо! – извика му високо, по-скоро, за да успокои жените, отколкото да стресне животното. Хищникът се спря и я погледна, нащрек за знак, който ще му позволи да я доближи.

– Искате ли да ви запозная с Вълчо? – попита ги тя. Като видя, че спътничките ѝ са все още уплашени, добави: – Няма да ви нарани.

– Защо да се запознавам с някакво животно? – изсумтя Марона.

Тонът ѝ накара Айла да се вгледа по-внимателно в нея. Да, забеляза страх, но за голяма нейна изненада гримасата на жената изразяваше отвращение и дори гняв. Можеше да разбере защо е уплашена Марона, но не успя да си обясни другата реакция. Със сигурност не се дължеше само на опасенията от вълка. Двете спътнички на Марона постъпиха по същия начин и показаха, че не желаят да се доближават до хищника.

Вълчо беше напрегнат. Сигурно също беше усетил нещо.

– Вълчо, иди и намери Джондалар. – Айла му направи знак да върви. Звярът остана загледан в нея за момент, след което скочи и хукна.

Жените подминаха няколко души по пътеката към пещерата, като всеки от тях веднага реагираше, щом видеше Айла в компанията на местни. Някои се усмихваха озадачено, а други бяха изненадани и дори изумени. Само децата, изглежда, не им обръщаха никакво внимание. Това я накара да застане нащрек.

Докато вървяха, тя скришом изучаваше с поглед Марона и приятелките ѝ, използвайки триковете, научени от жените в Клана. Никой не беше по-обигран в изкуството да не се привлича вниманието от жените от Клана. Те бяха способни с лекота да се слоят с обстановката, създавайки впечатлението, че не забелязват никого, а в същото време внимателно следяха всичко.

От малки бяха учени никога да не поглеждат човек направо в очите, но същевременно трябваше да могат да разберат кога някой се нуждае от вниманието им. Поради тази причина жените от Клана се научаваха само с бегъл поглед да извличат бързо най-важната информация от

позата, движенията и изражението на лицето на хората около тях. И едва ли можеше да им убегне нещо.

Айла беше изключително добра в това изкуство, макар че то се дължеше не толкова на прекараните в Клана години, колкото на вродената ѝ способност да разчита езика на тялото. Наблюденията ѝ я накараха да изостри сетивата си. Питаше се какви са мотивите на Марона, но не искаше да прави прибързани предположения.

Щом се оказаха под каменния навес, те тръгнаха в по-различна посока от тази, която беше използвала на излизане с Джондалар. Влязоха в голямо жилище, разположено към средата на селището. След като Марона ги въведе вътре, ги посрещна друга жена, която, изглежда, ги чакаше.

– Айла, това е братовчедка ми Уилопа – изрече Марона. – Уилопа, това е Марона.

– Здравей – каза Уилопа.

След официалните представяния на Айла пред роднините на Джондалар това бързо и бегло запознанство, без никакви приветствия ѝ се стори странно. Не отговаряше на поведението, което беше наблюдавала у другите зеландонийци.

– Здравей, Уилопа. Това жилище твое ли е?

Жената беше изненадана от необикновеното произношение на Айла. Бе свикнала да чува само родния си език и затова със затруднение разбра думите на чужденката.

– Не – намеси се Марона. – Това е домът на брат ми и неговата съпруга, заедно с трите им деца. Уилопа и аз живеем с тях. Двете спим в тази стая.

Айла бързо огледа помещението, подобно на това в жилището на Мартона.

– Мислехме да си направим прическите и да се гримираме за вечерното тържество – обади се Портула. Тя погледна към Марона и се ухили, след което отново се обърна към чужденката: – Искаш ли да ни правиш компания и да се приготвиш заедно с нас?

– Благодаря за поканата. Ще ми е интересно да видя с какво ще се занимавате. Още не знам как оправяте косите и лицата си тук, в зеландониите. Приятелката ми Диджи понякога си прави прическа, но тя е от рода на мамутоите и живее доста далеч оттук. Сигурно никога няма да я видя отново и много ми липсва. Но е хубаво да имам нови приятелки.

Портула се изненада и се трогна от искрения и топъл отговор на новодошлата.

– Тъй като тържеството ще е в твоя чест – намеси се Марона, – рехихме да ти подарим нещо за носене. Помолих братовчедка ми да събере няколко дрехи, за да ги пробваш, Айла. – Тя погледна към дрехите, разпръснати из стаята. – Добър избор си направила, Уилопа.

Лорава се изкиска, а Портула извърна поглед.

Айла забеляза одеждите на леглото и по пода – предимно панталони, блузи с дълги ръкави и туники. После погледна към дрехите, с които бяха облечени четирите жени.

Уилопа, която очевидно беше по-възрастна от Марона, беше облечена в тоалет, подобен на един от събраните. Дрехите бяха доста широки, забеляза Айла. Лорава, която бе доста по-млада, имаше къса кожена туника без ръкави, пристегната с колан на бедрата. Туниката бе скроена малко по-различно от другите дрехи. Доста пълната Портула носеше дълга пола от някаква влакнеста материя и широко горнище с дълги ресни, които висяха над полата. Марона, която беше слаба, имаше много късо горнище без ръкави, открито отпред и богато украсено с мъниста и пера, както и с пола – парче плат, увито около кръста, каквато Айла носеше обикновено в топли дни по време на пътешествието.

Джондалар ѝ бе показал как да вземе правоъгълно парче мека кожа, да го постави между краката си и да го завърже около кръста си. Висящите дълги краища даваха приликата с пола. Тази на Марона беше с ресни отпред и отзад. Дългите ѝ, красиво оформени крака, бяха оголени отстрани. Ресните се поклащаха, когато Марона се движеше. Айла си каза, че дрехите ѝ не са за нея, сякаш са били изработени за дете, а не за жена. И въпреки това беше убедена, че светлокосата жена нарочно е избрала този начин на обличане.

– Хайде, пробвай някои – каза Марона. – А после ще оправим и косата ти. Искаме вечерта да бъде много специална за теб.

– Всички тези неща ми се струват толкова големи и тежки – отвърна Айла. – Няма ли да ми е много топло с тях?

– Вечер застудява – намеси се Уилопа. – А и тези дрехи са широки.

– Ето, опитай тази. – Марона взе една туника. – Ще ти покажем как се носи.

Айла свали туниката си, после кесията с амулета от врата си и се остави да я облекат в другата туника. Макар че беше най-висока от всички, дрехата увисна до коленете ѝ, а ръкавите почти закриха пръстите на ръцете ѝ.

– Много е голяма – каза. Не видя къде е отишла Лорава, но ѝ се стори, че чува някакъв приглушен шум отзад.

– Не, не е – отвърна Уилопа и широко се усмихна. – Просто ти трябва колан, а ръкавите можеш да ги навиеш. Като мен, виждаш ли? Портула, донеси ми колана.

Пълната жена донесе колана, но вече не се усмихваше, за разлика от Марона и братовчедка ѝ. Марона взе колана и го уви около Айла.

– Завържи го ниско, ето така, около бедрата, и спусни блузата отгоре. Ресните се спускат надолу.

Айла обаче продължи да си мисли, че дрехите ѝ са прекалено големи.

– Не, мисля, че не са моя размер. Наистина са много големи. А и виж тези панталони. – Тя взе един чифт от леглото. – Крачолите са много по-дълги – рече и свали туниката.

– Права си – съгласи се Марона. – Пробвай друга. Избраха ѝ друг тоалет, малко по-тесен и дискретно украсен с мъниста от слонова кост и миди.

– Много е красива – каза Айла, загледана в туниката. – Прекалено красива...

Лорава изсумтя някак странно и чужденката се обърна към нея, но тя извърна поглед настрана.

– Освен това е много тежка и също ми е доста голяма – завърши и свали и тази туника.

– Сигурно ти се струват много големи, защото не си свикнала да носиш зеландонийски дрехи – каза Марона и се намръщи. После изведнъж на лицето ѝ се появи самодоволна усмивка. – Но може би си права. Почакай тук. Мисля, че ще ти намеря нещо, което ще ти стои идеално. Току-що го направихме. – Излезе от спалнята и отиде в другата стая. След малко се върна с други дрехи.

Те бяха много по-малки и по-леки. Айла ги пробва. Тесните панталони стигаха до половината на прасеца, но на кръста ѝ стояха добре. Горнището представляваше туника без ръкави с дълбоко V-образно деколте, с тънки кожени връзки. Беше малко тясно, но с разхлабени връзки не ѝ стоеше чак толкова лошо.

За разлика от другите тоалети този беше много семпъл и без декорации, изработен от много мека животинска кожа, която галеше нейната.

– Много е удобно – със задоволство отбеляза тя.

– Имам нещо, което ще стои идеално. – Марона и извади колан, изтъкан от влакна в различни цветове, изобразяващи чудати рисунки.

– Красиво изработен е и е много интересен – отбеляза Айла, докато

другата жена ѝ помагаше да го завърже на кръста. – Този ще стане. Благодаря за подаръка. – Тя си сложи амулета и сгъна старите си дрехи.

Лорава се подхили и изкашля.

– Трябва да пийна вода – каза и изскочи от стаята.

– Сега трябва да оправим косата ти – намеси се Уилопа, която продължаваше да се усмихва широко.

– После аз ще ти украся лицето – добави Марона.

– Ти обеща да направиш и моята коса, Уилопа – обади се Портула.

– Мен също трябва да ме украсиш, Марона – добави Лорава от вратата на стаята.

– Само ако ти е минала кашлицата – отсече тя и изгледа сурово приятелката си.

Докато Уилопа разресваше и се суетеше с косата ѝ, Айла с интерес наблюдаваше как Марона украсява лицата на двете жени. Тя използваше втвърдени мазнини, смесени със ситен прах в червено и жълто, с които намаза устните, скулите и челото. С друга мазна смес с черен въглен подчерта очите им. После с по-ярки тонове на същите цветове нарисуваше чудновати точки, извити линии и различни форми по лицата им. Този вид украса напомни на Айла за татуировките, които бе виждала по лицата на други хора.

– А сега да украся и твоето лице, Айла – рече Марона.

– Мисля, че Уилопа вече привършва с косата ти.

– О, да! – възкликна Уилопа. – Свърших. Нека сега Марона се заеме с лицето ти.

Макар че лицевата украса на Лорава и Портула ѝ се стори интересна и забавна, Айла се почувства неловко при мисълта, че и тя ще изглежда така. В дома на Мартона цветовете бяха използвани пестеливо, но с вкус. Не беше много сигурна дали иска да бъде изрисувана като двете жени.

– Не... благодаря – каза.

– Трябва да се съгласиш! – настоя Лорава.

– Всеки го прави – добави Марона. – Ти ще си единственото изключение, ако отидеш така.

– Да! Остави Марона да те украси. Всички жени постъпват така – потвърди Уилопа.

– Наистина трябва – стана по-настойчива Лорава. – Всички винаги искат Марона да боядиса лицата им. Имаш голям късмет, че тя е съгласна да украси и теб.

Натискът стана толкова силен, че Айла реши да не ги послуша.

Маргона не ѝ беше казала нищо за боядисване на лицето. Искаше да ѝ дадат време и сама да реши, а не да ѝ налагат обичаи, които не са ѝ познати.

– Не, друг път. Може би по-късно – бе категорична тя.

– О, хайде, съгласи се! Не разваляй всичко – нацупи се Лорава.

– Не! Не искам да ми боядисват лицето! – Тонът ѝ стана толкова твърд и решителен, че те престанаха да настояват.

Айла ги наблюдаваше как сплитат косите си на плитки и втъкават украшения в тях. Накрая добавиха и на лицата. Досега не беше забелязала, че имат пробити дупки на доста видни места. Сложиха си обици на ушите, нещо като топчета на носовете, по бузите и под долните устни. Нанесените преди това бои по лицата им подчертаха украшенията.

– Ти никакви украшения ли нямаш по лицето? – попита Лорава. – Ще трябва да си пробиеш дупки. Жалко, че не можем да го направим още сега.

Айла се замисли дали искаше да ѝ дупчат лицето и стигна до извода, че би направила това само с ушите си, за да може да сложи обиците, които носеше със себе си още от Летния събор на ловците на мамути. Гледа как жените слагат мъниста около вратовете си и гривни на ръцете си.

Забеляза, че жените от време на време поглеждат към разделящия панел-стена. Накрая, отегчена от всичко, тя стана и отиде до стената, за да види какво толкова гледат. Лорава отвори уста от изненада, когато Айла се огледа в дървеното парче с гладка повърхност, подобно на оно ва в дома на Маргона.

Никак не бе доволна от външния си вид. Косата ѝ беше сплетена на плитки и къмба, което бе доста стряскащо. Уилопа и Марона се спогледаха. Когато Айла се опита да погледне някоя от жените в очите, те извърщаха поглед. Ставаше нещо странно и то никак не ѝ допаднаше. Определено не харесваше новата си прическа.

– По-добре да оставя косата си разпусната – заяви и започна да разплита плитките. – Джондалар я харесва така. – Щом извади всичките шноли и фиби, тя взе гребена и го прокара по дългата си тъмно руса коса.

Поправи амулета на врата си. Не обичаше да ходи без него, макар че често го носеше под дрехите си. После се огледа в огледалото. Може би някой ден щеше да се научи да оправя сама косата си, но засега така ѝ харесваше повече. Хвърли поглед към Уилопа и се запита защо ли бе направила подобно нещо с косата ѝ.

Айла забеляза в огледалото кожената кесия на амулета си. Беше издута от предметите вътре, а цветът на кесията бе станал много по-тъмен от потта и носенето. Очевидно беше стара и изтъркана. Спомни си, че приятелката ѝ Диджи я бе убедила да я използва като амулет. Каза си, че трябва да си направи нова кесия, но да не изхвърля тази. Беше свързана с твърде много спомени.

Умори се да гледа как жените се приготвят за довечера. По някое време чу някакво движение отвън и някой почука на панела-врата.

– Всички чакат Айла – този глас май принадлежеше на Фолара.

– Тогава им кажи, че ще дойде съвсем скоро – отвърна Марона. – Сигурна ли си, че не искаш да боядисам поне малко лицето ти, Айла? – попита някогашната приятелка на Джондалар. – В края на краищата празненството се организира в твоя чест.

– Не, наистина не искам.

– Е, щом като те чакат, трябва вече да тръгваш. Ние ще дойдем по-късно. Трябва да се преоблечем.

– Да, ще тръгвам. – Айла беше доволна, че има оправдание да напусне тази къща. Стори ѝ се, че стояха вътре доста дълго. – Благодаря за подаръците – не забрави да спомене тя. – Този тоалет наистина е много удобен – рече, взе старите си дрехи и излезе.

Отвън нямаше никого, Фолара си беше тръгнала, без да я изчака. Айла бързо отиде в жилището на Мартона и остави мръсните си дрехи отвън. Сетне се присъедини към тълпата, която се беше събрала под сянката на високия каменен навес, засланият скупчените под него обиталища.

Щом излезе под лъчите на късното следобедно слънце, неколцина от събралите се я забелязаха и веднага сбутаха съседите си да я погледнат и те. Айла се спря и ги погледна в очите. Скоро всички разговори секнаха. Изведнъж някой наруши тишината и силно се изсмя. После още един и още един... Скоро всички се смееха.

Защо ли се смееха? Присмиваха ли ѝ се? Нещо не беше наред ли? Тя се изчерви от притеснение. Някаква ужасна грешка ли беше допуснала? Огледа се. Искаше ѝ се да хукне презглава и да избяга, но не знаеше накъде да се насочи.

Видя Джондалар, който вървеше забързано към нея. Беше много ядосан. Мартона също бързаше към тях.

– Джондалар! – провикна се Айла. – Защо всички ми се смеят? Какво има? Какво толкова съм направила? – Не осъзнаваше, че говори на езика на мамутоите.

– Облечена си в мъжко зимно облекло. Колан като твоя се носи от младите мъже по време на съзряването им, за да знаят хората, че са готови за обучение от жените-донии – отвърна Джондалар на същия език. Беше бесен, че са погодили такава шега на Айла още на първата ѝ среща с неговия народ.

– Откъде взе тези дрехи? – попита Мартона, след като се доближи.

– От Марона – отвърна Джондалар. – Когато бяхме при реката, тя дойде и каза на Айла, че иска да ѝ помогне с тоалета за вечерта. Трябваше да се сетя, че крои някакъв коварен план, за да се върне отново при мен.

Всички очи се обърнаха към къщата на брата на Марона. Под сянката стояха четирите жени. Те се превиваха от смях, доволни, че са се подиграли на чужденката.

Айла почервения още повече и стисна юмруци от гняв. Значи такъв беше техният подарък за добре дошла? Искяха хората да ѝ се присмеят? Едва сега си даде сметка, че всичките дрехи, които ѝ бяха предложили, не бяха женски, а мъжки. Но не бяха само дрехите. Как само ѝ бяха разоошили косата! Навярно възнамеряваха да ѝ боядисат лицето със същата цел – да ѝ се присмиват хората.

Айла беше весела и жизнерадостна натура. Когато живееше при Клана, тя беше единственият човек, който се смееше искрено. Докато не се роди синът ѝ. Когато хората от Клана изобразяваха гримаси, подобни на смях, в тях нямаше никаква радост. Беше по-скоро израз на изнервеност или на страх от евентуална агресия. Синът ѝ беше единственото бебе, което се смееше като нея, и макар че това караше и двамата да се чувстват неловко, тя обожаваше звънкия смях на Дърк.

Докато живееше в Долината, се смееше от сърце на шурите изпълнения на Уини и Бебчо. Усмивката на Джондалар и неговият невероятен смях я накараха да осъзнае, че е открила сродна душа, и тя го заобича още повече. От друга страна, именно слънчевата усмивка на Талут и сърдечният му смях наклониха везните да посети Лъвския бивак. Беше срещала много хора по време на пътуванията им. С всеки от тях се беше смяла многократно, но никога преди не ѝ се бяха подигравали. Досега не бе знаела, че от смеха на другите можеше и да боли.

Мартона също не беше много щастлива от подлия номер, погоден на гостенката на Деветата пещера на зеландониите и бъдеща съпруга на сина ѝ.

– Ела с мен, Айла – каза тя. – Аз ще ти намеря нещо по-подходящо. Сигурна съм, че някои от моите дрехи ще ти станат.

– Или от моите – добави Фолара. Тя също бе станала очевидец на цялата сцена и се притече на помощ.

Айла тръгна с тях, но изведнъж се спря.

– Не – каза.

Онези жени ѝ бяха дали мъжките дрехи като „дарове за приветствие“, защото искаха да изглежда странно, различно, да покажат, че не прилича на тях. Е, беше им благодарила за „даровете“ и щеше да ги носи! Не за пръв път попадеше в центъра на вниманието. Тя винаги беше „черната овца“, грозната, странната сред хората от Клана. Но те никога не ѝ се бяха присмивали – те просто не знаеха какво е това – въпреки че всички я гледаха любопитно по време на Събора на Клана.

Щом можеше да устои на Събора на целия Клан, щеше да устои и на зеландонийците. И едните, и другите си приличаха. Айла изправи гръб, стисна зъби, вдигна високо глава и смело погледна към подиграващата ѝ се тъпа.

– Благодаря ти, Мартона. И на теб също, Фолара. Но този тоалет също ще ми свърши работа. Беше ми даден като приветствен дар. Не мога да проявя пренебрежение и да го хвърля.

Тя погледна назад и забеляза, че Марона и приятелките ѝ ги няма. Бяха се върнали в жилището си. После отново се обърна с лице към тъпата и тръгна към тях. Мартона и Фолара погледнаха потресени към Джондалар, но само свиха рамене и поклатиха глави.

Айла улови с крайчеца на окото си познато движение, докато вървеше напред. Вълчо тичаше към нея. Когато се приближи, тя му направи знак и той скочи и гальовно сложи лапи на рамената ѝ. После облиза врата ѝ и нежно го захапа. Тъпата реагира бурно и се развълнува. Айла го накара да слезе от нея и да я следва плътно, както го беше учила по време на Летния събор на рода мамутои.

Докато се движеше из човешкото множество, нещо в походката и решителният ѝ, предизвикателен израз (както и в походката на Вълчо) накараха присмиващите се да станат сериозни.

Тя стигна до средата на групата от познати ѝ хора. Уиламар, Джохаран и зеландони я поздравиха. Тя се обърна и видя Джондалар, който беше точно зад нея, следван от Фолара и Мартона.

– Не съм се запознала с някои от присъстващите. Ще ме представиш ли, Джондалар? – попита Айла.

Джохаран пристъпи напред вместо него.

– Айла от Лъвския бивак на мамутоите, дъщеря на домашното огнище на Мамут, избрана от духа на Пещерния лъв и закриляна от духа

на Пещерната мечка... приятелка на конете и вълка, това е съпругата ми Пролева от Деветата пещера на зеландониите, дъщеря на...

Уиламар се усмихна заради прекалено формалното представяне, но въпреки това в изражението на лицето му нямаше нищо подигравателно. Мартона, още по-изумена, с голям интерес наблюдаваше жената, която синът ѝ беше довел. Двете със зеландони се спогледаха и разбиращо си кимнаха. Щяха да обсъдят случая по-късно.

Мнозина от хората направо я изяждаха с погледите си – особено мъжете, които започнаха да забелязват колко добре прилягат дрехите и коланът на чужденката, макар и да имаха друго предназначение. Айла беше пътувала през цялата година – било пеша, било яздейки кон – и мускулите ѝ бяха твърди. Тясно прилепналото момчешко зимно облекло подчертаваше стройното ѝ, мускулесто и добре оформено тяло. И тъй като не можа да завърже връзките на твърдите си, но доста пищни гърди, деколтето разкриваше бюста ѝ – някак си по-привлекателен от голите гърди, които бяха свикнали да виждат. Панталоните ѝ подчертаваха дългите ѝ красиви крака и закръглените ѝ бедра. А коланът, каквото и да символизираше, подчертаваше талията ѝ, съвсем леко налята от бременността.

Върху Айла тези дрехи придобиха ново значение. Макар че повечето от жените бяха с боядисани и украсени лица, липсата на бои само подчертаваше естествената ѝ хубост. Дългата ѝ коса, пусната свободно, уловила блясъка на последните слънчеви лъчи за деня, излъчваше чувственост в контраст с добре подредените фризури на другите жени. Тя изглеждаше млада и напомняше на възрастните мъже за собствената им младост, както и за първото им пробуждане за даровете на насладата от Великата Майка Земя. Караше ги да мечтаят отново да са млади и Айла да бъде тяхната жена-донии.

Всички бързо забравиха за странните ѝ дрехи. Те дори бяха приети за що-годе прилични за красивата чужденка с нисък тембър и екзотичен акцент. Облеклото ѝ не беше по-странно от способността ѝ да контролира конете и вълка.

Джондалар забеляза, че хората гледат Айла, и ги чу да споменават името ѝ в разговорите си. Един мъж каза:

– Джондалар е довел у дома си забележително красива жена.

– Той друга не би довел – отвърна му женски глас. – Но трябва да се признае, че тя има кураж и силна воля. С удоволствие бих я опознала по-добре.

При тези коментари той отново погледна към Айла. Много малко

жени можеха да се похвалят с такива съвършени форми, особено пък жени на нейната възраст, които бяха раждали и коремните им мускули се бяха отпуснали. Съвсем малко биха избрали толкова тесен тоалет, дори и да беше подходящ. Повечето биха предпочели по-широки и скриващи тялото дрехи. Направо обожаваше свободно падащата ѝ коса. „Тя е красива жена – каза си – и смела.“ Успокои се и се усмихна. Спомни си за следобедното им яздене и за спирането горе на билото. Беше много щастлив, че я има.

Марона и трите ѝ съзаклятнички се бяха върнали в жилището, за да оправят размазалите се по лицата им бои от смеха. Възнамеряваха да се появят по-късно, облечени в най-красивите си дрехи, и да предизвикат възхищението на събралите се за тържеството.

Марона се беше преоблякла в дълга и фина пола от много мека кожа, но беше оставила горницето си. Портула бе облечена в любимия си костюм, а Лорава носеше само късата туника-рокля, но приятелките ѝ бяха дали назаем дълга пола с ресни, няколко допълнителни огърлици и гривни. Освен това ѝ бяха направили прическата и боядисали лицето много по-прецизно. Уилопа, която се смееше, докато сваляше украсените мъжки риза и панталони, се преоблече в красиво декорирани панталони, боядисани в оранжево-червено, и в тъмна туника с черни ресни.

Когато се приготвиха, те излязоха от къщата и заедно тръгнаха към събралите се хора на ръба на скалната тераса. Но щом зеландонийците съзряха Марона и приятелките ѝ, те демонстративно им обърнаха гърбове и се направиха, че не ги забелязват. Зеландонийците не бяха жесток народ. Бяха се смели на чужденката само защото им се стори абсурдно възрастна жена да носи дрехи на момче и колан, символизиращ полово съзряло момче. Но повечето от тях реагираха остро на подлата подигравка. Тя се отразяваше зле на името им и сега заради Марона и приятелките ѝ изглеждаха нелюбезни и негостоприемни в очите на Айла. Тя беше техен гост и може би съвсем скоро щеше да стане една от тях. Освен това преглътна обидата с такова достойнство, че направи бяха горди с нея.

Четирите жени забелязаха голямата тълпа, скупчила се около някого. След малко различиха в центъра на множеството Айла, все още облечена с дрехите, които ѝ дадоха. Дори не се беше преоблякла! Марона бе потресена. Беше сигурна, че роднините на Джондалар ще ѝ дадат да облече някакви по-прилични дрехи, ако Айла изобщо имаше лице да се покаже отново пред хората. Ала ето че планът на Марона се беше обърнал срещу нея и я представяше като злонамерен и коварен човек.

Подлата шега ѝ беше изиграла лош номер и тя кипна от гняв. Бе убедила приятелките си да застанат на нейна страна, като им обеща, че ще бъдат в центъра на вниманието. Но вместо това сега всички говореха за жената на Джондалар. Дори странният ѝ акцент, на който Лорава едва не се беше изсмяла на глас, а Уилопа трудно можеше да разбере, сега беше наричан екзотичен и чаровен.

Айла се радваше на вниманието на зеландонийците, а трите приятелки на Марона съжаляваха, че са се оставили да ги подлъжат. Портула поначало беше склонила с голямо нежелание. Тя се съгласи само защото Марона обеща да боядиса лицето ѝ – умението, с което беше известна сред зеландонийките. Айла не им се стори толкова лоша. Бе приятелски настроена и сега определено спечели много приятели... спечели всички за приятели.

Как не можаха да забележат, че момчешкото облекло подчертава още повече красотата ѝ? Те видяха само това, което искаха да видят – символичното значение на дрехите, а не тяхната красота. Никоя от тях не можеше дори да си представи, че ще облече подобни дрехи пред хората, но Айла не робуваше на подобни предразсъдъци. За нея беше от значение само това, че тези дрехи бяха удобни. Щом шокът от присмеха отмина, тя загърби наранените си чувства, а поради тази причина и всички останали престанаха да се смеят.

В центъра на откритото пространство под скалния покрив се издигаше масивен варовиков къс със сравнително плосък връх. Беше се отчупил от надвисналата скала толкова отдавна, че никой не си спомняше отколко време стои там. Често се използваше, когато някой искаше да привлече вниманието на събралите се хора. Човекът, който се изправеше върху камъка, ставаше по-висок от останалите и всички се обръщаха към него.

Щом Джохаран се качи на Камъка за говорене, събралите се постепенно млъкнаха. Той подаде ръка на Айла, за да ѝ помогне да застане до него. Вълчо скочи без покана и се намести между двамата от неговата глутница. Застанали заедно на скалата, извисена над другите, стройният и мускулест мъж, красивата и екзотична жена и огромният величествен вълк представляваха силно въздействаща сцена. Мартона и зеландони, застанали една до друга, погледнаха към тримата, сетне се спогледаха за миг, всяка обзета от собствени мисли, които трудно можеха да се предадат с думи.

Джохаран се изправи и изчака, докато шумът утихне. Отправил поглед към народа си, накрая се увери, че цялата Девета пещера на

зеландониите гледа към него. Забеляза и няколко души от съседните пещери. Съборът беше много по-голям, отколкото очакваше.

Отляво се бяха подредили почти всички обитатели на Третата пещера, а до тях бяха тези от Четиринайсетата. Отзад, в дясната част, имаше и много хора от Единайсетата. Присъстваха дори неколцина от Втората и някои техни роднини, живеещи от другата страна на разделящата ги долина – от Седмата пещера. Джохаран забеляза смесени между тях групи от Двайсет и деветата и дори двама-трима от Петата. Всяка пещера от околността беше изпратила свои представители, като някои бяха дошли от доста далеч.

„Мълвата се е разпространила бързо – каза си той. – Може и да не е необходимо да провеждаме втори събор за по-голямата общност. Изглежда, всички са тук. Трябваше да предположа, че ще дойдат. И всички пещери, живеещи нагоре по течението на реката, сигурно също са ги видели. В крайна сметка Джондалар и Айла са пътували на юг върху гърбовете на конете. На тазгодишния Летен събор сигурно ще има много повече хора. Може би трябва да организираме голям лов, преди да тръгнем, за да увеличим хранителните си запаси.“

Когато вниманието на всички беше приковано към него, той изчака още малко, за да събере мислите си. Накрая започна:

– Като вожд на Деветата пещера на зеландониите, аз, Джохаран, искам да говоря. – Всички замлъкнаха. – Виждам, че тази вечер имаме много посетители. В името на Дони, Великата Майка Земя, имам удоволствието да ви приветствам всичките на този събор в чест на завръщането на брат ми Джондалар от неговото дълго пътешествие. Благодарни сме на майката, че го пазеше, докато бродеше из непознати земи, и че го напътстваше, за да успее да се върне отново при нас.

Чуха се одобрителни възгласи. Джохаран направи пауза и Айла забеляза как веждите му се сбърчиха досущ като на Джондалар. Тя почувства същото топло привличане към него, както когато за пръв път бе забелязала тази прилика.

– Както повечето от вас сигурно знаят – продължи Джохаран, – братът, който тръгна с Джондалар, няма да се върне. Тонолан сега пътува в следващия свят. Майката го повика при себе си. – Той наведе глава и погледна надолу. – Но Джондалар не се върна сам. – Джохаран се усмихна на Айла. – Мисля, че хората няма да се изненадат, ако им кажа, че брат ми е срещнал жена по време на пътешествието си. – От тълпата последваха смях и усмивки. – Но трябва да призная, че не съм очаквал дори Джондалар да открие толкова забележителен човек.

Айла се изчерви. Този път не заради присмеха, а заради неговите хвалби.

– Официалното представяне на всеки зеландониец би отнело дни, особено, ако всеки включи всичките си имена и родствени връзки. – Джохаран отново се усмихна и хората му отвърнаха с кимане. – А и гостенката ни едва ли ще запомни всеки от вас. Затова реших да я представя едновременно на всички, а вие, когато имате възможност, ще можете да се представите сами поотделно.

Той се обърна и се усмихна на жената, застанала до него на камъка, но после срещна погледа на високия си брат и изражението му стана по-сериозно.

– Джондалар от Деветата пещера на зеландониите, майстор-камено-делец; син на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера; роден в огнището на Даланар, вожд и основател на зеландониите; брат на Джохаран, вожд на Деветата пещера, се завърна след пет години дълго и трудно пътешествие. Той доведе със себе си една жена.

Вождът на Деветата пещера взе ръцете на Айла в своите.

– В името на Дони, Великата Майка Земя, представям на всички зеландонийци Айла от рода на мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от духа на Пещерния лъв и закриляна от духа на Пещерната мечка... и както вече видяхме, приятелка на конете и този вълк.

„Айла от рода мамутои – замисли се тя. – А допреди време бях Айла без род и родина.“ Душата ѝ се изпълни с огромна благодарност към Талут и Нези и останалите от Лъвския бивак, задето я бяха осиновили. Едва съдържаше сълзите си. Всички те ѝ липсваха.

Джохаран пусна едната ѝ ръка и вдигна другата:

– Приветствайте тази жена, която дойде от толкова далеч с Джондалар, приветствайте я в земята на зеландониите – децата на Великата Майка Земя. Засвидетелствайте ѝ гостоприемството и уважението, с които зеландонийците почитат всичките си гости, особено благословените от Дони. Покажете ѝ, че ценим нашите посетители.

Присъстващите отново хвърлиха презрителни погледи към Марона и приятелките ѝ. Шегата вече изобщо не им се струваше забавна. Сега беше ред на четирите млади жени да се притеснят. Поне Портула стана аленочервена, когато погледна към чужденката. Айла не знаеше, че ѝ дават да облече неприлично за нея облекло, но това сега нямаше никакво значение. Макар и момчешки, плътно прилепналите дрехи ѝ стояха удивително добре.

Айла почувства необходимост също да се намеси. Ето защо пристъпи напред и каза:

– В името на Мут, Велика майка на всички, която вие познавате като Дони, ви приветствам, зеландонийци, деца на тази красива земя, деца на Великата Майка Земя, и ви благодаря за топлия прием. Благодаря ви също, че приехте моите приятели-животни, че разрешихте на Вълчо да остане при мен в къщата. – Вълчо вдигна глава към нея, щом чу името си. – Както и задето осигурихте място за моите коне Уини и Рейсър.

При споменаването на името на Уини Айла изцвили досущ като кон и изуми тълпата. Способността ѝ да имитира животински звуци не за пръв път изненадваше хората. Тя имаше вроден талант точно да възпроизвежда звуците и тъй като бе живяла дълго в компанията единствено на животни, започна да имитира първо тях. С времето се беше усъвършенствала до такава степен, че дори зверовете трудно правеха разлика.

– Джондалар, как ще опазиш тази кобилка от младите жребци? – провикна се някой.

Този въпрос бе първото открито признание за красотата и чара ѝ. Русокосият мъж се усмихна.

– Ще трябва по-често да я яздя, за да няма време за други – отвърна той. – Нали не сте забравили, че се научих да яздя, докато ме нямаше?

– Но ти можеше да „яздиш“ и преди да заминеш! Последва смях, но този път бе добродушен и искрен. Джохаран продължи, когато духовете се успокоиха:

– Имам да кажа само още нещо. Искам да поканя всички зеландонийци, които са дошли от съседните пещери, да се присъединят към Деветата пещера в празненството, което сме подготвили, за да приветстваме идването на Джондалар и Айла у дома.

СЕДМА ГЛАВА

От местата, където готвеха ястия, цял ден се бяха разнасяли чудни аромати. Хората очакваха с нетърпение да ги опитат. Голяма част от зеландонийците бяха заети с подготовката на пиршеството, когато Джохаран започна речта си. След представянето Айла и Джондалар тръгнаха напред към тълпата. Мнозина от събралите се гледаха бързо да им сторят път заради Вълчо, който вървеше малко зад господарката си.

Храната беше върху подноси и в купи, сервирана на дългите ниски маси, изработени от варовик. До тях бяха подредени приборите за ядене – дървени вилици, лъжици от кост и големи кремъчни ножове. Повечето от хората си бяха донесли чинии, макар че имаше предостатъчно по масите.

Айла поспря, за да се порадва на гледката. Имаше цели печени еленови бутове, тлъста яребица, както и подноси с пъстърва и бяла риба. Особено ценни по това време на годината бяха зелените коренчета и треви, пресните зеленчуци и папрат. Също така имаше сушени плодове и лешници от миналогодишната реколта, съдове със сушени гъби, месо и ядивни корени.

Мисълта, че тези хора имаха толкова богат избор от храна след прекараната сурова зима, поразя Айла. Това говореше за добрата им организация на събирането, съхранението и консервирането на продуктите, за да се изхранят няколкото пещери на зеландонийците по време на зимата. Все пак в Деветата пещера живееха двеста души, което си бяха доста хора за изхранване, ако районът не беше толкова плодороден. В крайна сметка благоприятните за живеене условия бяха довели до заселването на няколко пещери.

Домът на Деветата пещера на зеландониите представляваше висока варовикова скала, чиято лицева повърхност бе превърната в огромен надвиснал заслон, следващ силуета на протичащата наблизо река. Навесът покриваше територия от около двеста метра на дължина и почти трийсет метра на широчина, като общата площ беше около девет хиляди квадратни метра. Каменният под, покрит с многовековни наслоения, беше издаден напред като тераса.

С такова голямо пространство за живеене членовете на Деветата пещера не можеха да запълнят цялата защитена от навеса площ с къщи. Никой и не възнамеряваше да го прави, но интуитивно бяха определили

граница на територията си. Постройките бяха струпани в източния край. Пространството на запад се използваше за работни и занаятчийски нужди. На югозапад, чак до края на скалата, имаше място за игри на децата и разходки на възрастните.

Макар че никоя друга не можеше да се сравнява по размери с Деветата, по течението на реката и нейните притоци имаше доста пещери на зеландонийци. Повечето от тях живееха в подобни пещери с варовикови навеси. Хората не знаеха, а и потомците им щяха да научат едва след хилядолетия, че тяхната земя бе разположена по средата между Северния полюс и Екватора. На тях изобщо не им трябваше подобно знание, за да разберат предимствата на терена. Живееха тук от много поколения насам и знаеха от собствения си опит, предаван от старите на младите, че тази територия е благоприятна за живот по време на всички годишни сезони. Човек обаче трябваше да се сети как да се възползва от предимствата ѝ.

През лятото хората обикновено пътуваха из по-далечната околност, която смятаха за земя на зеландониите, живееха на открито в палатки или в колиби, построени от естествени материали. Те практикуваха този начин на живот, особено, когато се събираха на големи групи, отиваха на гости на друга пещера, ловуваха или беряха зеленчуци. Всеки път, когато успееш да намерят гледащ на юг каменен подслон, който да ги приюти временно, бяха изключително доволни, а понякога използваха подслоните на приятели или роднини заради явните им предимства.

Дори по време на ледниковия период, когато огромната ледена маса се намираще само на няколко километра на север от тях, при ясно време дните бяха доста горещи през пролетта и лятото. И в този случай скалният навес осигуряваше сянка и защита от силното слънце и жегата.

И когато започваше да застудява, предвещавайки сурова зима в околните ледниковите райони, те с още по-голямо уважение се отнасяха към постоянните си и защитени домове. Зиме въпреки мразовитите ветрове и ниските температури прекарваха дните си на сухо и топло.

Подходящите дрехи и паленето на огънове беше важно за оцеляването на северните континенти, когато ледниците покриваха близо четвърт от земната повърхност, но в земята на зеландониите слънчевата топлина допълнително затопляше жилищата им. Основната причина за голямата населеност на този район бяха огромните варовикови скали с техните заслони.

Айла се усмихна на жената, която се занимаваше с организирането

на тържеството.

– Толкова красиво изглежда всичко, Пролева. Ако от чудесните мизми гладът ми не се усилваше до такава степен, щях да стоя с часове тук и да се възхищавам на невероятната гледка.

Трогната, Пролева ѝ отвърна с усмивка.

– Това е специалността ѝ – намеси се Мартона. Айла се обърна, до някъде изненадана да види майката на Джондалар. Беше я търсила, когато слезе от високия камък, но не я намери. – Никоой друг не може да устрои пиршество или събор както Пролева. Тя е и добър готвач, но Джохаран от Деветата пещера я цени най-много заради уменията ѝ да организира притока на храна и помощ от другите хора.

– От теб го научавам, Мартона – каза Пролева, очевидно поласкана от високата оценка, която ѝ даде майката на нейния съпруг.

– Направо е ненадмината – продължи възрастната жена. – Никога не съм била толкова добра в организирането на празнични церемонии като теб.

– Надявам се да ми помогнеш следващия път, Пролева – каза Айла. – Бих искала да се науча от теб.

– С удоволствие ще ти помогна, но тъй като сегашното тържество е в твоя чест и хората те чакат, за да започне, мога ли да ти сервирам от печеното еленово месо?

– Къде отиде твоят вълк? – попита Мартона. – Сигурно също ще иска месо.

– Да, но не е необходимо да му се дават крехки хапки. И кокал с малко мръвка по него ще му свърши работа – отвърна Айла.

– До онези огньовете за готвене ей-там има няколко кокала – обади се Пролева. – Но все пак си вземи от еленовото месо.

Айла протегна купата си, за да ѝ сервират парче месо и топли зеленчуци. После Пролева повика една жена, за да сервира храната, и отиде с Айла при огнищата. Тя ѝ показа купчината от кокали, струпани до едно от огнищата, и ѝ помогна да избере един от тях.

– Този ще свърши работа – каза русокосата жена. През това време вълкът се обърна към нея с изплезен език. – Искаш ли ти да му го дадеш, Пролева?

Тя нервно се намръщи. Не искаше да бъде неучтива към Айла, особено след постъпката на Марона, но също така не гореше от особен ентузиазъм да се приближава до хищника.

– Аз искам – намеси се Мартона, защото си даваше сметка, че така по-лесно ще разсее страха у другите. – Какво трябва да направя?

– Можеш да му го протегнеш или да му го хвърлиш – отвърна Айла. Тя забеляза, че неколцина зеландонийци, сред които и Джондалар, се присъединиха към тях. Усмихна се.

Мартона взе кокала и го протегна към животното, докато го доближаваше. После размисли и го хвърли на Вълчо. Той скочи и го сграбчи със зъби още във въздуха. Вълкът погледна с очакване към Айла. Номерът предизвика възхитителните възгласи на присъстващите.

– Отнеси го там, Вълчо – нареди му тя и посочи към големия овъглен пън на ръба на терасата. Вълкът занесе там кокала си като ценен трофей, разположи се удобно до пъна и започна с удоволствие да го гризе.

Когато се върнаха обратно на масите, всички искаха да гостят Айла и Джондалар със специални блюда. Тя забеляза, че на вкус храната е различна. Опитът обаче я беше научил, че колкото и да е различна храната на един народ, обикновено е вкусна.

Един мъж, малко по-възрастен от Джондалар, се приближи до групата, наобиколила Айла. Макар че й се стори доста нечистоплътен – немитата му руса коса бе потъмняла от мръсотия, а дрехите му бяха парцаливи, много от хората му се усмихнаха, особено младите мъже. Той носеше някакъв съд на рамо, подобен на мях за вода. Беше направен от водоустойчив животински стомах и се издуваше от някаква течност в него.

По размера на съда Айла предположи, че е изработен от конски стомах. А по миризмата разбра, че течността вътре не е вода. Ароматът по-скоро ѝ напомни бозата на Талут – ферментиралата напитка, която главатарят на Лъвския бивак правеше от брезов сок и други съставки, държани от него в тайна.

Един от младите мъже се усмихна и попита:

– Ларамар! Да не носиш от твоята барма?

Младежът се казваше Харезал. Беше нов член на Деветата пещера, дошъл от една доста далечна група на зеландонийците, и беше доста млад. „Сигурно още не е бил срещнал своята жена-донии, когато аз тръгнах на пътешествие – каза си Джондалар. – Но се върти около Айла като комар.“

– Да, реших да дам принос за приветственото тържество в чест на тази млада жена – отвърна Ларамар и се усмихна на Айла.

Усмивката му ѝ се стори неискрена, което изостри у нея инстинкти-те, придобити в Клана. Тя внимателно наблюдаваше езика на тялото му, което я наведе на мисълта, че на този човек не може да се има доверие.

– Принос? – саркастично попита една от жените. Беше Салова, съпругата на Рушемар – един от двамата мъже, които Айла смяташе за преки заместници на Джохаран, тъй както Грод заместваше Брун в Клана. Водачите винаги имаха нужда от някого, на когото да се доверят.

– Това е най-малкото, което можах да направя – каза Ларамар. – Не са чак толкова чести случаите, в които пещерата приветства гост, дошъл от толкова далеч.

Докато сваляше меха от рамото си и го слагаше масата, младата жена дотука как Салова си промърмори: „Ларамар да помогне за нещо? Ха! Интересно какво иска.“

За Айла беше очевидно, че не само тя не се доверява на този човек. Това засили любопитството ѝ. Около него вече се събираха хора с купи, но той гледаше само към Айла и Джондалар.

– Мисля, че завърналият се пътешественик и жената, която е довел, трябва първи да отпият – каза Ларамар.

– Благодаря ти – усмихна му се Джондалар. – Много мъдро от твоя страна. Всички знаят, че твоята барма е най-добрата, Ларамар. Запозна ли се с Айла?

– Не и лично.

– Айла от рода Мамутои, това е Ларамар от Деветата пещера на зеландониите. Вярно е, никой не прави по-хубава барма от него.

Айла си каза, че представянето беше доста кратко, но мъжът се усмихна, когато го похвалиха. Тя подаде на Джондалар купата си, за да освободи и двете си ръце, след което се здрависа с непознатия.

– В името на Великата Майка Земя те приветствам, Ларамар от Деветата пещера на зеландониите – произнесе.

– И аз също те приветствам – отвърна той и стисна ръцете ѝ, но почти веднага ги пусна, сякаш беше притеснен от нещо. – Вместо официално представяне ти предлагам нещо по-добро.

Той отвори меха. Айла си взе купата от Джондалар и я поднесе към Ларамар, който я напълни до половината. После наля и на Джондалар. Русокосата жена отпи.

– Добро е – каза усмихната. – Когато живееш при мамутоите, главатарят Талут правеше подобна напитка от брезов сок, зърно и други съставки. Но трябва да призная, че твоята е по-хубава.

Ларамар се огледа със задоволство наоколо.

– От какво е направена? – попита Айла, като се опита да различи вкуса.

– Невинаги я приготвям по един и същи начин. Зависи от това с

какви съставки разполагам в момента. Понякога използвам брезов сок и зърно – отвърна уклончиво мъжът. – Можеш ли да познаеш какво има вътре?

Тя отново вкуси. Трудно е да се разпознаят съставките, когато са ферментирали.

– Мисля, че има зърно, може би брезов сок или сок от друго дърво, може би плодове, но и нещо друго – сладко. Не мога да кажа обаче по колко от всяка съставка си сложил.

– Имаш добър усет – мъжът явно беше впечатлен. – Наистина има плодове – ябълки, замръзнали през зимата, което ги прави малко по-сладки. Но сладкото, което ти долавяш, е от мед.

– Ама, разбира се! Сега, когато ми разкри тайната, усещам, че наистина е мед – отвърна Айла.

– Невинаги успявам да намеря мед, но когато имам, бармата ми става по-хубава и силна, – Ларамар отново се усмихна, но този път искрено. Малцина бяха хората, с които можеше да обсъди приготвянето на питието.

Повечето зеландонийци имаха някакъв занаят, някаква сфера, в която бяха довели уменията си до съвършенство. Ларамар знаеше, че е най-добрият майстор на барма. Той смяташе това си занимание за занаят, но се огорчаваше, защото според него хората подценяваха уменията му.

Много от храните ферментираха по естествен път, някои направо на лозата или на дървото, на което растяха. Дори животните, които ги ядяха, понякога се опияняваха. Мнозина произвеждаха ферментирали напитки, но невинаги успяваха да постигнат добро качество, а и количествата не бяха големи. Мартона се славеше с това, че от време на време правеше хубаво вино, но за хората винопроизводството не беше кой знае колко важна дейност, защото почти всички се занимаваха с правенето на вино. На Ларамар можеше да се разчита, че в неговата ферментирала напитка винаги ще има алкохол, а не оцет. Бармата му често излизаше доста сполучлива. Той самият изобщо не смяташе дарбата си за маловажна. За да успееш, се изискваха умения и познания за плодовете и процеса на ферментация, но хората се интересуваха само какъв ще е крайният продукт, Освен това всички знаеха за склонността му да си пийва повечко. Сутрин обикновено беше „болен“ от махмурлук и не участваше нито в ловните мероприятия, нито в другите общи дейности на зеландонийците. Тъкмо наля на гостите от своята барма, и до него се появи една жена. На крака ѝ висеше малко дете, което тепърва

прохождаше, но тя, изглежда, не му обръщаше никакво внимание. Жената протегна купата си към Ларамар. За момент на лицето му се изписа досада, но успя да остане безучастен, докато ѝ наливаше и на нея.

– Няма ли да представиш гостенката на съпругата си? – каза тя на Ларамар, загледана в Айла.

– Айла, това е съпругата ми Тремеда, а детето на крака ѝ е най-малкият ѝ син – каза той, като неохотно се подчини на жена си.

– Тремеда, това е Айла от... матумо...

– В името на Майката, приветствам те, Тремеда от...

– И аз те приветствам, Айла – отвърна жената и взе питието си, без да си дава труда да се здрависва.

Около нея се скупчиха още две деца. Дрехите по тях бяха толкова раздърпани и мръсни, че беше трудно да се разбере кое е момче и кое – момиче. Самата Тремеда не изглеждаше много добре. Косата ѝ беше несресана, дрехите ѝ бяха мръсни. Айла предположи, че тя също е пристрастена към бармата на мъжа ѝ. Най-голямото от децата – едно момче – гледаше към нея така, сякаш му беше неприятно в нейната компания.

– Защо говори толкова смешно? – попита то, вдигнало глава към майка си. – И защо носи мъжки дрехи?

– Не знам. Защо не я попиташ? – отвърна Тремеда и изпи до дъно напитката в купата.

Айла хвърли поглед към Ларамар и забеляза, че той кипи от гняв. Беше готов да удари детето. Преди да го стори, жената заговори на момчето:

– Говоря по различен начин, защото идвам от много далеч и съм израснала с хора, които не говорят по същия начин като зеландонийците. Джондалар ме научи да говоря вашия език. Що се отнася до тези дрехи, днес ми ги подариха.

Детето, изглежда, беше изненадано от отговора, но не се поколеба да попита още нещо:

– Че защо ще ти подаряват момчешки дрехи?

– Не знам. Сигурно са искали да се пошегуват, но на мен ми харесват. Много са удобни. Не е ли така?

– Сигурно. Никога не съм имал толкова нови и хубави дрехи.

– Тогава можем да ти направим. Ще се радвам, ако ми помогнеш.

Очите му светнаха.

– Наистина ли?

– Да, разбира се. Ще ми кажеш ли името си?

– Бологан.

Айла протегна ръцете си за поздрав. Бологан я изгледа изненадано. Не беше очаквал да се здрависват с него напълно официално и не знаеше какво да прави. Никога не беше чувал майка му или мъжът от тяхното огнище, особено пък баща му, да поздравяват някого, като произнасят всичките имена и кръвни връзки. Айла взе двете отпуснати ръчички в своите.

– Аз съм Айла от рода на мамутоите, член на Лъвския бивак – започна тя. – В името на Мут, великата Майка Земя, известна още като Дони, те приветствам, Бологан от Деветата пещера; син на Тремеда, Благословена от Дони; съпруга на Ларамар, майстора на най-великолепната барма.

Начинът, по който произнесе похвалата, прозвуча за детето така, сякаш то наистина имаше родители, с които да се гордее. То погледна към майка си и нейния съпруг. Ларамар вече не беше ядосан. Двамата се усмихваха и явно им беше приятно.

– И мен също – каза Харезал, другото дете, като не чакаше покана. През това време около Ларамар започнаха да се трупат хора.

Айла забеляза, че Тремеда си напълни още една купа, преди да се оттегли заедно с децата. Бологан се обърна към нея. Тя му се усмихна и се зарадва, когато момчето ѝ отвърна със същото.

– Мисля, че спечели детето за приятел – обади се Мартона.

– Доста невъзпитан младеж – намеси се Салова. – Наистина ли ще му ушиеш зимни дрехи?

– Защо не? Искам да се науча как се правят дрехите – отвърна Айла и посочи с жест към облеклото си. – Някой ден може да имам син. А пък може и да ушия дрехи и за себе си.

– Да ушиеш за себе си! Искаш да кажеш, че възнамеряваш да носиш това? – попита Салова, сбърчвайки нос от отвращение.

– Да, с някои промени като малко по-широко горнище – отвърна ѝ Айла. – Вие пробвали ли сте изобщо тези дрехи? Много са удобни. Освен това са ми подарък за добре дошла. Искам да покажа, че съм ти благодарна за този дар – изрече тя, като в гласа ѝ се доловиха нотки на гняв и гордост едновременно.

Салова отвори широко очи към чужденката, която беше довел Джондалар. „Не е за предпочитане да заставаш на пътя ѝ“ – каза си тя. Макар че Марона се бе опитала да я постави в неловко положение, Айла демонстративно ѝ беше обърнала гръб. В крайна сметка унижена остана Марона. Сега ще потръпва всеки път, когато види чужденката, облечена в подарените от нея дрехи.

– Сигурна съм, че Бологан би могъл да намери нещо топло да облече през зимата – каза Мартона. Тя внимателно беше проследила разговора между двете млади жени. „Айла се стреми да извоюва мястото си в новата среда – помисли си тя. – Хората трябва да знаят, че не могат така лесно да я взимат на подбив. В края на краищата ще става съпруга на мъж, който е роден и израснал в семейство на признати водачи на зеландонийците.“

– Винаги би могъл да намери нещо за носене – отвърна Салова. – Той изобщо някога бил ли е облечен прилично? Единствената причина, поради която тези деца са облечени, е, че хората ги съжаляват и им дават старите си дрехи. Забелязала ли си, че Ларамар, колкото и да пие, винаги има достатъчно барма, която да размени, за каквото си поиска. Но все не му стига да нахрани семейството си. А и никога го няма, когато трябва да се свърши нещо важно, като да се ходи на лов например. А и Тремела също не я е грижа. Двамата много си приличат. Тя винаги е „болна“, когато трябва да се събира храна или има някакво мероприятие на племето. Но въпреки това не я е срам да моли другите да помогнат за прехраната на „горките й гладни дечица“. И кой би могъл да й откаже? Наистина са много бедно облечени, рядко са чисти и спретнати, често са гладни.

След като се нахраниха събралите се станаха по-шумни, особено след като по масите се появи бармата на Ларамар. С настъпването на тъмнината празнуващите се преместиха по-близо до средната част на защитената от скалния покрив местност. Там запалиха огромен огън. Дори и през най-горещите летни дни нощта беше ужасно студена, което се дължеше на големите ледникови маси на север.

Огънят нагряваше скалата над него и така се затопляше всичко наоколо. Тълпата постоянно се трупаше около новопристигналата двойка. Айла се запозна с толкова много хора, че въпреки изключителната си памет едва ли щеше да запомни имената на всички.

Вълчо се появи по едно време тъкмо когато Пролева дойде със спящия Джарадал на ръце. Момчето се надигна и понечи да се спусне на земята за голям ужас на майка си.

– Вълчо няма да му направи нищо – каза Айла.

– Той се държи много добре с децата, Пролева – добави Джондалар. – Отгледан е заедно с деца в Лъвския бивак и особено закрилнически се е държал с едно момче, което е било болно и немощно.

Изнервената майка се наведе и свали детето на земята, но предпазливо го хвана с ръка. Айла пък обгърна животното, за да успокои

жената.

– Искаш ли да пипнеш Вълчо, Джарадал? – попита Айла. Той кимна и тя постави ръката му на главата на Вълчо.

– Боцка! – възкликна усмихнато Джарадал.

– Да, козината му боцка. И него го боцка. Сменя козината си, което означава, че част от космите по тялото му падат.

– Боли ли го?

– Не, само леко го сърби. Затова обича да го чешат.

– Защо му падат космите?

– Защото времето се затопля. През зимата, когато е студено, козината му пораства и става дебела, за да му топли. Но през лятото с тази козина му е много горещо – обясни Айла.

– Защо не си слага палто, когато му е студено?

На въпроса отговори зеландони:

– Вълците не могат да си шият палта, затова Майката им ги прави всяка зима. – Зеландони се беше присъединила към групата малко след Пролева. – През лятото, когато стане топло, Майката им сваля палтата. Когато Вълчо си сменя козината, по този начин Дони му взима палтото, Джарадал.

Айла беше изненадана от нежността в гласа и погледа на шаманката. Това я накара да се запита дали зеландони не е искала да има деца. С нейните познания по медицина Айла беше сигурна, че дони знае как да изражда бебета. Но по-трудно беше самата ти да родиш. „Интересно как си представя зачеването на новия живот? – каза си тя. – Или сигурно знае как да го предотврати.“

Когато Пролева взе момчето и тръгна към къщи, Вълчо ги последва, ала Айла го повика.

– По-добре се върни у дома при Мартона, Вълчо – каза му тя и му направи жест да върви. Домът на вълка беше там, където тя оставеше снопче косми от козината му.

Докато студът и мракът бавно настъпваха около уютната топлинка на огъня, мнозина започнаха да напускат тържеството. Някои, особено семействата с по-малки деца, се оттеглиха по домовете си. Други – предимно млади двойки, но и по-възрастни хора, останаха уединени в мрака по-встрани от огъня. Те си говореха или се прегръщаха. Не беше необичайно при подобни събития двойките взаимно да си споделят партньорите. Щом цареше съгласие и разбиране, нямаше място за никакви злонамерени действия.

Това напомни на Айла за празника в чест на Майката. А щом беше

в нейна чест и се споделяше дарът на насладата, Дони трябваше да се чувства наистина добре почетена. Зеландонийците не бяха много различни от мамутоите, каза си Айла, или от шарамудоите и лозадуните. Дори езикът им приличаше на този на лозадонийците.

Няколко мъже се опитаха да изкушат красивата чужденка да сподели заедно с тях дара на Великата майка. Айла бе поласкана от вниманието, но ясно им даде да разберат, че не желае да се люби с никой друг освен с Джондалар.

Вниманието към нея го оставяше със смесени чувства. Приятно му беше, че хората я приемаха толкова добре, и се гордееше, че толкова много мъже й се възхищават, но му се искаше да не се опитват толкова открито да я прелъстят и замъкнат в постелята си. Особено този Харезал. От друга страна, беше доволен, че тя не желае да се люби с никой друг.

Зеландонийците не гледаха добре на ревността. Тя можеше да доведе до дисхармония и кавги, дори до сбиване. Като единна общност те ценяха най-много хармонията и сътрудничеството. В една земя, която бе скована от ледове през по-голямата част от годината, взаимопомощта бе от съществено значение за оцеляването. Повечето от техните обичаи и традиции целяха да се поддържа добронамереността и да няма място за такива прояви като ревност, които биха могли да застрашат приятелските им взаимоотношения.

Джондалар си даваше сметка, че трудно ще може да скрие ревността си, ако Айла си избере някой друг. Не искаше да я дели с никого. Може би, след като минеха години от брака им и на някой от двамата му се поискаше нещо ново и вълнуващо, той щеше да разсъждава по друг начин. Но не и сега, а пък и дълбоко в душата си се съмняваше, че някога ще се примири с мисълта да я дели с друг мъж.

Някои от празнуващите започнаха да пеят и танцуват. Айла се опитваше да отиде при тях, но около нея постоянно се гълпяха хора, които искаха да поприказват. Особено един мъж, който се въртеше около групата през цялата вечер. Очевидно сега много му се искаше да говори с нея. Айла си каза, че още в началото на вечерта беше забелязала нещо необичайно, но винаги, когато се опитваше да съсредоточи погледа си върху него, някой друг идваше да я пита нещо или да направи някакъв коментар, което я разсейваше.

Тя погледна към мъжа, докато той й подаваше поредната купа с барма. Вече й се виеше свят и реши да не пие повече. Запознатата беше с ефекта на подобни ферментирани напитки и не искаше по вина на

алкохола да става прекалено „дружелюбна“ още през първата ѝ вечер с народа на Джондалар.

Усмихна се на мъжа и понечи любезно да му откаже, но като видя как се е вцепенил, промени намерението си.

– Казвам се Брукевал – промълви той. Стори ѝ се колеблив и срамежлив. – Братовчед съм на Джондалар. – Гласът му беше доста дрезгав, но плътен и много приятен.

– Здравей! Аз съм Айла от рода на Мамутоите – отвърна тя, заинтригувана не само от гласа и поведението му.

Той не приличаше на другите зеландонийци. Очите му бяха доста тъмни. На Айла ѝ се стори, че са кафяви, но на светлината на огъня не можа добре да ги различи. По-изумителен от очите му обаче беше външният му вид. Имаше поглед, който ѝ беше странно познат отнякъде. В чертите му имаше нещо от Клана!

„Кръвта му е смесена, от Клана и от другите – каза си тя. – Сигурна съм в това.“ Зае се да го изучава, като му хвърляше от време на време бегли погледи. Изглежда, беше довел жена си от Клана и затова Айла не искаше да се взира в него прекалено дълго. Смесената му кръв не беше разпределена поравно между тази на Клана и на другите. Както на Екозар, за когото беше сгодена Джоплая.

Чертите на „другите“ бяха по-силно изразени у него. Челото му беше високо и право, като съвсем леко се заобляше назад. Когато се обърна, тя видя, че макар и главата му да беше продълговата, тилът му бе закръглен, а не заострен. Но гъстите му вежди над дълбоко хлътналите очи бяха най-отличителната му черта – не толкова внушителни като на мъжете от Клана, но достатъчно рунтави. Носът му също беше доста голям и макар че бе по-фин от тези на мъжете от Клана, формата му беше подобна.

Сигурно и брадичката му беше владена навътре. От тъмнокафявата му брада не можеше да се види, но самата брада още повече засилваше приликата му с мъжете, които Айла познаваше от дете. Когато Джондалар се обръсна за пръв път, което обикновено правеше през лятото, тя бе шокирана от разликата – без брада изглеждаше много по-млад, направо като юноша. Никога преди това не беше виждала мъж без брада. Брукевал беше малко по-нисък от нея, но набит, мускулист и с широк гръден кош.

Брукевал имаше всички черти на мъжете от Клана, с които беше живяла като малка, и притежаваше тяхната красота. Тя дори почувства леко привличане към него. Чувстваше се толкова замаяна. Определено

нямаше да пие повече барма. Топлата ѝ усмивка бе в синхрон с вътрешната ѝ нагласа, но на него му се стори, че и тя е срамежлива – свенливо гледаше в земята. Брукевал не беше свикнал жените да реагират на присъствието му толкова топло, особено пък красиви жени като тази – жената на стройния му и привлекателен братовчед.

– Мислех, че ще искаш купа от бармата на Ларамар – каза той. – Толкова много хора имаше наоколо и всички искаха да говорят с теб, но никой не се сети, че сигурно си жадна.

– Благодаря ти. Наистина съм жадна, но не мога да пия повече. Вече изпих доста и сега ми се вие свят – и Айла го дари с лъчезарната си, неустоима усмивка.

Брукевал беше до такава степен омагьосан от нея, че чак затаи дъх от вълнение. Цяла вечер искаше да се запознае с нея, но го беше срам да я доближи. Обикновено красивите жени го отбягваха. Със златистата си коса, в която играеха отблясъците на огъня, със стегнатото си и невероятно красиво тяло, с чуждестранните си черти, които ѝ придаваха екзотичен вид, за него тя беше най-красивата жена на света.

– Искаш ли нещо друго за пиене? – попита Брукевал, като се усмихна глуповато по момчешки. Не беше очаквал да се държи с него толкова открито и приятелски.

– Махай се, Брукевал. Аз дойдох пръв тук – намеси се Харезал, който изведнъж бе станал сериозен. Беше видял как тя се усмихва на Брукевал, а самият той се бе старал цяла вечер да я съблазни или поне да изкопчи от нея обещание, че ще се срещнат насаме някой път.

Малцина мъже биха се осмелили да привлекат вниманието на жената на Джондалар, но Харезал беше дошъл от една отдалечена пещера в Деветата пещера само преди година. Беше няколко години по-млад от Джондалар и дори не беше навършил пълнолетие, когато двамата братя бяха заминали на своето пътешествие, и не беше запознат с репутацията на високия мъж като всеобщ любимец на жените. Едва сега беше научил, че Джондалар е имал брат, но за Брукевал беше чувал най-различни клюки.

– Нали не мислиш, че Айла ще прояви интерес към човек, чиято майка е била наполовина плоскоглава? – попита Харезал.

Хората зяпнаха от изненада и изведнъж всички млъкнаха. Никой не беше изричал подобни подмятания по адрес на Брукевал от години. Лицето му се изкриви от омраза. Айла бе потресена от промяната. Беше виждала подобна ярост у мъжете от Клана и преди, затова се уплаши.

Но това не беше първият път, когато се подиграваха на Брукевал.

Той самият се бе почувствал силно засегнат, когато си направиха тъпата стъпка с Айла. Брукевал също беше ставал жертва на подобни подлости, ето защо веднага му се прииска да ѝ се притече на помощ и да я защити. И когато видя как тя гордо се изправи и обърна гръб на Марона и приятелките ѝ, мъжът се просълзи. Направо си изгуби ума по нея.

По-късно, макар и да изгаряше от желание да я заговори, мъчителното се колебаеше и все не се решаваше да се представи. Жените невинно откликваха на желанията му и той предпочиташе да ѝ се любува отдалеч, отколкото да види как го гледа с отвращение, както му се беше случвало неведнъж. Но след като я съзерцава известно време, най-накрая се реши. И тогава тя реагира толкова мило! Очевидно присъствието му ѝ беше приятно. Усмивката ѝ беше така топла и любезна, че тя стана дори още по-красива и ослепителна.

Когато множеството утихна след думите на Харезал, Брукевал видя как Джондалар застана зад Айла, готов да я защити. Изведнъж почувства завист. Винаги беше завиждал на братовчед си за по-високия ръст. Макар че Джондалар никога не се беше заяждал с него и дори неведнъж и два пъти беше заставал на негова страна, на Брукевал му се струваше, че той го прави по-скоро от съжаление.

И ето, че сега се беше завърнал у дома с тази красива жена, на която всички се възхищаваха. Защо на някои хора толкова им вървеше?

Но блясъкът в очите му беше разтревожил Айла. Тя не беше виждала подобна физиономия, откакто напусна Клана. Напомни ѝ за Брод, сина на Брун, който често я беше гледал по същия начин. Въпреки че Брукевал не бе ядосан на нея, тя потръпна при неприятния спомен и поиска да се махне по-далеч. Обърна се към Джондалар:

– Да си вървим. Уморена съм – каза на езика на мамутоите. Всъщност наистина беше много изморена и изтощена. Тъкмо се бяха върнали от дълго и трудно пътешествие и се бяха случили толкова много неща, та направо не ѝ се вярваше, че са пристигнали в същия ден. Притеснението от срещата със семейството на Джондалар, тъгата от смъртта на Тонолан, положението, в което я беше поставила Марона, вълнението от запознанството с толкова много хора от тази голяма пещера, а сега и Брукевал... Беше прекалено много за един ден.

Джондалар забеляза, че случилото се с Брукевал и Харезал беше смутило любимата му. Можеше да се досети защо.

– Денят беше доста дълъг – каза той. – Мисля, че е време да си вървим.

Брукевал явно се натъжи, че ще си тръгват толкова скоро, след като

едва беше събрал куража да я заговори. Той се усмихна колебливо:

– Наистина ли трябва да тръгвате?

– Късно е. Мнозина вече отидоха да си легнат, а и аз съм уморена – отвърна му с усмивка тя. Сега, след като от лицето му беше изчезнала злобата, усмивката ѝ отново стана широка, но в нея вече липсваше предишната топлина. Двамата пожелаха лека нощ на оставащите на празненството. Когато обаче Айла се обърна, видя Брукевал отново да гледа с ненавист към Харезал.

Докато вървяха към дома на Мартона, тя попита Джондалар:

– Видя ли как братовчед ти гледаше към Харезал? Погледът му бе изпълнен с омраза.

– Не го обвинявам – отвърна той. – Страшно обидно е да наречеш някого плоскоглавец, а още по-лошо е да кажеш, че майка му е била такава. Брукевал и преди е бил дразнен, особено като по-малък. Децата могат да бъдат много жестоки.

Джондалар се зае да ѝ обяснява как, когато Брукевал бил дете, щом някой искал да го подразни, го наричал „плоскоглавец“. Макар че главата му не била като на другите членове на Клана – с плоско, скосено чело – тази дума буквално го вбесяваше. За един сирак, който почти не помнеше майка си, беше много обидно да я назовеш с най-ужасната дума, означаваща мелез между животно и човек.

И понеже знаеха колко емоционално реагираше, по-големите или по-възрастните деца го наричаха „плоскоглавец“ или „грешка на природата“. След като порасна обаче, липсата на самообладание беше заместена от физическата му сила. След няколко схватки с момчета, които, макар и да бяха по-високи от него, не можеха да му се противопоставят (особено когато беше разгневен), те спряха да му се подиграват или поне се бояха да изрекват обидната дума в лицето му.

– Не знам защо хората толкова много ги притеснява това, но мисля, че е вярно – каза Айла. – Според мен част от кръвта му е на Клана. Напомня ми на Екозар. Чертите на Клана обаче не са толкова силно изразени, освен в погледа му. Така ме гледаше Брод.

– Не съм убеден, че е със смесена кръв. Сигурно някой от прародителите му е дошъл от някое далечно място и затова леко напомня на плос... на хората от Клана – отвърна Джондалар.

– Той ти е братовчед. Какво знаеш за него?

– Не много, но съм чувал разни работи. Някои от по-старите хора казват, че когато бабата на Брукевал била младо момиче, тя се разделила по някаква причина с народа си, докато пътувала за Летния събор,

който се провеждал доста далеч. На събора трябвало да бъдат извършени нейните първи обреди. Когато я открили, лятото вече свършвало. Казват, че се държала много странно. Разказала, че била нападната от животни. Загубила разсъдъка си и не живяла още дълго. Скоро след като се върнала, установили, че е благословена от Дони – бременна, макар че първите ѝ обреди никога не били извършени. Умряла скоро след като родила майката на Брукевал.

– Къде ли е била?

– Никой не знае.

Айла се замисли:

– Сигурно е открила храна и подслон. Животните, които я нападнали... казала ли е какви са били?

– Не или поне аз не съм чувал.

– Имала ли е някакви дракотини, следи от ухапвания или други наранявания?

– Не знам.

Тя замълча, когато доближиха жилищата, и вдигна глава към него.

– Нали зеландонийците наричат хората от Клана животни? Баба му не е ли казала нещо за плоскоглавци?

– Казват, че мразела плоскоглавците, бягала и се разкрещявала при вида им.

– Ами майката на Брукевал? Ти познаваше ли я? Как изглеждаше?

– Не мога да си я спомня добре, бях твърде малък. Тя беше ниска. Спомням си, че имаше големи красиви очи, тъмни като на Брукевал, кафяви. Но не тъмнокафяви. Хората казваха, че очите са нейният чар.

– Кафяви като на Губан ли?

– Май, че да.

– Сигурен ли си, че майката на Брукевал не е изглеждала като хората от Клана, като Екозар... и Ридаг?

– Не я смятах за много красива, но не си спомням да е имала гъсти вежди като Йорга. Тя никога не си намери съпруг. Сигурно мъжете не проявяваха голям интерес към нея.

– Как забременя?

Можеше да види усмивката на Джондалар дори в тъмното.

– Ама ти си убедена, че е необходим мъж, а? Всички казват, че Майката я е благословила, но Золена... Зеландони веднъж ми рече, че била от онези редки жени, които били благословени веднага след първите си обреди. Хората си мислят, че на такава възраст това не може да се случи, но се случва.

– Какво е станало с нея?

– Не знам. Зеландони каза, че не била много здрава. Умряла, когато Брукевал бил малък. Той беше отгледан от майката на Марона. Тя беше братовчедка на майка му, но според мен не се грижеше кой знае колко за него. По-скоро го приемаше като неприятно задължение. Понякога го наглеждаше Мартона. Помня как си играехме с него като малки. Някои от по-големите момчета се заяждаха с него още тогава. Много мразеше да го наричат плоскоглавец.

– Нищо чудно, че толкова много се ядоса на Харезал. Сега разбирам. Но този поглед... – Айла отново потръпна. – Изглеждаше също като Брод. Откакто се помня, Брод ме мразеше. Не знам защо. Просто ме мразеше и не можех да сторя нищо, за да променя отношението му към мен. А правих доста опити. Не ми се иска и Брукевал да ме намрази, Джондалар.

Вълчо вдигна глава, за да ги поздрави, когато влязоха в дома на Мартона. Бе открил кожата за спане на Айла и се беше сгушил на кълбо до тях. Тя се усмихна, когато видя очите му да, блестят на светлината на запалената лампа. Той облиза лицето и шията ѝ за поздрав. После поздрави и Джондалар.

– Не е свикнал с толкова много хора – каза Айла. Когато животното се върна при нея, тя хвана муцуната му и го погледна в очите:

– Какво има, Вълчо? Много непознати ли? Знаем как се чувстваш.

– Няма да останат за дълго непознати за теб, Айла – каза Джондалар. – Вече всички те обикнаха.

– Освен Марона и приятелките ѝ.

Тя разхлаби връзките на коженото горнище. Джондалар още не можеше да забрави как Марона се беше отнесла с нея. Искаше му се да не бе подлагана на подобно изпитание, особено още през първия ѝ ден. Искаше тя да заживее щастливо с неговия народ. Скоро щеше да стане една от тях. Беше горд с нея заради начина, по който излезе от ситуацията.

– Беше чудесна. Как само сложи Марона на мястото ѝ! – изрече той.

– Защо тези жени искаха хората да ми се присмиват? Те не ме познават и дори не се опитаха да се запознаят.

– Вината е моя, Айла. – Джондалар спря да развързва обувката си, – Марона с право очакваше да отида с нея на летния брачен период. Заминах, без да ѝ дам никакви обяснения. Сигурно ѝ е било много болно. Ти как би се почувствала, ако всички знаят, че ще се омъжиш за някого, а той изчезне?

– Ще съм много нещастна и ядосана на теб, но сигурно няма да искам да засегна някого, когото не познавам. – Айла разхлаби връзките на кръста. – Когато казаха, че искат да оправят косата ми, се сетих за Диджи, но сама се сресах, след като се огледах в огледалото и видях какво са сторили с косата ми. Мислех, че зеландонийците ценят гостоприемството и любезността.

– Така е. Повечето от тях.

– Но не всички. Не и бившите ти приятелки. Може би трябва да ме предупредиш от кого да се пазя занапред.

– Айла, не се оставяй Марона да определя мнението ти за зеландонийците. Не видя ли колко много други хора те харесаха?

– Ами онези, които дразнят малки сирачета и ги превръщат в копие на Брод?

– Повечето не са такива, Айла.

Тя въздъхна:

– Прав си. Майка ти не е такава, нито пък сестра ти или останалите от родата ти. Дори Брукевал се държа много мило с мен. Само дето накрая изражението му ми напомни за Брод, когато каза на Гув да направи смъртно проклятие срещу мен. Извинявай, Джондалар. Просто съм уморена. Тя се протегна към него, прегърна го, зарови лице във врата му и зариди. – Исках да направя добро впечатление на твоя народ и да спечеля нови приятели, но онези жени не искат да ми бъдат такива. Само се преструваха.

– Ти направи добро впечатление, Айла. По-добро не би и могла. Марона е известна с трудния си характер, но си мислех, че ще си намери друг съпруг, докато ме нямаше. Тя е много привлекателна и всички казваха, че е красавицата на племето, най-желаната жена на Летния събор. Сигурно затова всички очакваха да се оженим.

– Защото си най-красивият ли?

– Предполагам. – Той се изчерви. – Не знам защо още не се е омъжила.

– Каза, че била, но бракът ѝ не продължил дълго.

– Знам. Но защо не си е намерила някой друг? Не вярвам да е забравила как да достави наслада на един мъж, нито пък вече да не е толкова привлекателна и желана.

– Сигурно се е опитала, Джондалар. Щом ти не си я искал, може би и другите мъже са се отвърнали от нея. Една жена, която се стреми да навреди на някого, когото дори не познава, не е чак толкова привлекателна, колкото си мислиш.

Джондалар се намръщи:

– Надявам се да не е по моя вина. Достатъчно съм виновен, че я оставих на произвола на съдбата. Ще ми е много мъчно, ако заради мен не може да си намери съпруг.

– Защо мислиш така?

– Нали каза, че щом аз не съм я поискал, сигурно и другите мъже...

– Другите мъже може отново да я погледнат. Ако на тях не им е харесала, каква е твоята вина?

– Ами... ъ-ъ...

– Имаш вина, че си заминал, без да ѝ кажеш. Сигурна съм, че го е преживяла много тежко. Но е имала пет години да намери някой друг, при положение че е била толкова желана. Щом не е могла да открие друг, вината не е твоя, Джондалар.

Той помисли и кимна.

– Права си – каза и продължи да се съблича. – Хайде да си лягаме. Утре сутринта всичко ще се оправи.

Русокосата жена се сви под топлите и меки кожи. Тогава я обзе друга мисъл:

– Ако Марона е толкова добра в „доставянето на наслада“, защо тогава няма деца?

– Май че си права за дара на Дони да се правят деца... Ама май си права! Тя няма никакви деца.

– Хайде завий ни по-бързо, студено е! – прошепна му тя.

Той бързо се мушна под завивките и се притисна до нея.

– Това може да е причината, поради която не е намерила друг съпруг – продължи Джондалар. – Когато един мъж реши да се ожени, той обикновено иска жената да му роди деца. Щом Марона се е омъжила и не е могла да има деца, сигурно затова не е била толкова желана.

– Би било голям срам. – Айла неочаквано изпита съчувствие. Самата тя много искаше да има деца. Искаше да има бебе още, откакто видя как Иза роди Уба. Брод я беше насиллил, но иначе нямаше да бъде заченат нов живот.

Тогава не го знаеше, но щом видя сина ѝ, го разбра. Кланът на Брун никога не беше виждал дете като нейното. И тъй като рожбата ѝ съвсем не приличаше на нея, а по-скоро на другите, членовете на племето си мислеха, че то е уродливо. Но тя разбра, че е със смесена кръв. Момчето имаше някои от нейните черти и някои от техните. Тогава изведнъж я осени прозрението, че когато един мъж пхне органа си в мястото, от което излизат бебетата, по някакъв начин се поставя началото на нов

живот. Нито Кланът, нито народът на Джондалар споделяха това виждане, но Айла беше убедена, че е така.

Легнала до Джондалар и съсредоточена върху мисълта, че в момента носи неговото бебе в утробата си, Айла почувства жалост към жената, която го беше изгубила завинаги и по всяка вероятност не можеше да има деца. Дали наистина имаше право да обвинява Марона за чувствата ѝ? Как би се чувствала самата тя, ако беше загубила Джондалар? При тази мисъл очите ѝ се насълзиха. По тялото ѝ се разляха приятна топлина и спокойствие, че съдбата я е пощадила.

Номерът с дрехите обаче си беше коварен и нещата можеха да се влошат. Айла не можеше лесно да го преглътне и да го забрави. Макар и да изпитваше симпатии към Марона, не беше задължена да я харесва. А и Брукевал... Подобният му на хората от Клана външен вид я накара да се държи твърде приятелски с него, но сега вече щеше да бъде нашрек.

Джондалар я държа в прегръдките си, докато не видя, че е заспала. После затвори очи и също заспа. Но Айла се събуди посред нощ, за да се облекчи. Вълчо тихо я последва до нощния кош до външната врата. Когато се върна обратно в леглото, той се сви до нея. Тя беше благодарна за топлината и закрилата на вълка от едната страна и на мъжа ѝ от другата. Но я мъчеше безсъница и мина доста време, докато отново се унесе.

ОСМА ГЛАВА

Айла спа до късно. Когато стана и се огледа, Джондалар го нямаше, Вълчо – също. Беше сама в жилището, но някой ѝ беше оставил пълен мях с вода и изплетен леген, за да може да се измие. Имаше и една дървена купа с някаква течност. Миришеше като ментов чай, но в момента не ѝ се пиеше нищо.

Отиде до коша до вратата, за да се облекчи. Определено напоследък ѝ се ходеше по-често по нужда. Свали амулета от врата си и се навее над легена. Не за да се измие, а за да повърне. Гаденето и тази сутрин беше доста по-силно от обикновено.

„От бармата на Ларамар е – каза си тя. – Отсега нататък изобщо няма да пия. Като че ли никак не ми понася в момента, а и за бебето не е полезно.“

Когато изпразни стомаха си, изплакна устата си с ментовия чай. Забеляза, че някой е оставил на купчина изпраните ѝ дрехи. Възнамеряваше да носи подарените ѝ от Марона дрехи, защото бяха удобни и защото искаше да покаже твърдост на характера, но в крайна сметка облече своите.

Взе легена и го изнесе отвън до входа. Не знаеше къде да го изхвърли и отиде да попита някого. Една жена с дете, която минаваше покрай жилището, я поздрави. Айла успя да си припомни името ѝ.

– Приятен ден и на теб... Рамара. Това синът ти ли е?

– Да. Робенан иска да си играе с Джарадал и затова търся Пролева. Не си беше у дома и си мислех да не е тук.

– Не, няма никого въщи. Когато станях, всички бяха излезли. Не знам къде са. Чувствам се много отпусната тази сутрин. Спах до късно.

– Повечето хора спаха до късно след снощното тържество. Ларамар наистина прави много силна барма. Това е единственото нещо, с което е известен.

Айла долови някакво отвращение в тона на жената. Поколеба се дали да я пита къде да изхвърли легена, но наблизко нямаше друг човек.

– Рамара... Искан... да те попитам... къде... мога да изхвърля... боклука.

Жената я изгледа изненадано за миг, после погледна към легена и се усмихна.

– Трябват ти отходните ями. Виждаш ли ей-там, на източния край

на терасата... не там, където се палят сигналните огньове, а по-близо до задната част. Има пътека.

– Да, виждам я.

– Тя води нагоре. Върви по нея и ще стигнеш до разклон. Лявата пътека е по-стръмна. Тя продължава нагоре и ще те отведе до върха на тази скала. Ти обаче тръгни по дясната. Ще завиеш по нея и в един момент ще видиш отгоре Горската река. Малко по-нататък има равно поле с няколко ями. Ще усетиш миризмата им от далеч. Скоро не сме ги посипвали.

– Посипвали ли?

– Не сме ги поръсвали с изпечен скален прах. Редовно го правим, но не всички се отнасят съвестно към това задължение. – Рамара се наведе и вдигна на ръце Робенан, който започваше да става немирн.

– Как приготвяте този скален прах? И защо?

– Взимаш камък от скалата, стриваш го на прах и го нагриваш на горещ огън. За тази цел използваме сигнален огън. После поръсваме с него ямите. Той поема голяма част от миризмата и покрива нечистотиите. Но когато го полееш отгоре с вода или друга течност, прахът отново се втвърдява. Когато ямите се напълнят с нечистотии и скален прах, изкопаваме нови, което е доста трудно. Затова и не обичаме да ги посипваме твърде често. Но сега май трябва. Пещерата ни е голяма и ямите се използват много често. Просто върви по пътеката. Лесно ще ги намериш.

– Сигурно. Благодаря ти, Рамара.

Айла влезе в къщата и взе оттам меха с вода, за да може да измие легена, след като изхвърли съдържанието му. После взе отпадъците и тръгна към пътеката. „Събирането и складирането на храна за такава голяма пещера сигурно е свързано с доста работа – каза си тя, докато вървеше по пътеката. – Но и почистването на боклука също.“ Хората от Клана на Брун просто излизаха навън. Жените на едно място, а мъжете – на друго. При все това често си сменяха местата.

Нагриването или калцинирането на варовика, както и използването му за убиване на неприятната миризма, ѝ беше непознато. Но за хората, които живееха сред варовикови скали и постоянно използваха огън, негасената вар беше съвсем естествен продукт. След почистването на огнището от пепелта, която обикновено съдържаеше вар, и изхвърлянето му на боклука, всеки би забелязал бързото изчезване на неприятната миризма.

Тъй като на едно място живееха толкова много хора, съществуваха

много дейности, които изискваха съвместните усилия на цялата общност. Като например копаенето на отходни ями или печенето на варовикови камъни за приготвянето на негасена вар.

Слънцето беше почти в зенита си, когато Айла се върна от полето с ямите. Тя откри слънчево място близо до пътеката, за да изсуши изплетения леген. После реши да провери конете и в същото време да напълни меха с вода. Няколко души я поздравиха, когато стигна до предната тераса. Припомни си имената на някои от тях. Тя им отвърна, като се усмихна и кимна на поздравите им, но се почувства малко неловко заради тези, чиито имена не успя да си спомни.

По същия начин се чувстваше и когато не можеше да си спомни имената на децата в Клана на Брун. Затова, за да бъде като хората, които я бяха приели, си наложи да запомня имената още от първия път. Не знаеше, че по този начин всъщност упражнява способността си да запаметява, и постигна доста забележителен резултат.

С времето започна да осъзнава, че паметта ѝ е по-различна от тази на другите. Паметта на хората от Клана работеше по различен начин. Те се раждаха с вродени инстинкти и знания, необходими да оцеляват – информация, която с течение на времето бе закодирана в гените на потомците им.

Вместо да им се налага да се учат и да запомнят като Айла, на децата от Клана просто трябваше да им се „напомни“ веднъж, за да се задейства расовата им памет. Хората от Клана знаеха доста за техния древен свят, знаеха как да живеят в него. Щом научеха нещо ново, никога не го забравяха. Но за разлика от Айла и представителите на нейната раса, не можеха лесно да запомнят новата информация. Промяната беше трудна за тях, но когато другите се заселиха на земята им, внесоха промяната и в техните редици.

Уини и Рейсър не бяха там, където ги беше оставила. Бяха се отдалечили доста от поляната и пасяха нагоре по склоновете, далеч от населения район, който съседстваше с мястото, където Горската река се вливаше в реката. Когато Уини я видя, тя тръсна глава, вдигна предните си копита и описа кръг с муцуната си във въздуха. После наведе глава и се затича към Айла, радостна и нетърпелива да я посрещне. Рейсър заудря с копита на място, гордо вдигна глава, шръкнали напред уши и вирната нагоре опашка. Той тръгна към нея в лек и елегантен тръс.

Айла отвърна на поздравите им с усмивка.

– На какво толкова се радвате? – попита ги тя на езика на жестовете

на Клана и с помощта на думи, които сама беше измислила. Така се държеше с конете от много отдавна. Знаеше, че не я разбират напълно, но схващат някои от думите и жестовете. Както и тона на гласа ѝ.

– Много сте буйни днес. Не знаете ли, че нашето пътешествие приключи и повече няма да пътуваме никъде? – продължи да им говори тя. – Харесва ли ви това място? Надявам се да е така.

Айла почеса кобилата, а после и жребца, след което опипа корема на Уини. Искаше да разбере дали кобилата не е забременяла от лудоритите с Рейсър.

– Още е рано, за да може да се определи със сигурност, но мисля, че и ти ще имаш бебе, Уини. Дори на мен не ми личи толкова много като на теб – усмихна се Айла и си каза: – Талията ми е по-широка, коремът ми е по-закръглен, а гърдите ми са малко по-големи. – После продължи с конете: – Сутрин ми е лошо, но по-малко от предния път. Няма съмнение, че съм бременна, но се чувствам много добре. Достатъчно добре, за да поядя. Какво ще кажеш малко да се поразкършиш, Уини?

Кобилата изпръхтя в отговор.

„Къде ли е Джондалар? Ще го потърся и ще го питам дали иска да поядим заедно. Ще взема седлото, с него е по-удобно.“

Хвана гривата на Уини, изправи се и скочи на гърба ѝ, след което препусна към скалния покрив. Направляваше коня с краката си, но не мислеше за това и го правеше подсъзнателно. Беше ѝ станало като втора природа. Остави кобилата сама да избира темпото и я заведе на мястото. Чу, че Рейсър ги последва, както беше свикнал да прави винаги.

„Докога ли ще мога да подскачам така? Ще трябва да стъпвам върху нещо, за да се кача на гърба ѝ, когато наедрея“ – помисли си Айла. После ѝ стана много приятно при мисълта, че ще си има бебе. Върна се към спомените си от пътешествието и към вчерашния ден. Бе се запознала с толкова много хора, че ѝ бе трудно да ги запомни всичките. Но Джондалар беше прав – повечето от тях не бяха лоши. „Не трябваше да се оставям неколцината неприятни екземпляри – като Марона и Брукевал, когато се държа като Брод – да развалят настроението ми и да повлияят на чувствата ми към останалите. Защо винаги лошите се запомнят повече от добрите? Сигурно, защото не са чак толкова много.“

Денят беше топъл, а горещото слънце стряваше дори силния вятър. Когато Айла наближи малкото поточе, вдигна глава и видя малък водопад, който се спускаше от скалата. Почувства жажда и се сети, че искаше да напълни меха.

Слезе от коня и пи от подножието на водопада. След това Айла

напълни меха със студената и прясна течност. Поседна за малко и се почувства освежена. Известно време седя така и хвърля камъчета във водата. Огледа непознатия терен и подсъзнателно запомни детайлите. Взе следващия камък, повъртя го в дланта си и го хвърли.

Едва тогава осъзна каква е структурата на камъка. Порови се, за да намери друг такъв. Когато намери, го огледа по-подробно. Беше малък и сиво-златист, с остри ръбове и плоски страни. Айла извади кремъчния си нож и удари с него камъка. Изскочиха искри! Удари го отново.

– Та това е огнен камък! – извика тя.

Не беше виждала такъв, откакто напусна долината. Погледна отблизо камъните, осеяли земята и дъното на потока. Намери още едно парче железен пирит, след което и още едно. Събра няколко и вълнението й стана още по-силно.

„Та тук е пълно с огнени камъни! Сега ще ги имаме в изобилие.“ Веднага поиска да ги покаже на Джондалар.

Събра още няколко камъка и подсвири на Уини. Тъкмо когато се готвеше да се качи на коня, забеляза Джондалар, който бързаше към нея. До него беше Вълчо.

– Джондалар! – повика го тя. – Виж какво открих! – Айла размаха юруците си, пълни с парченца железен пирит. – Огнени камъни! Тук навсякъде е пълно с огнени камъни!

Той забърза към нея, широко усмихнат и сияещ от новината за нейната страхотна находка.

– Не знаех, че са били толкова близо. Покажи ми къде ги откри.

Тя го заведе до малкото езерце в подножието на водопада и му показа камъните по дъното на потока.

– Виж! Ето още един.

Той коленичи и взе посочения камък.

– Права си! Това ще промени всичко, Айла. Ще има достатъчно огнени камъни за всички. Щом има тук, сигурно ще има и наоколо. Никой още не знае за тях – не съм казал на никого как се използват.

– Фолара и зеландони знаят – отвърна Айла.

– Откъде?

– Помниш ли, когато зеландони свари чай, за да успокои Уиламар, а ти му разказа за брат си? Използвах огнен камък, за да разпаля огън, и Фолара много се учуди. Обещах да й покажа как се прави. А тя каза на зеландони.

– Значи зеландони знае. Винаги се получава така, че първа научава всичко. Но по-късно ще се върнем тук и ще потърсим още камъни. В

момента едни хора искат да говорят с теб.

– За Клана ли?

– Джохаран дойде тази сутрин и ме събуди, за да отида на среща. Накарах го обаче да остави поне теб да се напиш. Нали им разказах за срещата ни с Губан и Йорга. Те ме изслушаха с интерес, но им е трудно да повярват, че членовете на Клана са хора, а не животни. Зеландони изучава някои от Древните легенди и е единствената, която познава историята на зеландониите. Искаше да открие дали в легендите се споменава нещо за плоскоглавци... за Клана... дали са живели тук преди зеландонийците. Когато Рамара ми каза, че си станала, Джохаран поиска да те доведе. Не само той има въпроси към теб.

Джондалар се качи на Рейсър и двамата препуснаха към откритите гори на малката долина. Той настигна Айла и след известно колебание ѝ каза:

– Рамара ми спомена, че като те видяла, ѝ се сторило, че си болна. Сигурно от бармата на Ларамар, която не си свикнала да пиеш. Как се чувстваш?

„Тук явно ще ми е много трудно да запазя нещо в тайна“, помисли си тя и отговори:

– Добре съм, Джондалар.

– Ларамар прави много силна напитка. Ти и снощи не беше добре.

– Снощи бях уморена. А тази сутрин просто бях малко неразположена, защото ще имам бебе.

– Денят беше много натоварен. Запозна се с доста хора.

– И повечето от тях ми харесаха – отвърна тя и му се усмихна. – Просто не съм свикнала с толкова много народ на едно място. Сякаш присъствам на Събор на целия Клан. Дори не мога да запомня имената на всички.

– Ти просто се срещна с тях. Никой не иска от теб да помниш имената на всички.

Слязоха на поляната и оставиха конете до пътеката. Айла погледна към Падащия камък на фона на ясното небе. За миг ѝ се стори, че излъчва някакъв странен блясък, но щом примигна, блясъкът изчезна. „Слънцето грее много ярко. Сигурно съм погледнала срещу него, без да си пазя очите, и така ми се е сторило“ – каза си тя.

Вълчо изскочи от високата трева. Беше ги следвал отдалеч, изучавайки терена и интересните миризми. Когато видя Айла, изправена в цял ръст, той реши, че трябва да поздрави водача на неговото стадо. Огромното животно от семейство кучета изненада жената, като скочи

върху нея и подпря лапи на раменете ѝ. Тя обаче успя да се задържи на крака, докато вълкът я облиза по брадичката и нежно я ухапа.

– Добро утро, Вълчо! – Айла хвана с две ръце рошавата му козина. – Май и ти си много игрив днес. Също като конете.

Вълкът я последва до пътеката, като не обърна внимание на ужаса на тези, които не бяха свикнали да виждат подобен израз на обич. Айла му направи знак да се държи близо до нея.

Реши да се отбие в къщата на Мартона, за да остави пълния с вода мях, но Джондалар подмина дома си и тя тръгна след него. Когато ми наха покрай югозападната част на защитената от скалния навес територия, Айла видя няколко души, застанали или насядали около останките от снощния огън.

– Ето те и теб! – Джохаран стана и тръгна към тях. Докато ги доближаваше, Айла забеляза запален малък огън в периферията на големия, очертан с пепел кръг. До него имаше дълбок кош, пълен с вряща течност. На повърхността плуваха парчета листа и други части от растения. Цветът на течността беше тъмен. Айла долови миризмата на борова смола, която беше използвана за водоустойчивост.

Пролева наля от течността в една купа.

– Пийни малко горещ чай, Айла – каза тя и ѝ подаде купата.

– Благодаря ти – отвърна тя и взе купата. Отпи от напитката. Имаше приятен вкус от билките, а миризмата на борова смола се усещаше съвсем леко. Отпи още. От напитката отново ѝ се догади и я заболя главата. Намери един свободен камък и седна на него. Надяваше се гаденето да премине. Вълчо легна в краката ѝ. Тя поддържа купата, без да пие повече от нея. Ех, да имаше малко от онова специално питие, което беше измислила за Талут, вожда на Лъвския бивак на мамутоите...

Зеландони я изгледа съсредоточено и ѝ се стори, че вижда някои познати симптоми.

– Може да хапнем малко. Има ли останала храна от снощи? – попита Пролева.

– Добра идея – съгласи се Мартона. – Вече преваля пладне. Яла ли си нещо, Айла?

– Не. Спах до късно, после отидох до ямите и се спуснах към Горската река, за да проверя как са конете. Напълних този мях с вода при едно малко поточе. Там ме намери Джондалар.

– Добре. Ако нямаш нищо против, ще използваме водата, за да приготвим още чай. Ще намеря някого да ми помогне да донесем храна за всички – каза Пролева и забърза към къщите.

Айла се огледа, за да види кой присъства на срещата, и срещна погледа на Уиламар. Дватама се усмигнаха. Той говореше на Мартона, зеландони и Джондалар. Годеникът ѝ беше застанал с гръб към нея и не я забелязваше. Джохаран се бе обърнал към Солабан и Рушемар – неговите най-близки приятели и съветници. Айла се сети, че Рамара, жената с малкото момче, с която беше разговаряла по-рано през деня, е съпруга на Солабан. Със съпругата на Рушемар се беше запознала предната вечер. Помъчи се да си спомни името ѝ. Салова. Гаденето ѝ премина и тя се изправи.

От другите тя позна мъжа с побеляла коса, който беше вождът на съседната пещера. Казваше се Манвелар. Той говореше с друг мъж, когото Айла не познаваше. От време на време хвърляше погледи към Вълчо. Една висока и слаба жена, която се държеше много властно и авторитетно, също беше вожд на пещера, но тя не можа да се сети за името ѝ. Човекът до нея имаше татуировка като тази на зеландони. Айла предположи, че също е духовен водач. Всички тези хора имаха ръководни роли в тази общност. В Клана щяха да са с най-високо положение, а при мамутоите щяха да влизат в Съвета на сестрите и братята. Зеландонийците нямаха двойното ръководство на мъж-вожд и жена-вожд за всеки Бивак. Вместо това зеландонийските вождове бяха предимно мъже и само някои от тях бяха жени.

Пролева вече се връщаше. Макар и да отговаряше за прехраната, Айла забеляза, че не тя носеше и не сервираше яденето. Връщаше се за срещата. Сигурно също беше важен участник. Явно съпругата на вожда също беше вожд.

В Клана всичките участници в подобна среща щяха да са мъже. Там нямаше жени-вождове. Жените нямаха никакъв статут. Като се изключеа лечителките, социалното положение на жената зависеше от това кой е съпругът ѝ. „Как ще се помирят, като почти не си ходят на гости?“ – каза си тя.

– Рамара, Салова и още неколцина членове на племето са приготвили ядене за нас – обяви Пролева и кимна към Солабан и Рушемар.

– Добре – отвърна Джохаран. Думите му, изглежда, бяха сигнал за възобновяване на заседанието. Всички спряха да си бърбят и веднага насочиха погледи към него, а той се обърна към Айла: – Айла ви беше представена снощи. Запознахте ли се лично с нея?

– Мен ме нямаше снощи – каза мъжът, който бе разговарял с беловласия водач.

– Тогава, нека те запозная. – Джохаран пристъпи напред, а Айла се

изправи и направи знак на Вълчо да остане на мястото си. – Айла, това е Бrameвал, вожд на Малката долина, Четиринайсетата пещера на зеландониите. Бrameвал, това е Айла от Лъвския бивак на мамутоите... – Той направи пауза, като се опита да си спомни останалите й имена и кръвни връзки. – ... Дъщеря на домашното огнище на Мамут.

„Това е достатъчно“ – каза си.

Бrameвал повтори името и положението си, като в същото време протегна ръце за поздрав.

– В името на Дони, ти си добре дошла.

Айла прие поздрава:

– В името на Мут, Великата майка на всички, известна още като Дони, те приветствам.

Той забеляза, че чужденката сега говореше по-различно, и отвърна с усмивка:

– Малката долина е най-подходящото място за ловене на риба. Хората от Четиринайсетата пещера се славят като най-добрите рибари. Правим много добри мрежи за риба. Съседи сме, трябва скоро да ни дойдеш на гости.

– Благодаря, с удоволствие бих ви посетила. Обичам да ям риба, обичам и да я ловя, но не знам как се прави това с мрежа. Когато бях по-малка, ловях риба с голи ръце.

– Любопитно ми е да го видя.

Жената-вожд пристъпи напред.

– Искам да те запозная с нашия дони, зеландони от Речното място – каза тя. – Него също го нямаше снощи. – Тя хвърли поглед към Бrameвал, повдигна вежди и добави: – Единайсетата пещера е известна с изработването на салове, които се използват за пътуване по реката. Много по-лесно е да се транспортират тежки товари със сал, отколкото хората да ги мъкнат на гръб. Ако ти е интересно, си добре дошла на гости.

– Много ще ми е интересно да науча как правите вашите речни салове – отвърна Айла, като се опита да си спомни дали се познаваха с жената и как се казваше тя, – Мамутоите правят нещо като плаващи съдове от дебели кожи, които привързват към дървена рамка. Използват ги, за да превозват хора и различни неща по реките. По пътя за насам с Джондалар си направихме такава лодка, за да прекосим голяма река. Но реката се оказа толкова буйна, а малката кръгла лодка – толкова лека, че беше много трудна за управление. Когато я завързахме за Уини да я тегли, се получи нещо като шейна и беше много по-добре.

– Коя е тази Уини? – попита вождът на Единайсетата пещера.

– Уини е името на единия от конете, Карея – отвърна Джондалар и продължи: – Когато стигнахме другия бряг на реката, решихме да завържем за коня лодката вместо плетената платформа. Така всъщност успяхме да натоварим повече неща. И когато прекосявахме реките, лодката плаваше завързана за коня и нищо не се намокри.

– Саловете се управляват малко по-трудно – отбеляза жената-водач. – Според мен всички водни салове са трудни за управление.

– Някои се карат по-лесно. По време на пътешествието ми прекарах известно време при шарамудоите. Те издълбават много красиви лодки от големи дървени стволове. Заострят предната и задната част и управляват лодките с помощта на весла. Помогнах им при изработването на една от тях и се научих също така да боравя и с весла.

– Този разговор за лодките е много интересен, Карея – намеси се един мъж и ги прекъсна. Той беше по-нисък от жената и слабоват. – Но аз още не съм се представил. Най-добре ще е да го направя сам. Аз съм зеландони от Единайсетата пещера, известна още като Речната обител. В името на Дони, великата Майка Земя, те приветствам, Айла от рода на мамутоите, дъщеря на Мамут – каза той и протегна ръце за поздрав.

– Приветствам те и аз, зеландони от Единайсетата пещера – отвърна тя и му стисна ръцете. Той имаше силна хватка въпреки слабото си телосложение. Тя усети в него някаква вътрешна сила и увереност. Забеляза и нещо друго, което ѝ напомни на мамутиите, които беше срещнала по време на Летния събор на мамутоите.

Старият Мамут, който я беше осиновил, ѝ беше разказвал за онези хора, в чиито тела имаше едновременно по нещо мъжко и женско. За тях се смяташе, че притежават силата и на двата пола и понякога от тях се бояха. Но ако такива хора притежаваха ранг на Служители на Майката, поверието гласеше, че притежават изключителна мощ, и бяха приветствани навсякъде. В резултат на това, беше ѝ обяснил той, Огнището на Мамут беше привлякло мнозина мъже, които се възбуждаха от мъже, и жени, които се възбуждаха от жени. Тя се питаше дали същото не е валидно и за зеландонийците и ако се съдеше по мъжа срещу нея, сигурно наистина беше така.

Забеляза татуировка над слепоочието му. Също като на Първата зеландони и неговата татуировка представляваше цветни квадрати. Това я накара да установи, че освен тя и Джондалар всички останали имаха по някаква татуировка на лицето. Най-незабележимата беше на Уиламар, а най-сложната и шарената – на жената-водач, Карея.

– Тъй като Карея вече се похвали с постиженията на Единайсетата

пещера, аз само ще те поканя да ни дойдеш на гости – каза мъжът-дони.
– Но искам да ти задам един въпрос. Ти също ли си служителка?

Айла се намръщи.

– Не. Защо мислиш така?

– Чух различни клюки. Че можеш да контролираш животни. Много хора смятат, че тогава наистина си служителка. Спомням си някои неща за хората на изток, които ловят мамути. Казват, че при тях служителите ядат само мамутско месо и всички живеят на едно място, в едно домашно огнище. Когато беше представена като дъщеря на Мамут, се запитах дали наистина тези слухове са верни.

– Не съвсем. Вярно е, че сред ловците на мамути служителите на Майката принадлежат към огнището на Мамут, но не живеят всички заедно. Мамутоите е име на племе, също като зеландониите. Има много огнища – Лъвското, Лисичето, Жеравото. Те показват... името на рода, към който човек принадлежи. Човек обикновено се ражда в нечие огнище, но може да бъде и осиновен. Съществуват много домашни огнища в рамките на един бивак. Той се кръщава на името на огнището на основателя. Моят бивак се наричаше Лъвски, защото Талут беше от Лъвското огнище и бе главатар. Сестра му Тули беше главатарка. Всеки бивак се ръководи от брат и сестра.

Всички слушаха с голям интерес. Хората бяха заинтригувани от начина на живот и племенно устройство на другите хора, тъй като бяха запознати само със своята структура.

– Мамутои на техен език означава „ловци на мамути“ или „деца на Майката, които ловуват мамути“, тъй като те също почитат Майката – продължи Айла. – Мамутът е свещено животно за тях. Затова домашното огнище на Мамут е запазено за служителите. Хората обикновено избират това огнище, но аз бях осиновена от стария Мамут от Лъвския бивак. Затова съм дъщеря от домашното огнище на Мамут. Ако бях служителка, щях да кажа „избрана от огнището на Мамут“ или „призвана в огнището на Мамут“.

Двамата зеландонийци искаха да задават още въпроси, но Джохаран ги прекъсна. Макар че той също беше заинтригуван, в момента повече го интересуваха хората, които бяха отгледали Айла:

– С удоволствие бих чул още за мамутоите, но Джондалар ни разказа любопитни неща за плоскоглавците, които сте срещнали по време на пътуването. Ако казва истината, трябва коренно да променим мисленето си за плоскоглавците. Откровено казано, боя се, че могат да представляват по-голяма заплаха за нас, отколкото предполагахме.

– Защо заплаха? – попита Айла и застана нащрек.

– Ами от разказа на Джондалар става ясно, че са... мислещи хора. Винаги сме смятали плоскоглавците за животни – нещо като пещерните мечки. По-малки и по-интелигентни видове, но все пак животни.

– Известни са ни бърлогите и пещерите, наоколо където нявга са живели пещерни мечки – включи се в разговора Мартона. – Зеландони ни каза, че според някои от Древните легенди и истории мечките били убити, за да могат да се заселят там първите хора. Ако някои от тези „пещерни мечки“ са били плоскоглави..., ами... ако са интелигентни и разумни хора, всичко е възможно.

– Ако са хора, а ние сме се отнасяли към тях като към животни, значи са враждебни животни. – Джохаран направи пауза. – Трябва да кажа, че ако аз бях на тяхно място; щях да търся начин да си отмъстя. Щях да се опитам да нападна зеландонийците. Мисля, че трябва да има предвид и подобна вероятност.

Айла се успокои. Джохаран беше формулирал добре позицията си. Сега разбра за каква заплаха ставаше въпрос. Може би беше прав.

– Чудя се да не би заради това да ни е било по-удобно да наричаме плоскоглавците животни – отбеляза Уиламар. – Едно е да убиваш животни за храна или провизии, а съвсем друго – да убиваш хора. Никой няма да бъде възхитен, ако научи, че предците му са убивали хора и са отнемали насила домовете им. – Свикнеш ли обаче с мисълта, че са били животни, е по-лесно да го приемеш.

Айла си каза, че коментарът на Уиламар както винаги е много мъдър и разумен. Сега започваше да разбира защо Джондалар винаги говореше за него с огромно уважение. Той беше изключителен мъж.

– Неприятните чувства могат да останат заспали дълго време, в продължение на много поколения – обади се Мартона. – Но легендите и историите са вечната памет на всеки народ и проблемът може да възникне отново с по-голяма сила. И понеже знаеш толкова много за тях, бих искала да ти задам няколко въпроса, Айла.

Русокосата жена се поколеба дали да не им спомене, че и членовете на Клана имаха свои разкази и легенди, които обаче не им бяха необходими, за да помнят историята си. Те се раждаха със своята историческа памет.

– Може да е умен ход да опитаме да установим контакт с тях по нов начин – продължи Джохаран. – Възможно е така да избегнем проблемите. Трябва да обсъдим изпращането на делегация, която да се срещне с тях и евентуално да обсъди възможността за създаване на търговски

връзки.

– Ти какво мислиш, Айла? – попита Уиламар. – Ще искат ли да търгуват с нас?

– Не знам. Кланът, в който живях, знаеше за присъствието на хората. За тях ние бяхме другите, но в крайна сметка избягвахме контактите. Общо взето, членовете на малкия Клан, в който израснах, не се замисляха много-много за другите. Знаеха, че съм по-различна и не съм от Клана, но бях дете, и то момиче на всичкото отгоре. Не бях от голямо значение за Брун и за мъжете. Но Кланът на Брун живееше далеч от другите. Мисля, че извадих късмет с това. Когато ме откриха, никой от тях не беше виждал дете, родено от другите. Някои не знаеха как изглеждат и възрастните. Искяха да ме приберат и да се грижат за мен, но не знам какво щеше да е, ако някой от другите ги беше преследвал и ги бе прогонил от домовете им. Или пък ако бяха тормозени от банда младежи.

– Но Джондалар ми каза, че някои хора са успели да установят търговски контакти с плоскоглавците, които сте срещнали – каза Уиламар. – Щом другите хора могат да търгуват, защо и ние да не можем?

– Все пак сигурни ли сте дали са хора, а не животни като пещерните мечки? – намеси се Брамевал.

– Хора са, Брамевал – отвърна му Джондалар. – Ако ги познаваше по-добре, нямаше да се съмняваш в това. И са умни. Срещнах не един и двама от тях по време на пътешествието си. Напомни ми да ти разкажа повече някой път.

– Казваш, че си била отгледана от тях, Айла – попита Манвелар. – Разкажи ни повече за тях. Що за хора са те?

Русокосата жена кимна и помисли за момент.

– Интересно защо си мислите, че са свързани с пещерните мечки. Има някаква странна доза истина в това. Същото смятат и в Клана. Дори понякога живеят заедно с мечки.

– Ха! – изсумтя Брамевал, сякаш, за да заяви: „Казах ли ви!“

Айла се обърна към него:

– Кланът почита Урус, духа на Пещерната мечка, също както другите се кланят пред Великата Майка Земя. Кланът, където отраснах, се наричаше Кланът на Пещерната мечка. Когато Кланът провежда големия си Събор – нещо като Летните събори, само дете не се прави всяка година, – се изпълнява свещен ритуал, посветен на духа на Пещерната мечка. Много преди Събора на Клана кланът-домакин улавя малко пещерно мече, което остава да живее заедно с тях. Хранят го и го

отглеждат като собствено дете, докато порасне. После го затварят, за да не избяга, но продължават да го гледат и да го хранят. По време на Събора на Клана мъжете се състезават за честта да изпратят Урсус в Света на духовете, за да говори от името на Клана и да отправи тяхното послание. Тримата мъже, които спечелят най-много състезания, биват избирани за почетната, но и опасна задача да убият мечката. Често хищникът отнася със себе си в Света на духовете поне един или двама от тях.

– Значи се свързват със Света на духовете – каза зеландони на Единайсетата пещера.

– И погребват мъртвите с червена охра – добави Джондалар.

– Ще ни трябва известно време да осмислим информацията – каза вождът на Единайсетата пещера. – Това ще е свързано с много промени.

– Права си, Карей – съгласи се Първата сред служителите.

– Засега няма какво да му мислим, ами да сядаме да се нахраним – намеси се Пролева, която се обърна към източния край на терасата. Всички погледнаха натам. Дълга процесия от хора с подноси и съдове идваше към тях.

Хората се разделиха на малки групи, за да хапнат. Манвелар седна до Айла и срещу Джондалар. Той се беше представил предната нощ, но заради тъпната, обкръжила тогава чужденката, не успяха да се опознаят по-добре. Пещерата му се намираше наблизко и затова можеше да го стори по всяко време.

– Досега получи няколко покани, но аз също бих искал да добавя моята – каза той. – Трябва да дойдеш на гости при нас, в Скалата на Двете реки или в Третата пещера на зеландониите. Ние сме много близки съседи.

– Ако в Четиринайсетата пещера се славят като най-добрите рибари, а в Единайсетата са прочути с изработването на салове, с какво е известна Третата тогава? – попита Айла.

Джондалар отвърна вместо него:

– С лов.

– Не се ли занимават всички с лов?

– Разбира се, затова не се хвалят много, защото всички ловуват. Някои отделни ловци от другите пещери обичат да се перчат с безстрашието си. Може и да са добри, но като група членовете на Третата пещера нямат равни.

Манвелар се усмихна:

– Всъщност и ние се хвалим с това, но според мен сме станали добри ловци заради местоположението ни. Подслонът ни се намира високо

над двете реки и е заобиколен с широки и тревисти долини. Тази – посочи към реката – и онази на Тревистата река. Повечето животни, които ловуваме, мигрират, като минават през двете долини. Ние имаме много удобно място, от което ги наблюдаваме по всяко време на годината. Научили сме се да разбираме кога има голяма вероятност да се появят животните и сме първите, които ги нападат.

– Може и да си прав, Манвелар, но всички ловци в Третата пещера са добри, а не само един или двама. Всички те полагат много усилия, за да усъвършенстват уменията си. Всички. Айла го разбира. Тя обожава да ловува. Невероятна е с прашката. Но чакай само да ти покажем копи-ехвъргача, който измислихме. Той мята копията толкова надалеч и толкова бързо, че направо няма да повярваш. Айла е по-точна от мен, но аз хвърлям по-надалеч. Важното обаче е, че всеки би могъл да улучи с това оръжие животно на два-три пъти по-голямо разстояние от обикновено.

– Много бих искал да го видя! – възкликна Манвелар. – Джохаран има намерение да организира лов, за да се съберат провизии за Летния събор. Тъкмо ще демонстрирате новото си оръжие, Джондалар. – Той се обърна към Айла и добави: – И двамата много обичате да ловувате, нали?

– Да, с удоволствие. Имам един въпрос – изрече тя. – Има ли някаква закономерност в номерирането на пещерите?

– Най-старите пещери имат най-малките номера – отвърна Джондалар. – Те първи са били основани. Третата пещера е била създадена преди Деветата, а Деветата – преди Единайсетата или Четиринайсетата. Вече няма Първа пещера. Най-старата е Втората, която се намира наблизо. Следващата по възраст е Пещерата на Манвелар. Тя е била основана от първите хора.

– Това е Деветата пещера, а твоята, Манвелар, е Третата. Къде са тогава тези по средата?

Белокосият мъж се усмихна. Айла се беше обърнала точно към когото трябва. Той имаше трайни интереси към историята на народа си и беше натрупал много информация от другите зеландонийци, от странстващите разказвачи и хората, които знаеха различни истории от предците си. Членовете на зеландониите, включително и самата зеландони, се обръщаха към него, когато искаха да научат нещо за миналото си.

– През годините, откакто първите хора основали първите пещери, се променили много неща – отвърна Манвелар. – Потомците им се преместили или се оженили в други пещери; Някои от пещерите станали по-малки, а други се разраснали.

– Като Деветата пещера, която станала неимоверно голяма – добави Джондалар.

– В историята се разказва за болести, които отнемали живота на много хора, както и за неблагоприятни години, когато зеландонийците са умирали от глад – продължи Манвелар. – Когато пещерите се смляват, често две или няколко се обединяват. Обединената пещера обикновено взема малък номер, но не винаги. Когато пещерите станат твърде големи за размера на пещерата или скалата, част от тях се разделят, за да формират нова, често наблизко до първата. Преди време група от Втората пещера се отделила и се преместила от другата страна на долината. Сега се наричат Седмата пещера, защото тогава имало Трета, Четвърта, Пета и Шеста. Третата все още съществува, Петата е на север от нас, но Четвъртата и Шестата вече ги няма. Ала нека похапнем малко, а после пак ще си приказваме.

На Айла ѝ беше много интересна историята на зеландонийците и тя се усмихна разбиращо. Тримата се съсредоточиха върху храната и известно време мълчаха, преди жената да зададе нов въпрос:

– Всички пещери ли са известни с нещо характерно като риболова, правенето на салове или лова?

– Повечето – отвърна Джондалар.

– С какво е известна тогава Деветата?

– С творците и занаятчиите си – обади се Манвелар. – Всички пещери имат умели хора на изкуството, но в Деветата живеят най-добрите. До известна степен това се дължи на факта, че тук живеят много хора. Всеки, който иска да се научи на занаят, се мести в Деветата пещера.

– Така е най-вече заради Долната река – каза Джондалар.

– Какво е „Долна река“? – намръщи се Айла.

– Следващият скален подслон надолу по реката – обясни той. – Там няма организирана пещера, макар че броят на хората също е голям. Зеландонийците отиват на това място, за да работят по творбите си и да споделят опита си с другите. Ще те заведа после, ако успеем да се приберем, преди да се стъмни.

След като всички се нахраниха, пиха горещ чай. Айла вече се чувстваше много по-добре. Гаденето ѝ беше преминало заедно с главоболието, но отново ѝ направи впечатление честото ходене по нужда. Повечето хора вече започнаха да прибират празните съдове и да си тръгват. Айла забеляза, че Мартона стои сама, и отиде при нея.

– Има ли наблизко място, където мога да се облекча? – попита я тя. – Или трябва да се върна в къщата.

Възрастната жена се усмихна.

– И аз си мислех за същото. Има една пътека към реката, която минава покрай Изправения камък. Малко е стръмна към върха. Тя води към едно място на брега, което се използва главно от жени. Ела, ще ти покажа.

Вълчо повървя известно време след тях, но после долови по-интересна миризма и отиде да изучи по-подробно речния бряг.

След като всичко беше почистено, Джохаран се изправи, давайки знак на всички да замлъкнат. Хората се подчиниха и се обърнаха към вожда на Деветата пещера.

– Айла – започна той, – докато се хранехме, Карея ме попита нещо. Джондалар казва, че може да общува с плоскоглавците – с Клана, както ги наричаш, – но не толкова добре като теб. Наистина ли владееш езика им?

– Да, така е. Бях отгледана от тях. Преди да срещна Джондалар, не знаех друг език. Когато съм била малка, сигурно съм знаела, но не си спомням.

– Но мястото, където си израснала, се намира много далеч оттук, на една година път, нали? – Тя кимна. – Езикът на хората, които живеят толкова далеч от нас, със сигурност е различен. Аз не ви разбирам, когато с Джондалар говорите на езика на мамутоите. Дори лозадунците, които живеят много по-близо, имат доста различен от нашия език. Някои думи си приличат и мога да хвана част от това, което си говорят, но не мога да го говоря добре. Ясно е, че езикът на Клана не е същият като нашия, но как ти, която идваш от толкова далеч, си могла да разбереш тукашните плоскоглавци?

– Разбирам съмненията ти. И аз имах такива, когато срещнах Губан и Йорга и не знаех дали ще мога да се разбере с тях. Но езикът на думите е различен от техния, и то не само заради знаците и жестовете, а защото на практика използват два езика.

– Какво искаш да кажеш? – попита Първата зеландони.

– Имат нормален език, който всеки Клан използва в ежедневието си. Макар и да прибегват до знаци с ръце, пози и мимики, имат и някои думи, въпреки че не могат да произнасят всички звуци като другите. Някои кланове използват повече думи от другите. Обикновеният всекидневен език и думите на Губан и Йорга бяха по-различни от тези на моя Клан и не можах да ги разбира. Но Кланът има и друг, по-особен език, който се употребява за общуване със Света на духовете и с хора от другите кланове. Този език е много древен и при него не се използват

никакви думи освен личните имена. Именно този език използвах и аз.

– Чакай да видя дали те разбирам добре – намеси се Зеландони, – Кланът – или плоскоглавците – не само, че имат език, ами дори два. И единият от тях е еднакво разбираем за всички останали плоскоглавци, дори и за тези, които живеят на една година път от тях, така ли?

– Трудно е за вярване, нали? – отвърна Джондалар и широко се усмихна. – Но е чистата истина.

Зеландони поклати глава. Другите също бяха настроени доста скептично.

– Това е много стар и древен език. Хората от клана съхраняват историческата си памет от векове и нищо не забравят – опита се да обясни Айла.

– Трудно ми е да повярвам, че изобщо могат да осъществят някаква връзка само с помощта на знаци и жестове – обади се Брамевал.

– И аз съм на същото мнение – обади се Карей. – Както Джохаран спомена за езиците на зеландонийците и лозадунците, сигурно и плоскоглавците могат да се разбират само на много елементарно ниво.

– Вчера ти ни направи малка демонстрация в дома ми – каза Мартона. – Можеш ли сега да ни покажеш на всички?

– И ако наистина Джондалар владее до известна степен този език, би трябвало да може да ни преведе – добави Манвелар.

Всички кимнаха единодушно.

Айла стана. Събра си мислите и после извърши движенията на древния език, които казаха: „Тази жена приветства мъжа Манвелар.“

Тя изрече името на глас, но с характерния си силен акцент.

Джондалар преведе:

– Приветствам те, Манвелар.

„Тази жена приветства мъжа Джохаран“ – продължи Айла.

– И теб също, Джохаран – каза Джондалар.

Минаха през още няколко прости фрази, ала мъжът почувства, че не обхващат пълните възможности на този език.

– Ти ми демонстрираш само прости знаци, Айла.

– По-сложните няма да можеш да ги преведеш, Джондалар. Само на това съм те учила. То е достатъчно, за да общуваш с Ридаг.

– Когато на нас ни показа, направи собствен превод – намеси се Мартона. – Защо и сега не го сториш? Така ще ни е по-ясно.

– Да, защо не го направиш и с двата езика едновременно – съгласи се Джондалар.

Тя отново помисли за малко, след което започна и на двата езика:

– Не си спомням много от миналото, но Иза често ми повтаряше, че ме е открила. Търсили са нова пещера. Имало земетресение. Сигурно това, което още сънувам. То разрушило дома им, а падащите в пещерата камъни убили няколко души от Клана на Брун. Погребали умрелите и тръгнали на път. Макар че пещерата си останала сравнително непокътаната, те смятали, че ако останат, ще ги преследва нещастieto. Духовете на техните тотеми били недоволни и искали те да напуснат пещерата колкото се може по-скоро. Движели се бързо. Трябвало бързо да намерят нов дом, защото духовете-закрилници се нуждаели от място, където ще се чувстват добре.

Макар че Айла представи историята със сравнително безучастен тон, хората бяха пленени от разказаното. За тях тотемите бяха проявление на Великата Майка Земя, а те добре знаеха какви бедствия може да причини тя, когато се разгневи.

– Иза ми каза, че вървели покрай една река, когато видели над тях да кръжат лешояди. Брун и Грод ме забелязали първи, но ме подминали. Те търсели храна и се надявали да открият с помощта на лешоядите останките от плячката на някой хищник. Можели да прогонят за малко четириногия ловец и да му отмъкнат част от месото. Помислили, че съм мъртва, но не се хранели с човешка плът, пък била тя и от представител на другите.

В движенията на Айла имаше грациозност и лекота. Тя правеше жестовете и знаците със заучена лекота.

– Когато Иза ме видяла да лежа на земята до реката, тя се спряла. Понеже била лечителка, й станало интересно. По крака ми имало следи от нокти на голяма котка. Според нея най-вероятно били от пещерен лъв. Раната загnojвала. Отначало помислила, че съм мъртва, но после чула, че стена тихичко. Прегледала ме по-внимателно и усетила, че дишам. Попитала Брун – вожда, който й беше брат, – дали може да ме вземе с тях. Той не се възпротивил.

– Браво! Много хубаво! – реагира публиката.

– Тогава Иза била бременна, но ме взела и ме носила, докато направили лагер, за да пренощуват. Не била сигурна дали лекарствата й действат върху другите, но такива случаи имало и преди, затова решила да опита. Направила лапа на крака ми, за да излекува възпаленото място. Сетне ме носила през целия следващ ден. Помня, че когато за пръв път се събудих и видях лицето й, изкрещях, но тя ме прегърна и ме успокои. На третия ден вече можех да ходя по малко и тогава Иза вече бе решила, че ще съм нейно дете.

Тук Айла спря. Всички млъчаха. Историята наистина беше трогателна.

– На колко години си била тогава? – попита Пролева.

– По-късно Иза ми каза, че според нея съм била на около пет години. Сигурно съм била на възрастта на Дисарадал или Робенан.

– И всичко това го каза с жестове? – попита Солабан.

– Наистина ли могат да се кажат толкова много неща без думи?

– Не за всяка дума, която изричам, съществува знак, но хората от Клана щяха да разберат разказа по същия начин. Езикът им е нещо повече от обикновени движения с ръце. Той е всичко. Дори най-малкото трепване на клепача или кимане на главата означава нещо конкретно.

– Но когато говорят на този език, те не могат да лъжат – добави Джондалар. – Ако се опитат, изражението на лицето или позата на тялото им ще ги издадат. Когато се запознах с Айла, тя дори не си беше и помисляла, че иска да излъже някого. Не можеше да разбере какво имам, предвид когато говорех със заобикалки. Айла не е способна да лъже. Никога не го е правила и просто не знае как. Така е израснала.

– Може би езикът без думи има по-голяма стойност, отколкото си мислим – тихо промълви Мартона.

– Според мен е очевидно, че щом Айла общува на този език толкова леко и бързо, това за нея се е превърнало в напълно естествен процес – каза зеландони. Аргументите на Джондалар ѝ се струваха съвсем убедителни.

– Разкажи ни още за живота си с тях – помоли я зеландони от Единайсетата пещера. – Не е необходимо да продължаваш със знаците, освен ако ти така не искаш. Красиво е да те гледа човек, но си мисля, че вече успя да ни убедиш. Каза, че плоскоглавците погребвали мъртвите си. Бих искал да разбера повече за техните погребални обреди.

– Да, те погребват умрелите. Самата аз присъствах на погребението на Иза.

Разговорът продължи през целия следобед. Айла описа погребалната церемония и ритуалите, след което разказа по-подробно за детството си. Хората ѝ задаваха много въпроси и често я прекъсваха, за да оспорят или да поискат повече информация.

Накрая Джохаран забеляза, че се стъмва.

– Мисля, че Айла се умори, а и ние отново огладняхме – каза той. – Преди да си тръгнем по домовете, трябва да поговорим за лова преди Летния събор.

– Джондалар ми каза, че имали да ни покажат ново ловно оръжие –

обади се Манвелар. – Може би утре или вдругиден ще е подходящ за лов. Така Третата пещера ще има време да измисли планове накъде да тръгнем.

– Добре – съгласи се Джохаран. – Но сега Пролева отново е приготвила храна за нас, ако някой е огладнял.

Срещата бе преминала по изключително интересен начин, но въпреки това хората започнаха да се изправят, за да си вървят. Докато тръгваха обратно към жилищата си, Айла се замисли над разговорите и въпросите. Знаеше, че е казала истината на всички, но имаше нещо, което бе скрила. Съвсем съзнателно не беше споменала нищичко за сина си. Даваше си сметка, че зеландонийците щяха да нарекат рожбата ѝ „грешка на природата“, ето защо реши да се въздържа.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Привечер стигнаха до къщата на Мартона, ала Фолара бе отишла да преспи при приятелката си Рамила, вместо да ги изчака. Бяха я зърнали на вечерята, но разговорите се бяха проточили и след това, а девойката знаеше, че няма да свършат скоро.

Когато отметнаха завеската, видяха, че в огнището няма нито един тлеещ въглен.

– Ще отида да взема огън от Джохаран – каза Уиламар.

– Не виждам у тях да свети – отвърна Мартона. – Сигурно с Пролева са отишли да вземат Джарадал от майка ѝ.

– Тогава да отида до Солабан?

– И у тях е тъмно, Рамара сигурно я няма. Солабан също остана на срещата през целия ден.

– Няма защо да притеснявате другите – обади се Айла. – У мен са огнените камъни, които открих днес. Ей-сега ще разпаля огън.

– Какви огнени камъни? – изненадано попитаха в един глас Мартона и Уиламар.

– Сега ще ви покажем – отговори Джондалар.

– Ще ми трябва прахан – каза Айла. – Нещо, с което да разпаля искри.

– В огнището има, но не знам дали ще мога да стигна дотам в тъмното, без да се блъсна в нещо – отвърна Мартона.

– Тогава ще се опитам да направя искри и без прахан.

– Младата жена извади кремъчния си нож и един от огнените камъни.

Сложи пред себе си парчето железен пирит и го удари с opakото на кремъчното острие.

– Ах! – чу тя Мартона да възкликва, когато прехвърча искра.

– Как го направи? – попита я Уиламар. – Можеш ли да го повториш?

– Искрата се получава с кремъчния нож и огнения камък. – Отново удари двата предмета един в друг. Този път искрата бе по-силна и ѝ позволи да се приближи до огнището. Мартона я последва.

– Държа праханта тук – каза възрастната жена. – Ето, вземи.

– Подай ми я.

Айла сложи праханта на земята, наведе се и отново удари огнения

камък. Този път искрата обхвана праханта и предизвика бледа червена светлина. Тя леко я раздуха и запали малък пламък. Натрупа още прахан, а после и по-големи съчки. Само за миг помещението беше огрято от уютния огън.

– Искам да го видя този огнен камък – изрече Уиламар, след като запали няколко лампи.

Айла му подаде парчето железен пирит. Той заобръща сиво златистия минерал и го огледа от всички страни.

– Прилича ми на обикновен цветен камък. Как успя да запалиш огън с него? Друг може ли да го направи?

– Да, всеки. Ей-сегичка ще ти покажа. Можеш ли да ми дадеш още малко прахан, майко?

Докато Мартона търсеше, Джондалар отиде при пътната си торба и извади оттам кремък и огнен камък. После направи малка купчинка от възпламенимия прах и удари кремъка в камъка. Появи се искра и дим, той раздуха искрата и добави още прахан. Скоро и другото огнище в къщата беше запалено.

– Мога ли и аз да опитам? – попита майка му.

– Необходима е малко практика, за да запалиш искра там, където искаш, но не е чак толкова трудно. – Джондалар и подаде кремъка и камъка.

– И аз бих искал да пробвам – присъедини се Уиламар.

– Няма защо да чакаш – отвърна Айла. – Сега ще взема още един кремък от торбата и ще ти покажа.

Първите им опити бяха плахи и неуверени, но след като им показаха правилната техника, Мартона и Уиламар започнаха да напредват. Уиламар пръв успя да запали огън, но втория път късметът му изневери. Щом и Мартона успя в начинанието, тя бързо усвои техниката. Скоро и двамата палеха огън с лекота.

Когато Фолара се прибра, тя ги завари усмихнати и доволни, коленичили около огнището, в което горяха няколко малки огъня. Вълчо също дойде с нея. Той се беше уморил цял ден да стои на едно място с Айла и затова се бе присъединил към Джарадал и Фолара. Те се хвалеха, като показаха, че се познават с дружелюбния и любопитен хищник.

След като Вълчо приветства всеки един, както си му е редът, и пи вода, той отиде и се сви до входа на къщата – мястото, което си бе избрал. Искаше да си почине след вълнуващия, но уморителен ден с Джарадал и другите деца.

– Какво става тук? – попита Фолара. – Защо сте запалили толкова

много огънове?

– Учихме се как да палим огън с камъни – отвърна Уиламар.

– С огнените камъни на Айла ли?

– Да, много е лесно – каза Мартона.

– Нали ти обещах да ти покажа, Фолара. Искаш ли да опиташ? – подкани я младата жена.

– Наистина ли го направи, майко? – попита момичето.

– Разбира се.

– И ти ли, Уиламар?

– И аз. Необходима е известна практика, но всъщност не е толкова трудно.

– Е, тогава не мога да бъда единственият член на семейството, който не умее да пали огън по този начин.

Докато Айла й показваше, а Джондалар я съветваше, Мартона нагря върху вече запаления огън няколко камъка за готвене. Напълни с вода съда, който използваша за правене на чай, и наряза на парчета малко зуброво месо.

Когато камъните се нагряха, сложи няколко в чайника, а останалите добави заедно с още вода в друг плетен съд, в който имаше сготвени зеленчуци.

Когато Мартона приготви храната, вече беше пламнал и огънят на Фолара. На всеки бяха раздадени чинии и купи за чая. Петимата насядаха на възглавниците около ниската маса. След вечерята Айла приготви една купа с остатъци и малко месо за Вълчо, наля си още една чаша чай и отново седна на масата.

– Искам да знам повече за тези огнени камъни – каза Уиламар. – Никога не бях чувал преди за подобно нещо.

– Къде се научи да го правиш, Джонде? – попита Фолара.

– Айла ми показа.

– А ти къде се научи, Айла?

– Стана съвсем случайно.

– Но как би могло нещо подобно да стане случайно?

Айла отпи от чая и затвори очи, за да си припомни миналите събития.

– Беше един от онези дни, когато всичко сякаш върви наопаки – започна. – Моята първа зима в долината тъкмо бе започнала, реката замръзваше, а огънят ми беше изгаснал посред нощ. Уини още беше малка и хиените обикаляха около пещерата ми в тъмното, но аз не можех да открия прашката си. Трябваше да мятам по тях камъни, за да ги

прогоня. На сутринта исках да насека дърва, за да запаля отново огън, но изпуснах брадвата си и тя се счупи. Беше единствената, която имах, и трябваше да си направя нова. За щастие забелязах наблизно кремъчни парчета и животински кости.

Слязох до каменистия бряг на реката, за да си направя нова брадва и някои други инструменти. Докато работех, без да искам ударих с камък по кремъка и се появи искра. Така или иначе трябваше да си запаля огън и реших да опитам да го направя по този начин. След няколко опита успях.

– Толкова просто изглежда, като го обясняваш – каза Мартона. – Но аз едва ли бих се сетила да запаля огън на твоето място, дори и да бях видяла искра.

– Бях сама в онази долина – рече русокосата жена. – Нямах кой да ми покаже как да правя това и онова или да ме посъветва какво да предприема. Вече бях убила един кон, което беше против традициите на Клана. После взех да отглеждам рожбата на това животно, а това също е забранено в Клана. Върших толкова много непознати за мен неща, че в този момент бях готова да експериментирам и с огъня.

– Много ли огнени камъни имаш? – попита Уиламар.

– Има много такива камъни на онзи скалист бряг – отвърна Джондалар, – Преди да си тръгнем от долината последния път, събрах колкото можах да открия на пръв поглед. Раздадохме няколко по време на пътешествието, но гледах да запазя и за зеландонийците. После не открихме повече.

– Лошо – каза майсторът-търговец. – Хубаво щеше да е, ако можехме да си ги поделим с другите или дори да търгуваме с тях.

– Ние пак можем! – възкликна Джондалар. – Айла откри няколко тази сутрин в долината на Гористата река. Тъкмо преди да дойдем на срещата. За пръв път отново виждам огнени камъни, след като напукнахме нейната долина.

– Открили сте огнени камъни? Тук? Къде? – попита Уиламар.

– В подножието на един малък водопад – отвърна Айла.

– Щом има на такова малко място, сигурно бихме могли да намерим още повече наоколо – отбеляза Джондалар.

– Вярно. На колко души сте казвали за тези огнени камъни? – попита Уиламар.

– Нямах време да разкажа на никого, но зеландони знае – отвърна Джондалар. – Фолара ѝ е казала.

– А ти откъде знаеш? – попита дъщеря си Мартона.

– Айла ми показа. Видях, докато палеше огън по този начин. Вчера, когато се прибра Уиламар.

– Но зеландони не е видяла, така ли?

– Май че не.

– Голям смях ще падне. – Уиламар се усмихна. – Толкова ще се изненада... но няма да го покаже.

– Наистина ще е забавно – съгласи се Джондалар. – Не е лесно да се изненада с нещо тази жена.

– Така е, защото знае много – отвърна Мартона. – Но ти вече я впечатли, Айла, и то повече, отколкото предполагаш.

– Вярно е – каза Уиламар. – И двамата я впечатлихте. Пригответе ли сте някакви други трикове, за които още не сте ни казали?

– Ами, мисля, че ще се удивите от копиехвъргача, който ще демонстрираме утре. Не можете да си представите колко добра е Айла в мятането с прашка – отговори Джондалар. – И макар и за вас да не е толкова интересно, научих се на някои нови техники за обработване на кремък. Дори Даланар се заинтересува.

– Щом Даланар е бил впечатлен, и за мен ще е интересно – каза Уиламар.

– Има и една дърпачка на конци.

– Дърпачка на конци ли?! – повтори учудено Мартона.

– Да, използва се за шиене. Ако искаш, ще ти я покажа – изрече Айла.

– Мислиш, че ще свърши работа на човек, чиито очи са вече слаби и не виждат?

– Да, мисля, че ще ти е от полза. Ей-сега ще я донеса.

– Защо не почакаш до утре, когато ще е по-светло. На тази слаба светлина няма да виждаме почти нищо – предложи ѝ възрастната жена.

– Е, Джондалар, ти предизвика голямо вълнение сред нас – каза Уиламар. – Завръщането ти беше достатъчно, но ти донесе със себе си и много други изненади. Винаги съм казвал, че пътуването отваря нови възможности и способства за предаването на много идеи.

– Мисля, че си прав – отвърна Джондалар. – Но да си призная, умерен съм от пътуването. Ще съм доволен, ако си остана у дома за по-дълго.

– Нали ще ходиш на Летния събор, Джонде? – попита Фолара.

– Разбира се. Там ще се оженим, малка сестричке. За мен ходенето на Летния събор не е пътуване, особено след като извърших пътешествието. То е част от домашния ни бит. Кое то ми напомня, че Джохаран

планира лов за утре. Знаеш ли откъде можем да си намерим маскировки, Уиламар? Айла също иска да участва в лова.

– Ще намерим нещо. Ако ще ходим за елени, аз имам резервни еленови рога. Другите имат кожи и други необходими неща.

– Какви са тези маскировки? – попита Айла.

– Маскираме се с кожи и понякога се окичваме с рога, за да можем да се доближим повече до стадото. Животните се страхуват от хората, затова се преструваме на животни – обясни Уиламар.

– Джондалар, можем да вземем конете, както когато аз и Уини помогнахме на мамутоите да убият онзи зубър – предложи тя и се обърна към Уиламар: – Когато си на гърба на коня, животните не те виждат. Така можем да се прокраднем по-близо до тях и с копиехвъргачите дори само двамата с Вълчо можем да убием доста дивеч.

– Използвате животни, за да ловите животни? Не го спомена, когато попитах дали имате още трикове. Не смяташ ли, че това звучи направо невероятно? – обърна се Уиламар към жена си.

– Имам усещането, че дори те самите не знаят какви точно изненади ще ни поднесат през следващите дни и месеци – изрече Мартона. – Някой иска ли още малко чай от лайка преди лягане? Много успокоява, а днес ви подложиха на доста неприятен разпит. Тези хора от Клана имат по-голямо значение, отколкото си мислех.

Фолара наостри уши. Всички говореха за дългата среща, а приятелките ѝ искаха да им разкаже, защото си мислеха, че тя е по-наясно от другите. Беше им казала, че знае колкото всички, но те не ѝ вярваха. Поне сега щеше да има някаква представа за характера на срещата. Тя се заслуша внимателно, докато разговорът продължаваше.

– ...Изглежда, те имат доста благородни черти – каза Мартона. – Грижат се за болните и вождът им е заинтересован за благо на народа си. Познанията на тяхната знахарка са били доста богати, ако се съди по реакцията на нашата зеландони. Струва ми се, че тя би искала да научи повече за техния духовен водач. Със сигурност е напирала да ти зададе още много въпроси, но се е въздържала. Докато Джохаран повече се интересува от самите хора и начина им на живот.

Всички се умълчаха. Красиво украсеното жилище напомни на Айла за Ранек, чието жилище в Лъвския бивак също беше подредено с вкус и елегантност. Той беше човек на изкуството, скулптор. Беше ѝ разкрил чувствата и възгледите си за съзиданието и красотата. Помисли си, че Мартона сигурно има подобно светуещане.

Тя се чувстваше уютно и сигурно в компанията на семейството на

Джондалар. Разбираше се с тези хора, те бяха като нея. Тогава я осени мисълта, че тя наистина е една от другите. После в съзнанието ѝ внезапно изплува пещерата, в която живееше Кланът на Брун и в която беше израснала. Контрастът я порази.

При зеландонийците всяко семейство имаше свой дом. През тънки-те стени се чуваха гласове и шум, но въпреки това всеки си имаше свое неприкосновено място, скрито от погледите на другите. При мамутоите отделните семейства също живееха разделени. Завеси заграждаха отделните семейни места.

В пещерата на Клана границите на семейните места се знаеха от всички, но бяха очертани само от няколко камъка. Личното уединение беше въпрос на обществена култура. Хората бяха свикнали да не поглеждат към семейното огнище на съседа, да не „проникват“ през невидимата граница. Членовете на Клана знаеха как да не виждат това, което не им е разрешено. Айла с болка си спомни, че дори най-любимите ѝ хора престанаха да я виждат, когато бе наказана със смъртното проклятие.

Зеландонийците също така правеха разлика между пространството извън и вътре в жилищата им. Те имаха отделни помещения за ядене, спане, готвене и други дейности, докато в Клана тези площи не бяха ясно определени. Местата за спане бяха общи и в по-голямата си част разделението беше въпрос на обичаи и лични предпочитания. Съществуваха душевно и социално разделение, но не и физическо. Жените избягваха местата, където работеха мъжете. Мъжете на свой ред стояха настрана от женските работи.

Сякаш зеландонийците имаха повече време да вършат различните неща, отколкото членовете на Клана, каза си Айла. Правеха толкова много неща, и то не само необходими предмети и сечива. Сигурно причината се криеше в начина, по който ловуват? Тя беше потънала в мислите си и не чу зададения ѝ въпрос.

– Айла? Айла? – извика Джондалар.

– О, извинявай, Джондалар. Какво каза?

– За какво толкова си мислеше, че не ме чу?

– Мислех си за разликите между другите и Клана. Питам се защо зеландонийците могат да правят много повече неща.

– И стигна ли до отговора? – попита я Мартона.

– Не знам. Сигурно има нещо общо с различния начин на ловуване. Когато Брун и мъжете му отиваха на лов, те се връщаха с цяло животно, а понякога и с две. В Лъвския бивак имаше също толкова хора, но в техния лов участваха всички, които можеха да ходят – мъже, жени, дори и

деца. Обикновено убиваха много животни и донасяха в лагера само най-хубавото месо, като по-голямата част от него съхраняваха за зимата. Няма случай те да са гладували. За разлика от тях към края на зимата в Клана оставаше съвсем малко храна. Понякога дори ловуваха през зимата, когато животните още са слаби и мършави. В Лъвския бивак също се свършваха някои храни, като например зеленчуците, но хората се хранеха добре дори и в края на пролетта.

– Това е нещо, което трябва да се спомене на Джохаран утре – каза Уиламар, стана и се прозя. – Но сега смятам да си лягам. Утрешният ден също се очертава да бъде натоварен.

Мартона също стана и занесе съдовете в кухнята, Фолара се протегна и се прозя като баща си:

– И аз отивам да си лягам. Утре сутринта ще ти помогна да измениш чиниите, майко. Много съм уморена.

– Ще идваш ли на лов, Фолара? – попита я Джондалар.

– Не съм решила още. Ще видя как ще се чувствам утре – отвърна тя и се насочи към спалнята.

След като Мартона и Уиламар се прибраха в спалнята си, Джондалар отмести масата и постла кожата за спане. Двамата с Айла се наместиха под тях, а Вълчо легна отстрани. Той нямаше нищо против да стои по-далеч, докато наоколо имаше други хора, но когато Айла си легнеше, мястото му беше до нея.

– Наистина много ми харесва семейството ти, Джондалар – каза младата жена. – Май че ще ми хареса да живея със зеландонийците. Мислех си за това, което каза снощи. Прав си, не бива да съдя за всички само по няколко неприятни човека.

– Не съди всички и по най-добрите – отвърна той. – Никога не знаеш кой как ще реагира при дадена ситуация.

– Според мен всеки носи в себе си по малко добро и малко лошо. Някои имат от едното повече, отколкото от другото. Винаги съм искала да вярвам, че хората имат повече добро от лошото. Помниш ли Фребек? Той беше много лош в началото, но постепенно се поправи и стана доста добър.

– Трябва да призная, че ме изненада. – Джондалар се сгуши по-близо до нея.

– Ти обаче не ме изненадваш – отвърна тя и се усмихна, почувствала ръката му между бедрата си. – Знаем какво си мислиш.

– Дано и ти да си мислиш същото.

Тя го целуна. Целувката им беше дълга и страстна. И двамата

горяха от желание да се любят, но не искаха да бързат. Бяха си у дома. След всички трудности на дългото и опасно пътешествие Джондалар я беше довел невредима в родния си край. Сега всички опасности бяха преминали. Той я загледа. Почувства у себе си толкова силна любов към нея, че не знаеше как да се сдържи.

Дори и на слабата светлина Айла забеляза обичта в сините му очи и беше обладана от същите емоции. Когато съзряваше като девойка, тя не си беше и мечтала да открие мъж като Джондалар. Не очакваше да има толкова голям късмет.

Гърлото му пресъхна и той отново се наведе, за да я целуне. Тогава си каза, че трябва да я има, да я люби, че телата мм трябва да се слоят. Както винаги тя беше готова за него и той не знаеше как да изрази благодарността си към нея. Русокосата жена никога не му беше въртяла онези номерца, без които явно не можеха някои жени.

Помисли си за Марона. Тя обичаше да играе подобни игрички – не толкова с него, колкото с другите. Изведнъж почувства голямо удовлетворение, че е тръгнал на пътешествие с брат си, а не се е оженил за нея. Само Тонолан да беше жив...

Но Айла със сигурност беше жива, макар че няколко пъти едва не я загуби. Джондалар почувства с езика си отворената ѝ уста и топлината на диханието ѝ. Целуна я по врата, после по ухото и прокара език по шията ѝ.

Тя остана неподвижна, докато усещането от докосването му не се превърна в страстна тръпка на очакване. Джондалар премести устните си върху втвърденото зърно на едната ѝ гърда, като го ухапа нежно. Треперейки силно, тя почти изпадна в екстаз.

Джондалар беше готов, но страстта му се засили още повече, когато тя сладко изстена. Внезапно бе обзет от неустоима тръпка. Искаше я, желаше я.

Езикът му закръжи около пъпа ѝ за миг, след което я зацелува по бедрата и разтвори краката ѝ, след което премести езика си върху органа на нейната женственост.

Стенанията ѝ станаха по-силни. Насладата, премина през нея като мълния. Нещата се развиваха по-бързо, отколкото очакваше. Обзе я силно желание да му се отдаде. Протегна се към члена му и му помогна да навлезе в нея. Джондалар проникваше все по-дълбоко и по-дълбоко и двамата почувстваха как вълните на насладата ги издигат до главозамайващи висини, отново и отново.

Джондалар легна върху нея – миг, който тя обожаваше – ала сетне

се сети, че е бременна, и се отмести. Тя изпита леко разочарование. Когато Джондалар се отдръпна, той се запита дали предположенията на Айла са верни. Така ли бе заченато бебето вътре в нея? Негово ли беше това бебе? Дали Майката беше дала Благословията си на жените, за да раждат нов живот така, както бе дарила и децата си с чудесния дар на насладата? Сигурно затова мъжете се раждаха с такива органи – за да помогнат на жените да заченат новия живот. Искаше му се Айла да е права, но как би могъл да разбере?

След известно време тя стана. Извади от торбата си малка дървена купа и наля в нея вода от меха. Вълчо се беше оттеглил в избрания ъгъл близо до входа. Той я поздрави, когато тя отиде при него. Айла му се усмихна и направи знака, с който изразяваше похвала. После се изми, както я беше учила Иза, когато за пръв път стана жена.

Джондалар беше заспал, когато тя се върна при него. На сутринта Айла щеше да изчисти и да проветри завивките. Щом вече щяха да живеят на едно място, ще може да изпере и кожите. Нези я беше учила как се прави, ала изискваше много усилия и време.

Айла се обърна настрани, а Джондалар се сгуши до нея. Още не ѝ се спеше, защото сутринта бе станала късно. Отново се замисли за Клана и другите. В съзнанието ѝ се редуваха спомени за живота ѝ ту с едни-те, ту с другите и тя неволно правеше сравнения.

Може би най-значимата разлика беше, че сънародниците на Джондалар украсяваха своите жилища и пещери с картини и изрязани фигурки. При Клана потребността от декорации едва възникваше. Само хората като Айла се занимаваха с изкуство: мамутоите, зеландонийците и другите. Разликата беше доста очевидна.

Изкуството, рисуването на животни или на някакви други фигури беше израз на способността да се правят абстракции – способност да се извлече естеството на предмета и да се представи като символ. Символът имаше и друга форма – звук, дума. Разумът, който можеше да разсъждава с категориите на изкуството, беше способен също така да роди една друга абстракция – езика. Този разум можеше да създаде синтез от абстракцията на изкуството и абстракцията на езика. Така някой ден щеше да се роди съчетанието от символи и словесна памет – писмеността.

За разлика от предишния ден Айла отвори очи много рано сутринта. Огнищата и лампите бяха изгаснали, но тя успя да различи контурите на варовиковия покрив над тях. Слънцето тъкмо изгряваше. Никой не я забеляза, когато се измъкна изпод завивките и се запъти към

тоалетната. Вълчо надигна глава, изскимтя за поздрав и я последва.

Отново ѝ се гадеше. Имаше нужда от нещо твърдо, което да успокои стомаха ѝ. Отиде в кухнята и запали малък огън. Отхапа няколко хапки от зубровото месо и изяде няколко зеленчука. Не беше сигурна дали ѝ стана по-добре, но реши да си направи чай, за да успокои стомаха си.

Взе чантата с лекарствата си. „Вече ще мога да попълня запаса си от треви и билки, – помисли си. – Босилек, разбира се! Помага за правилното износване на плода и има приятен вкус. Ментата също е подходяща. Премахва гаденето и помага при стомашни болки. Джондалар също я харесва много. А хмелът лекува главоболие и други болки. Само да не е много, защото опиянява.“

Айла избра още няколко билки. В един момент долови движение с крайчеца на окото си. Обърна се и видя Мартона, която идваше от спалнята.

– Рано си станала тази сутрин, Айла – каза тихо тя, за да не събуди другите. Наведе се и потупа Вълчо.

– Обикновено ставам рано... ако предната вечер не съм си легнала късно и не съм пила силни напитки.

– Да, пиетието на Ларамар наистина е много силно, но хората, изглежда, го харесват. Виждам, че вече си запалила огън. Обикновено го гася нощем, за да имам достатъчно въглени за сутринта, но с тези огнени камъни, които ни показва, вече няма да е трудно да се запали. Какво готвиш?

– Сутрешен чай. Обичам да приготвям чай за събуждане на Джондалар. Искаш ли и ти?

– Аз пия един чай, който зеландони ми е препоръчала. Джондалар ми каза, че обичаш да правиш сутрешен чай. Държеше той да ти приготви, когато вчера се събуди. Каза, че ти винаги му приготвяш по една гореща купа чай и че поне веднъж иска да те отмени. Предложих му да ти направи ментов чай, тъй като е вкусен студен.

– Чудех се дали наистина Джондалар го е приготвил, Но ти остави легена и водата, нали?

Мартона се усмихна и кимна.

Айла взе с машата няколко горещи камъка от огъня и ги пусна в плетения съд за чай, пълен с вода. Камъните изсъскаха и отделиха пара и мехурчета. Тя добави още и след известно време ги смени с други. Когато водата завря, двете жени заляха чаените си смеси, след което седнаха на възглавниците на земята и засърбах горещите напитки.

– Исках да поговоря с теб, Айла – промърмори Мартона. – Често се питах дали Джондалар изобщо ще намери жена, която да обича. – Почти каза „отново“, но се въздържа. – Той винаги е имал много приятели, бил е доста харесван, но не е разкривал чувствата си и малцина са го познавали добре. Тонолан му беше най-близък от всички. Предполагах, че някой ден ще се ожени, но не съм мислела, че ще се влюби толкова сериозно. Смятам, че сега е влюбен.

– Вярно е, че рядко разкрива чувствата си. Сякаш познавах друг човек, преди да го осъзная. Макар че обичам Джондалар, по едно време не вярвах, че чувствата ни са взаимни – отвърна Айла.

– В това няма съмнение. Очевидно е, че те обича. Гордях се с теб онзи ден, Айла. Необходим е доста кураж, за да се изправиш срещу хората така, както ти направи след случилото се с Марона... Сигурно знаеш, че тя и Джондалар възнамеряваха да се оженият.

– Да, той ми каза.

– Макар никога да не съм се възпротивявала на тези планове, ще ти призная, че съм доволна заедно не се ожени за нея. Тя е привлекателна жена и всички смятаха, че е идеална за него, но не и аз.

Айла се надяваше Мартона да ѝ обясни защо. Старата жена замълча и отпи от чая.

– Искам да ти дам нещо по-прилично за носене от „подаръка“ на Марона – каза накрая, след като си изпи чая и остави купата.

– Ти вече ми подари огърлицата на майката на Даланар.

Мартона се усмихна и стана. Отиде тихо до спалнята и след малко се върна с някаква дреха. Показа я на Айла. Беше дълга туника в бледозелен цвят като избелелите стръкове на тревата след прекарана дълга зима. Туниката беше богато украсена с мъниста, миди, цветна бродерия и ресни, но не беше изработена от кожа. Отблизо Айла забеляза, че е направена от тънки сплетени нишки. Кой би могъл да изплете на ръка така съвършено нишките?

– Никога не съм виждала подобно нещо – каза тя. – От каква материя е?

– Аз я направих. Изтъкана е на специално устройство. Познаваш ли растението лен? Дълго и тънко, със сини цветове?

– Да, знам го. Помага при изгаряне, открити рани и язви, дори в устата.

– Някога опитвала ли си да сплетеш нишки от него?

– Не си спомням, но ми е ясно какво имаш предвид. Ленените нишки са много дълги.

– Именно него използвах за туниката.

– Знаех, че ленът е полезен, но не си представях, че от него може да се изработи нещо толкова красиво.

– Мислех си, че може да го облечеш за Брачния ви обред. Скоро ще тръгнем за лятната среща, при следващото пълнолуние. А ти каза, че нямаш какво да облечеш за по-официални случаи.

– О, Мартона, много си мила! Но аз имам тоалет за брачния си обред. Нези ми го уши и аз ѝ обещах да го нося. Надявам се да не възразяваш. Носих го с мен през цялото време от миналогодишния Летен събор досега. Направен е според обичаите на мамутоите, а при тях съществуват специални предписания как да се носи.

– Тогава ще е най-добре да облечеш тоалета на мамутоите, Айла. Не знаех за него и затова се погрижих. Но, моля те, задръж и този. Може да има и други официални случаи, при които да го носиш.

– Благодаря ти! Толкова е красив! – Айла му се възхищаваше, като дори го премери на око как ще ѝ стои. – Сигурно е било необходимо доста време, за да се направи.

– Да, но сега е твой. Работих върху процеса от дълги години. Уиламар ми помогна да изработим рамката, която използвам. Тонолан също, преди да замине. Повечето хора си имат свой занаят. Често търгуваме с нещата, които изработваме, или ги даваме като подаръци. Вече остарявам и не съм в състояние да правя толкова много неща като преди. А и зрението ми вече не е същото.

– Щях да ти показвам дърпачката на конци днес! – сети се Айла и скочи. – Сигурно ще е от помощ на човек, който не вижда добре, докато шие. Сега ще я донеса. – Тя отиде до багажа си, взе набора за шиене и още един пакет. Върна се и каза на Мартона: – Искаш ли да видиш и брачния ми тоалет?

– Да, но не исках да те притеснявам. Някои предпочитат да го държат в тайна, като изненада.

– Моята изненада ще е по-различна. Но мисля да ти я разкрия. В утробата ми е започнал нов живот. Нося бебето на Джондалар.

ДЕСЕТА ГЛАВА

– Сигурна ли си, Айла!? – попита я Мартона усмихната. Стори й се, че това е много странен начин, за да каже, че Майката я е благословила – „носи бебето на Джондалар“. Още повече, че сигурно детето беше с неговия дух.

– Напълно. Пропуснах два лунни периода и сега се чувствам малко отпаднала сутрин. В мен стават някои промени, които обикновено съпровождат бременността.

– Чудесно! – Майката на Джондалар я прегърна. – Ако вече си благословена, бракът ти ще е щастлив... или поне така казват хората.

Младата жена развърза кожения пакет и изглади с ръка туниката и панталоните, които беше пренесла през цял континент в пек и студ. Мартона огледа тоалета, който наистина беше великолепен. Айла със сигурност щеше да се откроява сред другите по време на брачните церемонии.

Дрехата беше изработена от най-фина кожа в жълт цвят, който се доближаваше до този на косата на Айла. Кожата вероятно беше от елен или антилопа-сайга, предположи Мартона. И туниката, и панталоните бяха богато украсени с фигури от мъниста, слонова кост и кехлибар. Дрехите бяха като произведения на изкуството. Мартона преброи около три хиляди мъниста от слонова кост. Всяко от тях беше изрязано, пробито и лакирано на ръка. Тя разбра, че подобен тоалет би могъл да принадлежи само на човек, който се ползва с огромно уважение и заема много висок пост в общността. В изработването му бяха вложени много труд и усилия. Айла каза, че е била осиновена, но който и да беше я осиновил, той очевидно притежаваше огромна власт, престиж и състояние. Никой не можеше да го разбере по-добре от Мартона.

– Тоалетът е много е красив, Айла – каза накрая тя. – Кой ти го направи?

– Нези, но много й помогнаха. – Беше доволна от реакцията на старата жена.

– Да, със сигурност много хора са й помогнали. Ти спомена и преди за нея, но не мога да си спомня точно коя беше.

– Тя е съпруга на Талут, главатаря на Лъвския бивак. Този, който искаше да ме осинови, но Мамут го стори вместо него. Според Мамут мъжът й е помолил да го изработи за мен.

– А Мамут е служителят на Майката?

– Мисля, че би могъл да е Първи като зеландони. Беше най-старият. Според мен беше най-възрастният сред мамутоите. Когато заминах оттам, приятелката ми Диджи очакваше да роди, а жената на брат ѝ раждаше. И двете деца щяха да бъдат неговото пето поколение.

Мартона кимна разбиращо. Даваше си сметка, че който и да беше я осиновил, разполагаше с изключително влияние. Самата Айла сигурно не беше осъзнала, че той може би е най-уважаваният и властен човек сред целия народ. Това обясняваше много неща.

– Каза, че имало определени ритуали за носенето на тези дрехи?

– Мамутоите смятат, че не е прилично този тоалет да се носи преди започването на брачните обреди и церемонии. Можеш да го покажеш на семейството си и на най-близките приятели, но не бива да го носиш навън. Искаш ли да видиш как изглежда туниката?

Джондалар изръмжа насън и се обърна. Мартона хвърли поглед към леглото му и снижи още глас:

– Докато Джондалар спи, да. Иначе не бива да му показваш тоалета преди брачната церемония.

Айла свали лятната си туника и сложи тежката и богато украсена дреха.

– Нези ми каза да я нося така, че да не ми се виждат гърдите – прошепна и завърза връзките на деколтето си. – Според нея една жена може гордо да показва бюста си само когато влезе в съюз с мъжа. Но тъй като си майка на Джондалар, ти можеш да ме видиш – добави и развърза връзките.

– Поласкана съм. При нас обичаят е брачният тоалет да се покаже преди церемонията, но само на жени, интимни приятели или членове на семейството. Със сигурност ще изненадаш всички. Ако искаш, можем да окачим тоалета в моята стая, за да се изгладят гънките. Няма да му навреди и малко пара.

– Благодаря. И без това се чудех къде да го сложа. Може ли и туниката, която ми подари, да стои в стаята ти? Имам и още една, която сама съм правила. Ще ми ги пазиш ли?

– Разбира се. Но нека първо Уиламар се събуди. Искаш ли да оставиш нещо друго при мен?

– Имам огърлици и други бижута, но те могат да останат в пътния ми багаж, понеже ще ги взема за Лятната среща.

– Много ли са?

– Само две огърлици, включително и тази от теб, гривна за ръката,

обици и два кехлибара, които ми подари Тули, когато заминах. Тя беше главатарка в Лъвския бивак, сестра на Талут и майка на Диджи. Каза, че трябва да ги сложа на ушите си, когато се омъжвам, тъй като ще отиват на туниката. Много бих искала, но ушите ми не са продупчени.

– Сигурна съм, че зеландони няма да има нищо против да ти ги продупчи, ако искаш.

– Да, не бих имала нищо против. Не искам да си дупча други части на лицето и тялото – поне засега, – но много бих искала да мога да си сложа тези кехлибарени обици, когато с Джондалар се женим, както и тоалета на Нези.

– Тази Нези сигурно много те е обичала, за да стори толкова за теб.

– Аз я обичах. Ако не беше тя, сигурно нямаше да тръгна с Джондалар и да дойда тук. Трябваше да се омъжа за Ранек на следващия ден. Той беше син на брат й, макар че тя му бе като майка. Но Нези разбра, че Джондалар ме обича, и ми каза, ако наистина и аз го обичам, да му призная и да го последвам. Права беше. Трудно ми бе обаче да кажа на Ранек, че заминавам. Не ми беше безразличен, но Джондалар обичах повече.

– Разделила си се с хора, които толкова много са държали на теб, за да тръгнеш с Джондалар – коментира Мартона.

Айла забеляза, че Джондалар отново се върти в леглото, и стана. Мартона отпи от чая си и проследи как младата жена отново сгъна брачния си тоалет и го сложи в пътния си багаж. Когато се върна, посочи към набора за шиене на масата.

– Дърпачката на конци е вътре – каза. – Щом сутрешният чай на Джондалар стане готов, може да излезем навън на слънце и да ти го покажа.

– Да, ще ми е интересно да го видя.

Айла отиде до огнището за готвене, добави дърва в огъня и още няколко горещи камъка и приготви билките за чая. В това време Мартона си мислеше, че не се е излъгала за Айла. Беше привлекателна, но имаше и още нещо. Русокосата жена желаше от все сърце щастието на Джондалар и със сигурност щеше да му бъде добра съпруга.

Айла пък си мислеше за Мартона. Възхищаваше се на нейната увереност, гордо поведение и аристократични маниери. Майката на Джондалар бе интелигентна и винаги се отнасяше с разбиране. Но не се съмняваше, че някогашната водачка може да прояви голяма сила на характера, ако се наложи. Нищо чудно, че народът не е искал тя да слиза от поста, когато съпругът й е умрял. Сигурно на Джохаран му е било

трудно да бъде на нейното ниво, но сега поне явно се чувстваше уютно на поста си.

Айла тихо постави купата с чая до спящия Джондалар. Каза си, че трябва да потърси някакви клечки, с които да му изчисти зъбите. Мартона изпи чая си, Айла взе набора за шиене и двете тихо се измъкнаха от къщата. Вълчо ги последва.

Още беше доста рано, когато стигнаха до предната каменна тераса. Слънцето току-що бе отворило сияйното си око и надничаше иззад източните върхове. Яркият му блясък придаваше на скалата топло яркочервено сияние, но въздухът си оставаше свеж и хладен. Наоколо не се забелязваха много хора.

Мартона я поведе към ръба, близо до тъмния кръг на сигналния огън. Седнаха на големи камъни, подредени около мястото на огъня, с гръб към изгряващото слънце. Вълчо ги изостави и продължи към долината на Горската река.

Айла развърза малката кожена кесия на набора и изпразни съдържанието ѝ. Имаше най-различни видове конци от животни и растителни влакна. Няколко малки остри кремъчни остриета за рязане бяха навързани заедно. Малко квадратно парче твърда мамутска кожа служеше за напръстник. Имаше и три малки тръбички, направени от кухи птичи кости.

Тя взе една от тръбичките, отвори капака ѝ и измъкна оттам заострено парче слонова кост с отвор в единия край. Подаде го внимателно на Мартона.

– Виждаш ли дупката? – попита я.

– Не много добре. А, да, ето я. Много е малка.

– Пробиването на дупката беше най-трудната част в изработването на дърпачката на конци. Ще ти покажа как действа.

Айла вдяна конец в парчето слонова кост и го подаде на Мартона.

Тя огледа иглата и я опипа с пръсти, тъй като зрението ѝ беше отслабнало с годините.

– Ама, разбира се! С това нещо ще мога отново да шия!

– Ала на някои материци ще трябва да направиш дупки с шило. Колкото и твърда да е слоновата кост, с нея няма да можеш да пробиеш подебелите и груби кожи – обясни Айла. – Но пак е по-добре, отколкото без нея.

Мартона се усмихна.

– Ти като малка ли се научи да шиеш?

– В Клана не могат да шият. Дрехите им се състоят от завързани

едно за друго парчета.

– Все забравям, че детството ти е било... необикновено. Сигурно ти е било много трудно да се научиш да шиеш. Това обаче е много хитро приспособление. – Тя хвърли поглед в далечината. – Мисля, че идва Пролева. Ако нямаш нищо против, ще ѝ покажа иглата.

– Не, нямам. – Русокосата жена погледна към слънчевата тераса и забеляза Пролева, съпругата на Джохаран, и Салова, съпругата на Рушемар, които идваха насам. Вече доста хора бяха станали и пространството около тях изглеждаше по-оживено.

Жените се поздравиха и Мартона първа се обади:

– Виж това, Пролева. И ти, Салова. Айла го нарича „дърпачка на конци“. Току-що ми го показа. Много е хитро и с него лесно се шие. С негова помощ дори аз ще се справя, макар че вече не виждам добре.

Двете жени, които бяха скроили не една и две дрехи през живота си, набързо схванаха естеството на новото изобретение и започнаха развълнувано да обсъждат достойнствата му.

– Според мен всеки би се научил да използва тази игла много лесно – каза Салова. – Но изработването ѝ сигурно е било доста трудно.

– За тази ми помогна Джондалар. Той направи уред за пробиване на малки дупки и проби такава на иглата – обясни Айла.

– Само човек с неговите умения би се справил. Спомням си, че преди да замине, изработваше кремъчни шила и инструменти за пробиване на мъниста – добави Пролева. – Салова е права. Сигурно е трудно да се направи дърпачка на конци като тази, но си е струвало. Бих искала и аз да я изпробвам.

– За мен ще е удоволствие, Пролева. Имам още две, с различни размери – каза Айла. – Избирам кой размер да използвам според материята, която ще шия.

– Благодаря ти, но се боя, че днес няма да имам време заради подготовката за лова. Джохаран смята, че на тазгодишния Летен събор ще присъстват страшно много хора – отвърна Пролева и се усмихна. – И то заради теб. Новината, че Джондалар се е завърнал и е довел със себе си жена, вече се е разнесла навсякъде около реката, а и отвъд нея. Той иска да приготвим достатъчно храна за всички, тъй като ние ще организираме празненството.

– Хората много ще се радват да се запознаят с теб и да се уверят дали слуховете за теб са истина – добави Салова.

– Докато стигнем дотам, вече няма да са истина. Всеки добавя по нещо от себе си и доукрасява чутото, когато разказва на някой друг –

вметна Пролева.

– Повечето обаче си дават сметка за това и не вярват напълно на слуховете. Мисля, че Джондалар и Айла ще изненадат не един и двама – каза Мартона.

Пролева забеляза самодоволна усмивка на лицето на бившата водачка на Деветата пещера на зеландониите – нещо много рядко. Запита се какво ли знаеше тя, което другите още не знаеха.

– Ще дойдеш ли с нас до Скалата на двете реки, Мартона? – попита Пролева.

– Да. Искам да видя как действа този „копиехвъргач“, за който говореше Джондалар. Ако е също толкова хитроумно приспособление като това и другите нововъведения, които донесоха със себе си, със сигурност ще е много интересно.

Джохаран вървеше най-отпред. Движеха се покрай стръмна скала до реката и поради тази причина вървяха в колона по един. Мартона беше зад него, следвана от Джондалар. Айла вървеше заедно с Вълчо, а другите хора от Деветата пещера се движеха след тях, но се държаха на няколко крачки разстояние от вълка. Когато минаха покрай Четиринайсетата пещера, числеността на групата се увеличи.

Стигнаха до едно място до реката, разположено между скалните навети на Четиринайсетата пещера от едната страна и на Единайсетата от другата страна на реката. Там водният поток се разширяваше и след като се блъскаше в скалите, продължаваше напред с пенливите си води. На това място реката беше лесно проходима и оттам често минаваха хора. Айла чу да го наричат брода.

Някои от тези, които бяха обути, седнаха, за да свалят кожите от краката си. Имаше и такива – сред тях бе и Айла, – които бяха боси. Хората от Четиринайсетата пещера спряха и оставиха Джохаран и членовете на Деветата пещера да преминат първи. Това беше проява на чест и великодушие към тях, тъй като Джохаран беше предложил да полуват преди да тръгнат за Летния събор, а и официално беше вожд на всички зеландонийци.

Когато Джондалар стъпи в студената вода, той се сети за нещо, което искаше да каже на брат си.

– Джохаран, почакай малко – викна му той. Брат му се спря. Мартона беше зад тях. – Когато ходихме с Лъвския бивак на Летния събор на мамутоите, трябваше да прекосим доста дълбока река, намираща се точно преди мястото, на което се проведе срещата. Хората от Вълчия

бивак, които бяха домакини на срещата, бяха изсипали камъни във водата, за да могат всички да преминат, без да се намокрят. И ние понякога го правим. Стори ми се разумно и исках да те подсетя.

– Тази река тече бързо. Няма ли да отнесе камъните? – попита го Джохаран.

– И тяхната беше бърза. Всяка година поставяха нови камъни. Удобно беше да се лови риба от тези камъни, и то от средата на реката.

– Струва си да помислим – намеси се Мартона.

– Ами саловете? Камъните няма ли да им пречат? – попита някакъв мъж.

– Тук не е достатъчно дълбоко, за да могат да плават салове. Обикновено се налага хората да ги носят на ръка, както и останалия си товар, когато минават през брода – отвърна Джохаран.

Докато ги слушаше, Айла забеляза, че водата е доста бистра и могат да се видят както камъните на дъното, така и някои рибки. После установи, че средната част на реката предоставяше невероятна гледка към цялата местност. Отпред, на левия бряг, видя скала с пещери. Сигурно вървяха натам. Зад скалата някакъв приток се вливаше в реката. От другата страна на притока започваше планинска верига от стръмни върхове. Обърна се на другата страна. Нагоре по реката, на север, също забеляза високи скали, както и огромната паст на Деветата пещера, разположена на десния бряг.

Джохаран тръгна отново и след него се заточи дългата върволица от хора. Насочваха се към Третата пещера на зеландониите. Айла забеляза, че някои ги чакаха отпред и им махаха. Позна Карея и зеландони от Единайсетата пещера. Колоната продължи да се увеличава. След малко Айла успя да огледа по-подробно огромната скална стена отпред – една от най-впечатляващите в долината.

Тя беше изсечена и оформена от същите природни сили, създали и другите пещери в района. Имаше по две, а на места и по три тераси, подредени една над друга. На половината път до масива се простираше скален път, дълъг стотина метра, който водеше към пещерен отвор. Това беше основното ниво за всекидневни дейности на членовете на Третата пещера. Тук се намираха повечето им жилища. Терасата предлагаше защита на хората отдолу, а тези отгоре бяха защитени от скален покрив.

Джондалар забеляза, че Айла оглежда високия варовиков масив, и спря, за да може да го настигне.

– Мястото, където Тревистата река се влива в реката, се нарича Двете реки – каза ѝ той. – Този район се нарича Скалата на двете реки,

защото гледа към мястото на вливането.

– Мислех, че се нарича Третата пещера – отвърна Айла.

– Това е домът на Третата пещера на зеландониите, но се нарича Скалата на двете реки. По същия начин домът на Четиринайсетата пещера се нарича Малката долина, а на Единайсетата – Речната обител – обясни Джондалар.

– Тогава как се нарича домът на Деветата пещера?

– Деветата пещера.

– Защо си няма име като другите?

– Не знам. Винаги се е казвала Деветата пещера. Сигурно също биха могли да я нарекат „Скалата на двете реки“, защото наблизко Гористата река се влива в реката. Но това име вече е било дадено на Третата пещера. Или пък „Голямата скала“, но така вече е кръстено друго място.

– Има и други имена, с които бихте могли да я кръстите. Нещо като Падащия камък например. Никъде няма подобно нещо, нали?

– Не, поне аз не съм виждал.

– Но Деветата пещера си се нарича просто Деветата пещера. Интересно защо?

– Може би защото нашият навес е уникален поради много причини. Никой не е чувал или виждал друг толкова голям скален заслон, който е приютил толкова много хора. Той също така гледа към две реки, но в долината на Горската река има повече дървета, отколкото в другите. От Единайсетата пещера винаги ни молят да си секат дървета оттук, за да си направят салове. А и както ти спомена, имаме Падащия камък. Всички знаят за Деветата пещера, дори хората от по-далечни места. Никое друго име не може да я опише напълно. Така и е останала известна – Деветата пещера.

Айла кимна, но продължи:

– Според мен името е това, което прави едно нещо уникално и единствено.

Докато приближаваха дома на Третата пещера, тя видя опънати палатки, навеси, рамки и стойки, разположени между подножието на скалата и реката. Тъмни кръгове от загасени и запалени огньове бяха разпръснати сред постройките. Това беше главната работна площ на Третата пещера – включваше малък док на брега, на който завързваха саловете.

Територията на Третата пещера обхващаше не само скалата, но и района под каменните тераси чак до бреговете на двете реки и някои местности отвъд тях. Всички тези земи не бяха тяхна изключителна собственост. Хората от съседните пещери можеха спокойно да се

разхождат върху територията на други пещери и да използват ресурсите им, но се смяташе за проява на добър тон първо да помолиш или да те поканят. Подобни нрави бяха разбираеми от възрастните. Децата, разбира се, можеха да се разхождат където си поискат.

Районът между Горската река на север от Деветата пещера и Тревистата река при Скалата на двете реки на юг се смяташе за обща собственост на зеландонийците, които живеяха там. Всъщност той представляваше обширна площ, из която бяха разпръснати много семейства, макар че обитателите му не бяха разположили нарочно жилищата си в този ред, нито пък селото си имаше име. Но когато Джондалар още се намираше на път и разказваше, че е от Деветата пещера на зеландониите, хората свързваха името не само с пещерата, но и с цялата прилежаща околност.

Гостите започнаха да изкачват пътеката към основното ниво на Скалата на двете реки. Те спряха, когато стигнаха долното ниво, за да изчакат един човек. Докато стояха там, Айла се подпря на най-близката до нея стена.

– Това е Кимеран – каза Джондалар, широко усмихнат. Тя погледна към непознатия. Рус, по-висок от Джохаран, той идеално се разбираше с езика на тялото с вожда на Деветата пещера. Двамата очевидно се отнасяха като равни един с друг.

Новодошлият огледа вълка със страх, но не каза нищо и всички продължиха към горния етаж. Когато стигнаха, Айла отново се спря – този път беше пленена от невероятната панорамна гледка. Затаи дъх. Предната каменна тераса на Третата пещера предлагаше гледка към цялата местност. Нагоре по Тревистата река във водите ѝ се вливаше друга, по-малка.

– Айла.

Тя се обърна, щом чу името си. Зад нея стоеше Джохаран заедно с мъжа, който току-що се беше присъединил към тях.

– Искам да те запозная с този човек.

Мъжът пристъпи напред и протегна двете си ръце. Обаче остана нащрек заради вълка до нея, който го гледаше с голямо любопитство. Донякъде приличаше на Джондалар с русата коса и високия си ръст. Тя направи знак на животното да стои мирно и поздрави мъжа.

– Кимеран, това е Айла от мамутой... – започна Джохаран.

– Айла това е Кимеран, вожд на Старото огнище на Втората пещера, потомък на Основателя на Седмата пещера на зеландониите.

– В името на Дони, Великата Майка Земя, ти си добре дошла в

земята на зеландониите, Айла от мамутоите – каза Киран.

– В името на Мут, Майка на всички, известна още като Дони и под други имена, те приветствам, Киран, вожд на Старото огнище на Втората пещера на зеландониите – отвърна Айла и се усмихна.

Киран забеляза чуждестранния ѝ акцент и слънчевата ѝ усмивка. „Наистина е много красива – каза си той, – но какво друго би могло да се очаква от красавец като Джондалар?“

– Киран! – обади се Джондалар, когато приветствените думи свършиха. – Радвам се да те видя!

– И аз също, Джондалар.

Двамата си стиснаха силно ръцете и се прегърнаха.

– Значи сега си вожд на Втората пещера?

– Да, от няколко години. Питам се дали ще успееш да се върнеш. Чух, че си тук, но исках лично да се уверя.

– Айла, с Киран сме приятели от много отдавна. Двамата заедно преминахме през церемонията за възмъжаване, получихме поясите си – станахме мъже едновременно – каза Джондалар. – Бяхме на една възраст, но аз стърчах над всички, защото бях най-висок. Много се зарадвах, когато дойде и Киран – той беше висок колкото мен. Исках да заста на до него, за да не се набивам на очи. Той май се чувстваше по същия начин. Киран, мисля, че трябва да се запознаеш с Вълчо.

– Да се запозная?

– Да, Вълчо няма да те нарани. Айла ще ви запознае. След това ще се отнася с теб като с приятел.

Киран беше объркан, когато Джондалар го отведе при четирикракия хищник. Беше най-едрият вълк, който някога бе виждал, но жената очевидно не се боеше от животното. Тя коленичи и сложи ръка на врата му, след което погледна към Киран и се усмихна. Вълкът седеше с отворена уста и оголени зъби, а езикът му висеше отстрани. Този вълк да не би да му се присмиваше?

– Протегни си ръката, за да може Вълчо да я помирише – инструктира го Джондалар.

– Как го нарече? – попита Киран и се отдръпна. Не беше склонен да остави беззащитна ръката си на животното. Но, от друга страна, хората наоколо ги гледаха и не искате да го помислят за страхливец.

– Така го е кръстила Айла. На езика на мамутоите това означава „вълк“.

Когато русокосата жена взе дясната му ръка, Киран разбра, че няма накъде повече да се увърта. Пое си дълбоко дъх и ѝ позволи да

приблужи важния за него крайник до пастта с остри зъби.

Беше изненадан, както и повечето други хора, когато тя му показва как да докосне вълка и когато звярът облиза ръката му. Ала щом почувства живата топлина на Вълчо, той беше изумен как животното остана спокойно и неподвижно. Щом превъзможна изненадата си, Кимеран обърна по-голямо внимание на жената.

Що за сила и власт притежаваше тя? Зеландони ли беше? Той добре познаваше уникалните способности на шаманите. Тя говореше идеално зеландонски, но имаше странен акцент. Почти гълташе някои от звуците. Имаше и вид на чужденка, но беше красива, екзотична чужденка. Вълкът също беше част от екзотиката. Как ли го контролираше? Той ги погледна много учудено, почти със страхопочитание.

Айла беше проследила всичките промени в изражението на лицето му, включително и почудата. Беше готова да се засмее и затова извърна глава. После отново го погледна.

– Грижа се за Вълчо, откакто беше малко вълче – каза му тя. – Той беше отгледан заедно с децата от Лъвския бивак. Свикнал е с хора.

Кимеран се изчерви. Сякаш беше прочела мислите му и отговори на въпроса му, преди дори да го е задал.

– Сам ли дойде? – попита го Джондалар.

– Идват и още. Чухме, че Джохаран иска да организира лов, преди да заминем за Летния събор. Манвелар изпрати глашатай до Седмата пещера, а те изпратиха при нас. Аз обаче дойдох пръв.

– Пещерата на Кимеран е натам, Айла. – Джондалар посочи надолу към долината на Тревистата река. – Виждаш ли она малък приток? – Тя кимна. – Това е Малката тревиста река. Ако вървиш покрай нея, ще стигнеш до Втората и Седмата пещери. Те са свързани и членовете им живеят от двете страни на гъста зелена поляна.

Двамата мъже започнаха да си припомнят стари случки. Вниманието на Айла обаче отново беше привлечено от панорамната гледка. Просторната горна тераса на Третата пещера даваше на обитателите ѝ много предимства. Голямата надвиснала скала защитаваше от неприятното време и в същото време мястото имаше прекрасен изглед към околността.

За разлика от залесената долина до Деветата пещера долините на Тревистата и Малката тревиста река бяха богати на гъста трева, но различни от широките поляни край реката. Бреговете на главната река бяха очергани от различни видове дървета и храсти, но отвъд тясната гора имаше открито поле с ниска трева, което беше любимо на животните.

От другата страна на реката, на запад, широката равнина свършваше при верига от хълмове, които завършваха с тревисто плато.

Долините на Тревистата и Малката тревиста река се характеризираха с по-голяма влажност, в определено време от годината с почти бластит терен. На места тревата беше по-висока от човешки бой и често се смесваше с други храсти и растения. Големото разнообразие от растения привличаше различни видове тревопасни животни, които мигрираха през сезоните тук.

Тъй като главната тераса на Скалата на двете реки гледаше към двете долини, мястото беше идеално за наблюдение на бродещите стада. В резултат с течение на времето хората от Третата пещера бяха придобили невероятни умения в проследяването на животните, както и познания за миграционните предпочитания на стадата и кои от тях кога се появяват в района. В крайна сметка ловните им способности постоянно се усъвършенстваха. Макар че членовете на всяка пещера ловуваха, копията на ловците от Третата пещера, живеещи в Скалата на двете реки, бяха улучили и повалили повече дивеч от другите.

Славата на хората от Третата пещера като ненадминати ловци отдавна се бе разнесла сред повечето зеландонийци. Те бяха тези, към които другите се обръщаха за съвети и информация, когато се планираше лов. Особено когато се организираше всеобщо подобно мероприятие.

Тревистите долини на двете реки, които се съединяваха точно под терасата, се откриваха между високите скални масиви. Заедно с вливащите се води на Тревистата река реката течеше на югозапад, притисната от подножията на скалите, и изчезваше далеч на юг към Великите води.

Айла погледна надясно, на север – натам, откъдето бяха дошли. Долината на реката представляваше широка зелена ливада, сред която се виеха искрящите под слънчевите лъчи води. Виждаха се хвойни, брези, върби и борове, а от време на време и някой друг дъб. Дърветата допълнително очертаваха течението на реката. На другия бряг, където реката правеше остър завой в посока към изгряващото слънце, се открояваха високите скали и скалният покрив на Деветата пещера.

Манвелар бързо закричи към тях, усмихнат и готов да ги посрещне. Макар че белокосият мъж не беше никак млад, на Айла ѝ направи впечатление неговата жизненост и увереност. Трудно ѝ беше да определи възрастта му. След приветствията и формалните представяния Манвелар поведе групата към едно незаето място върху основната тераса.

– Тъкмо приготвяме обяда – обяви Манвелар. – Но ако някой е жаден, тук има вода и купи. – Той посочи няколко големи водни меха,

подпрени на един камък. Наблизо лежаха купите.

Повечето хора приеха поканата, но мнозина от тях си носеха лични купи за пиене. Нормално беше човек да си носи лична купа, паница и нож за ядене, прибрани в торба, когато отиваше на кратко пътуване или на гости. Айла беше взела паница дори за Вълчо. Хората гледаха удивени как огромното животно жадно пи от водата, която тя му беше сипала. Някои се усмихнаха. До известна степен действаше успокояващо, че вълкът, привързан към жената с някаква необяснима и мистериозна духовна връзка, се нуждаеше от вода като най-обикновено създание.

Някои седнаха на камъните, а други останаха прави. Манвелар изчака докато всички млъкнат и се успокоят. После се обърна към една млада жена до него:

– Бяхме сложили съгледвачи – тук и при Втората гледка – през последните два дена – каза.

– Това е Втората гледка, Айла – обясни й тихо Джондал. – Тя проследи накъде сочеше ръката му. От другата страна на мястото, където се сливаха реките, имаше друга малка пещера, стърчаща под остър ъгъл в началото на верига от скали, която вървеше успоредно с реката и потоците ѝ. – Макар че е разделена от Тревистата река, Третата пещера смята Втората гледка за част от Скалата на двете реки.

Айла отново погледна натам, след което направи няколко крачки, за да погледне от ръба надолу към водата. От мястото си забеляза, че при устието си Тревистата река се разширяваше в малка ветрилообразна делта, преди да се влее в по-големия воден поток. На десния бряг на помалката река, в подножието на Скалата на двете реки, имаше пътека, която водеше на изток и се раздвояваше някъде там, до течащите води. Айла забеляза, че второто разклонение на пътеката вървеше към брега на Тревистата река, в единия край на делтата. Там, на плиткото, Третата пещера пресичаше Тревистата река.

От другата страна втора пътека прорязваше долината, образувана от поречието на двете реки, и водеше към стърчащия връх на пещерата. Тясна и висока, тя не предлагаше кой знае колко голям подслон, но една каменна пътека водеше нагоре – към една скална платформа, от която също се виждаха долините на двете реки.

– ...Телефона дойде със съобщение точно преди да пристигнете – каза Манвелар. – Очертават се няколко възможности за успешен лов, Джохаран. От известно време следим движението на едно смесено стадо от около осем едри елена и няколко по-млади. А Телефона пък току-що откри голямо стадо зубри.

– И едното, и другото ще свършат работа. Зависи кое ще имаме по-големи шансове да нападнем и стигаме. Ти какво предлагаш? – попита Джохаран.

– Ако бяхме само ловци от Третата пещера, може би щяхме да издебнем стадото на елените при реката и да убием няколко, докато я прекосяват. Но ако искаме по-голяма плячка, съветвам да тръгнем след зубрите и да ги притиснем, за да се предадат.

– Можем да направим и двете неща – намеси се Джондалар.

Неколцина се усмихнаха.

– Иска ги всичките? Той винаги ли е толкова нетърпелив? – подметна някой.

– Нетърпелив е, и то не само за лов на животни – отвърна друг женски глас. Последва кикотене.

Айла видя жената. Беше Карея, вождът на Единайсетата пещера. Спомни си как се запозна с нея. Тогава беше впечатлена от нея, но сега не хареса закачката ѝ. Сякаш се присмиваше на Джондалар, а самата Айла съвсем скоро беше станала обект на присмех. Погледна го, за да види как реагира. Лицето му бе зачервено, но въпреки всичко беше широко усмихнат. „Притеснен е и гледа да не го показва“ – каза си Айла.

– Може и да съм бил нетърпелив, но мисля, че нищо не ни пречи да се справим. Когато живеехме с мамутоите, Айла се качи на коня и помогна на хората от Лъвския бивак да примамят зубри в капана и да ги обкръжат – опита се да им обясни той, – Един кон тича по-бързо от един човек. Можем да насочваме конете, накъдето си поискаме. Ще видите колко е лесно да се повали едър елен с помощта на копнехвъргача. – Вдигна оръжието, докато говореше.

Имаше някаква тясна и плоска дървена дръжка. Изглеждаше доста опростено.

– И ти твърдиш, че ще имаме успех и на двете места? – попита го Джохаран.

Разговорът беше прекъснат от хората от Третата пещера, които донесоха храна. След като се наобядваха, присъстващите продължиха дискусиата си. Стана ясно, че мястото, където се намира стадото зубри, не е далеч от заложен капан. Ловците решиха да поправят капана на първия ден и ако успееша, а зубрите не избягаха дотогава, щяха да ги нападнат на следващата сутрин. В същото време обаче щяха да дебнат и елените. Айла внимателно изслуша плановете, но не предложи услугите си. Щеше да наблюдава как вървят нещата и тогава да реши.

– Е, я да видим това чудесно ново оръжие, Джондалар – каза брат

му накрая.

– Да – съгласи се Манвелар. – Много съм любопитен. Ще използваме полето за упражнения в Тревистата долина.

ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА

Полето за упражнения се намираше в подножието на Скалата на двете реки и представляваше кално трасе, утъпкано от честа употреба. Дори тревата бе изпомачкана от големия брой хора, които редовно се упражняваха тук. Единият край на трасето беше отбелязан с голямо откъртено парче варовик. Някога острите му краища бяха закръглени. На другия край бяха изправени рамки със завързани четири кожи с дупки от копия по тях. На всяка от кожата бе нарисуван силуетът на някакво животно.

– Ще трябва да преместиш мишените още по-далеч, поне на два пъти по-голямо разстояние – каза Джондалар.

– Два пъти? – Карая учудено изглежда дървеното устройство в ръцете му.

– Най-малко.

Оръжието беше издялано от право парче дърво и бе дълго колкото разстоянието от пръстите до лакътя на ръката му. Беше тясно и плоско и имаше жлеб по средата. В единия край бяха прикрепени две кожени примки. В опората в задната част имаше кука, която влизаше в дупката, направено в дръжката на късото копие.

Джондалар извади кремъчно острие, прикрепено към къса дървена пръчка. То приличаше по-скоро на нож, отколкото на копие. После извади друга пръчка с пера в задната част. Вкара острието в отвора на пръчката с перата и се получи нормално копие.

– Откакто изобретих това копие, направих няколко нововъведения – обясни Джондалар. – Постоянно изпробвам нови идеи, за да проверя дали действат. Тази за отделните части се оказа добра.

От тълпата се чу мърморене. Наистина беше трудно да се изработи права дръжка на копие, а сред присъстващите имаше доста ловци, на които им се беше случвало да си счупят копието в най-решителния момент.

– Сигурно забелязвате, че това копие е по-леко и по-късо от другите – продължи младият мъж.

– Точно така! – възкликна Джохаран. – Чудех се какво е по-различното в него. По-леко е, по-женствено е. Като „Копие-Майка“.

– Открихме, че по-лекото копие лети по-добре.

– Но ще може ли да прободe животното? – усъмни се Брамевал. –

Според мен на копието му трябва тежест. Ако е прекалено леко, то ще отскача от дебелината кожа.

– Мисля, че е време да ви покажа – каза Джондалар и тръгна към падналите скали. Извади резервни пръчки за копията и острието, които обаче не бяха с еднаква форма. Някои бяха направени от кремък, други – от остри кости. Сглоби още няколко копия, докато Рушемар и Солабан преместиха мишената по-надалеч.

– Така достатъчно ли е? – извика Солабан.

Джондалар хвърли поглед към Айла. Вълкът се беше разположил до нея. Тя държеше своя копиехвъргач, а на гърба си имаше колчан с вече сглобени копия. Усмихна му се.

– Става – отвърна той. Беше в обсега на оръжието, всъщност дори доста близо, но за първа демонстрация щеше да свърши работа. Освен това така щеше да е по точен. Всички гледаха да стоят по-надалеч от непознатото устройство.

Като държеше копиехвъргача в хоризонтално положение с дясната си ръка, постави копието в жлеба и вкара пръчката в куката. Изстреля го толкова бързо, че много хора не забелязаха как задният край на оръжието подскочи и ремъците си свършиха работата.

Видяха само как копието изхвърча с двойно по-висока скорост и се заби по средата на нарисувания върху кожената мишена елен. За тяхна изненада второ копие последва първото с почти същата сила и попадна на сантиметри от първото. Айла беше стреляла веднага след Джондалар с нейния копиехвъргач. Всички бяха изумени и онемяха. След като се окопитиха, започнаха да се надпреварват да задават въпроси.

– Видяхте ли това!

– Не видях как го хвърли, можеш ли отново да го повториш, Джондалар?

– Това копие едва не излезе от другата страна на мишената, как го хвърли толкова силно?

– И нейното също се заби. Какво ли им дава такава невероятна сила?

– Може ли да погледна това нещо? Как му викаш? Копиехвъргач?

Последните въпроси дойдоха от Джохаран и Джондалар му подаде оръжието. Брат му предпазливо го огледа. Отзад забеляза издълбано изображение на елен. Беше виждал такова нещо и преди.

– Не е зле за един каменар – каза и посочи към елена.

– Откъде разбра, че аз съм го направил?

– Спомних си времето, когато искаше да ставаш резбар,

Джондалар. Още пазя чинията, която ми подари. Върху нея имаше подобна фигурка. Но откъде взехте това оръжие? – попита той и му го върна. – И как се използва?

– Изработих го, когато живях с Айла в нейната долина. Никак не е трудно за употреба, но е необходима известна практика. С него мога да хвърлям на много голямо разстояние, но Айла е по-точна. – Той взе ново копие. – Виждаш ли малката дупка, която съм издълбал в задната част на копието?

Джохаран и още няколко души се скупчиха, за да погледнат.

– За какво служи тя? – попита Карей.

– Сега ще ви покажа. Виждате ли куката в задната част на копиехвъргача? Тя влиза в дупката ето така. – Джондалар постави ствола на копието пред куката. После така го нагласи, че да легне в жлеба. Пъхна палеца и показалеца си в кожените гайки и наведе оръжието в хоризонтално положение. Всички искаха да видят. – Айла, защо и ти не им покажеш.

Русокосата жена повтори демонстрацията.

– Тя го държи по по-различен начин – забеляза Карей. – Сложила е показалеца си и средния пръст, а не като Джондалар – палеца и показалеца.

– Много си наблюдателна, Карей – отбеляза Мартона.

– Така ми е по-удобно – обясни Айла. – И по двата начина става. Можеш да го държиш както си искаш, стига да ти е удобно.

Карей кимна и продължи:

– Освен това твоите копия са по-леки и по-къси.

– В началото използвахме по-големи копия, но Джондалар стигна до извода, че по-леките са по-добри. Боравенето с тях е по-лесно и са по-точни – отвърна Айла.

Джондалар продължи да показва.

– Когато хвърлям, забележете как задната част на копиехвъргача се повдига и дава допълнителна начална скорост на копието. – И той им показа как става това със забавено движение на дясната си ръка.

– Когато протегнеш копиехвъргача, сякаш ръката ти става два пъти по-дълга – отбеляза Бrameвал. Досега не беше много словоохотлив. Айла си спомни, че е вожд на Четиринайсетата пещера.

– Ще стреляш ли отново? Покажи ни още веднъж как действа – по-моли Манвелар.

Джондалар замахна, прицели се и стреля. Копието отново улучи целта, а секунда по-късно това на Айла го последва.

Карейя погледна към жената, която Джондалар бе довел със себе си, и се усмихна. Не знаеше, че русокосата чужденка е толкова ловка. Това доста я изненада. Очакваше тя да прилича повече на Марона – жената, която бе избрал, преди да замине. Но явно си струваше човек да опознае по-добре новата му избраница.

– Искаш ли и ти да опиташ, Карейя? – попита я Айла.

– Да, бих опитала – отвърна водачката на Единайсетата пещера и широко се усмихна. Тя взе копиехвъргача и го огледа, докато Айла й приготви ново копие. Карейя забеляза издълбания зубър на приклада и се запита да не би да е дело на Джондалар. Очевидно беше направена скоро. Не беше нещо кой знае какво, но беше красива.

Вълчо обикаляше наоколо, докато Айла и Джондалар показваха на хората как да се упражняват, за да се научат да стрелят точно с новото ловно оръжие. Докато някои все пак успяха да хвърлят копията на голямо разстояние, очевидно беше, че за да постигнат точност, щяха да са необходими още доста упражнения. Айла стоеше отзад и наблюдаваше, когато забеляза някакво движение с периферното си зрение. Вълчо преследваше нещо. Тя извади прашката си и няколко камъка.

Постави един от камъните в гнездото на прашката и когато яребицата прелетя над главата ѝ, тя се прицели и изстреля камъка със светкавична бързина. Едрата птица тупна на земята и в същия миг втора птица изпърха във въздуха. Русокосата жена зареди втори камък и свали и нея.

Вълчо вече беше открил първата яребица. Айла го пресрещна и извади птицата от устата му. После взе втората и ги подреди в краката си. Сети се, че сезонът е подходящ, и започна да оглежда внимателно тревата. Откри яребицето гнездо и взе оттам няколко яйца. Сега ще може да сготви любимото ястие на Креб – пълнена с яйца яребица.

Беше доволна от себе си. Върна се заедно с Вълчо. Увлечена в занеманието си, не бе забелязала как всички са изоставили упражненията и я гледат. Някои се усмихваха, но повечето бяха много изненадани. Широка усмивка беше изгряла на лицето на Джондалар.

– Нали ви казах, че е добра с прашката? – наруши тишината той.

– Но не спомена, че използва вълка, за да вземе дивеча. С нейната прашка и вълка защо изобщо ви е трябвало да измисляте нещо подобно? – попита Джохаран и вдигна във въздуха копиехвъргача.

– Всъщност именно нейната прашка ме наведе на тази мисъл – отвърна брат му. – А и тогава още го нямаше Вълчо, макар че използваше за лов пещерния лъв.

Повечето присъстващи си помислиха, че Джондалар се шегува,

въпреки че докато гледаха тази жена с двете яребици в ръка и вълка до нея, не знаеха да вярват или не.

– Как изобрети копиехвъргача? – попита Джохаран. Сега беше – негов ред да задава въпроси, а и все още държеше в ръцете си оръжието.

– Като гледах как Айла хвърля камъни с прашката, поисках да мога да хвърлям така копия. Въсщност първите ми опити бяха с прашка, но после осъзнах, че ми трябва нещо по-твърдо и здраво. В крайна сметка стигнах до тази идея. Но тогава не знаех как да я използвам. Необходима е известна практика, както вече сигурно се досещате. Научихме се да стреляме с копиехвъргач и от коня. Може би трябва да ви покажем. Жалко, че не взехме конете, ала поне ще ви покажа колко надалеч могат да се хвърлят копия.

Джондалар издърпа едно от копията от мишените, взе оръжието от Джохаран и отстъпи назад няколко метра. Прицели се отново към мишените, но вместо да насочи копиехвъргача направо към тях, той го вдигна и запрати копието колкото се може по-надалеч. То прелетя над мишените, измина още толкова разстояние и падна в тревата. Всички отново ахнаха от изумление.

Доиде редът на Айла. Макар че не притежаваше мъжката сила на Джондалар, копието ѝ падна съвсем близо до неговото. Нейната физическа сила беше по-голяма от тази на повечето жени. Беше резултат от детството ѝ в Клана. Хората там бяха по-силни и по-яки от другите. За да остане с тях и за да може да изпълнява и най-леката работа, което се очакваше от жените и момичетата от Клана, тя трябваше да развие здрава костна система и повече мускулна сила, отколкото беше нормално за представителките на нейния пол.

Щом събраха копията, хората веднага започнаха да обсъждат новото оръжие. Хвърлянето на копие с копиехвъргач не беше много по-различно, отколкото с ръка. Разликата беше в ефективността и резултата. В първия случай то летеше поне два пъти по-далеч и с много по-голяма сила. Това беше най-обсъжданото качество, тъй като всички веднага си дадоха сметка колко по-безопасно ще е за ловеца да хвърля копието от по-далечно разстояние.

Макар и не много често, но се случваха ловни злополуки. Не един и двама ловци бяха осакатени или убити от обезумели от болка ранени животни. Въпросът беше колко време и усилия ще са необходими, за да стане човек ако не отличен като Айла и Джондалар, то поне приличен стрелец.

На пръв поглед новото оръжие изглеждаше много просто.

Действието му обаче се основаваше на принципи, които, макар и интуитивно разбираеми, все още не бяха систематизирани и описани подробно. Копиехвъргачът представляваше дръжка, действаща на принципа на механичния лост, която придаваше начално ускорение на копието и то летеше много по-далеч и много по-бързо в сравнение с копието, метнато с ръка.

Хората открай време използваша най-различни ръчни приспособления. Всяко от тях умножаваше мускулната сила. Например остро парче кремък, кварц или друг камък се превръщаше в режещ инструмент, но дръжката увеличаваше силата на острието, а заедно с това и ефективността на ножа.

Но копиехвъргачът не беше поредното приспособление, в което старите принципи заблестяват с нова светлина. Той беше пример за вродения талант на хора като Джондалар и Айла, които подпомагаше оцеляването им. Представляваше демонстрация на способността им да имат идеи, да ги реализират в полезни вещи и да осъществяват на практика абстрактни концепции. Това беше най-важният им Дар, въпреки че дори не го осъзнаваха.

Гостите прекараха останалата част от деня в обсъждане на стратегията за предстоящия лов. Те решиха да тръгнат след стадото зубри, тъй като в него имаше повече животни. Джондалар отново предложи да направят хайка и за зубрите, и за едрите елени, но не настояваше много. Айла не каза нищо – вместо това реши да изчака и да наблюдава. Ловците бяха нагостени с още едно ядене и бяха поканени да пренощуват. Някои предпочетоха да останат, но Джохаран искаше да направи някои приготовления преди лова, а и беше обещал на Карей да се отбие за малко в Единайсетата пещера на връщане.

Навън още беше светло, макар че слънцето вече залязваше на запад, когато членовете на Деветата пещера продължиха по пътеката. Когато стигнаха сравнително равния терен до брега на реката, Айла се обърна и отново погледна нагоре към етажите на Скалата на двете реки. Някои от хората им махаха и с жестове ги подканяха отново да се върнат.

Те минаха покрай брега, заобиколиха скалата и продължиха по течението на реката. Скалистата стена от тяхната страна на реката ставаше все по-ниска. В долната част на склона имаше каменен подслон. Малко по-нагоре по склона имаше още един, разположен успоредно на земната тераса. Наблизо се виждаше и малка пещера. Двата подслона,

пещерата и дългата тераса представляваха място обиталището на друга общност в този гъсто населен район – Единайсетата пещера на зеландониите.

Карей и хората от Единайсетата пещера бяха тръгнали от Скалата на двете реки преди сънародниците им от Деветата пещера и когато те пристигнаха, тя ги посрещна заедно със зеландони на Единайсетата пещера. Щом ги видя, Айла забеляза, че Карей е по-висока от зеландони. Когато обаче приближиха, видя, че всъщност шаманът беше доста слаб и нисък. Ала когато я приветства, железната му хватка компенсира ръста и телосложението. Зеландони беше жилив и тя усети в него вътрешна енергия и увереност, но и още нещо. Този мъж имаше поведение, което я беше подвело в първоначалната ѝ преценка.

Изведнъж осъзна, че шаманът се отнася с нея по-различно от другите зеландонийци. Очевидно той не гледаше на жените като на предмет за сексуално удоволствие. Когато живееше в Лъвския бивак, веднъж с голям интерес изслуша историята за двама души, в които едновременно съжителстваха и мъжкото, и женското. После си спомни как Джондалар ѝ каза, че зеландони с подобни черти са много добри лечители. Може би това щеше да е един от хората, с които да си говори на лечебни теми.

Той ѝ се усмихна приятелски:

– Добре дошла в Речната обител, дом на Единайсетата пещера на зеландониите.

Друг мъж, който стоеше зад шамана, го гледаше топло и любвеобилно. Беше доста висок и имаше нормални мъжки черти. Той обаче я порази с женствените си движения.

Зеландони се обърна към него и му направи знак да се приближи.

– Искам да те запозная с моя приятел Маролан от Единайсетата пещера – каза шаманът и продължи с официалното представяне, което се стори на Айла по-дълго от обикновеното.

Докато той говореше, Джондалар застана до нея, което ѝ даде по-голяма увереност. Тя му се усмихна, след което се здрависа с мъжа. Той беше по-нисък от Джондалар, но малко по-висок от самата нея.

– В името на Мут, Великата майка на всички, известна още като Дони, те приветствам, Маролан от Единайсетата пещера на зеландониите – поздрави го тя.

Маролан се усмихна сърдечно. Изглежда, разговорът му беше интересен, но трябваше да отстъпят настрана и да направят място за другите пристигащи, които зеландони на Единайсетата пещера посрещаше. Айла си каза, че по-късно ще имат време да си поговорят.

Тя огледа околността. Макар мястото да се намираше по-високо от брега, все пак беше близо до реката. Каза го на Маргона.

– Да, близо са до реката – съгласи се възрастната жена. – Някои смятат, че има опасност да пострадат от наводнение. Според зеландони в Старите легенди на някои места бегло се загатва за подобно нещо. Но в момента няма жив човек, дори и най-старият, който да си спомня някога това място да е било наводнявано. А пък и определено се възползват от местоположението си.

Уиламар ѝ обясни, че благодарение на близкия воден достъп, хората от Единайсетата пещера се занимават главно с риболов и с воден транспорт.

– Речните салове се използват за превозване на големи товари – храни, стоки или хора – изрече той. – Членовете на Единайсетата пещера са известни не само като добри лоцмани на саловете, но също и с това, че сами си ги изработват.

– Изработването на салове е техният занаят – добави Джондалар. – Районът им е известен като Речната обител.

– Затова ли са тези трупи? – попита тя и посочи към скелетата, построени близо до водата. Бяха ѝ познати. Беше виждала подобни конструкции и преди. Помъчи се да си спомни къде. Жените сармунаи използваха салове. Когато веднъж Джондалар изчезна и тя тръгна да го търси, стигна до една река и видя малък сал.

– Не всичките са за това. Онази постройка, която прилича на голям сал, е техният док. По-малките платформи, завързани за него, са самите салове. Повечето пещери си имат места по реката, където завързват саловете. Някои са малки, други – по-големи, но никое от тях не прилича на този. Когато някой реши да пътува по вода или да превозва нещо, отива в Единайсетата пещера, за да се уговори с тях. Те редовно правят курсове – отвърна Джондалар. – Хубаво е, че се отбихме тук. Отдавна искам да им разкажа за шарамудойците и техните чудесни и маневрени лодки.

Джохаран чу разговора им.

– Според мен няма да имаш много време да се задълбочаваш в разказите си точно сега, освен, ако не си решил да останеш тук. Бих искал да се върнем в Деветата пещера, преди да се стъмни – намеси се той. – Обещах на Карея да се отбия, защото тя искаше хората да те видят, Айла. Освен това мисля да попътувам по реката със сал след лова, за да се срещна с някои от другите вождове и да поговоря с тях за Летния събор.

– Ако имахме една от онези малки издълбани лодки на

шарамудоите, двама души спокойно щяха да могат да се придвижват по реката, без да притесняват Единайсетата пещера и без да е необходимо да се управляват тежките салове – отвърна Джондалар.

– За колко време се изработва една лодка? – попита Джохаран.

– Изисква доста много работа. Но щом бъде направена, става много издръжлива.

– Но сега няма как да се изработи набързо?

– Не. Мислех си за по-късно.

– Ще трябва да стигна нагоре по течението на реката и да се върна до няколко дена. Ако членовете на Единайсетата пещера планират пътуване, ще мога да ги придружа. Но ако трябва, ще отида пеша.

– Би могъл да използваш коне – предложи Айла.

– Ти би могла да използваш коне, Айла. – Джохаран се усмихна. – Аз обаче не знам как да ги накарам да ме послушат и да вървят в желаната от мен посока.

– Един кон може да носи двама души. Можеш да яздиш зад мен.

– Или зад мен – обади се Джондалар.

– Е, някой път може. Но сега по-добре да питам дали планират пътуване със сал.

Те не бяха забелязали идването на Карея.

– В интерес на истината, мислех си за подобно пътуване нагоре по течението на реката – каза тя. Всички се обърнаха към нея. – Аз също ще ходя на срещата, Джохаран и ако ловът е успешен, няма да е лошо да занесем малко месо на мястото, където се провежда Летният събор, и да го скрием предварително. Мисля, че тази година ще присъстват много хора. – Карея се обърна към Айла: – Разбирам, че не можеш да останеш за по-дълго, но исках да ти покажа нашето място и да те запозная с някои хора.

Джондалар изглежда недоверчиво водачката на Единайсетата пещера. Тя най-много му се беше присмивала за новаторските му предложения. Макар че сега, изглежда, беше доста впечатлена от Айла... след като тя показва уменията си. Може би е добре да изчака с разказа за лодките. И да говори за тях с някой друг, а не с Карея. Трябва да помисли кой от пещерата е най-добрият майстор на салове.

Спомни си, че мъжете рядко се интересуваха от Карея. Не защото беше грозна, а защото самата тя не показваше голямо влечение към представителите на противоположния пол. Ала, от друга страна, не се интересуваше и от жени. Открай време живееше с майка си, Дорова. Дали още беше с нея?

Майка ѝ никога не беше живяла заедно с мъж. На хората им се струваше странно името, което беше избрала за дъщеря си. Най-вече защото напомняше на думата „кураж“.

Дали не искаше Карея да притежава кураж? Наистина, изискваше се голяма смелост да бъдеш водач на пещера.

Айла очакваше вниманието на Вълчо да бъде привлечено от непознатите и затова се наведе, за да го успокои. Животното пък успокои нея. Трудно беше да си в центъра на вниманието на толкова много хора, а по всяка вероятност това едва ли щеше да се промени скоро. Поради тази причина съвсем не гореше от ентузиазъм да присъства на Летния събор, макар и да очакваше с нетърпение Брачните обреди, когато щеше да стане съпруга на Джондалар. Пое си дълбоко въздух, издиша и се изправи. Даде знак на вълка да стои наблизко и придружи Карея към жилищните пространства на Единайсетата пещера.

Те приличаха на всички останали в района. Някои незначителни разлики в твърдостта на варовика бяха довели до по-бързото ерозиране на скалите. Така между терасите и висящите скални покриви се бяха отворили пространства, защитени от влагата, но открити за слънчевата светлина. Като се добавят и конструкциите, предназначени да предпазват от вятъра, нишите осигуряваха доста удобни условия за живот дори по време на Ледниковия период.

След като се запозна с няколко души и представи Вълчо на неколцина от тях, Айла беше поведена към друг каменен подслон – там, където живееше Карея. Тя се запозна с майката на водачката, Дорова. Други нейни роднини обаче не видя. Карея явно нямаше съпруг, братя или сестри. Като каза, че да се грижи за пещерата е достатъчно голяма отговорност, тя даде ясно да се разбере, че не желае деца.

Карея направи пауза и изпитателно изгледа Айла, след което каза:

– Тъй като знаеш доста за конете, искам да ти покажа нещо.

Джондалар беше малко изненадан, когато водачката се запъти към една малка пещера. Той знаеше къде отиват, а обикновено в свети места не се водеха гости, особено още през първото им посещение. Стените около входа на галерията бяха изписани с тайнствени линии. Вътре пък имаше няколко грубо изсечени в скалата рисунки, които бяха трудно различими. На тавана обаче беше идеално изобразен кон и някакви други орнаменти.

– Този кон е забележителен – каза Айла. – Който и да го е изрзал в камъка, познава доста добре конете. Той тук ли живее?

– Мисля, че не, но духът му сигурно още витае наоколо – отвърна

Каряя. – Тези рисунки са от много отдавна. Някой от предците сигурно ги е направил, но не знаем кой. Последното нещо, което показаха на Айла, беше докът с два завързани за него сала, и работната площ, където строяха нов сал. Тя с удоволствие би останала за по-дълго, но Джохаран бързаше, а Джондалар ѝ беше споменал, че също иска да направи някои приготовления. Не ѝ се оставаше сама, но обеща да се върне.

Групата продължи на север по течението на реката, към подножието на малък каменист склон, където се разполагаше друг скален подслон. Айла забеляза, че скалните отломки са се натрупали по ръба на плоския масив. Имаше и следи на живот. Зад сипея се виждаха няколко кожени паравана, един от които беше паднал. Стара постеля, толкова износена, че по нея почти не бяха останали косми, беше захвърлена до задната стена. Имаше и следи от огънове, като тези на два от тях бяха оградени с камъни, а над третото пепелище бяха забити два кола.

На Айла ѝ се стори, че от едното огнище се издигаше едва забележим дим. Мястото хем изглеждаше изоставено, хем сякаш бе използвано съвсем наскоро.

– Коя пещера живее тук? – попита тя.

– Никоя – отвърна Джохаран.

– Но всички използват това място – добави Джондалар.

– Тук можеш да се скриеш, когато вали дъжд, и често се събират младежи или влюбени двойки, но никой не живее постоянно – включи се Уиламар. – Хората го наричат просто „Подслона“.

Те продължиха нагоре към Брода. Айла отново видя дома на Деветата пещера на десния бряг. След като пресякоха реката, продължиха по пътеката, очертаваща склона с дървета и храсти, и отново тръгнаха в колона по един, тъй като пътеката се стесни при скалата. Този път избраха другото разклонение.

– Накъде води този път? – попита тя.

– Към едни пещери, които се намират нагоре в стръмната скала, която току-що подминахме – отвърна Джондалар.

След няколко метра пътеката ги отведе до равна местност, обкръжена от всички страни със скали. По средата минаваше малък поток, който се вливаше в реката. Равнината стана тясна като клисура. От двете страни я притискаха стръмни брегове: високата скала – отвесният масив, който бяха подминали, и внушителната каменна маса от другата страна.

– Тази скала има ли си име? – попита Айла.

– Викат ѝ Голямата скала. А поточето се нарича Рибната рекичка.

Отгоре по пътеката слизаха още хора. Водеше ги широко усмихнат Бrameвал.

– Ела да ни видиш, Джохаран – каза той, когато ги доближиха. – Искаме да запознаем Айла с някои хора.

По израза на Джохаран си личеше, че не е склонен да се отбива и тук, но нямаше да е любезно да откаже. Мартона забеляза това и се намеси, преди синът ѝ да е извършил сериозна грешка, която да влоши добросъседските отношения само заради някаква прибързаност. Каквито и планове да имаха, те можеха да почакаат.

– Разбира се – каза тя. – С удоволствие ще се отбием. Не можем обаче да останем много дълго. Трябва да се приготвим за лова, а и Джохаран има да свърши някои работи.

– Как е разбрал, че точно сега минаваме оттук? – попита Айла Джондалар, щом се заизкачваха по пътеката.

– Помниш ли онова разклонение, което водеше към пещерите на Високата скала? Бrameвал сигурно е поставил съгледвач горе и когато ни е видял, просто е изтичал и му е казал.

Чакаха ги много хора. Айла забеляза, че в огромните варовикови блокове има няколко малки пещери и един невероятно голям скален покрив. Когато доближиха, Бrameвал разпери ръце и се завъртя.

– Добре дошла в Малката долина, дома на Четиринайсетата пещера на зеландониите – каза той.

Пред просторния навес имаше голяма тераса, до която се стигаше по издълбани стълби от двете страни. Една малка дупка в скалата беше разширена и явно служеше за наблюдателница. Част от пространството под скалния покрив бе закрито от натрупалите се купчини варовик.

Гостите от Деветата пещера бяха почерпени с чай от лайка. Вълчо отново прояви любопитство. Искаше да проучи новото място, но Айла го удържа. Всички знаеха, че вълкът се подчинява на жената, а и мнозина вече се бяха уверили с очите си в това, но от безопасно разстояние. Очевидно обаче присъствието на хищника в собствения им дом доста ги изнервяше.

Тя запозна Вълчо със сестрата на Бrameвал и с тяхната зеландони, докато другите ги гледаха отстрани. Макар и членовете на Деветата пещера да бяха доста близки с тези от Четиринайсетата, сега ги вълнуваше само чужденката Айла. След представянето и още един чай настъпи неловко мълчание. Никой не знаеше какво да каже. Джохаран гледаше към пътеката, водеща към реката.

– Искаш ли да видиш останалата част от Малката долина, Айла? –

попита Брамевал, щом разбра, че Джохаран няма търпение и бърза да си върви.

– Да, бих искала.

С известно успокоение гостите от Деветата пещера и неколцина от Четиринайсетата заслизаха по стъпалата, издълбани в скалата. Двете малки пещери до каменния подслон в подножието на планината също се използваша от членовете на общността.

Спряха до една от пещерите.

– Това е Подслонът на съомгата – каза Брамевал и ги поведе към почти кръгообразната ниша с диаметър десетина метра.

Айла видя на тавана скулптура на съомга, дълга метър и нещо. Устата ѝ беше преплетена с тази на мъжка съомга и рибата плуваше по течението, за да снесе хайвера си. Сцената бе част от по-сложна композиция, която съдържаше правоъгълник, разделен от седем линии, конски крака и други загадъчни знаци и изображения, заедно с бял отпечатък от човешка длан върху черен фон. Картината беше наситена и акцентирана с червено и черно.

Останалата част от Малката долина разгледаха доста набързо. На югоизток, срещу големия скален подслон, представляващ доста просторна пещера, започваше скална тераса с друга пещерна галерия, дълга петнайсетина метра. Вдясно от входа към пещерата, върху малка естествена площадка бяха изсечени два зубъра и грубовата фигура на носорог.

Айла беше доста впечатлена от природните забележителности на Малката долина и не го криеше. Брамевал и хората от Четиринайсетата пещера се гордееха с дома си и бяха щастливи да го покажат на човек, който го оценяваше по достойнство. Освен това вече свикнаха с вълка, след като тя много внимаваше да го държи под контрол. Домакините поканиха гостите да останат да похапнат с тях.

– С удоволствие, но сега не мога – каза Айла. – Но скоро бих ви дошла отново на гости.

– Е, тогава преди да си тръгнеш, ще ти покажа нашия бент – отвърна Брамевал. – Той се намира по пътя за реката.

Брамевал поведе групата към преградата-мрежа за риба, поставена в Рибната рекичка. В потока съомгата хвърляше хайвера си и всяка година имаше много риба. С помощта на мрежата се улавяше доста риба. Но най-ценна от тях беше едрата съомга, която често стигаше до метър и половина на дължина.

– Залагаме мрежи и на други места по реката – продължи мъжът.

– Хората, с които израснах, живееха на брега на море. Понякога

отиваха при устието на реката, която течеше наблизо, и използваша мрежи за улов на есетра. Те много се радваха на женските екземпляри, тъй като яйцата им се смятаха за деликатес – каза Айла.

– Опитвал съм хайвера на есетра – отвърна Брамевал. – Когато посетихме хората, живеещи до Великите води на запад. Хубав е, но есетрата не навлиза често толкова навътре по реките. Хайверът на съомгата също е вкусен, яйцата ѝ са по-големи и червени. Аз обаче предпочитам самата риба пред хайвера. Мисля, че съомгата обича червения цвят. Знаеш ли, че мъжките стават червени, когато плуват нагоре по течението? За есетрите не знам. Известно ми е само, че могат да бъдат доста големи.

– Джондалар веднъж хвана една от най-големите есетри, които съм виждала. Беше два пъти по-дълга от него самия. Доста се поизпоти.

– Джондалар ще трябва да разкаже за това някой друг път, освен, ако не искате да останете – намеси се Джохаран.

– Добре, следващия път – съгласи се Джондалар. Историята беше малко притеснителна, а пък и той не беше склонен много да я разказва.

Продължиха да си говорят за риболов, докато се връщаха обратно при реката.

– Когато хората искат сами да ловят риба, те използват специално устройство – каза Брамевал. – Взимаш малко дървено парче, заостряш го в двата края и завързваш тънко въже по средата. – Той оживено обясняваше, като ръкомахаше с ръце. – Обикновено аз прикрепям плавка и завързвам другия край на въжето за пръчка. Слагам дъждовен червей на върха и потапям въжето във водата, след което чакам. Когато нещо захопе, въжето се подръпва рязко и куката се забива в устата на рибата. Дори младите могат да се научат да ловят риба по този начин.

Джондалар се усмихваше.

– Знам. Ти ме научи, когато бях по-млад. – Той погледна към Айла. – Само му дай на Брамевал да говори за риболов. Айла също лови риба, Брамевал. Прави го с голи ръце.

– С голи ръце? Бих искал да видя това!

– Необходимо е голямо търпение, но не е трудно – отвърна тя, – Някой път ще ти покажа.

След като излязоха от тясната клисура на Малката долина, Айла забеляза, че огромната варовикова маса на Голямата скала, която образуваше северната страна на Четиринайсетата пещера, се извисява рязко нагоре. За разлика обаче от Високата скала, не се стесняваше при реката. След няколко метра пътеката се разшири и около речните брегове се

появи голямо поле.

– Нарича се Полето за събрания – поясни Джондалар. – Това е друго общо за всички съседни пещери място. Когато поискаме всички заедно да се съберем за някакво тържество или среща, идваме тук. Достатъчно просторно е да ни побере. Понякога го използваме след голям лов, за да изсушим месото за зимата. Ако тук имаше каменен подслон или пещера, мястото също щеше да принадлежи на някоя общност, но сега е свободно за всички. Най-вече през лятото, когато може да се преноси няколко дена в палатка.

Айла погледна към варовиковата стена. Макар че нямаше никакви подходящи пещери, лицевата повърхност на скалата беше набраздена от пукнатини и каменни тераси, върху които бяха свили гнезда птици.

– Когато бях по-млад, изкачвах доста често тази стена – спомена Джондалар. – Там има много удобни за наблюдение места, а и гледката към Речната долина е страхотна.

– Младежите продължават да го правят – добави Уиламар.

Отвъд Полето за събрания около реката започваше нова скална верига. Тук природните сили бяха изваяли закръглено образувание, което се издигаше нависоко. Също като останалите варовикови скали и при тази топлият жълтеникав цвят на камъка беше примесен с тъмносиви оттенъци.

Пътеката се изкачваше по доста стръмен склон и стигаше до тераса със значителни размери, върху която бяха разположени пещери. В нишите се виждаха няколко прости конструкции от кожа и дърво. Те бяха подредени като една къща с редица от огнища, направени успоредно на скалната стена.

Два сравнително големи каменни навеса при северния край на терасата, на около петдесетина метра един от друг, се намираха в непосредствена близост до Деветата пещера. Те обаче не гледаха на юг и затова бяха по-слабо населени.

– На коя пещера е това място – понита Айла.

– На никоя – отвърна Джондалар. – Нарича се Долната река, сигурно, защото е надолу по реката от Деветата пещера. Двете места са разделени от поток и ние построихме мост, за да ги съединим. Най-често мястото се използва от жителите на Деветата пещера.

– За какво?

– За изработването на различни неща. Това е работна площ. Хората идват тук, за да упражняват занаятите си, особено тези, при които се използват твърди материали.

Айла забеляза, че цялата тераса на Долната река беше изпълнена с останки от слонова и друга кост, кремъчни парчета и други материали.

– Джондалар, аз продължавам напред – каза Джохаран.

– Почти се прибрахме у дома. Разбирам, че искаш да останеш тук с Айла и да ѝ разкажеш подробно за Долната река.

Останалите от групата тръгнаха с вожда си. Вече се смрачаваше и скоро щеше да настъпи тъмнина.

– Първият от тези каменни навеси се използва предимно от хората, които работят с кремък – каза Джондалар.

– При обработката от кремъка остават много остри парчета. По-добре е да се събират на едно място. – И наистина – навсякъде се виждаха парчета, останали от изработването на ножове, остриета за копия, лопати и други сечива и оръжия. – Е, поне такива бяха първоначалните намерения.

Разказа ѝ как повечето от направените тук каменни сечива се огнасят във втората пещера, където ги прикрепват към дръжки, изработени от дърво и кост. На практика обаче не съществуваха никакви строги правила кой къде и какво да работи. Често няколко майстори работеха заедно.

Джондалар поздрави неколцина от занаятчиите, които все още работеха под втория скален навес, и ги запозна с Айла. Те тревожно изгледаха вълка, но се върнаха към заниманията, след като тримата с животното ги подминаха.

– Става тъмно – обади се тя. – Къде ще спят тези хора?

– Могат да отидат в Деветата пещера, но най-вероятно ще си запалят огън и ще останат до късно, след което ще преспят в някоя от първите пещери, покрай които минахме. Стараят се да приключат до утре сутринта. Ако си спомняш, през деня тук имаше много повече майстори. Останалите или са си отишли у дома, или са отишли да преспят при приятели в Деветата пещера.

– Всички ли идват тук да работят върху нещо?

– Всяка пещера си има работна площ като тази, близо до жилищната площ. Обикновено е по-малка, но винаги, когато занаятчиите имат въпрос или някаква идея, идват тук.

Джондалар ѝ обясни, че тук също се водеха и младежите, които имаха определени интереси и искаха да научат някакъв занаят. И не на последно място, тук мъжете говореха за проблемите си, на кого коя жена му харесваше, кой какви проблеми имаше със съпругата или с тъщата си, на кой дъщеря му или синът му беше проходил или проговорил.

Айла набързо схвана, че на това място се вършеше сериозна работа и се поддържаха приятелски взаимоотношения.

– Добре е да вървим, преди да се е стъмнило. Няма да можем да намерим пътя – предложи Джондалар. – А и както нямаме факли... Освен това, ако утре отидем на лов, трябва да приготвим някои неща.

Слънцето вече беше залязло, въпреки че последните му отблясъци оцветяваха небето, когато стигнаха до моста над потока. Там, под скалния покрив на Деветата пещера, се виждаха светлините на запалени огньовете. Видът на пламъците ѝ подейства успокоително. Колкото и да беше силна защитата на животинските духове, само хората знаеха как да запалят огън.

ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА

Все още беше тъмно, когато се потропа лекичко на вратата.

– Зеландонийците се готвят за ловната церемония – каза някой.

– Идваме – тихо отвърна Джондалар.

Вече бяха будни, но необлечени. Айла се бореше с лекото гадене и мислеше какво да облече. Не че имаше голям избор. Налагаше се да си ушие някакви дрехи. Може би щеше да успее да се сдобие с една-две кожи след днешния лов. Погледна отново към туниката без ръкави и панталоните – тоалетът, който Марона ѝ беше подарила. Защо пък не? Дрехите бяха удобни, а и денят сигурно щеше да е топъл.

Мартона се зададе от нейната спалня.

– Майко, надявам се да не сме те събудили – каза Джондалар.

– Не. Още се вълнувам преди лов, макар че не съм ходила от години – отвърна тя. – Сигурно затова ми се иска да участвам в планирането, церемонията и ритуалите.

– Дватама ще ходим на церемонията – добави Уиламар, който също се появи.

– И аз идвам – обади се Фолара, все още със сънени очи. Тя се прозя и разтърка очи. – Трябва ми само малко време да се облека. Изведнъж обаче се ококори. – Айла! Това ли ще носиш?

– Дадоха ми ги като подарък и смятам да ги нося – отвърна Айла. Освен това – тя се усмихна – нямам много дрехи, а тези са удобни и практични. Мога да си завържа наметало или кожа на врата, за да ми е топло. Като се постопли времето, на мен ще ми бъде прохладно.

Последва миг на неловко мълчание, след което Уиламар се изкикоти:

– Знаеш ли, че е права. Никога не бих се сетил да нося зимни дрехи за лов през лятото. Но защо не?

Мартона се усмихна лукаво.

– Ако Айла облече този тоалет – каза, – хората ще започнат да приказват разни неща. По-старите жени със сигурност няма да го одобрят, но някои ще решат, че това си е съвсем в реда на нещата, и до една година половината млади жени ще се обличат по същия начин.

Джондалар се успокои:

– Наистина ли така мислиш, майко?

Не знаеше какво да каже, когато Айла си сложи момчешките дрехи.

Марона ѝ ги беше дала единствено, за да я обърка и притесни. Ако майка му обаче се окажеше права, (а Маргона рядко грешеше), притеснената щеше да бъде Марона. Всеки път щом видеше някоя жена, облечена в подобни дрехи, тя щеше да см спомня за подлата си постъпка.

Фолара бе онемяла от изненада и само поглеждаше ту Айла, ту майка си.

– По-добре побързай, ако искаш да дойдеш и ти, Фолара – посъветва я старата жена. – Скоро ще се съмне.

Уиламар запали факла от огъня в кухнята. Накрая всички излязоха навън. Айла погали по главата Вълчо – знак в тъмното да я следва плътно. Насочиха се към няколкото светлини на огньовете в посока към каменната предна тераса.

Доста хора вече се бяха събрали там. Някои носеха каменни маслени лампи, които светеха слабо, но изгаряха по-бавно, други – факли, които хвърляха повече светлина, но изгаряха по-бързо.

Изчакаха, докато още неколцина се присъединят към тях и цялата група тръгна към южния край на пещерата. Трудно беше да се различат отделните хора или дори да се види накъде са се запътили. Факлите светеха силно, но всичко около тях беше тъмно.

Айла хвана Джондалар за ръката, докато вървяха по каменния ръб и минаха по моста, който разделяше Деветата пещера от Долната река. Малкият поток беше удобен източник за вода на занаятчиите по време на работа.

Носещите факли застанаха от двата края на моста. Хората минаха един по един внимателно по гредите и нагоре по склона на Долната река. Небето смени цвета си от чисто черно в синьо – първият признак, че скоро ще изгрее слънцето.

В двете големи пещери на Долната река не светеха никакви огньовете. И последният от майсторите отдавна се беше оттеглил в спалните си покои. Ловният отряд мина покрай спалните помещения и продължи надолу по стръмната пътека към Полето за събрания, разположено между Високата скала и реката. Макар че още се намираха на доста голямо разстояние, те видяха огромния огън и насъбралите се около него хора в средата на полето.

Посрещнаха ги няколко зеландони, сред които и Първата сред служителите на Майката – зеландони на Деветата пещера. Едрата жена ги приветства и им каза къде да застанат за церемонията. Когато се отдалечаваха, внушителният ѝ силует за миг закри светлината от огъня.

Пристигаха все повече хора. Айла позна Брамевал, с когото беше

дошла групата от Четиринайсетата пещера. В друга група бяха Карея и Манвелар. Бяха пристигнали хората от Единайсетата и Третата пещери. Манвелар помахна на Джохаран и се приближи до него.

– Исках да ти кажа, че според мен днес е по-добре да преследваме елени, а не зубрите. Когато снощи съгледвачите се върнаха, казаха, че зубрите са се отклонили от капана. Сега няма да е лесно да ги примамим там.

Джохаран за миг показа разочарованието си, но ловът винаги изискваше гъвкаво мислене. Животните се местеха там, където те искаха, а не, където беше удобно на ловците. Добрият ловец беше този, който умееше да се приспособява.

– Добре, да кажем на зеландони – отвърна той.

При даден сигнал всички се преместиха в мястото между огъня и задната част на полето, с лице към скалната стена. Близостта на огъня и множеството хора стоплиха въздуха и Айла с удоволствие се наслади на топлината. Докато вървяха насам, се беше сгорещила, но от последвалото чакане и стоене на едно място отново ѝ беше станало студено. Вълкът се отърка в крака ѝ. Не му харесваше, че наоколо имаше толкова много непознати хора. Тя коленичи и го погали по муцуната, за да го успокои. Сенките на големия огън зад тях танцуваха по вертикалната скална повърхност. Изведнъж тишината бе нарушена от някакъв вой и барабанен ритъм. Последва друг звук. Айла почувства как по гърба ѝ пробягаха тръпки. Досега беше чувала подобен звук само веднъж... на Събора на Клана! Никога нямаше да забрави този вой. С него се викаха духовете!

Звукът се възпроизвеждаше по следния начин – плоско и овално парче дърво или кост с дупка в единия край се завързваше с въже и се въртеше във въздуха. Но обстоятелството, че тя знаеше как се прави, не омаловажаваше ефекта от него. Воят звучеше така, сякаш идваше от света на духовете. Но не от това я побиваха тръпки. Изуми я, че зеландонийците провеждаха церемонията също като членовете на Клана.

Айла се сгуши до Джондалар. Искаше да го чувства по-близо до себе си. Тогава вниманието ѝ беше привлечено от някакво движение на фона на огъня. Силует във формата на елен с големи разклонени рога пробяга по стената. Тя се обърна, но не видя нищо. Дали ѝ се беше сторило? Отново се обърна към стената и видя как еленът отново пробяга, последван от рунтав зубър.

Воят утихна, но почти веднага бе сменен от друг звук, съпроводен от гръмотевичен тътен на барабани. Слепоочията на Айла запулсираха в

същия ритъм – дум, дум, дум, а сърцето ѝ ускори темпото си. Крайниците ѝ сякаш се бяха вкочанени и цялата се беше схванала. По тялото ѝ изби студена пот. Внезапно барабаните спряха и воят премина в думи:

- О, Дух на едрия елен. Кланяме ти се.
- Кланяме ти се – повториха събралите се.
- Дух на зубър, искаме те тук. Кланяме ти се.
- Кланяме ти се – този път ловците изрекоха фразата в хор.
- Децата на Майката искат да дойдеш тук. Ние те призоваваме.
- Ние те призоваваме.
- Безсмъртна душа, която не се плашиш от смъртта. Зовем те.
- Зовем те. – Гласовете ставаха по-силни.
- Смъртните те призовават.
- Зовем те.
- Дай ни живота на твоите създания и не плачи за тях. Кланяме ти

се.

- Кланяме ти се.
- Така желае Майката, чуваш ли? Зовем те.
- Зовем те. Зовем те. Зовем те!

Ловците вече крещяха, Айла се присъедини към тях, без да го осъзнава. Тогава забеляза тъмна фигура във формата на елен. Възрастен мъжки екземпляр с големи рога, който сякаш дишаше тежко на фона на изгрева.

Ловците продължаваха да повтарят монотонно в ритъма на барабаните:

- Зовем те. Зовем те. Зовем те. Зовем те.
- Дай ни ги! Не проронвай сълзи!

– Майката го иска, Чуй! Чуй! Чуй! – гласовете почти преминаха в писък. Изведнъж светна някаква светлина и се разнесе силен вой.

– Тя чува! – изрече гласът. Всички звуци спряха рязко. Айла погледна нагоре, но еленът вече го нямаше. Само първите показали се слънчеви лъчи.

Отначало не забеляза никакви признаци на движение. После различни дишането и помръдването на ловците. Те сякаш бяха замаяни и се оглеждаха наоколо, като че току-що се бяха събудили. Айла тежко издиша, коленичи и прегърна вълка. Когато вдигна глава, Пролева ѝ подаваше чаша горещ чай.

Тя ѝ благодари и започна жадно да отпива от чая. Гаденето ѝ беше преминало. Тя, Джондалар и Вълчо отидоха при Джохаран и съпругата му, при огъня. Към тях се присъединиха Мартона, Уиламар и Фолара.

– Карей каза, че има маскировка за теб, Айла – започна Джохаран. – Ще я вземем, когато минем покрай Единайсетата пещера.

Тя кимна, макар че нямаше точна представа каква ще е тази маскировка или пък как би могла да я използва в лова на едрия елен.

После се огледа, за да види кой още е дошъл за лова. Позна Рушемар и Солабан. Не се изненада. Очакваше да види съветниците на вожда – тези, към които Джохаран винаги се обръщаше за помощ. Тук беше и Брукевал, както и приятелката на Марона, Портула. Но когато тя я забеляза, се изчерви и се отдалечи.

– Май Портула не е очаквала да носиш тези дрехи – каза тихо Мартона на Айла.

Слънцето изкачваше небесния простор и ловците бързо се пригответе за тръгване. Когато се насочиха към реката, топлото слънце беше разведрило мрачното настроение от церемонията. Разговорите, водени шепнешком рано сутринта, сега преминаха в по-нормален тон. Говореха сериозно за лова. Макар и успехът им да не беше сигурен, ритуалът беше призовал духа на едрия елен и на зубъра, беше насочил вниманието на всички върху предстоящото ловуване, фантомните сцени върху стената на скалата бяха подсилили техните духовни връзки с нематериалния свят на небитието.

Айла почувства, че въздухът е влажен от сутрешната мъгла. Погледна към реката и затаи дъх пред великолепната гледка на природния феномен. Клонките, листата и тревите, осветявани от слънчевите лъчи, блестяха с всичките брилянтни цветове на дъгата. Лъчите се пречупваха през капките и така се създаваше чудната картина. Дори по идеално симетричната паяжина, създадена да улавя плячката на насекомото-хищник, се бяха залепили капки влага.

– Джондалар, виж – каза тя и му посочи невероятната сцена, Фолара и Уиламар също се спряха.

– Бих го приел като благоприятен знак – произнесе се майсторът-търговец и широко се усмихна, преди отново да потегли на път.

Когато реката се разшири, водата се превърна в пяна при камъните, които заобикаляше. Сякаш се опитваше да ги увлече в своята игра, но все не успяваше. Ловците започнаха да прекосяват реката, като стъпваха внимателно от камък на камък. Някои от големите камъни бяха довлечени от силните потоци през минали години. Други бяха поставени от хората, за да попълнят празнотите на природата. Докато Айла следваше другите, мислите ѝ отново се върнаха към предстоящия лов. Тя изведнъж се спря.

– Какво има, Айла? – попита я Джондалар загрижено.

– Нищо. Ще се върна да доведе конете. Ще успее да ви догоня, преди да сте стигнали Скалата на двете реки. Дори и да не ги използваме за лов, ще ни помогнат при пренасянето на дивеча.

Джондалар кимна.

– Това е добра идея. Ще дойда с теб. – Той се обърна към Уиламар: – Ще кажеш ли на Джохаран, че сме се върнали за конете? Няма да се бавим много.

– Хайде, Вълчо – повика Айла четириногия си приятел, след като се насочиха обратно към Деветата пещера.

Но пътят, по който Джондалар ги поведе, не беше същият. След като стигнаха Полето за събрания, вместо да тръгнат по стръмната пътека нагоре към Долната река, той избра една по-малко използвана и обрасла пътека по протежението на десния бряг на реката.

Малцина забелязаха връщането им и им помахаха. Джондалар беше сигурен, че се чудят защо се връщат, но нищо не им каза. Съвсем скоро щяха да разберат и сами. Когато стигнаха края на скалната верига, завиха към Гористата долина и Айла подсвирна. Вълчо се затича напред.

– Мислиш ли, че е разбрал, че възнамеряваме да вземем Уини и Рейсър? – попита тя.

– Без съмнение. Всеки път се учудвам как така разбира всичко.

– Ето ги, идват! – Гласът ѝ беше изпълнен с радост. Не беше виждала конете повече от ден и те ѝ бяха липсвали. Уини изцвили, щом я видя, и тръгна направо към нея с високо вдигната глава. Наведе я, когато се доближи до стопанката си, и Айла обгърна врата ѝ. Рейсър също изцвили и препусна към Джондалар с високо вдигнат глава и опашка.

– Липсвах ми. Сигурно и ние сме им липсвали – каза Айла. След като приключиха с ласките и галенето, тя предложи да отидат горе и да си вземат седлата и въжетата за товари на Уини.

– Аз ще отида – отвърна Джондалар. – По-добре да побързаме, ако искаме да участваме в лова.

– Добре, аз ще проверя конете. Донеси кошовете, а също и купа вода за Вълчо. Може да вземеш и кожата за спане. Кой знае къде ще се наложи да пренощуваме. Добре е да вземеш и юздите на Уини.

Настигнаха ловния отряд точно при Скалата на двете реки. Яздиха покрай реката по левия бряг.

– Тъкмо вече започнах да се питам дали ще успеете да ни догоните навреме – каза Карейя. – Взех ти маскировка, Айла.

Тя ѝ благодари, но все още не ѝ беше ясно за какво по-точно става

дума.

При мястото, където се съединяваха Двете реки, отрядът зави към Тревистата долина. Кимерон и някои други хора от Втората и Седмата пещери, които не бяха присъствали на церемонията, ги чакаха горе по течението. Когато ги настигнаха, всички спряха да обмислят стратегията си. Айла и Джондалар слязоха от конете и отидоха да слушат.

– ...Телефона каза, че зубрите са се движели на север преди два дни – обясняваше Манвелар. – Днес можеха да са в добра за нас позиция, но са сменили посоката и са се насочили на изток, по-далеч от засадата. Телефона е една от най-добрите ни съгледвачки. Вижда най-надалеч и отдавна наблюдава това стадо. Скоро може да влязат в капана, но със сигурност няма да е днес. Затова решихме, че е по-добре да тръгнем за мегациероси. Те са се къпали нагоре по реката и в момента пасат от гъстата и висока трева наблизо.

– Колко са? – попита Джохаран.

– Десетина – отвърна Телефона. – Типично малко стадо.

– Искаше ми се да убием няколко животни, но не цялото стадо. Затова исках да ловим зубри. Те се движат на по-големи стада – каза Джохаран.

– Повечето елени изобщо не се движат на стада. Те обичат дърветата и по-гъсто залесените местности, където им е лесно да се скрият. На едно място рядко могат да се видят повече от няколко елена – отвърна Телефона.

Айла бе убедена, че Джохаран знае това, но Телефона беше млада и се гордеше с познанията си на съгледвачка.

– Според мен трябва да оставим самец и поне една от самките и нейната малка рожба, ако сме сигурни, че е нейна – изрече Джохаран.

На Айла това ѝ се стори добро предложение. За пореден път беше впечатлена от мъдростта на Джохаран. Братът на Джондалар беше с почти една глава по-нисък от него, но набитото му телосложение не оставяше съмнения за силата му. Водачеството на голямата и понякога размирна пещера добре му прилягаше. Той излъчваше увереност. Брун, вождът на нейния клан, щеше да го разбере. Той също беше добър водач... за разлика от Брод.

Повечето от зеландонийските вождове, които познаваше, добре подхождаха на постове си. Пещерите обикновено избираха разумно кой да ги ръководи, но ако Джохаран не бе способен да изпълнява задълженията си, хората щяха да се спрат на някой по-подходящ за вожд.

Ала Брод не беше избран. Той бе гласен за вожд още от раждането

си. Тъй като беше роден от съпругата на вожд, се смяташе, че носи неговата памет. Може и да беше така, но не съвсем. Дадени качества, които биха му помогнали в ръководството, като гордостта и способността да командва и да внушава уважение, изпъкнаха у Брод. Гордостта на Брун се дължеше на постиженията му в клана – той управляваше добре, защото взимаше под внимание мнението на другите, докато гордостта на Брод бе прекалено голяма и граничеше с надменност. Той обичаше да казва на другите какво да правят, ала не се вслушваше в мъдрите съвети и непрекъснато искаше да го уважават за собствените му подвизи. Макар че Брун се беше опитал да му помогне, Брод никога нямаше да стане добър вожд като него.

Когато срещата вече беше към края си, Айла прошепна на Джондалар:

– Бих искала да яздя отпред и да се опитам да открия зубрите. Дали Джохаран ще има нещо против, ако попитам Тефона къде е видяла стадото за последен път?

– Едва ли, но защо не му го кажеш на него.

Двамата се приближиха до вожда и когато Айла му разказа за плана си, той и отвърна, че си е мислил да попита за същото Тефона.

– Сигурна ли си, че ще можеш да откриеш зубрите? – попита той.

– Не знам, но те явно не са много далеч оттук, а Уини може да препуска много по-бързо от човек – отвърна тя.

– Но аз разбрах, че искаш да дойдеш с нас за елените.

– Да. Първо ще разузная за зубрите, а после ще мога да ви настигна точно навреме за елените.

– Е, съгласен съм да разберем точно къде се намират зубрите – каза Джохаран. – Хайде да попитаме Тефона къде ги е забелязала.

– И аз мисля да отида с Айла – обади се Джондалар. – Тя още не познава района достатъчно добре.

– Добре, върви, но се надявам да се върнете навреме. Бих искал да видя копиехвъргачите в действие – отвърна брат му. – Ако са способни и на половината от това, което твърдиш, везните определено ще натежат в наша полза.

След като говориха с Тефона, Айла и Джондалар препуснаха заедно с вълка, който ги следваше. Останалите ловци продължиха по течението на Тревистата река. Релефът на зеландонийските земи беше планински, със стръмни скали, широки речни долини, полегати хълмове и високи плата. Понякога реките минаваха през поляни и полета, а покрай бреговете растяха най-различни дървета. На други места водите

прорязваха високите скални стени. Хората, които живееха тук, бяха свикнали с разнообразния пейзаж и уверено се придвижваха, независимо дали се изкачваха по стръмните склонове, катереха се по почти отвесните скали, подскачаха от камък на камък, за да пресекат река, плуваха срещу течението или вървяха из открити равнини.

Ловците се разделиха на малки групи и нагазиха във високата до кръста трева на долината. Джохаран продължаваше да се оглежда да не би брат му вече да се връща заедно със странните си спътници – чужденката, двата коня и вълка. С тях или без тях обаче ловът щеше да мине добре. С толкова много ловци и толкова малко животни нямаше никакво съмнение, че щяха да хванат дивеча без особени проблеми.

По-късно ловците забелязаха самец с големите рога и спряха, за да обсъдят как да проведат преследването. Джохаран чу тропота на копита и се обърна. Айла и Джондалар се връщаха точно навреме.

– Открихме ги! – възбудено, но шепнешком каза Джондалар, когато двамата слязоха от конете. Еленът се намираще съвсем наблизо и той не искаше да се издава. – Отново са сменили посоката. Сега са тръгнали към засадата! Ще ги принудим да попаднат по-бързо в капана.

– На какво разстояние от нас се намират? – попита Джохаран. – Трябва да вървим пеша дотам. Освен вас другите нямат коне.

– Не са много далеч. Капанът е направен от членове на Третата пещера и не е далеч оттук. Лесно можете да стигнете – отвърна Айла. – Ако сте по-склонни да ловувате зубри, разбира се.

– Всъщност, големи братко, можете да нападнете и едните, и другите – предложи Джондалар.

– В момента сме тук. Един елен в полезрението ти струва повече от два зубъра в далечината – каза Джохаран. – Но ако не се забавим много, може да се пробваме и със зубрите. А сега ще се присъедините ли към нас?

– Да – отговори Джондалар.

– И аз също – добави Айла. – Хайде да завържем конете до онова дърво ей-там, Джондалар. Може би ще трябва да вържа и Вълчо. Току-виж се развълнува прекалено много и се опита да „помогне“. Другите ловци обаче ще се уплашат от него.

Докато се взимаха решения за тактиката, тя огледа малкото стадо и най-вече самец. Спомни си, когато за пръв път видя напълно развит елен-самец. Този много приличаше на него. Беше по-висок от кон, но не и едър като мамут. Наричаха ги едри елени, защото бяха най-величествените представители сред елените. Но не размерът на тялото ги

правеше толкова впечатляващи, а размерът на рогата им. Всеки един от широките и разклонени рога растеше и ставаше по-голям с всяка година, така че рогата на възрастния самец достигаха дължина до три метра и половина.

Заради огромните си рога те не можеха да се движат в гората и предпочитаха откритите равнини. Макар че се хранеха с трева, те също така пасяха и от храстите и дърветата близо до реките, когато им се удадеше такава възможност.

Щом еленът достигнеше зрелост, костите му спираха да нарастват, ала огромните рога продължаваха да растат и допринасяха за илюзията, че самците са с исполински ръст.

За да се поддържа такъв огромен товар, еленът развиваше масивни вратни и раменни мускули. Подобна мощна мускулатура правеше главите на животните да изглеждат по-малки.

Докато вождовете обсъждаха тактиката, другите извадиха маскировката. След това Джохаран и неколцина други раздадоха кожени торби с някаква мазна субстанция. Айла запуши носа си заради ужасната миризма.

– Направена е от жлезите, намиращи се в краката на елена, и от мазнина от бутотовете му – обясни ѝ Джондалар. – Така прикриваме телесната си миризма, ако посоката на вятъра внезапно се измени.

Тя кимна и започна да маже ръцете, мишниците, краката и слабите си. Докато Джондалар с лекота си сложи своята маскировка, Айла още се мъчеше с нейната.

– Дай да ти покажа – притече ѝ се на помощ Карей. Тя също вече беше сложила своята.

Айла благодарно ѝ се усмихна. Жената ѝ показа как се носи кожената качулка с прикрепена на върха еленска глава. Тя взе отделно рогата и си ги сложи, но не ѝ беше ясно за какво са допълнителните дървени части.

– Много тежи! – оплака се Айла, изненадана от тежестта, когато постави рогата на главата си.

– А на всичкото отгоре са малки, на млад самец. Големи не ти трябва, защото другите самци ще влязат в открит борба с теб – поясни другата жена.

– Как пазиш равновесие, когато се движиш?

– Затова са тези неща – отвърна Карей и използва дървените приспособления, за да изправи маската.

– Нищо чудно, че елените имат такива дебели вратове. Здрави

мускули са им необходими, за да поддържат тия чудесии.

Ловците се доближиха до плячката. Вятърът духаше в лицата им и отнасяше човешката миризма далеч от чувствителните носове на елените. Когато животните попаднаха в прякото им полезрение, те спряха. Едрите елени пасяха от младите листа на един храсталак.

– Наблюдавай ги – каза тихо Джондалар. – Пасат, но в същото време се оглеждат. После правят няколко крачки напред и отново продължават да се хранят. Ще имитираме движенията им. Правим няколко крачки към тях, после навеждаме глави, сякаш сме елени, които са забелязали вкусен храст. След това се оглеждаш. Стоиш на място, докато се оглеждаш. Не ги гледай в очите, но хвърляй поглед към големия самец. Замръзни на място, ако те погледне. Сега ще се разположим по същия начин като тях. Трябва да си помислят, че сме друго стадо, докато се приближим до тях. Крийте копията си, за да не ги забележат. Дръжте ги зад рогата, докато се приближавате. И не се движете много бързо.

Айла внимателно изслуша инструкциите. Беше ѝ интересно. Бе прекарала години в наблюдения на дивите животни, особено на месоядните. Беше ги изучила подробно и знаеше как да ги проследява и да ги убива, но досега никога не се беше преструвала на животно. Първо гледа какво правят ловците, след което се вторачи в елените.

Разбирането на жестовете, останало ѝ от живота в Клана, ѝ даваше голямо предимство. Имаше набито око за детайлите, както и за най-незначителните движения на животните. Те разтърсваха глави, за да се отърват от досадните мухи. Айла бързо се научи да имитира и това движение. Беше силно заинтригувана от този нов вид лов. Едва ли не се чувстваше като елен, докато се движеше към плячката заедно с останалите ловци.

Избра си животно и бавно тръгна към него. Мислеше да нападне една дебела самка, но сетне си каза, че трябва да се сдобие с рога, и избра млад самец. Джондалар ѝ беше казал, че месото ще бъде разделено между всички, но кожата, рогата, сухожилията и останалите полезни неща принадлежаха на ловеца, убил животното.

Когато ловците стигнаха почти в средата на стадото, тя видя как Джохаран даде условния сигнал. Ловците грабнаха копията и застанаха в готовност. Айла и Джондалар приготвиха копиехвъргачите. Джохаран даде нов сигнал. Почти едновременно ловците хвърлиха копията си. Някои от огромните елени заметнаха назад глави и бяха улучени преди дори да са го осъзнали. Гордият възрастен самец нададе вой за бягство, но само една самка и нейното малко го последваха. Всичко се разви

толкова бързо и неочаквано, че останалите животни бяха объркани и не можеха да направят и крачка. Коленете им се подгънаха и те се строполиха на земята, а самецът подскочи и избяга.

Ловците отидоха да вземат плячките си, да отделят все още живите животни и да определят кой от елените на кого се полага. Всяко от копията бе украсено с индивидуални знаци, които веднага показваха на кого принадлежи. Ако повече от едно копие улучеше една цел, се опитваха да установят кой все пак е убил животното, а в случаите, когато това беше невъзможно, поделяха плячката поравно.

Бързо се разбра, че по-малкото и леко копие на Айла е уцелило младия самец. Някои от ловците бяха забелязали, че животното пасеше малко встрани от стадото и на значително разстояние от групата. Определено целта не беше от лесните и никой друг не се беше опитал да я поразии – други копия наоколо нямаше. Хората отново заговориха не само за дългобойното оръжие, но и за невероятните умения на пришълката. Колко ли тренировки бяха необходими, за да я настигнат?

Манвелар се приближи до Джохаран и неколцина други членове от Деветата пещера, сред които бяха Айла и Джондалар.

– Какво разбрахте за зубрите? – попита ги той.

Планирането и подготовката за лова бяха възбудили страстите. Издебването на елените и стрелбата по тях протече толкова бързо и ефективно, че на ловците им остана енергия в излишък.

– Стадото отново се движи на север, към засадата – отвърна Джондалар.

– Мислиш ли, че ще се приближат достатъчно до капана и още днес ще можем да се възползваме? – попита Джохаран. – Още е рано и няма да имам нищо против да се върнем с няколко зубъра.

– Можем да помогнем да стане така – отвърна Джондалар.

– Как? – намеси се Карей.

Той забеляза, че сега в тона ѝ нямаше никакъв сарказъм.

– Манвелар, знаеш ли къде се намира засадата? И за колко време ловците ще могат да се придвижат дотам? – попита Джондалар.

– Знам, но Тэфона би могла да ви обясни по-добре от мен.

Младата жена беше не само добър съгледвач, но и изкусен ловец. Тя тръгна към тях, когато чу Манвелар да споменава името ѝ.

– На какво разстояние се намира засадата? – попита я той.

Тя помисли за момент, погледна към положението на слънцето на небето и отвърна:

– Ако поддържаеме прилично темпо, ще стигнем там преди пладне.

Последния път обаче, когато видях зубрите, те не бяха много близо до засадата.

– Когато ние ги открихме, те се движеха в тази посока. Според мен можем да ги накараме да побързат с помощта на конете и Вълчо – добави Джондалар. – Айла го е правила и преди.

– Ами ако не успеем? Ако отидем там и няма никакви зубри? – обади се Кимеран. Той беше пропуснал голяма част от изненадващите нововъведения, които Джондалар и Айла бяха демонстрирали на зеландонийците. Освен това не ги беше виждал как яздат конете и беше изпълнен със съмнения.

– Тогава ще се бъхтим напразно, но няма да ни е за пръв път – отвърна Манвелар.

Кимеран сви рамене и плахо се усмихна.

– Дано да е вярно това за зубрите.

– Някой друг има ли възражения срещу лова на зубри? Бихме могли да се задоволим и само с елените – каза Джохаран. – Така или иначе трябва да започнем да ги дерем и да разделяме месото.

– Не е проблем – отвърна Манвелар. – Телефона ще ви отведе до засадата. Тя знае пътя. Аз ще се върна до Скалата на двете реки и ще организирам група за дрането и рязането. Ще изпратя бегач да отиде да повика помощ и от другите пещери. Ако имаме късмет със зубрите, ще ни трябват повече хора.

– Аз съм готов за зубрите.

– И аз идвам.

– Включете и мен.

Няколко души излязоха напред като доброволци.

– Добре. Вие двамата вървете напред и вижте как ще накараме зубрите да попаднат в капана – разпреди се Джохаран. – Останалите ще дойдем при вас веднага щом можем.

Айла и Джондалар се насочиха към конете. Вълчо се зарадва, като ги видя. Той не обичаше да го държат вързан. Младата жена рядко ограничаваше свободата му и той не беше свикнал. Конете, изглежда, полесно се бяха приспособили към това неудобство. Двамата се качиха на Уини и Рейсър и препуснаха в бърз ход. Зад тях тичаше вълкът. Хората проследиха как те изчезнаха в далечината. Значи беше вярно. Конете можеха да се движат по-бързо от човека.

Решиха първо да отидат до засадата, за да преценят колко далеч са зубрите. Айла бе впечатлена от кръглия трап и се зае да го изучава. Той се състоеше от много малки дървета и трупи, между които имаше

храсти, кости и рога. Капанът беше построен преди няколко години и дори мястото му почти не беше измествано. Дърветата, от които беше направен, не бяха забити в земята. По-скоро бяха здраво свързани едно за друго, с цел когато едно животно се блъсне в тях, да не може да разбие стената и да избяга. Заграждението беше гъвкаво и при удар се отместваше от тласъка, но оставаше здраво. Всяка година повредените части се поправяха. По-лесно беше да се поправи, отколкото да се построи наново, тъй като капаните обикновено бяха разположени на най-стратегическите места.

Този се намираше в тясна долина между една варовикова скала и стръмни хълмове. Маршрутът често се използваше за миграции от животните. Някога тук беше текла река, а сега ромоляха водите на малко поточе. Ловците рядко използваха мястото. Животните бързо си взимаха поука, ако даден маршрут криеше опасности, и гледаха да го избягват.

Строителите на капана се бяха погрижили да изградят и стени, които да насочват животните към засадата. Обикновено ловците имаха достатъчно време и организираха групи, които заставаха зад преградите и подплашваха по-хитрите животни, решили да се измъкнат от капана. Тъй като този лов не беше планиран, тук още нямаше никой друг.

– Джондалар – повика го Айла. Той се приближи с коня до нея. Тя вдигна от земята стръкче трева и парче кожа. – Всичко, което мърда или се движи, плаши зубрите. Особено когато те бягат. Веднъж стана така, когато гонехме зубри в засада, направена от хора от Лъвския бивак. Можем да използваме тези неща, за да накараме животните да се насочат към капана.

– Права си. Те са затова – отвърна Джондалар. Те излязоха от долината и препуснаха към мястото, където за последен път бяха видели стадото. Лесно откриха утъпканата от животните пътека. Наброяваха около петдесет зубъра – мъжки, женски и малки – и вече бяха започнали да образуват голямото миграционно стадо, което след няколко месеца щеше да потегли на по-дълъг път. През определени периоди от годината зубрите се събираха на многобройни групи. Беше все едно да гледаш тъмнокафява река с десетки големи черни рога. Друг път се разбиваха на по-малки групи, които понякога не надвишаваха едно семейство. Почесто обаче предпочитаха да се движат на стада. Като цяло по-големият брой им даваше по-голяма сигурност. Когато хищниците – особено пещерните лъвове и глутниците вълци – поваляха по някой зубър от стадото, обикновено той беше или най-старият, или най-слабият. Така

силните и здравите животни имаха шанс да оцелеят.

Двамата бавно се приближиха до стадото. Зубрите почти не ги забелязваха. Конете за тях не представляваха заплаха, но вълкът ги смути малко повече. Застанаха нащрек, но не изпаднаха в паника. Просто гледаха да се държат настрана от него. Усещаха, че един-единствен вълк не би могъл да повали животно с размерите на зубър. Мъжките зубри обикновено бяха високи около два метра и тежаха около тон. Имаха дълги черни рога и тежка челюст. Женските бяха по-дребни, но също се отличаваха с бързина и пъргавост. Бяха способни да изкачват стръмни склонове и да прескачат значителни препятствия.

Можеха да препуснат в галоп и да изчезнат сред скалистия пейзаж. За зубрите водата не беше преграда – можеха да плуват добре. После изсушаваха дебелината си козина, като се въргалияха в пясъка или пръстта. Обикновено пасяха вечер и почиваха през деня. Имаха силно развито обоняние и слух. Възрастният зубър можеше да стане много агресивен. Трудно можеше да бъде убит с нокти, зъби или дори с копие. Един зубър обаче даваше седемстотин-осемстотин килограма месо плюс сланината, костите, кожата, козината и рогата. Зубрите бяха горди и благородни животни, уважавани от ловците. Възхищаваха се на тяхната сила и смелост.

– Как според теб ще е най-добре да ги подгоним? – попита Джондалар. – Обикновено ловците ги оставят да си вървят спокойно и се стараят да ги упътят бавно към засадата. Поне докато се приближат достатъчно до нея.

– Когато ходехме на лов по време на пътешествието, се опитвахме да накараме някое животно от стадото да кривне. После гледахме всички да тръгнат в желаната от нас посока, към долината – отвърна Айла. – Мисля да яздим зад тях и да викаме. Така ще тръгнат. Но ако използваме тези неща, ще си облекчим задачата. Особено с тези зубри, които се опитват да се отделят и да избягат.

Тя погледна към слънцето и изчисли кога ще пристигнат при засадата. Запита се къде ли са сега ловците. „Е, важното е да ги накараме да вървят към капана“ – каза си Айла.

Двамата заеха позиция, спогледаха се, кимнаха си един на друг и със силни викове подкараха конете към стадото. Айла държеше пръчка в едната ръка и парче кожа в другата. Управляваше Уини без юзди и затова ръцете ѝ бяха свободни.

Когато за пръв път, след като напусна Клана, отиде сама на лов, тя насочи стадо коне към трап, който сама беше изкопала. Не знаеше, че

конят, паднал в ямата, е майка-кобила, докато не видя как няколко хиени дебнат малкото й. С помощта на прашката прогони грозните същества и спаси младото жребче. Направи го повече, защото мразеше хиените, а не защото искаше да съхрани живота на малкото. Но след като веднъж го беше спасила, се почувства задължена да се грижи за него. Готвеше му супа от специално стрито и смляно зърно.

Скоро осъзна, че като го е спасила, е направила на себе си голяма услуга. Живееше сама в долината и беше благодарна за компанията на друго живо същество. Първоначално нямаше намерение да опитомява коня. Просто го смяташе за свой приятел. По-късно кобилката до такава степен се сближи с нея, че й позволяваше да я язди и отиваше там, където жената пожелаеше.

Уини предпочете да живее известно време с едно стадо, но се върна при Айла, щом водачът на стадото умря. Уини роди малко след като младата жена откри ранения Джондалар. Джондалар се зае с обучението и опитомяването на младия жребец по свой начин. Той изобрети юздите, за да го направлява и контролира. Приспособлението се стори полезно на Айла и тя го изпробва на Уини. Като цяло обаче продължи да я управлява чрез сигналите на тялото си, които кобилата разбираше най-добре.

Айла погледна към Джондалар, който препускаше след един зубър. Една уплашена женска се опита да се отклони, но Вълчо я върна обратно в стадото. Явно вълкът доста се забавляваше, като преследваше зубъра. Всички се бяха научили да работят в синхрон и да ловуват заедно по време на едногодишното пътешествие, когато вървяха по течението на Реката на Великата майка.

Щом доближиха мястото, където долината се стесняваше, Айла забеляза един мъж да й маха. Ловците бяха пристигнали и щяха да продължат да насочват стадото към капана.

Един от ловците изскочи зад подвижните прегради и хвърли копие то си по един от зубрите. Оръжието улучи целта си, но раната не беше смъртоносна и животното продължи да препуска. Ловецът се опита да избяга и отново да се скрие. Разяреното от болката животно изблъска със страшна сила изкуствената преграда настрани. Мъжът падна под нея и зубърът го стъпка.

Докато наблюдаваше сцената с ужас, Айла извади копиехвъргача и се протегна за копие, когато видя как друго копие се забива в зубъра. Тя също стреля и препусна напред, пренебрегвайки опасността. Скочи от коня, който още не беше спрял напълно, и отмести преградата.

Коленичи до мъжа, който лежеше близо до падналия зубър. Чу го да стене, което означаваше, че е още жив.

ТРИНАЙСЕТА ГЛАВА

Уини нервно пръхтеше и се потеше, докато останалите зубри се носеха към капана. Когато Айла посегна за чантата с лекарствата си, тя погали коня, за да го успокои. Съзнанието ѝ обаче бе обсебено от ранения. Дори не забеляза кога затвориха вратите на заграждението и ловците започнаха методично да отстрелват зубрите.

Вълкът се беше присъединил към преследването на животните, но преди вратата да се затвори, се спря и тръгна да търси Айла. Намери я коленичила до ранения мъж. Някои започнаха да образуват кръг около тях, ала тъй като и хищникът беше там, запазиха прилична дистанция. Айла не забеляза, че хората я гледат, и започна да преглежда мъжа. Той беше в безсъзнание, но на врата му се усещаше слаб пулс. Тя разтвори дрехите му.

Нямаше кръв, но върху гръдния кош и корема му вече бе започнал да се образува голям синьо-черен оток, Айла внимателно опипа мястото около синината. Натисна веднъж. Раненият потръпна и извика от болка, но не дойде в съзнание. Преслуша дишането му и чу тихо гъргорене. После забеляза струйка кръв от ъгъла на устата му и разбра, че има вътрешна травма.

Видя загриженост в сините очи на Джондалар. Джохаран също се беше намръщил. Тя поклати глава.

– Съжалявам – каза. – Зубърът го е прегазил. Ребрата му са счупени. Те са пробили белите му дробове, а сигурно и други органи. Има вътрешен кръвоизлив. Опасявам се, че не може да се направи нищо. Ако има съпруга, някой трябва да я повика, защото не е изключено да се пренесе в света на духовете преди изгрев слънце.

– Не-е-е-е! – долетя един вик от тълпата. Един младеж си проби път и се хвърли към мъжа. – Не е вярно! Не може да е вярно! Откъде знай тя! Само зеландони може да каже. Тази дори не е една от нас!

– Това е брат му – поясни ѝ Джондалар.

Младежът се опита да прегърне умиращия си брат и повдигна главата му към себе си.

– Събуди се, Шевонар! Моля те, събуди се! – изплака той.

– Хайде, Ранокол. Не можеш да му помогнеш с нищо – намеси се вождът на Деветата пещера.

Шевонар обаче се изскубна и го избута.

– Няма нищо, Джохаран. Нека остане. Има право да се сбогува с брат си – каза Айла и като видя, че мъжът започна да разтърсва ранения, добави: – Така обаче може да го събуди и Шевонар ще умре в страшни болки.

– Нямах ли в чантата си върбова кора или някакъв друг лек срещу болка, Айла? – попита я Джондалар. Знаеше, че тя никога не се разделя с чантата с лековете. Ловът винаги беше свързан с някаква опасност и тя сигурно се беше приготвила за подобни случаи.

– Да, разбира се. Но мисля, че не трябва да му се дава да пие каквото и да било. Особено с такива тежки вътрешни травми. Ако му наложа лапа обаче, може и да помогне. Ще опитам. Първо трябва да го пренесем на някое по-уютно място, да съберем дърва за огън и да стоплим вода. Той женен ли е, Джохаран? – Вождът кимна. – Значи някой трябва да я доведе. И зеландони също.

– Разбира се – отвърна Джохаран.

Манвелар също се намеси:

– Нека няколко души да потърсят подходящо място и да го отнесат по-далеч от ловното поле.

– В онази скала там нямаше ли малка пещера? – попита Тефона.

– Трябва да има някоя наблизо – отвърна Кимеран.

– Права си – рече Манвелар. – Тефона, защо не вземеш няколко души с теб и не отидете да потърсите място?

– Ние ще я придружим – добави Кимеран и извика неколцина от Втората и Седмата пещери.

– Бравевал, може и ти да организираш няколко души и да отидете за дърва и вода. А ние ще трябва да направим някаква носилка. Ще вземем няколко спални кожи и ще видим от какво друго имаме нужда – продължи Манвелар и се провикна към ловците: – Трябва ни вестоносец, който тича бързо, да отиде да занесе съобщение в Скалата на двете реки.

– Нека аз да отида – обади се Джондалар. – Рейсър е най-бързият бегач тук.

– Май че си прав.

– Тогава иди и до Деветата пещера и доведи Релона и зеландони – добави Джохаран. – Кажи на Пролева какво се е случило. Тя знае какво да прави. Зеландони трябва да съобщи вестта на съпругата на Шевонар. Може да те накара да разкажеш как е станало на Релона, но я остави тя да говори.

Джохаран се обърна към ловците, които още стояха около ранения

мъж. Повечето от тях бяха членове на Деветата пещера.

– Рушешмар, слънцето е високо и става все по-горещо. Скъпо плачихме за плячката, нека да не си губим времето. Зубрите трябва да бъдат изкормени и одрани. Карея и хората от Единайсетата пещера вече започнаха, но със сигурност още помощ няма да им е излишна. Солабан, вземи няколко души и помогни на Брамевал да съберете дърва и вода и каквото друго там е необходимо на Айла. Когато Кимеран и Тefonа намерят място, помогни да пренесат там Шевонар.

– Някой трябва да отиде до другите пещери и да им каже, че имаме нужда от помощ – обади се Брамевал.

– Джондалар, можеш ли да се отбиеш по пътя и да им съобщиш какво е станало? – попита Джохаран.

– Когато стигнеш до Скалата на двете реки, им кажи да запалят сигналния огън – добави Манвелар.

– Няма да е лошо – съгласи се Джохаран. – Така пещерите ще знаят, че се е случило нещо лошо, и ще очакват вестоносец. – Той отиде при жената чужденка, която скоро щеше да стане част от пещерата и сигурно зеландони. Тя вече им помагаше с каквото можеше. – Направи каквото можеш за него, Айла. Ние ще извикаме съпругата му и зеландони колкото се може по-скоро. Ако ти трябва нещо, обърни се към Солабан. Той ще ти го набави.

– Благодаря ти, Джохаран – отвърна тя и се обърна към Джондалар: – Ако кажеш на зеландони какво е станало, тя ще знае какво да вземе със себе си. Чакай за всеки случай да проверя чантата си. Хубаво ще е, ако ми донесе някои билки. Вземи Уини с теб. Така ще можеш да теглиш по-голям товар. Тя е по-привикнала да тегли от Рейсър. Зеландони дори може да дойде, като я язди дотук. Съпругата на Шевонар също, ако иска, разбира се.

– Не знам, Айла. Зеландони е доста тежка.

– Сигурна съм, че Уини ще се справи. Просто трябва да й осигуриш по-удобно седло. Все пак си прав. Повечето хора не са свикнали да пътуват с коне. Най-вероятно жените ще предпочетат да ходят. Тогава ще са им необходими палатки и провизии. Затова платформата за теглене ще свърши добра работа.

Айла свали торбите от Уини и и сложи юздите. Завърза повода към този на Рейсър и подкара двата коня. Кобилата обаче не беше свикнала да върви подир жребца, когото самата беше родила. Досега той винаги я беше следвал. Въпреки че Джондалар седеше върху Рейсър и го направляваше с юздите, Уини препусна леко пред тях, като усещаше

накъде иска да върви мъжът.

„Конете с удоволствие гледат да си разделят труда с техните приятели-хора“ – каза си Айла и се усмихна, докато ги гледаше как се отдалечават. Когато се обърна, Вълчо я гледаше изпитателно. Тя му беше направила знак да стои на място и той търпеливо чакаше.

Усмивката ѝ бързо изчезна, когато отново видя ранения.

– Някой ще трябва да го носи, Джохаран – каза тя.

Вождът кимна и повика няколко души. Те изработиха импровизирана носилка, като свързаха няколко копия и завързаха отгоре дрехи. Когато Тефона и Кимеран се върнаха с информацията, че наблизо има малка пещера, мъжът вече беше преместен внимателно върху носилката и бе готов за транспортиране. Айла повика Вълчо и четиримата мъже вдигнаха другаря си.

Когато пристигнаха на мястото, тя помогна да разчистят. Пръстта беше покрита с изсъхнали листа, донесени от вятъра, и изсъхнали изпражнения на хиени, оставени от неприятните хищници, когато бяха използвали пещерата за подслон.

Айла беше приятно изненадана, когато откри, че наблизо има вода. В по-малката пещера на гърба на тази имаше извор с прясна вода, който течеше в една пукнатина, образувала се в скалите. Тя каза на Солабан къде да накладе огъня с дървата, които мъжете бяха събрали.

Когато помоли за постелки, неколцина веднага се отзоваха и натрупаха едни върху други завивките, за да образуват нещо като легло. Раненият беше дошъл в съзнание, докато го пренасяха, но когато го докараха, отново изпадна в несвяст. Изстена от болка, щом го преместиха на леглото, и отново се събуди. Лицето му бе изкривено от мъките и той дишаше тежко. Айла нави една от постелките и му я подложи, за да му е по-удобно. Той направи опит да се усмихне, но вместо това изкашля кръв. Тя избърса брадата му с парче мека заешка кожа, каквито обикновено носеше в чантата с лековете.

Айла прегледа ограниченото количество лечебни билки в чантата и се замисли как още би могла да облекчи болката му. „Чакай малко – каза си тя. – Не видях ли по пътя насам растението нард от семейство валерианови с ароматните корени?“ Огледа се и видя младата жена, която Манвелар, изглежда, доста уважаваше. Съгледвачката от Третата пещера Тефона.

Тефона беше останала, за да помогне при почистването на мястото, и още не беше тръгнала. Чужденката я беше заинтригувала. В нея имаше нещо, което привличаше вниманието на хората. Освен това,

изглежда, за много кратко време си беше спечелила уважението на Деветата пещера. Тефона се запита докъде ли стигаха познанията на тази жена в лечителството. По нея нямаше никакви татуировки като на другите зеландонийци. Но народът, от който идваше, сигурно имаше други традиции. Някои хора се опитваха да заблудят другите, че знаят много за знахарството, но чужденката изобщо не се стареше да ги впечатли. Вместо това тя вършеше неща, които сами по себе си впечатляваха. Като онова нещо, с което изхвърляше копия. Тефона си мислеше за Айла и много се изненада, когато тя я повика:

– Тефона, може ли да те помоля за нещо?

– Да?

– Познаваш ли растенията?

– Всеки познава малко или много растенията.

– Имам предвид онова, чиито листа напомнят напръстник, но цветовете му са жълти като на глухарче.

– Съжалявам, не се сещам. Не познавам много лечебните билки. Трябва да се обърнеш към зеландони.

– Ще наблюдаваш ли Шевонар, докато аз отида да набера? Стори ми се, че мярнах, докато идвахме насам. Ако той отново се събуди, или има някаква друга промяна, прати някого да ме повика. Ако наистина е това, което си мисля, може да помогне. Използвала съм стрити корени от него като лапа при счупени кости. Помага им при успокояването на болката.

– Да, разбира се, ще го наглеждам – кимна Тефона, горда, задето непознатата я помоли за помощта ѝ.

Джохаран и Манвелар разговаряха тихо с Ранокол. Макар че Айла се намираше до тях, тя почти не ги чуваше. Вниманието ѝ беше съсредоточено върху ранения и към водата, която се топлеше. Вълчо лежеше до нея на земята, сгушил глава между предните лапи, и наблюдаваше всяко нейно движение. Когато водата завря, тя добави в нея корени от нарда, за да омекнат и да станат годни за лапа. Докато търсеше, откри и зарасличе. То също помагаше при счупвания и външни рани. Щеше да опита всичко, за да облекчи болката на Шевонар.

Когато отварата беше готова, тя разстла топлите стрити корени върху почернелия оток, който се увеличаваше надолу към слабините. Забеляза, че коремът на мъжа бе станал твърд. Очите му се отвориха, докато му налагаше компреса.

– Шевонар? – изрече Айла. Той реагира изненадано. Може би не я позна, помисли си тя. – Казвам се Айла. Съпругата ти Релона е на път за

тук. – Той си пое въздух и изхлипа от болка. Изглежда, беше изненадан. – Ти беше ранен от зубър. Зеландони също пътува насам. Опитвам се да ти помогна, докато тя пристигне. Наложих лапа на гърдите ти, за да намаля болката.

Той кимна, но с голямо усилие.

– Искаш ли да видиш брат си? Той те чака.

Шевонар отново кимна и Айла стана и отиде при мъжете.

– Той е буден и иска да те види – обърна се тя към Ранокол.

Младежът бързо стана и отиде до леглото на брат си. Айла го последва заедно с Джохаран и Манвелар.

– Как се чувстваш? – попита го Ранокол.

Шевонар се опита да се усмихне, но на лицето му се появи само болезнена гримаса, щом кашлицата отново го накара да изплюе кръв. В очите на брат му се появи паника. После Ранокол забеляза компреса.

– Какво е това? – попита я той.

– Лапа, за да намали болката.

– Кой ти каза да му правиш каквото и да било? Сигурно така само му става по-зле. Свали това от него! – извика мъжът.

– Не, Ранокол – намеси се Шевонар. Гласът на ранения едва се чуваше. – Вината не е нейна. Помага ми. – Опита се да седне, но отново изпадна в несвяст.

– Шевонар, събуди се, Шевонар! Той е мъртъв! О, Велика майко, той е мъртъв! – изплака Ранокол и се свлече върху леглото на брат си.

Айла провери пулса на Шевонар, а през това време Джохаран отместа Ранокол настрани.

– Не, не е мъртъв – отвърна тя. – Но не му остава още много. Дано жена му да пристигне скоро.

– Не е мъртъв, Ранокол, но можеше да е – каза Джохаран сърдито. – Тази жена може и да не е зеландони, но знае как да помага. Ти си този, който влошава нещата. Кой знае дали сега ще може да се събуди, за да каже предсмъртните си думи на Релона.

– Никой не може да влоши нещата повече от това, Джохаран – обади се Айла. – Няма надежда. Може да си отиде всеки момент. Недей да обвиняваш мъжа, който тъгува по брат си. Нека направя малко чай за успокоение.

– Не е необходимо, Айла. Аз ще направя. Само ми кажи как.

Айла видя Тефона и се усмихна.

– Сложи водата да заври, а после ще се погрижа аз. – Тя отново се обърна, за да провери как е Шевонар. Той се бореше за всяка глътка

въздух.

Занизаха се дълги часове. Хора идваха и си отиваха, но Айла не ги забелязваше. Шевонар отново се върна в съзнание и попита за жена си, след което се унесе на няколко пъти. Коремът му беше подут и втвърден, а кожата бе станала почти черна. „Държи се само защото иска да види съпругата си“ – помисли си тя.

Малко по-късно Айла взе водния мях, за да отпие от него, но той беше празен. Остави го на земята и набързо забрави за жаждата си. Дойде Портула, за да види как вървят нещата. Тя още се чувстваше виновна заради участието си в номера на Марона и гледаше да страни от Айла. Тя обаче видя как чужденката вдигна празния мях, ето защо отиде веднага до извора, напълни своя и се върна със студена вода.

– Искаш ли да пиеш, Айла? – попита я тя и й протегна меха.

Айла беше изненадана.

– Благодаря ти. Малко ожаднях.

Портула постоя така за миг. Чувстваше се неловко.

– Искам да ти се извиня – промълви накрая. – Извинявай, че позволих на Марона да ме уговори да участвам в онази шега. Не беше никак хубаво. Не знам какво да ти кажа.

– Няма нищо, Портула. Все пак получих топло и удобно за лов облекло. Ще свикна да го нося, макар че намеренията на Марона едва ли са били такива. Нека просто забравим за случилото се.

– Мога ли да ти помогна с нещо друго?

– За съжаление няма с какво да му се помогне. Учудена съм, че още е жив. Когато се събужда, пита за жена си. Джохаран му каза, че тя вече идва насам. Мисля, че само желанието да я види го кара да се бори. Искаше ми се да можех да сторя нещо повече за него, ала повечето средства срещу болка трябва да бъдат приемани през устата. Дадох му кожа, напоена с вода, за да овлажня устата му. С неговата травма обаче се боя, че ако изпие нещо, ще стане още по-лошо.

Джохаран стоеше отвън пред пещерата и гледаше на юг – там, накъдето беше тръгнал Джондалар. С нетърпение го чакаше да се върне заедно с Релона. Слънцето залязваше и скоро щеше да падне мрак. Бе изпратил хора да съберат още дърва, за да могат да запалят голям огън за ориентир. Последния път, когато Шевонар се събуди, очите му бяха като стъклени. Вождът разбираше, че смъртта е близко.

Младият мъж се беше борил с такава смелост за всяка минута живот, че Джохаран се надяваше съпругата му да пристигне, преди да е загубил битката. Най-накрая забеляза движението в далечината. Някой

приближаваше. Той забърза към тази посока и въздъхна от облекчение, когато различи кон. Щом пътниците пристигнаха, Джохаран отиде при Релона и поведе разстроената жена към пещерата, в която мъжът ѝ умираше.

– Шевонар, Шевонар! Релона е тук. – Айла го побутна леко по ръката. Той отвори очи и погледна към нея. – Тук е. Релона е тук – повтори тя. Шевонар отново затвори очи и леко поклати глава, опитвайки се да дойде в съзнание.

– Шевонар, аз съм. Дойдох колкото можях по-бързо. Говори ми. Моля те, говори ми. – Релона заплака.

Раненият отвори очи и с усилие ги фокусира върху навелото се над него лице.

– Релона – промълви. – Не плачи – прошепна и се опита да си поеме дъх.

Релона погледна умоляващо към Айла. Тя бе изпаднала в паника, отчаяно търсеше отговор, но никой не се осмеляваше да я погледне. Отново се обърна към мъжа и видя кръвта на устата му.

– Шевонар! – изплака и хвана ръката му.

– Релона... исках да те видя за последно... Да се сбогувам, преди да отида в... света на духовете. Ако Дони позволи... ще се видим там. – Той затвори очи и всички чуа слабо хриптене. Шевонар се опитваше да си поеме въздух. После тихият стон се усили. Спря и отново се опита да си поеме дъх. Накрая сякаш нещо се пречупи в него и той издъхна с последен стон.

– Не, не! Шевонар, Шевона-а-ар... – заплака Релона. Тя положи глава върху гърдите му и захлипа от мъка. Ранокол стоеше до нея и също лееше сълзи заради непоносимата загуба. Не можеше да си намери място от скръб.

Всички се изненадаха, когато внезапно чуа протяжния вой, от който по гърба им пролазиха ледени тръпки. Мигновено отправиха погледи към Вълчо. Той се бе изправил на четирите си лапи, извисил глава нагоре, и пееше своята вълча песен.

– Какво прави? – попита объркан Ранокол.

– Тъгува за брат ти – обади се познатият глас на зеландони. – Като всички нас.

Хората въздъхнаха от облекчение, щом я видяха. Тя беше пристигнала с Релона и другите. Зеландони обаче бе останала назад, когато съпругата на Шевонар се втурна да види любимия си. Хлипането на Релона премина в мъчителни стенания. Зеландони и другите се присъединиха

към нея и също заплакаха. Вълчо зави заедно с тях. Накрая Ранокोल спря да плаче и се хвърли към покойника. Миг по-късно той и Релона се прегръщаха и взаимно се успокояваха.

Малко по-късно зеландони помогна на Релона да стане и я отведе при кожата, която беше постлана до огъня. Джохаран помогна на Ранокол да отиде от другата страна на огнището. Жената седна, потънала в апатия и безразличие. Братът на мъртвия се разположи върху кожата и се загледа втръчено в стената.

Зеландони от Третата пещера заговори тихо с едрата зеландони от Деветата пещера. Скоро те донесоха по чаша с някаква течност. Едната беше предназначена за Релона, която я изпи, без да се противи, сякаш й беше напълно безразлично. Другата беше поднесена на Ранокол, който отначало я отклони с ръка, но след като шаманките настояха, я изпи. Не след дълго и двамата лежах върху кожата и спяха.

– Хубаво е, че се успокоиха – каза Джохаран.

– Трябваше да си поплачат – отвърна Айла.

– Да, но сега трябва да почиват – намеси се зеландони. – И ти също, Айла.

– Първо хапни нещо – предложи й Пролева. Съпругата на Джохаран беше дошла с Релона и зеландони, както и с още неколцина от Деветата пещера. – Изпекохме зуброво месо, а от Третата пещера донесоха и друга храна.

– Не съм гладна – отвърна Айла.

– Но сигурно си уморена – каза Джохаран. – Почти не си се отделяла от него.

– Де да можех да сторя нещо повече за него. Не можах с нищо да му помогна. – Тя поклати глава отчаяно.

– Но ти направи достатъчно – обади се старецът, който беше зеландони на Третата пещера. – Облекчи болката му. Никой не би могъл да стори повече на твоето място. Шевонар нямаше да изкара толкова дълго, ако не беше твоята помощ. Аз не бих използвал компрес в подобен случай. За външни рани – да, но не и за вътрешни травми. Едва ли бих се сетил. Но, изглежда, помогна.

– Да наистина. Беше много умно от твоя страна да прибегнеш до този метод – съгласи се зеландони от Деветата пещера. – Правила ли си го преди?

– Не. Дори не бях сигурна, че ще има ефект, но трябваше все пак да опитам.

– Добре се справи – каза Дони. – Сега обаче трябва да хапнеш нещо

и да си починеш.

– Не, не ми се яде нищо, но бих полегнала малко – отвърна Айла. – Къде е Джондалар?

– Отиде с Рушемар, Солабан и още няколко души да съберат още дърва. Искаше сам да се увери, че ще има достатъчно, за да изкараме нощта. В тази долина не растат много дървета. Скоро трябва да се върнат. Джондалар остави спалните ти постелки ето там – отвърна Джохаран и ѝ показа мястото.

Айла реши да легне и да си почине, докато любимият ѝ се върне. Унесе се веднага щом затвори очи. Когато другите се върнаха със събраните дърва, те също заспаха почти веднага. Сложиха купчината до огнището, след което се разотидоха по спалните си места. Джондалар забеляза дървената купа, която Айла обикновено носеше със себе си за лечебните чайове. Освен това от еленови рога беше направила рамка, върху която водният мях да се нагрява директно върху огъня. Макар че пичкият мехур на елена бе водоустойчив, той пропускаше по малко от течността, така че нямаше опасност да се запали от огъня.

Джохаран спря брат си и го заговори:

– Джондалар, искам да науча повече за тези копиехвъргачи. Видях как зубърът веднага падна, а в същото време ти стреля по него от доста голямо разстояние. Ако всички имахме такива оръжия, нямаше да се налага да се приближаваме толкова близко до животните и Шевонар щеше да е жив.

– Знаеш, че с удоволствие ще покажа на всеки, който проявява интерес, но е необходима практика – отвърна Джондалар.

– На теб колко време ти трябваше, за да се научиш? Нямам предвид човек да стане добър като теб, а просто да придобие достатъчно умения, за да ловува с това оръжие.

– Използваме копиехвъргачите вече няколко години, но към края на първото лято вече можехме да боравим с тях. Трудно беше да се научим да стреляме от седлата на конете. Вълчо също може да ни е от полза.

– Още ми е трудно да свикна с мисълта, че животните могат да се използват за нещо друго освен за месо и кожа. Нямаше да повярвам, ако не го бях видял със собствените си очи. Но най-много искам да знам за копиехвъргача. Ще говорим утре.

Братята си пожелаха лека нощ, след което Джондалар отиде да легне при Айла. Вълчо вдигна глава. „Колко е хубаво, че винаги е до нея и я пази“ – помисли си Джондалар и погали животното по главата, а после се пхна под завивките до Айла. Мъчно му беше за Шевонар. Не само

защото беше член на Деветата пещера, а защото знаеше колко преживяваше Айла, когато някой умреше и тя се чувстваше безсилна пред смъртта. Младата жена беше лечителка, знахарка, но имаше рани, които никой не беше в състояние да излекува.

Зеландони беше много заета през цялата сутрин. Подготвяше тялото на Шевонар за отнасянето му в Деветата пещера. Да седиш до някого, чиято душа е напуснала тялото, беше много неприятно за някои хора. Погребението щеше да включва не само обичайния ритуал. Смяташе се за много лош късмет някой да загине по време на лов. В подобен случай зеландони извършваше пречистващ ритуал, за да предпази живите от нещастие в бъдеще. Ако двама или трима ловци излезеха в гората и един от тях умреше, на инцидента не се придаваше толкова голямо значение. Но когато някой умреше по време на лов, в който участваха не само хора от една пещера, а от цялата общност, нещата бяха сериозни. Нещо трябваше да бъде сторено.

Първата служителка си мислеше какво ще е необходимо да направи. Може би да забрани лова на зубри поне до края на сезона, за да се избегне лошият късмет. Айла я видя да седи върху една купчина и да пие чай до огъня. Тя рядко сядаше върху ниските възглавнички, тъй като ѝ беше все по-трудно после да стане от тях.

Младата жена се доближи до нея.

– Зеландони, мога ли да говоря с теб?

– Да, разбира се.

– Ако имаш работа, мога да изчакам. Само исках да те питам нещо.

– Ще ти отделия малко време. Вземи си чаша чай и се присъедини към мен. – Тя махна на Айла да седне на земята.

– Исках да те питам дали на мое място би могла да сториш нещо повече за Шевонар. Има ли някакъв начин за лечение на вътрешни рани? Когато живеех в Клана, веднъж случайно наръгаха един човек с нож. Парче от ножа се беше отчупило вътре. Иза направи разрез и извади парчето. Не мисля обаче, че имаше начин да се оправят раните на Шевонар с разрез.

Явно чужденката наистина се чувстваше разстроена, задето не бе могла да стори много за мъжа. Зеландони беше трогната от нейната загриженост. Подобно отношение бе присъщо на един добър ученик-знахар.

– За човек, който е прегазен от огромен зубър, не може да се направи много, Айла – отвърна тя. – Някои подутини и отоци могат да се

разрежат, за да изтекат кръвонасяданията, или пък да бъдат изрязани малки израстъци, за да бъдат извадени по-малките предмети. Жената от твоя Клан е била много смела, но обикновено е опасно да се реже по тялото. Така създаваш рана, която често е по-голяма от тази, която се стремиш да излекуваш. Правила съм такива разрези няколко пъти, но само когато съм сигурна, че ще има ефект и че друг изход няма.

– Така смятам и аз.

– Освен това е необходимо да имаш познания за вътрешността на тялото. Човешките вътрешности много си приличат с животинските. Често съм колела животни и съм ги разрязвала на части много внимателно, за да видя как изглеждат телата им отвътре и как са свързани органите им. Лесно могат да се видят тръбичките, които пренасят кръв от сърцето, и жилите, които задвижват мускулите. Тези неща са много сходни при всички животни, но някои са по-различни. Коремът на зубъра е устроен по-различно от този на коня. Много други органи също. Може да бъде полезно и доста интересно.

– Съгласна съм. Когато ловувам, понякога коля животни. Това помага да разбереш по-добре устройството на хората. Сигурна съм, че ребрата на Шевонар бяха счупени. Острите краища бяха пробили... меховете му за дишане.

– Белите дробове.

– Да, белите дробове и... другите му органи. Черния дроб и далака. Те обикновено кървят много обилно, когато се повредят. Сещаш ли се какво имам предвид?

– Да.

– Кръвта няма къде да се стича. Мисля, че затова почерня и стана толкова твърд.

– Аз го прегледах и съм съгласна с твоята преценка. Кръвта е изпълнила стомаха и част от червата му. Червата му сигурно са се преслинали.

– Червата са дългите тръби, които водят до външния край, така ли?

– Да.

– Джондалар ме научи на тази дума. Вярно, червата на Шевонар също бяха увредени, но според мен той умря от вътрешен кръвоизлив.

– Да. Малката кост на левия му прасец също беше счупена. И дясната му китка. Но тези счупвания не са фатални.

– Затова те не ме уплашиха толкова. Просто се питах дали бих могла да сторя нещо друго, за да го излекувам.

– Ти направи всичко, каквото можа, Айла. Всички ние ще се

пренесем някой ден в света на духовете. Когато Дони ни повика, млади или стари. Нямаме избор. Дори зеландони не са достатъчно надарени да го спрат или дори да знаят кога ще се случи. Това е тайната, която Дони не споделя с никого. Тя позволи на Духа на зубъра да ни отнеме Шевонар в замяна на животното, което убихме. Понякога Тя изисква подобни жертви. Може би е решила, че трябва да ни напомни да не приемаме нейните дарове за даденост. Ние убиваме нейните създания, за да живеем, но трябва да оценяваме Дара на Живота, който ни е дала, и да не забравяме за него, когато отнемаме живота на нейните животни. Великата майка не винаги е щедра и добра. Понякога нейните уроци са жестоки.

– Да, това вече го разбрах. Според мен светът на духовете не е приятно място. Уроците са жестоки, но ценни.

Зеландони не каза нищо. От опит знаеше, че хората често продължават да говорят, за да запълнят паузата, ако тя не им отговореше веднага, ала много пъти тя научаваше повече от тишината, отколкото, ако задаваше въпроси. След известно време Айла продължи:

– Помня, когато Креб ми каза, че духът на Пещерния лъв ме е избрал. Каза, че пещерният лъв е силен тотем, който дава мощна закрила, но че е трудно да се живее със силни тотеми. Каза ми още, че ако внимавам, моят тотем ще ми помага и ще ми посочва кое решение е правилно и кое – не. Но Креб ме предупреди, че тотемите подлагат човека на изпитание, за да видят дали си струва да му дадат нещо. Каза също, че Пещерният лъв не би ме избрал, ако аз не струвах нищо. Сигурно е имал предвид, че съм издръжлива.

Шаманката беше изненадана от дълбочината, с която Айла изложи мислите си. Дали наистина хората, които тя наричаше Клана, разсъждаваха толкова смислено? Ако беше казала „Великата Майка Земя“ вместо „Духа на Пещерния лъв“, думите щяха да принадлежат на самата зеландони.

Накрая първата зеландони продължи:

– Нищо не можеше да се направи за Шевонар, освен да се облекчи болката му. А ти изпълни това. Използването на компрес беше любопитен подход. От жената от Клана ли се научи?

– Не. Никога преди не го бях правила. Но болката му беше толкова силна, а не биваше да му давам никакви течности заради вътрешните травми. Мислех да приложа парна баня, но се побоях, че ще се разкашля с увредените си бели дробове и ще стане по-лошо. Тогава забелязах белега на кожата му. Беше станал почти черен. Знаех, че някои растения

облекчават болката, а по пътя насам забелязах едно такова. Отидох и набрах. Изглежда, му помогна.

– Да, и аз мисля, че му помогна. Някой път може сама да опитам. Изглежда, имаш някакъв вроден усет към лечителството, Айла. Затова се чувстваш зле, когато не можеш да помогнеш. Всеки добър знахар понася тежко загубата на човешки живот. Но знай, че не можеше да направиш нищо друго. Майката реши да го повика и никой не е в състояние да се противопостави на волята ѝ.

– Права си, зеландони. Нямаше никаква надежда, но все пак исках да те попитам. Знам, че имаш много работа за вършене, и не искам да ти отнемам от времето. – Айла стана да си върви. – Благодаря ти, че се отзова.

Зеландони проследи с поглед младата жена.

– Айла – повика я тя. – Би ли направила нещо за мен?

– Каквото кажеш, зеландони.

– Когато се върнем в Деветата пещера, ще ми донесеш ли малко червена охра? Има на брега на реката, до голямата скала. Сещаш ли се къде е?

– Да, видях охра, когато плувахме с Джондалар. Тя е много светлочервена. По-ярка е от другите.

– Ще ти кажа как да пречистиш ръцете си и ще ти дам специална кошница за нея, когато се върнем – каза зеландони.

ЧЕТИРИНАЙСЕТА ГЛАВА

На следващия ден всички се върнаха без настроение в Деветата пещера. Ловът без съмнение беше минал успешно, но цената се оказа прекалено висока. Щом пристигнаха, Джохаран предаде тялото на Шевонар на зеландонийците, за да го подготвят за погребението. Трупът беше отнесен до ръба на скалата, близо до моста върху Долната река, за да бъде ритуално измит и облечен в церемониалните дрехи и накити. Тази работа трябваше да се свърши от зеландони, Релона и още няколко жени.

– Айла – повика я зеландони, докато тя се връщаше в дома на Мартона. – Ще ни трябва червена охра. Нали обеща да ми донесеш.

– Ей-сега отивам.

– Ела с мен. Ще ти дам специална кошница и нещо за копаене.

Зеландони я поведе към нейната къща и я покани да влезе. Айла никога не беше влизала в дома на дони и затова ѝ беше много интересно. Нещо тук ѝ напомни за домашното огнище на Иза. Може би многото листа и други части на растения, оставени да се сушат. Те висяха на въжета, опънати по цялата дължина на стаята. В предната част на жилището имаше няколко повдигнати легла. Айла обаче беше сигурна, че зеландони не спи тук. Показа се, че има още стаи, разделени с паравани. Едната от тях изглежда беше кухнята. Тя предположи, че другата сигурно е спалнята.

– Ето ти кошницата и лопатата – рече зеландони и ѝ подаде плетения съд заедно с приспособление за копаене с дръжка от еленов рог.

Айла излезе и тръгна към даденото място. Зеландони я придружи донякъде, след което се насочи към южния край на пещерата. Вълчо си беше намерил място на скалния ръб, където да си почине. Там беше далеч от хората, но в същото време нищо не можеше да убегне от погледа му. Когато животното забеляза Айла, то веднага изтича при нея. Дони се спря.

– Мисля, че ще е добре да държиш Вълчо по-далеч от тялото на Шевонар – каза. – За негово добро е. Докато човекът не бъде погребан в земята, духът му се носи във въздуха. Знаем как да предпазвам хора, за да не се всели в тях, но за вълка не съм сигурна. Боя се, че духът ще се опита да се всели в животното. Виждала съм как вълци побесняват и на устата им излиза пяна. Според мен те се опитват да се преборят с нещо, сигурно с някакво зло или с обезумял дух. Ухапването от таква

животно убива като със смъртоносна отрова.

– Ще потърся Фолара и ще я помоля да го държи под око, след като донесе червената охра.

Вълчо я последва. Тя се спусна по пътеката към мястото, където с Джондалар бяха плували и се бяха къпали, след като пристигнаха. Айла напълни кошницата почти догоре и тръгна обратно. Видя Фолара да говори с майка си и ѝ обясни молбата на зеландони. Младата жена се усмихна, зарадвана, че ще прави компания на вълка. Майка ѝ току-що я беше накарала да дойде с нея и да помогне при подготвянето на трупа. Подобно нещо далеч не ѝ беше приятно, а освен това беше убедена, че Мартона не би отказала на Айла.

– Може би ще бъде най-добре да го държим в дома на Мартона. Ако решиш да излезеш, имам специално въже, което се завързва на врата му, така че да не се задуши. На Вълчо много не му харесва, но ще се примири. Ела с мен и ще ти покажа как да го вържеш – каза Айла.

После отиде до далечния ръб на скалата и даде червената охра на Първата. Там тя остана да помогне при почитването и преобличането на тялото на Шевонар. Скоро се присъедини и майката на Джондалар. Тя каза на Айла, че Фолара е поканила няколко младежи на гости и че на вълчо, изглежда, му е приятно с тях.

На Айла ѝ направиха впечатление дрехите, с които облякоха мъртвия ловец, макар че реши да не показва този интерес. Имаше широка мека туника, направена от козината на различни животни и от кожи, оцветени в различни цветове, съшити в красиви фигури и допълнително украсени с мъниста, раковини и ресни. Туниката беше хваната с колан на бедрата. Панталоните бяха в тон с туниката, както и ботушите. Накирти от раковини, мъниста, различни животински зъби и фигури от слонова кост бяха поставени внимателно на врата му.

После тялото беше положено върху варовикови блокове, върху постелка от сплетена трева, боядисана в червена охра. Към всеки от ъглите имаше прикрепени дълги връзки. Мартона поясни на Айла, че с тяхна помощ постелката увива трупа и се завързва. Под постелката имаше някаква плетеница от въжета, подобна на хамак. С нея Шевонар щеше да бъде отнесен до святото място и положен в гроба.

Шевонар беше сръчен майстор на копия приживе и затова поставиха до него инструментите му заедно с няколко недовършени копия и части от тях, върху които беше работил: дървени стволоче, слонова кост, кремъчни крайници, животински жили, въжета и лепило. Сухожилията и въжетата бяха използвани за закрепването на остриетата към

дръжките и за завързването на по-къси дървени пръчки за направата на едно по-дълго копие. После парчетата се намазваха със смола, която играеше ролята на лепило.

Релона беше донесла предметите от тяхното жилище. Тя плачеше, докато поставяше инструментите до ръцете на Шевонар.

Докато зеландони ръководеше подготовката на тялото, Джохаран направляваше дейността на други работници, които строяха временна постройка с покрив от треви, поддържани от стълбове. Когато тялото беше готово, конструкцията бе сложена отгоре му. Добавиха и стени, набързо направени от преносими панели. Зеландони влязоха вътре, за да изпълнят ритуала, който щеше да накара духа да не се отдалечава от тялото.

Когато свършиха, всеки, който беше докосвал или работил близо до покойника, трябваше сам да се очисти ритуално. Тези хора трябваше да се потопят догоре в реката. Нямаше значения дали са облечени или без дрехи. Теминаха по пътеката до брега на реката, която се извиваше под каменния навес. Зеландони извикаха Великата майка, след което жените тръгнаха срещу течението, а мъжете – по течението. Всички жени свалиха дрехите си, но и малцина мъже скочиха във водите облечени.

Джондалар беше помагал при построяването на погребалния навес. Той също трябваше да се пречисти в реката. След това се върна горе заедно с Айла. Пролева им беше приготвила храна. Мартона седна с тях. Зеландони се присъедини към тях малко по-късно, след като остави скърбящата вдовица със семейството ѝ. Уиламар дойде, защото търсеше Мартона, и също седна при тях. И понеже се намираше сред хора, в чиято компания се чувстваше уютно, Айла реши, че моментът е подходящ да ги пита за дрехите на Шевонар.

– Така ли се обличат при вас покойниците? – попита тя.

– Сигурно е отнело много време да се изработят дрехи като тези на Шевонар.

– Повечето хора носят най-хубавите си дрехи при специални случаи или когато се запознават с някого. Затова имат церемониални дрехи. Искат да се открояват от другите и да направят добро впечатление. Тъй като никой не знае какво да очаква, когато се пренесат в следващия свят, всички искат да създадат подходящо впечатление и да ги запомнят когото и да срещнат там – отвърна Мартона.

– Не знаех, че дрехите също се пренасят в следващия свят. За духа знам. Тялото не остава ли тук?

– Тялото се връща в утробата на Великата земна майка – намеси се

зеландони. – Духът на живота, еланът, се връща при Нейния дух в следващия свят. Всяко нещо има свой дух – скалите, дърветата, храната, дори дрехите. Еланът на един човек не иска да се върне гол или с празни ръце. Затова Шевонар беше облечен в неговите церемониални дрехи и му бяха оставени инструментите на занаята му и ловните оръжия. Ще му бъде дадена и храна.

Айла кимна. Тя набоде едно доста голямо парче месо. Отхапа от него, задъвка и се замисли, след което преглътна.

– Дрехите на Шевонар са красиви. Толкова много съшити малки парчета – коментира Айла. Животни и фигури. Сякаш разказват някаква история.

– В известен смисъл е така. – Уиламар се усмихна. – Така хората се различават един от друг. Всичко по неговия церемониален тоалет означава нещо. Трябва да има еландон на него и на жена му, както, разбира се, и зеландонийски абелан.

Айла беше озадачена:

– Не разбирам нищо. Какво е еландон? А зеландонийски абелан?

Всички погледнаха изненадано към нея. Толкова много бяха свикнали да използват тези думи, а Айла говореше зеландонийски толкова добре, че им беше трудно да повярват, че тя не знае за тях.

Джондалар се почувства леко виновен.

– Никога не ни се е налагало да говорим за подобни неща – оправда се той. – Когато ме откри, аз носех дрехите, дадени ми от шарамудоите. Те не показват като нашите кой е собственикът им. При мамутоите има нещо подобно, но не съвсем. Зеландонийският абелан е... ами... той е като онези татуировки на челата на зеландони и Мартона.

Айла обърна глава към Мартона и зеландони. Всички зеландонийци и водачи имаха сложни татуировки от квадрати и правоъгълници с различни цветове.

– Може би аз ще успея да ѝ обясня значението на думите – обади се зеландони.

Джондалар си отдъхна.

– Да започнем с „елан“. Знаеш ли какво означава?

– Днес ви чух да употребявате думата. Означава нещо като дух или жизнена сила. Така мисля.

– Но преди не си я знаела?

– Джондалар винаги казваше „дух“. В това има ли нещо лошо?

– Не, няма. При нас „елан“ се употребява по-скоро, когато става въпрос за смърт или раждане, защото смъртта е липсата или краят на

елана, а раждането е неговото начало. Когато едно дете се роди, когато на света се появи нов живот, той е изпълнен с елан, виталната сила на живота. Когато детето се кръщава, зеландони създава знак, който е символ на неговия дух, на този нов човек. Този знак се рисува или изрязва върху някакъв предмет – камък, кост или дърво. Знакът се нарича абелан. Всеки абелан е различен и се използва за обозначаването на конкретен човек. Знакът може да е съставен от линии, форми или точки, или някоя опростена фигура на животно. Каквото дойде наум на зеландони, докато медитира при кръщаването на детето.

– Така правеше и Креб – нашият мог-ър! Той медитираше, за да реши какъв да бъде тотемът на новороденото! – учудено възкликна Айла.

– Говориш за мъжа от Клана, който беше... зеландони на твоя клан ли? – попита дони.

– Да!

– Ще трябва да помисля. А сега да продължа. Зеландони медитира, когато решава какъв да бъде знакът. Предметът със знака се нарича еландон. Зеландони го дава на майката на бебето, за да го пази, докато детето порасне. След това майката дава на порасналите вече деца еландоните им като част от церемонията на съзряването им.

Айла слушаше с интерес.

– Но еландонът е нещо повече от материален предмет с рисунки по него. Този предмет съдържа елана, силата на живота, духа, естеството на всеки от членовете на пещерата. Така както дони е носител на духа на Майката. Еландонът има повече сила отколкото която и да е друга лична вещ. Толкова е могъщ, че в неподходящи ръце може да се използва срещу даден човек и ужасно да му навреди. Затова майката пази еландоните на децата си на тайно място, известно само на нея и може би на майка ѝ или на съпруга ѝ.

Изведнъж Айла си даде сметка, че ще е отговорна за еландона на детето, което в момента носи в утробата си.

Зеландони обясни, че когато еландонът се даде на вече порасналия човек, той трябва да го скрие също на тайно място, често по-далеч от пещерата. Но някакъв безобиден предмет, като камък например, се избира за заместител и се дава на зеландони, който или която го слага в пукнатината на скалната стена на някое свещено място, може би пещера, като дар за Великата майка. Макар и дарът да е незначителен, значението му е много по-голямо. Смята се, че Дони може да проследи по заместителя оригиналния предмет и да разбере на кого принадлежи.

Уиламар добави, че зеландони много ги уважават и са склонни да

им се доверят.

– Но те притежават голяма сила и власт – каза той. – Малцина от тях са злоупотребявали с познанията и със способностите си. Някои се страхуват, че при подходяща възможност един зеландони може да използва мощен предмет като еландона срещу някого, когото не харесва или мрази. Или пък да даде на човек урок, ако той е извършил лоша постъпка. Никога не съм чувал да е ставало подобно нещо, но хората обичат да си измислят и да украсяват историите.

– Ако някой накърни личния предмет-символ на друг човек, той може да се разболее или дори да умре. Ще ти разкажа една стара легенда – каза Мартона. – В миналото някои семейства имали обичая да слагат всичките еландони заедно на едно място. Понякога дори членовете на цели пещери ги събирали на едно място. Една от пещерите поставяла всичките си предмети-символи в специална малка пещера, намираща се на хълм близо до тяхното скално убежище. Мястото било смятано за толкова свято и неприкосновено, че никой не ходел там. През една много влажна пролет по склона минала лавина, която разрушила пещерата и всичко в нея. Хората се обвинявали един друг и престанали да бъдат единни. Без сговор и взаимопомощ животът станал много труден. Людете се разпръснали и пещерата загинала. Така хората разбрали, че ако някой повреди всичките еландони или дори ако те пострадат при природно бедствие, семейството или пещерата ще имат сериозни проблеми. Затова всеки човек трябва лично да съхранява в скривалище своя символ-предмет.

– За сметка на това не е опасно да се слагат на едно място камъните-заместители – добави зеландони. – Майката ги цени. Тя може да открие по тях техните притежатели, но в същото време камъните са само за напомняне. Те не са истински еландони.

Айла беше много заинтригувана от разказа. Бе слушала хората да си говорят за Старите легенди, но не знаеше, че с помощта на тези истории се научават важни и необходими неща. Легендите ѝ напомняха за историите, които старият Дорв разказваше в клана на Брун през зимата.

После дони продължи:

– Абеланът е символ или знак, с който също се свързва жизнената сила. Използва се, за да се обозначи човек или група от хора. Абеланът на зеландониите характеризира всички нас и е най-важният. Този символ е съставен от квадрати и правоъгълници, често в различни варианти и с различни украси. Може да бъде в много цветове или да е направен от различни материали. Както и да е съставен от различен брой

квадрати, но в него са задължителни основните форми. Именно задължителната част е абеланът на зеландониите – каза тя и посочи към знака отстрани на челото ѝ. Айла забеляза, че трите задължителни реда квадрати бяха част от общата фигура.

– Квадратите показват на всички, че съм от народа на зеландонийците. И понеже са девет на брой, това означава, че съм член на Деветата пещера. Тази татуировка има и други значения, разбира се. Тя изтъква, че съм смятана от зеландонийците за Първа сред служителите на Великата земна майка. Част от знака е и моят личен абелан. Можеш да видиш, че татуировката на Мартона е различна от моята, макар че част от нея е същата.

Айла се обърна, за да огледа челото на бившата водачка. Мартона наклони глава, за да се види по-добре.

– Има девет квадрата, но знакът е от другата страна на челото ѝ и другите линии са по-закръглени. Сега забелязвам формата на кон – врата, гърба и задните крака.

– Да – отвърна Мартона. – Художникът, който ми направи татуировката, беше много добър и успя да улови естеството на моя абелан. Макар и по-стилизиран, за да се впише в цялата фигура, той е много близо до знака върху моя еландон, който е кон, стилизиран като този.

– Нашите татуировки казват много за собственика – продължи зеландони. – Човек може да разбере, че служи на Майката, защото татуировката ми е отляво. По същия начин се разбира, че Мартона е или е била вожд на пещерата, тъй като нейната е от дясната страна на челото. И двете сме зеландонийки, което се познава по квадратите, а понеже са девет на брой, значи сме от Деветата пещера.

– Мисля, че в татуировката на Манвелар имаше три квадрата, но не си спомням дали на главата на Брамевал те бяха четиринайсет – каза Айла.

– Не, не са – отвърна зеландони. – Броят на пещерата не винаги съответства на броя на квадратите. Но пещерата, към която принадлежи някой, винаги се идентифицира по някакъв начин. Татуировката на Брамевал има четиринайсет точки, подредени в определена форма.

– Не всички имат татуировки – отбеляза отново Айла.

– Уиламар има малка в средата на челото, но Джондалар няма никаква.

– Само хората, които са водачи, имат татуировки на челата си – поясни Джондалар. – Зеландони е духовен водач, а майка ми е била вожд на пещерата. Уиламар е майсторът-търговец. Това е важен пост. Често

го търсят за съвет и затова също се смята за водач.

– Много хора обаче са склонни да демонстрират положението си чрез дрехите, като Шевонар например, а други пък имат татуировки по други части на лицето и тялото – бузите, брадичките и дори по ръцете. Обикновено това са места, които се виждат и не са покрити от дрехите. Няма голям смисъл да си сложиш знак за отличаване на място, на което никой не го вижда. Другите татуировки често показват нещо, с което човек иска да бъде известен. Обикновено това е някакво лично постижение, а не кръвна връзка – каза Мартона.

– Тези, които мамутоите наричат Мамути – това е пост като на зеландони, – имат татуировки на бузите си, но те не са квадрати. Започва се с формата на диамант. После повтарят вътре още един. Понякога ги свързват и образуват зигзаг. Всички тези символи също имат значения. Мамут тъкмо бе започнал да ме учи, кое какво означава предната зима – преди да замина.

Зеландони и Мартона се спогледаха и кимнаха утвърдително. Дони беше говорила с бившата водачка за способностите на Айла и ѝ предложи тя по някакъв начин да стане приближена на шаманите-зеландони. Двете се съгласиха, че така ще е най-добре за Айла и за останалите.

– Значи туниката на Шевонар има собствен знак, абелан и абелан на зеландонийците – заключи Айла, сякаш току-що бе направила важен извод.

– Да. Всеки ще го познае по тях, включително и Дони. Великата Майка Земя ще знае, че той е един от Нейните деца, които са живели в югозападния район на тази земя – изрече зеландони. – Но това е само част от кройката на туниката на Шевонар. Целият тоалет има определено значение, включително и огърлиците. Освен абеланът на зеландонийците част от фигурата включва и деветте квадрата на Деветата пещера, както и други мотиви, които определят линията на живота му. Има знаци-символи за неговата съпруга, абелани на децата му. Неговият занаят – правенето на копия – също е представен. И, разбира се, личният му знак-символ. Неговият церемониален тоалет е един нагледен показ на имената и кръвните му връзки.

– Церемониалният тоалет на Шевонар наистина е много хубав – обади се Мартона. – Той беше изработен от един стар шивач, който почина. Той беше много добър в професията си.

На Айла ѝ беше направило впечатление, че дрехите на зеландонийците са много интересни. Някои от тях бяха красиви – особено тези на Мартона, – ала тя нямаше никаква представа за сложните значения и

понятия, които бяха свързани с дрехите. Някои от нещата ѝ изглеждаха твърде натруфени за нейния вкус. Беше свикнала с по-опростените форми и ценеше полезността на предметите, също като нейната майка в Клана. Понякога си позволяваше по-разчупени форми в кошницата, която плетеше. Или пък купата или чашата, която изрязваше, но никога не бе добавяла допълнителна украса.

Сега започваше да разбира как дрехите и бижутата, които хората носеха, както и татуировките по лицата, ги характеризираха и показваха личността им. Тоалетът на Шевонар, който беше богато украсен, на нея ѝ се струваше балансиран и приятен за окото. Беше изненадана обаче, когато Мартона ѝ каза, че тези дрехи са създадени от стар човек.

– Сигурно са били направени с много труд. Защо един старец ще изразходва толкова много време, за да прави дрехи? – попита Айла.

Джондалар се усмихна:

– Защото занаятът му беше да шие церемониални и погребални дрехи.

– Старецът не ги уши, той само ги скрои и измисли как ще изглеждат – добави Мартона. – Трябва да се вземат предвид толкова много неща, че са необходими специални умения и око на творец, за да се ушийт добре. Но в крайна сметка тоалетът беше завършен. Много хора бяха работили с него години наред и екипът се справи добре. Сега една от тези шивачки скроява дрехите, но още не е толкова добра.

– Но защо старецът или някой друг ще го прави заради Шевонар? – отново зададе въпрос Айла.

– Той ги продаваше – отвърна Джондалар.

Айла се намръщи. Очевидно още не разбираше напълно какво ѝ говорят.

– Мислех, че хората търгуват само с другите биваци или пещери. Не знаех, че търгуват с хора от собствената им пещера.

– Но защо не? – обади се Уиламар. – Шевонар беше майстор на копия. Славеше се с добре изработените копия, но не можеше сам да си ушие дрехите. Затова размени двайсет от най-добрите си копия за тези дрехи. Направи добра сделка.

– Тези дрехи бяха едни от последните, които старият шивач уши – каза Мартона. – Когато зрението му отслабна и той не можеше повече да упражнява занаята си, продаде копията на Шевонар за други неща, които му бяха необходими, но запази най-доброто за себе си. Костите му сега са погребани в гробището. Той отнесе със себе си копието в света на духовете. На него бяха изобразени неговият абелан и този на

Шевонар.

– Ако майсторът на копия е изключително доволен от дадено свое произведение – обясни Джондалар, – заедно с абелана на човека, за когото е направено, понякога изрязва или рисува и собствения си знак-символ.

По време на лова Айла научи, че определени знаци по копията са много важни. Всяко от тях носеше знака на собственика си, за да не възникват съмнения кой кое животно е убил. До този момент не знаеше, че тези знаци се наричат абелани, нито пък, че са толкова важни за зеландонийците. Беше видяла как се реши един спор само благодарение на знаците. Две копия бяха улучили едно и също животно, но само едно от тях бе попаднало в жизненоважен орган.

Макар и всяко копие да носеше знака на собственика, тя беше чула ловците да си говорят за майсторите на копията. Те, изглежда, знаеха кой кое копие е изработил, без значение дали върху него има или няма символ на майстора. Начинът на изработка и украсите по копието издаваха неговия автор.

– Какъв е твоят абелан, Джондалар? – попита го Айла.

– Не е нещо определено, просто знак – вдигна рамене любимият ѝ. – Прилича на това. – Той начерта нещо като стрелка. – Винаги съм си мислел, че когато съм се родил, зеландони сигурно не е могла да измисли нищо друго – усмихна се и погледна към Първата. – Или може би това е опашка на хермелин, бяла с черен връх. Винаги са ми харесвали хермелиновите опашки. Мислиш ли, че моят абелан е хермелин?

– Твоят тотем е Пещерният лъв – изрече Айла. – Същият като моя. Мисля, че твоят абелан може и да е хермелин. Защо не? Хермелините са като едни малки невестулки, но са красиви през зимата. Целите са в бяло, освен черните им очи и връхчетата на опашките. Всъщност кафявата им лятна козина също не е лоша. – Тя се замисли за миг, след което попита: – А какъв ли е абеланът на Шевонар?

– Видях едно от неговите копия близо до мястото, където почива – каза Джондалар. – Сега ще го взема и ще ти го покажа.

Той бързо взе копието и показа знака-символ на Шевонар. Представяваше стилизиран муфлон – планински овен с големи извити рога.

– Трябваше да го взема – обясни зеландони. – Ще ни трябва, за да направим копие на неговия абелан.

– Защо ще правите копие? – попита Айла.

– Същият символ, който е означавал копията, дрехите и другите му принадлежности, трябва да бъде изобразен и на надгробния му стълб

– отвърна Джондалар.

Докато се връщаха в жилищата си, Айла се замисли за разговора и направи няколко извода. Макар че предметът-символ, еландонът, да беше скрит, знакът-символ, абеланът, беше направен за показ на другите. Той притежаваше голяма сила за този, на когото принадлежеше, но не и за този, който би искал да злоупотреби с него. Това бе всеизвестно. Истинската сила идваше от неизвестното, езотеричното.

На следващата сутрин Джохаран потропа на вратата на Мартона. Джондалар се изненада да види брат си.

– Няма ли да ходиш на срещата тази сутрин? – попита го той.

– Да, ще ходя, разбира се, но исках да поговоря с теб и Айла преди това – отвърна Джохаран.

– Влез тогава.

Той пристъпи вътре. Мартона и Уиламар излязоха от спалнята и го поздравиха. Айла слагаше останалата от закуската храна в дървената купа на Вълчо. Тя също вдигна глава и се усмихна.

– Джохаран иска да говори с нас – поясни Джондалар и погледна към Айла.

– Няма да отнеме много време. Мислех си за тези ваши копиехвъргачи. Ако повече от нас можеха да хвърлят копия на такива големи разстояния, Джондалар, щяхме да спрем онзи зубър, преди да прегази Шевонар. Вече е твърде късно да му се помогне, но искам останалите ловци да са в безопасност. Вие двамата бихте ли искали да ни покажете едно от вашите оръжия и как се използва то?

Джондалар се усмихна:

– Разбира се. Очаквах да ме повикаш. Нямам търпение да покажа как действа копиехвъргачът, за да могат всички да се възползват от неговите предимства.

Всички обитатели на дома на Мартона освен Фолара отидоха с Джохаран до мястото за събирания в южния край на пещерата. Там вече бяха пристигнали много хора. Вестоносци бяха пратени до зеландонийците от другите пещери, които бяха участвали в лова. Трябваше да се съберат и да поговорят за погребалната церемония. Освен духовния водач на Деветата пещера, членовете на Четиринайсетата, Единайсетата, Третата, Втората и Седмата също бяха тук, както и повечето от водачите.

– Духът на Зубъра отне един от нас в замяна за едно от неговите създания – започна едрата дони. – Това е жертва, която ние трябва да

направим, ако тя го иска.

Тя погледна към хората, които закимаха. Властният ѝ вид не се проявяваше никога така явно, както по време на срещите с другите зеландонийци. Тогава наистина си личеше, че е Първа сред служителите на Майката.

Докато събранието продължаваше, неколцина зеландонийци изрикох несъгласие и Първата им позволи да кажат мнението си. Джохаран осъзна, че мислите му се лутат от въпроса за погребението на Шевонар до това къде да разположат мишените за стрелба. След като говори с Айла и Джондалар, той реши да окуражи ловците да си направят копи-ехвъргачи и да започнат да се упражняват още преди да са си тръгнали от Летния събор. Искаше те да придобият колкото се може по-скоро ловни умения с новото оръжие на Джондалар. Но не и днес. Разбираше, че днес няма да се борави с оръжие. Това бе денят, в който духът на Шевонар, неговият елан, щеше да бъде упътен към следващия свят.

Съзнанието на зеландони също бе заето с други мисли, макар че тя, изглежда, сериозно обмисляше предложенията на другите. Мислеше си за по-младия брат на Джондалар още откакто ѝ дадоха бляскавия камък от гроба му, който се намираще далеч на изток, но чакаше подходящия миг.

Знаеше, че както Айла, така и Джондалар трябва да участват в ритуала. Установяването на контакт със следващия свят беше достатъчно страховито, особено за тези, които не бяха обучавани за подобни неща. Можеше да се окаже опасно дори за посветените. По-сигурно беше, когато на церемонията присъстват много хора, за да помогнат и да подкрепят онези, които щяха да установят контакта. Тъй като беше убит по време на лов, в който участваха повечето от съседните пещери, погребението на Шевонар щеше да представлява голяма церемония. Моментът щеше да е подходящ да се опита да навлезе по-дълбоко в света на духовете, за да потърси жизнената сила на Тонолан. Така си мислеше зеландони. Тя хвърли поглед към Айла и се запита как ли ще реагира чужденката. Русокосата жена продължаваше да я учудва със знанията си, компетентността и дори с отзивчивостта си.

Старата зеландони беше поласкана, когато младата жена дойде при нея и я попита дали е могла да направи нещо повече за Шевонар. Особено като се имаха предвид уменията, които бе показала. Изненадващо беше и това, че Айла се беше сетила да каже на Джондалар да вземе камък от гроба на брат си, като се имаше предвид, че не беше запозната с погребалните традиции на зеландонийците. Самият камък беше уникален.

На пръв поглед бе съвсем обикновен, докато човек не го обърнесе и не видеше синкавото и бляскаво лице с огнени червени точки по него.

„Блестящо синьото е символ на яснотата – каза си тя, – а червеното е цветът на живота – най-важният от Петте свещени цвята на Майката. Този малък камък определено съдържа сила. Нещо трябва да се направи с него, когато свършим с церемонията.“

Тя слушаше само с половин ухо разправията, когато я осени мисълта, че уникалният камък от гроба на Тонолан по-скоро прилича на камък-заместител. С него Майката можеше да проследи връзката с елана на Тонолан. Най-подходящото и сигурно място за съхраняването му щеше да бъде пукнатината в свещената пещера, при камъните-заместители на семейството му. Знаеше къде се пазят повечето от тези камъни на членовете на Деветата пещера и много на хора от другите пещери. Дори знаеше скривалищата на някои от истинските еландони.

Поради някои необичайни обстоятелства тя беше принудена да поеме функциите на родител и отговорността за еландоните на няколко деца. А и трябваше да съхранява предметите-символи на още няколко човека, които бяха неспособни да ги пазят сами – в умствено или физическо отношение. Никога не говореше за тях и никога нямаше да се опита да се възползва от тази информация. Добре съзнаваше опасностите за себе си, както и за човека, титуляр на еландона.

Айла също започна да се разсейва. Тя не бе запозната с траурните ритуали на зеландонийците и ѝ беше доста интересно, но водещият се в момента спор, който сякаш нямаше край, не я засягаше. Дори не знаеше някои от езотеричните думи, които използваша в разговора. Затова се замисли за някои от нещата, които бе научила наскоро. Обясниха ѝ, че хората обикновено ги погребват в гробищата, макар че гробищата се сменят, щом едно от тях достигне определен брой гробове. Прекалено много бродещи духове на едно място можеха да се обединят и да придобият твърде голяма сила. Умрелите по едно и също време можеха да бъдат погребани заедно или ако бяха много близки. Но погребенията се извършваха на няколко места, разпръснати из местността.

Каквото и място да избираха, те отбелязваха гробовете със стълбове, които забиваха в земята – в горната част на парцела. Стълбовете бяха украсени с резба или с нарисуваните абелани на хората, погребани под тях. Символи, които предупреждаваха за опасност при навлизането в тази местност. Духовете на мъртвите, които вече не обитаваха живи тела, можеха да избягат от земните недра, но нямаше как да напуснат очертанията на оградата. Зеландонийците правеха специална ограда за

пропъждането им. Така духовете, които не можеха да открият пътя си към света на духовете, не бяха в състояние да прекосят границата и да откраднат тялото на някого, който все още обитаваше този свят.

Без могъщата закрила влезлите в оградения терен се намираха в смъртна опасност. Духовете започваха да се събират преди още дори тялото да бъде положено във вечен покой и се говореше, че са се опитвали да обладаят тялото на живо същество и да разпалят война със собствения дух на човека. В този период човекът вършеше налудничави постъпки или виждаше неща, които другите не виждаха. Или пък викаше без причина, ставаше агресивен и жесток.

След много години, когато стълбовете паднеха на земята и изгниеха, а растителността порасна и избуе, гробището вече не се смяташе за обитавано от духове и за опасно. Духовете вече ги нямаше. Казваха, че Великата Майка Земя е завладяла отново мястото и го е предоставила на своите деца.

Айла и другите, които размишляваха върху свои си неща, се сепнаха, когато чува гласа на Първата. Тъй като спорещите зеландонийци очевидно не можеха да постигнат приемлив компромис, властната дони реши, че е време да се намеси. Тя взе под внимание всички гледни точки и се опита да ги обедини. После минаха на темата за защитата на тези, които ще носят тялото на Шевонар до священото погребално място. Те трябваше да бъдат предпазени от изгубени и бродещи души.

Щеше да се проведе специален ритуал с гошаване, с който да се подсили духът на всеки един от тях, за да може да противостои на изгубените души. Разбира се, щом стана дума за храна, всички се обърнаха към Пролева. След това говориха за храната, която заедно с оръжията м сечивата щеше да бъде оставена в гроба. Тази храна нямаше да се яде, а нейният дух щеше да захранва свободно реещия се дух на покойника, за да му даде сила да намери пътя си. Беше направено всичко необходимо, за да не се върне или да не блуждае душата на мъртвеца твърде дълго.

По-късно сутринта Айла излезе с конете. Яздеше Уини, а Рейсър и Вълчо препуснаха зад нея. После тя разреся животните и ги провери дали всичко при тях е наред. Беше свикнала да прекарва всеки ден с конете, но откакто пристигнаха, повече време седеше с народа на Джондалар и животните й липсваха. Те я посрещнаха с радост и тя разбра, че им е липсвала много.

На връщане се отби в дома на Джохаран и попита Пролева дали знае къде е Джондалар.

– Отиде с Джохаран, Рушемар и Солабан, за да изкопаят дупка за

Шевонар – отвърна й жената. Пролева имаше много работа, но в момента чакаше някого и имаше време за Айла. Искаше да опознае чужденката с многото дарби, която скоро щеше да се омъжи за брата на съпруга й. Затова я попита дали желае да й налее чай от лайка.

Айла се поколеба.

– Трябва да се върна при Мартона, но с удоволствие ще пия чай с теб някой друг път.

Вълчо, на когото му беше харесала разходката също колкото и на конете, последва вътре Айла. Джарадал, който проследи животното, изтича след него. Вълкът подуши с нос детето и му подаде муцуната си да го погали. Усмивнат, Джарадал поглади Вълчо по главата.

– Трябва да ти кажа, Айла – започна Пролева, – че се разтревожих, когато Джарадал ми каза, че е докоснал твоето животно. Трудно е да повярваш, че един месояден хищник като този може да бъде толкова нежен и внимателен с децата. Когато Фолара го доведе у нас и видях Марсола да лази по него, не можах да повярвам на очите си. Бях направо удивена. Дори Салона се смееше, макар че когато за пръв път видя нейното момиченце с вълка, беше ужасена.

– Вълчо има слабост към децата – обясни Айла. – Той израсна, играйки и спейки с тях в Лъвския бивак. Те бяха негови другарчета от глутницата, а порасналите вълци винаги се отнасят закрилнически към по-малките си събратя. Сигурно си мисли, че всички деца принадлежат към неговата глутница.

Докато Айла и Вълчо вървяха към жилището на Мартона, тя не можеше да се сети какво й беше направило впечатление в Пролева. Нещо в начина, по който се държеше и движеше, нещо в широката й туника. Изведнъж се досети и се усмихна. Пролева беше бременна!

Когато Айла се прибра в дома си, там нямаше никого. Съжали, че не беше останала с Пролева и да пие чай с нея. Зачуди се къде ли е майката на Джондалар. Нямаше я при Пролева. Сигурно беше отишла при зеландони. Изглежда, двете бяха близки или поне се уважаваха. Винаги си говореха или загадъчно се споглеждаха. Ако отидеше да види дали Мартона е там, това беше повод да посети дони, която искаше да опознае по-добре.

Разбира се, не й беше толкова спешно да търси Мартона сега, а и зеландони сигурно беше много заета в момента. Може би не трябваше да я безпокои. Айла обаче искаше да се заеме с нещо полезно. Може би ще може да помогне. Поне ще им предложи.

Отиде до жилището на зеландони и почука на вратата. Домакинята

сигурно се намираше някъде наблизко, защото веднага отвори.

– Айла. – Тя изненадано погледна към младата жена и вълка. – Мога ли да ти помогна с нещо?

– Търся Мартона. Вкъщи я няма и при Пролева я нямаше. Питам се дали не е дошла при теб.

– Не, няма я тук.

– Е, тогава извинявай, че те обезпокоих. Представям си колко си заета в момента. Не трябваше да ти отнемам от времето.

– Няма нищо – отвърна дони и забеляза, че младата жена е напрегната, но изпълнена с енергия. – Мартона за нещо конкретно ли ти трябва?

– Не, просто я търсех. Мислех си, че може да ѝ трябва помощ за нещо.

– Ако искаш да правиш нещо, можеш да помогнеш на мен – каза зеландони и отстъпи навътре. Усмивката на Айла ѝ даде да разбере, че това е била истинската причина за идването ѝ.

– Може ли и Вълчо да влезе? Няма да пречи.

– Знам, че няма да пречи. Нали ти казах, че се разбираме. Червената охрана, която събра, трябва да бъде стрита на прах. Ето ти хаванчето. – Зеландони ѝ показа изцапан в червено камък, вдлъбнат и с форма на паница, получила се през годините на използването му. – Ето ти и камъка за мелене. Джонокол ще дойде скоро и прахът ще му трябва, за да направим заедно стълб с абелана на Шевонар. Той ми е ученик.

– Запознах се с един мъж на име Джонокол на приветственото тържество, ала той каза, че е художник.

– Джонокол е художник – усмихна се зеландони. – Но това не му пречи да бъде мой ученик. Според мен е повече художник, отколкото ученик. Няма интереси в знахарството и дори да намери път към света на духовете, изглежда, няма нищо против да си остане ученик, но пък от друга страна, още е млад. Времето ще покаже. Тепърва може да усети призиванието си. А засега е чудесен художник и отличен помощник. Повечето художници също са зеландони. Джонокол е такъв от съвсем малък, когато за пръв път изяви таланта си.

Айла с удоволствие смилаше червения железен оксид на прах. Така помагаше, без да ѝ е необходимо специално обучение. Мислеше си за шаманите-зеландони и защо художниците като Джонокол трябва да бъдат събирани в група още от малки. Та нали на тази възраст не можеха да разсъждават зряло и сериозно. Защо художниците трябваше да бъдат част от зеландони?

Докато работеше, се появи Джонокол. Той погледна към Айла и после с изненада към вълка. Вълчо вдигна глава, хвърли поглед към Айла, готов да се изправи при знак от нейна страна. Тя обаче му даде знак, че мъжът е добре дошъл. Вълкът се отпусна, но продължи да е нащрек.

– Айла дойде да ни помогне, Джонокол – поясни зеландони. – Разбрах, че вече се познавате.

– Да, още от първата й вечер сред нас. Здравей, Айла – изрече Джонокол.

Тя свърши да мели червените бучки на ситен прах и даде хаванчето и камъка заедно с готовия червен прах на зеландони. Надяваше се жената да й даде нещо друго да върши, но скоро стана ясно, че и двамата я чакат да си тръгне.

– Искате ли да направя нещо друго? – попита тя накрая.

– Не точно сега – отвърна дони.

Айла кимна и направи знак на Вълчо да си вървят. Когато се върна в къщата, Мартона още я нямаше. При отсъствието и на Джондалар тя не знаеше какво да прави. Трябваше да остане да пие чай с Пролева. После реши да се върне. Искаше да опознае тази възхитителна жена. В края на краищата скоро щяха да са роднини. Тя беше съпруга на брата на Джондалар. „Може дори да взема хубав чай от моя – помисли си тя. – Липов за приятен аромат и вкус. Де да растяха тук липи...“

ПЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Мъжете почти бяха привършили с копаенето на гроба. Зеландони им бяха осигурили силна защита, преди да ги пратят да приготвят гробището за тялото на Шевонар. Включително бяха поръсили ръцете им с червения прах.

Въпреки това всеки от тях тайно потрепери, докато пресичаха невидимата бариера, означена от боядисаните в червено стълбове.

Четиримата копачи носеха големи кожи с неопределена форма и без украси. Нещо като пончо с дупка по средата за главата. Лицата им бяха покрити с качулки с дупки за очите, но не и за устите или за носовете им. Това бяха телесни отвори, през които можеше да влезе духът.

Покритието целеше да скрие самоличността им от всички духове, които витаеха наоколо и търсеха живо тяло, за да проникнат в него и да го обсебят. Нямаше никакви абелани, никакви символи, които да показват кой се прокрадва към свещените гробища и безпокои духовете. Не говореха, защото дори гласовете им можеха да ги издадат. Да се изкопае дупка за гроб не беше работа, за която лесно се намираха желаещи. Джохаран бе решил, че тъй като сам носеше отговорност за злополучния инцидент, трябваше да бъде един от копачите. Беше избрал Рушемар и Солабан, както и брат си Джондалар да му помагат. Четиримата мъже се познаваха добре, но искрено се надяваха да останат анонимни за блуждаещите елани.

Трудно беше да се разрови твърдата каменеста земя. Слънцето грееше високо над тях и те бяха плувнали в пот от жегата. Трудно се дишаше през кожените качулки, но никой от силните и безстрашни ловци дори не си и помисляше да я сваля. Всеки от тях можеше да се изправи срещу свиреп носорог и хладнокръвно да се отмести в последния момент, но се изискваше много повече кураж, за да се изправиш пред невидимите опасности на обитаваното от призраци гробище.

Никой от тях не искаше да остава дълго тук и затова четиримата работеха бързо. Лопатите им бяха направени от големи плоски кости, най-често от лопатките или таза на големи животни. Върховете им бяха загладени и заострени с речен пясък, за да се гребе с тях по-лесно, а за дръжка служеше дълъг клон. Изкопаната пръст се слагаше върху кожи, подобни на тези, които бяха облекли, за да могат да я отместят настрани и да направят място за хората, които скоро щяха да стъпнат.

Джохаран кимна на другите, когато и последната лопата с пръст беше изсипана върху кожата. Изкопът беше достатъчно дълбок. Те си събраха инструментите и набързо напуснаха мястото. Без да смеят да промълвят и дума, мъжете се отдалечиха от жилищния район и отидоха до мястото, което беше избрано по-рано. Там, където хората рядко минаваха.

Мъжете изкопаха втора дупка – по-малка от първата. После свалиха качулките и кожата от себе си и ги хвърлиха вътре. Процедурата завърши, като внимателно изсипаха пръстта обратно и ги заровиха. Инструментите щяха да бъдат върнати на специално място, където се съхраняваха, но копачите внимаваха да не се докосват с някоя от откритите части на тялото си до тях, освен с начервените с охра длани.

Отидоха направо в една малка пещера близо до подножието на варовиковите скали в долината. Пред пещерата бе забит стълб, инкрустиран със зеландонийския абелан и други знаци. Те влязоха, оставиха погребалните инструменти и бързо излязоха. На излизане хващаха с две ръце стълба и изричаха някакви заклинания. Молеха Майката да им даде по-добра закрила. После отидоха в колона по един до друга пещера във високото – тази, която се използваше от зеландони за церемонии с участието на момчета и мъже.

Шестимата зеландони от пещерите, които участваха в трагично завършилия лов, ги чакаха пред пещерата заедно с техни ученици. Носеха гореща вода и няколко растения, които отделяха сапунин и бяха известни като сапунени коренчета. Сапунената пяна почервеня от охрата, която беше използвана да предпази ръцете и краката на копачите. Шаманите поляха с горещата вода начервените ръце на четиримата над една малка дупка, изкопана в земята, след което пречиштането бе повторено, за да не останат никакви следи от червеното. Дори почистиха под ноктите си с малки клечки. После се измиха за трети път. Бяха огледани от зеландони и ако имаше съмнения, отново повтаряха, докато всичките шамани останаха доволни. Накрая всеки от мъжете взе по една непромокаема кошница с вода и сапунени коренчета, след което изми цялото си тяло и косата. Едва когато бяха обявени за пречистени и им разрешиха да си вземат личните дрехи, копачите започнаха да дишат по-спокойно. Зеландони даде на всеки от тях чаша с горещ и горчив чай, като ги инструктира първо да изплакнат устата си, да изплюят в една специална дупка и после да изпият течността. Те набързо изпълниха инструкциите и си тръгнаха доволни, че всичко е свършило. Никой от тях не се радваше, че е бил толкова близо до силната магия.

Джондалар и другите мъже влязоха в дома на Джохаран. Говореха тихо, все още не ги напускаше мисълта, че са били толкова близо до света на духовете.

– Айла те търсеше, Джондалар – каза му Пролева. – Тя си тръгна, но после се върна с един вкусен чай. Поговорихме си, но сетне няколко души дойдоха да обсъдим погребалната церемония. Тя предложи да помогне, ала аз ѝ казах, че това ще стане друг път. Сигурно зеландони е имала други планове за нея. Тя си тръгна преди малко. И аз трябва да вървя. В кухнята има храна и горещ чай за вас.

– Айла каза ли ти къде отива? – попита Джондалар.

– При майка ти.

– Благодаря ти. Ще отида да видя какво иска.

– Първо хапни нещо. Много работа свършихте.

Той хапна набързо, пи чай и реши да си върви.

– Обади ми се, когато зеландони станат готови, Джохаран – помоли го Джондалар.

Всички седяха около ниската маса и пиеха от виното на Мартона, когато той влезе в жилището на майка си.

– Вземи си чашата, Джондалар – предложи му тя. – Ще ти наля и на теб. Денят беше труден и още не е свършил. Мисля, че трябва да си откъхнем.

– Я, колко сте чисти! Измихте ли се, Джондалар? – попита Айла.

– Да, и се радвам, че всичко свърши. Съгласен съм да си върша работата, но мразя да копая в гробища, обитавани от духове – отвърна Джондалар и потрепери.

– Знаем как се чувстваш – каза му Уиламар.

– След като си копал, защо си толкова чист? – поинтересува се Айла.

– Той помогна при копаенето на ров за погребение – обясни ѝ Уиламар. – Трябваше напълно да се пречисти след това. Зеландони бяха приготвили гореща вода и много сапунени коренчета. Сапунисаха го няколко пъти.

– Това ми напомня за горещия извор на лозадунците. Помниш ли, Джондалар? – попита Айла. Той се усмихна многозначително и жената си спомни приятния следобед с него, който бяха прекарвали при естествения горещ извор. Отвърна поглед, за да не се усмихне и тя. – Помниш ли онази пяна за почистване, която правеха от мазнина и пепел?

– Да. Наистина много добре измиваше мръсотията. Дори на вкус и мирис беше приятна. – Усмивката му стана по-широка и тя разбра, че ѝ

прави двусмислени намеци. Тогава, когато споделиха насадите, той ѝ беше казал, че след тази пяна не може да долови вкуса ѝ. Интересно им беше да са толкова чисти.

– Мислех си – каза Айла, като продължаваше да избягва любовните погледи на Джондалар и се стараше да бъде сериозна, – че пяната е много подходяща за пречистване. Лозадунайските жени ми показаха как се прави тя, но процесът е деликатен и успехът не винаги е гарантиран. Дали да не направя малко, за да я покажа на зеландонийците?

– Не мога да си представя как мазнината и пепелта могат да почистват – обади се Фолара.

– Аз самата нямаше да повярвам, ако не го бяха видяла с очите си – отвърна Айла. – Когато ги смесиш по определен начин, става нещо различно. Трябва да се добави вода към пепелта, да се повари малко, след което да се охлади и да се прецеди. Получената смес става много силна. От нея дори се получават мехури като от изгаряне, ако човек не внимава. После се добавя разтопена мазнина, приблизително същото количество като на precedentната течност. Ако всичко се направи както трябва, получената пяна може да почиства почти всичко. Сетне отмиваш пяната и заедно с нея пада мръсотията. Дори мазнината се разтваря.

– Как някой би се сетил да смеси мазнина и пепелна вода заедно? – попита фолара.

– Жената, която ми каза за пяната, обясни, че първия път се е получило случайно – поясни Айла. – Готвела някаква мас на огъня, когато започнало да вали много силно. Тя изтичала да се скрие от пороя. Когато се върнала, помислила, че маста е съсипана. Била изтекла в огнището, което било пълно с пепел. После видяла вътре дървената лъжица, която използвала за разбъркване. Направата на тази лъжица навремето ѝ отнела много време и ѝ била любимата. Затова не искала да се разделя с нея. Бръкнала в пяната, за да вземе лъжицата, и когато понечила да я взиме, открила, че не само цялата мръсотия се отмила лесно, но дори ръката ѝ станала по-чиста.

– Зеландони определено ще се заинтригува – каза Мартоната. От вниманието ѝ не убягна флиртуването между сина ѝ и младата жена. Джондалар не беше толкова изкусен, колкото си мислеше. Освен това искаше да насочи разговора към по-сериозни теми. В края на краищата съвсем скоро трябваше да ходят на погребение. Времето не беше подходящо да се мисли за наслади. – Веднъж направих подобно откритие, докато правех вино. След това виното ми винаги се получаваше добре.

– Ще разкриеш ли накрая тайната си, майко? – попита Джондалар.

- Каква тайна?
- Как виното ти винаги става толкова хубаво и никога не кисва.
- Не мисля, че това е тайна, Джондалар.
- Но ти никога не си казала как го правиш.
- Защото никога не съм мислела, че има някаква особена рецепта.

Не знам как точно ми хрумна, но веднъж гледах как зеландони направи нещо подобно с едно от нейните лечебни питиета, което му даде магическа сила. Реших и аз да добавя малко магия във виното. Изглежда, подейства – отвърна Мартона.

– Е, разкажи ни тогава – подкани я Джондалар. – За мен виното ти винаги е било специално.

– Гледах как зеландони дъвче някакви билки, преди да направи от тях лекарството. И аз направих така. Преди да смачкам боровинките, сдъвках малко от тях и изплюх сока отгоре, преди да започне да ферментира. Според мен е странно как нещо такова може да повлияе толкова много, ала очевидно е така.

– Иза ме научи, че някои лекарства и напитки трябва първо да се дъвчат, за да има ефект от тях – обади се Айла. – Може би смесването на боровинките за виното с малко сок от устата добавя някаква специална съставка. – Никога преди не беше мислила върху това, но беше възможно.

– Също така моля Дони да направи от плодовия сок вино. Може би това е истинската тайна – продължи Мартона. – Ако не си много алчен и я молиш за малки неща, Майката ще ти даде каквото искаш. Когато беше малък, винаги ти помагаше, Джондалар. Когато молеше за нещо Дони, тя винаги ти го даваше. Още ли е така?

Джондалар леко се изчерви. До този момент си беше мислил, че само той знае за това, ала очевидно не бе убягнало от вниманието на майка му.

- Да – отвърна и отмести очи, за да не срещне погледа ѝ.
- Да е отказвала някога да ти даде нещо, за което си я молил? – настоя майка му.
- Веднъж.

– Да, предполагам, че е било твърде много дори за Великата Майка Земя. Ти обаче не съжаляваш, нали?

Всички бяха озадачени от странния диалог между майката и сина. Смущението на Джондалар беше видимо. Айла ги наблюдава известно време и внезапно ѝ дойде наум, че Мартона има предвид зеландони или по-скоро Золена, когато е била млада жена.

– Знаеш ли, че копаенето в гробища е работа, която се върши само от мъже, Айла? – попита я Уиламар и така смени темата на разговора, за да разсее настъпилото неловко положение. – В противен случай би било много опасно да се излагат благословени от Дони на подобни невидими сили.

– Това е много хубаво – обади се Фолара. – Достатъчно неприятно е да чистиш и да обличаш човек, чийто дух го е напуснал. Мразя да върша подобно нещо! Толкова се зарадвах, когато ме помоли да наглеждам Вълчо днес, Айла. Поканих всички мои приятели и им казах да доведат по-малките си сестри и братя. Вълчо се запозна с доста нови хора.

– Нищо чудно, че е толкова уморен, – Мартона погледна към вълка, който лежеше на мястото си за спане. – И аз бих легнала да спя след ден, като този.

– Той не спи – каза Айла. Тя разбираше разликата между позите му за почивка и за спане. – Права си обаче, че е уморен. Той много обича малките деца, но те го изтощават.

Всички се обърнаха, когато се чу тихо почукване, макар че го очакваха.

– Зеландони са готови – чу се гласът на Джохаран. Петимата вътре бързо изпиха и последните си глътки вино, след което излязоха. Вълчо понечи да ги последва, но Айла го завърза за един здраво закрепен стълб недалеч от къщата. Трябваше да стои далеч от погребалната церемония, на която щяха да присъстват много хора.

Около погребалния навес се бяха събрали доста хора. Чуваше се шушукане и тихи разговори, тъй като дошлите гледаха да не вдигат голям шум. Страничните панели бяха махнати и всички можеха да видят вътре тялото на Шевонар. То бе положено върху тревната постелка, завито и оплетено в хамака, който щеше да бъде завит по-късно около него, за да го пренесат до мястото на погребението. Но първо щеше да бъде отнесен до Полето за събрания, което бе достатъчно просторно за членовете на всичките шест пещери в района, взели участие в лова.

Джондалар беше тръгнал с брат си и още няколко души малко след като бяха минали оттук. Мартона и Уиламар знаеха ролите си в предстоящите ритуали и бързаха да заемат местата си. Айла не знаеше какво да прави и се чувстваше излишна. Реши да остане отзад и да наблюдава. Трябваше да внимава да не стори нещо, с което да zlepостави себе си или семейството на Джондалар.

Фолара я запозна с някои от приятелите си – няколко приятни млади жени и двама младежи. Айла разговаряше с тях или поне се

опитваше. Те вече бяха чули толкова много за нея, че стояха като вцепенени от страхопочитание и си бяха глътнали езиците. Изобщо не чу името си, когато я повикаха.

– Айла, мисля, че е за теб – каза Фолара, когато видя зеландони да се приближава към тях.

– Ще трябва да я извините – обърна се рязко дони към младите почитатели на Айла. – Тя трябва да бъде отпред с другите шамани. – Айла я последва. Зад гърба ѝ младите хора бяха още по-впечатлени. Когато се отдалечиха достатъчно, за да не ги чуват, жената заговори тихо на Айла: – Зеландони не ядат на погребение. Ще дойдеш с нас, но после ще се присъединиш към Джондалар и Мартона в началото на опашката, за да си вземеш храната за церемонията.

Айла не попита защо трябва да върви с шаманите, а защо да яде със семейството на Джондалар. Нямаше представа какво точно се иска от нея. Затова се остави да я водят, когато тръгнаха по моста нагоре към Долната река и продължиха към Полето за събрания.

Зеландони не се хранеха, защото установяването на контакт със следващия свят изискваше да постят. След това Първата възнамеряваше да проведе по-дълго метафизично пътуване, за да потърси елана на Тонолан. Да се пътува в следващия свят винаги беше трудно, но тя вече беше свикнала и знаеше какво да прави. Постенето беше част от живота на шаманите и тя понякога се чудеше защо продължава да пълнее, след като често не ядеше абсолютно нищо. Може би си наваксваше на следващия ден, но във всички случаи не ядеше повече от другите. Даваше си сметка, че повечето хора свързват едрото ѝ тяло с властното, ѝ, мистично излъчване. Това, което не ѝ допаднаше особено, беше, че ѝ ставаше все по-трудно да се движи. Навеждането, изкачването по склона, сядането на земята или ставането все повече я затрудняваха, но Майката, изглежда, искаше тя да има солиден външен вид. А щом такава беше Нейната воля, дони беше съгласна.

От храната, подредена близо до високата стена в задната част, далеч от мястото, където беше поставено тялото, беше очевидно, че много хора са положили доста труд, за да я приготвят.

– Като един по-малък Летен събор е – каза някой. Ако това бе малко сборище, колко ли голям беше зеландонийският Летен събор? При наличието на близо двеста души само от Деветата пещера плюс хората от пет други пещери, които също си бяха доста народ. Айла си каза, че никога няма да може да ги запомни до един. Според нея дори нямаше достатъчно думи, за да се преброят всичките. Приличаха ѝ на стадо

зубри, които се събират заедно по време на брачните и миграционните периоди.

Когато шестимата зеландони и шестимата вождове на пещерите се подредиха около погребалния навес, който също беше донесен дотук, хората започнаха да сядат на земята и разговорите престанаха. Някой беше напълнил голям поднос с различни ястия, включително и цял бут от зубър. Първата го взе и го вдигна високо, за да го видят всички. После го постави до тялото на Шевонар.

– Народът на зеландоните организира това пиршество в твоя чест, Шевонар – каза тя. – Нека духът ти се присъедини към нас, за да пожелаем на елана ти добър път към следващия свят.

После хората се наредиха на опашка, за да вземат порциите си. През по-голямата част от времето, когато имаше пиршество, те не спазваха определен ред, ала сега ставаше въпрос за официално и публично събитие; едно от малкото, при които редът се съблюдаваше строго. Той зависеше от положението на човек и връзката му с покойника.

Тъгуващата вдовица Релона и нейните две деца бяха първи, а после беше ред на брата на Шевонар – Ранокол. Следваха Джохаран и Пролева заедно с Джарадал, Мартона и Уиламар с Фолара, Джондалар – това бяха най-високопоставените членове на Деветата пещера – и Айла. Айла не го знаеше, но представляваше доста голям проблем. Като чужденка в пещерата тя трябваше да застане последна. Ако бяха официално сгодени с Джондалар, щеше да е по-лесно да я сложат сред високопоставеното семейство на Джондалар, но предстоящата им женитба тепърва се очакваше и приемането ѝ в пещерата още дори не бе одобрено официално. Джондалар ясно бе дал да се разбере, че където и да сложат Айла, той щеше да застане до нея. Ако тя е на последно място, и той щеше да е там.

Положението на един мъж се определяше от това на майка му, докато не се оженеше. После нещата можеше да се променят. Обикновено преди още женитбата да бъде официално одобрена, семействата, а понякога вождовете и шаманите, участваха в сватосването, което включваше много неща. Разменяха се дарове и се обсъждаше дали двойката ще живее в неговата, в нейната или в някоя друга пещера, както и цената на невестата. Един от важните аспекти на преговорите беше положението на новата двойка. Мартона бе убедена, че ако Джондалар застане в края на опашката, ще се получи объркване не само сред зеландонийците, но и сред духовете от следващия свят. Щяха да си помислят, че той е загубил позицията си или че позицията на Айла е толкова ниска, че в

никакъв случай не би могло да бъде уговорено по-високо положение за него. Затова зеландони настоя тя да върви по време на пиршеството заедно с шаманите. Макар и чужденка, ако я признаеха за част от метафизичния елит, това щеше да ѝ даде престиж, макар и спорен. И въпреки че зеландони не се хранеха по време на погребалното пиршество, тя можеше да застане до семейството на Джондалар, преди някой да е забелязал и да се е противопоставил.

Макар че някои хора сигурно щяха да забележат уловката, мястото ѝ в този и в следващия свят вече бе обявено и беше малко късно за промени. Самата Айла изобщо не съзнаваше малката измама и всъщност тези, които бяха наясно със ставащото, не го смятаха за кой знае какво отклонение от установените правила, Както Мартона, така и зеландони вярваха, че Айла наистина е ценен човек с високо положение. Въпрос на време беше и другите да го разберат.

Докато семейството ядеше, се появи Ларамар и им наля барма в чашите. Айла си го спомни от първата вечер. Разбираше, че макар и питието, което той правеше, да бе високо ценено, самият той често беше унижаван и се питаше защо. Докато Ларамар наливаше на Уиламар, русокосата жена забеляза, че дрехите му са мръсни и износени.

– Да ти наля ли и на теб? – попита я той.

Тя му даде да напълни чашата ѝ и го огледа набързо. Изглеждаше съвсем като нормален мъж, с кестенява коса и брада, сини очи, среден на ръст, нито слаб, нито дебел. Обаче имаше шкембе, както и по-слаба мускулатура, отколкото на другите мъже. После забеляза, че вратът му е сив от мръсотия и навярно много рядко си миеше ръцете.

Лесно беше да се изцапаш, особено през зимата, когато водата се набавяше посредством топене на лед или сняг. Тогава използването на огън за едното миене не беше особено разумно. Но лете, когато водата и сапунените коренчета бяха в изобилие, хората предпочитаха да ходят по-чисти. Странно беше да се види толкова мръсен човек.

– Благодаря ти, Ларамар – каза тя, усмихна се и отпи. Даде си сметка, че видът на този, който беше произвел бармата, правеше напитката не толкова приятна.

Той също ѝ отвърна с усмивка. Айла имаше чувството, че Ларамар не се усмихва често и че усмивката му не е искрена. Забеляза също и че зъбите му са криви. Може би вината не беше негова – много хора имаха криви зъби, – ала неговите само засилваха неприятния му външен вид.

– Искаше ми се да поседя в твоята компания – каза той.

Айла беше изненадана:

– Защо?

– На погребално пиршество чужденците винаги застават на края на редицата. Аз обаче забелязах, че ти беше отпред.

Мартона се подразни за миг и Айла го забеляза.

– Да, може би тя трябваше да застане отзад, Ларамар – рече жената.

– Но нали знаеш, че Айла скоро ще принадлежи към Деветата пещера.

– Но още не е зеландонийка – възпротиви се мъжът. – Тя е чужденка.

– Сгодена е за Джондалар и положението ѝ сред нейния народ е било доста високо.

– Тя не каза ли, че е израснала сред плоскоглавци? Не знаех, че плоскоглавците са по-важни от зеландонийците.

– За мамутоите тя е била знахар и дъщеря на Мамут, техният зеландони – с раздражение изрече. Не обичаше да дава такива подробни обяснения на най-ниско поставения човек в пещерата... особено, когато беше прав.

– Тя не направи много, за да излекува Шевонар, нали така?

– Никой не би могъл да стори повече, отколкото Айла. Дори Първата – намеси се Джохаран, който дойде да я защити, – Освен това помогна да се облекчи болката му, за да издържи, докато дойде жена му.

Айла забеляза, че усмивката на Ларамар стана злобна. Правеше му голямо удоволствие да дразни семейството на Джондалар и да ги кара да се защитават. Имаше нещо общо със самата нея. Какво ли беше то? Реши да попита Джондалар, когато останат сами. Сега вече разбираше защо хората се държат лошо с Ларамар.

Зеландони започваха да се събират около погребалния навес. Първата взе кошницата с червена охра, която Айла беше стрила на прах.

– Съществуват пет свещени цвята. Всички други произлизат от тях. Първият цвят е червеният – започна едрата дони. – Той е цветът на кръвта и на живота. Някои цветя и плодове са обагнени в червено, но те са мимолетни. Червеното рядко остава в чист вид за дълго време. Когато кръвта изсъхне и потъмнее, тя става кафява. Кафявото е нюанс на червеното. Понякога го наричат старо червено. Червената охра от земята е изсъхналата кръв на Великата Майка Земя и макар че понякога охрата бива толкова яркочервена, като ново червено, обикновено е боядисана в старо червено.

– Ти дойде на този свят, покрит с червена кръв от утробата на майка си, Шевонар. Покрит с червена земя от утробата на Великата Майка, ти ще се върнеш при нея, за да се родиш отново в следващия свят така,

както се роди в този – каза Първата и поръси тялото на Шевонар от главата до петите с червения прах на желязната руда. – Петият основен цвят е черният – продължи зеландони. Айла се запита кои ли са вторият, третият и четвъртият тогава. – Черният е цветът на нощта, на дълбоките пещери, цветът на възглицата, – след като огънят е изгорил живота на дървото. Някои казват, че въгленовочерното всъщност е най-тъмният оттенък на старото червено. Този цвят надделява над цвета на живота, докато остарява. Също както след живота идва смъртта, така и червеното става черно. Черното означава липса на живот. Това е цветът на смъртта. То няма дори мимолетен живот – черни цветя няма. Дълбоките пещери най-добре показват истинската форма на този цвят.

– Шевонар, тялото, което твоят елан обитаваше, умря и ще отиде дълбоко в тъмното под земята. Ще се върне в черната земя на Майката, но твоят елан, духът ти, ще отидат в света на духовете. Ще се върне при Майката, при Първичния източник на живот. Вземи със себе си духа на храната, която ти даваме, за да има какво да ядеш, докато пътуваш към света на духовете. – Едрата жена взе чинията с храната, вдигна я, за да я покаже, след което я постави до него и също я поръси с прах от червена охра. – Вземи със себе си любимото си копие, за да ловуваш духовете на животните и да се храниш с месото им. – Шаманката сложи копието до него и го поръси с червена охра. – Вземи със себе си сечивата, за да правиш нови копия за ловците от следващия свят. Не забравяй уменията, които научи в този свят, за да ги използваш в следващия. Не скърби за тукашния си живот. О, дух на Шевонар, бъди волен и уверен. Не се обръщай назад. Не се колебай. Следващият живот те очаква.

Погребалните предмети бяха подредени около тялото, храната – върху корема. След това Шевонар беше увит в тревната постелка и завързан. Тялото, което заприлича на какавида, беше сложено върху хамака и окачено.

После същите мъже, които бяха изкопали ямата в гробището, вдигнаха тялото и го понесоха. Първата ги поведе към гробището. Мъжете я последваха, а останалите зеландонийци вървяха след тях. Релона с двете деца и Ранокол вървяха зад полюшващия се хамак. Останалите се подредиха отзад като при пиршеството.

Айла отново вървеше отпред с Маргона. Тя забеляза, че Ларамар я наблюдава от края на редицата. Следваха вождовете от Третата пещера. Макар че Манвелар се стараше да върви на известно разстояние, за да отграничи хората от двете пещери, Ларамар заедно с високата си жена и децата си пристъпваше по-бавно, за да скъсят дистанцията. Айла реши,

че той го прави нарочно, за да се създаде впечатлението, че е пръв, а не последен от пещерата.

Дългата редица от хора тръгна в колона по един, когато пътеката се стесни при Голямата скала. После минаха по познатите плоски камъни, за да пресекат Рибната река. Когато пред Високата скала пътеката отново се стесни, те отново тръгнаха по един, докато стигнаха до Брода. Оттам обаче тръгнаха по друг път и се изкачиха върху едно плато. После се заизкачваха по склоновете на стръмните хълмове. Слънцето залязваше на запад и вече започваше да се скрива зад върховете на скалите, когато процесията излезе на оголена местност и спря.

Айла се обърна и погледна към пътя, от който бяха дошли. На юг се виждаха отвесните масиви на Високата скала и Голямата скала, извисени над Малката долина. Щом отново тръгнаха на път, Айла забеляза няколко души с факли.

– И аз ли трябваше да си взема факла, Уиламар? – попита. – Сигурно ще се стъмни, преди да се върнем.

– Ще се стъмни – обади се Мартона, – но там ще има много факли. Когато хората си тръгнат от гробището, те ще запалят факли, за да виждат пътя си. Но не всички ще тръгнат в една посока. Едни ще поемат към реката, а други – нагоре по хълмовете, към мястото, което наричаме Наблюдателницата. Докато еланът на Шевонар и другите духове около нас ни гледат как се отдалечаваме, може да решат да ни последват. Трябва да ги заблудим, за да не знаят след кого да тръгнат.

Процесията приближаваше гробището. Айла забеляза движеща се светлина в далечината и улови силен аромат. Тръгнаха към един кръг от запалени факли. Щом приближиха, забеляза границите-очертания на гробището – окръжност от колове, които определяха района на святото място.

– Тези факли миришат много силно – отбеляза.

– Да. Зеландонийците правят специални факли за погребенията. Миризмата трябва да задоволи и успокои духовете, за да могат хората да влязат безопасно в гробището. Или по-скоро без голяма опасност – обясни й Мартона.

Зеландонийците от шестте пещери се наредиха в кръга, заставайки на еднакво разстояние един от друг. Първата застана пред изкопания ров. Четиримата носачи внесоха тялото в очертаното от светлините на факлите място. Двамата мъже най-отпред минаха отдясно на дупката.

Четиримата зачакаха тихо, като държаха тялото над гроба. Другите членове на семейството и водачите от пещерата на Шевонар запълниха

кръга. Останалите се стълпиха извън очерганията на коловете.

После зеландони от Деветата пещера пристъпи напред. Тя направи знак и всички утихнаха. В тишината се чу далечният рев на пещерен лъв, последван от кикота на хиена. Следващият звук беше зловещ. Айла онемя. Тя почувства как я побиха ледени тръпки по гърба. Не само тя бе обзета от подобно усещане.

И преди беше чувала музиката на флейтата, сякаш дошла не от този свят. Манен беше свирил по време на Летните срещи на мамутоите. Тя си спомни как сама беше изпълнявала традиционните погребални ритуали в Клана, когато погребваха Ридаг. Момчето, което ѝ напомняше собствения ѝ син. Членовете на Клана не биха разрешили на детето от смесен произход, което Нези беше осиновила, да изпълни ритуала на мамутоите, но Манен въпреки това беше свирил на флейтата. Тя бе използвала тихия език на знаците, за да умолява Великата пещерна мечка и нейният дух-тотем да отнесе Ридаг в следващия свят на Клана.

Спомни си и за погребението на Иза, за смъртта на мотора. Беше влязла в пещерата след земетресението. Откри го със счупен от падналите камъни череп, проснат върху гроба на Иза. Тогава русокосата жена извърши ритуала със знаците, защото никой друг не дръзна да влезе в пещерата, докато разрушителните трусове не преминат.

Флейтата извика в съзнанието ѝ и друг спомен. Беше чувала мелодията на този инструмент и преди Манен. Беше по време на Събора на Клана, на церемонията на Пещерната мечка. Мог-ърът на друг Клан беше свирил на подобен инструмент, макар че звукът, който символизираше духа на Урсус, имаше по-различен тон от този на флейтата на Манен.

Беше изтръгната от спомените си от Първата, която започна речта си с плътен и звънлив глас:

– Велика Майко Земя, Първи прародител и първообраз, ти повика твоето дете обратно при теб. Той беше пожертван за Духа на зубъра и за Зеландонийците – твоите деца, които живеят на югозапад оттук. Те те молят да се удовлетвориш с тази жертва. Той беше смел ловец, добър съпруг, майстор на чудесни копия. Той ти служи добре през първия си живот. Напътствай го, за да стигне невредим до теб. Съпругата му тъгува за него, децата му го обичаха, хората го уважаваха. Той бе повикан да ти служи в разцвета на живота си. Нека Духът на зубъра да бъде доволен, о, Дони и нека това му бъде достатъчно.

– Нека бъде достатъчно, о, Дони! – повториха в един глас останалите зеландонийци.

Заби някакъв отмерен ритъм. Звукът беше леко приглушен. Или поне немного отчетлив, защото няколко инструмента свиреха едновременно. Приличаха на тъпани с опънати кожи, а мистичният звук на флейтата им пригласяше. Музиката накара хората да заплачат. Релона започна да оплаква нещастieto си за пореден път. Скоро всички хлипаха и ронеха сълзи.

После един глас запя в ритъма на барабаните и се сля с мелодията на флейтата. Първия път, когато Айла чу някой да пее по подобен начин, беше при пристигането ѝ при мамутоите. Членовете на Лъвския бивак тогава пееха групово. Тя се присъедини към тях и се заслуша. Опита да се да им припява, но, изглежда, пеенето не беше нейната стихия, а и онези хора бяха много по-добри певци от нея. Сегашният глас обаче се отличаваше със звънливост и плътност. Той принадлежеше на зеландони, Първата. Айла беше погълната от песента.

Двамата мъже, които държаха подобния на носилка хамак отпред, се извъртяха към другите двама, вдигнаха дръжките от раменете си и започнаха да свалят тялото в изкопа. Ямата не беше много дълбока. Носилката бе по-дълга от нея. Накрая тялото бе положено на дъното, мъжете развързаха въжетата и го изтърколиха вътре.

После домъкнаха кожата, върху която беше изсипана пръстта от гроба. Релона дойде и почти сърдито хвърли една шепа в гроба. Двете по-възрастни жени помогнаха на двете деца да сторят същото, след което сами повториха ритуала. Дойде ред и на другите хора, като всеки от тях се изреди и хвърли вътре шепа пръст. Така, когато дойде ред и на последните, ямата вече бе запълнена с пръст.

Тогава изведнъж Релона падна на колене, а от очите ѝ бликнаха сълзи. Тя се хвърли към прясно засипания гроб и зариде. По-голямото ѝ дете отиде при нея и също заплака, търкайки очите си. По-малкото дотича при тях, объркано и уплашено, и задърпа ръката на майка си, опитвайки се да я накара да стане.

Айла се зачуди къде ли са двете по-стари жени и защо не се погрижат за децата.

ШЕСТНАЙСЕТА ГЛАВА

След известно време майката реагира на хлипането на детето. Релона стана и вдигна дъщеря си на ръце. По-голямото дете обви ръце около врата на майка си и тримата седнаха и останаха да плачат.

Но плачът, изглежда, е по-различен, каза си Айла. Не толкова от отчаяние, колкото от всеобща тъга и нужда от утеха. После, по сигнал на Първата, шаманите и още неколцина, сред които и Ранокол, братът на Шевонар, им помогнаха да станат и ги отведоха от гроба.

Болката на Ранокол от загубата на брат му беше не по-малка от тази на Релона, но той я изрази по друг начин. Непрекъснато си задаваше въпроса защо Шевонар беше избран за жертва, а не той. Брат му имаше семейство, а той дори съпруга още си нямаше. Мира не му даваха тези мисли, но той не искаше да говори за това. Ако зависеше от него, би избягнал погребалната церемония. Да се хвърли на гроба на брат си беше последното нещо, което би направил. Просто искаше да си тръгне оттук колкото се може по-скоро.

– Ние върнахме Шевонар от Деветата пещера на зеландониите отново до гръдта ти, Велика Майко Земя – продължаваше зеландони.

Всички, които се бяха събрали за погребението, бяха застинали около гроба. Айла долови някакво напрегнато очакване. Хората явно чакаха да се случи нещо и гледаха съсредоточено към дони. Тъпаните и флейтите продължаваха да свирят, но звукът се бе превърнал в част от обстановката. Затова Айла не забеляза как тонът на мелодията се беше променил и зеландони започна отново да пее:

– От хаоса вечен, сред бури и мрак,
роди се великата Майка Земя.
Пробуди се Тя и веднага разбра,
че, животът, си има висока цена.
Пустотата скърбеше за нея в нощта.

Хората отговориха в унисон:

– Тя беше единствена. Тя беше сама.

После Първата продължи да пее:

– От прахта на рождението си Тя създаде и друг –
блед, сияен приятел – Неин спътник и брат.
Тъй израснаха заедно – двамата в тоз свят,
а щом Тя бе готова, го взе за съпруг.
Вечно заедно бяха – в съюз неделим...

Хората отново отвърнаха:

– Все до нея той беше – бледият й любим.

Айла разбра, че тази песен е добре известна на всички и всички са чакали да я чуят. Вече бе заинтригувана от текста и искаше да я чуе до края. Междувременно зеландони продължи да пее и хората да й отвръщат, изричайки последния стих от всеки куплет.

– Отначало щастлива бе Майката с него,
ала ето че облак надвисна над тях
и макар и обляна в любовната нега,
Тя почувства в сърцето си повей на хлад.
Тя обичаше своята скъпа половинка,
ала нещо й липсваше – някой друг в този свят.

И Майката тръгна из мрака студен,
за да търси искрата, пламтяща с живот.
Вихрушки свирепи се опитваха в плен
да я вземат а хаосът в своя кивот
неведнъж я притегляше с ледни ръце.
Ала Майката имаше храбро сърце.

Тя извлече от хаоса животворния извор
и избяга, заченала тайнствена сила.
Пустотата и сухата, неплодна Зелиг
очакваха с радостен трепет деня,
във който животът щеше да се роди.

Накрая от бликналите родилни води
преляха реки, езера и морета,
заливайки всичко – оттогава дървета
растат по Земята, а трев и цветя
избуяха от всяка капка вода.
Те промениха изцяло света

и Земята покри се със зеленина.

Сред неистови напъни, бълвайки огън,
Тя се гърчеше в болка, раждайки нов живот.
Кръвта ѝ във спечена пръст се превърна,
но накрая усилията ѝ дадоха плод;
на бял свят появи се сияйно дете –
първа радост за Майката. Красиво момче.

Айла затаи дъх, когато чу тези думи. Сякаш разказваха историята за нея и сина ѝ Дърк. Спомни си как се беше мъчила, докато го раждаше. И как след това беше доволна, че го е направила. Дърк беше най-голямата ѝ радост. Зеландони, продължи с великолепия си глас:

– В миг пейзажът познат рязко се промени –
планини непристъпни извисиха снаги
и Тя го закърми с исполински гърди.
То тъй силно боза, че пламтящи искри
разхвърчаха се вред и горещото мляко
чак пътека проряза напред небесата.

Историята и се струваше толкова позната.

– Той игрив бе и весел. Голям и умен израсна.
Светлината запали и прогони тъмата.
Тя му даваше всичко – цялата си любов,
а синът ѝ растеше – умен, силен, готов
да се впусне, сърцато в житейския лов.
Тъй порасна. Момчето се превърна в младеж.

Тя бе взела от хаоса животворния извор,
ала ето че тъмната ледена пустош
хвърли черните мрежи на своята съблазън
и младежа се опита да впримчи във тях.
Майката го даряваше с цялата си любов,
но той искаше друго – да се скита и странства,

по широкия свят да пътува и ходи,
и незнайни и знайни земи да преброди.
Ето как, съблазнен от злия хаос изконен,
юношата избяга, дордето Майката спеше;

вихърът го понесе, сякаш бе лист отронен,
и запрати го в мрака беззвезден навеки.

„Къде ли съм чувала тази песен?“ – питаше се Айла. Тогава я осени. Лозадуна! Запомнила беше всичко, което той я беше научил. Имаше една история като тази. В нея се разказваше за Майката. Джондалар дори рецитираше части от нея по време на тогавашната церемония. Не беше напълно същата и беше на техния език, но лозадунайският език е много близък до зеландонийския.

– Тъй сияйният син на Великата Майка
попадна под черната власт на тъмата,
и впримчен навеки в капана жесток,
неспособен той беше да се изплъзне от мрака,
а и хаосът нивга нямаше да го пусне –
никога – колкото и да беше изкусен.

Но щом мракът го сграбчи в ръцете си ледени,
Майката се пробуди и мигом всичко разбра.
За да върне Тя своя сияйно скъп син,
се обърна за помощ към приятеля бледен –
щом разказа му всичко, старият ѝ любим
незабавно откликна на печалния зов –

не бе забравил той за нейната любов.
Сломена от мъка и останала без сили,
на момъка спасението Тя нему повери.
Сетне легна да отдъхне – морна, скръбна, унила, –
а приятелят стрелна се към черната сила
и се вкопчи във нея с люта ярост и гняв.

Майката Земя бе казала на приятеля си Луната какво се е случило със сина ѝ и той веднага ѝ се бе притекъл на помощ.

– Духът му беше силен, а схватката – дълга.
Сияйният любим даде всичко от себе си.
Битката бе жестока, ала щом притъпи
той бдителността си и притвори за миг
окоето си бледо, всичко бе предрешено –
мракът пропълзя мълниеносно до него

и открадна, сияйната му светлина от небето.
Горкият възлюбен! Това беше краят!
Светлината му щеше да помръкне след миг
и щом мракът се спусна, Тя пробуди се с вик
и се хвърли във боя, настъргена и зла,
спасявайки другаря си от вечната тъма.

Но, уви! Момъкът беше още във плен
на вихъра зъл и мрака студен.
Хаосът вечен протегна ръце
и скова в леден мраз майчиното сърце.
Цветята, дърветата и всички треви
под леден покров превиха снаги

и Земята превърна, се в снежна пустиня –
богинята нягашна стана робиня,
превита под тежкия, смазващ хомот
на черна покруса и безсмислен живот.
Ала тъкмо преди да рухне съвсем
под ужасното бреме на този ярем,

Тя протегна отново ръце към живота,
който беше родила, превъзможна теглото
и надеждата пламна отново в гърдите,
млечна дия прорязали чак до звездите.
Не – тя нямаше нивга да се предаде!
Бе готова на всичко за своето дете!

Бледият ѝ любим се приготви отново
да се хвърли в смъртен бой с оногова,
който бе похитил лъчезарния син
на Великата Майка, но вече самин
той не беше – двамина нападнаха смело
злосторника подъл и се биха умело

и храбро, дордето накрая успяха
да изтръгнат детето от мрачния шатър
на вихъра зъл и тъй светлината
на момчето отново окъпа Земята.
Но, уви! Откъде можеше Тя да знае,
че моментът на радост ще е толкоз нетраен?

Мракът злокобен не бе победен.
Той се хвърли отново в бой настървен,
сграбчи в миг лъчезарния, наивен младеж
и задърпа с ледени, силни ръце,
жаден за светлината на доброто сърце.
Майката го закриляше – нямаше да отстъпи,

мракът теглеше силно, Тя държеше сина си.
На живот и на смърт – люта беше борбата.
Изведнъж Тя притисна врага до стената,
след което успя да го отблъсне и – чудо! –
злият вихър побягна и от взор се изгуби.
Светлината отново окъпа света

в чудни багри и грейна навред утринта.
Ала тази победа също бе краткотрайна –
на деня дойде краят и детето сияйно
бе захвърлено пак в ледения затвор
на изконния хаос, под злия му взор –
тъй тъмата завърна се с мощен отпор.

Великата Майка със болка в сърцето
най-накрая разбра, че навеки детето
е отнето от нея и няма надежда
да възвърне от хаоса свидната рожба.
Затова тя отново зачена живот
от искрата живителна, даряваща с плод.

Не беше ли вариантът на зеландонийците по-дълъг от този на лоза-
дунаите? Или просто така й се струваше? Може би й изглежда по-дълъг
заради пеенето, помисли си Айла, но така звучеше наистина невероятно.

Зеландони продължаваше:

– Щом бе вече готова, водите родилни
пак с цветя и дървета покриха Земята
и животът отново избуя сред обилна
и зелена растителност, украсила полята.
Ала Майката още бе в плен на скръбта си –
безутешните сълзи родиха росата,

що краси неизменно всяка сутрин тревата.

Всяка капка блестеше с багрите на дъгата.
 Най-накрая настъпи мигът съдбоносен –
 мощен тътен и гръм разлюляха недрата
 недостъпно дълбоки и от лоното свято
 се родиха Децата – рожбите на Земята.

Всички бяха различни – ту големи, ту малки;
 някои ходеха, други в небето летяха,
 трети плуваха, а пък четвърти пълзяха.
 Ала всяко от тях съвършено бе –
 всяко тяло криеше в себе си съвършена душа
 и модел представляваше за вечността –

преповтаряйки облика свой във света.
 Всички птици и риби, и други животни,
 щяха вечно да бъдат до Великата Майка –
 да бродят в тези земи доживотно,
 населявайки просторите на Майката Земя.
 Тъй Тя нямаше вече да бъде сама.

Всички те бяха нейни чеда и я изпълваха с гордост,
 ала малко по малко изцеждаха животворната течност
 и накрая, когато остана съвсем малко от нея,
 тя използва последните капчици жизнена сила
 и поиска дете, за да помни то кой сътворил е
 света и което да търси от нея любов и закрила.

По този начин Първата жена бе сътворена
 и с Даровете два на оцеляването бе дарена.
 Първият бе животът – и както Майката Земя,
 и тя пробуди се знаеща, че той си има цена.
 Другият бе Дарът на Възприятието и учението –
 Дарът на мъдростта и на проникновението.

Тъй Първата жена узна как да живее,
 как да бъде мъдра и как да оцелее,
 а също и как мъдростта си да предава
 на всички от рода си, които заслужават,
 Но силата на Майката беше към своя край
 и волята си тя разбули най-накрай –

да предаде на всичките свои Деца

на живота Духа беше нейната мечта.
И Тя стори тъй, че всяко нейно дете
нов живот да създава и тъй да расте
на свой ред и плодът на всички твари в света.
Жената бе също благословена с това.

Но тя беше единствена. И напълно сама.
Великата Майка мигом туй осъзна.
Тя тозчас припомни си своята самота,
любовта на приятеля си и нежните ласки,
и използва последната жива искра,
за да вдъхне отново живот – на Мъжа.

Тъй, създаде един за друг Мъжа и Жената,
Тя със дом ги дари – и този дом бе Земята.
Водата и сушата – всичко, що бе сътворено,
да използват грижливо бяха те задължени.
Най-накрая реши да ги дари с един Дар,
с който не бе награждавала ни човек, нито звяр.

На насладата Дарът беше туй – да познаят
радостта от телата си, пламнали в страст.
Стори Майката тъй, че да се желят,
да се обичат и тръпнат в любовен екстаз.
След този последен Дар тя се оттегли,
за да потърси заслужен покой.
А Децата на Земята заживяха блажено
във радост и мъка, във студ и във зной.

Айла изчака да чуе и още, но когато се възцари тишина, разбра, че
Песента на Майката е свършила.

Хората тръгнаха да се разотиват по пещерите си по двама-трима.
Някои нямаше да се върнат по домовете си до полунощ, други щяха да
останат у приятели или роднини. Зеландони и техните ученици останаха
при гроба, като продължиха с извършването на някои по-езотерични
части от церемонията. Те щяха да се приберат чак на сутринта.

Неколцина отидоха заедно с Релона и децата в дома им. Те остана-
ха там за през нощта, като спаха на пода. Смяташе се за необходимо при
подобна беда около нея да има много хора. Еланите на починалите съп-
рузи имаха навика да се връщат в домовете си, тъй като в началото още
не осъзнаваха, че вече не принадлежат на този свят. Скъръбщите

съпрузи бяха уязвими за вселяването на блуждаещи духове и се нуждаеха от закрилата на много хора, които да ги пазят от злото. Особено по-старите хора понякога се изкушаваха да последват спътниците си в живота и техните елани в следващия свят. За щастие Релона още беше млада и имаше малки деца, които се нуждаеха от нея.

Айла бе една от тези, които останаха с овдовялата жена. На Релона, изглежда, това ѝ беше приятно. Джондалар също мислеше да остане, но докато свършиха с последните церемониални обреди, вече бе станало твърде късно. Когато надникна в къщата на Релона, вътре имаше толкова много хора, че нямаше никакво място за него. Айла му махна от другата част на стаята. С нея беше и Вълчо. Сигурно заради него около двамата имаше повече свободно място. Но когато Джондалар понечи да стигне до тях, събуди неколцина от спящите и Мартона, която бе легнала най-близо до входа, му каза да си върви у дома. Той се почувства малко виновен, но беше доволен. Да изпълнява ролята на нощен страж, който да пази някого от духовете, не беше любимото му занимание. Освен това за днес му стигаха преживявания с духове и беше уморен. Щеше да му липсва Айла, тъй като нямаше да е до него в леглото, но въпреки това заспа бързо.

Когато се върна в Деветата пещера, Първата веднага отиде в дома си. Скоро щеше да предприеме още едно пътешествие до следващия свят и искаше да медитира, за да се приготви. Свали плочката от гърдите си и се обърна към голата неукрасена стена. Не искаше никой да я прекъсва. Не само щеше да се опита да напътства духа на Шевонар в отвъдния свят, но имаше намерение и да потърси елана на Тонолан. За последното обаче щяха да са ѝ необходими Айла и Джондалар.

Джондалар се събуди със силно желание да изработи няколко инструмента. Искаше да разсее злокобните спомени. Обработката на кремък беше не само негов занаят, а и дейност, която му беше приятна. Докосването до камък му помагаше да забрави за двусмисления, зловец и недоловим свят на духовете.

Той извади парчетата кремък, които беше взел от мината на ланзодонийците. Качеството беше превъзходно. Даланар го бе посъветвал кои парчета да вземе и как да ги почисти. Макар че конете можеха да носят големи товари, кремъкът беше доста тежък.

Отбра два от почистените камъни и върна останалите на мястото им, след което извади кожения вързоп с инструментите си. Оттам извади няколко чука и длета и внимателно ги огледа. Трябваше да открие

по-отдалечено място, където да се усамоти със занаята си. Кремъчните парчета бяха много остри и летяха в непредсказуеми посоки. Сериозните занаятчий гледаха да странят от оживените площи и особено от местата, където се разхождаха боси малки деца.

Джондалар излезе от къщата на майка си. Погледна нагоре към навъсеното сиво небе. Ръмеше дъждец и всички се бяха подслонили под скалния покрив. Времето предразполагаше към подобни занимания. Дървени панели или опънати кожи пазеха хората от вятъра и дъжда. Няколкото запалени огъня осигуряваха допълнителна светлина и топлина, макар че повечето от обитателите бяха облечени с топли дрехи.

Той се усмихна, когато видя Айла да идва при него. Поздравиха се с докосване по бузите. Той улови женската ѝ миризма, която му напомни, че не беше спал до нея предната нощ. Изведнъж почувства желание да я заведе в леглото.

– Тъкмо бях тръгнала към къщата на Мартона, за да те потърся – каза тя.

– Събудих се с желание да обработвам камъните, които взех от кремъчната мина на Даланар – отвърна и той. – Но днес всички са решили да работят. Май няма да си намеря място тук.

– Къде ще отидеш? Мислех да нагледам конете. По-късно обаче мога да дойда да те гледам.

– Сигурно ще отида до Долната река. Там обикновено се събират много майстори на инструменти. Да ти помогна ли за конете?

– Ако искаш. Просто ще проверя дали са добре. Едва ли ще яздя днес, но може да взема Фолара и да я науча да язди Уини. Обещах ѝ, а и тя изяви желание.

– Сигурно ще е забавно да се види как се справя тя. Все пак искам днес да поработя върху инструментите.

Известно време вървяха заедно, след което Джондалар тръгна към Долната река, а Айла и Вълчо останаха да вземат Фолара. Дъждецът се беше превърнал в порой. Отиде да погледа как другите работят. Повечето от тях се отзоваха на въпросите ѝ, показаха ѝ техниката на работа и ѝ обясниха хитрините си.

Когато Айла видя Фолара, тя работеше на един стан заедно с Мартона и не можеше да спре току-така, колкото и да искаше. Русокосата жена нямаше нищо против да погледа и работата на стана, но конете се нуждаеха от грижи. Обеща на момичето да отидат някой друг път при животните и когато дъждът спря, реши да тръгне, преди отново да е завалило.

Уини и Рейсър бяха в добро настроение и се зарадваха на идването ѝ. Конете си бяха намерили малка зелена ливада в средата на гористата долчинка. Там имаше и извор с чиста вода, езерце и дървета, които даваха подслон по време на дъжд. Червените елени, които пиеха оттам заедно с конете, се разбягаха при вида на жената и вълка. В същото време Уини и Рейсър се затичаха към тях.

Слънцето беше изгряло. Тя намери изсъхнали от миналата година магарешки бодили и среса с тях гривите на конете. Когато свърши, видя, че Вълчо дебне нещо или някого. Пресегна се за прашката си, която беше втъкната в пояса ѝ. Взе камък от дъното на езерцето и когато вълкът подплаши два заека, тя уцели единия от тях. Вълчо хвана другия.

Слънцето беше засенчено от облак. Тя вдигна глава нагоре и по разположението на светилото разбра, че времето е минало много бързо. Когато отново заваля, Айла реши да язди Уини обратно до Деветата пещера. Рейсър и Вълчо ги последваха. Дъждът се усили, когато пристигна в пещерата. Качи конете на ръба на скалата и тръгна с тях под скалния навес към едно не толкова оживено място.

Мина покрай няколко мъже, седнали около огън. Макар че не познаваше играта, на която играеха, от движенията им разбра, че е хазартна. Те спряха и я изгледаха, когато мина покрай тях. Айла си каза, че това е доста грубо от тяхна страна, и ускори крачка. В Клана бе усвоила умението да наблюдава другите незабелязано за тях, хвърляйки им бегли погледи. Така забеляза, че мъжете говорят за нея, и долови миризмата на барма.

По-нататък видя как други хора обработват кожи. Закара конете почти в другия край на пещерата, близо до малкия поток, който разделяше Деветата пещера от Долната река. Реши, че това ще е подходящо място да построи подслон за животните преди идването на зимата. Ще трябва да говори с Джондалар за това. После им показа пътеката, която водеше надолу към брега на реката и ги остави сами да решат накъде да тръгнат. Вълчо избра да отиде с конете, когато те тръгнаха по пътеката. Дъждовно или не, те предпочитаха да пасат при реката, отколкото да останат при скалите, макар и на сухо.

Айла реши да потърси Джондалар, но после размисли и се върна при хората, които обработваха кожи. Работещите бяха доволни, че имаха повод да направят почивка. Някои от тях нямаха нищо против да разговарят с жената, след която вървеше вълк и от която конете не се бояха. По едно време забеляза Портула. Младата жена ѝ се усмихна. Все още искаше да станат приятелки. Изглежда, наистина съжаляваше за

участието си в номера на Марона.

Айла искаше да изработи някакви дрехи за Джондалар, за себе си и за очакваното бебе. Спомни си, че е убила едър елен. Запита се къде ли е сега той, но реши, че докато се видят, може да одере заека, който висеше на кръста ѝ.

– Бих искала да одера набързо този заек, ако има място – каза на присъстващите.

– Има достатъчно място – отвърна Портула. – Ще се радвам да ти услужа с инструменти, ако ти трябва.

– Наистина ще ми трябва, Портула, благодаря ти. Имам много инструменти. Нали в края на краищата живея с Джондалар. Но не ги нося със себе си.

На Айла ѝ хареса усещането около нея да работят хора. Това ѝ напомняше за детството ѝ в Клана на Брун, където всички работеха заедно.

Тя набързо изкорми и одра заека. После попита:

– Ще имате ли нещо против, ако оставя кожата тук засега? Трябва да отида до Долната река. Ще си ги взема на връщане.

– Ще ти ги пазя – каза Портула. – Ако искаш, ще ги взема със себе си, като си тръгвам, ако ти се забавиш.

– Ще бъде много мило – отвърна Айла. Чувствата ѝ към тази млада жена все повече се затопляха. Очевидно тя много се стараеше да се сприятелят. – Ще се върна по-късно – рече и тръгна.

След като премина дългия мост над рекичката, видя Джондалар с още неколцина мъже под покрива на първата пещера. Мястото очевидно отдавна се използваше за обработка на кремък. Земята беше осеяна с остри парчета. Нямаше да е много разумно човек да се разхожда там бос.

– Ето те и теб – каза Джондалар. – Тъкмо се канехме да се връщаме. Джохаран мина оттук и каза, че Пролева е устроила гощавка с месото на един от зубрите. Тя се справя с организацията толкова добре, че хората често прибягват до услугите ѝ. Но днес всички бяха заети и затова тя е решила, че така ще ни зарадва. Върни се с нас, Айла.

– Не усетих, че е станало време за обяд – отвърна тя. Когато тръгнаха към Деветата пещера, Айла забеляза Джохаран в далечината пред тях. Не го беше видяла да идва. „Сигурно е минал покрай мен, когато говорих с Портула и другите“ – каза си тя. Джохаран се насочи към грубияните, които седяха край огъня.

Джохаран беше видял Ларамар и неколцина други мъже да играят на хазарт, докато бързаше към Долната река, за да каже на занаятчиите

за яденето, организирано от Пролева. Помисли си каква проява на мързел е това да се шляят, докато всички останали работят. Реши, че трябва да им го каже. Те бяха членове на Деветата пещера, макар и да не допринасяха много за благото на общността.

Мъжете разговаряха оживено за нещо, когато той ги доближи, и не го забелязаха. Докато вървеше към тях, Джохаран чу един от тях да казва:

– ... Какво можеш да очакваш от някого, който казва, че се е научил на знахарство от плоскоглавци? Какво знаят онези животни за лечението?

– Тази жена не е знахарка. В крайна сметка Шевонар умря, нали? – изтъкна Ларамар.

– Теб те нямаше там, Ларамар! – прекъсна го Джохаран, като се опита да сдържи гнева си. – Както винаги ти не сметна за необходимо да участваш в лова.

– Бях болен – оправда се той.

– Болен от твоята барма. Пак ти казвам – никой не би могъл да спаси Шевонар. Нито зеландони, нито най-умелият знахар на този свят. Той беше стъпкан от зубър. Кой човек би могъл да издържи тежестта на зубър? Ако не беше Айла, съмнявам се, че Шевонар щеше да издържи докато дойде Релона. Тя успя да облекчи болката му. Айла направи каквото можа. Защо разпространявате злонамерени слухове за нея? Какво ви е направила?

Той замълча, когато Айла, Джондалар и другите минаха покрай тях.

– Защо се вреш наоколо и подслушваш чужди разговори? – продължи да се оправдава Ларамар.

– Да мина покрай вас посред бял ден не е подслушване, Ларамар. Дойдох да ви кажа, че Пролева и другите жени са приготвили храна. Можете да дойдете и вие. Това, което чух, бе изречено на висок глас. Не можех да си запуша ушите. – После се обърна към другите: – Зеладони е убедена, че Айла е добър лечител. Защо да не ѝ се даде шанс? Трябва да се радваме на човек като нея, такива отлични умения. Никой не знае кога би могла да потрябва и на вас самите. А сега защо не дойдете всички на гощавката? – Вождът погледна всеки от мъжете в очите. Даде им да разберат, че познава всеки един от тях ще ги запомни добре. После се отдалечи.

Групата се разпръсна и мъжете тръгнаха след Джохаран към другия край на пещерата. Някои от тях бяха съгласни с Джохаран – поне що се

отнасяше до това да дадат шанс на Айла да се докаже, – но повечето не искаха или не можеха да преодолеят предрасъдъците си. Що се отнася до Ларамар, макар и да се бе съгласил със събеседника си, който бе говорил против Айла, той се отнасяше с пълно безразличие към нея. Просто бе свикнал да не се съпротивлява на мненията на другите и винаги избираше най-лесния начин.

Докато Айла вървеше с групата от Долната река към работната площ, тя се замисли над това с колко различни занаяти се занимаваха хората и какви разнообразни дарби имаха. Мнозина обичаха да изработват най-различни неща. Спектърът на материалите беше много широк. Някои, като Джондалар например, обичаха да работят с кремък, от който изработваха сечива и ловни оръжия. Други предпочитаха дървото, слоновата кост, кожата. Тогава я осени мисълта, че има и хора, които обичат да работят с хора – като Джохаран.

Докато приближаваха, долови много вкусни и приятни миризми. Готвенето също беше вид занаят. Склонността на Пролева към организацията на събиранията на общността бе нещо съвсем доброволно и очевидно я удовлетворяваше. Това сигурно беше и причината за импровизираната гощавка. Айла се замисли какво ли тя самата обичаше да прави най-много. Интересуваше се от много неща. Обичаше да научава как се правят неща, които не е правила преди, ала най-много от всичко ѝ харесваше да е лечителка, знахарка.

Храната беше сервирана близо до просторната работна площ, върху която хората работеха по своите проекти. Айла забеляза, че до тази площ имаше и друга, пригодена за изпълнението на не толкова приятни задачи, които обаче трябваше да бъдат свършени. Няколко мрежи за сушене на месото от техния улов бяха опънати на височина половин-един метър. Каменната повърхност на навеса и ръбът на скалата бяха покрити със слой пръст. На места беше плитък, но на други бе достатъчно дебел, за да се забият в него колове.

Когато месото или някакви плодове трябваше да се изсушат, мрежите и рамките можеха да бъдат опънати навсякъде. Понякога месото се сушеше близо до мястото на лова, където е било убито животното, за да се запази по-добре. Или направо върху тревата. Но когато валеше или хората просто искаха да са по-близо до домовете, те прибегваха и до този метод. Айла си каза, че когато приключат с яденето, трябва да помогне при рязането и окачването на месото. Дватама с Джондалар тъкмо си бяха взели ядене и се канеха да си намерят свободно местенце, когато зърна Джохаран, който крачеше забързано към тях с мрачна

физиономия.

– Джондалар, Джохаран не ти ли се струва сърдит? – попита го тя.

Той се обърна към брат си.

– Да, май е така – отвърна. – Какво ли се е случило?

Двамата се спогледаха, след което отидоха при Джохаран, Пролева, сина й Джарадал, Мартона и Уиламар, които им направиха място. Очевидно вождът беше разтревожен от нещо, но не искаше да говори за това. Те се усмигнаха, когато зеландони се присъедини към тях. Тя бе прекарала сутринта в къщата си, но излезе, когато хората се събраха.

– Да ти взема ли нещо? – попита я Пролева.

– Постих и медитирах цял ден. Приготвих се за търсене в следващия свят и продължавам да ям малко – отвърна зеландони и погледна към Джондалар по начин, от който му стана неловко. Изведнъж го обзе опасението, че контактите му с другите светове не са свършили за днес. – Меджера ще ми вземе нещо. Помолих Фолара да ѝ помогне. Меджера е ученичка на зеландони от Четиринайсетата пещера, но нещо не си допадат и тя иска да дойде при мен, да стане моя ученичка. Трябва да го обмисля и, разбира се, да ви попитам дали бихте я приели за член на Деветата пещера, Джохаран. Тя е доста срамежлива и стеснителна, но определено има способности. С удоволствие бих я обучила, но знаеш, че трябва много да внимавам с дони на Четиринайсетата – каза зеландони и погледна към Айла. – Тя очакваше да я изберат за Първа, но другите шамани избраха мен. Тогава тя се опита да се възпротиви и да ме принуди да се откажа. Това беше първото ми истинско предизвикателство. И макар че тя отстъпи, не съм убедена, че се е примирила с избирането ми и че ми е простила. Знам, че ще ме обвини в примамването на най-добрата ѝ ученичка, ако приема Меджера, но трябва да взема правилното за всички решение. Ако на Меджера трябва да ѝ се помогне да развие дарбата си, не бих се съобразявала с нечии наранени чувства. Ала ако някой от другите зеландони пожелае да я вземе, ще избегна конфронтацията с Четиринайсетата. Предпочитам да изчакам до края на Летния събор, преди да взема решение.

– Това ми се струва мъдро – отвърна Мартона тъкмо когато при тях дойдоха Меджера и Фолара. Младата ученичка носеше две купи, а помалката сестра на Джондалар – купа и мях с вода. Меджера подаде купата с някаква бистра чорба на Първата, погледна благодарно към Фолара, усмигна се стеснително на Айла и Джондалар и наведе глава.

Последва миг на неловко мълчание, което беше нарушено от зеландони:

– Не знам дали всички познавате Меджера.

– Аз познавам майка ти и баща ти – обади се Уиламар, – Ти имаш сестри и братя, нали?

– Да, брат и сестра – отвърна момичето.

– Колко големи са те?

– Сестра ми е малко по-млада от мен, а брат ми е на неговата възраст. – Меджера посочи сина на Пролева.

– Аз се казвам Джарадал. Джарадал от Деветата пещера на зеландониите. А ти коя си? – изрече го старателно, както го бяха учили.

Всички се усмихнаха.

– Аз съм Меджера от Четиринайсетата пещера на зеландониите. Приветствам те, Джарадал от Деветата пещера на зеландониите.

Джарадал се усмихна самодоволно.

– Мисля, че всички трябва да се представим един на друг – каза Уиламар. Това бе сторено и всички приветстваха топло младата и стеснителна жена.

– Знаеш ли, че баща ти искаше да стане търговец, преди да срещне майка ти? – попита я Уиламар. – Той направи няколко пътувания с мен, след което реши, че не иска да прекарва толкова много време далеч от жена си и от теб, след като се роди.

– Не, не го знаех – отвърна тя, приятно изненадана. „Нищо чудно, че е добър търговец – каза си Айла. – Той има подход към хората. Може да накара всеки да се почувства удобно. Меджера май се поотпусна, но все още е притеснена от вниманието на всички.“ Айла я разбираше.

– Пролева, видях още кора да режат и да сушат месото от лова – каза русокосата жена. – Не ми е съвсем ясно как се разделя месото, но бих искала да помогна.

Жената се усмихна:

– Разбира се, че можеш да помогнеш. Има много работа и ние с удоволствие ще те включим в нея.

– Така е – обади се Фолара. – Тази работа може да отнеме много време и е досадна, когато се върши от малко хора. Иначе може да бъде много забавна.

– Самото месо и половината от сланината е предназначено за всички – продължи Пролева. – Но останалата част от животното, кожата, рогата и всичко останало принадлежат на човека, който го е убил. Доколкото помня, вие с Джондалар имате по един елен и по един зубър. Джондалар уби и зубъра, който прегази Шевонар, но това животно беше принесено в жертва на Майката. Погребахме го близо до гроба на

Шевонар. Вождовете решиха да дадат на теб и на Джондалар друг зубър. Преди да заколим някое животно, го белязваме с въглен. Хората обаче не знаят твоя абелан, а и ти имаше много работа с Шевонар, затова попитаха зеландони от Третата. Тя ти направи временен абелан и сега можеш да бележиш с него кожите и другите предмети.

Джондалар се усмихна.

– Как изглежда? – Той винаги се чудеше на своя загадъчен абелан и затова бе любопитен за тези на другите.

– Мисля, че шаманът е видял в теб закрилица – отвърна Пролева. – Ей-сега ще ти го покажа. – Тя взе пръчка, заглади пръстта и начерта нещо като обърната нагоре стрелка. – Напомня ми на палатка или някакъв навес – нещо, под което да се подслониш, докато вали.

– Мисля, че си права – каза Джондалар. – Не е лош абеланът, нали, Айла? Ти наистина се държиш закрилнически и помагаш на всички. Особено ако някой е болен или се е наранил.

– И аз мога да си нарисувам абелана – обади се Джарадал. Всички се усмигнаха. Дадоха му пръчката и той започна да рисува. – А ти имаш ли? – попита детето Меджера.

– Сигурно си има, Джарадал, и ще се радва да ти го покаже, но някой друг път – намеси се Пролева. Не искаше детето да свиква възрастните да му играят по свирката.

– Какво мислиш за твоя абелан, Айла? – попита я Джондалар. Интересна му беше реакцията ѝ на това, че са ѝ дали зеландонийски символ.

– Понеже не са ми дали еландон с нарисуван на него абелан, когато съм се родила, съм доволна на каквото и да е. Нямам нищо против да го използвам като мой абелан.

– Мамутоите давали ли са ти някакъв знак? – полита Пролева. Тя се питаше дали Айла си няма друг абелан. Интересно беше да се разбере как другите народи подхождат към този проблем.

– Когато бях осиновена от мамутоите, Талут направи резки на ръката ми, за да може да отпечата изображението, което носеше на гърдите си по време на церемонии – отвърна Айла.

– Но това не беше специален знак, така ли? – включи се Джохаран.

– За мен беше специален. Още имам белег. – Тя показа белега на ръката си. – Хората използват различни начини, за да отбележат кои са и към коя общност принадлежат. Когато бях осиновена от Клана, ми дадоха амулет с парче червена охра в него. Когато кръщават някого, мोगърът начертава червена линия от челото до върха на носа. Тогава казва на всички, и най-вече на майката, какъв е тотемът на бебето, като

рисува тотема върху детето.

– Искаш да кажеш, че хората от клана имат знаци, с които показват кои са? – попита зеландони. – Като абеланите?

– Според мен са като абеланите – кимна утвърдително русокосата жена. – Когато едно момче стане мъж, мог-ърът изрязва тотема върху тялото му, след което разтрива белега със специален прах, за да се получи татуировка. Такива резки обикновено не се правят върху момичетата, защото те кървят отвътре, когато пораснат. Но аз бях белязана със знака на пещерния лъв, когато той ме избра. Имам четири белега от ноктите му върху крака си. Това е знакът на Клана за Пещерен лъв. Така мог-ърът разбра, че той е моят тотем, макар и обикновено Пещерният лъв да не е женски знак. Мъжки е. Дава се на момче, чиято съдба е да стана силен ловец. Когато ме приеха като Жената, която ловува, мог-ърът ми направи резка тук. – Тя допря пръст до гърлото си, точно над ключицата. – За да изтече кръв. С кръвта направи знак върху белега на крака ми. – Тя показа белезите на лявото си бедро.

– Значи вече имаш абелан. Това е твоят знак, тези четири линии – каза Уиламар.

– Май че си прав – съгласи се Айла. – Нямам нищо против другия знак, може би, защото е просто знак за удобство, за да могат хората да се ориентират. Въпреки че моят тотем от Клана не е зеландонийски знак, той има много важно значение за мен. Означава, че съм била осигурена и че съм принадлежала на този род. Бих искала да го използвам като свой абелан.

Джондалар се замисли върху думите ѝ. Тя бе изгубила всичко, не знаеше от кого е родена, кой е нейният народ. После беше загубила хората, които я бяха отгледали. Сама беше нарекла себе си „Айла без род“, когато беше срещнала мамутоите. Това го накара да осъзнае колко важен за нея беше тотемът.

СЕДЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Някой настойчиво потропа на вратата. Джондалар се събуди, но остана да лежи. Защо ли никой не отваряше? После разбра, че е сам вкъщи. Стана, облече се и отвори. Изненада се, когато видя Джонокол – художника, който беше ученик на зеландони. Младежът рядко идваше тук без учителя си.

– Влизай – покани го той.

– Зеландони от Деветата пещера каза, че е време – започна Джонокол.

Джондалар сбърчи вежди. Тези думи не му харесаха. Не му беше много ясно какво има предвид Джонокол, но си представяше и не гореше от ентузиазъм. Беше си имал достатъчно работа със следващия свят. Не му се искаше отново да се доближава до това място.

– Зеландони каза ли за какво е време? – попита.

Джонокол се усмихна:

– Каза, че ти знаеш.

– Боя се, че да. Можеш ли да почакаш, докато хапна, Джонокол?

– Зеландони смята, че ще е по-добре, ако не ядеш.

– Може би си прав. Но поне ще изпия чаша чай, за да си изплакна устата. Още съм сънен.

– Може би са ти приготвили чай.

– Със сигурност, но той не е от мента, а аз обичам да пия мента сутрин.

– Чайовете на зеландони винаги са с аромат на мента.

– С аромат да, но не и с вкус на мента.

Художникът се усмихна.

– Добре – примири се Джондалар. – Веднага идвам.

Надявам се, че поне мога да отида и да пусна една вода първо.

– Не е необходимо да се стискаш. Но си вземи топли дрехи.

Когато Джондалар се върна, бе приятно изненадан да види Айла, която го чакаше заедно с Джонокол. Тогава се сети, че миналата нощ беше първата, в която не бе спал с нея, откакто го бяха пленили сармунаите по време на пътешествието им. Това го изпълни с чувство на неудовлетвореност.

– Здравей, жено – прошепна в ухото ѝ, когато бузите им се отъркаха една в друга и той я прегърна. – Къде беше тази сутрин?

– Да изхвърля нощната кошница – отвърна тя. – Когато се върнах, видях Джонокол и той ми каза, че зеландони те е повикала. Затова отидох да питам Фолара дали може да наглежда Вълчо. Тя каза, че ще намери няколко деца, за да си има занимавка. Ходих да проверя конете. Наблизо чух други коне. Не е ли по-добре да направим някаква ограда, за да държим Уини и Рейсър вътре?

– Може би. Особено през периода на насладите за Уини. Много трудно ще можем да я хванем тогава, а и Рейсър сигурно ще избяга с нея.

Джонокол ги слушаше внимателно. Интересно му беше да научи нещо повече за конете. Очевидно Айла и Джондалар бяха опознали тези животни много добре. Тримата тръгнаха заедно, но щом стигнаха ръба на скалата на Деветата пещера, Джондалар забеляза, че слънцето се намира доста високо.

– Не предполагам, че е станало толкова късно – каза той. – Защо никой не ме събуди по-рано?

– Зеландони предложи да поспиш повече, защото нощес може да ти се наложи да стоиш буден до по-късно.

Джондалар си пое дълбоко дъх, издиша и поклати глава:

– Между другото къде отиваме?

– До Изворните скали – отвърна Джонокол.

Джондалар отвори широко очи от изненада. „Изворните скали“ всъщност представляваха две пещери и малка площадка около тях. Там не живееше никой от зеландонийците. Мястото беше много по-важно – това бе едно от най-свещените места в целия район. Там се събираха зеландони, защото това място беше благословено и осветено от самата Велика Майка Земя.

– Ще спра да пия вода – каза младият мъж, докато приближаваха моста над рекичката с прясна и чиста вода, която разделяше Деветата пещера от Долната река. Не мислеше да се оставя Джонокол да го уговаря да не пие вода. Достатъчно беше, че ученикът на шаманката вече го бе уговорил да се откаже от сутрешната си чаша чай.

Близко до потока, на около метър от моста, беше забит кол. Към него беше завързана чаша за пиене. Видът на водата усили жаждата му. Макар че човек можеше да се наведе и да пие от шепите си, с чашата беше много по-лесно.

Всички пийнаха от водата, след което продължиха по утъпканата пътека. Прекосиха реката при Брода и при Скалата на двете реки върнаха в Тревистата долина, прекосиха втората река и тръгнаха по

пътеката, вървяща успоредно с нея. Хората от пещерите им махаха и ги приветстваха, но не ги спираха. Всички зеландони от района, включително и техните ученици, вече бяха отишли при Изворните скали и хората имаха доста добра представа къде отиват тримата.

Също така предполагаша и защо. В малката общност се носеше мълвата, че те са донесли от пътешествието нещо, което да помогне на шаманите да открият бродещия дух на Тонолан, мъртвия брат на Джондалар. Макар и да разбираха, че е важно да се упъти освободеният елан към полагащото му се място в света на духовете, мисълта за проникване в следващия свят не им се нравеше. Достатъчно страшна беше само представата да се напътства еланът на Шевонар, който току-що беше излязъл и сигурно се намираше наблизо. Какво оставаше да се погледне отблизо духът на човек, който е умрял далеч оттук и преди много време.

Малцина, с изключение на зеландони, биха искали сега да са на мястото на Джондалар и Айла. Повечето от тях бяха доволни да оставят това занимание само на служителите на Майката. Но никой друг не можеше да помогне. Само те двамата знаеха къде е умрял Тонолан. Дори Първата съзнаваше, че ще е изтощително, въпреки че беше заинтригувана.

Внушителната скала се показва пред тях. Тя им се стори като огромен монолит, но когато доближиха, видяха, че върховете на скалите бяха разположени стъпаловидно. Човек лесно би могъл да си представи причудливите форми, върха като коса, високото чело отдолу, сплескания нос и двете полузатворени очи, гледащи загадъчно надолу. Антропоморфната скала приличаше на лицето на Майката – един от малкото образи, които бе благоволила да покаже, ала дори той бе изключително добре замаскиран. Никой не бе в състояние да погледне директно към лицето на Майката и дори когато бе прикрит, Нейният лик излъчваше неизразима сила.

Скалите ограждаха по-малка долина с поток, който се вливаше в Тревистата река. Изворът, от който започваше потокът, избиваше над земята с такава сила и енергия, че създаваше малък фонтан с дълбоко езерце около него в средата на залесената долчинка. Най-често го назоваваха Дълбокия извор, а рекичката бе известна като Изворния поток, но зеландони ги наричаха по друг начин. Изворът и езерцето бяха кръстени Родилните води на Майката, а потокът беше Благословената вода. Смяташе се, че притежават огромна лечебна сила и най-вече можеха да помагат на жените да заченат, ако се използваша правилно.

Една пътека, дълга повече от триста метра, се изкачваше отстрани

на каменната стена и водеше към тераса близо до върха. Отгоре имаше малка скала, която се надвесваше над устите на двете пещери. Пещерата отляво на малката тераса бе дълбока само десетина метра и се използваше за жилище на хората, които оставаха тук от време на време (и които обикновено бяха шамани). Мястото бе известно като Хралупата при извора, но понякога го наричаха и Хралупата на Дони.

Пещерата отдясно водеше до дълбок пасаж, който проникваше на дълбочина до сто и двацет метра в сърцето на огромната скала. Тук имаше отделни галерии и ниши.

Мястото беше толкова свято, че езотеричното му име дори не се изричаше на глас. То беше толкова известно и прочуто, че не се нуждаеше да се говори за неговата сила и святост. Тези, които познаваха истинското му значение, предпочитаха да не го споменават. Това беше причината хората да наричат това място просто Изворните скали, а пещерата – Дълбоката пещера в Изворните скали или Недрата на Дони.

Това не беше единственото сакрално място в района. Повечето пещери притежаваха някаква степен на святост, както и някои места извън пещерите. Но дълбоката пещера в Изворните скали беше най-почитаната. Джондалар знаеше за още няколко, които се доближаваха по значение до Изворните скали, но никое от тях не беше по-важно. Докато се изкачваша по скалата заедно с Джонокол, той бе обзет от вълнение и страх. Откровено казано, никак не му се вършеше подобно нещо, но въпреки това изпитваше и любопитство дали зеландони ще успее да открие волния дух на брат му, какво ще стане и как ще се чувства той.

Когато стигнаха високата тераса пред пещерите, ги посрещнаха други двама ученици – мъж и жена. Бяха ги чакали във вътрешността на дълбоката пещера отдясно. Айла спря за момент и се обърна, за да види откъде е дошла. Пред нея се разкри Долината на Изворния поток и част от Тревистата долина с нейната река. Панорамата беше внушителна, но когато влязоха в пещерата, дълбините ѝ я впечатлиха повече.

Влизането в пещерата носеше някаква внезапна промяна от отвореното пространство към тесния затворен коридор – от слънчевата светлина към гробната тъмнина. Промяната надминаваше границите на физическото. Особено за онези, които разбираха и приемаха вътрешната сила на мястото. За тях това беше не само метаморфоза от познатия приятен пейзаж към суевърния страх, но също така и преход към нещо чудно и ползотворно.

Отвън се виждаха само сантиметри от вътрешността, но шом очите привикнеха към мрака, коридорът се очертаваше постепенно. В малкото

помещение, започващо веднага след входа, светеше каменна лампа, ала останалите бяха незапалени. В естествено издълбаната ниша пък светеха факли. Джонокол и другият ученик взеха една от тях и запалиха и останалите лампи.

– Гледайте къде стъпвате – каза жената, която държеше факлата ниско, за да осветява неравния под. – Хлъзгаво е.

Когато влязоха в пасажа, проправяйки си внимателно път, отвън все още проникваше някаква светлина, ала тя бързо изчезна. След още трийсетина метра настъпи пълен мрак, нарушаван само от пламъка на факлите. Отгоре надвисваха сталактити, които внушаваха страх. Хората си даваха сметка, че ако огънят угаснеше, щяха да се окажат в тъма, непрогледна и от най-черната нощ.

Няколко каменни лампи бяха поставени на еднакво разстояние една от друга в коридора. Светлината им изглеждаше невероятно ярка на фона на всепоглъщащия мрак. Лампите създаваха у Айла странното усещане, че е била тук и преди, както и необяснимия страх от това, че отново ще се озове тук. Не й се искаше да продължава. По принцип не се плашеше от пещерите, но нещо в тази я караше да иска да се обърне и да избяга, или пък да хване Джондалар за успокоение. После си спомни как бе вървяла в тъмния коридор на друга пещера. Беше следвала малките светлини на лампи и факли, когато бе наблюдавала Креб и другите могъри. Тръпки я побиха при този спомен и изведнъж осъзна, че й е станало студено.

– Можете да спрете за малко и да облечете топлите си дрехи – каза жената отпред и вдигна лампата за Джондалар и Айла. – Във вътрешността на пещерата е доста студено, особено през лятото. През зимата, когато навън има сняг и лед, вътре е топло. Температурата в дълбоките пещери се запазва през цялата година.

Правенето на нещо толкова земно и обикновено като обличането на дрехи отново върна спокойствието на Айла. Макар че бе готова да се обърне и да избяга от пещерата, когато ученичката на шаманите пое отново напред, русокосата жена само въздъхна и я последва.

Дългият коридор изглеждаше тесен и температурата осезаемо бе паднала, но след още пет метра той се стесни още повече. Повишената влажност на въздуха личеше от влагата по стените, сталактитите, увиснали от тавана, и сталагмитите, растящи от пода. След повече от шейсет метра в тъмната, влажна и леденостудена пещера подът започна да се изкачва нагоре, което направи движението още по-трудно. Колко му трябваше на човек да си каже, че иска да се върне; мнозина даже

припадна. Това, беше изпитание за решимостта да се продължи отвъд тази граница.

Жената отпред изкачи склона и влезе в малко пространство. Айла се ръководеше по мигащата светлина на факлата. Тя си пое дъх, изкачи острите камъни и настигна жената. Последва я през един тесен отвор и сетне към коридора, който се спускаше към сърцевината на скалата.

Въздухът започна да се разрежда. Първият знак, че някой беше стигал дотук и преди тях, бяха трите червени точки, отбелязани върху лявата стена. Не след дълго Айла видя още нещо в мигащата светлина на факлата на жената. Не повярва на очите си и пожела ученичката на зеландони да спре за малко и да доближи светлината до лявата стена. Спр се и изчака високият мъж да я настигне.

– Джондалар – прошепна му Айла. – Мисля, че това на стената е мамут!

– Да, така е – отвърна той. – Ако зеландони нямат някаква по-важна задача за нас, ще те разведат из пещерата с подобаваща церемония. Повечето от нас ги водят тук като деца. Страшно си е, но, от друга страна, е страотно, когато видиш това място за пръв път. Дори и да знаеш, че всичко е част от церемонията, пак е вълнуващо.

– Защо дойдохме тук, Джондалар? Какво толкова важно има тук?

Ученичката на дони се обърна и се приближи до тях, когато забеляза, че никой не я следва.

– Не ти ли казаха? – попита я тя.

– Джоконол каза само, че зеландони иска аз и Джондалар да сме тук.

– Не съм много сигурен, но мисля, че сме тук, за да помогнем на зеландони да открият духа на Тонолан и ако е необходимо, да му помогнем да намери пътя си – отвърна Джондалар. – Ние сме единствените, които са видели лобното му място. С камъка, който ме накара да донеса – между другото зеландони каза, че идеята била много добра, – тя мисли, че ще можем да се справим.

– Какво е това място? – попита Айла.

– То има много имена – отвърна жената. Джококол и другият ученик ги настигнаха. – Повечето хора го наричат Дълбоката пещера на Изворните скали или Недрата на Дони. Зеландони знаят свещеното му име, както и мнозинството от хората, макар че рядко го употребяват. Това е Входът към Утробата на Майката или един от тях. Съществуват още няколко, които също са свещени.

– Всички знаят, разбира се, че входът предполага и изход – добави

Джонокол. – Това означава, че входът към утробата е също така и родилен канал.

– Което означава, че това е един от родилните канали на Великата Майка Земя – поясни младата жена.

– Както в песента, която зеландони изпя на погребението на Шево-нар. Това трябва да е едно от местата, от които Майката е родила децата на Земята – каза Айла.

– Тя разбира. – Жената кимна на двамата ученици. – Сигурно добре познаваш „Песента на Майката“ – обърна се тя към Айла.

– За пръв път я чу на погребението – отговори вместо нея Джондалар.

– Това не е съвсем така, Джондалар – обори го Айла. – Не помниш ли? Лозадуните също имат подобна песен, само дето не я пеят, а просто я рецитират. Лозадуната ме научи на техния език. Не е съвсем същата, но е подобна.

– Може би, защото лозадуната не може да пее като зеландони – предложи Джондалар.

– Не всички от нас я пеят – каза Джонокол. – Мнозина само я изричат на глас. И аз не я пея. Ако ме чуете как пея, ще разберете защо.

– Някои от другите пещери имат по-различна музика и думите не са съвсем същите – изрече младият ученик. – Би ми било интересно да чуя версията на лозадуните. Още повече, ако можеш да ми я преведеш, Айла.

– С удоволствие. Техният език е много близък до зеландонийския. Сигурно ще можеш да го разбереш дори и без превод – отвърна Айла.

Поради някаква причина и тримата ученици изведнъж уловиха чуждестранния ѝ акцент. Винаги бяха мислили за зеландониите – езика и хората, които го говореха – като за нещо специално. Те бяха Народът, те бяха Децата на Земята. Трудно им беше да повярват, че и другите говорят подобен език. Чужденката, сигурно беше чувала много езици от народите, живеещи далеч отгук, които бяха много по-различни от зеландонийския.

Колко много знаеше тази жена за различните народи! Джондалар също беше научил доста по време на пътешествието си. За няколко дни, откакто се беше върнал, вече им бе показал много неща. Сигурно това беше и причината да се прави пътешествие – да се научат множество нови неща.

Всички знаеха за техните пътешествия. Почти всички младежи мечтаеха и те да тръгнат да пътуват, но малцина го правеха, а още по-малко

пък стигаха толкова далеч. Джондалар беше пътувал цели пет години. Бе отишъл доста далеч и бе преживял много приключения, но важното беше това, че бе донесъл знания, които можеха да бъдат от полза на народа му. Както и идеи, които можеха да внесат големи промени, а промените не винаги бяха желателни.

– Чудя се дали да ти покажа изрисуваните стени. Може да развалим специалната церемония. Но поне част от тях така или иначе ще видиш. Просто ще задържа факлата, за да можеш да ги разгледаш по-добре – каза жената отпред.

– Много бих искала да ги видя – обади се Айла. Ученичката на шаманите вдигна факлата високо, за да може Айла да види рисунките по стените.

Първото изображение бе на мамут, нарисуван в профил. Така в повечето случаи се рисуваха животните. Бе оцветен в тъмнорьвено и показваше прецизно анатомичните подробности на животното. То бе нарисувано толкова майсторски, че на Айла ѝ се стори, че ей-сега ще тръгне и ще излезе от пещерата.

Тя се запита защо ли тези рисунки изглеждаха толкова реалистично. Очевидно бе използван някакъв кремъчен инструмент, с който бяха направени очертанията, след което бяха повторени с черна линия. Извън изображенията стената бе изстъргана до по-светлия слой на скалата. Така рисунката приличаше на триизмерна. Айла затвори очи и докосна рисунката. Стори ѝ се, че мамутът е жив и че диша. Това ѝ напомни за времената, когато беше живяла в Клана. Веднъж на Събора на Клана трябваше да приготви специално питие за мого-ърите. Мого-ърът я беше научил как да стои в сенките, за да не бъде забелязана. Беше ѝ казал кога точно да излезе оттам и да създаде впечатлението, че сякаш е изникнала от нищото. Това бе една от магическите тайна на тези, които си имаха работа със света на духовете.

Беше почувствала нещо, когато докосна стената. Нещо, което не можеше да си обясни. Изпитваше подобни странни усещания, откакто бе изпила остатъците от питието на мого-ърите и ги беше последвала в пещерата. Оттогава имаше плашещи сънища от време на време и се чувстваше неспокойна дори когато беше будна.

Айла тръсна глава, за да се отърве от това чувство, след което погледна към другите и видя, че я наблюдават. Усмихна се и бързо отдръпна ръка от стената, след което се обърна към жената с факлата. Последната си замълча и продължи напред по коридора.

Малките пламъчета осветяваха влажните стени, по които играеха

зловещите им сенки. Цареше напрегната атмосфера, Айла беше убедена, че се движат към самия център на варовиковата скала. Добре, че не беше сама, иначе със сигурност щеше да се загуби. Внезапно я обзе необясним страх и тя потрепери при представата какво ли щеше да стане, ако сега беше сама из тези каменни лабиринти. Опита се да се отърси от неприятното чувство, но студът в тъмната пещера не беше нещо, от което човек можеше лесно да се абстрахира.

Недалеч от първия мамут беше нарисован втори, трети и още много, а по-нататък се виждаха два малки черни коня. Бяха изрисувани със същата прецизна техника като първото животно. По дясната стена също имаше рисунки. Айла изброи най-малко десет от двете страни, а със сигурност имаше и още. Докато продължаваха да вървят по тъмния скален проход, тя оглеждаше всяка от рисунките. Забеляза една сцена с два елена, изправени един срещу друг. Единият елен беше мъжки, а другият – женски. Мъжкият ближеше нежно челото на кошутата. Сцената бе много трогателна и напомни на Айла за нея и Джондалар. Никога преди не се беше замисляла, че животните също се обичат. Бе толкова впечателна, че едва не заплака. Водачите спряха и ѝ позволиха да погледа рисунката още известно време. Те разбираха реакцията ѝ – двамата също бяха трогнати от изключителната сцена.

Джондалар също се загледа захласнато в рисунката.

– Тази е нова – каза той. – Спомням си, че преди тук имаше мамут.

– Да, имаше – обясни младежът. – Ако се вгледате по-внимателно в кошутата, ще видите, че отдолу са останали почти незабележимите очертания на мамута.

– Джонокол ги нарисова – добави жената.

Джондалар и Айла изгледаха ученика-художник с уважение.

– Сега разбирам защо си ученик на зеландони – каза Джондалар. – Ти имаш изключителен талант.

Джонокол кимна.

– Всички ние имаме дарби. Казаха ми, че ти също имаш изключителен талант на каменар. Ще ми е интересно да ми покажеш някои от твоите произведения. Всъщност има един инструмент, който искам да ми се направи, но не мога да обясня точно какво искам и майсторите не ме разбират. Надявах се Даланар да дойде на Летния събор, за да помоля него.

– Той ще дойде, но на мен ще ми е приятно да ти помогна – отвърна Джондалар. – Обичам предизвикателствата.

– Тогава може да поговорим утре.

– Мога ли да те питам нещо, Джонокол? – обади се Айла.

– Да, разбира се.

– Защо си нарисувал елена върху мамута?

– Тази част от стената ме привлече с нещо. Затова реших да го нарисувам тук. Елените бяха в стената и искаха да излязат от нея.

– Тази стена е особена. Тя води в отвъдното – поясни жената. – Когато Първата пее или някой свири на флейта, стената отговаря. Тя отеква и понякога ти казва какво иска.

– Чудя се дали всички стени казват, че искат някой да рисува по тях? – попита Айла и посочи към рисунките.

– Това е една от причините тези Недра да са толкова свещени. Повечето от стените говорят, ако човек знае как да ги чуе. Те водят към дадени места, ако човек иска да отиде там – поясни жената, ученичка на шаманите.

– Никой преди не ми е разказвал за това. Не и по този начин. Защо ни го казвате сега? – попита Джондалар.

– Защото ще трябва да се вслушате в стените и може би дори да минете през тях, ако искате да помогнете на Първата да открие елана на твоя брат, Джондалар – отвърна жената и добави: – Зеландони отдавна се опитват да разберат от какво се вдъхновява Джонокол, когато рисува по стените, но аз май започвам да схващам. – Тя се усмихна загадъчно и отново тръгна напред.

– Чакай малко. – Айла я хвана за ръката. – Не знам как да те наричам – как се казваш?

– Името ми не е важно. Когато стана зеландони, така или иначе ще се откажа от него. Аз съм първата ученичка на дони от Втората пещера.

– Тогава да те наричам ученичката от Втората.

– Да, можеш, макар че зеландони от Втората има и други ученици. Другите двама не са тук. Те тръгнаха за Летния събор.

– Тогава Първата ученичка от Втората?

– Ако така ти харесва.

– А теб как да те наричам? – Айла се обърна към младежа отзад.

– Аз съм ученик едва от миналия Летен събор и също като Джонокол старото ми име още е валидно. Май че трябва да се представя и да те приветствам, както е прието. – Той протегна двете си ръце. – Аз съм Миколан от Четиринайсетата пещера на зеландониите, втори ученик на зеландони от Четиринайсетата пещера. И те приветствам.

– Аз също те приветствам, Миколан от Четиринайсетата пещера. Аз съм Айла от мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на домашното

огнището на Мамут, избрана от духа на Пещерния лъв и закриляна от Пещерната мечка, приятел на конете Уини и Рейсър и на вълка Вълчо.

– Чувала съм, че някои народи на изток отгук наричат общността на техните зеландони „домашното огнище на Мамут“ – обади се жената.

– Права си – отвърна Джондалар. – Говориш за мамутоите, Айла и аз живяхме с тях една година. Изненадан съм, че някой тук изобщо е чувал за тях. Те живеят толкова далеч.

Тя погледна към Айла:

– Ако ти си дъщеря на Мамут, това обяснява някои неща. Ти си зеландони!

– Не, не съм. Мамут ме осинови. Но той започна да ме учи на някои тънкости, преди да потегля на път с Джондалар.

Жената се усмихна:

– Нямаше да те осиновят, ако не ти беше писано. Сигурна съм, че ще те призават.

– Не знам дали го искам.

Отпред се показва светлина и колкото повече приближаваха, толкова по-силна ставаше тя и накрая направо ги заслепи. Очите им постепенно привикнаха. Коридорът свърши и Айла забеляза няколко души, които ги чакаха в едно по-просторно помещение. То изглеждаше почти претъпкано и когато се доближиха, видяха, че повечето бяха зеландони.

Едрата жена от Деветата пещера бе седнала на столче, което някой беше донесъл за нея. Тя стана и се усмихна.

– Чакахме ви – приветства ги и ги прегърна. Това беше официална прегръдка, с която някой приветстваше свои близки пред другите хора.

Един от другите шамани кимна на Айла. Тя също поздрави niskия мъж със слабо телосложение, в когото разпозна зеландони от Единайсетата пещера – този, който я бе впечатлил със силното си ръкостискане и самоувереността си. Шаманът от Третата пещера ѝ се усмихна и тя му отвърна – той се бе държал толкова мило и отзивчиво, когато Айла се опита да помогне на Шевонар. Останалите познаваше бегло.

Върху купчина камъни бе запален огън. Камъните бяха донесени специално за тази цел и щяха да бъдат изнесени, след като ритуалите приключеха. На земята се виждаше наполовина пълен мях с вода, а до него – голяма купа с вряла вода. Млада жена, въоръжена с дървени щипци, извади няколко камъка за готвене от купата и ги смени с други от огъня. Айла позна в нея Меджера и ѝ се усмихна.

После Първата добави в купата нещо, което извади от една кесия.

„Това е някаква отвара, а не просто чай – каза си Айла.

– Сигурно вътре има коренчета или дървесна кора – във всеки случай нещо силно.“ Когато добавиха горещите камъни, парата от билето изпълни въздуха със силния си аромат. Усещаше се миризма на мента, ала имаше и други миризми, които бяха доста неприятни и Айла си каза, че навярно ментата се използваше, за да ги притъпи.

Няколко души разтлаха тежка кожена постелка върху влажния каменен под близо до мястото, на което седеше зеландони.

– Айла, Джондалар, защо не се разположите по-удобно – предложи им едрата жена и посочи постелката. – Приготвила съм ви нещо за пиене. – Младата жена, която разклащаше отварата в купата, извади четири чаши. – Още не е съвсем готово, но вие се отпуснете.

– На Айла ѝ харесаха рисунките по стените – обади се Джонокол. – Мисля, че ще иска да разгледа още такива творби. Това може да ѝ подейства по-отпускащо, отколкото седенето тук.

– Да, бих искала да видя още рисунки – съгласи се тя. Изведнъж се бе почувствала изнервена – все пак ѝ предстоеше да изпие непознато питие, което трябваше да допринесе за преместването ѝ в един друг свят, а предишният ѝ опит с подобни отвари не беше особено приятен.

Зеландони я наблюдаваше внимателно. Тя познаваше Джонокол достатъчно добре, за да разбере, че за предложението му има основателна причина. Сигурно бе забелязал, че Айла изпитва притеснения и е развълнувана.

– Разбира се, Джонокол. Покажи ѝ изрисуваните стени – нареди Първата.

– И аз искам да отида с тях – обади се Джондалар. Той също не беше много спокоен. – Може и жената с факлата да дойде с нас.

– Да, добре – отвърна Първата ученичка на зеландони от Втората пещера. Тя вдигна факлата, която бе изгасила.

– Ще трябва отново да я запаля.

– На стените зад шаманите има много красиви рисунки, но по-добре да не ги безпокоим точно сега – каза Джонокол. – Елате да ви покажа нещо интересно в този коридор.

Той ги поведе надолу по прохода, който минаваше вдясно от основния. Веднага щом завиха вляво, младежът спря пред друга сцена с елени и коне.

– Тези също ли са твои? – попита го Айла.

– Не, на моята учителка са. Тя беше зеландони на Втората пещера преди сестрата на Кимеран. Беше изключителна художничка.

– Добра беше, но според мен ученикът е надминал учителя си –

добави Джондалар.

– Е, за зеландони качеството няма такова голямо значение, макар че все пак се оценява по достойнство. Това е допълнителен опит. Рисунките не служат само за гледане, нали? – обади се Първата ученичка на Втория.

– Така е, но според мен гледането им е най-важно – отвърна Джондалар. – Трябва да призная, че не очаквам с нетърпение тази... церемония. Мисля, че ще бъде интересно, но бих оставил на зеландони всички подобни преживявания.

Джонокол се усмихна широко.

– Не си само ти, Джондалар. Повечето хора не биха искали изобщо да напускат този свят. Хайде, елате да ви покажа нещо друго, преди да преминем към сериозната част.

Художникът-шаман ги отведе на друго място от дясната страна на коридора. Там имаше повече сталактити и сталагмити, отколкото в другите галерии. Стената бе покрита с втвърдени образувания, върху които бяха нарисувани два коня. Единият от тях подскачаше и изглеждаше като истински.

– Направо като живи са – възхити се Айла.

– Когато момчетата ги видят за пръв път, винаги си мислят, че този отзад се изправя на задните си крака, за да изпита насладата – каза Джондалар.

– Това е само една от интерпретациите – отвърна ученичката-шаман. – Според мен многозначният смисъл е вложен нарочно.

– Твоята учителка ли ги нарисува, Джонокол? – попита Айла.

– Не. Не знам кой ги е направил. Никой не знае. Били са нарисувани преди много време, когато и мамутите. Хората казват, че техните автори са нашите прародители.

– Искам да ти покажа и аз нещо, Айла – обади се жената.

– Вулвата ли искаш да ѝ покажеш? – попита леко изненадан Джонокол. – По принцип подобни неща не се показват при първо посещение.

– Знам, но мисля, че за нея можем да направим изключение – отвърна ученичката и подмина конете. Когато спря, наведе факлата, за да освети едно доста необикновено скално образувание, което стърчеше от стената успоредно на пода.

Айла забеляза, че част от него е оцветена в червено, ала едва когато се вгледа по-внимателно и понеже неведнъж беше помагала при раждане, разбра какво е то. Един мъж сигурно би разпознал фигурата преди

жената. Случайно или не, вкаменелостта се бе оформила като точно копие на женски полов орган. Формата, срамните устни и дори влагалището бяха като истински. Беше добавен само червеният цвят, за да подчертае фигурата и да бъде по-лесно да я откриват.

– Това е жена! – възкликна Айла. – Точно като жена! Никога не съм виждала нещо подобно.

– Сега разбра ли защо тази пещера е толкова свещена? Самата Майка я е създала за нас. Тя е доказателство, че това наистина е Входът към Утробата на Майката – каза бъдещата шаманка.

– Виждал ли си я преди това, Джондалар – обърна се Айла към приятеля си.

– Само веднъж – отвърна годеникът ѝ. – Зеландони ми я показа. Забележителна е. Едно е, когато художник като Джонокол се вгледа в пещерната стена, различи фигурата и я откри, за да я виждат всички, и съвсем друго – когато фигурата см е била създадена така. Добавеният цвят само улеснява разглеждането ѝ.

– Има още едно място, което трябва да видиш – каза Джонокол.

Той се върна по пътя, по който бяха дошли и когато стигнаха просторното помещение, където всички чакаха, той забърза и се обърна надясно, към основния коридор. В края на коридора, на лявата стена, се виждаха кръгли вдлъбнатини. В някои от тях бяха нарисувани мамути, но така, че се създаваше невероятна илюзия. На пръв поглед това сякаш не бяха вдлъбнатинки, а по-скоро издути коремни на мамути. Айла трябваше да се вгледа внимателно и на няколко пъти да докосне стената, за да се убеди, че всъщност това са вдлъбнати, а не изпъкнали форми.

– Великолепни са! – възкликна тя. – Така са нарисувани, че си мислиш точно обратното на това, което представляват!

– Тези са нови. Не си спомням да съм ги виждал преди – каза Джондалар. – Ти ли ги нарисува, Джонокол?

– Не, но по-късно ще срещнеш авторката.

– Всички са еднородни, че е изключителна – потвърди бъдещата шаманка. – Както и Джонокол, разбира се. Съдбата ни е възнаградила с двама безкрайно талантиливи художници.

– Ей-там има няколко малки фигури – посочи Джонокол. – Носорог, пещерен лъв, издълбан кон. Но коридорът е много тесен и в него може да се проникне много трудно. Краят му е белязан с поредица от знаци.

– Сигурно вече са готови. Мисля, че трябва да се връщаме – обади се ученичката на зеландони.

Докато се връщаха, Айла хвърли бегъл поглед върху дясната стена и усети как я обзема някакво тревожно чувство. Страхуваше се, че знае какво ще последва. И преди го беше изпитвала. Първият път беше, когато пригответи за мог-ърите специалното питие от корени. Иза ѝ бе казала, че отварата е изпълнена с твърде много свещена сила и не бива да се хаби напразно, затова ѝ забрани да я приготвя.

Тя вече беше изгубила ориентация, защото отварата имаше опустошаващ ефект. Омаяна, тя бе последвала светлинките на огньовете в дълбините на пещерата и когато се натъкна на Креб и другите мог-ъри, не намери сили да се върне.

След тази нощ Креб се промени, както и тя. Започнаха да я измъчват загадъчни сънища и тя взе да се буди посред нощ от странни усещания и видения, които я отвеждаха на непознати места и понякога се оказваха пророчески. Тези тайнствени сънища зачестиха по време на пътешествието им.

И ето че сега, както се бе вторачила в стената, твърдят камък изведнъж ѝ се стори тънък и рехав, сякаш можеше да вижда през него. Алените отблясъци, играещи по каменната повърхност, изведнъж избледняха и стената стана мека, дълбока и чудовищно черна. И Айла беше там – вътре в застрашителното и всепоглъщащо пространство, неспособна да намери изхода. Внезапно се почувства ужасно изтощена и слаба и усети как нейде дълбоко вътре в нея се надига силна болка. Тогава изведнъж се появи Вълчо. Той тичаше сред високата трева и се носеше към нея, за да я посрещне... за да открие.

– Айла! Айла! Добре ли си? – попита я Джондалар.

ОСЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

– Айла! – повтори по-силно Джондалар.

– Какво? О, Джондалар. Видях Вълчо – каза тя, примигна и разтърси глава, за да прогони мрачното предчувствие и проясни съзнанието си.

– Какво искаш да кажеш с това, че си видяла Вълчо? Той не е с нас, не помниш ли? Ти го остави с Фолара – каза Джондалар. Той сбърчи чело от страх и тревога.

– Знам, но беше там – отвърна тя и посочи към стената. – Дойде за мен, когато се нуждаех от него.

– И преди го е правил. Неведнъж е спасявал живота ти. Навярно си се сетила за това.

– Сигурно – съгласи се Айла, макар и да не мислеше така.

– Какво каза, че си видяла Вълчо на тази стена ли? – попита Джонокол.

– Не точно на нея. Но наистина беше там.

– Според мен наистина трябва да се връщаме – подкани ги отново бъдещата шаманка, като изгледа Айла по доста странен начин.

– Ето ви и вас – каза зеландони от Деветата пещера, когато се върнаха. – Отпочинахте ли си? Готови ли сте да продължим? – Тя се усмихваше, но Айла усещаше нетърпението ѝ и подозираше, че едрата жена не е в особено добро настроение.

След ярките спомени от въздействието на питието, което бе обърнало наопаки възприятията ѝ, Айла не изпитваше никакво желание да пие от приготвената отвара, която трябваше да я пренесе в някакъв друг вид реалност или в следващия свят, ала същевременно си даваше сметка, че няма голям избор.

– Не е лесно да се отпуснеш в пещера като тази – каза тя. – Страх ме е да отпия от този чай, но ако смяташ, че е необходимо, ще направя, каквото поискаш.

Първата отново се усмихна и този път като че ли беше искрена:

– Честността ти ме радва безкрайно, Айла. Разбира се, че не е лесно човек да се отпусне тук. Това място не е за подобни цели. Имаш право да се плашиш от чая – той наистина е много силен. Щях да ти кажа, че ще се почувстваш малко странно, след като го изпиеш. Освен това въздействието му не е напълно предсказуемо. Ефектът обикновено

отминава след ден-два и аз поне не познавам някого, който да е получил увреждания от питието, ала ако не искаш, никой няма да те насилва.

Айла се замисли. В създалата се ситуация ѝ беше трудно да откаже.

– Ако искаш да го направя, ще те послушам – отвърна тя.

– Сигурна съм, че ще ни помогнеш, Айла – каза дони. – Както и ти, Джондалар, Надявам се, че разбирате за какво става пума. Имате право да откажете.

– Знаеш, че никога не съм се чувствал приятно близо до света на духовете, зеландони – обади се Джондалар. – А през последните няколко дена, с копаенето на гробовете и всичко останало, се доближих повече от всякога до това място. Но аз те помолих да помогнеш на Тонолан и затова сега не ми остава нищо друго, освен да ти съдействам както мога. Всъщност ще съм доволен, ако свършим по-бързо.

– Тогава защо и двамата не дойдете тук и не седнете на кожената постелка, за да продължим – подкани ги Първата сред служителите на Великата Майка Земя.

Когато седнаха, младата жена им наля от чая в чашите. Айла погледна към Меджера и се усмихна. Тя ѝ се усмихна срамежливо и Айла забеляза, че е доста млада. Меджера изглеждаше изнервена и Айла се запита дали не участва за пръв път в подобна церемония. Навярно зеландони използваша този случай, за да ѝ преподадат практически урок.

– Наслаждавайте се – каза им зеландони на Третата пещера, която помогна при подаването на чашите. – Има силен вкус, но с ментата всъщност не е чак толкова непоносим.

Айла отпи глътка. „Не чак толкова непоносимо“ беше доста меко казано. При други обстоятелства би го изплюла. Огънят бе изгаснал, ала питието беше доста загорящо. Странно, но дори ментата имаше доста неприятен вкус, а и това не беше никакъв чай. Напитката беше сварена, а при варенето най-добрите качества на ментата се губеха. Накрая тя се насили и го изпи на един дъх.

Джондалар стори същото, както и Първата. Русокосата жена забеляза, че Меджера, която беше сварила водата и наляла от питието, също изпи една чаша.

– Джондалар, това ли е камъкът, който донесе от гроба на Тонолан? – Зеландони показа малък сив камък с остри върхове и блестяща, синя опалена повърхност.

– Да, той е – отвърна Джондалар. Би познал камъка и сред стотици други.

– Добре. Този камък е необикновен и съм сигурна, че все още носи

следи от елана на брат ти. Вземи го в дланта си и нека Айла също го докосне, все едно и двамата го държите. Приблужи се до мен и ме хвани с другата си ръка. Меджера, ти също ела насам и ме хвани за другата ръка. А ти, Айла, ела по-близо, за да се хванете с Меджера.

„Меджера сигурно е нова ученичка – помисли си Айла. – Дали наистина не й е за пръв път? На мен ми е за пръв път, макар че на Събора на Клана с Креб преживяването беше подобно. И, разбира се, това с Мамут.“ Тя си припомни случката със стареца от Лъвския бивак, който проникна в света на духовете. От това не й стана по-добре. Когато Мамут разбра, че е пила от специалните корени, които използваша могъриците, той поиска да ги опита, ала понеже не бе запознат със свойствата им, ефектът бе доста по-силен. Двамата почти се бяха изгубили в дълбоката бездна. След инцидента Мамут й забрани отново да употребява тази отвара. Макар че продължаваше да си носи от тези корени, нямаше намерение да ги използва.

Четиримата, изпили питието, сега се гледаха един друг и се държаха за ръце. Първата седеше на ниско столче, а другите трима се бяха разположили върху кожената постелка на пода. Зеландони от Единайсетата пещера донесе маслена лампа и я постави между тях. В този момент Айла започна да усеща въздействието на питието.

Огледа се наоколо и с изненада откри, че зеландони бе загасила една от лампите. После угасна още една. След малко всички лампи помръкнаха, освен тази в средата. Сякаш, за да превъзмогне миниатюрните размери на лампата, пламъкът озаряваше с оранжевото си сияние лицата на четиримата души, хванали се за ръце. Но извън кръга дълбока и абсолютна тъмнина изпълваше всяка една точка, всяка педя. Айла се изнерви. Обърна се и забеляза светлина, идваща от дългия коридор. Някои от лампите, които им бяха указвали пътя, сигурно още бяха запалени, помисли си тя и издиша дълго затаения в нея въздух.

Чувстваше се много странно. Отварата бързо показа ефекта си. Сякаш всичко около нея ставаше много бавно или пък тя се движеше по-бързо. Погледна към Джондалар и видя, че той я гледа. Обзе я странно усещане, че чете мислите му. После погледна към Меджера и зеландони и отново почувства нещо, но то не беше толкова силно, колкото усещането за Джондалар.

Тогава си даде сметка, че звучи някаква музика – флейти, барабани и хората пеят, но не с думи. Не беше много сигурна кога точно бе започнала и откъде идваше тази музика, ала се получаваше непрекъсната мелодия с преливащи едни в друга гласове и различни тонове. Музиката

беше ту атонална, ту хармонична, но като цяло бе изключително приятна за слушане.

Другите трима също пееха. Първата, с нейния богат контраалт къреше тоновете, докато Меджера имаше чист глас и повтаряше само няколко прости тона. Джондалар също пееше. Айла никога досега не го бе чувала да пее, ала се оказа, че гласът му е плътен и звънък, което ѝ хареса.

Изведнъж изпита желание да се присъедини към хора. Беше се опитвала да пее, когато живееше с мамутоите, и знаеше, че няма големи заложи в тази област. Като дете никога не успя да се научи, а сега вече беше късно.

Тя започна да припява тихичко и забеляза, че леко се тресе в ритма. Имаше нещо успокояващо в тази музика. Младата жена се отпусна и се остави на въздействието на питието, което я завладя напълно.

Вгледа се по-внимателно в ръцете, които държеше. Ръката на младата жена отляво беше студена, влажна, мека и отпусната. Айла я плесна по дланта, но в отговор не последва никаква реакция. Дори ръкостискането ѝ беше слабо и вяло за разлика от ръката вдясно, която бе топла, суха и леко грапава. Джондалар стискаше здраво дланта ѝ, както и тя неговата. Айла гледаше внимателно камъка между тях, което я разсейваше, но дланта на Джондалар ѝ вдъхваше сигурност.

Макар и да не го виждаше, представяше си как плоската синя страна на камъка е долепена до дланта ѝ. Това означаваше, че триъгълният остър ръб беше насочен към неговата. Докато се концентрираше върху него, ѝ се стори, че камъкът се загрява от телесната им топлина. Сякаш се превръщаше в част от тях или те – в част от него. Спомни си колко студена ѝ се бе сторила пещерата при влизането им, ала сега, както си седеше върху меката кожа, облечена в топли дрехи, не чувстваше никакъв студ. Вниманието ѝ бе привлечено от пламъка в лампата. Той я накара да се сети за приятната топлина на огъня в домашното огнище. Впери поглед в малкото мъждукащо пламъче, сякаш бе хипнотизирана от него. Жълтата светлинка трепкаше и лъкатушеше. С всяка следваща глътка въздух, която поемаше, ѝ се струваше, че все повече контролира пламъка.

Докато наблюдавайте отблизо огъня, Айла забеляза, че светлината му не е напълно жълта. Тя затаи дъх, за да не смущава пламъка. Малкото огънче беше овално по средата, най-светлата му част започваше към края на фитила и завършваше на върха, а отвътре имаше по-тъмен цвят. Под жълтото, в самата сърцевина, пламъкът бе оцветен в синкаво.

Никога преди не беше наблюдавала пламъка на маслена лампа с такава съсредоточеност. Когато отново възобнови дишането си, огнените езичета сякаш започнаха да си играят с лампата, танцувайки в ритъма на музиката. Светлината изпълни зрението ѝ, докато в един момент тя вече не виждаше нищо друго.

Това я накара да се почувства лека и ефирна, безтегловна и свободна; сякаш се носеше върху топлината на светлината. Всичко ставаше с лекота и без значителни усилия. Тя се усмихваше и се смееше тихичко, след което си даде сметка, че гледа Джондалар. Помисли си за живота, който растеше в утробата ѝ, и изпита силна любов към него. Той не може да се удържи и отвърна на сияйната ѝ усмивка. Тя се чувства щастлива и обичана. Животът бе изпълнен с радост и тя искаше да я сподели с най-близкия си човек. В същото време с някакво отдалечено кътче на съзнанието си Айла наблюдаваше с хладна безпристрастност всичко, което се случваше около нея.

– Готова съм да призова елана на Шевонар и да го насоча към света на духовете – каза Първата и спря да пее. Гласът ѝ звучеше отдалечено дори за самата нея. – След като му помогнем, ще се опитам да открия елана на Тонолан. Джондалар и Айла ще трябва да ми помогнат. Спомнете си как е умрял и къде почиват костите му.

На Айла гласът на шаманката и прозвуча като звънка и сложна мелодия. Тонове отекваха в стените навсякъде около нея. Едрата дони сякаш се сля с резониращите трели на песента и стана неразделна част от пещерата. Русокосата жена видя отблизо очите на шаманката. Когато ги отвори, зеландони сякаш бе зареяла погледа си нейде много далеч. После забели очи и отново ги затвори, след което се отпусна на столчето си.

Младата жена, която шаманката държеше за ръка, трепереше. Айла се запита дали беше от страх, или Меджера бе обсебена от чужд елан. Тя се обърна отново към Джондалар. Той също я гледаше и Айла се усмихна. После обаче осъзна, че Джондалар също се визира нейде в пространството и не я виждаше изобщо. Изведнъж тя се озова отново в онази долина.

Айла чу нещо, от което кръвта ѝ се смрази, а сърцето ѝ заби като лудо – човешки вик. Джондалар беше там с нея, вътре в нея. Тя почувства болка в крака, който беше белязан от пещерния лъв, и изгуби съзнание, Айла спря, кръвта ѝ пулсираше в слепоочията. Беше минало толкова време, откакто чу човешкия вик, и въпреки това разбра, че викът не е обикновен. Викът сякаш беше неин. Беше тъй вцепенена, че не можеше

да мисли. Викът бе насочен към нея – това беше вик за помощ.

Телом Джондалар беше тук, но духом бе някъде другаде. Зеландони, макар и отнесена, запазваше силната си аура. Меджера беше близо, ала присъствието ѝ не се усещаше. Всичко се сля в музика – гласове, флейти...

Айла чу ръмженето на пещерния лъв и видя червеникавата му грива. После забеляза, че Уини е спокойна и се сети защо...

„Това е Бебчо! Уини, това е Бебчо!“ Имаше двама мъже. Тя избута настрани лъва, който беше отгледала, и коленичи да огледа телата. Отдавна се занимаваше с лечителство, но въпреки това се развълнува при вида им. Да, това бяха хора, но от другите. Виждаше такива за пръв път.

На мъжа с по-тъмната коса не можеше да се помогне с нищо. Той лежеше в неестествена поза, със счупен врат. Белезите от зъби върху гърлото му издаваха причината за смъртта му. Макар че никога преди не го бе виждала, гибелта му я разстрои. Дори заплака от мъка. Не че го обичаше, но чувстваше, че е загубила добър човек, когото дори не е имала възможност да оцени. Бе съсипана. За пръв път виждаше хора от нейния вид и ето че единият беше мъртъв.

Прииска ѝ се да му помогне и поне да почете както подобава смъртта му, като го погребее. Но мъжът с русата коса все още дишаше, а животът си отиваше от него през огромна рана на крака му. Единствената надежда за оцеляването му беше да бъде занесен в пещерата възможно най-бързо, където Айла да се опита да го излекува. Нямахме време за погребение.

Не знаеше какво да прави. Не искаше да остави единия мъж на лъвовете... Забеляза, че един голям камък в задната част на каньона изглеждаше нестабилен, ето защо замъкна мъртвия дотам...

Когато накрая уви трупа, отиде до ръба на скалата и вдигна от земята дългото си яко копие. Погледна към мъртвеца и отново изпита жал към него. Тя се обърна към света на духовете и направи няколко тихи движения. Беше гледала Креб, стария мог-ър, да изпраща духа на Иза в следващия свят с подобни плавни движения. Тя самата беше повторила жестовете, когато откри тялото на Креб след земетресението в пещерата, макар че никога не разбра пълното значение на тези движения. Това не беше толкова важно. Нали знаеше целта на ритуала...

Айла използва здравето копие като лост и повдигна огромния камък. Той освободи по-малките камъни, които се посипаха и затрупаха мъртвеца...

Когато доближиха отвора между ръбестите скални стени, Айла

слезе от коня и огледа наоколо. Нямаше никакви пресни следи. Сега вече нямаше и болка. Времето беше друго – много по-късно. Кракът бе излекуван и на мястото на раната беше останал само един голям белег. Двамата язدهа Уини, седнали един зад друг. Джондалар също слезе и я последва, но тя разбираше, че на него не му се остава тук.

Тя тръгна към каньона, после се изкачи върху една скала, която бе отделена от стената, и се приближи до един сипей в дъното на каньона.

– Това е мястото, Джондалар. – Айла извади една кесия от туниката, си и му я подаде. Той веднага разбра какво има предвид тя.

– Какво е това? – попита я за малката кожена кесия.

– Червена земя. За гроба му.

Той кимна. Не можеше да пророни и дума. Почувства как сълзите му напират и ги остави да потекат. Сипа червена охра в дланта си и я разпиля върху камъните.

После повтори с още една шепа. Загледа се с влажните от сълзите очи и когато се обърна, Айла изпълни погребалните жестове върху гроба на Тонолан.

Пристигнаха в глухия каньон, осеян с огромни заострени канари, и тръгнаха надолу към склона, където се намираше гробът. Отново беше минало доста време. Сега вече живееха при мамутоите и Лъвският бивак мислеше да я осинови. Върнаха се до нейната долина, за да си вземе Айла някои от подаръците, които беше приготвила за новите си съплеменници. Джондалар стоеше в подножието на склона. Искаше по някакъв начин да отбележи гроба на брат си. Може би Дони вече го беше открила, тъй като Тя го беше повикала при нея толкова млад. Но той си даваше сметка, че зеландони ще се опита да намери лобното място на духа на Тонолан и да го упъти към света на духовете. Но как да й каже къде се намира мястото? Дори не би го открил, ако не беше Айла.

Той забеляза, че русокосата жена държи малка кожена кесийка, подобна на тази, която носеше на врата си.

– Каза ми, че духът трябва да се върне при Дони – започна тя. – Не знам къде са пътищата към Великата Майка Земя – познавам единствено света на духовете на тотемите на Клана. Помолих моя Пещерен лъв да го направлява. Може би е същото място или пък Великата Майка знае за това място. Пещерният лъв е могъщ тотем и брат ти със сигурност не е останал без закрила. – Тя вдигна кесията. – Направих ти амулет. Ти също бе избран от Пещерния лъв. Не е необходимо да го носиш, но поне го дръж близо до теб. Сложих в него парче червена охра, за да

съдържа част от твоя дух и част от тотема ти. Мисля обаче, че в амулета ти трябва да има и още нещо.

Джондалар се намръщи. Не искаше да я обижда, ала не беше склонен да носи този амулет на тотем от Клана.

– Мисля, че трябва да вземеш камък от гроба на брат ти. Част от духа му сигурно е останала там, ала ти ще можеш да я занесеш на своите хора с помощта на амулета.

Челото му се сбърчи още повече, после внезапно се проясни. Разбира се! Това сигурно щеше да помогне на зеландони да открие мястото, като прибегне до спиритически транс. Може би тотемите на Клана не бяха толкова безполезни. В края на краищата нали Дони беше създала духовете на всички животни?

– Добре, ще взема амулета и ще сложа камък от гроба на Тонолан в него – каза той.

Погледна към каменистия склон. Изведнъж един камък от сипея се изтърколи и падна в краката му. Той го вдигна. На пръв поглед камъкът с нищо не се отличаваше от другите парчета гранит и седиментни скали. Но когато го обърна, се изненада при вида на светещата повърхност, където камъкът се беше отчупил. Огненочервени светлини проблясваха в сърцевината на млечнобелия камък, а когато го завъртя, той засия в сини и зелени лъчи.

– Айла, погледни – рече Джондалар и ѝ показа опалената повърхност на камъка. – Никога няма да предположиш, ако го гледаш отзад. Ще си кажеш, че е съвсем обикновен камък, но виж къде се е отчупил. Цветовете сякаш извират дълбоко отвътре и са толкова ярки. Почти като живи са!

– Може и да е жив, а може и да е къс от духа на твоя брат – отвърна му тя.

Айла отново се върна на земята и почувства горещата длан на Джондалар. Топлината се усили. Не чак толкова, че да я заболи, но достатъчно, за да я почувства. Дали духът на Тонолан не искаше да го забележат по този начин? Прииска ѝ се да беше опознала мъртвия по-добре. Това, което бе чула за него, след като пристигнаха, го описваше като всеобщ любимец на хората. Голяма загуба беше, че загина толкова млад. Джондалар често казваше, че Тонолан е бил този, който е искал непрекъснато да пътува. Самият той бе тръгнал на пътешествие заради брат си и защото не бе искал да се жени за Марона.

– О, Дони, Велика Майко, помогни ни да намерим пътя към другата

страна на твоя свят, към мястото отвъд, в неведомите пространства. Както умиращата стара луна носи новото в нежните си и крехки ръце, светът на духовете и непознатото носи този свят – света на плътта и кръвта, на тревата и камъка. Ала с твоя помощ светът на духовете може да бъде видян и да бъде опознат.

Този зов бе изпят от шаманката с много странна мелодия. Айла усети как постепенно се замайва, макар че това не беше най-точната и подходяща дума, за да се опише състоянието ѝ. Затвори очи и почувства, че сякаш пада в някаква бездна. Когато отново ги отвори, от зениците ѝ сякаш извираше светлина. Вече нямаше значение дали очите ѝ бяха отворени или затворени. Усети как продължава да пропада в бездната, дълбока дупка или дълъг тъмен тунел. Опита се да не се поддава на чувството, да запази контрол върху съзнанието си.

– Не се бори, Айла. Остави го да проникне в теб – каза дони. – Ние всички сме тук с теб. Ще те подкрепим, а Дони ще те пази. Остави Я да те отведе, където поиска. Вслушай се в музиката, остави Я да ти помогне, разкажи ни какво виждаш.

Айла се гмурна в тунела с главата надолу, сякаш плуваше под водата. Стените на тунела, на пещерата, започнаха да се смаляват, да се изпаряват. Тя гледаше през тях, проникваше в тях и извън тях и ето, че изведнъж зърна голямо стадо зубри в далечината.

– Виждам зубри, огромни стада върху просторно открито поле – каза. За миг стените отново се материализираха, но зубрите останаха. Те покриваха стените там, където преди стояха мамутите. – Те са нарисувани по стените, нарисувани в червено и черно. Красиви са, съвършени, изпълнени с живот. Както ги рисува Джонокол. Не ги ли виждате? Ето там. – Стените пак се стопиха и тя отново можеше да вижда през тях. – Отново са на полето, цяло стадо. Насочват се към засадата. – Изведнъж изкрещя: – Не, Шевонар! Не! Не отивай там, опасно е. – После добави с тъга и примирение: – Много е късно вече. Съжалявам, направих всичко, което можах, Шевонар.

– Майката искаше жертва, искаше да покажем уважение, за да се знае, че понякога хората трябва да дават от себе си – намеси се Първата. Тя беше там с Айла. – Не можеш да оставаш повече тук, Шевонар. Трябва да се върнеш при Нея. Аз ще ти помогна. Ще ти покажем пътя. Ела с нас, Шевонар. Да, тъмно е, но виж светлината отпред. Ярката светлина. Върви натам. Тя те очаква.

Айла стискаше топлата длан на Джондалар. Чувстваше силното присъствие на зеландони, както и това на Меджера, ала нейната аура

беше мътна, неясна. На моменти се изявяваше доста силно, след което се разсейваше.

– Сега е моментът. Иди при брат си, Джондалар – каза едрата жена. – Айла ще ти помогне. Тя знае пътя.

Русокосата жена усети камъка, който държаха заедно, и си помисли за синкавата красива повърхност с червени светлини. Тази повърхност се разшири, изпълни цялото пространство около нея, докато тя не се гмурна в нея. Плуваше, но не отгоре, а под водата, и то толкова бързо, че сякаш летеше. Носеше се над земята, виждаше поляните и планините, горите и реките, големите морета и обширните тревисти степи, както и животните, обитаващи тези райони.

Другите бяха с нея. Бяха я оставили да води. Джондалар беше най-близо и тя го чувстваше най-силно, но усещаше и близостта на могъщата дони. Присъствието на другата жена беше толкова вяло, че едвам се забелязваше. Айла ги поведе направо към глухия каньон върху коравите степи далеч на изток.

– Тук го видях. Не знам сега накъде – каза тя.

– Мисли си за Тонолан, повикай духа му, Джондалар – обади се зеландони. – Протегни ръце към елана на брат ти.

– Тонолан! Тонолан! Чувствам го – каза Джондалар. – Не знам точно къде е, но го усещам.

Айла също усети присъствието на някой друг до Джондалар, но не можеше да различи кой е. Сетне долови аурите и на други хора. Първоначално бяха малко, ала после станаха повече. От тълпата излязоха двама... не, трима. Един от тях носеше дете.

– Още ли пътуваш и изследваш земите, Тонолан? – попита го Джондалар.

Айла не чу отговор, но усети смях. Сетне у нея се породило чувството за необятно пространство, изпълнено с много непознати земи.

– Джетамио с теб ли е? А детето й? – настоя Джондалар.

Айла отново не чу думи, но усети някакъв порив на любов, идваш, от аморфната форма.

– Тонолан, знам, че обичаш пътуванията и приключенията – заговори Първата. – Но жената, която е с теб, иска да се върне при Майката. Тя те е следвала само от любов, ала вече е готова, да тръгне. Ако я обичаш, трябва да вземеш нея и детето й с теб. Време е, Тонолан. Великата Майка Земя те иска.

Айла долови объркване и чувство на изгубеност.

– Аз ще ти покажа пътя – продължи дони. – Следвай ме.

Русокосата жена осъзна, че се носи заедно с останалите и лети бързо над местността, чийто пейзаж може би щеше да ѝ бъде познат, ако не беше толкова замъглен и ако не бе толкова тъмно. Тя държеше светлината в топлата длан отдясно. Светлината грееше ярко между нейната и ръката на Джондалар. Тя приличаше на огромен накладен огън, който ставаше все по-силен и все по-силен, докато се приближаваха.

Те забавиха скорост.

– Отгук ще откриеш пътя си, Тонолан – изрече зеландони.

Айла почувства как на еланите им олекна, а после се разделиха. Всички бяха погълнати от тъжен мрак. При липсата на всякаква светлина настъпи пълна и тежка тишина. После тя чу нейде в далечината едва доловима музика – флейти, гласове и барабани. Усети някакво движение и мелодията се ускори с невероятно темпо, но този път идваше от ръката отляво. Меджера стискаше силно, решена да се върне колкото се може по-скоро. Тя сякаш теглеше всички останали обратно и ги караше да се събудят.

Когато спряха, Айла почувства двете ръце, които държаха нейните. Около тях отново се носеше музика и се намираха в пещерата. Русокосата жена отвори очи и видя Джондалар, зеландони и Меджера. Лампата по средата светеше едва-едва, тъй като маслото в нея почти бе свършило. В тъмнината забеляза някакво движение и пламъка на друга лампа. Тя сякаш се движеше сама, като човекът, който я носеше, не се виждаше. Айла потрепери. Тази лампа замени догарящото пламъче на първата. Седяха върху кожената постелка, но въпреки че бе облечена в топли дрехи, изведнъж ѝ стана ужасно студено.

Пуснаха си ръцете, макар че Айла и Джондалар си ги задържаха малко по-дълго, и започнаха да сменят местата си. Първата се присъедини към певците и музиката постепенно утихна. Запалиха още лампи и хората се раздвижиха. Някои от тях станаха да се поразтъпчат.

– Искам да те питам нещо, Айла – каза едрата шаманка.

Младата жена я изгледа в очакване на въпроса.

– Ти не каза ли, че си видяла зубри на стените?

– Да, мамутите бяха оцветени наново и преправени на зубри. После стените сякаш изчезнаха и зубрите се преобразиха в истински животни. Имаше и други животни, коне и елени, които се бяха обърнали едни към други. Но мястото ми се видя като пещера на зубри.

– Мисля, че видението ти се дължи на скорошния лов на зубри и съпътстващата го трагедия. Все пак ти беше в центъра на събитията и след това се опита да излекуваш Шевонар – каза Първата. – Според мен

обаче видението ти има и скрито значение. Зубрите са ти се видели като големи стада. Може би Духът на зубъра казва на зеландонийците, че прекалено често нападат зубри и че трябва да ограничим лова на тези животни до края на годината, за да преодолеем лошия късмет.

Присъстващите замърмориха нещо като одобрение. Така зеландони се почувстваха по-добре, защото знаеха какво да сторят, за да умиротворят Духа на зубъра и да премахнат нещастната орис, която им донесе неочакваната смърт. Щяха да съобщят на пещерите си за забраната на лова на зубри и бяха благодарни на Айла, че ще има каква вест да занесат у дома.

Учениците на шаманите събраха нещата, които бяха донесли в пещерата, после лампите бяха запалени отново и с тяхна помощ намериха пътя навън. Зеландони също напуснаха галерията и когато стигнаха до ръба на скалата отвъд пещерата, слънцето вече залязваше в чудесна палитра от огненочервено, златисто и жълто на запад. По време на обратния път от Изворните скали, на никого не му се говореше за преживяванията в дълбоката пещера. Докато шаманите напуснаха групата, за да си отидат в пещерите, Айла си задаваше въпроса какво са почувствали другите и дали то е приличало на нейните видения, ала не искаше да ги пита. Макар че имаше много въпроси, тя не беше сигурна дали сега е най-подходящият момент да им ги зададе, или дали наистина ѝ беше толкова необходимо да разбере отговорите.

Зеландони попита Джондалар дали е доволен, задето е открил духа на брат си и е помогнал на елана му да намери пътя за следващия свят. Джондалар отвърна, че според него Тонолан е останал доволен и затова и той е доволен. Айла обаче си мислеше, че тук имаше нещо повече. Възлюбеният ѝ бе сторил всичко по силите си, макар и да не му беше лесно. Сега бремето от тревогата вече го нямаше. Когато Айла, Джондалар, зеландони и Джонокол стигнаха до Деветата пещера, в нощното небе мигаха само самотните звезди, а лампите и факлите продължаваха да осветяват пътя им.

Айла и Джондалар бяха много уморени, когато влязоха в дома на Мартона. Вълчо бе изнервен от чакане и много се зарадва да види отново стопанката си. След като тя го успокои, двамата с Джондалар похапнаха и веднага след това си легнаха. Последните няколко дена бяха доста тежки.

– Мога ли да ти помогна за готвенето тази сутрин, Мартона? – пита Айла. Двете се бяха събудили първи и тихо пиеха чай, докато другите още спяха. – Бих искала да се науча как предпочитате да готвите

храната тук и къде държите приборите, съдовете, подправките и другите неща.

– С удоволствие ще ти дам да ми помагаш, Айла, но тази сутрин всички сме канени на закуска при Джохаран и Пролева. Зеландони също е поканена. Пролева готви вкусно, а Джохаран досега не е имал достатъчно време, за да поговори с брат си след завръщането му. Доста е заинтригуван от това ново оръжие за мятане на копия.

Джондалар се събуди, като си спомни разговора за абеланите и колко важно е за Айла да чувства принадлежността си към някоя група от хора. И тъй като не помнеше собствения си народ и вече беше далеч от хората, които я бяха отгледали, не можеше да се разбере какъв е нейният абелан. Тя бе напуснала дори домашното огнище на мамутоите, които я бяха направили част от тях, за да дойде с него. Тази мисъл го занимаваше през цялото време до пристигането им у Джохаран. Всички те принадлежах на зеландониите, бяха част от неговото семейство, неговата пещера, неговия народ. Само Айла не беше. Вярно, че скоро щяха да се оженият, но тя пак щеше да си е Айла от мамутоите, омъжена за Джондалар от зеландониите.

След като разговаряха с Джохаран за копиехвъргача, размениха си анекдоти с Уиламар за пътуването и побъбриха с всички останали за Летния събор, постепенно стигнаха до темата за женитбата на Айла и Джондалар през първите Брачни церемонии. Мартона обясни на Айла, че всяко лято има по две брачни церемонии. Първата – която обикновено беше по-голямата, – се провеждаше колкото се може по-рано. Повечето двойки, които смятаха да се женят, се подготвяха дълго преди това. Втората се провеждаше малко преди да си тръгнат и тогава обикновено се венчаваха двойките, решили да се обвържат през лятото. Имаше и две церемонии по случай съзряването на жените. Едната се провеждаше малко след като хората пристигнеха, а втората – преди самия край на Летния събор.

Джондалар прекъсна обясненията:

– Би ми се искало Айла да принадлежи към нас и да стане една от нас. След като се оженим, ми се иска да я наричат „Айла от Деветата пещера на зеландониите“, а не „Айла от рода на мамутоите“. Знам, че обикновено такова решение може да вземе само майката или бащата на този, който иска да смени самоличността си, както и от вождовете и зеландони. Но Мамут е дал на Айла правото да избира, когато е заминала. Щом тя го иска, ти съгласна ли си, майко?

Мартона бе изненадана от подобно искане и наистина беше

неподготвена.

– Знаеш, че не бих отказала, Джондалар – отвърна тя. Синът ѝ я беше попитал пред други хора без предупреждение и така я бе поставил в неловко положение. – Но това не зависи само от мен. Аз с удоволствие приветствам Айла от Деветата пещера на зеландониите, но брат ти, зеландони и другите, включително и самата Айла, имат последната дума върху такова решение. Фолара се усмихна. Знаеше, че майка ѝ не обича да я изненадват по подобен начин. Трябваше обаче да признае, че Мартона не загуби самообладание и реагира много бързо.

– Е, аз лично не бих се поколебал да я приема – намеси се Уиламар. – Дори бих я осиновил, но тъй като съм мъж на майка ти, Джондалар, това би я направило твоя сестра като Фолара, а тогава няма да можеш да се ожениш за нея. Едва ли би искал подобно нещо.

– Не, но ти благодаря за подкрепата – отвърна той.

– Защо сега се сещаш за това? – попита Мартона, все още малко объркана.

– Смятам, че моментът е особено подходящ. Скоро ще тръгнем за Летния събор и бих искал да разрешим проблема преди това. Знаем, че не сме живели много дълго тук, откакто се върнахме, но повечето от вас успяха да опознаят Айла дори и за този кратък период от време. Мисля, че тя ще бъде ценен представител на Деветата пещера.

Русокосата жена също беше доста изненадана, но не каза нищо – „Трябва ли да бъде осиновена от зеландониите? – запита се тя. – Има ли това някакво значение? Ако с Джондалар ще се женим, аз ще си остана същата, без значение дали имам име или не. Но той, изглежда, го иска. Не знам точно защо, но сигурно има основателна причина. Той познава народа си много по-добре от мен.“

– Трябва да ти кажа нещо, Джондалар – обади се Джохаран, – Мисля, че за тези от нас, които я познават, Айла ще бъде добре дошла в нашата пещера, но не всички са на това мнение. Когато се връщах от Долната река, реших да кажа на Ларамар и неколцина други за пиршеството с зуброво месо. Когато се доближих до тях, дочух за какво си говореха. Съжалявам, че го казвам, но те правеха обидни коментари за нея самата, за лечителските ѝ умения и за това как беше лекувала Шевонар. Явно смятат, че всеки, който се е научил на знахарство от... Клана, не би могъл да знае много. Имат предрасъдъци. Казах им, че никой, дори зеландони, не би могъл да стори повече за Шевонар. Трябва да призная, че много ме ядосаха.

„Значи затова беше толкова раздразнен“ – каза си Айла. Обзеха я

смесени чувства. Притесни я поведението на онези хора и онова, което бяха казали за лечителските умения на Иза, но ѝ стана приятно, че Джохаран се е застъпил за нея.

– Ето още една причина тя да стане една от нас – продължи Джондалар. – Нали ги познаваш онези – те не се занимават с нищо друго, освен да играят на комар и да пият от бармата на Ларамар. Дори не са си направили труда да се научат на някакъв занаят, ако не броим хазарта. Дори като ловци са некадърни. Мързеливи са, безполезни и не помагат с нищо, освен ако не им се направи забележка и не се засрамят поне малко. А те нямат никакъв срам. Биха сторили всичко, за да се оправдаят и да изклинчат от всяко нещо, което трябва да се свърши за пещерата. Всички го знаят това. Никой няма да обърне внимание на техните празни приказки, ако хората, от които зависи Айла да бъде приета при нас, се съгласят.

– Това за Ларамар не е съвсем вярно, Джондалар – обади се Пролева. – Може да е мързелив за много неща и съм съгласна, че не обича много лова, но си има занаят. Прави великолепна напитка от почти всичко, което ферментира – плодове, зърно, мед, брезова кора, че дори и корени, и приготвя питие, което повечето хора харесват. Всеки път, когато се събираме за нещо, той носи от бармата си. Вярно е, че някои прекаляват с пиенето ѝ, но той е само производител, а всеки сам решава колко да пие.

– Де да беше наистина производител – въздъхна укорително Мартона. – Тогава може би децата му нямаше да просят. Я си спомни, Джохаран, колко често Ларамар е „болен“ сутрин и не може да дойде с вас на лов?

– Мислех, че храната се полага на всички – намеси се Айла.

– Храната да. Няма да умрат от глад, но за всичко останало зависят от щедростта и добрината на другите – отвърна Първата.

– Но ако, както казва Пролева, той умее да прави много хубаво питие, което всички харесват, не може ли да го заменя за вещите и храните, които са необходими на него и на семейството му? – попита Айла.

– Би могъл, но не го прави – отвърна Пролева.

– Ами жена му? Тя не може ли да го накара да прави повече за семейството си?

– Тремедат? Та тя е още по-тежък случай и от Ларамар. По цял ден пие барма и ражда повече деца, за колкото може да се грижи – отвърна Мартона.

– Какво прави тогава Ларамар с това, което е произвел, щом не

търгува с него? – искаше да разбере Айла.

– Не знам, но според мен сигурно разменя част от него за съставките, които са му необходими за производството на нова барма – отвърна Уиламар.

– Така е, той винаги успява да изтъргува бармата за това, което му е необходимо, но тя никога не му стига за издръжката на жената и децата – каза Пролева. – Поне на Тремеда не ѝ е неудобно да моли хората да ѝ дават разни неща за „бедните ѝ дечица“.

– А и той изпива доста голяма част от произведеното – добави Джохаран. – Тремеда също. Освен това мисля, че раздава и безплатно. Около него винаги се върти една група хора, които само чакат безплатно пиене. Според мен на него му харесва компанията им. Сигурно си мисли, че са му приятели, само че едва ли биха продължили да се въртят около него, ако спре да им дава барма.

– Така е наистина – съгласи се майсторът-търговец. – Но не мисля, че Ларамар и приятелите му трябва да решават дали Айла да стане зеландонийка.

– Прав си, Уиламар. Според мен няма съмнение, че сме готови да приемем Айла, но може би трябва да попитаме самата Айла дали го желае – каза зеландони. – Още никой не я е питал дали иска да бъде жена от зеландониите.

Всички се обърнаха към нея. Сега тя беше тази, която се почувства неудобно. Първоначално младата жена си замълча, което изнерви Джондалар. Може би грешеше за намеренията ѝ и тя не искаше да става зеландонийка. Или пък трябваше първо да я попита и едва тогава да засегне тази тема. Но с всичките тези разговори за брачни периоди моментът му се беше сторил подходящ. Накрая Айла заговори:

– Когато реших да напусна мамутоите и да тръгна с Джондалар към дома му, аз знаех как зеландонийците се отнасят към Клана, към хората, които ме отгледаха. Давах си сметка, че може да се окажа нежелана при вас. Признавам, че малко се страхувах да се срещна с неговото семейство и с неговия народ. – Тя спря за миг, за да събере мислите си и да намери най-точните думи, с които да изрази чувствата си. – За вас аз съм чужденка със странни идеи и начин на мислене. Доведох животни и те живеят с мен. Помолих ви да ги приемете. Конете са животни, които хората обикновено убиват и ядат, а аз ви накарах да им намерите място. Днес дори си мислех да им построя закрит навес в южния край на Деветата пещера, недалеч от Долната река, защото зиме конете са свикнали да стоят на топло. Доведох също и вълк – кръвожаден хищник.

Животните от неговия вид са известни с това, че нападат хората, а аз ви помолих да ми позволите да го вкарам вътре в къщата, за да спим в един дом заедно с него. – Тя се усмихна на майката на Джондалар.

– Ти не се поколеба изобщо, Мартона. Покани мен и Вълчо и сподели покрива си заедно с нас. И ти, Джохаран, позволи на конете да останат наблизко и ми даде да ги доведе до пещерата. Брун, вождът на моя клан, не би ми позволил подобно нещо. Вие всички ме слушахте, когато разказвах за Клана, и не ме отблъснахте. Склонни бяхте да се съгласите, че тези, които сте наричали плоскоглавци, всъщност са по-различен човешки вид, но не и животни. Не очаквах да се окажете толкова разумни, но съм ви благодарна. Вярно е, че не всички бяха мили и любезни с мен, но повечето от вас ме защитаваха, макар и да ме познавате съвсем отскоро. Това може и да е заради Джондалар, защото вярвате, че той не би довел някого, който да желае зло на народа му. Или когото вие не бихте приели. – Тя отново замълча за миг, след което затвори очи и продължи: – Въпреки всичките ми страхове за срещата със семейството и народа на Джондалар, когато заминах, знаех, че връщане назад няма да има. Не знаех как ще ме приемете, но това не беше от значение за мен. Обичам Джондалар. Искам да прекарам с него дните си – до края на живота си. Готова бях да сторя всичко, което е необходимо, и да се примиря с всичко, за да бъда с него. Но вие ме посрещнахте топло и дори сега ме питате дали искам да стана зеландонийка. – Тя затвори очи, за да се овладее, и преглътна тежко. – Исках го, откакто за пръв път видях Джондалар и дори не бях уверена, че ще оживее. Тъгувах за брат му не защото го познавах, а защото видях в него сродна душа. Мъчно ми беше, че може би никога няма да имам възможността да опозная първите хора от моя вид, които срещнах. Не знам на какъв език съм говорила, преди от Клана да ме намерят и да ме вземат със себе си. Научих се да общувам по начина, по който го правеха в Клана, ала първият език, който си спомням, че съм говорила, е зеландонийският. Макар и да не го говоря съвсем правилно, го смятам за свой роден език. Ала преди още да ни се удаде шанс да разговаряме с Джондалар, силно поисках да съм част от неговия народ, за да ме приеме и да ме вземе някой ден за своя жена. Дори и да бях втората или третата му жена, за мен нямаше да има значение. Питате ме дали искам да съм зеландонийка? О, да, искам да съм зеландонийка. С цялото си сърце искам да бъда жена от зеландониите. Искам го повече от всичко друго, което съм желала през живота си – каза тя и очите ѝ се изпълниха със сълзи. В стаята се възцари гробно мълчание. Без да осъзнава това, Джондалар бе направил няколко крачки към нея и сега я

държеше в обятията си. Изпитваше такава силна обич към нея, че нямаше думи, за да я изрази. Мислеше си колко привлекателно е това, че тя е толкова силна духом и същевременно е тъй уязвима и крехка. Сред присъстващите нямаше човек, който да не беше трогнат. Дори малкият Джарадал разбираше донякъде казаното от нея. Страните на Фолара бяха влажни от сълзи, а другите също бяха на път да се разплачат. Мартонна първа възвърна самообладанието си.

– Аз лично се радвам да те приветствам като нов член на Деветата пещера на зеландониите – каза тя и прегърна Айла. – И ще съм щастлива да ви видя заедно с Джондалар като семейство. Макар че има няколко жени, които биха искали нещата да се развият по друг начин. Жените винаги са обичали Джондалар, но понякога се съмнявах, че ще може да открие жена, която той да обикне. Казвах си, че сигурно ще избере някоя, която не е от нашия народ, но не предполагах, че ще трябва да пътува толкова далеч, за да я открие. Сега вече разбирам защо те обича толкова много. Ти си невероятна жена, Айла.

Отново започнаха да говорят за Лятната среща и когато си тръгваха, зеландони спомена, че все още имат време да проведат една малка церемония и да приемат Айла в Деветата пещера, за да я направят зеландонийка.

Точно в този миг някой потропа нервно на вратата. Преди някой да успее да отвори, вътре нахлу едно момиче и се насочи направо към зеландони. Очевидно беше много разстроено. Айла му даде най-много десет години, но се учуди колко мръсни бяха дрехите ѝ.

– Зеландони – каза тя. – Не мога да събудя Бологан.

– Болен ли е? Ударил ли се е? – попита шаманката.

– Не знам.

– Айла, защо не дойдеш с мен. Това е дъщерята на Тремеда, Ланога. Бологан е най-големият ѝ брат.

– Тремеда не беше ли жената на Ларамар? – попита русокосата жена.

– Да – отвърна зеландони и двете мигом излязоха навън.

ДЕВЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Докато приближаваха дома на Ларамар и Тремеда, Айла се сети, че е минавала много пъти покрай него, но не му е обръщала внимание. Каменният покрив на пещерата бе толкова голям и подслоняваше толкова много семейства, че беше невъзможно да ги запомни всичките за толкова кратко време.

Жилището се намираще в покрайнините, бе отделено от съседите и отдалечено като цяло от другите домове. Не беше голямо, но семейството се беше разпростряло върху доста обширен район, съдейки по разпилените навсякъде боклуци. На известно разстояние от дома им се разполагаше територията, която Ларамар си беше определил, за да произвежда ферментиралите си напитки.

– Къде е Бологан, Ланога? – попита зеландони.

– Вътре е. Не може да мръдне.

– Къде е майка ти?

– Не знам.

Когато влязоха вътре, веднага ги блъсна някаква силна и неприятна миризма. Като се изключи малката лампа, единствената светлина идеше отгоре през отвора на постройката и вътре беше доста тъмно.

– Можеш ли да запалиш още някоя лампа, Ланога? – помоли я зеландони.

– Да, но нямаме масло – отвърна момичето.

– Тогава да повдигнем завесата на входа и да я завържем – предложи дони.

Айла я послуша и дръпна завесата. Когато погледна вътре, беше ужасена от мръсотията. По земята нямаше каменна настилка и подът беше кален на местата, където бе текла някаква течност. От смрадта предположи, че тази течност навярно е била урина. Сякаш цялата им домашна покъщнина бе разпръсната по пода – изтъркани постелки и кошници, табли и всевъзможни купчини от кожени и плетени вещи, които сигурно бяха дрехи.

Тук-там се въргаляха кости с месото по тях, а около гниещата храна кръжаха мухи. Остатъците по чиниите се бяха втвърдили. До входната врата дори забеляза гнездо на плъхове с няколко малки новородени гризачи.

Вътре на земята лежеше кльощаво дете. Айла му даде към

дванайсет години. Коланът му показваше, че скоро ще мине ритуала за зрялост, но въпреки това приличаше повече на момче, отколкото на мъж. Веднага стана ясно какво се е случило. По Бологан имаше драскотини и белези от удари, а главата му бе покрита със засъхнала кръв.

– Бил се е – отсъди зеландони. – Някой го е довлякъл до дома му и го е оставил тук.

Айла се наведе, за да провери състоянието му. Тя напипа пулса му и забеляза още кръв. После долепи буза до устата му. Усети диханието му и дори го помириса.

– Още диша – каза тя на зеландони, – Но е пребит много лошо и пулсът му е слаб. Главата му е ранена и е изгубил много кръв. Не знам обаче дали костта е пукната. Сигурно някой го е ударил или пък е той е паднал върху нещо твърдо. Затова и не идва в съзнание, но мирише на барма.

– Не съм сигурна дали трябва да го местим, но тук не мога да го лекувам – каза зеландони.

Момичето отиде до входната врата, носейки със себе си заспало малко бебе на около шест месеца. То изглеждаше така, сякаш не беше къпано, откакто се е родило. На Айла ѝ се стори, че видя и друго дете зад нея, но не бе много сигурна. Това момиченце се грижеше повече за децата, отколкото собствената им майка, каза си тя.

– Какво му е на Бологан? Добре ли е? – попита Ланога с разтревожен поглед.

– Жив е, но е ранен. Добре направи, че ме извика – отвърна зеландони. Тя поклати глава от възмущение заради поведението на Тремеда и Ларамар. – Ще трябва да се погрижа за него в моята къща.

Обикновено лекуваше само най-тежките заболявания у дома си. В голяма пещера като Деветата обаче нямаше място за всички болни едновременно да се преместят у нея. Дори случаи като този на Бологан, с всичките му тежки наранявания, се лекуваха в дома на пострадалия, като зеландони идваше на място. Но тук нямаше кой да се погрижи за него, а и шаманката не можеше да си представи да влезе в тази къща, камо ли да остане тук известно време.

– Знаеш ли къде е майка ти, Ланога?

– Не.

– Къде е отишла?

– Отиде на погребението.

– Кой се грижи за децата?

– Аз.

– Но ти не можеш да кърмиш бебето – намеси се потресена Айла.

– Мога, тя яде храна. Млякото на майка ми спря.

– Което означава, че Тремеда ще има ново дете до една година – въздъхна зеландони.

– Чувала съм, че и малки бебета като това могат да ядат храна – каза в защита на Ланого Айла и в същото време си припомни една неприятна случка. – С какво я храниш?

– С мачкани варени корени.

– Айла, иди и кажи на Джохаран какво се е случило и го помоли да донесе нещо, с което да пренесем Бологан в дома ми. И да повика помощ, ако може – каза зеландони.

– Да, разбира се. Ей-сега ще се върна – отвърна тя и забърза навън.

Беше късно следобед, когато Айла си тръгна от жилището на зеландони и отново забърза към дома на вожда. Отиваше да каже на Джохаран, че Бологан вече е в съзнание и, изглежда, може да говори.

Джохаран я чакаше. След като излезе, Пролева я попита:

– Искаш ли нещо за ядене? Цял следобед беше при зеландони. – Айла поклати глава и понечи да си тръгне. Тя тъкмо отвори уста, за да се извини и откаже, но Пролева бързо я прекъсна: – Или може би чаша чай? Приготвила съм. От лайка, липов цвят и лавандула.

– Е, добре, тогава може една чаша, но трябва бързо да се връщам – отвърна Айла. Извади своята чаша и се запита дали тази смес за чая не е била поръчана от зеландони или пък Пролева сама се е сетила, че напитката е полезна за бременни жени.

– Как е Бологан? – попита я съпругата на вожда, когато седна до Айла.

– Мисля, че ще се оправя. Ударен е лошо по главата и му е изтекла доста кръв. Боях се да не би черепът да е пукнат, но не е. Раните по главата обикновено са съпроводени с обилни кръвоизливи. Почистихме го и не открихме признаци на счупване. Момчето обаче има голям оток и други наранявания. Трябва му почивка и някой, който да се грижи за него. Веднага става ясно, че са го били и че е пил барма.

– Затова и Джохаран искаше да говори с него – каза Пролева.

– Най-много ме притеснява бебето. То трябва да бъде кърмено. Няма да е лошо да го кърми някоя от другите майки. Така направиха жените от Клана, когато... – тя се спря за миг – ...една от тях изгуби млякото си. Тя се беше грижила за майка си и се поболя от мъка, когато старицата умря. – Айла реши да не споменава, че тази жена е била тя. Вече

беше казвала, че е имала син, когато е живяла в Клана. – Попитах Ланого какво я храни. Тя каза: с мачкани корени. Знам за деца, които могат да ядат храна в такава ранна възраст, но на бебетата им е необходимо и мляко. Няма да може да порасне без него.

– Права си, Айла. На бебетата им трябва мляко. Лошото е, че никой не обръщаше внимание на Тремеда и на нейното семейство. За децата не се грижеха добре и ние го знаехме, ала в края на краищата те са деца на Тремеда и хората не обичат да се бъркат в живота на другите. Трудно беше да решим какво да правим и затова повечето просто не й обръщаха никакво внимание. Аз дори не знаех, че е изгубила млякото си – каза Пролева.

– Защо Ларамар не казва нищо?

– Съмнявам се, че той изобщо го е забелязал. Той не се интересува особено от децата, освен от Бологан от време на време. Не бих се учудила, ако дори не знае колко деца има. Той се прибира само за да яде и да спи, а понякога изобщо не се прибира, което може и да е за добро. Когато са заедно, Ларамар и Тремеда обикновено през цялото време се карат. Често се стига до истински побоища, при което естествено тя отнася всичко.

– Тогава защо още живее с него? Би могла да го напусне, ако иска. Не е ли така?

– И къде ще отиде? Майка й вече не е жива, а и тя никога не се омъжи, затова Тремеда няма баща. Има по-голям брат, но той се премести, преди още тя да порасне. Първо отиде в друга пещера, а после и още по-надалеч. Никой не е чувал нищо за него от години.

– Не може ли да си намери друг мъж?

– Кой ще я поиска? Вярно е, че все си намира по някой мъж, за да почете Майката по време на Майчиния фестивал, но обикновено това е някой, който е пил много барма или е ял незнайни гъби от полето. Но мъжете не я харесват. Освен това има шест деца – шест гърла, които трябва да бъдат изхранвани.

– Шест деца? Видях четири, най-много пет. На колко години са?

– Бологан е най-големият. Той е на дванайсет.

– Така и предположих.

– Ланого е на десет. Другите са на по осем, шест, две години, а бебето е само на няколко луни – най-много на половин година. Тремеда имаше и още едно, което сега щеше да е на четири, ако още беше живо.

– Боя се, че и това бебе ще умре. Прегледах го и видях, че не е здраво. Ти каза, че храната се дели поравно между всички, но какво да се

прави с бебе, което трябва да бъде кърмено? Жените-зеландонийки ще искат ли да дадат от тяхното мляко?

– Ако беше за някой друг, а не за Тремеда, самата аз не бих се поколебала.

– Бебето не е Тремеда. То просто е едно безпомощно кърмаче. Ако сега имах бебе, не бих се поколебала да кърмя и нея. Но докато моето се роди, това вече ще си е отишло. Дори и докато твоето се роди, може вече да е твърде късно.

Пролева наклони глава и се усмихна изненадано.

– Как разбра? Още не съм казвала на никого.

Сега беше ред на Айла да се изненада. Не биваше да се осланя толкова доверчиво на предположенията си. Обикновено една майка сама трябваше да обяви, че очаква дете.

– Аз съм лечителка, знахарка – отвърна тя. – Помагала съм на много жени да родят и знам признаците на бременността. Не исках да го споменавам, докато не дойде време да родиш. Просто съм загрижена за бебето на Тремеда.

– Да, виждам. Нямам нищо против, Айла. И без това щях да кажа скоро на хората. Но не знаех, че и ти очакваш бебе. Това означава, че децата ни ще се родят почти по едно и също време, за което мога само да се радвам. – Тя замълча за миг и се умисли, след което продължи: – Ето какво мисля, че трябва да сторим. Нека събере жените, които имат кърмачета или на които скоро им предстои да родят. Техният организъм още не се е нагодил с потребността на бебето от кърма и затова ще могат да дадат допълнително мляко. Двете с тебе ще се опитаме да ги уговорим да кърмят бебето на Тремеда.

– Ако две-три се съгласят, няма да е кой-знае колко голямо усилие от тяхна страна. Проблемът е, че бебето се нуждае не само от мляко. Трябват му и по-добри грижи. Как може Тремеда да зареже толкова дълго невръстно пеленаче самичко с момиче, което е едва на десет години? Да не говорим за останалите деца. Едно десетгодишно дете не може да се справи с толкова много неща!

– Сигурно Ланога се грижи за тях по-добре от Тремеда.

– Но това не означава, че едно дете трябва да го върши. Защо Ларамар постъпва така? Защо не предприема нищо, за да помогне? Та нали Тремеда му е жена? Те са негови деца, нали?

– Тези въпроси сме си ги задавали и ние, ала не знаем отговорите. Мнозина са разговаряли с Ларамар, включително и Джохаран, и Мартона. Глас в пустиня. На Ларамар не му пука какво говорят другите. Знае,

че каквото и да прави, хората ще искат да пият от бармата му. А и Тремеда не е безгрешна. Тя толкова често се опиянява от бармата, че не знае на кой свят се намира. Никой от двамата не се интересува от децата си. Не знам защо Великата Майка Земя им помага да си раждат и още. Никой не знае какво да прави. – В гласа на високата и красива жена имаше тъга и объркване.

Айла също нямаше отговор, но разбираше, че трябва да стори нещо.

– Е, поне едно нещо можем да направим. Да говорим с жените и да видим дали ще се съгласят да кърмят бебето. Това е добре за начало. А сега трябва да се връщам.

Когато Айла излезе от дома на Пролева, тя не се върна веднага в къщата на зеландони. Притесняваше се за Вълчо и първо се отби у Мартона. Цялото семейство я посрещна, включително и вълкът. Той се стурна към нея, толкова щастлив да я види отново, че едва не я събори, когато се изправи на задните си лапи и скочи върху ѝ с предните. Тя обаче го забеляза навреме и успя да се задържи. Остави се на ласките му. Вълчо облиза врата ѝ и захапа нежно челюстта ѝ, а Айла го прегърна и зарови лице в гъстата му козина. Тя също много се радваше да го види.

– Всеки път се стряскам, когато ви гледам така, Айла – каза Уиламар и стана от пода.

– Аз също се плаших в началото – отвърна му Джондалар. – Сега вече му имам пълно доверие и не се боя за Айла. Знам, че няма да я нарани. Иначе съм виждал как се отнася с тези, които са се опитвали да ѝ сторят зло. Но си признавам, че тези негови посрещания още ме изненадват понякога.

Уиламар и Айла се поздравиха с леко докосване на бузите. Русокосата жена вече бе научила, че това е обичайният неофициален поздрав между членове на семейството или много близки приятели.

– Извинявай, че не можах да дойда с теб, за да видя конете, Айла – каза Фолара, докато се поздравяваше с нея по същия начин.

– Има време, ще се запознаеш и с тях – отвърна тя, след което докосна с бузата си тази на Мартона. С Джондалар ритуалът се повтори, но беше по-интимен и по-продължителен. Повече приличаше на прегръдка.

– Трябва да се върна и да помогна на зеландони – каза Айла. – Разтревожих се за Вълчо и затова дойдох да видя дали се е върнал. Значи смята тази къща за свой нов дом дори когато ме няма.

– Как е Бологан? – попита я Мартона.

– Вече е в съзнание и може да говори. Преди малко казах на Джохаран. – Айла се поколеба дали да спомене за тревогата ѝ за бебето на Тремеда. Все пак беше чужденка и сигурно не бе прието човек като нея да повдига подобни проблеми. Можеше да се схване като критика към Деветата пещера. Но явно никой не знаеше какво става и ако тя не го кажеше, тогава кой друг? – Говорих с Пролева за едно друго нещо, което ме притеснява.

Всички я погледнаха любопитно.

– Какво? – попита Мартона.

– Знаете ли, че на Тремеда ѝ е пресъхнала кърмата? Тя не се е връщала у дома след погребението на Шевонар и е оставила бебето и останалите си деца на грижите само на Ланога. Момиченцето е само на десет години и не може да кърми бебето, ето защо го храни само с мачкани корени. На пеленачето обаче му трябва мляко. Как едно бебе ще порасне, без да го кърмят? И къде е Ларамар? На него изобщо пука ли му за всичко това? – каза Айла, като изстреля думите наведнъж.

Джондалар се огледа. Фолара беше ужасена от чутото, Уиламар изглеждаше потресен, а Мартона бе хваната неподготвена за подобно неприятно нещо. Джондалар трябваше да съдържи доволната си усмивка пред израженията на лицата им. Не беше изненадан от реакцията на Айла, но Ларамар, Тремеда и тяхното семейство отдавна бяха източник на главоболия за Деветата пещера. Повечето предпочитаха да не говорят за това, но Айла току-що бе повдигнала неприятната тема.

– Пролева ми каза и че не е знаела за пресъхването на кърмата на Тремеда – продължи тя. – Тя обеща да събере жените с кърмачета, за да ги уговорим да дадат част от млякото си. Тази пещера е толкова голяма, че сигурно ще се намерят немалко, които да помогнат.

Джондалар знаеше, че могат да помогнат, но се питаше дали наистина биха го сторили. Понякога жените кърмеха чужди деца, но обикновено те бяха на сестра им или на близка приятелка.

– Идеята ми се струва страхотна – каза Уиламар.

– Ако поискат обаче – възрази Мартона.

– Защо не? – попита Айла. – Зеландонийките няма да оставят едно кърмаче да умре заради липсата на мляко, нали? Казах на Ланога, че ще отида утре сутринта у тях и ще я науча как да сготви нещо друго на бебето.

– Че с какво друго може да се храни едно бебе освен с мляко? – попита Фолара.

– С много неща. Ако изстържеш сготвено месо, се получава мека

субстанция, която то може да яде. Може и да пие от течността, която остава от вареното месо. Това са само част от рецептите.

– Откъде знаеш толкова много какво могат да ядат бебетата? – пита я Фолара.

Айла спря и се изчерви. Не беше очаквала подобен въпрос. Когато Иза умря, всички кърмачки от Клана на Брун ѝ помогнаха с мляко за Дърк, но тя трябваше да му осигурява допълнителна храна.

Не, още не бе готова да разкаже на семейството на Джондалар за сина си. Тъкмо бяха споменали, че искат да я приемат и да стане една от тях, макар и да знаеха, че е отгледана от съществата, които наричаха плоскоглавци и смятаха за животни. Никога нямаше да забрави болката, която изпита при първоначалната реакция на Джондалар, когато му каза, че е имала син от смесен произход. Тъй като духът на единия човек, когото той смяташе за животно, се беше смесил с нейния, за да заченат нов живот, мъжът я бе изгледал тъй, сякаш беше някаква гнусна хиена и грешка на природата. За него тя беше по-виновна от детето, защото го беше родила. Оттогава Джондалар беше научил много повече за Клана и вече не мислеше както преди, но как ли щеше да реагира семейството му? Умът ѝ запрепуска. Какво ли ще каже майка му, ако разбере, че синът ѝ иска да се ожени за жена – грешка на природата? Ами Уиламар, Фолара и останалите от семейството? Айла погледна към Джондалар и въпреки че обикновено можеше да познае какво чувства в момента и какво мисли, този път не успя. Не знаеше какво ще каже или какво би искал любимият ѝ да чуе от устата ѝ.

Тя беше отгледана с разбирането, че трябва да отговаря на прекия въпрос с искрен отговор. Впоследствие обаче бе научила, че за разлика от членовете на Клана другите често казват неща, които не са истина. Дори имаха дума за това. Наричаше се „лъжа“. За миг тя дори си помисли да прибегне до нея, но какво можеше да каже? Убедена беше, че щяха да разберат, ако се опита да ги излъже. Тя не знаеше как да лъже. Най-много можеше да се въздържи и да не спомене нищо за сина си, но щеше да ѝ е трудно да не отговори, когато ѝ задаяха пряк въпрос.

Айла знаеше, че някой ден хората от народа на Джондалар щяха да се опитат да научат повече за Дърк, но сега не беше времето за това.

– Знам много за бебешката храна, Фолара, защото след като се роди Уба, Иза изгуби кърмата си и ме научи как да правя храна, която Уба да може да яде. Едно бебе може да яде всичко като майка си, ако му го направиш на каша, за да може по-лесно да го гълта – отвърна тя. Това беше самата истина, но не и цялата. Русокосата жена не спомена нищо

за сина си.

– Ето така се прави, Ланога – каза Айла, – Слагаш стъргалото напърно на парчето месо. То изчегъртва тъканта. Виждаш ли? Сега опитай ти.

– Какво правиш тук?

Айла подскочи, когато чу този глас, след което се обърна към Ларамар:

– Показвам на Ланога как да приготвя храна за бебето, тъй като на майка му е пресъхнала кърмата. – Беше уверена, че той не е знаел, тъй като на лицето му се изписа изненада.

– Защо си правиш труда? Съмнявам се, че някой друг го е грижа – каза той.

„Дори на теб не ти пука“ – помисли си тя.

– Хората ги е грижа, но те просто не знаят. Разбрахме едва сега, когато Ланога дойде и повика зеландони заради нараняванията на Бологан.

– Бологан е бил ранен? Какво се е случило?

Сега в гласа му имаше загриженост. Пролева беше права. Явно наистина понякога изпитваше чувства към най-големия си син.

– Той е пил от твоята барма и...

– Пил е от моята барма ли! Къде е той? Ще го науча аз него! – избухна Ларамар.

– Не се налага. Някой вече го е сторил преди теб. Сбил се е и някой го е ударил лошо или пък е паднал и си е ударил главата в камък. Бил е докаран обратно до дома му и сетне изоставен. Ланога го намери в безсъзнание и веднага дойде да повика зеландони. В момента той е там. Синът ти е сериозно наранен и е загубил много кръв, но след като се погрижат за него, ще се оправи. Обаче не иска да каже на Джохаран кой го е ударил.

– Аз ще се погрижа за него – процеди през зъби Ларамар. – Знаем как да му измъквам думите от устата.

– Още не съм живяла в тази пещера много дълго и не е моя работа да го казвам, но мисля, че първо трябва да поговориш с Джохаран. Той е много сърдит и иска да разбере кой го е направил и защо. Бологан е имал късмет. Можеше да е много по-лошо.

– Права си. Това не е твоя работа. По-скоро сам ще се погрижа.

Айла си замълча. Нямахше какво повече да стори, освен да каже на Джохаран. Тя се обърна към момичето:

– Ела, Ланога. Вземи Лорала и да вървим.

– Къде отивате?

– Да поплуваме и да се поизмием, преди да поговорим с някои от жените с кърма. Ще ги помолим да дадат малко от млякото си за Лорала. Знаеш ли къде е Тремеда? Тя също може да дойде на срещата.

– Тук няма ли я?

– Не. Оставила е децата на Ланога и не се е връщала от погребението на Шевонар досега. Ако те интересува, останалите деца са при Рамара, Салова и Пролева.

Пролева беше тази, която предложи да изкърпят Ланога и бебето. Жените с кърмачета можеха да откажат да се занимават с толкова мръсно бебе от страх, че ще замърсят собственото си дете.

Докато Ланога взимаше бебето, Айла даде знак на Вълчо, който легеше и наблюдаваше всичко, прикрит зад една дървена трупа. Ларамар не бе забелязал животното и когато Вълчо се изправи, очите му се разшириха от изненада. Срещу него стоеше огромен и силен месояден хищник. Мъжът отстъпи няколко крачки назад, след което се усмихна лукаво на чужденката.

– Това е доста голямо животно. Сигурна ли си, че е безопасно да го пускаш близо до хора и особено до деца?

„На него не му пука за децата – каза си Айла, като разчете езика на тялото му. – Говори така, за да прикрие собствения си страх.“ Другите също бяха изразили подобни опасения, но без да я обиждат. Този мъж не й харесваше и забележките му всеки път предизвикаха у нея отрицателна реакция.

– Вълчо никога не е наранявал дете. Единственият човек, който е пострадал от него, беше една жена, която ме нападна – отвърна Айла и го погледна право в очите. Хората от Клана щяха да възприемат подобен поглед като пряка заплаха. – Вълчо уби тази жена.

Ларамар отстъпи още по-назад и продължи да се хили нервно.

„Това, което казах, не беше най-подходящото – помисли си Айла, докато вървеше към предната тераса заедно с Ланога, бебето и Вълчо. – Защо ли го казах? – Тя погледна към животното, което крачеше до нея. – Държах се почти като вожд на глутница, но това не е глутница и аз не съм вълк. Ларамар вече се настрои срещу мен и може да си навлека неприятности.“ Когато тръгнаха надолу по пътеката към долния край на терасата, Айла предложи да поноси бебето, но Ланога отказа и взе Лорала в другата си ръка. Вълчо започна да души земята и Айла забеляза следи от копита. Конете бяха минавали оттук и преди. Тя реши да ги покаже

на момичето, но после размисли. Ланога не говореше много и Айла не искаше да започва неудобни за нея разговори.

Стигнаха до ръба на реката и докато вървяха покрай брега, Айла спря, за да огледа едно растение.

Потокът, който разделяше Деветата пещера от Долната река, се виеше надолу и се вливаше в тесен водопад, след което се превръщаше в малък приток на реката. Малко след водопада се бе образувало нещо като дига от големи камъни, а по средата имаше малко езерце.

То се пълнеше предимно от дъждовете и пръските от водопада. През лятото, когато дъждовете не бяха много обилни, нивото на водата беше по-ниско и слънцето я затопляше. Тя потопаи ръка вътре. Водата беше хладка, а водните растения правеха дъното меко. Айла свали торбата си.

– Донесох храна, искаш ли да нахраниш Лорала? – попита.

– Добре – отвърна Ланога.

– Хубаво, хайде тогава да хапнем. Имам варено зърно и месо, специално изстъргано за Лорала. Донесла съм достатъчно ядене за всички ни – дори и за Вълчо има кокали. С какво храниш бебето?

– С ръка.

Айла погледна мръсните ѝ ръце. Нямаше значение. Навремето тя също бе хранила детето си с мръсни ръце, но все пак реши да я научи на чистота. Жената извади растенията, които беше събрала по пътя.

– Ланога, сега ще ти покажа за какво служат тези растения. Те се наричат сапунени коренчета. Срещат се в няколко разновидности и някои са по-ефективни от други. Първо ще измия мръсотията от тях в малкия поток. После трябва да ги стрием. Ще ни свършат работа само ако ги смачкаме и ги стрием. Самата вода не отмива мръсотията много добре. Тук водата е малко по-топла. Искаш ли да пробваш?

– Не знам.

– Ланога, ела тук и си пхни ръката във водата. Момичето се приближи и я послуша.

– По-топла е, нали? Харесва ли ти?

– Не знам.

Айла наля в една малка плетена кошница вода, сложи вътре стритите корени и ги разбърка. После взе част от корените и разтърка с тях ръцете си.

– Сега остави бебето, вземи от сапунените коренчета и прави като мен.

Момичето я наблюдаваше внимателно. То сложи бебето в краката

си, доближи се бавно и взе малко от коренчетата. Натопи ръце във водата и ги разтърка. Образува се пяна и Ланога прояви интерес.

– Сега ги изплакни, ето така. Виждаш ли колко по-чисти са ръцете ти?

Момичето я послуша заинтригувано.

– А сега да ядем.

Айла извади от багажа си някакви вързопи. Единият представляваше дървена купа с похлупак, завързан с въже. Тя развърза въжето и отвори похлупака, след което леко докосна съдържанието му.

– Още е топло. – Показа вареното зърно. – Събрах го миналата есен, когато с Джондалар още пътувахме. Добавих малко сол, докато се вареше. Направих го за Лорала. Дай обаче първо да видим дали ще ѝ хареса изстърганото месо.

Месото бе увито в някакви големи листа. Айла го подаде на Ланога и зачака да види какво ще стане. Ланога разви пакета, взе с пръсти част от меката субстанция и го сложи в устата на бебето. То веднага отвори уста, но първата хапка, изглежда, го изненада. Лорала го запремята в устата си, разучавайки вкуса и вида на яденето, ала накрая го глътна и отвори уста за още. Айла си каза, че прилича на малко птиче.

Ланога се усмихна и жената осъзна, че за пръв път я вижда така. Момичето нахрани сестра си с останалата част от месото, след което премина към зърното. Първо го опита сама и после даде на бебето. Двете с Айла гледаха как ще реагира на новия вкус. Съсредоточена, малката започна да изследва съдържанието в устата си и дори започна да дъвче от жилавата храна. Първоначално се замисли върху нещо, но после преглътна и отвори уста за още. Айла бе изумена колко гладно бе това бебе.

– Ако ѝ дадеш нещо да подържи, Лорала слага ли го в устата си? – попита.

– Да.

– Донесох малко костен мозък. Познавах едно момче, което много обичаше като бебе. Дай ѝ и да видим дали ще го хареса. – Айла ѝ подаде малък кокал от крака на елен, който имаше дупка по средата, пълна с костен мозък. Веднага щом Ланога даде кокала на пеленачето, то го сложи в устата си. Както и преди първата реакция бе на изненада и любопитство, но скоро чуха как Лорала започна да смуче от кокала.

– Сега я сложи на земята и хапни и ти нещо – каза ѝ Айла.

До този момент Вълчо бе наблюдавал бебето от няколко метра разстояние, ала ето, че сега пропълзя бавно до пеленачето, докато то

седеше на тревата и се прозяваше. Ланога го видя и се обърна загрижена към Айла. Досега дори не бе усетила присъствието на животното.

– Вълчо много обича децата – успокои я тя. – Той обожава да си играе с тях, но мисля, че сега костният мозък е привлякъл вниманието му. Ако Лорала го изпусне, той може да си помисли, че му го дава, и да го вземе. Затова донесох кокал с месо за него.

И Айла извади един доста голям вързоп от торбата, от който висяха големи парчета месо. Тя стана, направи знак на Вълчо да я последва и отиде при реката, за да му даде кокала. Хищникът, изглежда, остана доволен. Когато се върна, започна да вади и други неща от торбата. Бе донесла най-различни видове храна. Освен месото и зърното имаше и неща, останали от пътешествието ѝ: печени фъстъци, сушени корени, лешници и изсушени ябълки.

Докато ядяха, Айла отново заговори момичето:

– Ланога, казах ти, че ще дойдем да поплуваме и да се изкъпем, преди да говорим с жените. Ще ти кажа защо. Знам, че си направила всичко по силите си, за да храниш Лорала, но тя се нуждае не само от мачкани корени, за да порасне голяма и здрава. Показах ти как да ѝ приготвяш и други неща, макар че тя още няма зъби. Най-много от всичко обаче ѝ трябва мляко. – Момичето я гледаше мълчаливо и не каза нищо. – Там, където израснах, жените редовно кърмеха бебетата на другите и ако млякото на една от тях пресъхнеше, другите се заемаха с храненето на нейната рожба. Пролева ми каза, че зеландонийките също хранят чужди бебета, но обикновено когато са от едно семейство или са много близки. Майка ти няма роднини, които да са кърмачки, затова ще питаме другите жени, но майките много се пазят заради собствените си бебета. Може и да не се съгласят да кърмят бебе, което не е чисто и не мирише хубаво. Ето защо трябва да измием Лорала, за да е чиста и да се хареса на другите жени. И понеже ти най-вероятно ще си тази, която ще им занесе Лорала, ще трябва също да се изкъпеш. Донесох ти нещо да облечеш. Пролева ми го даде. Момичето, което го е носило, вече е пораснало. – Ланога не отговори нищо и тя се запита защо е толкова мълчалива. – Разбираш ли ме?

Ланога кимна и продължи да яде. Само от време на време хвърляше по един поглед към сестра си, която все още се занимаваше с костния мозък. Айла си каза, че бебето е гладувало много дълго. Когато Ланога приключи с яденето, на бебето му се доспа, затова трябваше да го изкъпят още сега и да го оставят да спи. Тя сложи съдовете настрана и стана. В същия момент до ноздрите ѝ достигна характерна миризма.

Момичето също го помириша и каза:

– Направила е белята.

– При малкото поточе има мъх. Дай да я избършем, преди да сме започнали с къпането. – Ланога продължи да я гледа мълчаливо и Айла взе бебето. То изглеждаше изненадано, но не се възпротиви. Тя го занесе до потока, коленичи и отскубна в шепата си мъх от речните камъни. Намокри го и избърса с него дупето на пеленачето, което се изпишка. Айла отново я изми с мъх и я подаде на Ланога.

– Време е да я изкъпем. Защо не я занесеш при онова каменно корито? – предложи.

Момичето я изгледа озадачено, но не помръдна. Дори повдигна вежда от изненада. Явно беше интелигентна, макар и рядко да говореше. Тогава Айла се сети как в първите си, години в Клана тя също не е знаела какво да прави. Замисли се. Беше ѝ направило впечатление, че Ланога реагира много бързо на нейните думи.

– Сложи бебето във водата, ето тук – повтори тя. Това не беше молба, а по-скоро нещо като заповед.

Ланога бавно отиде до каменното корито и тръгна да слага бебето във водата. Изглежда, не ѝ се искаше да се разделя със сестра си. Айла взе Лорала и бавно я сложи да седне на дъното.

Топлата вода беше ново преживяване за детето и силно го заинтригува. То се зае да изследва непознатата за него среда – пъхна ръчичка във водата, после я извади и я огледа. После плесна с длан по повърхността, след което извади ръчичката си и пъхна пръстче в устата си.

„Е, поне не заплака – каза си Айла. – Като за начало е добре.“

– Сложи си ръката в кошницата, Ланога, и виж колко хлъзгава е водата заради сапунените коренчета. – Момичето я послуша. – Сега вземи от коренчетата и дай да изтъркаме Лорала.

Докато търкаха бебето, то седеше мирно, но с леко намръщено лице. Това също беше ново усещане, но не съвсем неприятно.

– Сега трябва да измием косата ѝ – каза Айла. Тази част можеше да се окаже по-сложна. – Ще натъркаме от сапуна в задната част на главата ѝ. Ти можеш да измиеш ушите и врата ѝ.

Айла наблюдаваше внимателно момичето и забеляза как къпеше бебето с лекота и увереност. Тогава я осени една мисъл: „Не бях много по-голяма от Ланога, когато имах Дърк! Може би само с година или две. Разбира се, Иза беше насреща да ме учи как да се грижа за него, но аз схващам бързо.“ – Сега я постави по гръб, като я държиш с една ръка, и не давай лицето ѝ да отиде под водата. Измий горната част на главата с

другата си ръка. – Тя помогна на Ланога с бебето. Лорала малко се противи, но момичето скоро я хвана здраво и щом влезе в топлата вода, ѝ стана много приятно. Измиха косата ѝ, след което продължиха с ръцете, краката и дупето.

– Сега измий лицето ѝ, но много внимателно – само с вода, за да не ѝ влезе пяна в очите. Няма да я заболи, но може да ѝ залюти.

Когато свършиха, отново изправиха бебето да седне. Жената извади една много мека жълтеникава кожа от торбата и я разстла, след което извади бебето от водата и го уви с нея. После го даде на Ланога.

– Ето ти я, чиста и освежена. – Момичето любопитно потърка с пръсти меката кожа. – Харесва ти, нали? И е мека.

– Да – отвърна Ланога и вдигна глава към жената.

– Дадоха ми я като подарък едни хора, с които се запознах по време на пътешествието. Казват се шарамудои и са известни като майстори на кожите от антилопи като тази. Антилопите са животни, които живеят в планините, близо до техните домове. Приличат на планинските кози, но са по-малки от ибекса. Виждала ли са тук наоколо антилопи, Ланога?

– Да – отвърна момичето. Айла изчака да продължи. Ланога отговаряше на въпросите или на преките заповеди, но явно не знаеше как да продължи разговора. Не умееше да разговаря с хората. Айла се усмихна и зачака. Детето се намръщи и накрая каза: – Веднъж ловците донесоха една.

„Тя може да говори! Каза цяло изречение!“ – ликуваше Айла и ѝ стана много приятно. Просто на детето му трябваше малко насърчение.

– Подарявам ти кожата, ако искаш – каза.

По лицето на Ланога се изредиха толкова много емоции, че жената се изуми. Първо очите ѝ светнаха, после се усъмни и накрая показа страх. Намръщи се и поклати глава.

– Не, не мога.

– Кожата ти харесва, нали? Момичето погледна в земята.

– Да.

– Тогава защо не я вземеш?

– Не мога да я взема – отвърна Ланога и се поколеба. – Няма да ми дадат. Някой ще ми я отмъкне.

Айла започна да разбира.

– Добре, виж тогава какво ще сторим. Ще я пазиш и когато ти потрябва, ще бъде на твоё разположение.

– Някой ще ми я вземе – повтори Ланога.

– Само ми кажи, ако някой се опита. Ще отида и ще ти я върна.

Момичето понечи да се усмихне, но после се намръщи и отново поклати глава.

– Някой ще се ядоса.

Жената кимна:

– Разбирам. Тогава ще си я запазя, но знай, че всеки път, когато поискаш да я използваш, независимо дали за Лорала или за теб, можеш да дойдеш и да я вземеш назаем. А ако някой иска да ти я вземе, кажи му, че е моя.

Ланога разви бебето, сложи го на земята и подаде кожата на Айла.

– Ще я нацапа – рече.

– Няма да е голяма трагедия. После ще я измием. Сложи й я пак. Тя е по-мека от тревата – каза Айла, отново разстла кожата и сложи в нея бебето.

Лорала започна да притваря очи. Вълчо беше свършил с кокала си и бе дошъл още по-близо, докато къпеха бебето. Беше твърде любопитен, за да остане безучастен. Айла му направи знак да отиде при нея и той я послуша.

– Сега е наш ред да се изкъпем – каза тя. – Вълчо, пази Лорала! Пази бебето! – Не за пръв път животното щеше да пази спящо бебе. Ланога беше леко разтревожена. – Той ще остане тук и ще се погрижи да не й сторят нищо лошо. Освен това ще ни се обади, ако тя се събуди, а ние ще се изкъпем така, както изкъпахме Лорала, само че нашата вода ще е по-студена – добави Айла с усмивка.

Жената взе торбата и кошницата с течния сапун. Тя свали дрехите си и първа влезе в езерцето. Показа на детето как да се измие и помогна на Ланога да измие косата си. После извади още две парчета кожена хавлия и гребена с дълги зъби, който беше взела от Мартона. След като се изсушиха, разреса кичурите на Ланога и с втори гребен среса и собствената си коса.

После извади една туника. Макар че беше използвана, не бе много износена. Ланога я погледна с копнеж и докосна меката материя. Усмихна се, когато Айла й каза да я облече.

– Искам да си с нея, когато отидем при жените-кърмачки – рече Айла. Ланога не се възпротиви, не каза нищо и дори не се поколеба да я облече. – Сега трябва да вървим. Става късно. Сигурно вече, ни чакат.

Те извървяха отново пътя до каменната тераса и се насочиха към жилището на Пролева. Изведнъж Вълчо стана неспокоен. Айла проследи погледа му и забеляза, че на известно разстояние зад тях вървят мъж и жена. Жената се олюляваше и се препъваше, докато ходеше, а мъжът

вървеше до нея, но не много близо. Веднъж дори я хвана, когато тя едва не падна. Когато жената свърна към жилището на Ларамар, Айла позна в нея майката на Ланога и Лорала – Тремеда.

За миг се запита не трябва ли да опита да я склони и тя да дойде на срещата с жените, но после размисли. Жените щяха да съчувстват повече на едно момиче, носещо чисто бебе, отколкото на жена, прекалила с барма. Айла тъкмо възнамеряваше да продължи напред, когато забеляза, мъжът не тръгна с жената, а си продължи по неговия път.

Нещо във фигурата и походката му ѝ се стори познато. Той я забеляза и не отклони поглед от нея, докато се приближаваше. Накрая Айла го позна. Беше Брукевал и русокосата жена разпозна яката фигура и уверените движения на член на Клана.

Брукевал ѝ се усмихна, сякаш му беше приятно да я види. Тя отвърна на жеста му, след което се обърна и даде знак на Ланога да върви напред към къщата на Пролева. После отново хвърли поглед назад и забеляза, че усмивката на мъжа е изчезнала, а на лицето му бяха изписани гняв и раздразнение, сякаш го бе засегнала по някакъв начин.

„Видя ме да идвам и ми обърна гръб – помисли си Брукевал. – Дори не ми даде възможност да се поздравим подобаващо. Мислех си, че ще е по-различна.“

ДВАЙСЕТА ГЛАВА

– Идва – каза Пролева. Тя бе излязла извън жилището си и се оглеждаше за Айла, ето защо много се зарадва, когато я видя. Вече бе започнала да се притеснява, че жените, които беше поканила, ще се отегчат от чакането и ще започнат да си измислят всевъзможни извинения, за да си тръгнат, независимо че любопитството ги изгаряше. Пролева им беше казала, че Айла иска да поговори с тях, а обстоятелството, че жената на вожда ги бе поканила в дома си, ги бе заинтригувало още повече. Съпругата на Джохаран отметна завеската и махна на Айла и децата да влязат. Русокосата жена даде знак на Вълчо да се прибере, след което побутна Ланога да мине пред нея.

Вътре ги очакваха девет жени, поради което жилището изглеждаше тясно и пренаселено. Шест от тях държаха бебета – новородени или малко по-големи, – а другите три бяха в последните стадии на бременността си. Картината се допълваше от двете наскоро проходили дечица, които си играеха на пода. Всички от жените се познаваха малко или много – две от тях дори бяха сестри – и разговорът течеше гладко и непринудено. Те люлееха бебетата си, сравняваха ги едно с друго и обсъждаха най-различни подробности около раждането, кърменето и трудностите да свикнеш с новия член на домакинството, който непрекъснато иска да е център на внимание. Когато Айла и Ланога пристъпиха прага, те веднага замлъкнаха и се вторачиха в новодошлите, а на лицата им се изписаха изненада и учудване.

– Всички знаете коя е Айла, ето защо няма да ви я представям – рече Пролева. – Вие можете да ѝ се представите по-късно.

– Кое е това момиче? – попита една от жените. Тя бе по-възрастна от другите и щом чу гласа ѝ, едно от децата, които си играеха на земята, стана и отиде при нея.

– Ами бебето? – поиска да узнае друга.

Пролева погледна към Айла, която се бе объркала при вида на всичките тези жени, ала въпросите им ѝ помогнаха да преодолее смущението си.

– Това е Ланога, най-голямата дъщеря на Тремедата, а бебето е най-малката ѝ дъщеря и се казва Лорала – заяви русокосата жена, макар и да бе сигурна, че някои от тук присъстващите познаваха децата.

– Тремедата! – възкликна по-възрастната жена. – Това са децата на

Тремедата?

– Да – отвърна Айла. – Не ги ли познавате? Доколкото знам, и те са жители на Деветата пещера, също като вас. – Жените започнаха да си шушукат оживено и чужденката дочу коментари за странния ѝ акцент и децата.

– Ланога е второто ѝ дете, Стелона – каза Пролева. – Спомни си, че помагаше при раждането ѝ. Ланога, ела и седни тук до мен.

Жените видяха как момичето вдигна бебето и пристъпи към съпругата на вожда, след което седна и сложи Лорала в скута си. Девоичето не смееше да погледне към жените и очите ѝ не се отделяха от Айла, която ѝ се усмихна окуражаващо.

– Ланога дойде да извика зеландони, защото Бологан не беше добре. Бил се е и има нараняване на главата – обясни Айла. – Тогава открихме, че проблемът всъщност е по-сериозен, отколкото изглежда. Това бебе е едва на няколко луни, а млякото на майка му е пресъхнало. Ланога се грижи за сестричката си, но единственото, с което я храни, са варени мачкани корени. – Забеляза, че жените изведнъж притиснаха децата си по-плътнo към гърдите си. Това бе реакция, която всеки можеше да разчете – явно започваха да разбират защо Пролева ги бе събрала тук.

– Аз идвам от място, което се намира доста далеч от земите на зеландониите, ала без значение къде или от кого сме отгледани, има едно нещо, което се знае от всички хора – бебетата се нуждаят от мляко. Сред хората, с които израснах, когато една жена изгубеше млякото си, другите ѝ помагаша да изхрани бебето си. – Всички знаеха, че пришълката говори за онези, които наричаха „плоскоглавци“ – съществата, които повечето зеландонийци смятаха за животни. – Дори онези с по-големи деца, които нямаха излишно мляко, от време на време кърмеха чуждото бебе. Веднъж, когато една млада жена изгуби млякото си, друга от племето, която имаше повече от необходимото за собствената ѝ рожба, започна да се грижи за горкото детенце и кърмеше и двете бебета, сякаш и двете бяха родени от нейната утроба.

– Ами ако млякото на жената не е достатъчно за собственото ѝ дете? – попита една от бременните жени. Тя изглеждаше доста млада и Айла си каза, че сигурно ще ражда за пръв път.

– Не е ли чудно как млякото на майката се увеличава съобразно нуждите ѝ? – усмихна се тя и ги изгледа тържествуващо. – Колкото повече кърми, толкова повече мляко произвежда тялото ѝ.

– Това е абсолютно вярно, особено в началото – изрече един глас зад гърба ѝ, който Айла веднага разпозна. Тя се обърна и се усмихна на

високата, закръглена жена, която тъкмо влизаше. – Съжалявам, че не можах да дойда по-рано, Пролева. Ларамар дойде да види Бологан и започна да го разпитва за случилото се. Не одобрявам методите му, ето защо отидох да извикам Джохаран и двамата с Ларамар най-накрая успяха да изтръгнат от младежа някои отговори относно печалното събитие.

Жените започнаха да си шушукат още по-разгорещено. Изгаряха от любопитство и се надяваха, че зеландони ще им каже повече, ала добре знаеха, че няма никакъв смисъл да я молят. Тя щеше да им каже толкова, колкото смяташе, че трябва да знаят. Пролева вдигна от каменния блок продълговатия мях, пълен до половината с чай, и на негово място сложи една мека възглавничка; зеландони винаги сядаше на него, когато се отбиваше у вожда. Щом шаманката седна, веднага ѝ подадоха чаша чай, тя я пое и се усмихна на всички присъстващи.

Ако помещението изглеждаше пренаселено преди, след пристигането на дебелията жена стана направо претъпкано. Обстоятелството, че присъстваха на събиране заедно със съпругата на вожда и Първата сред служителките на Майката, накара жените да се почувстват значими. Айла усети това, ала тъй като не бе живяла достатъчно дълго сред тях, не бе способна да разбере пълното значение на случая за присъстващите. За нея Пролева беше роднина, а зеландони – приятелка на Джондалар. Шаманката погледна към чужденката, насърчавайки я да продължи.

– Пролева ми каза, че за зеландонийците храната е обща. Попитах я дали зеландонийските жени биха споделили млякото си и тя ми рече, че роднините и близките приятелки често правят това, ала Тремедата няма никакви близки, следователно няма сестра или братовчедка, която да е кърмачка – каза Айла, без дори да отвори дума за приятелки. Тя махна на Ланога, която се надигна от мястото си и се приближи бавно към нея, носейки бебето на ръце.

– Едно десетгодишно дете може да се грижи за пеленаче, ала не е способно да го храни. Показах на Ланога как да приготвя и други храни, които да дава на бебето, освен мачканите корени. Тя е съвестно момиче и аз съм сигурна, че ще се справи, само трябва някой да я научи. – Айла замълча и изгледа поотделно всяка от присъстващите жени.

– Ти ли ги изкъпа? – попита по-възрастната жена, която се казваше Стелона.

– Да – кимна Айла. – Отидохме до реката, където всички се изкъпахме, също както правите и вие. Зная, че не сте особено благосклонни към Тремедата и навярно имате основание за това, ала детенцето не е Тремедата. То е просто едно пеленаче, което се нуждае от мляко – от съвсем

малко мляко.

– Ще ти кажа честно – започна Стелона. Явно се бе превърнала в нещо като говорител на групата. – Нямам нищо против да я кърмя от време на време, но не искам да влизам в жилището ѝ, а още по-малко пък искам да се срещам със самата Тремеда.

Пролева извърна лице, за да прикрие усмивката си. „Айла успя“ – помисли си тя. Примерът на Стелона щеше да подейства на останалите или поне на повечето от тях.

– Няма защо да се притесняваш – успокои я русокосата жена. – Вече съм се разбрала с Ланога. Тя ще носи сестра си при вас, за да не ви причинява неудобство. Ако повечето от вас помагат, няма изобщо да го усетите.

– Добре, дай я на насам – каза жената. – Да видим дали бебето не е забравило да суче. Откога не е бозало?

– От пролетта – отвърна Айла. – Ланога, занеси бебето на Стелона.

Момичето се приближи до Стелона, като избягваше да гледа другите жени, и ѝ подаде Лорала. Стелона пое пеленачето и му поднесе гърдата си. Дребосъчето сбърчи носле и помириса заоблената плът – очевидно беше гладно, – ала ситуацията му изглеждаше непозната и то не знаеше какво да направи. Щом отвори устичка обаче, Стелона веднага поднесе зърното си към него. Бебето го поддържа известно време между устните си, след което започна да суче.

– Е, явно не е забравила – каза кърмачката. Жените въздъхнаха облекчено, а Айла се усмихна на Пролева, която ѝ кимна.

– Благодаря ти, Стелона – рече русокосата жена.

– Предполагам, че това е най-малкото, което можем да сторим – отвърна кърмачката. – Все пак това дете е жител на Деветата пещера, нали така?

– Тя не ги засрами – каза Пролева, – а по-скоро направи така, че да се почувстват по-лоши от плоскоглавците, ако откажат да помогнат. Сега всички се чувстват добре, защото са извършили една благородна постъпка.

Джохаран се надигна на лакът и погледна към жена си.

– Ти ще храниш ли бебето на Тремеда?

Пролева се завъртя настрани и придърпа завивката върху рамото си.

– Естествено, че щях да я кърмя, ако някой ме беше помолил – рече, – ала трябва да призная, че изобщо не бях помислила да разпределим

задачата между всички и за голям мой срам не знаех, че млякото на Тремеда е пресъхнало. Айла каза, че Ланого ще се справи – само някой трябва да я научи. Права е – момичето наистина може да се грижи за сестричето си. Тя е тази, която е отгледала Лорала и е повече майка на братята и сестрите си, отколкото собствената им майка, но да не забравяме, че все пак е само на десет годинки. Та тя дори не е имала първи обреди! Най-добре ще е, ако някой осинови това бебе, както и другите деца на Тремеда – завърши Пролева.

– Може да успееш да намериш някого на Летния събор – рече Джохаран.

– Мислех да се опитам, но не смятам, че Тремеда ще престане да ражда деца. Знаем, че Майката дарява с повече рожби тези жени, които имат деца, ала обикновено чака майката да спре да кърми едното дете, преди да я дари с друго. Сега обаче млякото на Тремеда е спряло и зеландони казва, че най-вероятно ще роди отново до една година.

– Като заговори за раждане, ти как се чувстваш? – попита Джохаран, гледайки я с любов и обожание.

– Добре – отвърна Пролева. – Вече не ми се гади и няма да бъда много дебела по време на летните горещини. Мисля скоро да започна да казвам на хората. Айла вече се досети.

– Аз нищо не мога да забележа – усмихна се мъжът, – освен че си станала още по-красива. Ако това изобщо е възможно – допълни.

Пролева се усмихна:

– Айла ми се извини, задето го бе споменала, преди да го обявя официално. Тя ми каза, че веднага разпознала признаците, понеже била знахарка – своего рода лечителка. Тя наистина изглежда като лечителка, ала ми е трудно да повярвам, че е могла да научи толкова много от...

– Зная – отвърна Джохаран. – Питам се дали онези, които са я отгледали, са същите като тези, които се навъртат наоколо. И ако е така, дали ще искат да ни отмъстят? Какво ли ще се случи, ако някой ден решат да поискат обратно земята си?

– Не мисля, че това е нещо, за което трябва да се тревожим точно сега – рече Пролева. – Сигурна съм, че ще научим повече за тях, когато опознаем самата Айла по-добре. – Тя замълча, извърна лице към мястото, където спеше Джарадал, и се заслуша. Беше чула някакъв звук, но сега момчето спеше спокойно. „Навярно е сънувал кошмар“ – каза си тя и се обърна отново към съпруга си. – Знаеш ли, че искат да я направят зеландонийка, преди да потеглим... което означава, преди двамата с Джондалар да се оженят?

– Да, зная – тонът на мъжа ѝ внезапно се промени. – Не смяташ ли, че е твърде скоро? На всички ни се струва, че я познаваме от цяла вечност, ала всъщност изобщо не е минало толкова много време, откакто тя дойде при нас. Обикновено нямам нищо против да сторя онова, което предлага майка ми – това не се случва често, въпреки че тя продължава да е влиятелна жена и когато направи някое предложение, по принцип то не е лишено от смисъл. Когато аз поех водачеството на Деветата пещера, се зачудих дали майка ми ще се откаже от него, ала тя наистина имаше нужда от почивка и никога не се е месела в работата ми. При все това не виждам основателни причини да приемем Айла толкова бързо. Така и така тя ще стане една от нас, когато се омъжи за Джондалар.

– Но не сама по себе си, а единствено като жена на Джондалар – каза Пролева. – Майка ти е загрижена за общественото ѝ положение, Джохаран. Помниш ли погребението на Шевонар? Като външен човек Айла трябваше да върви най-отзад, ала Джондалар настоя да бъде редом с нея, без значение къде беше тя. Майката ти не искаше синът ѝ да върви след Ларамар, защото това щеше да означава, че жената, за която е сгоден, има нисък статут. Тогава зеландони каза, че Айла принадлежала към лечителите, ето защо трябвало да върви отпред, но това никак не се хареса на Ларамар и той се посдърпа с Мартона.

– Не знаех това – рече Джохаран.

– Проблемът е в това, че не знаем как да преценим общественото положение на Айла – въздъхна жената. – Очевидно тя е осиновена от високопоставени мамутои, но доколко ги познаваме? Те не са като ланзадониите, нито пък като лозадунаите. Дори не бях чувала за тях, макар че някои хора твърдят, че ги знаят. И е била отгледана от плоскоглавци! Какво положение ѝ дава този факт? Ако не признаем високото ѝ положение, това ще принизи Джондалар и ще се отрази негативно на всички те ни роднински връзки – на Мартона, твоите, моите и на целия му род.

– Не бях помислил за това.

– Зеландони също иска Айла да бъде призната за една от нас – продължи Пролева. – Тя се отнася към нея, сякаш е зеландонийка, нещо повече – сякаш ѝ е равна. Не съм сигурна какви са мотивите ѝ, ала тя определено иска Айла да получи високо обществено положение. – Жената отново завъртя глава към сина си, сепната от звука, който издаде. Това бе автоматична реакция, за която едва ли си даваше сметка. „Сигурно сънува ярки сънища“ – помисли си.

Джохаран се бе замислил над думите на съпругата си. Проницателността на Пролева го караше да се чувства горд. Тя му помагаше

толкова много и той ценеше способностите ѝ. Току-що жената бе разкрила по впечатляващ начин мотивите на майка му. Той беше добър слушател и умееше да общува с хората по свой собствен начин – това бе една от причините да бъде толкова изкусен вожд, – ала не притежаваше вродения усет на Пролева за подбудите и намеренията на хората.

– Ще бъде ли достатъчно да обясним, че я приемаме? – попита Мартона, приверждайки се напред.

– Джохаран е вожд, ти си бивш вожд и съветник, а Уиламар е търговец...

– А ти си Първата – рече Мартона, – но като изключим позициите си, всички сме роднини, с изключение на теб, зеландони, ала всеки знае, че си ни близка приятелка.

– Кой би се възпротивил?

– Ларамар – отвърна Мартона, която все още беше ядосана на мъжа на Тремедата, задето я бе уличил в нарушение на етикета. – Той ще раздуха въпроса само за да създава проблеми. Направи го още на погребението.

– Не знаех за това. Какво е сторил? – попита зеландони. Двете жени седяха в нейното жилище, пиеха чай и си бърбеха. Дони беше доволна, че и последният ѝ пациент вече се бе прибрал у дома си. Сега в уединение можеше да медитира на спокойствие и да води поверителни разговори.

– Той ми заяви, че Айла трябвало да върви в края на процесията.

– Но тя е лечителка и принадлежи към зеландонийците – изтъкна дебелият жена.

– Може да е лечителка, ала не е зеландонийка, независимо дали принадлежи към нас или не, и Ларамар го знае – въздъхна майката на Джондалар.

– И какво може да стори?

– Да разбуди духовете – все пак е член на Деветата пещера – каза Мартона. – Може да има и други, които са на същото мнение, ала се боят да го изразят. Ако Ларамар изтъкне открито възраженията си, примерът му току-виж се оказал заразителен. Мисля, че трябва да намерим колкото се може повече хора, които са съгласни да я приемат.

– Навярно си права – кимна Зеландони и отпи замислено от чая си. – Какво предлагаш?

– Стелона и семейството ѝ ми се струват добра възможност – отвърна бившата предводителка. – Според Пролева тя била първата, която

се съгласила да кърми бебето на Тремеда. Тя е уважавана, харесвана и необвързана.

– Кой ще я попита?

– Може Джохаран, а може и аз – рече съпругата на Уиламар. – Май по-добре да ида аз. Да си поговорим по женски. Какво ще кажеш?

Дони остави чашата си и се намръщи:

– Мисля, че първо трябва да поговориш с нея и да видиш какво е отношението ѝ. Ако няма нищо против, нека Джохаран я помоли, но като член на семейството, а не като вожд. Така ще създаде впечатлението, че не иска от нея да отговори на официално запитване, а просто я моли за услуга...

– Да, така ще е най-добре – кимна Мартона.

– По този начин ще се избегне натискът, който положението му на вожд би могло да окаже върху решението ѝ – продължи зеландони. – А Стелона ще се почувства поласкана, задето Джохаран я моли да помогне. Добре ли я познаваш?

– Разбира се – махна с ръка майката на Джондалар. – Стелона е от благонадеждно семейство, но досега просто не се е случвало да се свържем с нея на личностно равнище. Пролева я познава по-добре. Тя именно я помоли да дойде, когато Айла искаше да поговорят за бебето на Тремеда. Зная, че помага всеки път, когато се организират събирания, гощавки или тържества и не се бои от работата.

– Тогава вземи Пролева със себе си, когато отиваш при нея – посъветва я зеландони. – Попитай Пролева какъв е най-добрият начин да я убедите и ако изрази желание да сътрудничи, можем да се възползваме от помощта ѝ.

Двете жени постояха мълчаливо известно време, замислено отпивайки от чая си. После Мартона попита:

– Искаш ли да запазим церемонията по приобщаването обикновена или да я направим по-драматична?

Дони я изгледа учудено, ала в следващия момент осъзна, че жената имаше основания да повдигне този въпрос.

– Защо питаш? – все пак поиска да узнае тя.

– Айла ми показва нещо, което според мен ще направи страхотно впечатление на хората, стига да го използваме както трябва – усмихна се Мартона загадъчно.

– Какво ти е показала?

– Виждала ли си я как пали огън?

Дебелата жена свъси вежди, но в следващия миг се отпусна и на

устните ѝ разцъфна усмивка.

– Само онзи път, когато трябваше да свари вода за успокояващото пиене на Уиламар, когато научи за Тонолан – каза тя. – Рече ми, че ще ми покаже, ала го направи толкова бързо, че аз изобщо не ѝ обърнах внимание, защото умът ми бе зает с погребението, планирането на Летния събор и всичко друго, което се случи тогава.

– Една вечер се прибрахме и заварихме, че огънят е изгаснал – започна да разказва Мартона. – Тогавя тя и Джондалар ни показаха и от този момент нататък Уиламар, Фолара и аз го запалваме сами. За целта е необходимо онова, което Айла нарича „кремък“ – оказа се, че наоколо има доста от него. Защо не се отбиеш у нас тази вечер? Зная, че възнамерявах да ти покажат – защо не го направим днес? Може даже да хапнем заедно. Имам още малко вино от последната реколта.

– Добре – усмихна се зеландони. – Ще дойда.

– Както обикновено, Мартона, си се справила страхотно – каза зеландони и остави празната чаша до купата, която почти нямаше нужда от миене. Седяха на възглавнички около ниската маса. Джондалар се бе усмихвал загадъчно на всички, сякаш очакваше сервирането на някаква непозната храна. Това пробуди любопитството на дони, макар че тя нямаше никакво намерение да го показва.

Зеландони се хранеше бавно и спокойно, забавлявайки компанията с различни истории и анекдоти. Джондалар и Айла разказваха за пътешествието си, а Уиламар сподели някои интересни случки от търговските си пътувания. Всички си прекараха чудесно, само дето Фолара изглеждаше обзета от нетърпение, а Джондалар имаше такъв самодоволен вид, че дебелият жена едва потисна усмивката си.

Уиламар и Мартона бяха свикнали да чакат, докато настъпи точният момент; това бе често използвана тактика, когато преговаряха и търгуваха с другите пещери. Айла също изглеждаше спокойна и самоуверена, ала Първата сред служителките не можеше да каже със сигурност, че наистина се чувства така. Все още не познаваше чужденката достатъчно добре и тя бе загадка за нея в много отношения, ала това пък я правеше още по-интересна.

– Ако си готова, бихме искали да дойдеш по-близо до огнището – каза Джондалар, усмихвайки се нетърпеливо.

Дебелият жена се надигна от възглавничките, на които седеше, и пристъпи към къта за готвене. Джондалар веднага взе възглавничките и ги сложи до огнището, но зеландони остана права.

– По-добре да седнеш, зеландони – каза младият мъж. – След като загасим изцяло огъня, тук ще стане тъмно като в рог.

– Както кажеш – кимна жената и се настани върху възглавничките.

Мартона и Уиламар взеха своите възглавнички и също седнаха, а през това време по-младите събраха всички маслени лампи и ги нареди-ха около огнището. Останалата част от жилището мигом потъна в мрак.

– Всички готови ли са? – попита Джондалар и когато тримата, седнали кимнаха, останалите започнаха да гасят малките пламъчета. Никой не продума, докато огньовете един по един помръкнаха, а мракът постепенно пропълзя навсякъде, спускайки непрогледната си пелена над всичко наоколо. Дони неволно потръпна. Да, във всяко жилище се случваше огънят да изгасне от време на време, ала тя никога досега не бе ставала свидетел на преднамерено задушаване на животворното сияние. Сякаш предизвикваха съдбата.

След малко обаче очите ѝ привикнаха към тъмнината и дони си даде сметка, че мракът не бе непрогледен. Да, все още не можеше да види очертанията на собствената си длан, дори да я размахаше пред очите си, ала под общия каменен покрив проникваше светлината от огньовете на другите семейства. Макар и да се процеждаше едва-едва, присъствието ѝ действаше успокояващо и прогони мрачните мисли от съзнанието ѝ.

Изведнъж съвсем наблизко проблесна искра, която заслепи очите ѝ, привикнали към тъмнината. Тя се задържа достатъчно дълго, за да озари лицето на Айла, след което прерасна в неуверено пламъче, на което му трябваша само няколко секунди, за да се разгори.

– Как направихте това? – попита дебелата жена.

– Кое? – усмихна се широко Джондалар.

– Как запалихте огъня толкова бързо? – Зеландони видя, че вече всички се усмихваха.

– Тайната е в огнения камък! – каза младият мъж и ѝ подаде едно парче. – Когато го удариш с кремък, се получава устойчива и силна искра, която можеш да превърнеш в пламък, стига да имаш суха прахан под ръка. Ей сега ще ти покажа как става.

Той загреба шепа прахан, смесвайки я с изсушените треви и настърганата дървесна кора, а Първата стана от мястото си и се разположи на пода точно пред огнището. Предпочиташе да седи на по-високи места, защото беше по-лесно да става, ала това не означаваше, че не можеше да седне на земята, ако се налагаше. В момента случаят бе точно такъв. Джондалар ѝ показа как се прави, след което ѝ даде камъните. Тя направи няколко безрезултатни опита, като се мръщеше все повече при

всеки следващ неуспех.

– Не се притеснявай, ще разбереш – окуражи я Мартона. – Айла, защо не ѝ покажеш?

Русокосата жена взе кремъка и железния пирит и веднага произведе искра, която възпламени праханта и изсушените треви. Тя показа на зеландони положението на ръцете си, след което загаси пламъчето и ѝ подаде отново камъните.

Дебелата жена ги пое и тъкмо понечи да ги удари, когато Айла я спря и промени позицията на дланите ѝ. Първата опита отново и успя да произведе искра, която падна близо до праханта, но не можа да я възпламени. Удари ги пак и този път искрата намери праханта. Оттук натък всичко беше лесно. Тя приближи връзката изсушени треви до лицето си, духна ги и искрата засия в червено. Щом духна повторно, тя се превърна в трепкащо пламъче, а когато потрети, настърганата дървесина се възпламени и огънят обхвана както по-малките парчета дърво, така и по-големите. Едва тогава дони се усмихна и седна на мястото си, доволна от постигнатото.

Другите също се усмихваха и веднага започнаха да я обсипват с поздравления.

– Бързо се научи! – възкликна Фолара.

– Знаех си, че ще се справиш – каза Джондалар.

– Нали ти казах, че ще разбереш – засмя се Мартона.

– Браво! – бе най-лаконичен Уиламар.

– А сега опитай отново – рече Айла, а Мартона допълни:

– Да, това е добра идея!

Първата сред служителките на Майката послушно направи това, което ѝ казаха. Тя запали огън за втори път, ала при третия опит се затрудни и се наложи Айла да ѝ покаже как да удари камъните под различен ъгъл. След като запали успешно огън три пъти подред, тя се изправи, върна се на старото си място, разположи се отново върху възглавничките и погледна към Айла.

– Ще се упражнявам вкъщи – усмихна се тя. – Първия път, когато го правя пред хората, искам да съм абсолютно сигурна в себе си. Ще ми кажеш ли къде се научи да правиш това?

Русокосата жена ѝ разказа как бе взела разсеяно един камък от скалистия склон на долината, където се бе установила, за да си направи нов инструмент, с който да замени счупения. След като ударила с него обаче, зърнала искрата и едва забележимата струйка дим, и тъй като огънят ѝ бил изгаснал, решила да пробва дали ще успее да го запали по този

начин. За голяма нейна изненада успяла.

– Вярно ли е, че наоколо има от тези огнени камъни? – попита дони.

– Да – отвърна развълнувано Джондалар. – Ние събрахме всички, които намерихме в долината на Айла, като се надяхахме, че ще открием и други по време на пътешествието ни. Това не стана, ала веднъж Айла спря да пие от един малък ручей в Гористата долина и намери няколко там. Не бяха много, но съм сигурен, че там, където има малко, ще се намерят и повече.

– Звучи логично – каза зеландони. – Надявам се да си прав.

– Ще бъдат изключително ценни за търгуване – изтъкна Уиламар.

Зеландони се намръщи. Мислеше си колко по-въздействащи биха станали церемониите ѝ с помощта на тези камъни, ала това означаваше да ги държи в тайна от другите, което едва ли бе възможно.

– Навярно си прав, търговецо, но не съвсем – каза тя.

– Бих предпочела да ги запазим в тайна – поне на първо време.

– Защо? – попита Айла.

– Могат да се окажат доста полезни за някои церемонии – рече Първата.

Изведнъж Айла си спомни онзи момент, когато Талут бе свикал събор, за да обяви осиновяването ѝ от мамутоите. За голяма изненада и на Талут, и на Тюли – братът и сестрата предводители на Лъвския бивак – един човек бе възразил. Едва когато направиха импровизирана, но въздействаща демонстрация на паленето на огън с кремък, обещавайки му да го посветят в тази тайна, Фребек отстъпи.

– Права си – въздъхна русокосата жена.

– Кога ще мога да кажа на приятелите си? – попита Фолара. – Майка ме накара да обеща, че няма да казвам на никого, ала страшно искам да им покажа!

– Майка ти е постъпила мъдро – рече зеландони. – Обещавам, че ще имаш възможност да им покажеш, но трябва да проявиш малко търпение. Това е твърде важно и трябва да се поднесе внимателно на хората, затова ще бъде най-добре да изчакаш. Ще можеш ли?

– Естествено – вдигна рамене момичето. – Как мога да ти откажа, зеландони?

– Имам чувството, че за тези няколко дни, откакто пристигнаха, имаше повече церемонии и събори, отколкото през цялата изминала зима – изтъкна Солабан.

– Пролева ме помоли да помогна и добре знаеш, че няма да ѝ откажа – обясни Рамара, – както и ти не би отказал на Джохаран. Джарадал все си играе с Робенан и нямам нищо против да ги наглеждам.

– След ден-два тръгваме за Летния събор – каза мъжът ѝ. – Тази работа не може ли да почака, докато стигнем дотам?

Той бе разпилял сума ти неща на пода на жилището им и тъкмо се мъчеше да реши какво да вземе със себе си. Бе отлагал приготвянията за събора до последния момент и сега искаше да подреди спокойно багажа си, без да го смущават играещи си наоколо дечурлига.

– Мисля, че по някакъв начин е свързано с бракосъчетанието им – каза Рамара.

Тя се замисли за нейните собствени брачни обреди и се загледа в тъмнокосия си съпруг. Той имаше най-тъмната коса в Деветата пещера и когато го видя за пръв път, хареса контраста с нейния блед тен и руси коси. Косата на Солабан бе почти черна, макар че очите му бяха сини, а кожата му беше толкова светла, че често изгаряше на слънцето, особено в началото на летния сезон. Също така си бе помислила, че той е най-хубавият мъж в пещерата – дори и в сравнение с Джондалар. Когато беше по-млада, също като повечето жени и тя бе хлътнала по русия красавец с необикновените сини очи, ала научи какво е любов едва когато срещна Солабан. Джондалар не изглеждаше толкова привлекателен след завръщането си – може би защото отдаваше цялото си внимание на Айла, – а и русокосата чужденка ѝ ставаше все по-симпатична.

– Не могат ли да се оженят като всички останали? – попита намръщено Солабан.

– Ами те просто не са като всички останали – усмихна се жената. – Джондалар се върна от продължително пътешествие, от което никой не очакваше да се завърне, а Айла даже не е зеландонийка. Ала доколкото подочух – заговори съзаклятнически Рамара, – много искала да стане.

– Когато се омъжи за него, ще стане същата като зеландонийките – изсумтя Солабан. – Защо трябва да се провежда тази церемония по приобщаването?

– Не е същото – поклати глава жената. – Добре знаеш, че бракосъчетанието няма да я направи зеландонийка. Тя ще бъде „Айла от мамутоите, омъжена за Джондалар от зеландониите“. Където и да я представят, всички ще я гледат като чужденка.

– То, стига само да си отвори устата и веднага се разбира, че е чужденка – въздъхна мъжът. – Дори и да стане зеландонийка, това няма да се промени.

– Напротив – възрази Рамара. – Може да говори като чужденка, но когато хората я срещат, ще знаят, че вече е зеландонийка.

Тя се загледа в сечивата, оръжията и дрехите, покрили всяка плоска повърхност. Познаваше съпруга си и разбираше истинската причина за раздразнението му, а тя нямаше нищо общо с Айла и Джондалар. Ето защо се усмихна и рече:

– Ако не вали, ще заведе децата до долината на Горската река, за да се порадват на конете. Всички малчугани харесват това. Не им се удава често възможност да видят животни толкова отблизо.

Солабан се намръщи още повече:

– Това означава ли, че ще трябва да останат тук?

– Не мисля така – отвърна му Рамара. – Възнамерявах да отида до другия край на заслона, където всички са заети с готвене и приготвяния, и да помогна на майките, като наглеждам децата им. Момчетата могат да си поиграят с други хлапета на тяхната възраст. Пролева ме помоли да се грижа за Джарадал и не искам да я разочаровам. Освен това знаеш колко трябва да внимава човек с децата, особено когато са на възрастта на Робенан. Тепърва започват да стават независими и им се присква да направят нещо съвсем сами. – Жената видя как намръщената физиономия на мъжа ѝ постепенно се разведрява. – Гледай обаче да свършиш преди церемонията, защото след това ще се върна с децата.

Солабан погледна първо към многобройните вещи, разпилени по земята, след което към множеството изделия от кост, рога и мамутски бивни, наредени по лавиците, и поклати глава. Не знаеше какво точно да вземе със себе си, но това се повтаряше всяка година.

– Добре – каза накрая. – Ще гледам да подреда всичко по най-бързия начин, за да реша какво да взема за Летния събор за мен и какво ще занеса за търгуване. – Освен, че беше един от най-близките помощници на Джохаран, Солабан бе изключителен майстор на дръжки за различни сечива, особено за ножове.

– Мисля, че всички вече са тук – каза Пролева. – И спря да вали.

Джохаран кимна, излезе изпод навеса, който ги пазеше от дъжда, и застана на платформата в далечния край на заслона. Той се загледа в хората, които се бяха струпали наоколо, след което се усмихна на Айла.

Русокосата жена отвърна на усмивката му, но се чувстваше доста напрегната. Тя погледна към Джондалар, който наблюдаваше как множеството се скупчва около високия камък.

– Не бяхме ли тук неотдавна? – заяви Джохаран с иронична усмивка. – Когато ви я представих за пръв път, не знаехме много за Айла,

освен че е пътувала дотук с брат ми Джондалар и води със себе си животни, които ѝ се подчиняват. Ала ето, че за краткото време, откакто е тук, научихме много за Айла от мамутоите.

– Навярно всеки от вас е очаквал, че Джондалар възнамерява да се ожени за жената, която доведе със себе си, и това се оказа самата истина. Те ще се присъединят към нас на първите брачни церемонии по време на Летния събор, а след като се бракосъчетаят, ще заживеят с нас в Деветата пещера, за което ги приветствам.

Сред множеството се разнесоха одобрителни възгласи.

– Но Айла не е зеландонийка – продължи Джохаран. – Когато един зеландониец се жени за някого, който не принадлежи към нас, обикновено това се съпровожда от редица обичаи и преговори между нас и неговия народ. В случая с Айла обаче мамутоите живеят толкова далеч, че трябва да пътуваме повече от година, за да се срещнем с тях, а да си кажа правичката, вече съм прекалено възрастен, за да предприемам подобни пътешествия.

Голяма част от хората се засмяха при тези думи и множеството видимо се оживи.

– Одъртя, Джохаран, а, старче? – извика един млад мъж от тълпата.

– Почакай да натрупаш годинки като мен – подвикна един беловлас старец. – Тогава ще разбереш какво е старост.

Джохаран изчака хората да се успокоят, преди да продължи:

– След като двамата се бракосъчетаят, повечето хора ще започнат да я възприемат като Айла от Деветата пещера на зеландониите, ала Джондалар предложи Деветата пещера да я приеме като зеландонийка преди брачните обреди. С други думи, той иска да я осиновим. Това ще улесни брачните церемонии и ще ги направи по-малко смущаващи, защото няма да се налага да молим всеки от присъстващите на Летния събор за разрешение това бракосъчетание да бъде осъществено.

– Тя какво иска? – провикна се една жена.

Всички погледи мигом се насочиха към нея. Айла преглътна тежко, след което, напрягайки се да произнесе правилно всяка дума, рече:

– Повече от всичко на света искам да бъда зеландонийка и да се омъжа за Джондалар.

Въпреки усилията си обаче тя не можа да предотврати необичайното звучене на думите и никой от тези, които я чуха, не би могъл да не си даде сметка за чуждия ѝ произход; ала това простичко изявление, изречено с такава чистосърдечност и убеденост, веднага спечели сърцата на повечето от присъстващите.

– Тя е изминала дълъг път, за да дойде тук – извика някакъв мъж.

– Заслужава да бъде зеландонийка! – изтъкна една жена.

– Какво е положението й? – провикна се Ларамар.

– Ще има същото положение като Джондалар – веднага отвърна Мартона. Очакваше този мъж да започне да създава проблеми и вече бе подготвена.

– Джондалар има високо положение в Деветата пещера, защото ти си му майка – изрече на висок глас производителят на барма, – но ние не знаем нищичко за нея, освен това, че е била отгледана от плоскоглавци!

– Айла е била осиновена от високопоставения Мамут, който е нещо като техния зеландони – обясни Мартона. – Щяла е да бъде осиновена от вожда, ала Мамут е поискал той да я осинови.

– Защо всеки път има някой, който е против? – обърна се Айла към Джондалар на езика на мамутоите. – Пак ли ще трябва да палим огън с огнения камък, за да го склоним, както беше с Фребек в Лъвския бивак?

– Фребек беше свестен човек – измърмори Джондалар. – Докато Ларамар не ми изглежда такъв.

– Това го казва тя – изтъкна Ларамар. – Откъде да знаем, че не лъже?

– Защото и синът ми е бил там и потвърждава думите й – отвърна Мартона. – Нашият вожд – Джохаран – не подлага това на съмнение.

– Джохаран е част от семейството ви – изсумтя производителят на барма. – Естествено, че няма да се съмнява – нали е брат на Джондалар! Тя ще стане част от семейството ви и затова всички вие искате да има високо положение.

– Не мога да разбера защо си толкова зле настроен към Айла, Ларамар – чу се някакъв глас от другия край на тълпата. Хората се обърнаха и бяха изненадани да видят Стелона. – Ако не беше тя, най-малката дъщеря на жена ти щеше да умре от глад. Ти не ни каза, че Тремеда се е разболяла и е изгубила млякото си, нито пък че Ланога се опитва да храни бебето с мачкани корени. Айла беше тази, която ни уведоми, и се съмнявам, че изобщо си знаел за това. Зеландонийките не могат да оставят едно зеландонийско дете да умре от глад. Благодарение на Айла няколко майки се събрахме и започнахме да кърмим Лорала, като състоянието й се подобрява с всеки изминал ден. Аз съм готова да подкрепя Айла, ако тя има нужда от помощта ми, защото е жена, с която зеландонийците биха се гордели!

Няколко други жени също заговориха, защитавайки чужденката –

всяка от тях държеше бебе в ръцете си. Историята за Айла и бебето на Тремеда започна бързо да се разпространява сред тълпата, но не всеки разбираше истинския характер на „болестта“ на Тремеда. Това обаче нямаше чак такова значение – важното беше, че млякото ѝ бе секнало и че бебето отново получаваше майчина кърма.

– Имаш ли други възражения, Ларамар? – попита Джохаран. Мъжът поклати глава и отстъпи назад. – Има ли някои възражения против приобщаването на Айла към Деветата пещера на зеландониите? – Чу се недоволен ропот, ала никой не се осмели да заговори на всеослушание. Джохаран се наведе и подаде ръка на русокосата жена, помагайки ѝ да се качи при него, след което отново се обърна към хората: – Тъй като неколцина от нас изявиха желанието си да я подкрепят и няма никакви възражения, нека ви представя Айла от Деветата пещера на зеландониите, бивш член на Лъвския бивак на мамутоите, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от Духа на Пещерния лъв, закриляна от Пещерната мечка, приятел на конете Уини и Рейсър и на четириногия ловец Вълчо. – Вождът бе говорил с Джондалар, за да се увери, че е запомнил правилно всичките ѝ имена и връзки. – И която скоро ще се омъжи за Джондалар – добави Джохаран, – Сега хайде да пируваме!

Двамата слязоха от Говорещия камък и докато вървяха към отреденото за гощавка място, хората непрекъснато ги спираха, представяха се и отрупваха Айла с поздравленията си.

Обаче имаше един човек, който нямаше никакво желание да я поздравява. Ларамар не се смущаваше лесно, ала сега набързо му бяха затворили устата и това никак не му харесваше. Преди да напусне множеството, той хвърли на Айла поглед, изпълнен с толкова злоба и неприязън, че тя изтръпна. Мъжът не знаеше, че зеландони също го видя. Когато стигнаха до мястото, където се поднасяше храната, забелязаха, че бармата на Ларамар също се предлага, ала този, който я наливаше, беше най-големият син на съпругата му – Бологан.

Хората тъкмо започнаха да се хранят, когато отново заваля. Повечето се разположиха под скалния навес, за да се насладят необезпокоявани от дъжда на гощавката, а други седнаха на каменните блокове и пъновете, специално донесени тук за такива случаи. Зеландони настигна Айла, която вървеше към семейството на Джондалар, и я потупа по рамото.

– Боя се, че си създаде враг в лицето на Ларамар – рече тя.

– Съжалявам за това – отвърна русокосата жена. – Не исках да му създавам неприятности.

– Ти не си му създала неприятности – заяви Първата. – Той се опитваше да ти създаде проблеми и да унижи Мартона и семейството ѝ, ала вместо това сам се изложи. Опасявам се обаче, че ще се опита да обвини теб за това.

– Защо му е притрябвало да унижава Мартона? – попита Айла.

– Защото той е най-ниско поставеният член на Деветата пещера на зеландониите, а тя и Джохаран са тези с най-високо положение – обясни дони. – Предния ден Ларамар успя да я уличи в грешка, което е доста трудно, както сама знаеш. Навярно това му е създало временна илюзия за превъзходство и това толкова му е харесало, че е решил да опита отново.

Русокосата жена се намръщи.

– Мисля, че е искал да засегне не само Мартона – въздъхна тя. – Аз също направих грешка онзи ден.

– Какво искаш да кажеш? – свъси вежди зеландони.

– Когато отидох в жилището му, за да покажа на Ланога как да приготвя храна за бебето и да го къпе, Ларамар се прибра – заразказва годелицата на Джондалар. – Сигурна съм, че изобщо не е знаел за пресъхването на млякото на жена му, нито пък за нараняванията на Бологан. Това ме ядоса; аз изобщо не го харесвам. Вълчо беше с мен и щом Ларамар го видя, се изплаши. Той се опита да прикрие страха си, а аз изведнъж се почувствах като водач на вълча глутница, който иска да постави някой ниско поставен вълк на мястото му. Знаех си, че не бива да го правя – така само го настроих още повече срещу мен.

– Така ли правят водачите на глутниците? – учуди се Първата. – Поставят ниско поставените вълци на мястото им? Откъде знаеш?

– Преди да се науча да ходя на лов за дивеч, се научих да ходя на лов за хищници – каза Айла. – Прекарвах цели дни в наблюдение на привичките им. Ето защо Вълчо може да живее сред хората. Вълчите навици не са много по-различни от нашите.

– Удивително! – възкликна Първата. – Опасявам се, че си права. Накарала си го да се почувства зле, макар че вината не е само твоя. На погребението ти бе сред най-високопоставените жители на Деветата пещера, където според мен ти беше мястото; Мартона също е на моето мнение. А Ларамар искаше да бъдеш там, където според него ти беше мястото – или казано с други думи, зад него. До известна степен и той бе прав.

Русокосата жена я изгледа въпросително и Първата продължи:

– На погребение всички членове на Пещерата вървят пред гостите.

Ти обаче не си нито гост, нито посетител. Сложихме те сред зеландони, защото си знахарка, а те винаги вървят най-отпред. После ти беше с Джондалар и неговото семейство, където, както всички вече ще се съгласят, също принадлежиш. На погребението Ларамар повдигна този въпрос пред Мартона и я хвана неподготвена, в резултат на което се е почувствал победител. После, без дори да го съзнаваш, ти си го поставила на мястото му. Навярно се е надявал да ви го върне на двете чрез Мартона, но явно я е подценил.

– Ето те и теб – каза Джондалар. – Тъкмо си говорехме за Ларамар.

– Както и ние – усмихна се Айла, ала се съмняваше, че техният разговор е достигнал до същите прозрения. Отчасти заради това, което бе сторила, отчасти поради обстоятелства, за които не знаеше, си бе създа-
ла враг. „Поредният“, помисли си с горчивина. Не бе искала да засегне никой от народа на Джондалар, ала ето че за краткия период, откакто беше тук, бе настроила двама души срещу себе си. Ларамар и Марона. Внезапно Айла си даде сметка, че не бе виждала бившата годеница на Джондалар от доста време и се запита къде ли можеше да е.

ДВАЙСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

Още щом се върнеха от Летния събор на зеландониите, жителите на Деветата пещера се подготвиха за следващото пътуване, ала с приближаването на уреченото време нетърпението растеше и приготовленията ставаха все по-трескави. Освен че се решаваше какво да се вземе и какво не, през тези последни дни те затваряха жилищата си с ясното съзнание, че заминават за дълго и няма да се върнат, преди да задухат студените ветрове.

Малцина бяха тези, които оставаха по една или друга причина – временна или по-сериозна болест, довършване на нещо вече започнато или очакване завръщането на някой близък човек след дълго пътешествие. Други се връщаха по някое време, ала повечето отсъстваха през целия сезон. Някои оставаха близо до мястото, избрано за провеждане на Летния събор, но мнозина пътуваха до различни места, водени от най-различни съображения.

Провеждаха се ловни експедиции, пътувания за събиране на различни реколти, временни лагери за срещи с другите зеландонийци, както и посещения на съседни племена. Това не се струваше достатъчно на някои млади хора и те се отправяха на пътешествия. Завръщането на Джондалар например щеше да насърчи тези, които обмисляха дали да се отправят на пътешествие – те бяха заплениени от откритията и изобретенията, донесени от русия красавец, красивата му, екзотична жена и вълнуващите му разкази за далечни земи и народи. От друга страна, доста майки, които знаеха, че братът на Джондалар е загинал по време на пътешествието им, нямаше да приемат с радост пътешествията на децата си и щяха да обвинят Джондалар, защото бе изкушил младежите да тръгнат по неговия път.

Вечерта преди да отпътуват, в Деветата пещера цареше кипеж и вълнение. Всеки път, когато Айла се замислеше за Летния събор, където тя и Джондалар щяха да бъдат бракосъчетани, не можеше да повярва, че това наистина ще се случи. Понякога се будеше със страха, че ще отвори очи и всичко ще се окаже само един прекрасен сън, а тя самата ще лежи в малката пещера в самотната долина. Често си мислеше за Иза и страшно ѝ се искаше жената, която смяташе за майка, да знае, че съвсем скоро ще се омъжи и че най-накрая е намерила своя народ – или поне тези, които бе избрала за свой народ.

Айла отдавна се бе примирила с обстоятелството, че никога няма да се срещне с хората, при които беше родена, нито пък щеше да разбере кои са те. Когато живя с Клана, искаше да бъде част от него – да бъде жена от Клана. Ала когато най-накрая разбра, че не е от Клана и никога няма да бъде, единственото разграничение, което имаше значение, бе, че принадлежи към другите, като в съзнанието си се родееше с всички тях. Тя бе щастлива да стане част от мамутоите – хората, които я бяха осиновили, и щеше да е доволна да принадлежи и на шарамудоите – хората, които бяха помолили нея и Джондалар да останат и да заживеят при тях. Сега искаше да стане част от зеландониите само защото това беше народът на любимия ѝ, а не защото бяха по-добри или по-различни от останалите други.

По време на дългата зима, когато повечето хора оставаха близо до Деветата пещера, мнозина от тях прекарваха времето си в изработване на дарове, с които да зарадват онези, които ще видят отново на следващия Летен събор. Когато чу хората да говорят за тези дарове, Айла реши също да приготви свои. Въпреки че нямаше много време, за да поработи над тях, тя приготви малки подаръчета, с които да дари онези хора, които са били добри към нея и за които знаеше, че са приготвили нещичко за нея и Джондалар по случай брачната им церемония. Айла бе приготвила и изненада за възлюбения си. Носеше я със себе си от Летния събор на мамутоите и бе успяла да я опази въпреки всички опасности и трудности, съпътствали ги по време на пътешествието им.

Джондалар също бе приготвил изненада. Той бе обсъдил с Джохаран кое място би било най-подходящо за бъдещия му дом с Айла в Деветата пещера на зеландониите и искаше жилището да бъде готово при завръщането им през есента. Ето защо се бе заел да уреди този въпрос. Беше говорил с майсторите на външни прегради, с тези, които бяха най-добри в изграждането на ниски каменни зидове, със специалистите по каменни настилки и с онези, които правеха вътрешните прегради – общо взето, с всички хора, от които зависеше създаването на жилище.

Естествено, това бе съпроводено с доста сложна мрежа от сделки, услуги и пазарлъци. Джондалар се съгласи да размени някои добри каменни ножове за прясно одрани кожи от зубър и едър елен. Остриетата на ножовете щяха да бъдат издялкани от него, а дръжките им – изработени от Солабан, от чието майсторство Джондалар се възхищаваше. В замяна на дръжките светлокосият красавец щеше да му даде няколко резци – изработени от кремък сечива, наподобяващи длета, от каквито съпругът на Рамара имаше особена нужда. След продължителни

разговори, съпроводени от рисунки с въглен по брезова кора, накрая всеки успя да разбере какво точно иска другият.

Част от кожите, с които Джондалар се бе сдобил, щяха да послужат за кожените прегради, които му трябваша за жилището, а останалите щяха да бъдат дадени на Шевола – майстора на кожените прегради, като компенсация за вложеното време и усилия. Освен това синеокият мъж му бе обещал да го дари и с няколко ножа за рязане на кожи, стъргалници за кожа и инструменти за рязане на дърво.

Джондалар бе сключил подобни споразумения и с художника Джонокол, ученика на зеландони, който трябваше да изрисува стените съобразно идеите си за вътрешна украса на жилището. Той щеше да изобрази както характерните за зеландонийските домове животни и ключови символи, така и някои поръчани от Джондалар мотиви. Художникът също искаше няколко специални инструмента; отдавна мечтаеше да извае нещо по-изящно от варовик, ала му липсваше подходящо сечиво. Резците и кремъчните оръдия не му вършеха работа, ето защо имаше нужда от опитен и сръчен каменоделец, който да изработи по-фини сечива.

След като материалите и различните компоненти бяха готови, самото построяване на жилището щеше да отнеме сравнително малко време. Джондалар вече бе убедил неколцина свои приятели и роднини да се върнат по някое време от Летния събор – без Айла естествено, за да му помогнат да го издигне. Всеки път, когато си представяше колко щастлива ще е възлюбената му, щом се върнеха есента и тя зърнеше общия им дом, на устните му разцъфваше усмивка.

Преговорите за жилището му отнеха няколко дълги следобеда, през които Джондалар непрестанно бе нашрек Айла да не разбере нещо. Първия път, когато русокосата жена бе чула хора да търгуват, тя не бе разбрала за какво става дума и цветистата, изпълнена със злословия размяна на реплики я бе стреснала не на шега. Пазарлъкът се водеше между Пролева и Салова, жената на Рушемар, която майстореше кошници. Айла си бе помислила, че двете са страшно ядосани една на друга, и веднага бе отишла да доведе Джондалар с надеждата, че ще усмири двете жени.

– Казваш, че Пролева и Салова се карат? – повдигна вежди синеокият красавец. – Какво казват?

– Пролева каза, че кошниците на Салова са грозни и лошо изработени, ала това не е вярно – започна да обяснява Айла. – Кошниците ѝ са хубави и Пролева не може да мисли другояче, защото съм виждала няколко в нейния дом. Защо трябва да говори такива неща? Не можеш ли

да направиш нещо, за да ги спреш?

Джондалар прекрасно разбираше за какво става дума и трябваше да положи неимоверни усилия, за да потисне усмивката си. Накрая обаче не издържа и се засмя гръмко:

– Ох, Айла, Айла! Те не се карат, а точно обратното – забавляват се! Пролева иска няколко от кошниците на Салова и прави точно това, което се прави в подобни случаи. Ще видиш, че съвсем скоро двете ще постигнат съгласие и ще бъдат доволни. Това се нарича пазарлък и аз не мога да ги спра. Ако го сторя, ще им разваля забавлението. Защо не се върнеш и не ги погледаш? Сама ще видиш, че съвсем скоро ще започнат да се усмихват една на друга и всяка ще си мисли, че е направила много добра сделка.

– Сигурен ли си, Джондалар? – съмняваше се Айла. – И двете ми изглеждат толкова ядосани.

Русокосата жена не можеше да повярва, че Пролева ще иска кошниците на Салова точно по този начин, ала реши да послуша годеника си. Тя се върна при спорещите жени, седна недалеч от тях и се заслуша. Щом хората на Джондалар уреждаха по този начин нещата си, и тя искаше да може да се пазари. След малко забеляза, че и други следят словесната престрелка, усмихвайки се и кимайки един на друг. Скоро разбра, че двете жени наистина не се караха, но се съмняваше, че някога ще може да каже такива ужасни неща за нещо, което смята за красиво. Чужденката поклати изумено глава. Какво странно поведение!

Когато пазарлъкът приключи, тя отиде да намери Джондалар.

– Защо хората казват такива отвратителни работи, когато не ги мислят? – запита тя. – Не съм сигурна, че някога изобщо ще се науча да „се пазаря“ така.

– Айла, и Пролева, и Салова знаят, че другата няма предвид това, което казва – търпеливо започна да обяснява Джондалар. – Те просто играят, а това са правилата. И докато всяка от тях съзнава, че всичко е игра, няма никакъв проблем.

Русокосата жена се замисли над тези думи. „Тук има нещо повече от това, което се вижда на пръв поглед“ – каза си тя, ала не можеше да определи точно какво.

В нощта преди да потеглят, след като всички вързопи бяха опаковани, палатките – приготвени и поправени, а принадлежностите за пътуването – наредени така, че да са им под ръка, всички в дома на Мартона бяха толкова превъзбудени, че никой не искаше да си ляга. Проведа се отби заедно с Джарадал, за да провери дали някой има нужда от

помощта ѝ, и Мартона ги покани да влязат за малко, а Айла веднага им приготви ароматен чай. Когато на кожената завеска се похлопа за втори път, Фолара въведе Джохаран и зеландони. И двамата бяха дошли с предложения и въпроси, ето защо Айла прибави още вода и билки към чая, докато гостите се разполагаха.

– Палатките за пътуването нуждаеха ли се от поправка? – попита Пролева.

– Не много – махна с ръка Мартона. – Айла помогна на Фолара с дърпачката си за конци и двете свършиха много добра работа.

Палатките за пътуването, които трябваше да бъдат издигани всяка вечер, бяха достатъчно големи, за да поберат няколко души. Семейната палатка на Мартона трябваше да приюти всички тях – Мартона, Уиламар и Фолара; Джохаран, Пролева и Джарадал; Джондалар и Айла. Русокосата жена се зарадва, когато разбра, че и зеландони ще пътува заедно с тях; тя възприемаше Първата като член на семейството – нещо като достолепна леля, останала без съпруг. Палатката щеше да има още един обитател – четириногия ловец Вълчо, а двата, коня щяха да пасат недалеч.

– Имаште ли проблеми със стълбовете за палатката? – попита Джохаран.

– Строших една брадва, докато ги насека – изсумтя Уиламар.

– Ще можеш ли да я поправиш? – поинтересува се Джохаран.

Въпреки че бяха наскелни достатъчно стълбове за палатката, щяха да имат нужда от дърва за огрев и на отиване, и на връщане от Летния събор.

– На парчета е – вдигна рамене Уиламар. – Вече за нищо не става.

– Самият кремък беше лош – добави Джондалар. – Целият бе прояден от малки каналчета.

– Джондалар ми направи нова брадва и наостри старите – заяви гордо Уиламар. – Добре, че се върна.

– И сега навсякъде се търкалят парченца кремък и трябва да внимаваме да не ги настъпим – рече Мартона. Айла забеляза усмивката ѝ и разбра, че жената се шегува. Тя също се радваше, че синът ѝ се е върнал. – Трябва да отбележа, че сега Джондалар е почистил всичко, за разлика от младежките си години. Не съм видяла нито едно камъче, макар че, като се замисля, това може да се дължи и на влошеното ми зрение.

– Чаят е готов – обади Айла. – Всички ли имат чаши?

– Джарадал няма – отвърна Пролева и се обърна към сина си. – Помни, че винаги трябва да носиш чашата си, Джарадал!

– Защо да я нося? – усмихна се момчето. – Баба пази една чаша, която е само за мен!

– Прав е – потвърди Мартона. – Помниш ли къде е, Джарадал?

– Да, Тона – отвърна детето, скочи от мястото си и отиде до ниската лавица, откъдето взе малка чаша, издълбана от дърво. – Ето я! – обяви на всеослушание и я вдигна високо, с което накара всички присъстващи да се усмихнат.

Докато се занимаваше с чая, Айла забеляза, че Вълчо е напуснал обичайното си място до входа и се умилкваше около момчето, вирнал високо опашката си. Джарадал изпи чая си още докато беше горещ, след което каза, че отива да си играе с Вълчо. Щом вълкът видя, че хлапето се приближава към него, заскимтя възторжено, сложи предните си лапи върху раменете на Джарадал и започна да ближе лицето му. Айла се усмихна. Момчето ѝ напомняше толкова много за нейния собствен син Дърк, когото едва ли щеше да види отново.

– Чаят е прекрасен, Айла – рече зеландони, изтръгвайки я от мислите ѝ. – Подсладила си го с коренчета от женско биле, нали?

Русокосата жена се усмихна:

– Да. Действат успокояващо на стомаха. Всички са толкова развълнувани от предстоящото заминаване, че си казах защо да не направя нещо успокояващо.

– И има страхотен вкус – продължи Първата, след което се замисли за момент и продължи: – Хрумна ми нещо. Така и така всички сме тук – защо не покажеш на Джохаран и Пролева как палиш огън? Зная, че ви бях помолила още да не казвате на другите, ала нали и бездруго ще пътуваме заедно и те ще видят как го правим.

Братът на Джондалар и съпругата му изгледаха учудено останалите, след което се спогледаха недоумяващо.

– Да загася ли огъня? – усмихна се Фолара.

– Да, защо не – отвърна Първата. – Така е по-впечатляващо, когато човек го вижда за пръв път.

– Не разбирам – каза Джохаран. – За какво говорите?

– Айла откри нов начин да палим огън – обясни Джондалар, – ала вместо да ви обяснявам, по-добре самата тя да ви покаже.

– Защо не им покажеш ти, Джондалар? – усмихна се любимата му.

Синеокият мъж въздъхна театрално и помоли брат си и Пролева да се приближат към огнището за готвене. След като Фолара загаси огъня, а Мартона се погрижи за останалите лампи в помещението, Джондалар взе огнения камък и кремъка и само след миг под дланите му грейна

трепкащо пламъче. То бързо се разгоря и оранжево червените му езици лумнаха нагоре, подхранени от праханта и настърганата дървесина.

– Как направи това? – попита вождът. – Никога не съм виждал нещо подобно.

Брат му вдигна огнения камък.

– Айла откри магията в тези камъни – обясни той. – Възнамерявах да ти кажа за тях, ала се случиха толкова много неща, че все не намирах време. Съвсем скоро показахме на зеландони, а малко преди това – на Мартона, Уиламар и Фолара.

– Да не искаш да кажеш, че всеки може да прави това? – попита Пролева.

– Да, с малко упражнения всеки може да се научи – потвърди Мартона.

– Нека ви покажа как става – рече Джондалар и обясни нагледно как ставаше получаването на искрата. Джохаран и Пролева бяха изумени.

– Единият от тези камъни е кремък, ами другият? – поинтересува се жената на вожда. – Къде го намерихте?

– Айла го нарича „огнен камък“ – каза Джондалар и разказа как русокосата жена бе открила възможностите му. – Търсехме усилено, но не видяхме нито един по време на обратния път. Тъкмо си мислех, че сигурно се срещат само на изток, когато Айла откри няколко недалеч от тук. А там, където има няколко, трябва да има и повече. Засега имаме достатъчно за всички нас, ала могат да се използват като ценни дарове, а Уиламар смята, че ще бъдат много ценни за търгуване и размяна.

– Джондалар, мисля, че двамата с теб трябва да си поговорим на дълго и нашироко – усмихна се Джохаран. – Чудя се колко ли още неща не си ми казал. Отправяш се на пътешествие и се връщаш с коне, които ви носят на гърбовете си, с вълк, който позволява на децата да дърпат козината му, с изключително мощни метателни оръжия, с магически камъни, които тутакси запалват огън, с истории за интелигентни плоскоглавци и с красива жена, която знае езика им и е научила знахарството от тях. Сигурен ли си, че няма още нещо, което си забравил да ми кажеш?

Синеокият красавец се усмихна кисело.

– В момента не мога да се сетя – почеса се той по главата. – Когато изредиш всичко накуп, наистина ми звучи малко невероятно.

– Малко невероятно?! Чуйте го само! – възкликна брат му. – Джондалар, имам чувството, че за твоето „малко невероятно“ пътешествие ще се говори в продължение на много години!

– Наистина има доста истории за разказване – призна Уиламар.

– За всичко си виновен ти, Уиламар – заяви ухилено Джондалар, след което погледна към брат си. – Не си ли спомняш колко пъти си стоял до късно и си слушал историите за неговите пътешествия и приключения, Джохаран? Винаги съм си мислел, че е много по-добър от повечето странстващи разказвачи. Показвала ли си на Джохаран подаръка, който ти донесе наскоро, майко? – обърна се той към Мартона.

– Не, Джохаран и Пролева още не са го видели – рече тя. – Ей-сегичка ще го донеса. – Тя отиде в спалнята и се върна с едно плоско, наподобяващо разперена длан парче от еленов рог. Подаде го на Джохаран и той видя, че върху него са издълбани изображенията на две незайни животни с вретеновидни тела и плавници, които приличаха на риби, но не бяха.

– Какви са тези животни? – обърна се той към Уиламар.

– Наричат ги тюлени – обясни възрастният мъж. – Живеят във водата, но дишат въздух и отиват на брега, за да родят малките си.

– Забележително – промълви Пролева.

– Нали? – усмихна се Мартона.

– Видяхме подобни животни по време на пътешествието ни – рече Джондалар. – Живеят във вътрешното море, което се намира на изток.

– Някои хора ги смятат за водни духове – добави Айла.

– Виждал съм създания, обитаващи Великите води на запада, за които казват, че са особени духове-помощници на Майката – каза Уиламар. – Те приличат още повече на риби в сравнение с тюлените. Раждат в морето, но хората, живеещи наблизо, разказват, че дишат въздух и кърмят малките си. Могат да стоят на повърхността на водата само върху краищата на опашките си – видях с очите си как го правят – и говорят свой собствен език. Хората, които живеят там, ги наричат делфини и някои даже твърдят, че могат да говорят езика им. Издаваха високи, писукащи звуци, за да ми покажат.

Всички се бяха заслушали с интерес.

– Тамошните жители знаят много предания и легенди за тях – продължи Уиламар, – Разказаха ми, че делфините помагали на хората по време на риболов, като подкарвали рибите право в мрежите им, и спасявали рибарите, чиито лодки се преобръщали далеч от брега – в противен случай несретниците щели да се удавят. Древните им легенди разказват, че едно време всички хора живеели в морето. После някои се върнали на сушата, а тези, които останали, се превърнали в делфини. Затова наричат тези чудни морски създания свои братовчеди, а тяхната зеландони

казва, че са дълбоко свързани с хората. Именно тя ми подари тази плочка. Те се отнасят към делфините със същата почит, с която боготворят и Великата майка. Всяко семейство има донии, но всеки носи или изображение на делфин със себе си, или някаква част от животното – било кост, било зъб. Смята се, че това носи голям късмет.

– И после казваш, че аз съм имал интересни истории за разказване, Уиламар – засмя се Джондалар. – Роба, която диша нашия въздух и стои изправена на края на опашката си във водата! Направо ми се прииска някой ден да тръгна на път заедно с теб!

– Защо не? – усмихна се въззрастният мъж. – Може би следващата година, когато отида за сол... Пътуването изобщо не е дълго, особено в сравнение с твоето пътешествие...

– Не каза ли, че вече не ти се пътува толкова, Джондалар? – каза Мартона. – Току-що се върна от безкрайното си пътешествие, постоя малко въщи и пак започна да мислиш за скитане. Да не си се пристрастил към пътуванията като Уиламар?

– Търговските експедиции не са като пътешествията – изтъкна синът ѝ, – и аз не съм готов за пътувания, като изключим Летния събор, но една година е доста време и ще видим...

Фолара и Джарадал, сгушени във Вълчо на леглото на Фолара, се опитваха да останат будни, защото не искаха да пропуснат нищо интересно. Ала топлото тяло на вълка помежду им, увлекателните истории и спокойните разговори им подеждяха унасящо и те неусетно заспаха.

Следващият ден беше сив, влажен и навъсен, ала летният дъжд не успя да охлади ентузиазма на хората от пещерата за предстоящото пътуване. Въпреки че бяха останали будни до късно през нощта, членовете на домакинството на Мартона станаха рано без никакви проблеми. Те хапнаха от храната, която бяха приготвили предната вечер, и довършиха последните приготовления за прехода. През това време дъждът намаля и слънцето се опита да пробие плътната завеса от облаци, ала натрупаната през нощта влага по листата и локвите правеха деня мъглив и хладен.

Всички, които щяха да тръгват, се събраха на предната тераса и потеглиха. Джохаран вървеше най-отпред и ги поведе на север – по каменния чардак в посока към Долината на Горската река. Групата беше голяма – много по-голяма, каза си Айла, от тази, потеглила от Лъвския бивак за Летния събор на мамутоите. Пак имаше много хора, които не познаваше добре, ала сега поне знаеше имената на повечето.

Русокосата жена бе любопитна кой път ще избере Джохаран. От сорошната си езда знаеше, че долината на десния бряг на реката – от

страната на Деветата пещера – е доста широка. Ако се насочеха нагоре по течението на криволичещата река – което означаваше да вървят в североизточна посока, трябваше да вървят по широката ивица между дърветата, израсли до самия речен бряг, и високия каменист склон. По-нататък обаче водата миеше скалистите подножия на възвишенията от другата страна – левия бряг, който всъщност се намиралше отдалеч, когато човек вървеше срещу течението. Айла се обърка. „Ляв бряг“ и „десен бряг“ бяха термини, с чиято помощ тя се ориентираше, когато вървеше по течението на конкретната река, докато сега се движеше в обратната посока.

Джондалар ѝ бе казал, че най-близкото поселище се намира само на няколко километра, но че ще се нуждаят от сал, за да стигнат дотам, ако искат да се движат близо до реката. Поради тази причина жителите на Деветата пещера обикновено вървяха по платото на възвишенията, когато искаха да посетят своите най-близки северни съседи.

Сега вождът свърна по една пътека, която минаваше точно през Долината на Горската река. Айла забеляза, че не следват маршрута, който двамата с Джондалар бяха поели, когато излязоха да пояздят. Ала ето, че вместо да пресече тясната долина с пресъхналото речно корито, Джохаран ги поведе по път, който бе успореден на реката, в резултат, на което излязоха на удобния за вървене десен бряг. Сетне пое наляво през гъсти треви и храсти и се заизкачваша по полегатия склон, а по-стръмните участъци преодоляваха на зигзаг. Айла не откъсваше поглед от Вълчо, който тичаше напред, воден от острото си обоняние. Тя разпозна повечето от растенията, край които минаваха, като се стараше да запомни къде растяха тези, които имаха целебни свойства. Над реката имаше много черни брези, отбеляза си тя, а кората на това дърво помагаше против помятане. Тук изобилстваше и от сладки тръстики, а те пък имаха точно обратното свойство – можеха да предизвикат изхвърляне на плода. Винаги беше полезно да знаеш къде растат върби – върбовата отвара лекуваше главоболие, болки в костите и други страдания. За голямо свое учудване забеляза и риган – той също лекуваше главоболието, беше идеален за чай, можеше да се използва като ароматна подправка за месо и дори премахваше коликите на бебетата. „Това може да ми потрябва по-късно, помисли си Айла. Дърк не страдаше толкова от колики, ала по принцип бебетата имат много чувствителни стомахчета.“

С приближаването на билото пътеката стана доста по-стръмна, ала щом достигнаха ветровитото плато, пътят отново стана лесен за всички. Айла се обърна и спря, за да изчака Джондалар, който се мъчеше с

Рейсър и теглената от него шейна-носилка на последните няколко метра от стръмния участък. Уни вече се беше изкачила на билото и пощипваше свежа тревица, докато ги чакаше. Русокосата жена се приближи до кобилата и провери товара, който животното носеше в двата големи коша от двете страни на гърба си, след което я погали по гривата и ѝ заговори успокояващо. Погледът ѝ се спря на дългата редица от хора – и млади, и стари, които се нижеха по тясната пътека, за да се насочи след това към реката, долината и невероятната панорама наоколо.

Високото плато предлагаше невероятна гледка към околния пейзаж. Дърветата край реката бяха забулени в мъгла, чиято бяла пелена постепенно се разсейваше и по сребристите води играеха слънчеви зайчета. В далечината обаче мъглата беше гъста и варовиковите възвишения бледнееха на фона на сиво-бялото небе.

Джондалар и Рейсър най-накрая се изкачиха на билото и поеха напред заедно с Айла, Уни и Вълчо. Русокосата жена бе невероятно щастлива от обстоятелството, че се намира сред любимите си същества, и не можеше да повярва, че съвсем скоро щеше да се омъжи за човека, който толкова силно обичаше. Спомняше си твърде добре чувствата, които изпитваше, когато се бяха отправили на подобно пътуване от Лъвския бивак. Тогава се измъчваше от мисълта, че всяка стъпка я приближава към неизбежната участ, от която се боеше. Беше се зарекла да се омъжи за един мъж, когото обичаше, и навярно щеше да бъде щастлива с него, ако не бе срещнала и обикнала Джондалар. Ала ето, че синеокият блондин се бе отчуждил от нея, явно вече не я обичаше и нямаше никакво съмнение, че Ранек не само беше влюбен в нея, но и я желаше с цялото си сърце.

Сега Айла не се измъчваше от подобни противоречиви чувства. Бе така преизпълнена с щастие, че беше сигурна, че то прелива и се просмуква във въздуха около нея, напоявайки земята, по която вървеше. Джондалар също помнеше пътуването за Летния събор на мамутоите. Тогава бе раздиран както от ревност, така и от страх, че неговият народ може да откаже да приеме жената, която бе избрал. Сега тези проблеми бяха останали в миналото и той се чувстваше не по-малко щастлив от нея. В онези дни си мислеше, че Айла е безвъзвратно изгубена за него, но ето, че сега пристъпваше наблизко и всеки път, когато я погледнеше, тя му отвърщаше с поглед, преливащ от любов.

Те вървяха по пътеката, която ги отведе до едно друго място на ръба на скалата, откъдето се откриваше страхотна гледка – веднъж вече бяха спирани тук, когато бяха само двамата. Преди да прекосят малкото

поточе, се спряха да се полюбуват на водопада, който се изливаше от скалния ръб директно в реката отдолу. Жителите на Деветата пещера се бяха разпръснали из цялото плато, като повечето не се съобразяваха с пътеката и вървяха през тревата. Хората бяха взели само това, което можеха да носят – някои възнамеряваха да направят втори курс, за да вземат допълнителен багаж, както и стоки, които да разменят.

Айла и Джондалар бяха говорили с Джохаран и бяха предложили на пещерата товарните услуги на двата коня. Вождът поговори с неколцина души и в крайна сметка реши да използва животните за транспортиране на месото от наскоро убитите елени и зубри. Иначе няколко души трябваше да се върнат до пещерата, за да пренесат всичкото месо до мястото на Летния събор.

Използването на конете им спести доста усилия и мъжът на Пролева за пръв път осъзна, че обучените животни могат да бъдат нещо повече от екстравагантна придобивка. Можеха да са полезни. Нито помощта, която им бяха оказали по време на лова, нито бясното препускане на Джондалар до Деветата пещера, за да съобщи трагичната вест на съпругата на Шевонар, не го бяха накарали да осъзнае възможностите им. Едва когато той и още неколцина други мъже си спестиха връщането до пещерата благодарение на послушните коне, които сега пристъпяха редом, той разбра колко полезни можеха да се окажат за хората.

Уини бе свикнала да тегли шейната-носилка, понеже бе вършила безпроблемно тази задача през по-голямата част от пътешествието им. Рейсър бе по-необуздан и трудно управляем, ала Джохаран бе виждал как брат му се оправя и с него. Просто бе необходимо повече търпение, докато жребецът се успокои, след което човек трябваше внимателно да го води, за да избегне препятствията, които биха застрашили товара. Когато бяха потеглили от Деветата пещера, Айла и Джондалар бяха в началото на групата, ала сега се бяха приближили към средата.

– Трябва да решим накъде да поемем отгук-нататък, Джондалар – каза вождът, когато стигнаха една долина с малко поточе. Той бе спрял, за да изчака брат си и годеницата му, а през това време хората се разположиха на полянката да похапнат и да отдъхнат.

– Има два пътя, по които можем да тръгнем – отвърна Джондалар. – Ако следваме тази пътека до върха на скалите, ще трябва да изкачим склона, да тръгнем по билото му и да се спуснем отново при следващия поток. Той е плитък и лесно ще го преинем. После ни предстои още едно стръмно изкачване и спускане, докато стигнем до Двайсет и деветата пещера, където можем да прекараме нощта.

– Да, но както сам каза, има и друг път – рече брат му.

– Двайсет и деветата пещера е известна и като Трите скали, защото има три заслона, разположени около реката и речната долина. Двата са от тази страна, а третият се намира от другата. – Джохаран посочи към склона пред тях. – Вместо да се катерим по тия чукари, можем да се насочим на изток от реката. Тя завива на север, трябва да преинем на другия бряг, защото тук няма къде да вървим, а там има широка и равна ивица земя, която няма да затрудни жените и децата. Освен това жителите на Двайсет и деветата пещера са натрупали камъни там, за да улеснят преминаването – също както сме направили и ние при Брода. Можем да повървим известно време от другата страна, а когато пътеката отново завие на изток, пак ще я прекосим, защото другият бряг е поудобен за преход. Това изобщо няма да ни затрудни, тъй като водата е много плитка, а и има удобни камъни за стъпване. Сетне можем да пренощуваме в някой от двата заслона от тази страна на реката, макар че според мен по-добре да я прекосим отново и да нощуваме в третия, защото освен, че е най-голям, той осигурява и най-добра защита срещу дъжд и студ.

– Ако тръгнем насам, ще трябва да се катерим – посочи Джондалар към възвишенията, – а ако поемем натам, ще трябва да прекосяваме течаща вода – усмихна се той.

– Кое според теб ще е по-добре за конете?

– Те няма да имат никакви проблеми с прекосяването на реката, ала ако е по-дълбоко, месото в шейните ще се намокри и може да се развали, ако не бъде изсушено незабавно – намеси се Айла. – По време на пътешествието ние прикрепяхме шейните към неголяма лодка, така че да не се намокрят при подобни преходи. Но не казахте ли, че ще се наложи да пресечем реката поне веднъж?

Джондалар се замисли.

– Ако помолим няколко души да вървят зад конете и да носят шейните, така че да не се намокрят, навярно ще успеем да опазим месото сухо – предложи той.

– Това е добра идея – кимна Джохаран. – Винаги ще се намерят млади мъже, които с удоволствие биха нагазили във водата, дори и това да не е необходимо. Ей-сега ще поразпитам – допълни вождът. – Мисля, че на повечето хора им е доста трудно да се катерят с тежкия товар, който са помъкнали.

Когато Джохаран ги остави, Джондалар реши да провери юздата на Рейсър. Той погали коня, потупа го по шията и му даде малко от

зърното, което носеше в една кесия. Айла му се усмихна и насочи вниманието си към Вълчо, който дойде да види защо спряха. Тя усещаше специалната връзка, която двамата с Джондалар бяха създали с животните по време на пътешествието им. Изведнъж ѝ хрумна, че те се имаха един друг и бяха единствените хора, които разбираха характера на връзката, която можеше да се създаде между човек и животно.

– Има още един начин да продължим нагоре по течението... всъщност дори два! – възкликна синеокият мъж. – Единият е да се придвижим със салове по реката, ала това едва ли ще е лесно за конете, а другият – да се изкатерим по скалите от другата страна на реката. Ще я преминем при Брода и така ще стигнем до Третата пещера, откъдето ще поемем по пътеката, водеща към Скалата на Двете реки. Там няма толкова притоци, които да затруднят движението ни, но ако човек иска да се отбие в Двайсет и деветата пещера, трябва да се спусне по склона и отново да пресече реката. Навярно затова Джохаран иска да се движим от тази страна.

Докато си почиваха, Айла започна да го разпитва за хората, при които щяха да отседнат. Джондалар ѝ разказа, че Трите скали всъщност представляват три различни поселища, сгъшени под каменни заслони и разположени в три отделни скали. Тези три скали оформяли триъгълник около крайречната долина на лъкатушешката река, като разстоянието между отделните селища било между два и три километра.

– Древните сказания разказват, че навремето пещерите не били само три – обясни Джондалар, – но тъй като трябвало да споделят едни и същи поля и реки, непрекъснато се карали коя на коя пещера принадлежи, кога да се използва и така нататък. Накрая се стигнало дори до физически схватки. Тогава зеландони от Южен изглед дала идеята да се съберат в една пещера, където да живеят, да работят и да споделят всичко заедно. Ако стадо зубри например мигрира наблизо, след него да не се отправят ловците на всички различни пещери, а само една ловна група, сформирана от най-добрите ловци на всички поселища.

Русокосата жена се замисли.

– Но нали Деветата пещера си сътрудничи с всички съседни пещери? По време на последния лов ловците от Единайсетата, Четиринайсетата, Третата, Втората и неколцина от Седмата ловуваха заедно и си разделиха по равно плячката...

– Така е, но всички тези пещери не използват едни и същи природни богатства – изтъкна мъжът. – Деветата пещера си има Долината на Горската река и животните, които понякога мигрират покрай реката.

Четиринайсетата си има Малката долина, Единайсетата се радва на обширното поле от другата страна на реката, Третата си има Тревистата долина, а Втората и Седмата си поделят Сладката долина – когато се върнем, ще ти я покажа и ще им отидем на гости. Всички можем да работим заедно, когато го поискаме, ала не се налага, докато всички пещери, които са се обединили, за да се превърнат в Двайсет и деветата, трябва да се задоволяват с общ район за ловуване. Сега го наричат Долината на Трите реки, но всъщност той е част от Речната долина и Долината на Северната река.

Джондалар обясни, че когато реката се насочва на изток, протича през обширна тревиста долина, а от север в нея се влива пълноводен приток. На десния бряг на реката има две поселища – едно на запад и едно на север. На юг се издига масивна скала с няколко стъпаловидно разположени заслона, гледаци на север.

Западното поселище, или Западното обединение на Двайсет и деветата пещера на зеландониите, се състоеше от няколко неголеми каменни заслона, разположени в склона на един хълм. Джондалар й каза, че недалеч от него имало открит лагер, където отсядали жителите на Трите скали, когато започвали да събират шишарките на пиниите.²

Те били изключително богати на растително масло, което се употребяваше както за храна, така и за осветление. Макар че хората използваха тези заслони почти през цялата година и най-вече за събирането на шишарките, всички говореха за ходене до „летния бивак“ и така западното поселище стана известно като Летния бивак.

– Тяхната зеландони е много добра художничка – каза Джондалар. – Някои от заслоните са украсени с нейните рисунки на животни. Нарядно ще намерим време да я посетим. Тя прави и страхотни резбовани миниатюри. Но дори и да не успеем сега, на връщане ще минем оттук точно в разгара на шишарките.

В този момент Джохаран се върна с трима млади мъже и една жена, които бяха изявили желание да вървят зад шейната-носилка и да я носят, докато прекосяват реката. И четиримата изглеждаха горди, задето са избрани да помогнат. Вождът не бе срещнал никакви проблеми да събере доброволци – трудното беше да избере най-подходящите сред тях. Много хора искаха да се доближат до конете и вълка и да научат нещо повече за магнетичната чужденка. Така щяха да имат какво да разказват на Летния събор.

2. Италиански кедър (*Pinus pinea*) – Б. пр.

На по-равния терен, с изключение на речните участъци, които трябва да прекосяват, Айла и Джондалар можеха да вървят един до друг, а Вълчо както обикновено тичаше напред-назад, тласкан от любопитството си. Синеокият мъж използва възможността, за да разкаже на Айла повече за хората, при които щяха да отседнат, и техните земи.

Той ѝ каза за големия приток, вливащ се в реката от север – той носеше названието Северната река и се намиреше откъм десния ѝ бряг. Северната страна на тревистата крайречна долина се сливаше с долината на Северната река, а между долините на притока и реката се намиреше най-старото поселище от всички – Северното обединение на Двайсет и деветата пещера на зеландониите, наричано още Южен изглед. Джондалар обясни на Айла, че за да се стигне до него откъм Летния бивак, трябва да се мине първо по една пътека, а сетне по пригодените за стъпване камъни, наредени в притока, ала ето че сега вървяха към него покрай реката.

Пред тях, върху един хълм, извисяващ се над открития пейзаж, се виждаше триъгълна скала, чиито три стъпаловидно разположени тераси гледаха на юг. Синеокият мъж каза, че средната тераса била основното място за живеене на Южен изглед. Най-горната се използвала като наблюдателница и обикновено я наричали Панорамен южен изглед или просто Панорамата, а най-долното ниво се намирало наполовина под земята и се използвало повече за склад, отколкото за живеене. Тук освен другите храни и провизии се съхранявали и шишарките от пиниите, събирани в Летния бивак. Някои от другите поселища, принадлежащи към Южен изглед, имаха отличителни имена като Дългата скала, Дълбокия бряг и Добрия извор – последното се наричаше така заради изворчето, което бълбукаше наблизко.

– Дори мястото, където складираш запасите си, си има име – продължи Джондалар. – Наричат го Голата скала. Старите хора разказват една история, която са слушали като малки деца. Тя е част от легендите. След една мразовита зима и студена, дъждовна пролет всичките им хранителни припаси свършили. Тогава зимата напомнила отново за себе си със свирепа виелица. Нямаło никаква храна и хората щели да измрат от глад, ако едно момиченце не открило случайно шишарките от пиниите, складираните от катериците в най-долната скална тераса, известна като Голата скала. Невероятно е какво голямо количество могат да съберат тези дребни животинки.

Ала дори когато времето се подобрило достатъчно, за да могат мъжете да излязат на лов, елените и конете, които повалили, също

изнемогвали от глад – разказа синеокият мъж: – Месото им било жилаво и лишено от тлъстина и минало доста време, преди да се появят първите зелени стръкове и коренчета. Следващата есен цялата общност събрала шишарки за бъдещата зима и така поставили началото на традицията всяка есен да се запасяват с шишарки, за да изкарат студените месеци.

Младите хора, които им помагаша да опазят товара на шейните сух, докато прекосяваха реката, бяха толкова близо, че можеха да чуят разказа на Джондалар за най-близките им северни съседи. Те също не знаеха много за тях, ето защо слушаха с интерес.

На около два километра напред се виждаше Южното обединение на Двайсет и деветата пещера на зеландониите – най-голямата и необикновена скала в областта. Предната част на скалата, дълга близо цял километър, се издигаше вертикално на повече от осемдесет метра над реката, имаше пет нива и побираше около сто пещери и кухни, разположени в различни заслони и тераси. Една част от скалата се издаваше толкова напред над водата, че човек можеше да погледне надолу и да види собственото си отражение върху речната повърхност.

– Това е Скалата на отражението – обясни Джондалар. – Наречена е така заради необикновената гледка, която се открива от нея.

Скалата беше толкова обширна, че голяма част от пещерите и кухините в нея не бяха заселени, ала за това си имаше логично обяснение. Природните ресурси на заобикалящите ги райони не бяха в състояние да изхранят толкова много хора. Те щяха да изтребят всичкия дивеч и да откъснат всяка ядивна растителност. Самата скала обаче беше необикновено място и тези, които живеяха тук, добре знаеха, че гледката на дома им оставя чужденците със зяпнали от страхопочитание усти.

Нейното величие поразяваше дори тези, които я бяха виждали, осъзна Джондалар, докато съзерцаваше изключителното естествено образувание. Деветата пещера, с нейния огромен каменен навес, закътал такава голяма площ, бе забележителна по свой начин, ала мъжът трябваше да признае, че Скалата на отражението бе несравнимо впечатляваща.

Хората, насъбрали се по най-ниската тераса, гледаха с невярващи очи към множеството, което се приближаваше към тях. Джондалар забеляза, че приветственият жест на жената, застанала най-отпред, излъчваше колебание и несигурност – тя бе вдигнала ръка с длан, обърната към нея, и махаше към гостите, но движенията ѝ не бяха много убедителни. Тя бе чула за завръщането на скитация втори син на Мартона и за чужденката, която бе довел със себе си, както и за конете и вълка, ала едно

беше да се чуе, а съвсем друго – да се види. Гледката на двата коня, вървящи спокойно сред хората от Деветата пещера, пред които пристъпваше вълк – истински, голям вълк! – бе доста шокираща (поне на пръв поглед).

Джохаран се обърна настрани, за да прикрие усмивката си, когато зърна изражението на жената. Не бе толкова отдавна моментът, когато и той самият бе преживял същото при вида на подобна гледка. Вождът изведнъж се замисли колко бързо беше свикнал с животните. Бе започнал да ги приема като нещо напълно нормално – и то до такава степен, че съвсем бе забравил за впечатлението, което правеха на онези, които ги виждаха за пръв път. А как ли щяха да реагират хората на Летния събор?

ДВАЙСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

– Дори Джохаран да не бе решил да издигне палатката на полето, аз пак щях да остана навън – каза Айла. – Искам да съм близо до Уини и Рейсър, докато пътуваме, и нямам никакво желание да ги тормося да се катерят по тази скала. Изобщо няма да им хареса.

– Мисля, че и на Денана нямаше да ѝ хареса – рече Джондалар. – Изглежда ми доста стресната от животните.

Двамата язدهа из долината, нагоре по течението на притока, известен като Северната река, давайки си малко почивка от хорското присъствие – както на себе си, така и на животните. Бяха се запознали официално с всички вождове и Айла още се мъчеше да запомни имената им. Денана, която бе вожд на Скалата на отражението, Южното обединение, бе всепризнатият предводител на Двайсет и деветата пещера, но Летният бивак и Южен изглед, както и Западните и Северните обединения също си имаха вождове. Когато трябваше да се взимат решения, засягащи Трите скали, тримата вождове работеха заедно, за да постигнат съгласие. В същото време Двайсет и деветата пещера се представляваше от Денана, защото другите вождове смятаха, че щом всички общности са обединени в една пещера, то трябва да има един вожд, който да говори от името на всичките им жители.

И Западното, и Северното, и Южното обединение си имаха свой зеландони, ала и тримата отговаряха пред четвърти донии – зеландони на Двайсет и деветата пещера. Поради голямото разстояние между отделните общности бе разумно всяко обединение да има своя зеландони, която да лекува хората, особено през по-студените месеци от годината. Шаманът на Скалата на отражението беше не по-лош лечител от тримата си събратя – ако не и по-добър, тъй като всяка жена, помагача при раждане, го викаше за подкрепа. Той живееше в Скалата на отражението, за да бъде близо до вожда, и бе изключително добър посредник между тримата други зеландони и тримата вождове. Той често разрешаваше конфликтите, избухнали между тях, и изглаждаше обтегнатите им отношения. Някои хора дори смятаха, че без него цялата сложна система, известна под името Двайсет и деветата пещера, нямаше да издържи и един сезон.

Айла бе щастлива, че си намери извинение да изведе конете, пропусайки всички поздравителни, приветствени и прочие ритуали. Бе

говорила с Джохаран и Пролева преди срещата им със съседите им от Двайсет и деветата пещера и им каза, че е от съществено значение за Уини и Рейсър да се погрижат за тях и да ги изведат на разходка. Вождът ѝ отвърна, че приема извинението им, а Пролева обеща да им задели нещичко за хапване.

Русокосата жена прекрасно знаеше, че ги наблюдават, докато разпържаха шейните и разтоварваха багажа, а тя проверяваше конете за травми и наранявания по време на прехода. После разресаха добичетата и отидоха да пояздят, а Вълчо също много се зарадва и се затича пред тях, изследвайки новия пейзаж.

Щом стигнаха до едно ромолящо поточе, Айла обърна Уини и пое нагоре по течението му. Джондалар я последва и скоро стигнаха до негово езеро, закътано под сведените клони на стара върба. Дватамата влюбени скочиха на земята, свалиха одеялата, прикрепени на гърбовете на конете, и ги разстлаха на земята, а през това време животните започнаха да пият жадно от водата.

Изведнъж Айла забеляза нещо. Тя размота прашката, която бе увила около главата си, грабна няколко обли камъчета от ручея, зареди едно в гнездото на метателното си оръжие и замахна със светкавична бързина. Миг по-късно повтори с ново камъче, след което отиде да вземе двете яребици, които бе убила.

– Ако бяхме само двамата, можехме да лагеруваме тук и даже щяхме да си сготвим вечеря – рече русокосата жена, държейки трофеите си.

– Но след като не сме само двамата, какво предлагаш да правим с птиците? – попита Джондалар.

– Мога да направя някаква играчка за бебето от перата – предложи Айла, – но ще имам време за това и по-късно. Мисля да ги дам на Денана. В крайна сметка сме на нейна територия, а тя ми изглежда доста притеснена от Вълчо, Уини и Рейсър; даже ми се струва, че ѝ се иска изобщо да не бяхме идвали. Навярно моят дар ще я накара да се почувства по-добре.

– Как си могла да натрупаш толкова мъдрост за крехката си възраст, Айла? – попита Джондалар, гледайки я с любов и обожание.

– Това не е мъдрост, а просто усещане, Джондалар – отвърна му жената и почувства как се изгубва в прекрасните му сини очи. Единственото място, където бе виждала толкова наситен син цвят, бяха дълбоките езера на глетчерите, ала очите на любимия ѝ изобщо не бяха студени. Те бяха топли и изпълнени с любов.

Той я прегърна и тя пусна двете яребици на земята, обвивайки ръце

около гърба му. Устните им се сляха. Беше минало доста време, откакто я бе прегръщал така за последен път – да, наистина доста време. Отдавна не бяха оставали сами на открито, в компанията единствено на конете, които пасяха разсеяно, и Вълчо, който се опитваше да завре любопитния си нос във всеки храст и дупка в земята.

Джондалар започна да обсипва с целувки шията ѝ и Айла изстена от удоволствие. Топлият му дъх и влажният му език изпратиха тръпки на наслада по цялото ѝ тяло, а когато захапа лекичко меката част на ухото ѝ и обхвана с ръце твърдите ѝ гърди, тя се почувства прекрасно. Бюстът ѝ беше наедрял от бременността – мъжът си каза, че сега тя носеше нов живот в себе си; живот, който по думите ѝ беше колкото неин, толкова и негов. Джондалар бе сигурен, че в този живот имаше нещо от неговия дух, защото през по-голямата част от пътешествието им той бе единственият мъж наблизо, от когото Майката да вземе елан.

Русокосата жена развърза колана си, на който висяха различни предмети и кесийки, и го постави внимателно на одеялото, а Джондалар приседна в края на кожената наметка, която миришеше силно, но в никакъв случай не и неприятно, на кон. Мъжът бе свикнал с тази миризма и я свързваше с приятни спомени. Той развърза връзките на навущата около краката си, след което се изправи и свали панталоните си.

Когато погледна нагоре, видя, че и Айла е направила същото. Джондалар я погледна и това, което видя, му хареса. Тялото ѝ бе станало още по-закръглено – не само гърдите ѝ, но и коремът ѝ, който вече показваше признаците на растящия в него живот. Усети как мъжеството му се надига и съблече туниката си, след което помогна и на любимата си да стори същото. Хладният ветрец галеше тялото му. Той видя настърхналата кожа на Айла, ето защо я взе в обятията си. Тя обаче се съпротивляваше.

– Първо искам да се измия – каза русокосата жена. Джондалар се усмихна, усещайки, че това беше нещо като подкана да ѝ достави наслада така, както му харесваше.

– Няма нужда – рече той.

– Зная, но се налага – изтъкна тя. – От цялото това вървене и изкачване съм се изпотила.

Беше студено, но Айла се миеше със студена вода и намираше това за стимулиращо. Сутрин например това ѝ действаше много освежаващо. Тя нагази в езерцето и влезе до колена във водата, когато Джондалар я опръска. Жената извика и загреба вода с шепите си, за да отвърне, и го намокри чак до раменете.

– Не бях готов за това – засмя се мъжът и я прегърна.

– Мислех си, че щях да ти помагам да се измиеш – измърмори Айла в ухото му, притискайки се плътно до него.

– Аз пък си мислех, че ще помагам на теб – рече Джондалар. В следващия момент тя се пресегна и обгърна с пръсти възбудения му член. Студената вода би трябвало да охладя страстта му, помисли си мъжът, ала хладният допир на ръката ѝ му подейства необичайно стимулиращо. Сетне Айла коленичи, пое мъжеството му в устата си и той изстена, докато тя движеше устните си напред и назад по ствола му. Изведнъж, преди да успее да го овладее, той усети как възбудата му достигла краен предел и тялото му се разтrese неудържимо, понесено на могъщите вълни на насладата.

– Хайде да излезем от тази студена вода – рече. Айла изплю семето му и изплакна устата си, след което му се усмихна. Джондалар я хвана за ръката и я поведе към одеялото. Когато стигнаха там, мъжът я сложи да легне по гръб и се облегна на лакът, съзерцавайки женствените ѝ извивки.

– Изненада ме – промълви, чувствайки се едновременно приятно отпуснат и леко смутен. Нещата не се бяха развили така, както ги бе планирал.

– Явно си бил по-готов, отколкото си си мислел – заяви с усмивка тя. Обикновено той не отделяше семето си толкова бързо и винаги успяваше да се контролира.

– Можеш да не изглеждаш толкова самодоволна – рече ѝ с престорено сърдит глас.

– Не ми се удава често да те изненадам – отвърна Айла, усмихвайки се още по-широко. – Ти ме познаваш толкова добре, че това винаги ме изненадва, и всеки път ме караш да изпитвам невероятна наслада.

Джондалар само се усмихна в отговор. Наведе се, за да я целуне, и тя разтвори леко устни. Обичаше да я докосва, да я прегръща и да я целува. Когато езиците им се докоснаха, той почувства как мъжествеността му отново се надига и това го накара да се усмихне.

Когато се насити на устните ѝ, насочи вниманието си към шията и раменете ѝ. Тя потрепери, когато езикът му заигра по нежната ѝ кожа, и Джондалар усети, че вече бе възбудена, ала още не откликваше на ласките му, което увеличи още повече плама му. Той се премести по-надолу и зацелува заоблените ѝ гърди, а щом захапа едното зърно, Айла изстена, зашеметена от огнените езици на насладата, стрелнали се към слабините ѝ.

Джондалар се насочи към пъпа ѝ, облиза го и разтвори стройните ѝ бедра, заравяйки лице в интимното ѝ местенце. Тя бе още мокра от водата, ала това не заличаваше познатия ѝ вкус – вкуса на неговата Айла. Искаше я цялата, искаше я тук и сега, веднага. Езикът му заигра по кафиените ѝ гънки и тя застана неудържимо – вече не мислеше, а само чувстваше. Тя също не можеше да се сдържа повече и копнееше да го приеме в горещите си недра, ето защо Джондалар се надигна, намери тръпнещия ѝ отвор и проникна в него. Айла го придърпа още по-близо към себе си и дланите ѝ се плъзнаха по мускулестия му гръб. Дватамата започнаха да танцуват пламенния танц на страстта, а сладостните стенания на русокосата жена ставаха все по-силни, докато и двамата не достигнаха едновременно кулминацията и телата им се разтърсиха от опустошителния оргазъм.

Както си лелееше със затворени очи, с топлото тяло на любимия ѝ мъж върху нея, Айла чу свиренето на вятъра сред дърветата и чуруликането на птичките. Усещаше мириса на кон, излъчван от одеялото, аромата на насладите, които току-що бяха споделили, както и вкуса на кожата и целувките му. Когато Джондалар най-накрая се надигна от нея и я погледна в очите, тя му отвърна с щастлива, замечтана и любяща усмивка.

По някое време двамата напуснаха приятната топлинка на одеялото и се измиха в езерцето – Джондалар нямаше голямо желание за това. Никак не обичаше студената вода. Докато Айла се миеше обаче, синеокият мъж си каза, че ако го очакват още дни като този, трябваше да свикне с водата.

Вечерта, щом си легнаха в семейната палатка, където всички трябваше да спят заедно, Айла изведнъж се сети за земянките на мамутоите. Когато ги бе видяла за пръв път, бе изумена от подземните съоръжения, които обитателите на Лъвския бивак бяха конструирали. Бяха използвали кости от мамути, за да укрепят стените от тръстика и чим, измазвайки ги с глина, която да изолира жилищата от силния вятър и халещия студ. Тогава русокосата жена си беше казала, че все едно са си построили своя собствена пещера, и в известен смисъл беше точно така, понеже в околността нямаше годни за живеене пещери.

Макар че семействата, които живееха в земянката на Лъвския бивак, имаха отделни жилищни площи и завеси, които да прикриват местата им за спане, всички споделяха един и същ заслон. Живееха на по-малко от една ръка разстояние от съседното семейство и трябваше да минават през жилищните площи на другите, когато излизаха и влизаха.

За да си съжителстват в подобно ограничено пространство, те си бяха изградили негласна система от правила и норми, закрилящи уединението. Докато живееше там, землянките на мамутоите не ѝ се струваха тесни – едва откакто започна да спи в просторния заслон на Деветата пещера, Айла си даде сметка за това. Русокосата жена си припомни, че всяко семейство в Клана също имаше отделно огнище, ала там също нямаше стени – само няколко камъка, които да очертаят границите.

Хората от Клана отрано се бяха научили да не надзъртат в чуждите огнища и това бе въпрос на взаимно споразумение.

Въпреки че жилищата на зеландонийците имаха стени, те не изолираха звуците. Домовете им не се нуждаеха от солидното укрепване на землянките на мамутоите, понеже каменните заслони ги пазеха от повечето стихии. Зеландонийските обиталища запазваха топлината вътре и спираха ветровете, фучащи под скалния шелф, служещ като покрив. Хората често чуваха гласовете на съседите си, ала не им обръщаха внимание – също като хората от Клана, които имаха негласен обичай да не зяпат какво се случва в чуждото огнище, и мамутоите, чиято благовъзпитаност им помагаше да живеят в непосредствена близост един до друг. Като се замисли за това, Айла осъзна, че за краткото време, което бе изкарала в Лъвския бивак, се бе научила просто да не чува разговорите на съседите си... през по-голямата част от времето.

Вълчо се бе излегал до тях и ги топлеше, а хората наоколо тихичко разговаряха. Тя се сгуши в прегръдките на Джондалар и му прошепна:

– Харесва ми, че зеландонийците имат отделни жилища за всяко семейство. И аз искам да живея по този начин.

– Радвам се, че мислиш така – каза любимият ѝ и я целуна. Чувстваше се изключително доволен, задето се бе захванал с изграждането на тяхно собствено жилище, което се надяваше да е готово за Летния събор. Как ли щеше да се изненада Айла, когато разбере за него!

Русокосата жена затвори очи и се замечта колко ли хубаво би било някой ден да си има свое собствено жилище, но със стени, както жилищата на зеландонийците. За нея стените означаваха уединение и интимност, непознати нито за Клана, нито за мамутоите. Макар и да бе прекарала доста време в самота, Айла се бе научила да цени уединението си в долината, а пътешествието с Джондалар беше засилило желанието ѝ да постави някаква преграда между себе си и другите хора. От друга страна, близостта на зеландонийските жилища ѝ даваше сигурността, че винаги има някой наблизо. Докато се унасяше, русокосата жена си

помисли, че зеландонийците бяха устроили живота си най-добре от всички други народи, които познаваше.

Когато потеглиха на следващата сутрин, Айла забеляза, че броят им се е увеличил. Много хора от Двайсет и деветата пещера се бяха присъединили към тях, макар че сред тях нямаше нито един от Скалата на отражението. Когато сподели впечатленията си с Джохаран, той й каза, че повечето жители на Летния бивак, почти половината от Южен изглед и неколцина от Скалата на отражението ще пътуват с тях, а останалите щели да потеглят на следващия ден. Русокосата жена си спомни, че вождът бе споменал нещо за връщане в Летния бивак, за да помогнат в есенното събиране на кедрови шишарки, и навярно затова остана с впечатлението, че Деветата пещера на зеландониите е по-близка със Западното обединение, отколкото с другите Обединения на Двайсет и деветата пещера.

От Скалата на отражението можеха да продължат нагоре по течението на реката, която лъкатушеше първо на север, после на изток, след това отново на юг и оттам отново на изток, за да опише още една голяма завъртулка, образувайки огромно S. В северния край на първата завъртулка имаше няколко каменни заслона, които бяха използвани като временни лагери по време на лов или дълги преходи, ала в южния край на втория възел – там, където малко поточе се вливаше в реката през Старата долина – се намираше Петата пещера на зеландониите. Докато вървяха натам, Айла поиска да научи повече за Петата пещера и реши да подтикне Джондалар да поговорят за нея.

– Ако Третата пещера е известна с ловците си, а хората от Четири-найсетата са всепризнати риболовци, с какво е известна Петата пещера? – попита тя.

– Бих казал, че жителите й са най-известни с гордостта си – отвърна синеокият мъж.

Русокосата жена забеляза, че четиримата млади хора, които носеха шейните, докато прекосяваха реката предния ден, се приближиха до тях, щом чуха въпроса й. Въпреки че бяха прекарвали целия си живот в Деветата пещера и познаваха доста от съседите си, никога досега не бяха чували да ги описват по начин, достъпен за един чужденец. Именно поради тази причина им беше много интересно да чуят описанията на Джондалар.

– Те се гордеят с това, че имат добри ловци, риболовци и майстори във всеки занаят – продължи синеокият мъж.

– Дори правят салове и твърдят, че били първата пещера, която

започнала да ги изработва. Техният зеландони и художниците им винаги са били ценени и уважавани. По стените на заслоните им има многобройни рисунки на зубри и коне, защото Петата пещера има специална връзка с тези животни.

– Защо Старата долина се нарича така? – попита русокосата жена.

– Защото хората са живели там по-дълго, отколкото в повечето други поселища – обясни Джондалар. – Само Втората и Третата са по-древни от Петата. Сказанията на много пещери говорят за връзки с Петата. Повечето от стенните им изображения са толкова стари, че те дори не знаят кой ги е нарисувал. Едно от тях, което показва пет животни, е сътворено от древния им праотец преди толкова време, че се споменава в Най-древните легенди и се е превърнало в символ на пещерата им – допълни младият мъж. – Освен това зеландонийците смятат, че пет е свещено число.

– Какво означава това? – намръщи се Айла.

– Има специална връзка с Майката – отвърна любимият ѝ. – Някой път помоли зеландони да ти разкаже за това число.

– Какво се е случило с Първата и Четвъртата пещера? – поинтересува се русокосата жена.

– В Сказанията се разказва много за Първата и навярно ще чуеш още повече на Летния събор, ала никой не знае какво се е случило с Четвъртата. Повечето хора смятат, че е била сполетяна от някакво нещастие. Някои вярват, че враговете им са използвали зъл зеландони, който е посял такава болест сред жителите на Четвъртата пещера, че всички са измрели. Други предполагат, че са имали лош вожд и по-голямата част от хората са решили да си тръгнат, отивайки в друга пещера. Ала обикновено, когато нови хора се присъединяват към дадена пещера, това влиза в Сказанията им, а в Сказанията на нито една пещера не се споменава каквото и да било за Четвъртата. Някои хора смятат, че числото четири носи лош късмет, но Първата казва, че това се дължи не на числото, а на някои от връзките му.

След като изминаха около осем километра, те изкачиха последния хребет и стигнаха до тясна долина с буен поток, пресичащ я по средата, а от двете ѝ страни се издигаха осем каменни заслона с различна големина. Когато процесията, водена от Джохаран, пое през Старата долина, настреща им дойдоха двама мъже и жени, които им се представиха официално, след което им съобщиха, че повечето от обитателите на Петата пещера вече са тръгнали за Летния събор.

– Разбира се, вие сте добре дошли да останете, но тъй като е едва

пладне, навярно бихте искали да продължите – каза едната жена.

– Кой е тук? – попита Джохаран.

– Двама старци, които не могат да се отправят на път – единият дори не може да стане от леглото – и една жена, която съвсем скоро трябва да роди. Зеландони мисли, че за нея няма да е безопасно да пътува. И, разбира се, тези двама ловци, които ще останат до новата луна.

– Ти си Първият ученик на зеландони на Петата пещера, нали така? – попита дони.

– Да. Останах, за да помогна при раждането.

– Мисля, че те познах. Има ли нещо, с което да помогнем?

– Не мисля. Още не е готова и навярно ще минат няколко дни, докато бебето започне да излиза. Освен това майка ѝ и леля ѝ останаха, така че не вярвам да има проблеми.

Джохаран се обърна, за да обсъди положението с хората от Деветата пещера и онези, които се бяха присъединили към тях.

– Най-добрите места за лагеруване вероятно вече са заети – рече той. – Мисля, че ще е по-добре да продължим.

Останалите се съгласиха и решението да продължат напред бе взето. При следващата извивка на реката се натъкнаха на няколко заслони, които служеха за домове на по-малки пещери. Всичките им обитатели – без един – вече бяха заминали за Летния събор, а единственият останал веднага се присъедини към групата на Джохаран. Вождът вече се тревожеше дали ще успее да намери добро място за лагеруване на хората, които бе повел.

Айла още не можеше да повярва колко много хора живеят в този район и колко близко всъщност са разположени поселищата им. Тя интуитивно съзнаваше, че колкото повече хора живеят на едно място, толкова повече ресурси са им необходими и едва ли ще са достатъчни за всички. Да, вярно, че земите на зеландониите бяха достатъчно богати на растителност, дивеч и други природни богатства, ала тя се замисли какво ли би станало, ако това положение се променеше.

Навярно поради тази причина Летният събор се провеждаше на различно място всяка година. Подобно събиране на хора изчерпваше всичките ресурси на района и вероятно трябваше да минат няколко години, докато се възстановят. Мястото на срещата тази година не бе далеч от заслони на Деветата пещера – на около трийсетина километра нагоре по течението на реката, ала те си бяха спестили част от пътя чрез директния преход между Двайсет и деветата и Петата пещера.

Мястото, към което се движеха, се намираще на около

петнайсетина километра от Старата долина и Джохаран реши, че няма смисъл да спират, докато не го достигнат. Вождът си помисли дали да не свика съвещание, за да окуражи хората да продължат без почивка, но в следващия миг си каза, че те са твърде много, на различна възраст и с различни възможности... Максималната им скорост беше тази, с която се движеше най-бавният от тях, а едно съвещание щеше да ги забави още повече. Вместо това предводителят реши да ускори малко темпото, ала без да им казва нищо. Ако хората започнеха да се оплакват, тогава щеше да му мисли. Направиха кратка почивка за обяд, ала щом отново поеха на път, хората започнаха да изостават.

Още не беше тъмно, но слънцето залязваше, когато реката зави налясно след един полегат хълм на левия бряг и те ѝ обърнаха гръб, поемайки по една утъпкана пътека, водеща към хребета на неголямо възвишение. Щом се изкачиха на билото, дъхът на Айла спря – гледката, открила се пред очите ѝ, бе зашеметяваща.

В долината под тях имаше много хора. Русокосата жена си каза, че тук има повече хора от присъствалите на Летния събор на мамутоите, и то при положение че още не бяха пристигнали всички. Единственото, с което можеше да сравни настоящото зрелище, бяха многочислените стада зубри и северни елени, които се събираха с хиляди всяка година, ала дори те бледнееха пред това човешко гъмжило.

Групата, която бе потеглила от Деветата пещера, бе нараснала значително, но онези, които се бяха присъединили към тях по пътя, бързо се разпръснаха, за да потърсят своите приятели и роднини, както и свободно място за лагеруване. Зеландони се насочи към централната част на Събора, където по принцип отсядаха шаманите – те играеха изключително важна роля във всеки Летен събор. Айла се надяваше Джохаран да избере място в покрайнините на лагера, за да не притесняват животните. Джондалар бе казал на брат си, че вълкът и конете няма да се чувстват добре сред толкова много хора, и вождът бе кимнал, заявявайки, че ще има това предвид, ала грижата му за жителите на Деветата пещера бе много по-голяма от тази за животните. Той искаше да са по-близо до централната част на лагера и се надяваше да намери свободно местенце, което хем да е близо до реката, откъдето щяха да се снабдяват с вода, хем да не е много далеч от гората, за да нямат затруднения с дървата за огрев. Предводителят знаеше, че гъстите гори в околността щяха да бъдат опустошени преди края на сезона, защото всички имаха нужда от дървен материал за отопление.

Ала когато той, Солабан и Рушемар започнаха да се огледат за

свободно място, вождът бързо разбра, че хубавите места близо до гората и реката отдавна са заети. Деветата пещера имаше повече жители от другите пещери и поради тази причина им трябваше по-голямо място. Май единствената възможност да намерят подходящ терен бе да потърсят в периферията на района. Тримата мъже се върнаха до реката и поеха нагоре по течението ѝ. След известно време се натъкнаха на малко поточе, което течеше през една тревиста долина и се вливаше в реката, и решиха да тръгнат покрай него. Докато вървяха, Джохаран забеляза, че поточето лъкатушеше около подножието на един хълм, гъсто обрасъл с дървета.

След известно време стигнаха до извора. Наблизо растяха смърчове, брези, върби и лиственици, а водите на поточето захранваха малко езерце. От земните недра бликаха множество ручей, които се сливаха в поточето, благодарение на което бяха открили това място, а от другата страна на езерото се издигаше стръмен склон, осеян с всевъзможни камъни – от миниатюрни речни камъчета до внушителни канари. Районът бе много добър и Джохаран си каза, че ако бяха по-малко, веднага щеше да устрой бивака тук, ала голямата им численост изискваше не само обширно пространство, но и близост до Събора. Тримата мъже поеха по обратния път, ала щом стигнаха до ливадата близо до реката, вождът изведнъж спря и се замисли.

– Как смятате? – обърна се той към спътниците си. – Малко е далеч, но пък иначе ми изглежда добре.

Рушемар загреба шепа вода от поточето и я опита на вкус.

– Добра е – рече той. – Студена и чиста. До края на сезона водата на потока, който тече през централната част на Събора, както и тази на реката няма да стават за нищо.

– И всички дървета там ще бъдат изсечени – добави Солабан. – Това място не изглежда кой знае какво на пръв поглед, но в него има повече, отколкото ни се струва.

Така Деветата пещера устрой лагера си на тревистата ливада между гората и реката, близо до малкото поточе. Повечето хора се съгласиха, че мястото наистина бе добро за бивак. Поради отдалечеността му нито една пещера не бе разположила лагера си по-горе по течението и не замърсяваше водата им, което означаваше, че щяха да могат да я използват за къпане, плуване и изпиране на дрехите си. Питейна вода пък щяха да си набавят от поточето.

Горичката им осигуряваше завет и дървен материал и понеже изглеждаше малка, едва ли щеше да привлече много хора, търсеци дърва

за огрев. Повечето щяха да се насочат към по-големите гори надолу по течението. Освен това в горичката имаше коренчета, малини, къпини, ядивни листа и дребен дивеч, а в реката имаше предостатъчно риба и сладководни мекотели. Единственият недостатък на мястото беше неговата отдалеченост от района, където щяха да се провеждат повечето мероприятия – човек трябваше да върви малко повече, за да стигне дотам. Това не се понрави на онези обитатели на Деветата пещера, които имаха роднини и приятели от другите пещери, устроили се на по-удобни места, ето защо те се преместиха при тях. Джондалар бе много доволен, защото така щеше да се освободи място за Даланар и ланзадонийците, когато пристигнеха, стига да нямаха нищо против да лагеруват при тях.

За Айла районът бе идеален. Животните щяха да са далеч от големите стълпотворения, а ливадата предоставяше достатъчно свежа трева за храна на Уини и Рейсър. Те веднага бяха привлекли вниманието на хората, които коментираха така оживено, че русокосата жена просто нямаше как да не ги чуе. Най-много ги впечатляваше обстоятелството, че вълкът и конете се държаха приятелски един към друг и се подчиняваха на всяка заповед на чужденката и сина на Мартона.

Тя и Джондалар се метнаха на конете и отново отидоха до красивата полянка с езерцето. Местенцето им се струваше идеално и те имаха чувството, че е създадено специално за тях. Е, знаеха, че всеки друг можеше да го използва, макар Джондалар да се съмняваше, че би привлякло останалите. Повечето хора идваха на Летните събори заради груповите мероприятия и не се нуждаеха от уединение. Русокосата жена бе очарована да открие, че гъстите шубраци се оказаха лешникови храсти – една от любимите ѝ храни. Още не бяха у зрели, ала имаше много лешници, а Джондалар вече планираше да провери дали сред камънаците, осяяли отсрещния склон, няма да открие кремък.

Понеже бе станало твърде късно, обитателите на Деветата пещера решиха да изчакат до сутринта, за да издигнат летните си жилища, ето защо прекараха нощта в палатките. След като лагерът бе устроен, част от хората отидоха да навестят приятелите и роднините си, които не бяха виждали от последния Събор, ала повечето останаха, за да решат къде точно да издигнат временните си жилища и да огледат местността за подходящи дървета, които да им послужат като строителен материал.

Айла и Джондалар вързаха конете близо до горите и потока; с тази мярка целяха не толкова да не избягат, колкото да ги предпазят от другите хора. По-късно, след като всички присъстващи на Събора се запознаеха с тях и нямаше да ги възприемат като ловна плячка, можеха да ги

оставят да скитат където си искат, както бе станало в Деветата пещера.

На следващата сутрин, когато се увериха, че животните са спокойни, Айла и Джондалар придружиха Джохаран, който отиде да се срещне с другите вождове, присъстващи на Летния събор. Трябваше да се вземат решения за лова, събирането на храна и разпределянето ѝ, както и да се планират мероприятия и церемонии, включително и първите летни брачни ритуали. Вълчо вървеше до Айла. Всички бяха чували за жената, която имаше необичайна власт над животните, ала мълвата бе едно, а да видиш това със собствените си очи – нещо съвсем друго. Отвсякъде се сблъскаха със смаяни погледи и реакцията на повечето хора бе удивление и ужас. Дори тези, които познаваха Джохаран и Джондалар, отстъпваха изплашено назад, неспособни да продумат каквото и да било, камо ли да ги приветстват по общоприетия начин.

Тъкмо минаваха зад някакви ниски храсти, които скриваха вълка, когато един мъж се приближи към тях.

– Джондалар! – извика той. – Чух, че си се върнал от пътешествието си и си довел жена със себе си. Бих искал да ме запознаеш с нея!

В речта му се усещаше нещо странно, което Айла не можа първоначално да определи, ала после си каза, че гласът му звучеше едновременно детски и мъжки. Освен това човекът фъфлеше.

Джондалар го погледна и се намръщи. Бе ясно, че не се радва да го види. Всъщност това бе единственият човек от всички зеландонийци, когото се надяваше да не срещне, ала нямаше друг избор, освен да представи невестата си.

– Айла от мамутоите, това е Ладроман от Деветата пещера – обяви синеокият мъж, без да осъзнава, че я бе представил с предишния ѝ статут. Гласът му беше равен, но русокосата жена веднага усети неодобрителните нотки в него, а недружелюбната поза на любимия ѝ и стиснатите му челюсти допълваха впечатлението ѝ, че тази среща му е изключително неприятна.

Ладроман протегна ръце и се усмихна, показвайки двата си липсващи предни зъба, и пристъпи към нея. Изведнъж в съзнанието на Айла проблесна някаква догадка кой можеше да е този човек и липсващите зъби потвърдиха предположението ѝ. Това бе мъжът, с когото Джондалар се беше бил; Джондалар го бе ударил, избивайки предните му два зъба. Заради тази случка годеникът ѝ е трябвало да напусне Деветата пещера и да отиде да живее при Даланар, което както се оказало, било най-доброто, което би могло да се случи. Това му дало възможността да опознае човека от огнището си и да овладее занаята, който впоследствие

щеше да обикне – каменоделството – от този, когото смятаха за най-добрия.

Айла бе научила достатъчно за лицевите татуировки, за да разбере, че този мъж е послушник, обучаващ се да стане зеландони. Сетне за нейна изненада тя усети как Вълчо се отгърква в крака ѝ, пристъпвайки напред, за да застане между нея и непознатия, и чу приглушеното му, ала заплашително ръмжене. Четириногият ѝ приятел ръмжеше по този начин само когато чувстваше, че е застрашена. Вълчо също не харесваше този човек. Ладроман се поколеба и отстъпи назад, облещил очи от страх.

– Вълчо! Назад! – нареди му тя на езика на мамутоите, докато пристъпваше напред, за да отвърне на поздрава. – Пррриветствам те, Ладрроман от Деветата пещера – рече протегна ръце към него и улови дланите му в своите. Ръцете му бяха мокри от пот.

Непознатият обаче поклати глава:

– Вече не съм Ладроман от Деветата пещера на зеландониите. Сега съм Мадроман от Петата пещера и съм послушник на зеландони. Добре дошла тук, Айла от... как беше? Му... Мутоните? – запита той, без да отмества поглед от вълка, чието ръмжене се бе засилило. Той пусна веднага ръцете ѝ. Беше забелязал акцента ѝ, но вълкът бе обсебил вниманието му.

– Тя също вече не е Айла от мамутоите, Мадроман – рече Джохаран, – а Айла от Деветата пещера на зеландониите.

– Вече си била приета от зеландониите? – учуди се фъфлещият човек. – Е, мамуто... или зеландонии, радвам се, че се запознахме, ала сега трябва да бързам за... една среща – изстреля той, завъртя се и се отдалечи по най-бързия възможен начин. Айла погледна към двамата братя и видя, че на физиономиите и на двамата бяха разцъфнали усмивки.

Джохаран видя хората, които търсеше. Зеландони също беше сред тях. Тя махна на тримата да се приближат, ала най-голям интерес предизвика четвъртият им спътник. Айла веднага му заповяда да остане на мястото си, докато не приключат с официалните представяния. Не че се опасяваше, че ще реагира по същия начин, както бе станало с Мадроман – просто така хората щяха да са по-спокойни. И без това по лицата на повечето се изписа изненада, когато я представиха като Айла от зеландониите, някога принадлежала към рода на мамутоите, но Джохаран обясни, че тъй като нямало никакво съмнение къде ще живее, след като се бракосъчетаят с Джондалар, Деветата пещера с радост я е приела.

Най-важният въпрос, който трябваше да се разгледа, след като

двама души са решили да свържат живота си, беше дали мъжът ще отиде да живее при роднините на жената, или тя ще се премести при него. Каквото и решение да се вземеше, обаче, и двете пещери трябваше да приемат младоженците – особено тази, която щеше да се сдобие с нов член на домакинството си. Ала тъй като знаеха, че Джондалар и Айла ще живеят в Деветата пещера, приемането ѝ сред зеландонийците уреждаше нещата. Русокосата жена задържа вълка на разстояние, докато тя и Джондалар слушаха как духовните и светските водачи обсъждат предстоящите събития. В крайна сметка решиха на следващата нощ да проведат церемония, за да разберат в каква посока да поемат за първия лов. Ако всичко се развиваше добре, първата брачна церемония щеше да се състои съвсем скоро. Айла знаеше, че обикновено всяко лято се организират по две брачни церемонии. На първата се венчаваха двойките, които бяха избрали да се бракосъчетаят предната зима, а втората се провеждаше малко преди да си тръгнат в началото на есента. Повечето от тези, които се женеха на втората, взимаха това решение по време на Летния събор, понеже се познаваха едва от сезон или два.

– Като стана дума за брачните церемонии – започна Джондалар, – бих искал да отправя една молба. Тъй като Даланар е от моето огнище и възнамерява да дойде, бих искал да помоля първата церемония да се отложи до пристигането му. Бих искал да е тук за моето бракосъчетание.

– Нямам нищо против, ако се отнася за няколко дни, но какво ще правим, в случай че се забави повече? – попита един зеландони.

– Бих предпочел да се бракосъчетая през първата брачна церемония, ала ако Даланар се забави повече време, ще изчакам втората – отвърна Джондалар. – Не бих искал брачният ни ритуал с Айла да мине без него.

– Това е приемливо – каза зеландони на Деветата пещера, – но трябва да решим с колко да отложим първата брачна церемония, както и да се съобразим с другите, които искат да се бракосъчетаят.

В този момент една възрастна жена с характерните за зеландони рисунки по лицето си се включи в разговора:

– Даланар и ланзандонийците наистина ще се присъединят към нас през този сезон. Той изпрати вест на зеландони от Деветнайсетата пещера, понеже тя е най-близо до лагера на Летния събор, за да уведоми всички. Дъщерята на съпругата му ще се бракосъчетае това лято и той иска пълна брачна церемония за нея. Освен това трябва да ви известя, че Даланар желае да намери дони за хората си. Това би било добра възможност за един опитен послушник или нов зеландони.

– Джондалар ни каза за зеландони на Четиринайсетата пещера – каза Джохаран.

– Това е едната причина, поради която ще доведе ланзадонийците тук това лято – обясни Джондалар. – Те си нямат лечител, въпреки че Джерика има някои познания, ала липсата на знахар се усеща най-остро, когато трябва да се провеждат различните ритуали и церемонии. Даланар ми каза, че не могат да осъществят истинска брачна церемония, докато нямат свой зеландони. Отбихме се при тях по пътя си за насам. Джопляя се сгоди, докато бяхме там – ще се бракосъчетае за Екозар...

– Даланар ще позволи на Джопляя да се омъжи за човек, чиято майка е била плоскоглава? Човек със смесени духове? – възкликна възмутено зеландони на Четиринайсетата пещера, прекъсвайки Джондалар. – Как е възможно това? Да постъпи така със собствената си дъщеря! Чувала съм, че Даланар е приел някакви странни хора в пещерата си, но как може да приютява тези животни!?

– Те не са животни! – отсече Айла, хвърляйки изпепеляващ поглед на възрастната жена.

ДВАЙСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Жената се обърна и изгледа смаяно Айла, изненадана, че новодошлата не само се бе намесила в разговора им, но и я беше прекъснала толкова рязко.

– Тук не си у вас, че да се обаждаш – сопна ѝ се тя. – Не е твоя работа какво си говорим на тази среща. Ти си само една гостенка – даже зеландонийка не си! – Знаеше, че чужденката щеше да се омъжва за Джондалар, ала очевидно трябваше да се научи как да се държи.

– Прости ми, зеландони от Четиринайсетата пещера – намеси се шаманката на Деветата пещера. – Айла бе представена на останалите, би трябвало да я представя и на теб. Всъщност това е Айла от зеландонии-те. Деветата пещера я прие малко преди да потеглим за Събора.

Възрастната жена я изгледа с такава злоба, че враждебността ѝ сякаш се излъчваше от нея подобно на неприятна миризма. Айла си даде сметка, че тази ненавист имаше дълга история, и си спомни нещо за зеландони, която очаквала да стане Първата, ала била изместена от шаманката на Деветата пещера. „Ясно – каза си. – Значи това е тя.“

– Айла и Джондалар ни казаха, че плоскоглавците са хора, а не животни – заяви Джохаран, пристъпвайки напред. – Мисля, че това е нещо, за което си заслужава да поговорим, и смятам да повдигна тази тема за обсъждане. Сега обаче имаме по-належащи проблеми за решаване.

– Не мисля, че си струва да си хабим приказките за тях – изсумтя шаманката на Четиринайсетата пещера.

– аз пък смятам, че е важно, дори и само за собствената ни сигурност – рече Джохаран. – Ако те са интелигентни същества – а Айла и Джондалар ме убедиха в това, – а ние се отнасяме с тях като с животни, защо не са реагирали?

– Вероятно, защото са животни – каза възрастната жена.

– Според Айла това е, защото ни избягват – продължи вождът на Деветата пещера – и защото ние също ги избягваме. Ала ако ги възприемем само като животни и заграбваме цялата земя като наша – като територия на зеландониите – и ловим дивеча, събираме плодовете и растенията и само дете не ходим на лов за тях, – какво ще правим, ако те изведнъж решат да се възпротивят? Ами ако поискат да променят нещата и започнат да предявяват претенции към това, което смятаме за изконно наше? Мисля, че поне трябва да сме подготвени – най-малкото сме

длъжни да поговорим за тази възможност.

– Според мен преувеличаваш проблема, Джохаран – възрази му зеландони на Четиринайсетата пещера. – Щом плоскоглавците са ни търпели толкова време и не са поискали да завземат територията ни, защо да започват точно сега? Та те изобщо нямат своя земя!

– Работата е там, че имат – поклати глава Джондалар. – Лозадунаите ще ти кажат, че земята от другата страна на ледника, на север от Реката майка, принадлежи на плоскоглавците. Лозадунаите гледат да си стоят на юг от реката, с изключение на неколцина млади нехранимайковци, които забъркват големи каши, и се боя, че хората от Клана няма да се примиряват още дълго време с това – особено по-младите мъже.

– Никога не си ми споменавал за това – укори го вождът на Деветата пещера.

– Малко след като потеглихме на пътешествието си, когато с Тонолан се спуснахме от другата страна на ледника, се натъкнахме на група плоскоглавци – мъже от Клана, навярно ловен отряд – отвърна Джондалар, – и имахме малко спречкване.

– Какво спречкване? – попита Джохаран.

– Един младеж хвърли камък по нас – започна да разказва синеокият мъж, – може би, защото се намирахме от тяхната страна на реката, на тяхната територия. Тонолан запрати копието си по тях, щом забеляза движение в храстите, където се криеха. Тогава те изведнъж пристъпиха напред и се показаха пред нас. Двама от нас срещу всички тях – съотношението на силите ни не беше никак добро. Да ви кажа честно, не мисля, че съотношението на силите ни щеше да е добро дори да бяхме двама на двама. Те може да са ниски на ръст, ала са много силни. Нямах никаква представа как да се измъкнем, когато техният вожд разреши проблема.

– Как пък разбра, че имат вожд? И дори да имат, откъде си толкова сигурен, че не са били просто глутница, като вълците? – попита друг мъж. Джондалар си мислеше, че го познава отнякъде, но не беше сигурен. В крайна сметка бе отсъствал пет години.

– Сега го зная със сигурност, понеже се срещнах и с други, но още тогава беше очевидно – рече Джондалар. – Той каза на младежа, който беше хвърлил камъка, да върне копието на Тонолан, взе си камъка и се скриха обратно в гората. Вождът върна всичко, както си беше, и тъй като никой не пострада, си мисля, че според него това уреди нещата.

– Каза на младежа? – изсумтя скептично мъжът. – Та плоскоглавците не могат да говорят!

– Всъщност говорят – усмихна се Джондалар. – Просто не така, както си говорим ние. Използват предимно знаци и жестове. Научих някои от тях и дори съм общувал с тези хора, ала Айла е несравнимо по-добра от мен. Тя познава до съвършенство езика им.

– Не мога да повярвам в това – поклати глава зеландони на Четири-найсетата пещера.

Синеокият мъж се усмихна.

– Отначало и на мен ми беше трудно. Никога не бях виждал някой толкова отблизо, преди тази среща. Ти виждала ли си плоскоглавец?

– Не, и нямам никакво желание за това – отсече възрастната жена. – Чувала съм, че приличали на мечки.

– Колкото ние приличаме на мечки – възрази Джондалар. – Изглеждат като хора – като различен вид хора, ала в никакъв случай не можеш да ги вземеш за животни. Тези от ловния отряд носеха копия и дрехи. Да си виждала облечена мечка, която да размахва копие?

– Значи са интелигентни мечки – заключи шаманката.

– Не ги подценявай. Не са мечки, нито пък никакви други животни. Те са хора – интелигентни хора – обясни синът на Мартона.

– Ти каза, че си общувал с тях – намеси се мъжът, когото Джондалар не можеше да си спомни. – Кога?

– Когато бяхме отседнали при шарамудоите, ни се случи малък инцидент. Те живеят покрай Великата река майка, немного далеч от устието ѝ, където се влива в Бераново море. От другата страна на ледника Майката е нищо и никакво поточе, но там, където те живеят, е огромна – толкова е широка, че на места изглежда като езеро. Ала въпреки че изглежда равна и спокойна, е много дълбока и под повърхността ѝ се носят бързи и силни течения. Толкова реки и потоци се вливат в нея, че ако я видите от земите на шарамудоите, веднага ще разберете защо я наричат Великата река майка – синеокият мъж бе започнал неусетно един от увлекателните си разкази и всички наоколо го слушаха с интерес.

– Шарамудоите правят страхотни лодки от големи дънери, които издълбават и оформят като раковини с остри върхове. Опитях се да управлявам подобна лодка с помощта на весло, когато внезапно изгубих контрол. – Джондалар се усмихна горчиво. – Ако трябва да съм честен, всъщност се поизхвърлих малко. Те обикновено държат прикрепена към единия край на лодката връв с кукичка, на която е закачена стръв, и ми се прииска да докажа, че не съм по-лош риболовец от тях. Проблемът е, че рибите в подобна река съответстват на размерите ѝ – особено есетрите. Речните хора не казват, че отиват за риба, когато искат да уловят

есетри, а че отиват на лов.

– Веднъж видях съомга, голяма колкото човешки бой – извика някой.

– Някои есетри покрай устието на Великата река майка са три пъти по-големи от човешки бой – отвърна синеокият мъж. – Когато забелязах рибата, веднага хвърлих връвта, ала не извадих късмет. Бях хванал една! Поточно, тя ме хвана! И тъй като връвта бе прикрепена към лодката, щом есетрата запори водата, ме повлече със себе си. Изгървах веслата и изгубих управление. Извадих ножа си, за да прережа въжето, но лодката се удари в нещо и го изби от ръката ми. Рибата беше бърза и силна. Опита се да се гмурне и на няколко пъти ме потопи целия под водата. Единственото, което можех да сторя, беше да се държа за проклетото въже, докато есетрата ме влачеше нагоре по течението.

– Какво направи? Докъде стигна? Как я спря? – заваляха веднага въпросите на заинтригуваните слушатели.

– Оказа се, че кукичката бе наранила сериозно рибата и беше предизвикала силен кръвоизлив – продължи синеокият мъж. – Това в крайна сметка отне силите ѝ, но по това време есетрата вече ме беше завлякла по средата на реката, и то доста нагоре по течението. Когато най-накрая спря да се бори и издъхна, се озовахме в някаква плитчина, където течението не беше толкова силно. Скочих от лодката и заплувах към брега, благодарен, че най-накрая почувствах земя под краката си...

– Забележителна история, Джондалар, ала какво общо има с плоскоглавите? – попита зеландони на Четиринайсетата пещера.

Мъжът ѝ се усмихна, дарявайки я с цялото си внимание:

– Тъкмо бях стигнал до тази част. Приседнах на брега, ала целият бях мокър и треперех от студ. Нямах нож, за да си отрежа някой клон, и нямах нищо, с което да си запала огън. Повечето дървета на земята бяха мокри и беше наистина ужасно студено. Изведнъж пред мен се появи този плоскоглавец. Тепърва му никнеше брада, следователно не можеше да е много възрастен. Той ми даде знак да го последвам, макар че отначало нямах представа какво иска от мен. Сетне забелязах пушека в посоката, откъдето бе дошъл, ето защо тръгнах след него и той ме заведе до един запален огън.

– Не се ли страхуваше да отидеш с него? Не си знаел какво може да ти направи! – извика друг глас. Джондалар забеляза, че слушателите му се бяха увеличили. Той срещна погледа на Айла, усмихна ѝ се и продължи:

– Толкова ми беше студено, че това изобщо не ме интересуваше.

Всичко, което исках, беше малко топлинка. Прилекнах пред огъня, доближавайки се толкова, колкото можех и след което усетих как намятат раменете ми с някаква кожа. Вдигнах очи и видях жена. Щом забележа, че я гледам, тя веднага отстъпи назад и се скри зад някакви храсти. Колкото и да се напругах, не можах да я зърна отново, ала от беглия поглед, който ѝ хвърлих, мога да кажа, че беше по-възрастна – може би майка на младия плоскоглавец.

Всички го слушаха безмълвно.

– Когато най-накрая се стоплих – разказа по-нататък той, – младият мъж ме отведе обратно до лодката и рибата, която бях измъкнал на брега. Това не беше най-голямата есетра, която съм виждал през живота си, ала и не беше никак малка – дължината ѝ надхвърляше ръста на двама високи мъже. Младият мъж от Клана извади ножа си и я разряза наполовина – надлъжно! После направи някакви знаци, чието значение не разбрах, уви половината риба в една кожа, метна я на рамото си и си тръгна. Есетрата бе толкова голяма, че четирима мъже с мъка биха я повдигнали, а той понесе половината с невероятна лекота! Докато гледах невярващо след него, Тонолан и неколцина от шарамудоите ме намериха – те бяха видели как нещо ме тегли нагоре по реката и тръгнаха след мене. Когато им казах за младия плоскоглавец, те също като теб, зеландони от Четиринайсетата пещера не искаха да ми повярват, ала тогава видяха, че половината риба липсва, и това вече ги убеди. Тези мъже не спряха да ми се подиграват за риболова и за това, че съм уловил само половин риба, ала трима от тях едва успяха да завлекат моята част от есетрата до лодката, при положение, че младият плоскоглавец бе отнесъл сам-самичък другата половина.

– Интересна рибарска история, Джондалар – каза зеландони на Четиринайсетата пещера.

Синеокият мъж я изгледа с цялата сила на очарователните си сини очи.

– Зная, че звучи като рибарска история, но обещавам, че всичко в нея е вярно. Всяка дума – подчерта той, след което вдигна рамене и добави: – Ала не мога да те обвиня, задето не ми вярваш. След цялото това стоеене в ледената вода хванах ужасна настинка – продължи синеокият мъж – и докато лежах в постелята, имах достатъчно време да мисля за плоскоглавците. Този млад мъж определено беше спасил живота ми. Най-малкото, той знаеше, че ми е студено и имам нужда от топлина. Навярно се е страхувал от мен, тъй както аз се страхувах от него, ала ми даде това, от което се нуждаех, като взе половината ми риба в замяна на

помощта си. Първия път, когато видях плоскоглавци, бях изненадан, че носят копия и са облечени с дрехи, а след срещата с това момче и майка му научих, че използват огън и остри ножове и са изключително силни, но и нещо повече – че са интелигентни. Този човек бе разбрал, че зъзна, и ми беше помогнал. Бих му дал цялата есетра, за да му се отблагодаря, и съм сигурен, че той би я отнесъл без никакви проблеми, ала той взе само половината. Раздели я с мен.

– Интересно – замисли се шаманката на Четиринайсетата пещера, усмихвайки се на Джондалар.

Очарованието на несъмнено хубавия мъж бе започнало да влияе на жената и това не убягна на Първата сред служителките на Майката. Щеше да запомни добре това занаят. Нямаше да се поколебае да използва чара на Джондалар, ако се наложеше, за да изглади отношенията си със зеландони на Четиринайсетата пещера. Откакто я бяха избрали за Първа, тази жена се бе озлобила срещу нея.

– Мога да ти разкажа за момчето със смесени духове, което бе осиновено от съпругата на предводителя на Лъвския бивак на мамутоите, защото тогава научих някои от техните знаци – продължи синеокият мъж, – но по-добре да разкажа за мъжа и жената, които срещнахме тъкмо преди да започнем да се изкачваме по ледника, защото те живеят много по-близо...

– Мисля, че трябва да изчакаш с тази история, Джондалар – обади се в този момент Мартона, която също се бе присъединила към слушателите на сина си. – Тя заслужава да бъде разказана пред повече хора, а целта на тази среща е да вземем решения за брачните церемонии, ако никой не възразява, естествено... – добави, поглеждайки с усмивка към зеландони на Четиринайсетата пещера. Тя също бе забелязала ефекта, който очарователният ѝ син бе произвел върху възрастната жена, и много добре познаваше проблемите, които шаманката бе създавала на Първата. Все пак навремето тя самата бе вожд на Деветата пещера на зеландоните и не беше забравила това.

– Защо не покажете как действат вашите копиехвъргачи? – обърна се Джохаран към брат си и годеницата му. – Освен ако не искате да чуете всички подробности около разговора ни, де! – засмя се той.

Айла нямаше нищо против да остане и да научи колкото се може повече за народа на Джондалар – който вече беше и неин народ, ала любимият ѝ гореше от нетърпение да сподели новото си оръжие с всички зеландонийци. Те се разходиха из Събора и синеокият мъж поздрави много свои приятели, които запозна с Айла, а Вълчо неизменно

приковаваше любопитството на всички, които ги видеха. Това бе добре. Колкото по-скоро хората свикнеха да виждат животните в лагера, толкова по-скоро щяха да започнат да ги приемат за даденост.

Тъкмо избрах мястото, където да направят демонстрацията с копи-ехвъргачите, когато видяха един от младежите, които им бяха помогнали да пренесат шейната през реката. Той бе от Трите скали, Западното обединение на Двайсет и деветата пещера, известно също така като Летния бивак. Поговориха си малко, сетне майка му дойде и ги покани всички на обяд. Слънцето вече се бе издигнало високо в небето, а не бяха хапвали нищичко от сутринта, ето защо приеха с удоволствие. Дори Вълчо получи един кокал и в замяна Джондалар обеща да помогнат със събирането на кедрови шишарки през есента.

Когато се връщаха към лагера на Деветата пещера, минаха покрай голямото жилище на шаманите. Първата тъкмо излизаше и се спря да им каже, че всички, обсъждали първата брачна церемония, са се съгласили да я отложат до пристигането на Даланар и ланзадониите. Бяха представени на неколцина от другите шамани и хората от Деветата пещера наблюдаваха с интерес различните реакции, които провокираше появата на вълка.

Когато тръгнаха обратно към лагера на Деветата пещера, слънцето вече клонеше към залез. Те се спряха до поточето, вливащо се в реката, и се загледаха в алените облаци, запалени от златистите лъчи на небесното светило. Постепенно небето промени цвета си от златисто към пурпурно, след което светлината започна бавно да чезне и всичко се обагри в тъмносино. Когато огънчетата на милионите блещукащи звезди запламтяха на черния фон, Айла си спомни част от „Песента на Майката“ – „...и надеждата пламна отново в гърдите, млечна дияра прорязали чак до звездите.“ Така ли са се появили звездите, замисли се русокосата жена, докато вървяха към близкия бивак.

Когато се събуди на следващата сутрин, всички отдавна бяха станали и тя се почувства много неудобно. Надигна се от постелята и изведнъж почувства изгаряща нужда да се облекчи – нещо, което ѝ се случваше все по-често напоследък. Не знаеше къде е изкопана отходната яма на лагера, ето защо използва нощното гърне. Както забеляза, не беше единственият човек, който го бе използвал, но си каза, че ще го изхвърли по-късно.

Когато излезе навън, бе смаяна от съоръженията, издигнати предния ден, докато тя и Джондалар бяха на Събора. Въпреки че бе забелязала жилищата на хората, които лагеруваха в централната част на Събора,

тя очакваше да види нещо като палатки, ала повечето хора не използват палатките, които носеха със себе си. По време на топлия сезон тези палатки щяха да се използват за ловни експедиции, преходи с цел събиране на продукти или посещения извън територията на лагера. Летните жилища бяха много по-стабилни – с кръгла форма и вертикални стени. И въпреки че изглеждаха различно от шатрите, които мамутоите издигаха на Летните си събори, в много отношения си приличаха.

Макар че вътре беше тъмно – единствената светлина идваше от отворения вход и лъчите, процеждащи се през пролуките между отделните дървени плоскости, Айла забеляза, че освен масивния боров ствол, разположен в центъра, жилището имаше и вътрешни стени, изработени от сплескани тръстикови стъбла, които бяха украсени с изображения на различни животни. Земята бе покрита с дебели хвощови листа, тръстикови рогозки и спални одеяла, а близо до централния стълб имаше и огнище. В покрива бе предвиден и отвор за отвеждане на дима, който можеше да се затваря отвътре с подходящ капак, в случай че завалеше дъжд.

Айла се замисли как ли бе направена останалата част от това съоръжение и излезе навън. Около огнището в центъра бяха издигнати няколко големи овални постройки, а стълбовете бяха свързани един с друг на принципа на наколните огради, предназначени за лов на диви животни. Някои от стълбовете бяха забити дълбоко в земята, което осигуряваше допълнителна стабилност на цялата структура. Покривът бе изграден от слама и застъпващи се една друга тръстики, спускащи се надолу от централния стълб, и въпреки че не изглеждаше много здрав, не пропускаше дъжда и щеше да издържи без проблеми до края на сезона.

Част от елементите, необходими за изграждането на тези летни жилища, хората носеха със себе си: плетените рогозки, вътрешните стени, тръстиковите плоскости и някои от стълбовете. По принцип всички, които щяха да използват жилището, носеха по нещичко, ала по-голямата част от материалите се събираха всяка година от околностите на Събора. Когато хората се връщаха къщи през есента, съоръженията се разглобяваха, за да използват отново годните за повторна употреба части, но скелетът на постройките оставаше. Те рядко оцеляваха след тежките снегове и зимните виелици и на следващото лято вече представляваха само куп развалини, които се разпадаха, преди мястото да се използва отново за провеждане на Летен събор.

Айла си спомни, че мамутоите имаха различни имена за летните си лагери и за зимните си обиталища. Лъвският бивак например се

превръщаше в Хвощовия бивак по време на Летния събор, но жителите му си оставаха едни и същи. Тя попита Джондалар дали Деветата пещера ще има различно лятно название, на което той отговори, че името ще се запази, ала жилищното разпределение не било съвсем същото като в каменните заслони.

Всяко лятно жилище приютявало повече хора, отколкото обикновено населявали просторната площ под големия покрив на Деветата пещера. По принцип членовете на едно домакинство, включително и тези, които живеели на друго място през зимата, споделяли едно жилище, ала повечето хора дори не оставали в същия лагер. Било обичайна практика хората да прекарват лятото с други родственици или приятели. Наскоро омъжените жени например, преместили се при съпрузите си, често взимали децата си и отивали при майките, сестрите и братята си, а мъжете им обикновено ги придружавали.

Младите жени, на които предстояло да имат първи обреди през тази година, живеели заедно в отделна постройка, намираща се недалеч от централното жилище на зеландони, а друго съоръжение било издигано за жените – донии, за да бъдат на разположение на младежите, навлезли в пубертета. Повечето млади мъже, достигнали полова зрялост – и някои не толкова млади мъже – също се отделяли от родните си лагери и си изграждали собствени жилища. Само че те трябвало да се намират в покрайнините на събора, колкото се може по-далеч от привлекателните девойки, подготвяни за първите си обреди. Повечето от мъжете нямали нищо против. Естествено, че биха искали да огледат жените, но повече ги интересувало това да бъдат оставени за известно време на мира, така че никой да не се оплаква колко шум вдигат и как се веселят. Ето защо нарекли жилищата им „крайните колиби“. Мъжете, отсядащи там, обикновено били ергени – или им се искало да бъдат такива.

Понеже не се втурна да я посрещне, Айла предположи, че Вълчо е с Джондалар. Отвън нямаше много хора – явно повечето бяха на събора, ала тя успя да намери малко останал чай край централното огнище на лагера. Направи й впечатление, че огнището не е оформено като типичното кръгло огнище, а приличаше повече на продълговат изкоп. Тогава си спомни, че предната вечер бе видяла доста хора около огъня, а и самите пламъци се издигаха по-високо от обикновено – явно това обясняваше формата му. Докато пиеше чая си, Салова, жената на Рушемар, излезе от резиденцията, понесла на ръце малката си дъщеричка.

– Здравей, Айла – каза тя, оставяйки бебето върху една рогозка.

– Здравей, Салова – отвърна русокосата жена, приближавайки се, за

да разгледа пеленачето. Тя подаде показалеца си на дребосъчето и му се усмихна.

Салова я изгледа колебливо, след което попита:

– Имаш ли нещо против да наглеждаш Марсола за малко? Събрах малко съчки за кошници и съм ги наkisнала в реката. Искам да отида и да ги огледам, защото обещах на няколко души, че ще им направя кошници.

– За мен ще бъде удоволствие – усмихна се Айла и отново насочи вниманието си към бебето.

Съпругата на Рушемар се чувстваше малко притеснена в присъствието на чужденката, ето защо се разбъбри:

– Току-що я накърмих, така че не би трябвало да създава проблеми. Имам предостатъчно мляко. Това, че давам на Лорала, изобщо не ме притеснява. Снощи Ланого отново ми я донесе. Малката се е позакръглила, наляла е бузките и вече даже се усмихва. Преди изобщо не се усмихваше. О, ти сигурно не си хапвала, нали? Имам малко супа, останала от снощи, с някои хубави мръвки еленско в нея. Опитай я – аз ядох от нея тази сутрин и сигурно е още топла.

– Благодаря ти – рече русокосата жена. – Ще хапна малко от нея.

– Веднага се връщам. – Салова забърза към реката. Айла намери супата в голям мях от стомаха на зубър, който бе закачен на дървена рамка и висеше над тлеещите въглени в огнището. Тя взе купа от натрупаните наблизно, загреба с черпак от овнешки рог и си сипа, след което извади ножа си за хранене. Забеляза, че в супата имаше и зеленчуци, които се бяха поразварили, но пак изглеждаха вкусно.

Тя седна на рогозката до бебето, което лежеше по гръбче и риташе с крачета във въздуха. За единия му глезен бяха завързани еленови копита, които потракваха всеки път, когато риташе във въздуха. Айла изяде супата си, след което вдигна бебето и започна да го люлее. Когато Салова се върна с кошница, пълна догоре с различни влакновидни растения, тя видя, че русокосата жена говори на бебето и го кара да се усмихва. Това стопли майчиното ѝ сърце и я накара да се поотпусне малко пред чужденката.

– Благодаря ти, че ми помогна, Айла – рече. – Това ми даде възможност да довърша тази кошница.

– За мен беше удоволствие, Салова – усмихна се насреща ѝ русокосата жена. – Марсола е прекрасно бебе.

– Знаеше ли, че по-малката сестра на Пролева – Левела – ще се бракосъчетае на първата брачна церемония също като теб – уведоми я

жената на Рушемар. – Човек винаги усеща специална връзка с хората, венчали се на същата брачна церемония като него. Пролева ме помоли да направя няколко специални кошници за нея като част от брачните ѝ дарове.

– Имаш ли нещо против да те погледам, докато работиш? – попита Айла. – И аз съм правила кошници, но ми е интересно как ги изработваш ти.

– Нямам нищо против – усмихна се Салова. – Тъкмо ще ми правиш компания, а може и ти да ми покажеш твоя начин. Обичам да научавам нови неща.

Двете жени седнаха една до друга, разговаряйки и сравнявайки различните начини за изработване на кошници, докато бебето спеше сладко-сладко до тях. На Айла ѝ харесваше това, че Салова използва материали с различни цветове и украсява кошниците с изображения на животни и най-различни стилизирани фигурки. На жената на Рушемар пък ѝ допадна изящната техника на Айла, обединяваща различни тъкани и материали – това придаваше елегантност на привидно простите ѝ кошници. Двете взаимно оцениха уменията си. След малко Айла се изправи.

– Ще ми кажеш ли къде са отходните ями, защото искам да изпразня нощното гърне? – попита тя. – Няма да е зле и да измия тези купи – добави, – както и да видя как са конете.

– Ямите са ей-там. – Салова посочи от другата страна на поточето, – а съдовете ги мием в края на потока, където се влива в реката. Там има и чист пясък, с който можеш да ги изтъркаш. Виж, за конете няма нужда да ти казвам къде са – усмихна се жената. – Вчера отидохме да ги видим с Рушемар. Отначало се страхувах мъничко, но после видях, че са спокойни и добрички. Дори се осмелих да им дам малко тревичка от шепата си. – Изведнъж тя се намръщи. – Надявам се да не съм направила нещо лошо. Рушемар и Джондалар ми казаха, че мога да им дам трева.

– Естествено, че не си – успокои я Айла. – Много по-спокойни са, когато опознаят хората край тях.

„Изобщо не е толкова странна“ – помисли си Салова, докато наблюдаваше как русокосата жена се отдалечава с мръсните купи. Айла си каза, че няма да е зле да поплува и да се изкъпе. Тя се отби да си вземе една кожа за подсушаване и огледа дрехите си. Въпреки че ги бе почистила, не искаше да облича захабените одежди, които бе носила по време на дългото им пътешествие, освен като работни дрехи.

По време на прехода от Деветата пещера до Летния събор бе облечена с премяната, която бе пазила за срещата си с народа на Джондалар,

ала тя също бе поизносена и поизцапана. Имаше и зимния момчешки тоалет, който Марона и приятелките ѝ ѝ бяха подарили, но знаеше, че той нямаше да е особено подходящ. Естествено, имаше и брачната си премяна, ала тя бе само за специални случаи. Това, което оставаше, бяха нещата, които Мартона и Фолара ѝ бяха дали, и тя се преоблече с тях.

Когато наближи конете, Уини и Рейсър зацвилеха радостно и веднага се опитаха да я посрещнат, ала въжетата, с които бяха завързани за едно дърво, не им позволиха. Щом стигна до тях, Айла ги развърза, след което яхна Умни и я пришпори нагоре покрай потока, в посока обратна на течението му. Конете бяха в страхотно настроение и се наслаждаваха на свободата си, а въодушевлението им се предаде и на русокосата им повелителка. Когато стигнаха до ливадата с езерцето, тя се зарадва още повече, защото видя как Вълчо тича към тях. Значи Джондалар беше наблизо.

Малко след като Айла отиде да види конете, Джохаран дойде при Салова и я попита дали е виждала годеницата на брат му.

– Да, дори правихме кошници заедно – рече тя. – После тя каза, че отива при конете.

– Ще я потърся – кимна вождът, – ала ако я видиш преди мен, ще ѝ кажеш ли, че зеландони иска да говори с нея?

– Разбира се – отвърна жената на Рушемар, чудейки се какво ли искаше шаманката. После вдигна рамене. Едва ли някой щеше да ѝ каже какви бяха намеренията на Първата.

Междувременно Айла видя Джондалар да излиза иззад един шубрак с изненадана усмивка на лицето си. Тя спря кобилата, скочи на земята и се хвърли в обятията му.

– Какво правиш тук? – попита любимият ѝ, когато спряха да се прегръщат. – Не съм казал на никого, че съм тук. Разхождах се нагоре покрай потока и когато стигнах дотук, си спомних за онзи сипей от другата страна на езерото и реших да проверя дали няма да открия кремък сред камъните.

– И откри ли?

– Да – усмихна се Джондалар. – Не е най-доброто качество, но ще ни свърши работа. Какво те накара да дойдеш тук?

– Събудих се късно. Наблизо нямаше никого, освен Салова и бебето ѝ. Тя ме помоли да наглеждам Марсола, докато вземе необходимите материали за изработка на кошници. Бебето е много сладичко, Джондалар! После си поговорихме, обменихме малко опит в плетенето на кошници и аз реших да поплувам и да изведа конете на разходка. Така те

намерих. Каква приятна изненада!

– За мен също – кимна той. – И аз искам да поплувам с теб. Целият станах в прах от тези камъни, но първо искам да занеса кремъка в лагера. Пък после ще видим. – Усмихна се многозначително и я целуна страстно и продължително. – От друга страна пък, защо не оставя камъните за по-късно?

– Не, занеси ги сега, за да не се налага да се къпеш два пъти – каза тя. – И бездруго трябва да измия косата си.

Когато Джохаран отиде на мястото, където бяха завързани конете, намери само двете възета на земята. „Сигурно са отишли на някоя от дългите си разходки“ – помисли си той, а зеландони наистина трябваше да поговори с Айла. Уиламар също искаше да обсъди някои неща с тях. „Джондалар знае, че ще имат предостатъчно време за себе си след брачната церемония, така че сега би следвало да обърне внимание на важните проблеми, които трябва да се обсъдят в началото на събора“ – възмущаваше се вождът, ядосан, че не ги е намерил. Не бе никак доволен, че Първата бе видяла именно него, когато търсеше кого да изпрати за Айла. В края на краищата той имаше къде по-важни неща за вършене от това да търси брат си, ала чувстваше, че не може да откаже на зеландони – особено когато нямаше наистина добро извинение.

Щом видя пресните отпечатащи от копита в земята, той веднага разбра накъде са тръгнали. Следите водеха нагоре покрай потока и Джохаран веднага се сети за ливадата с езерцето край каменистия склон, откъдето извираше ручейт. „Само там са отишли!“ – помисли си доволно вождът на Деветата пещера и закрачи енергично натам. Когато стигна обаче, за голямо свое учудване видя само Айла – тя тъкмо миеше косата си, потопила се до шия във водата.

– Айла, търсех те! – извика той.

Русокосата жена отметна назад разкошната си коса и разтърка очи.

– О, Джохаран, ти ли си? – попита. – Какво има?

– Знаеш ли къде е Джондалар?

– Отиде да занесе кремъка, който намери на сипея – отвърна жената. – После трябва да дойде тук и да се изкъпем заедно.

На Джохаран му направи впечатление, че гласът ѝ звучеше малко отнесено.

– Зеландони каза, че иска да те види, а Уиламар иска да поговори и с двама ви – рече ѝ предводителят на Деветата пещера.

– О, така ли? – въздъхна разочаровано Айла. – Ей-сега ще се приготвя – добави и тръгна да излиза от водата.

Джохаран често бе виждал жени без дрехи. Повечето от тях се къпеха в реката всяка сутрин през лятото, а през зимата стояха на брега и се поливаха с вода. Самата голота не бе предизвикателна. Когато искаха да привлекат мъжкото внимание, жените носеха специални премени или се държаха по определен начин, особено на празненствата в чест на Майката. Ала в мига, в който Айла излезе от водата, на него му стана ясно, че тя и брат му имаха други планове, които беше осуетил. Тази мисъл го накара да се загледа в тялото на русокосата жена, която присъпваше гола към него.

Тя бе висока, с добре оформени извивки и ясно очертани мускули. Големите ѝ гърди все още притежаваха твърдостта на момичешки бюст и той винаги бе смятал жените с леко закръглено коремче за невероятно привлекателни. Докато я наблюдаваше, изведнъж се сети за Марона. Преди появата на русокосата чужденка тя се славеше като най-голямата красавица в Деветата пещера, ето защо нямаше нищо чудно в това, че бе намразила Айла от пръв поглед. „Брат ми е щастливец – каза си Джохаран. – Невестата му е изключително красива и със сигурност ще привлече вниманието на доста мъже на Празненствата в чест на Майката... Това едва ли ще се хареса на Джондалар, но какво да се прави.“

Айла го изгледа озадачено и вождът изведнъж се усети, че я зяпа. Той се изчерви, обърна глава настрани и видя, че брат му се приближава към тях, помъкнал тежък чувал, пълен с камъни. Джохаран веднага се завтече да му помогне.

– Какво правиш тук? – попита брат му.

– Зеландони пожела да поговори с Айла, а Уиламар ми каза, че иска да обсъди нещо с вас двамата.

– Какво иска зеландони? – намръщи се синеокият мъж. – Не може ли да почака?

– Мисля, че не. Освен това и аз нямам намерение да търча цял ден подир брат си и годеницата му – отвърна Джохаран, след което се усмихна многозначително. – Е, мисля, че и двамата сте достатъчно големи, за да отложите забавленията си за по-късно!

Джондалар понечи да възрази, ала после махна с ръка и също се усмихна:

– Знаеш, че чаках достатъчно дълго, за да я намеря. Е, след като така и така си тук, защо не ми помогнеш да пренеса тези камъни до лагера. Исках да поплувам и да се изкъпя, ала явно ще трябва да го оставя за по-късно.

– Защо не оставиш камъните тук? – предложи му вождът на

Деветата пещера. – Няма да избягат, а и тъкмо ще имаш извинение да се върнеш по-късно. Дори съм сигурен, че имаш време и да поплуваш..., ако това е всичко, което искаш, де!

Около пладне Айла и Джондалар, придружени от Вълчо, се появиха в централната част на събора. Щом зърна доволните им изражения, Джохаран предположи, че явно бяха успели да намерят време за нещо повече от плуване в езерцето, след като ги бе оставил. Беше казал на зеландони, че ги е намерил и е предал съобщението ѝ, насърчавайки брат си да побърза. Не беше негова вината, че двамата се забавиха – той бе направил това, което се изискваше от него.

– Ето те и тебе, Айла – възкликна зеландони, когато я видя. Зад нея се бяха скупчили неколцина души с характерните за шаманите татуировки по челата. – Чакам те цяла сутрин.

– Бяхме се отдалечили нагоре по течението на потока, когато Джохаран ни намери – започна да обяснява русокосата жена. – Исках да поразходя малко конете и да ги разреша. Те се изнервят, когато се намират сред толкова много хора, а ресането ги успокоява. След това се изкъпах, защото пътят до събора бе доста дълъг и измерителен.

Първата ги изгледа внимателно, повдигайки въпросително вежди. Всичко, което бе казала Айла, беше вярно – само дето бе премълчала едно от заниманията, които ги бяха забавили. Джохаран се загледа в шаманката и жената, която брат му беше довел със себе си, и осъзна две неща – че зеландони много добре знаеше какво ги бе забавило, а русокосата жена изобщо не се смущаваше, задето бяха закъснели. Първата сред служителите на Майката вдъхваше голямо уважение и страхопочитание у повечето хора, но явно чужденката не бе сред тях.

– Време е за обяд – рече зеландони, пристъпи към голямото огнище за готвене и хвана под ръка Айла. – Пролева организира всичко и токущо ме осведоми, че гощавката ни очаква. Ти можеш също да се присъединиш към нас – така тъкмо ще имаме възможност да си поговорим. Имаш ли от огнените камъни със себе си?

– Да – кимна русокосата жена. – Винаги нося нещата, необходими за запалване на огън.

– Бих искала да покажа новата ти техника за палене на огън на другите зеландони – каза Първата. – По-късно ще я покажем и на всички, ала трябва да помислим кой ще е най-добрият начин за това и с какъв ритуал да я поднесем.

– Нямах нужда от ритуал, когато я показвах на Мартона или на теб

– възрази Айла. – След като човек веднъж види как се прави, вече изобщо не е трудно.

– Не казвам, че е трудно, а че методът е нов и въздействащ и може да стресне някого, особено тези хора, които не са особено възприемчиви към новото – аргументира се жената, известна някога като Золена.

Айла веднага се сети за Клана – как тези хора се бяха вкопчили сяло в традициите, как се страхуваха от всяка промяна и посрещаха всяка нова идея с подозрение и неохота.

– Да, и аз познавам такива хора – въздъхна тя. – Но мислех, че зеландонийците посрещат с желание новите неща.

Всички от другите, които бе срещнала, бързо свикваха с промените в живота им и тя не можеше да проумее, че и сред тях има такива, които се съпротивляват на всяко нововъведение и се чувстват застрашени от него. Това обясняваше онези случаи, когато отношението на зеландонийците към определени проблеми я озадачаваше – например неспособността им да приемат идеята, че членовете на Клана са разумни същества. Също като зеландони на Четиринайсетата пещера, която продължаваше да ги нарича животни. Дори след като Джондалар ѝ обясни, тя се държеше като опърничаво малко дете. Айла си каза, че навярно просто не искаше да променя мнението си.

– Така е – кимна Първата. – Повечето хора предпочитат да усвоят новия и по-бърз начин да правят нещо, ала понякога всичко зависи от това как им е представен този нов метод. Взemi например Джондалар. Той е възмъжал истински, докато е бил на пътешествието си, и е научил толкова много нови неща, ала хората, които познава, не са били с него, за да видят това, ето защо мнозина от тях си мислят за него същото, което са си мислели и едно време. Сега той е готов да сподели със сънародниците си какво е научил и открил, което е достойно за похвала, ала не забравяй, че той не го е научил отведнъж. Дори новото му оръжие, което е безценно за лов, изисква доста упражнения, докато човек започне да си служи добре с него. Тези, които владеят перфектно старите оръжия, може и да не поискат да вложат време и усилия, докато се научат как да ловуват с копиехвъргача, макар че аз съм твърдо убедена, че някой ден той ще се използва от всички ловци.

– Да, копиехвъргачът наистина изисква време, докато човек го овладее – кимна Айла. – В началото двамата се упражнявахме много дълго, докато постигнем резултати.

– И това е само едно от нововъведенията – рече дони, докато взимаше една чиния и сложи в нея няколко апетитно изглеждащи мръвки. –

Какво месо е това? – попита тя.

– Мамутско – отвърна жената, която стоеше наблизко. – Някакви ловци от Деветнайсетата пещера се отправили на север и убили мамут. Решиха да споделят част от плячката си с нас. Чух, че са успели да убият и космат носорог.

– Не съм хапвала мамутско от доста време – каза зеландони. – Ммм, сигурно е много вкусно!

– Опитвала ли си мамутско? – обърна се жената към Айла.

– Да – рече тя. – Мамутоите – хората, с които живеех преди – са известни като ловци на мамути, макар че ходят на лов и за други животни. Мина доста време, откакто за последен път съм опитвала такова месо, но наистина изглежда апетитно.

Зеландони си помисли дали да не представи Айла на жената, ала започна ли веднъж, скоро нямаше да свършат, ето защо реши да насочи разговора към паленето на огън. Тя се обърна към русокосата жена, която тъкмо добавяше някакви кръгли бели корени и земни орехи към порцията си, смесени с кафеникави, порести гъби.

– Джондалар доведе не само теб, Айла – каза усмихнато Първата. – Не зная дали си даваш сметка, но твоите животни са нещо изключително! Хората открай време ходят на лов за коне, ала никога не са виждали коне, които да се държат като твоите. Наистина, на пръв поглед е плашещо да видиш как конете отиват там, където искаш да отидат, или как този вълк се разхожда из лагера и прави точно това, което му наредиш – рече тя, споменавайки Вълчо за пръв път, въпреки че отдавна го бе забелязала. Той изляз отривисто, когато дебелият жена погледна към него.

Това изненада доста Айла. Обикновено зеландони се държеше тъй, сякаш вълкът не съществуваше, а Вълчо също не й обръщаше внимание, ала ето, че в мига, в който го беше погледнала, хищникът веднага изляз в отговор. Тя рядко го докосваше, като изключим моментите, когато го потупваше лекичко по главата, а Вълчо поемаше дланта ѝ в устата си, но без да я хапе. Някогашната Золеня винаги му позволяваше, като казваше, че те се разбират много добре – нещо, което всъщност не беше чак толкова странно, колкото изглеждаше.

– Зная какво ще ми кажеш – усмихна се Първата, – че отгледаш ли ги от съвсем малки, не е толкова трудно, ала хората няма да ти повярват. Те просто го възприемат като нещо неестествено за нашия свят, следователно идва от някакъв друг свят – света на духовете може би... Да ти кажа честно, изумена съм от това колко радушно приеха животните, ала това само по себе си е плашещо. Трябва да мине доста време,

докато наистина свикнат с тях. А ето че сега ти искаш да им покажеш нещо, което никой от тях не е виждал преди. Та хората още не те познават, Айла! Сигурна съм, че сред тях има мнозина, които ще приемат с радост идеята да палят огън без особени трудности, но повечето ще бъдат изплашени. Ето защо мисля, че трябва да им представим твоя метод като Дар от Майката, което може да се осъществи, ако самите зеландони го овладеят и го демонстрират чрез подходящ ритуал.

Това звучеше съвсем логично и Айла изведнъж си даде сметка колко убедителна можеше да бъде Първата, стига само да поискаше.

– Когато ми го обясняваш така, напълно те разбирам – рече. – Естествено, че ще покажа на зеландони как да си служат с кремъка и с радост бих ти помогнала да измислим какъв точно да бъде ритуалът.

Шаманката кимна доволно и двете жени се присъединиха към хората от Деветата пещера, които заедно с няколко човека от други пещери вече се бяха разположили с чинии в ръце. След като се нахраниха, зеландони хвана Айла за ръката и я отведе настрана.

– Можеш ли да оставиш вълка за малко извън жилищната площ? – попита тя. – Мисля, че сега най-важното е да се концентрираме върху паленето на огън, а Вълчо само ще разсейва вниманието на хората.

– Сигурна съм, че Джондалар няма да има нищо против да го пази – каза Айла и погледна към годеника си. Той кимна и когато тя стана, за да последва Първата, нареди на Вълчо да остане при него, давайки му незабележими за повечето хора знаци с ръцете си. Лъчите на обедното слънце бяха ослепително ярки и вътрешността на жилището на зеландони бе доста тъмна въпреки множеството запалени лампи. Очите на русокосата жена се адаптираха бързо към сумрака, ала щом Първата започна да говори, зеландони от Четиринайсетата пещера веднага възрази.

– Какво прави тя тук? – попита възрастната жена, сочейки към Айла. – Може да е зеландонийка, но не е зеландони. Тя е външен човек и няма никакви основания да присъства на тази среща!

ДВАЙСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Първата сред служителите на Майката потисна въздишката си. Нямаше никакво намерение да дава израз на раздразнението си и да оставя високата зеландони на Четиринайсетата пещера да тържествува при ми-сълта, че е успяла да я ядоса. Въпросът на шаманката породи намръщени погледи и гримаси у другите зеландони, а послушникът от Петата пещера с липсващите предни зъби се усмихна самодоволно.

– Права си, зеландони на Четиринайсетата пещера – рече Първата. – Външните хора, които не принадлежат към зеландони, обикновено не се допускат на подобни срещи. Това е сбирка на тези, които имат някакъв опит със света на духовете – онези, които са избрани, и послушниците, които са дали обет и в момента се обучават. Ето защо поканих Ай-ла. Знаете, че тя е знахарка. Тя оказва неопценима помощ на Шевонар – мъжа, който беше стъпкан от зубъра по време на последния групов лов.

– Шевонар умря, така че не зная каква помощ му е оказала, защото не съм го преглеждала – изтъкна шаманката на Четиринайсетата пещера. – Много хора познайват туй-онуй за различните лекове и цярове – почти всеки например знае, че върбовата кора лекува някои по-незначителни болестки!

– Уверявам те, че познанията на Айла се простират далеч отвъд приложението на върбовата кора – подсмихна се Първата. – Едно от имената ѝ при предишния ѝ народ – мамутоите – е Дъщеря на огнището на Мамут. Огнището на Мамут са техните зеландони – това са Тези, които служат на Майката.

– Да не би да искаш да кажеш, че тя е зеландони на мамутоите? – повдигна въпросително вежди една възрастна жена с бяла коса и интелигентни очи. – Къде е татуировката ѝ тогава?

– Питаш ме за татуировката ѝ, зеландони на Деветнайсетата пещера? – попита дебелата жена, замисляйки се дали пък шаманката не знаеше нещо, което не бе известно на самата нея. Тя бе доста опитна зеландони, на нея можеше да се разчита и бе научила много неща през дългия си живот. За съжаление артритът ѝ бе причинил страдания през последните години и скоро щеше да дойде моментът, когато нямаше да може да идва на Летните събори. Ако този събор не бе проведен близо до Деветнайсетата пещера, едва ли щеше да успее да дойде.

– Зная за мамутоите – рече жената. – Джерика от ланзадониите

живя с тях известно време, когато беше млада и все още пътуваше с майка си и мъжа от огнището ѝ на дългото им пътешествие. Едно лято, преди много години, докато беше бременна с Джоплая, тя имаше известни проблеми и аз ѝ помогнах. Та тя ми разказа за мамутоите. Техните шамани също имат татуировки по лицата си, макар и не съвсем като нашите, ала ако Айла принадлежи към тях, тогава къде е татуировката ѝ?

– Тя е започнала обучението си, ала не е успяла да го завърши, когато е потеглила на път с Джондалар. Не е съвсем като зеландони – по-скоро нещо като послушник – ала с повече знания и умения от повечето ученици. Освен това е била осиновена от Мамут, който е бил техният Първи, защото е видял възможностите ѝ – каза зеландони на Деветата пещера.

– Ти да не ѝ поръчителстваш да стане послушничка? – попита шаманката на Деветнайсетата. При думите ѝ сред присъстващите послушници се разнесе недоволен ропот.

– Засега не – отвърна Първата. – Още не съм я питала дали иска да продължи обучението си.

Айла беше смаяна. Въпреки че нямаше нищо против да говори за знахарство с някои от тях, никога не бе извявала желание да стане зеландони. Просто искаше да се омъжи за Джондалар и да има деца, а беше забелязала, че малцина от шаманите имаха семейства и деца. Не че не можеха да се оженят, ако го пожелаеха, но явно имаха толкова други грижи като служители на Великата Майка Земя, че нямаша никакво време сами да станат майки.

– Тогава защо е тук? – попита зеландони на Четиринайсетата. – Кичури от сивата ѝ коса се бяха поизмъкнали от кока ѝ. Жената, известна навремето като Золена, си помисли дали да не ѝ каже тактично, че трябва да полага известни грижи за косата си, преди да излезе навън, ала после си каза, че заядливата шаманка едва ли щеше да го приеме спокойно.

– Помолих я да дойде, защото бих искала да ви покажа нещо, което според мен ще ви се стори доста любопитно.

– С животните ли е свързано? – попита скептично друга шаманка. – С животните, които управлява?

Първата се усмихна. Най-накрая някой признаваше, че Айла има необичайни способности, които можеха да са от полза за зеландонийците.

– Не, зеландони от Южното обединение на Двайсет и деветата пещера. За това можем да свикаме друга среща... Не, сега искам да видите

нещо друго.

Въпреки че шаманът на Южното обединение на Двайсет и деветата бе помощник на върховната зеландони на Двайсет и деветата, това важеше само в границите на Трите скали. Той бе пълноправен зеландони и Първата бе чувала, че е добър лечител. Ето защо имаше същото право да говори, както и всеки друг от присъстващите шамани.

Айла забеляза, че Първата се обръщаше към другите зеландони с пълните им титли, които понякога бяха твърде дълги, понеже включваха пумите за броене на зеландонийците, но на нея ѝ звучаха прекалено официално. От друга страна, те всички се бяха отказали от личните си имена и бяха „зеландони“, така че различните титли ги индивидуализираха.

Докато живееше в долината, бе отбелязвала с резка на една пръчка всеки ден, който беше прекарала там. Когато се появи Джондалар, вече имаше няколко пръчки, целите в резки. Когато любимият ѝ използва думите за броене, за да пресметне броя на чертичките, и ѝ каза колко време е прекарала в долината, това ѝ се стори вълшебно – толкова вълшебно, че чак беше плашещо. После, когато научи и нея на тези думи, Айла осъзна, че те бяха изключително значими и високо ценени сред зеландонийците, а сега разбра, че за Служителите на Майката бяха по-важни дори от имената им. Освен това употребата им от шаманите им придаваше същността на могъщи символи. Първата направи знак на Джонокол:

– Първи послушнико от Деветата пещера, ще използваш ли пясъка, който ти казах да донесеш, за да изгасиш огъня? А ти, първи послушнико от Втората пещера, ще угасиш ли лампите?

Айла разпозна двамата послушници, които Първата бе помолила за помощ. Те бяха водачите им, когато двамата с Джондалар бяха посетили дълбоката пещера с рисунките на животни по стените в Изворните скали. Тя чу най-различни коментари и въпроси от присъстващите шамани, които подозираха, че Първата бе подготвила нещо драматично. Повечето от по-старите и опитните си придадоха критични изражения – те познаваха техниките и въздействието на представленията от този вид и бяха твърдо решени да не се оставят лесно да ги заблудят.

Когато всички огънове бяха изгасени, единствената причина, поради която в помещението не настъпи пълен мрак, бяха оскъдните слънчеви лъчи, процеждащи се оттук-оттам. Първата прекрасно си даваше сметка, че подобна демонстрация щеше да бъде много по-ефектна, ако се провеждаше през нощта. Това обаче нямаше чак толкова значение в случая, защото шаманите веднага щяха да оценят дали видяното имаше

възможност или не.

– Искат ли някой да дойде тук и да се увери, че огънят в огнището е напълно загасен? – попита Първата.

Зеландони на Четиринайсетата пещера веднага се отзова. Тя опипа внимателно пясъка и дори зарови пръсти в няколкото по-горещи места, след което се изправи и обяви:

– Пясъкът е сух и малко топъл на места, но няма горещи въглени.

– Айла, ще ми кажеш ли какво ни трябва, за да запалим огън? – обърна се към нея някогашната Золеня.

– Имам повечето неща тук – отвърна русокосата жена, изваждайки принадлежностите, с които толкова често беше палила огън по време на пътешествието им с Джондалар. – Не можем без прахан; почти всичко, което се възпламенява бързо, ще ни свърши работа – дървени стъргодини или дори изгнила дървесина от някой стар дънер, стига само да е суха и особено, ако е смолиста. Естествено, подпалките също са добри, както и някои по-големи парчета дърво.

Сред насъбралите се отново премина ропот и Първата пак трябваше да се въздържа да не покаже раздразнението си. Мърмореха, че нямали нужда от урок по палене на огън. Всеки знаеше как се прави това – още от съвсем малко дете. „Добре – помисли си тя, усмихвайки се доволно. – Нека си мърморят. Само си мислят, че знаят как се пали огън.“

– Ще запалиш ли огън за нас, Айла? – попита върховната зеландони.

Русокосата жена направи малка купчинка от прахан и подпалки и взе железния пирит в лявата си ръка, а кремъка – в дясната. Сетне ги удари един в друг и изведнъж проблесна искра, която се прехвърли върху праханта и само след миг се превърна в потрепващо оранжево пламъче, което ставаше все по-уверено с всяка изминала секунда.

Всички ахнаха, смаяни от видяното, а една от тях възкликна:

– Как го направи?

– Айла, можеш ли да го направиш отново? – помоли зеландони на Третата пещера.

Русокосата жена се усмихна. Старият човек беше толкова мил и внимателен, когато се бе опитала да помогне на Шевонар, ето защо бе радостна да го види тук. Тя се премести встрани и отново запали огън – недалеч от първия пламък, след което запали и трети.

– Добре, сега ще ни обясните ли как го прави? – попита един мъж, когото Айла не бе виждала преди.

– Зеландони от Петата пещера, понеже Айла е открила този метод,

нека тя самата обясни как го прави – рече Първата.

Русокосата жена си спомни, че шаманът на Петата пещера бе заминал за Летния събор, когато пристигнаха в Старата долина. Той бе сравнително по-млад от останалите – мъж на средна възраст с кестенява коса, овално лице и закръглен. Имаше мек и отпуснат вид, а заради местото му лице очите му изглеждаха съвсем мънички, но тя забеляза, че не бяха лишени от интелект и проникателност. Той съзираше ползата, която можеха да извлекат от новия метод за палене на огън, ала бе прекалено горд, за да попита. После си спомни, че послушникът с липсващите предни зъби, когото Джондалар не харесваше и който бе изнервил Вълчо, също беше от Петата пещера.

– Първи послушнико от Втората пещера, би ли запалил отново лампите, за да може Айла да демонстрира как точно пали огън пред зеландони – стига да нямаш нищо против, Айла – усмихна се едрата жена, едва успявайки да прикрие злорадството си. Тя забеляза как ученикът й Джонокол се е ухилил самодоволно – явно и на него му харесваше да наблюдава как наставницата му поставя на местата им мъдрите, хитри, интелигентни, опърничави и често арогантни шамани.

– Използвам огнен камък като този и го удрям в парче кремък – обясни тя, протегна напред ръце и показа железния пирит и кремъка на присъстващите.

– Виждала съм тези камъни – каза зеландони на Четиринайсетата пещера, сочейки към железния пирит.

– Надявам се да си спомниш къде – рече Първата. – Още не знаем дали се срещат често, или са рядкост.

– Откъде се сдоби с тези камъни? – обърна се шаманът на Петата пещера към Айла.

– Намерих първите в една долина на изток оттук. С Джондалар се оглеждахме за повече, докато пътувахме насам, но не успяхме да открием нито един. Преди няколко дена обаче открих няколко недалеч от Деветата пещера.

– Ще ни покажеш ли как точно го правиш? – поинтересува се една висока руса жена.

– Точно затова я поканих да дойде тук, зеландони от Втората пещера – рече Първата.

Айла помнеше, че се е срещала със Служителката на Майката от Втората пещера, но лицето й изведнъж ѝ се стори ужасно познато. Тогава се сети за Кимеран – приятеля на Джондалар, с когото любимият ѝ си приличаше по високия ръст и цвета на косата. Той беше вожд на

Втората пещера и въпреки че жената бе доста по-възрастна от него, веднага съзря приликата помежду им. Обстоятелството, че братът беше вожд, а сестра му – шаманка, ѝ напомни за порядките при мамутоите, макар че при тях водачеството се поделеше и Мамут беше духовният водач. Тя се усмихна при спомена.

– Имам само два огнени камъка в мен – каза, – но навярно ще намерим още край лагера. Ако Джондалар е наблизно, може да донесе няколко, така че неколцина от вас да опитат едновременно. – Дебелата жена кимна и Айла продължи: – Никак не е трудно, но изисква известна практика, докато човек се научи. Първо трябва да се уверите, че разполагате с добра прахан. Ако ударите двата камъка по подходящия начин, може да получите по-трайна искра, която да се превърне в пламък.

Докато русокосата жена обясняваше на присъстващите тънкостите около новия метод за палене на огън, Първата сред Служителите на Майката изпрати Миколан, втория послушник от Четиринайсетата пещера, да потърси Джондалар. Нямаше повече съмнения или въпроси. Новата техника за палене на огън не се оказа никакъв номер или ефектен фокус, а нещо удобно, лесно и практично, а горделивите шамани изгаряха от желание да го усвоят. Дебелата жена се подсмихна доволно. Знаеше, че ще стане така. Огънят беше нещо прекалено важно, за да си позволят да не узнаят каквото и да било, свързано с него.

За хората, които живееха в този студен район, заобиколен от ледници, огънят бе нещо изключително важно – той символизираше разликата между живота и смъртта. Трябваше да знаят как да го създават, как да го поддържат и как да го пренасят от място на място. Всички животински видове, които живееха по тези места, се бяха адаптирали към студа посредством гъстата си, топла, рунтава козина. Всички, с изключение на един. Лишеното от козина човешко същество е тропическо създание, неспособно да издържи на студа без чужда помощ. Хората са дошли покъсно по тези места, привлечени от изобилието от храна, но едва след като овладели тайната на огъня. Благодарение на козината на животните, които убивали за храна, те можели да оцелеят за известно време, ала за да живеят, са имали нужда от огън. Благодарение на огъня вече можели да спят и да си почиват на топло, както и да подлагат на топлинна обработка храната си – и животинска, и растителна, за да стане по-лесно смилаема за стомасите им. Когато разполагали с достатъчно гориво, често приемали животворната топлинка за даденост, ала никога не забравяли колко необходима им е тя и колко много зависи от нея.

Неколцина от шаманите вече бяха опитали да запалят огън с

помощта на двата камъка и те тъкмо се озоваха в ръцете на следващия, когато Джондалар се появи с допълнително количество огнени камъни. Първата го посрещна на входа, преброи ги и ги подаде на Айла. От този момент нататък упражненията продължиха значително по-бързо. След като всеки от зеландони вече бе запалил огън поне по веднъж, Първата привика послушниците и те също започнаха да се упражняват. Най-накрая зеландони на Четиринайсетата пещера повдигна въпроса, който всички искаха да зададат.

– Какво възнамерявате да правите с тези огнени камъни? – попита тя.

– Още в самото начало с Джондалар си говорихме да ги споделим със сънародниците му – започна Айла. – Уиламар предложи да ги използваме за размяна. Зависи колко ще успеем да открием. Не мисля, че това зависи само от мен.

– Разбира се, че всички ще ти помогнем, ала как смяташ – дали ще има достатъчно, че всяка от пещерите, присъстващи на този Летен събор, да получи поне по един? – попита зеландони. Вече беше преброила камъните и знаеше отговора.

– Не зная колко пещери присъстват на този събор, но според мен камъните ще са достатъчно – отвърна русокосата жена.

– Ако ще се полага по един на всяка пещера, мисля, че е редно огненият камък да бъде поверен на тамошния зеландони – изтъкна шаманката на Четиринайсетата пещера.

– Съгласен съм – кимна зеландони на Петата пещера.

– Освен това смятам, че трябва да запазим този начин за палене на огън в тайна от другите. Представете си какво страхопочитание ще вдъхваме с него. Само си помислете как ще реагира една пещера, когато зеландони запали огън в пълен мрак! – Малките очички на мъжа блестяха.

– Така ще имаме много повече власт и можем да направим церемониите си още по-въздействащи.

– Прав си, зеландони на Петата – подкрепи го шаманката на Четиринайсетата пещера. – Това е страхотна идея.

– А може и да го поверим на зеландони и на дадения вожд – предложи дони на Единайсетата, – за да избегнем евентуалните конфликти. Зная, че на Карея няма да й хареса, ако няма същата власт като мен над тази нова техника.

Айла се усмихна на стройния дребничък мъж, за когото помнеше, че има здраво ръкостискане и самоуверено държание. Той бе лоялен

към вожда на пещерата си, което според нея бе достойно за похвала.

– Тези огнени камъни могат да бъдат от голяма полза за всяка пещера, за да се държат в тайна – каза накрая Първата. – Ние сме тук, за да служим на Майката. Отказали сме се от имената си, за да станем едно с нашите сънародници. Винаги трябва да мислим кое ще е най-доброто за нашите пещери. Навярно ще е доста вълнуващо за нас, ако запазим за себе си огнените камъни, ала според мен ползата за цялата общност на зеландониите трябва да натежи над желанията ни. Камъните са костите на Великата Майка Земя. Това е Дар от Нея, който не можем да задържим.

Първата сред служителите на Майката спря и изгледа съсредоточено всеки от шаманите, присъстващи в помещението. Тя прекрасно знаеше, че огнените камъни не могат да бъдат запазени в тайна, дори и да не бяха споделени с когото и да било. На лицата на повечето зеландони бе изписано разочарование и дори известна съпротива и едрата жена бе сигурна, че дони на Четиринайсетата пещера ще възрази.

– Не можете да ги запазите в тайна. – Айла смръщи вежди.

– И защо не? – изсмя се шаманката на Четиринайсетата. – Освен това смятам, че това решение трябва да се вземе от зеландони.

– Вече съм дала няколко на семейството на Джондалар – каза русокосата жена.

– Това хич не е хубаво – въздъхна дони на Петата пещера, – но стореното си е сторено.

– Имаме достатъчно власт и без тях – заяви Първата сред служителите на Майката, – и пак можем да ги използваме по нашия си начин. Най-малкото можем да направим вълнуваща церемония, когато представяме камъните на пещерите. Мисля, че ще е най-въздействащо, ако Айла запали церемониалния огън утре.

– Но дали ще е достатъчно тъмно, за да могат всички да видят искрата? – попита старият мъж, който бе шаман на Третата пещера. – Няма ли да е по-добре да оставим огъня да изгасне и после отново да го запалим?

– Да, но в такъв случай дали хората ще разберат, че е запален от огнения камък? – попита един възрастен мъж със светла коса, макар че Айла не беше сигурна дали е руса или бяла. – Може да си кажат, че е запален от някой въглен. Не, мисля, че се нуждаем от ново огнище, в което не е горял огън, ала си напълно прав за тъмнината. На здрачаване има прекалено много неща, които биха могли да разсеят хората, ала спусне ли се мракът, можеш да приковеш вниманието на всеки там, където си

пожелаш... Когато всички ще виждат само това, което искаш от тях да видят.

– Прав си, зеландони на Седмата пещера – кимна Първата сред служителите на Майката.

Айла забеляза, че възрастният мъж седи до високата руса жена от Втората пещера и двамата доста си приличат. Можеше да е по-възрастен мъж от нейното огнище – може би съпруг на нейната майка или баба. Русокосата жена си спомни какво ѝ беше казал Джондалар за Седмата и Втората пещера – че са свързани и се намират на срещуположните страни на Тревистата река и крайречната долина. Помнеше добре това, защото Втората пещера бе известна като Старото огнище, а Седмата – като Скалата на конската глава, и възлюбеният ѝ бе обещал да я заведе там, когато се върнеха през есента, за да ѝ покаже коня в скалата.

– Можем да започнем церемонията без огън и да запалим огнището, след като се стъмни – предложи зеландони от Двайсет и деветата пещера. Тя бе симпатична жена с меко изражение, но Айла забеляза, че под него се криеха силен характер и непреклонна воля. Беше се срещала с нея за кратко. Това бе жената, благодарение на която Трите скали на Двайсет и деветата пещера представляваха сплотено единство.

– Но хората ще си помислят, че има нещо нередно, ако започнем церемонията без огън, зеландони на Двайсет и деветата – изтъкна шаманката на Третата пещера. – Може би ще е най-добре да изчакаме, докато се смрачи.

– Няма ли нещо, което да направим по-рано? – добави една жена на средна възраст, дебела почти колкото Първата сред служителите на Майката, ала доста по-ниска на ръст. Айла си каза, че лицето ѝ изглеждаше едновременно строго и по майчински миловидно. – Някои хора пристигат много рано и ще станат неспокойни, ако се забавим прекалено дълго.

– Какво ще кажеш да им разкажем нещо, зеландони на Западното обединение? – предложи младият мъж, който седеше до нея.

– Историите могат да отвлекат вниманието им от сериозния характер на церемонията, зеландони на Северното обединение – отвърна шаманката на Двайсет и деветата.

– Да, права си, зеландони на Трите скали – кимна младият мъж.

– Тогава, нека някой им каже някакви сериозни неща – предложи дони на Южното обединение. Той беше попитал Айла за животните и тя си припомни, че Южното обединение бе известно като Скалата на отражението, където се помещаваше пещерата, предвождана от Денана. Тя

бе изгледала русокосата жена и животните ѝ с известна неприязън, ала тонът на шамана ѝ не звучеше враждебно. Впрочем времето щеше да покаже най-добре – просто щеше да изчака и да види.

– Джохаран иска да повдигне въпроса за плоскоглавците и това дали са хора или не – предложи зеландони на Единайсетата пещера. – Това според мен си е доста сериозна тема.

– Но някои хора няма да искат да слушат подобни идеи и може да възникне спор. Не желая да започваме Летния събор с препирни – отбеляза Първата сред служителите на Майката. – Трябва да създадем подходящо настроение у хората, преди да им поднесем идеята за интелигентността на плоскоглавците.

Айла се колебаеше дали трябва да се намеси в разговора, но накрая се реши.

– Зеландони – започна, – мога ли да направя едно предложение?

Всички веднага се обърнаха към нея. Съдейки по израженията им, не бяха особено доволни от дързостта ѝ.

– Естествено, че можеш, Айла – каза зеландони на Деветата пещера.

– Двамата с Джондалар се отбихме при лозадуните по пътя за насам. Подарихме на лозадуната и съпругата му няколко огнени камъка... за цялата пещера... защото бяха толкова мили и отзивчиви...

– И? – насърчи я Първата, заинтригувана да чуе останалото.

– За церемонията, по време, на която представиха камъните на пещерата, те използваха две огнища – продължи Айла. – Едното беше студено и готово за запалване, а в другото гореше огън, ала те го загасиха. Стана толкова тъмно, че не можеше да видиш този, който седи до тебе, и веднага си проличаваше, че в първото огнище няма и едно тлеещо въгленче. Тогава запалих огън във второто огнище.

Възцари се пълна тишина, ала само за миг.

– Благодаря ти, Айла – каза Първата сред служителите на Майката. – Мисля, че идеята е много добра. Сигурно можем да направим нещо подобно. Може да се получи много впечатляващо.

– Да, и на мен ми харесва – добави старият шаман на Третата пещера. – Така ще имаме церемониален огън от самото начало.

– А студеното огнище, което всеки момент може да бъде запалено, ще пробуди любопитството на хората – рече зеландони от Западното обединение на Двайсет и деветата пещера.

– Как ще загасим огъня? – попита дребничкият мъж, дони на Единайсетата пещера. – С вода, така че да вдигнем пара, или с пясък, за да

изгасне веднага?

– Или с кал? – подхвърли един човек, когото Айла не познаваше. – Така пак ще вдигне пара, но ще угаси моментално и въгленчетата.

– Мисля, че с вода ще стане по-впечатляващо – рече друг. – Така ще се получи най-много пара.

– Не, според мен пясъкът ще свърши най-добра работа, понеже ще го загаси изведнъж. В един момент ще е светло, а в следващия ще се възцари пълен мрак.

Докато дискусията беше в разгара си, русокосата жена се зачуди дали мог-ърите от Клана планираха церемониите си в такива подробности. Все пак техните ритуали бяха изключително древни и те винаги ги правеха по начина, по който бяха правени и преди, или с възможно най-малко отклонения. Едва сега тя осъзна каква дилема е стояла пред Креб – мог-ъра на Клана, – когато бе поискал да изиграе значителна роля в една от най-сакралните им церемонии.

Тя огледа просторната овална зала, където се намираха. Приличаше на спалните в лагера на Деветата пещера, но беше доста по-голяма. Подвижните вътрешни стени, които я разделяха на отделни помещения, бяха разположени в близост до външните стени, освобождавайки голямо свободно пространство в центъра, Русокосата жена забеляза, че спалните рогозки бяха скупчени на едно място и че всички бяха издигнати на известна височина над земята също като в дома на зеландони в Деветата пещера. Тя се зачуди защо, след което си каза, че тези рогозки навярно са предназначени за болните хора, търсещи помощ от зеландони, и така е по-лесно да се грижат за тях.

Подът бе застлан с рогозки, повечето, от които бяха избродирани със заплетени и красиви шарки, и навсякъде се виждаха най-различни по размери възглавнички, столчета и масички, ала най-голямо впечатление й направиха статуетките, сложени в купи, пълни с пясък. Те представляваха изображения на Великата Майка Земя – Джондалар ги наричаше донии – и големината им варираше между десет и двайсет сантиметра. Ръцете им бяха едва загатнати, а краката им се сливаха в остър връх, което позволяваше да бъдат забити в земята или в купа с пясък, така че да останат прави. Представляваха дебели жени с масивни хълбоци и огромни гърди, които се спускаха върху закръглен корем, свидетелстващ за успешното износване поне на няколко деца. Видът на статуетките целеше да покаже, че тези жени не са лишавали от нищо децата си; те олицетворяваха плодородието и щедростта.

Всяка донии представляваше вместилище за духа на Великата

Майка Земя и показваше на невидимите сили, които управляваха живота им, всичко онова, от което се нуждаеха хората, за да оцелеят. Статуетките символизираха надеждата, че ядивните растения ще са лесни за откриване, както и че ловците винаги ще се връщат с богата плячка, че земята ще е плодородна, храната ще е в изобилие, а животът ще е чудесен. Донии бяха въплъщение на човешките мечти за по-добро бъдеще.

– Бих искала да благодаря на Айла... – Русокосата жена се сепна, щом чу името си. – ... за охотата, с която сподели новия начин за палене на огън със зеландони, и търпението, което прояви, докато всички го овладеем – завърши Първата сред служителите на Майката.

Чуха се одобрителни възгласи и дори дони на Четиринайсетата пещера изглеждаше положително настроена. След това започнаха да обсъждат подробностите около останалата част от откриващата церемония за тазгодишния Летен събор, както и другите празненства, които предстояха – особено сватбения ритуал, известен като брачна церемония. Айла би искала да поговорят повече за това, ала те само набелязаха темата, след което заговориха кога да свикат следващата среща, на която да обсъдят тези неща. Оттам разговорът се насочи към послушниците.

– Зеландони пазят паметта на поколенията – рече Първата. Тя погледна към послушниците, но русокосата жена усети, че дебелия жена сякаш искаше да включи и нея в разговора. – Част от обучението на послушника се състои в това да запомни древните легенди и сказанията. Те обясняват кои са зеландонийците и откъде са произлезли хората. Запаметяването на тези легенди засилва също така и способността за учене, а послушникът има много неща, които трябва да научи. Нека завършим тази среща с Нейната Легенда – с Песента на Майката.

Тя замълча и се замисли, като че ли търсеше историята в дълбините на съзнанието си. Песента на Майката беше най-значимата от всички древни легенди, защото разказваше за началото. За да стане легендата по-лесна за запомняне, тя бе разказана в рими и стихове, а тези, които имаха музикални способности, често я пееха, като по този начин тя се запечатваше още по-силно в паметта на слушателите. Някои от песните бяха толкова старинни и познати, че само мелодията бе достатъчна, за да извика моментално спомена за съдържанието на историята.

Зеландони от Деветата пещера обаче бе измислила своя мелодия за Песента на Майката и много хора бяха започнали да я харесват. Тя започна да пее без съпровод на какъвто и да е музикален инструмент със силния си, чист и ясен глас:

От хаоса вечен, сред бури и мрак,
роди се великата Майка Земя.
Пробуди се Тя и веднага разбра,
че животът си има висока цена.
Пустотата скърбеше за нея в нощта.
Тя беше единствена. Тя беше сама.

Айла веднага се сети, че беше чувала тази песен, и се присъедини към останалите, за да изпеят последния стих заедно с Първата сред служителите на Майката.

От прахта на рождението си Тя създаде и друг –
блед, сияен приятел – Неин спътник и брат.
Тъй израснаха заедно – двамина в тоз свят,
а щом Тя бе готова, го взе за съпруг.
Вечно заедно бяха – в съюз неделим,
все до нея той беше – бледият ѝ любим.

Русокосата жена си спомняше и края на втория куплет, който също изпя заедно с останалите, но след това се заслуша внимателно, защото искаше да запомни колкото се може по-голяма част от легендата. Тази песен наистина я беше впечатлила и тя обичаше както самата история, така и начина, по който зеландони я пееше. Само звученето на гласа ѝ бе достатъчно да се появят сълзи в очите ѝ. Беше чувала и лозадунайската версия по време на пътешествието им, ала езикът, стиховете и част от съдържанието бяха съвсем различни. Искаше ѝ се да научи Песента на Майката в зеландонийския ѝ вариант, ето защо се концентрира, попивайки всяка думичка, която Първата изричаше.

Отначало щастлива бе Майката с него,
ала ето че облак надвисна над тях
и макар и обляна в любовната нега,
Тя почувства в сърцето си повей на хлад.
Тя обичаше своята скъпа половинка,
ала нещо ѝ липсваше – някой друг в този свят.

И Майката тръгна из мрака студен,
за да търси искрата, пламтяща с живот.
Вихрушки свирепи се опитваха в плен
да я вземат, а хаосът в своя кивот

неведнъж я притегляше с ледни ръце.
Ала Майката имаше храбро сърце.

Джондалар ѝ бе повторил няколко стиха, докато пътешестваха, но Айла никога не бе чувала нещо, което да се сравни с драматизма и въздействието на изпълнението на зеландони на Деветата пещера.

Тя извлече от хаоса животворния извор
и избяга, заченала тайнствена сила.
Пустотата и сухата, неплодна Земя
очакваха с радостен трепет деня,
във който животът щеше да се роди.
Накрая от бликналите родилни води

преляха реки, езера и морета,
заливайки всичко – оттогава дървета
растат по Земята, а тревите и цветята
избуяха от всяка капка вода.
Те промениха изцяло света
и Земята покри се със зеленина.

Сред неистови напъни, бълвайки огън,
Тя се гърчеше в болка, раждайки нов живот.
Кръвта ѝ във спечена пръст се превърна,
но накрая усилията ѝ дадоха плод;
на бял свят появи се сияйно дете –
първа радост за Майката. Красиво момче.

В миг пейзажът познат рязко се промени
– планини непристъпни извисиха снаги
и Тя го закърми с исполински гърди.
То тъй силно боза, че пламтящи искри
разхвърчаха се вред и горещото мляко
чак пътека проряза наред небесата.

Той игрив бе и весел. Голям и умен израсна.
Светлината запали и прогони тъмната.
Тя му даваше всичко – цялата си любов,
а синът ѝ растеше – умен, силен,
готов да се впусне сърцато в житейския лов.
Тъй порасна. Момчето се превърна в младеж.

Това бе любимата ѝ част. Напомняше ѝ за собствения ѝ живот, а стиховете за момчето за малко не я разплакаха, пробуждайки спомените за собствения ѝ син, когото безвъзвратно бе загубила.

Тя бе взела от хаоса животворния извор,
ала ето че тъмната ледена пустош
хвърли черните мрежи на своята съблазън
и младежа се опита да впримчи във тях.
Майката го даряваше с цялата си любов,
но той искаше друго – да се скита и странства,

по широкия свят да пътува и ходи,
и незнайни и знайни земи да преброди.
Ето как, съблазнен от злия хаос изконен,
юношата избяга, дордето Майката спеше;
вихърът го понесе, сякаш бе лист отронен,
и запрати го в мрака беззвезден навеки.

Тъй сияйният син на Великата Майка
попадна под черната власт на тъмата,
и впримчен навеки в капана жесток,
неспособен той беше да се изплъзне от мрака,
а и хаосът нивга нямаше да го пусне –
никога – колкото и да беше изкусен.

Също както Брод бе отнел детето ѝ. Зеландони разказваше историята толкова добре, че Айла се разкъсваше от тревоги за Майката и скъпия ѝ син. Тя се наведе напред, готова да попие всяка дума.

Но щом мракът го сграбчи в ръцете си ледени,
Майката се пробуди и мигом всичко разбра.
За да върне Тя своя сияйни-скъп син,
се обърна за помощ към приятеля бледен –
щом разказа му всичко, старият ѝ любим
незабавно откликна на печалния зов –

не бе забравил той за нейната любов.
Сломена от мъка и останала без сили,
на момъка спасението Тя нему повери.
Сетне легна да отдъхне – морна, скръбна, унила, –
а приятелят стрелна се към черната сила
и се вкопчи във нея с люта ярост и гняв.

Русокосата жена въздъхна тежко и се огледа. Не беше единствената, погълната от историята. Вниманието на всички бе съсредоточено върху дебелия жена.

Духът му беше силен, а схватката – дълга.
Сияйният любим даде всичко от себе си.
Битката бе жестока, ала щом притъпи
той бдителността си и притвори за миг
окоето си бледо, всичко бе предрешено –
мракът пропълзя мълниеносно до него

и открадна сияйната му светлина от небето.
Горкият възлюбен! Това беше краят!
Светлината му щеше да помръкне след миг
и щом мракът се спусна, Тя пробуди се с вик
и се хвърли във боя, настървена и зла,
спасявайки другаря си от вечната тъма.

Но уви! Момъкът беше още във плен
на вихъра зъл и мрака студен.
Хаосът вечен протегна ръце и скова
в леден мраз майчиното сърце.
Цветята, дърветата и всички треви
под леден покров превиха снаги

и Земята превърна се в снежна пустиня –
богинята нявгашна стана робиня,
превита под тежкия, смазващ хомот
на черна покруска и безсмислен живот.
Ала тъкмо преди да рухне съвсем
под ужасното бреме на този ярем,

Тя протегна отново ръце към живота,
който беше родила, превъзможна теглото,
и надеждата пламна отново в гърдите,
млечна дия прорязали чак до звездите.
Не – тя нямаше нивга да се предаде!
Бе готова на всичко за своето дете!

Бледият ѝ любим се приготви отново
да се хвърли във смъртен бой със оногова,
който бе похитил лъчезарния син

на Великата Майка, но вече самин
той не беше – двамина нападаха смело
злосторника подъл и се биха умело

и храбро, дордето накрая успяха
да изтръгнат детето от мрачния шатър
на вихъра зъл и тъй светлината
на момчето отново окъпа Земята.
Но уви! Откъде можеше Тя да знае,
че моментът на радост ще е толкоз нетраен?

Мракът злокобен не бе победен.
Той се хвърли отново във бой настървен,
сграбчи в миг лъчезарния, наивен младеж
и задърпа със ледени, силни ръце,
жаден за светлината на доброто сърце.
Майката го закриляше – нямаше да отстъпи,

мракът теглеше силно, Тя държеше сина си.
На живот и на смърт – люта беше борбата.
Изведнъж Тя притисна врага до стената,
след което успя да го отблъсне и – чудо! –
злият вихър побягна и от взор се изгуби.
Светлината отново окъпа света

в чудни багри и грейна навред утринта.
Ала тази победа също бе краткотрайна –
на деня дойде краят и детето сияйно
бе захвърлено пак в ледения затвор
на изконния хаос, под злия му взор –
тъй тъмата завърна се с мощен отпор.

По страните на Айла се стичаха сълзи и тя усети как сърцето ѝ отново, се свива от болка както от мисълта за сина ѝ, който бе принуден да остане в Клана, така и от състрадание към скръбта на Майката.

Великата Майка със болка в сърцето
най-накрая разбра, че навеки детето
е отнето от нея и няма надежда
да възвърне от хаоса свидната рожба.
Затова тя отново зачена живот

от искрата живителна, даряваща с плод.

Щом бе вече готова, водите, родилни
пак с цветя и дървета покриха Земята
и животът отново избуя сред обилна
и зелена растителност, украсила полята.
Ала Майката още бе в плен на скръбта си –
безутешните сълзи родиха росата,

що краси неизменно всяка сутрин тревата.
Всяка капка блестеше с багрите на дъгата.
Най-накрая настъпи мигът съдбоносен –
мощен тътен и гръм разлюляха недрата
недостъпно дълбоки и от лоното свято
се родиха Децата – Рожбите на Земята.

Айла беше сигурна, че никога вече няма да възприема утринната роса по начина, по който бе гледала на нея преди. Отсега нататък всеки път, щом я видеше, щеше да си спомня за сълзите на Майката.

Всички бяха различни – ту големи, ту малки;
някои ходеха, други в небето летяха,
трети плуваха, а пък четвърти пълзяха.
Ала всяко от тях свършено бе –
всяко тяло криеше в себе си свършена душа
и модел представляваше за вечността –

преповтаряйки облика свой във света.
Всички птици и риби, и други животни,
щяха вечно да бъдат до Великата Майка –
да бродят из тези земи доживотно,
населявайки просторите на Майката Земя.
Тъй Тя нямаше вече да бъде сама.

Русокосата жена вдигна очи и забеляза, че Първата сред служителите на Майката я гледа. Смути се и отмести очи встрани, а щом отново погледна към нея, дони вече не я наблюдаваше.

Всички те бяха нейни чеда и я изпълваха с гордост,
ала малко по малко изцеждаха животворната течност
и накрая, когато остана съвсем малко от нея,

тя използва последните капчици жизнена сила
и поиска дете, за да помни то
кой сътворил е света и което
да търси от нея любов и закрила.

По този начин Първата жена бе сътворена
и с даровете два на оцеляването бе дарена.
Първият бе животът – и както Майката Земя,
и тя пробуди се знаеща, че той си има цена.
Другият бе дарът на възприятието и учението –
дарът на мъдростта и на проникновението.

Тъй Първата жена узна как да живее,
как да бъде мъдра и как да оцелее,
а също и как мъдростта си да предава
на всички от рода си, които заслужават.
Но силата на Майката беше към своя край
и волята си тя разбули най-накрай –

да предаде на всичките свои деца
на живота Духа беше нейната мечта.
И Тя стори тъй, че всяко нейно дете
нов живот да създава и тъй да расте
на свой ред и плодът на всички твари в света.
Жената бе също благословена с това.

Но тя беше единствена. И напълно сама.
Великата Майка мигом туй осъзна.
Тя тозчас припомни си своята самота,
любовта на приятеля си и нежните ласки,
и използва последната жива искра,
за да вдъхне отново живот – на мъжа.

Тъй, създаде един за друг мъжа и жената,
Тя със дом ги дари – и този дом бе Земята.
Водата и сушата – всичко, що бе сътворено
да използват грижливо бяха те задължени.
Най-накрая реши да ги дари с един дар,
с който не бе награждавала ни човек, нито звяр.

На насладата дарът беше туй – да познаят
радостта от телата си, пламнали в страст.

Стори Майката тъй, че да се желаят,
 да се обичат и тръпнат в любовен екстаз.
 След този последен дар тя се оттегли,
 за да потърси заслужен покой.
 А децата на Земята заживяха блажено
 във радост и мъка, във студ и във зной.

Последните два стиха пообъркаха Айла. Те сякаш нарушаваха схемата на песента и тя се зачуди дали нещо не липсваше. Когато погледна към зеландони, видя, че жената отново я наблюдава и това я накара да се почувства неудобно. Сведе поглед, ала щом вдигна очи, Първата още я наблюдаваше.

Щом срещата завърши и хората се разотидоха, някогашната Золена се приближи до русокосата жена и й рече:

– Трябва да отида до лагера на Деветата пещера. Ще имаш ли нещо против, ако повървя с теб?

– Не, разбира се, че не – отвърна Айла.

Двете повървиха мълчаливо известно време. Русокосата жена все още се намиреше под въздействието на легендата, а Първата очакваше с интерес реакцията ѝ.

– Това беше прекрасно, зеландони – каза най-накрая Айла. – Когато живяхме в Лъвския бивак, от време на време някой правеше музика, пеше или танцуваше. Някои хора имаха прекрасни гласове, ала никой не може да се сравнява с теб.

– Това е дар от Майката – отвърна по-възрастната жена. – Просто съм родена с него. Легендата за Майката е известна като Песента на Майката, понеже някои хора обичат да я пеят.

– Джондалар ми изрече малко от Песента на Майката, докато пътувахме насам – рече Айла. – Каза ми, че не може да си я спомни цялата, но някои от думите му не бяха същите като твоите.

– В това няма нищо странно – кимна зеландони. – Тя се пее по различен начин. Сигурно я е научил от стария зеландони – аз също съм я запомнила от него, – ала някои шамани я променят. В това няма нищо лошо, стига да не изменя съдържанието и да запазва ритъма и римите. Ако промяната е добра, хората я запомнят, а ако не е, бързо я забравят. Направих моя вариант, защото така ми харесва повече, ала това не означава, че не може да се пее и по други начини.

– Мисля, че повечето хора пеят същата песен като теб, но ще ми кажеш ли какво означават думите „ритъм“ и „рими“? – поинтересува се

русокосата жена. – Не мисля, че Джондалар ми ги е обяснявал някога.

– Едва ли – усмихна се другата жена. – Пеенето и разказването на истории не са сред най-силните му страни, макар че в интерес на истината трябва да призная, че вече разказва много по-добре приключенията си.

– При мен е същото – сподели чистосърдечно Айла. – Мога да запомня една история, ала не зная как да я изпея. Това обаче не ми пречи да ѝ се насладя, когато я чуя.

– Ритъмът и римите помагат на хората да запомнят по-лесно – обясни зеландони. – Ритъмът е чувството за движение. Той те носи напред, все едно вървиш с равномерен ход. А римите са думите, които звучат по сходен начин. Те допълват ритъма, но също така и помагат да си спомниш следващите думи.

– Лозадуните имат подобна Легенда за Майката, но тя не ме развълнува като твоето изпълнение. Въпреки това я запомних.

Първата сред служителите на Майката спря и я изглежда изпитателно:

– Запомнила си я? Та лозадуните имат различен език!

– Да, но не чак толкова – вдигна рамене Айла. – Всъщност прилича доста на зеландонийския и не ми беше трудно да го науча.

– Някои хора не мислят така – усмихна се дони. – Колко време прекара при лозадуните?

– По-малко от месец. Джондалар искаше да прекосим по-бързо ледника, за да избегнем пролетното топене – обясни. – Всъщност топлият вятър задуха едва през последния ден, но пак ни причини доста неприятности.

– Научила си езика им за по-малко от месец?

– Все още правя много грешки, ала успях да запомня някои от легендите им. Опитах се да запамеля Легендата за Майката... Много бих искала да се науча да я пея като теб.

Първата я изглежда продължително, след което кимна и рече:

– Ще бъда щастлива да ти помогна.

Докато вървяха, Айла се замисли отново за Легендата, особено за онази част, която ѝ напомняше за Дърк и за нея. Бе сигурна, че разбира как се е чувствала Великата майка, когато е трябвало да се примири с обстоятелството, че Нейният син е отнет завинаги от Нея. Рожбата ѝ ужасно ѝ липсваше и тя очакваше с нетърпение раждането на новото си дете – детето на Джондалар. Припомни си някои от стиховете, които току-що беше чула, и закричи с ритъма на Песента, докато си я

рецитираше наум.

Спътницата ѝ забеляза промяната в темпото им, хвърли бърз поглед към Айла и се усмихна. „Това момиче принадлежи на зеландони“ – каза си.

Когато стигнаха до лагера, Айла спря и попита:

– Защо в последния куплет има два стиха накрая, вместо само един?

– Хората често ме питат за това – отвърна шаманката. – Истината е, че не зная отговора. Винаги е било така. Повечето хора смятат, че това е подходящ начин да се отбележи краят на Песента – един стих за завършек на последната строфа и един за финала на цялата Легенда.

Русокосата жена кимна. Зеландони не знаеше дали това означава, че събеседницата ѝ просто е приела обяснението, или наистина го беше разбрала. Повечето послушници никога не задаваха подобни въпроси. Да, жената, която бе довел Джондалар, определено принадлежеше към зеландони.

Повървяха още малко. Айла забеляза, че слънцето се е снижило до западния хоризонт. Съвсем скоро щеше да се здрачи.

– Мисля, че срещата мина добре – рече Първата сред служителите на Майката. – Зеландони са впечатлени от метода ти за палене на огън и аз дълбоко оценявам готовността, с която сподели тайната си с нас. Ако намерим достатъчно огнени камъни, съвсем скоро всички ще се научат да палят огън. А ако не успеем... знам ли? Навярно ще е най-добре, ако ги използваме само за някои специални церемонии.

Русокосата жена се намръщи.

– А какво ще стане с тези, които вече имат огнени камъни, както и с тези, които намерят такива? – попита.

– Можеш ли да им забраниш да ги използват?

Шаманката спря и погледите на двете жени се срещнаха.

– Права си – въздъхна. – Не мога. Мога да ги помоля да не ги използват, ала не мога да им забраня. Предполагам, че просто съм разсъждавала на глас за някаква идеална ситуация, каквато всъщност няма. Няма да стане – особено след като всеки знае как да запали огън по този начин. – Първата направи кисела гримаса. – Когато зеландони на Петата и Четиринайсетата пещера предложиха да запазим твоята техника в тайна, те просто изразиха на глас онова, което повечето от нас желаят, включително и аз. Наистина, така церемониите ни щяха да станат още по-впечатляващи, но не можем да скрием това от хората – завърши дони.

Двете отново продължиха напред.

– Няма да планираме брачната церемония, докато не се проведе първият лов. Всички пещери ще вземат участие в него – продължи зеландони. – Хората го очакват с голямо нетърпение, защото вярват, че ако се окаже успешен, следващата година ще бъде добра, а неуспехът предвещава лош късмет. Зеландони ще проведат търсене на дивеч. Понякога това помага. Ако наблизо има стада, добрият търсач помага да се открие местоположението им, ала дори най-способният търсач не е в състояние да открие дивеч, ако го няма.

– Навремето помагах на Мамут в едно такова търсене – сподели Айла. – В началото беше доста изненадващо за мен, ала явно имах някакви способности.

– Участвала си в търсене с Мамут? – удиви се зеландони. – Разкажи ми повече.

– Трудно е да се обясни, но беше нещо като птичи полет над земята, само дето нямаше никакъв вятър... и земята не изглеждаше точно същата.

– Би ли искала да помогнеш на зеландони? – попита шаманката. – Имаме неколцина търсачи, ала винаги е по-добре да са повече.

– Бих искала..., но... просто не желая да бъда зеландони – въздъхна русокосата жена. – Искам да се омъжа за Джондалар и да имам деца.

– Щом не искаш, няма да го правиш. Никой не може да те накара, Айла, но ако търсенето доведе до успешен лов, брачната церемония ще бъде сполучлива и ще донесе късмет, щастие и дълъг семеен живот на двойките, венчали се на нея.

– Да, предполагам, че мога да опитам, но не зная дали ще успея – отвърна колебливо Айла.

– Не се притеснявай – успокои я дони. – Никога не се знае. Важно е човек да се опита.

Докато вървяха, шаманката си мислеше колко е важно да привлече тази жена в лоното на зеландони. Айла имаше твърде много дарби и способности и задаваше въпроси, които бяха над нивото на останалите зеландонийци. Не успееха ли да я приобщат към зеландони, тя можеше да разбунди духовете и да създаде доста неприятности, а това не биваше да се допуска.

ДВАЙСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Когато стигнаха, Вълчо веднага се втурна да ги посрещне. Щом го зърна да се приближава, Айла веднага се приведе напред, за да не я събори, ако се хвърли отгоре ѝ, като същевременно му даде знак да спре. Хищникът веднага се подчини, макар че изглеждаше така, сякаш едва се контролираше. Русокосата жена приклепна до него и му позволи да оближе врата ѝ, докато галеше гъстата му козина, след което се изправи. Вълчо вдигна муцуна към нея, а тя го хвана с две ръце за главата и се вгледа в изпъстрените му със златисти точки очи.

– И аз те обичам, Вълчо, ала понякога се чудя защо ти ме обичаш толкова много – рече. – Дали само защото ме смяташ за водач на глутницата си, или има и нещо повече?

– Ти му заповядваш да те обича, Айла – каза Първата, – и обичта, която налагаш, не може да бъде отхвърлена.

Айла я изгледа учудено:

– Как е възможно да му заповядвам такова нещо?

– Ти си господарката на този вълк – обясни едрата жена. – Той се чувства задължен да ти достави удоволствие заради любовта, която изпитва към теб. Не казвам, че се опитваш да го подлъгваш или съзнателно го караш да се държи по този начин, но се получава така. Тези, които те обичат, Айла, те обичат истински. Виждам го при животните ти, виждам го и в Джондалар. А него добре го познавам. Той никога не е обичал някого така, както обича теб, и никога няма да обича по този начин. Навярно се дължи на това, че се раздаваш толкова безрезервно и открито, или пък е дар от Майката. Ти винаги ще бъдеш обичана, ала не забравяй, че трябва да внимаваш с даровете на Майката.

– Защо хората казват така, зеландони? – попита Айла. – Защо трябва да се тревожим за даровете на Майката? Те не са ли нещо хубаво?

– Може би защото са нещо прекалено хубаво – рече зеландони. – Или пък защото са прекалено силни. Как би се чувствала, ако някой ти даде нещо много ценно?

– Иза ме научи, че всеки дар поражда задължение – отвърна русокосата жена. – Трябва да дадеш на човека нещо със същата стойност.

– Колкото повече научавам за хората, които са те отгледали, толкова повече започвам да ги уважавам – каза Първата сред служителите на Майката. – Когато Великата Майка връчва на някого своя дар, Тя

навярно очаква нещо в замяна. И колкото по-голям е нейният дар, толкова по-големи са очакванията и ала кой би могъл да каже какво точно се иска от него, преди да настъпи моментът за това? Ето защо хората се тревожат. Понякога Нейните дарове са прекалено много, повече, отколкото човек би искал, ала не могат да бъдат върнати обратно. Да имаш много от нещо не означава непременно, че ще бъдеш щастлив.

– Дори и ако това е любов? – попита Айла.

– Най-добрият пример за това е Джондалар. Той определено бе обичан от Майката – каза жената, известна някога като Золеня. – Даже прекалено обичан – тя му бе дала твърде много. Той е толкова красив и добре сложен, че просто няма как да не привлича внимание. Дори очите му имат такъв необикновен цвят, че не можеш да устоиш на изкушението да потънеш в тях. Освен това има естествен чар, с който направо омагьосва хората, особено жените. Не мисля, че на света има жена, която да му откаже нещо, дори и самата Майка, а и той обича да доставя удоволствие на нежния пол. И сякаш това не е малко, та Тя го е направила интелигентен и изключително добър в каменоделството, както и го е дарила с любящо сърце. Сърцето му наистина е изключително – той има страшно много любов за даване.

Айла я слушаше внимателно.

– Дори любовта му към работата с камъка и изработването на различни инструменти за него е истинска страст.

Всяко нещо, което обикне, направо го обсебва – продължи Първата сред служителите на Майката. – Той се опитва да държи увлеченията си под контрол, но понякога те му се изплъзват. Айла, не съм сигурна дали разбираш колко могъщи са чувствата му. Всичките тези дарове обаче не го правеха щастлив – най-малкото не и досега – и извикваха повече за вист, отколкото любов.

Русокосата жена кимна замислено.

– Чувала съм няколко души да казват, че брат му Тонолан бил любимец на Майката и поради тази причина Тя си го прибрала толкова рано – рече. – Той бил ли е изключително красив... или може би е имал много дарове?

– Тонолан бе любимец на всички – на всички, но не и на Майката – въздъхна дони. – Той изглеждаше страхотно, макар и да нямаше тази... изкушена съм да кажа красота... мъжествена красота на Джондалар, ала имаше толкова открит и топъл характер, че навсякъде, където отидеше, хората го обикваха – и мъжете, и жените. Той се сприятеляваше бързо и естествено и никой не му завиждаше, нито пък го мразеше.

Стояха и си говореха, а вълкът се беше сгушил в краката на Айла. Щом отново закрачиха към лагера, русокосата жена се намръщи, замислена над думите на шаманката.

– Сега, след като Джондалар те доведе тук, много мъже отново ще започнат да му завиждат, а жените ще се настроят срещу теб, защото ти зае мястото в сърцето му – продължи зеландони. – Ето защо Марона се опита да те направи на глупачка. Тя завиждаше и на двамата ви, защото сте открили щастието един в друг. Някои хора мислят, че Марона също е получила много от Майката, ала единственото, което е имала някога, е било необичайната ѝ красота. Както знаем обаче, красотата е най-измамният от даровете, защото е нетрайна. Марона е една неприятна жена, която мисли само за себе си, има съвсем малко приятели и почти никакви умения. Когато красотата ѝ увехне, тя няма да има нищо – дори и деца.

Повървяха още известно време заедно, след което Айла спря и се обърна към спътницата си:

– Не съм виждала Марона напоследък.

– Тя отиде в Петата пещера с приятеля си и се върна тук заедно с тях – обясни дони. – Отседнала е в техния лагер.

– Не я харесвам, но съжалявам за нея, ако не може да има деца – въздъхна русокосата жена. – Иза знаеше някои работи, които биха могли да се направят за жена, която иска да стане по-възприемчива към оплодителния дух.

– И аз зная някои неща – усмихна се шаманката, – ала Марона никога не ме е молила за помощ. Боя се обаче, че ако наистина е неспособна да зачене, едва ли нещо ще помогне.

Айла долови тъга в гласа ѝ. Навярно и тя щеше безутешно да съжалява, ако не можеше да има деца. Изведнъж обаче лицето ѝ се озари от сияйна усмивка.

– Знаеш ли, че ще имам дете? – попита.

Зеландони се усмихна. Предположението ѝ се беше потвърдило.

– Много се радвам за теб, Айла – рече. – Джондалар знае ли, че съюзът ви е бил благословен?

– Да, казах му – сподели русокосата жена. – Много е щастлив.

– Така и трябва. Казала ли си на някой друг?

– Само на Мартона, Пролева и сега на теб.

– Ако не го знаят много хора, можем да поднесем тази новина като изненада за всички на твоята брачна церемония – предложи Първата сред служителите на Майката. – Има специални слова, които могат да

бъдат включени в ритуала, ако жената вече е благословена.

– Мисля, че това ще ми хареса – каза Айла. – Спрях да отбелязвам лунните си периоди, откакто кървенето ми спря, ала се чудя дали да не започна отново да отбелязвам дните до раждането на бебето ми. Джондалар ме научи как да използвам зеландонийските думи за броене, но не зная дали ще мога да броя до толкова много.

– Смяташ ли думите за броене за трудни, Айла? – попита зеландони.

– Не. Харесват ми – отвърна тя. – Макар че Джондалар ме изненада първия път, когато ги каза пред мен. Само като погледна резките върху пръчките, с които отбелязвах всеки изминал ден, той разбра колко време съм прекарала в долината. Каза ми, че му било по-лесно, защото бях отбелязала с допълнителна чертичка дните, когато започваше лунният ми период, за да бъде готова за него – той ми пречееше да ловувам, понеже животните ме надушваха отдалеч. След известно време забелязах, че кървенето ми винаги започва, когато чезнещата луна достигне същата форма, така че няхах нужда от чертичките, но въпреки това продължих да ги слагам. Не винаги можеш да видиш луната, ако е облачно или има буря...

Шаманката си помисли, че тъкмо започваше да привиква към това, което русокосата жена непрекъснато ѝ поднасяше, когато чутото отново я изуми. Да отбелязваш дните, когато кървиш, и да ги свържеш с лунните фази бе невероятно постижение за сам човек!

– Би ли искала да научиш още думи за броене, както и различни начини да ги използваш, Айла? – попита тя. – Те могат да се използват, за да знаем кога да очакваме промяна в сезоните например, преди тази промяна да стане видима, както и да знаеш кога горе-долу ще се роди бебето ти.

– Да, с удоволствие бих научила тези думи – усмихна се Айла. – Научих се да отбелязвам времето с резки от Креб, макар че според мен малко го притеснявах, когато го правех. Повечето жени – че и мъже – от Клана не могат да броят след три. Креб отбелязваше дните с резки, защото беше мог-ър, но не знаеше никакви думи за броене.

– Ще ти покажа как да броиш и по-големи числа – рече Първата. – Мисля, че е най-добре да родиш децата си сега, докато си млада, защото може да не ти се иска да се грижиш за малки деца, когато остарееш. Кой знае какво ще ти дойде наум.

– Не съм толкова млада, зеландони – възрази русокосата жена. – Мога да преброя, че съм на деветнайсет години, ако Иза е права за това

на колко години съм била, когато са ме намерили.

– Определено изглеждаш по-млада за възрастта си – рече шаманката, намръщвайки се за момент. – Това обаче няма значение. Важното е, че имаш преднина – промърмори почти на себе си, след което продължи мисълта си наум: „Тя вече е изкусен лечител и няма нужда да усвоява това, преди да стане зеландони.“

– Преднина за какво? – учуди се Айла.

– За... – запъна се Първата – ...за семейството си, понеже животът вече е започнал. Надявам се обаче да нямаш твърде много деца. Имаш добро здраве, ала многото деца изтощават жената и я състаряват прекалено бързо.

Айла имаше натрапчивото усещане, че зеландони не желае да я посвети в размишленията си и поради тази причина каза нещо различно от онова, за което си мислеше. Това си беше нейно право. Тя можеше да премълчи онова, което занимаваше ума ѝ, ала това я накара да се запита защо ли Първата бе постъпила така.

Когато влязоха в лагера, вече се беше здрачило. Приблжиха се до продълговатия изкоп, където гореше огънят, и хората веднага ги поздравиха и им предложиха храна. Айла внезапно осъзна, че е гладна – следобедът бе дълъг и изнурителен. Зеландони се нахрани заедно с тях и реши да пренощува в лагера на Деветата пещера. Щом приключиха с вечерята, някогашната Золен започна да обсъжда предстоящия лов и търсенето с Мартона и Джохаран. Спомена, че и Айла ще се присъедини към търсачите, от което на русокосата жена не ѝ стана много приятно. Не искаше да става една от служителите на Майката, но обстоятелствата явно я тласкаха точно в тази посока. Това никак не ѝ харесваше.

– Искам да отидем по-рано там – каза Джондалар на следващата сутрин, когато излязоха навън. В ръцете си държеше купа ментов чай, приготвен от Айла. От купата се вдигаше ароматна пара. Той дъвчеше края на тръстиковото стъбло, което любимата му бе обелила за него, за да почиства зъбите си. – Трябва да наглася мишените и да измеря разстоянията.

– Добре, но първо трябва да видя как са Уини и Рейсър – заяви Айла. – Вчера почти не съм ги виждала. Защо не отидеш сам и да приготвиш нещата, а аз ще взема Вълчо с мен и ще се срещнем по-късно.

– Не се бави много. Хората ще се съберат рано, а аз наистина искам да им покажа какво можеш да правиш. Едно е да гледат как аз хвърлям копието на дълго разстояние, ала съвсем друго – когато видят, че една

жена може да го запрати по-далеч от всеки мъж с помощта на копиех-въргача. Това вече би ги заинтригувало – рече Джондалар.

– Ще гледам да дойда възможно най-бързо, ала първо искам да реша конете и да прегледам окоото на Рейсър. Изглежда ми зачервено, сякаш нещо е попаднало в него. Може да се наложи да го лекувам.

– Ами ако е нещо сериозно? – загрижи се синеокият мъж. – Искаш ли да дойда с теб?

– Не ми изглежда толкова зле – каза тя. – Сигурна съм, че ще се оправи бързо. Просто трябва да го погледна. Ти върви, а аз няма да се бавя.

Джондалар кимна, изпи остатъка от чая си и се усмихна.

– Твоят чай винаги ме кара да се чувствам по-добре – рече той.

– Да, освежава дъха и ободрява тялото – кимна любимата му. Всяка сутрин му поднасяше чай и обелено тръстиково връхче и той бе започнал да харесва този ритуал. – Забелязах го, когато ми се гадеше сутрин – от него винаги ми ставаше по-добре.

– Още ли имаш такива пристъпи? – поинтересува се Джондалар.

– Не, вече не, но забелязах, че коремът ми е станал по-голям.

Мъжът се усмихна.

– Харесвам по-големия ти корем – каза и я прегърна през раменете, а с другата си ръка погали корема ѝ. – А още повече ми харесва с това, което е вътре в него.

Тя му се усмихна.

– И при мен е същото.

Той я целуна нежно.

– Това, което ми липсва най-много от пътешествието ни, е, че можехме да спираме, където си поискаме, и да споделяме насладите по всяко време. Сега все изниква нещо за вършене и не е лесно да правим това, което искаме, във всеки момент, когато го искаме – той зарови устни в ямката на шията ѝ и отново я целуна. – Трябва ли наистина да ходя на тази демонстрация толкова рано... – добави с дрезгав глас.

– Да, трябва – засмя се Айла. – Но ако искаш да останеш...

– Не, права си – въздъхна синеокият красавец. – Ще се видим по-късно.

Джондалар пое към главния лагер, а тя подсвирна на Вълчо, който веднага откликна на зова ѝ, и двамата отидоха при конете. Щом ги усетиха, Уини и Рейсър зацвилеха радостно и се доближиха дотолкова, доколкото им позволяваха въжетата, с които бяха завързани за дърветата. Русокосата жена побърза да ги освободи и забеляза, че едното въже се е

омотало в бодливите храсти. „Май ще е по-добре да измисля някакви ограждения“ – помисли си, докато го размотаваше от храста и почистваше бодлите, полепнали по него.

Конете се доближиха до нея и докато пръхтяха възбудено, Айла успя да прегледа окоото на Рейсър. Наистина беше малко зачервено. Започна да разчесва Уини и когато хвърли поглед настрана, видя, че Рейсър гони Вълчо. След малко ролите се смениха и Вълчо стана преследвачът. Тя ги загледа с умиление. Щом вълкът настигна жребеца, той забави ход и го остави да мине напред, след което ролите отново се смениха. Беше ясно, че животните си играят – и двете бяха мъжки екземпляри, които кипяха от сили и енергия, – и това им доставяше голямо удоволствие.

Айла се усмихна и продължи да разчесва козината на кобилата. Бременността на Уини също започваше да си личи, но засега поне беше в добро здраве. „Дано всичко мине благополучно“ – каза си жената и се огледа наоколо. Рейсър си пасеше тихо и кротко, но Вълчо не се виждаше никакъв. Явно отново се бе отправил на някоя от изследователските си експедиции. Айла подсвири на жребеца и Рейсър веднага надигна глава и закрочи към нея. В същия момент някой изсвири по същия начин. Русокосата жена и жребецът се огледаха изненадано и Айла забеляза някакво момче, което вървеше към нея.

Не го познаваше и се зачуди какво ли искаше и защо бе имитирало сигнала, с който викаше жребеца. Когато наближи, Айла си каза, че навярно е на девет-десет години, след което забеляза, че едната му ръка изглежда по-къса от другата и виси малко вдървено, сякаш момчето не може да я контролира. Това я накара да се сети за Креб, чиято ръка бе отрязана от лакътя, когато бил съвсем малко момче, изведнъж изпита съчувствие към непознатото дете.

– Ти ли подсвири? – попита го.

– Да.

– Защо го направи?

– Никога преди не съм чувал някой да подсвирива по този начин – каза момчето – и веднага ми се прииска да видя дали ще мога да го направя и аз.

– Успя – рече му Айла. – Търсиш ли някого?

– Не – вдигна рамене хлапето.

– Какво правиш тук?

– Просто обикалям. Казаха ми, че тук имало коне, но не знаех, че някой е направил лагер на това място. Не ми казаха за това. Всички останали са покрай Средния поток.

– Пристигнахме съвсем скоро – каза му русокосата жена. – Ти откога си тук?

– Аз съм роден тук.

– О, значи си от Деветнайсетата пещера.

– Да – кимна момчето. – Защо говориш толкова смешно?

– Защото не съм от тук. Идвам от много далеч. Едно време бях Айла от Лъвския бивак на мамутоите, а сега съм Айла от Деветата пещера на зеландониите – каза тя и пристъпи напред, протягайки ръце за поздрав.

Момчето се смути, понеже не можеше да направи същото с отчасти парализираната си ръка. Русокосата жена видя това и улови дланите му. Ръцете му бяха нормални, само дето едната беше по-малка от другата и кутрето бе слято с безименния му пръст. Тя задържа известно време дланите му в своите и се усмихна. Накрая, сякаш току-що си беше спомнило как се казва, момчето рече:

– Аз съм Ланидар от Деветнайсетата пещера на зеландониите. – Щеше да спре дотук, ала после добави: – Деветнайсетата пещера те приетства на Летния събор, Айла от Деветата пещера на зеландониите.

– Много добре свириш с уста – похвали го тя. – Обичаш ли да си подсвиркваш? – попита го, след като пусна ръцете му.

– Май да.

– Мога ли да те помоля да не имитираш повече моето подсвиркване?

– Защо? – учуди се момчето.

– С този сигнал викам коня – този там, жребеца – обясни Айла. – Боя се, че ако чуе твоето подсвиркване, ще си помисли, че го викаш, а това ще го обърка. Но ако това подсвиркване ти харесва много, мога да го науча да отговаря на друг сигнал.

– Какъв?

Жената се огледа наоколо и забеляза едно синигерче, кацнало на близкото дърво, което чуруликаше радостно. Тя се заслуша за момент, след което повтори песента му. Момчето се смая, а птичката също замлъкна за миг, преди да пропее отново. Айла повтори сигнала още веднъж и синигерчето съвсем се обърка.

– Как го направи? – попита момчето.

– Ако искаш, ще те науча – каза му тя. – Сигурна съм, че няма да се затрудниш.

– Можеш ли да имитираш и други птици?

– Мога.

- Кои?
- Които кажеш.
- Чучулига?

Айла затвори очи за момент, след което си заподсвирква поредица от звуци, които приличаха досущ на песента на чучулигата, която звучи, докато птицата се издига високо в небето.

– Наистина ли можеш да ме научиш да правя това? – попита момчето, а очите му заблестяха от вълнение.

- Ако наистина искаш да се научиш – рече Айла.
- Ти как се научи?

– С много упражнения. Ако имаш търпение, понякога птицата ще дойде при теб, докато си подсвиркваш песента ѝ – каза русокосата жена и си спомни за времето, когато живееше сама в долината и се мъчеше да имитира чуруликането на горските птички. След като започна да ги храни, няколко винаги откликваха на зова ѝ и кълвяха направо от дланта ѝ.

– А можеш ли да подсвиркваш и други неща? – попита Ланидар, заинтригуван от тази странна жена, която говореше смешно и свирукаше толкова добре.

Айла се замисли за момент, след което – навярно защото момчето ѝ напомняше за Креб – започна да тананика мистична мелодия, която звучеше като свирене на флейта. Ланидар познаваше звука на флейтата, ала никога досега не беше чувал нещо подобно. Тази завладяваща музика бе напълно непозната за него. Така звучеше флейтата на Събора на Клана, на който Айла бе отишла с Клана на Брун, когато още живееше с тях. Момчето я слушаше със зяпнала уста.

- Никога не съм чувал някой да подсвирква така – сподели то.
- Хареса ли ти? – попита жената.

– Да, но и малко ме изплаши – призна Ланидар. – Сякаш това, което изтананика, идва от много, много далеч.

– Точно така си е – увери го Айла и изсвири пронизително с уста. След няколко секунди двамата видяха как Вълчо тича с големи подскоци из високата трева.

- Вълк! – възкликна изплашено момчето. – Това е вълк!

– Всичко е наред – успокои го и прегърна хищника, който започна да ѝ се умилква, въртейки опашка. – Този вълк е мой приятел. Вчера отидох с него в главния лагер. Мислех, че си разбрал, че и той е бил там заедно с конете.

Момчето се успокои, но продължи да наблюдава вълка с ококорени от страх очи.

– Вчера ходих с майка да берем малини. Никой не ми каза, че си била в лагера. Споменаха само, че имало някакви коне на Горната ливада – каза. – Всички говореха за нещо, дете мятало копия – някакъв мъж щял да го показва. Мен никакъв ме няма в мятането на копия, ето защо реших да намина да погледам конете.

Айла се зачуди дали нарочно не му бяха споменали за вълка – може би някой искаше да му погоди номер, както Марона се бе опитала да направи с нея. После си даде сметка, че момче на неговата възраст, което ходеше да бере малини с майка си, сигурно води доста самотен живот. Русокосата жена предполагаше, че момче с недъгава ръка, което не може да мят копия, едва ли има много приятели, и че останалите момчета сигурно му се подиграват, и му погаждат най-различни номера. Ланидар обаче имаше здрава ръка и можеше да се научи да хвърля копие – особено с помощта на копиехвъргача.

– Защо не си добър в хвърлянето на копие? – попита Айла.

– Не виждаш ли? – въздъхна горчиво хлапето, протягайки деформираната си ръка към нея.

– Но нали имаш и друга ръка, на която й няма нищо.

– Всеки държи допълнителните си копия със свободната си ръка – отвърна Ланидар. – А и никой не иска да ме учи. Всички казват, че никога няма да успея да улуча мишената.

– Ами мъжът от огнището ти?

– Живея с майка си и с нейната майка. Мисля, че едно време е имало мъж на огнището, защото веднъж майка ми го показва, но той я напуснал преди много време и не иска да има нищо общо с мен. Никак не се зарадва, когато веднъж отидох да го навестя. От време на време един мъж идва и живее при нас за малко, но на никого не му пука за мен – разказа хлапето.

– Искаш ли да видиш копиехвъргача? – попита Айла. – Имам един в себе си.

– Откъде си го взела? – ококори се Ланидар.

– Познавам човека, който го измисли. Той е мъжът, за когото ще се омъжа. Веднага след като свърша с конете, ще отида при него, за да му помогна в демонстрацията.

– Ще ми бъде интересно да му хвърля един поглед – каза колебливо момчето.

Айла бе оставила наблизко торбата си. Приблужи се до нея, извади копиехвъргача и няколко копия и се върна при Ланидар.

– Ето как действа – рече, взе едно копие и го постави в жлеба на

копиехвъргача, като внимаваше кукичката в долната му част да се захване за отвора в края на метателното оръжие, след което пхна пръсти в клупа, прикрепен към предната му част. Огледа внимателно околността и хвърли копието.

– Колко далеч отиде само! – възкликна момчето. – Май никога не съм виждал някой да хвърля копие толкова далеч.

– Сигурно е така – кимна жената. – Ето защо копиехвъргачът е толкова добро ловно оръжие. Според мен ти ще можеш да запратиш копие с негова помощ. Ей-сега ще ти покажа как да го хванеш.

Айла виждаше, че копиехвъргачът не бе предназначен за някой с ръста на Ланидар, но поне щеше да демонстрира на момчето принципа на лостовия механизъм, на който действаше. Недъгавата му ръка беше дясната, ето защо момчето трябваше да наблегне на лявата. Отсега натък то щеше да стане левичар, независимо какво е било до този момент, понеже силата му беше от тази страна. На този етап нямаше смисъл да се занимават с прицела – важното беше Ланидар да се научи как да замахва и да хвърля копието. Айла му показа и щом момчето замахна, копието се издигна високо във въздуха и се приземи доста далеч. На лице то на хлапето грейна радостна усмивка, граничеща с екстаз.

– Аз хвърлих това копие! – възкликна то. – Виж колко далеч отиде! – почти извика. – Мога ли да уцеля нещо с него?

– Ако се упражняваш – усмихна му се русокосата жена. Тя се огледа наоколо, но не видя нищо. Тогава се обърна към Вълчо, който лежеше до нея и наблюдаваше лениво заниманията им. – Вълчо, отиди да намериш нещо за мен – заповяда му, макар че сигналът, който му даде, всъщност каза доста повече.

Хищникът веднага скочи и се втурна през високата златисто зелена трева на ливадата. Жената го последва, без да бърза, а момчето тръгна след нея. Не след дълго забелязаха някакво движение в тревата пред тях, а в следващия момент зърнаха един сив заек, който побягна, подпласен от вълка. Русокосата жена веднага зареди ново копие в приспособлението, изобретено от Джондалар, и зачака удобен момент да поразии целта. Когато прецени в каква посока ще поеме гризачът при следващия му завой, тя метна копието и закова на място животинчето. Двамата с Ланидар тръгнаха към плячката, ала щом я доближиха, видяха, че Вълчо е застанал над заека и ги гледа изпитателно.

– Този е за мен, Вълчо – каза му Айла. – Сега можеш да отидеш да си хванеш един и за себе си – добави, давайки му незабележими за момчето сигнали.

Ланидар бе смаян и не можеше да повярва на очите си – такъв голям вълк да се подчинява на една жена!

Тя се наведе, вдигна заека и двамата закрачиха към конете.

– Според мен трябва да отидеш да видиш как мъжът ще покаже възможностите на копиехвъргача, Ланидар – рече му Айла. – Сигурно ще ти се стори интересно, независимо дали знаеш как се хвърля копие. Освен това никой освен мен и човека, изобретил копиехвъргача, не знаят как да си служат с него. Всички ще се учат от самото начало. Ако ме изчкаш малко, можем да отидем заедно.

Ланидар я гледаше как сресва младия жребец.

– Никога не съм виждал кафяв кон. Повечето са като кобилата.

– Зная – отвърна русокосата жена. – Но далеч на изток, отвъд края на Великата река майка, която извира от другата страна на ледника, има доста коне с такъв цвят. А тези два коня идват точно оттам.

След малко вълът се върна при тях. Той си намери едно местенце, обиколи го няколко пъти, после се изтегна по корем и се загледа в тях.

– Защо тези животни стоят около теб, позволяват ти да ги докоснеш и правят това, което им кажеш? – попита Ланидар. – Никога не съм виждал животни, които да се държат така.

– Те са мои приятели – усмихна му се русокосата жена. – Бях отишла на лов и майката на тази кобила падна в капана ми. Не знаех, че кърми, докато не видях мъничкото конче. Няколко хиени също го бяха забелязали, ала аз веднага ги прогоних, без да си давам сметка защо точно го правя. Кобилката нямаше да оцелее сама, но откакто я спасих, започнах да се грижа за нея. Така и я отгледах. Мисля, че кобилката израсна с представата, че аз съм майка ѝ. По-късно станахме приятелки и се научихме да се разбираме една друга. Тя прави това, което искам от нея, защото самата тя го желае. Нарекох я Уини – Айла произнесе името на животното като конско изцвилване, което прозвуча толкова истинско, че кобилата мигом надигна глава и погледна към тях.

– Това беше страхотно! – възкликна хлапето. – Как го направи?

– Костваше ми страшно много усилия и време. Това е истинското ѝ име. Пред повечето хора обикновено казвам „Уини“, защото го разбират по-добре, ала не така го изрекох, когато я нарекох така. Този жребец е неин син. Бях до нея, докато го раждаше... Джондалар също беше с мен. Той кръсти коня Рейсър, но това се случи по-късно.

– Рейсър означава някой, който обича да се движи бързо, или някой, който иска да бъде пред всички други, нали? – подхвърли момчето.

– Да – кимна тя. – Същото каза и Джондалар. Нарече го така,

защото Рейсър обича да е винаги отпред, освен в случаите, когато му сложа юздата. Тогава върви винаги зад майка си – рече Айла и продължи да разресва коня. Почти бе готова.

– Ами вълка? – поинтересува се момчето.

– Почти същата история – вдигна рамене жената. – Отгледах го от бебе. Убих майка му, защото откъкваше хермелините от капаните ми. И за нея не знаех, че има малки. Беше през зимата и всичко бе покрито със сняг – как бих могла да предположа, че ще има вълчета по това време? Един ден проследих дирите ѝ до бърлогата ѝ. Тя бе вълк-единак, без други вълци наблизо, които да ѝ помагат, и останалите ѝ вълчета бяха измрели. Когато издърпах Вълчо от бърлогата, видях, че очите му са полуотворени. Той израсна заедно с децата на мамутоите и вероятно смята, че хората са неговата глутница.

– Как го нарече? – попита Ланидар.

– Вълчо – отвърна жената. – Това е думата за вълк на езика на мамутоите. Искаш ли да те запозная с него?

– Как така да ме запознаеш с него? – учуди се момчето. – Може ли човек да се запознава с вълк?

– Сега ще видиш – усмихна се Айла. – Дай си ръката – подкани го тя. – Първо ще дадем на Вълчо да я помирише, а после ще можеш да го погалиш.

Отначало детето се колебаеше дали да доближи здравата си ръка до хищната муцуна на вълка, но най-накрая се осмели и я протегна бавно напред. Русокосата жена хвана дланта му и я поднесе към носа на Вълчо. Той първо я подуши, след което я облиза.

– Гъдел ме е! – засмя се момчето.

– Можеш да го помилваш по главата – рече му Айла. Ланидар докосна гъстата козина на хищника и в същия миг лицето му се озари от усмивка. – Много му харесва да го чешат зад ушите – добави жената и хлапето веднага го направи.

В този миг Рейсър изцвили нервно и Ланидар веднага надигна глава.

– Мисля, че и Рейсър има нужда от малко внимание – усмихна се Айла. – Искаш ли да го погалиш?

– Може ли? – грейнаха очите на детето.

– Разбира се – кимна жената и даде знак на коня да се приближи, като в същото време извика: – Ела тук, Рейсър! – Тъмнокъфявият жребец с черна грива, опашка и „чорапки“ отново изцвили, след което пристъпи към жената и момчето. Ала щом приведе глава надолу, Ланидар

мигом отстъпи назад. Конят може и да нямаше остри зъби, но това не означаваше, че беше беззащитен.

Русокосата жена се протегна към торбата, която лежеше в краката ѝ.

– По-бавно, нека първо и той те подуши – посъветва го тя. – Животните те опознават първо с носа си. После можеш да го погалиш по носа или отстрани на муцуната.

Момчето я послуша.

– Носът му е толкова мек! – възкликна след малко то. Изведнъж пред него се появи и Уини, избутвайки Рейсър настрани. Детето се стресна, защото не я бе видяло как се приближава към тях.

– Уини също иска внимание – рече Айла. – Конете са много любопитни и обичат да се грижиш за тях. Искаш ли да ги нахраниш? – запита го тя и щом Ланидар кимна, му показа двете парчета бял корен, които бе извадила от торбата си. Това бяха диви моркови и конете умираха за тях.

– Можеш ли да държиш нещо с дясната си ръка? – попита Айла.

– Да – отвърна момчето.

– Тогава можеш да ги нахраниш и двамата наведнъж – рече жената, слагайки по едно парче корен във всяка от дланите му. – Задръж дланите си отворени пред тях, така че да могат да си вземат лакомството. Ако нахраниш само единия, ще започнат да ревнуват и Уини ще избута Рейсър, защото му е майка и може да му казва какво да прави.

– И при конете ли е така? – не можеше да повярва Ланидар.

– Да, и при конете – потвърди русокосата жена. Тя се изправи и вдигна въжето с прикрепените към него юзди. – Трябва да тръгваме, Ланидар. Джондалар ме очаква. Ще им сложа юздите, въпреки че не ми се иска, заради собствената им безопасност. Не бих желала да ги пускам да се разхождат на воля из лагера, докато всеки един от присъстващите на Летния събор не разбере, че тези коне не са ловна плячка. Днес даже си мислех, че една ограда би била къде-къде по-удобна от тези въжета, които непрекъснато се заплитат в тревата и храстите.

Сложи поводите на конете, вдигна от земята торбата и заека, който бе убила, и се обърна към момчето:

– Ако те науча как да си подсвиркваш, ще направиш ли нещо за мен, Ланидар?

– Какво?

– Понякога ми се налага да отсъствам оттук почти през целия ден. Ще можеш ли да идваш тук, за да наглеждаш конете, докато ме няма?

Можеш да ги викаш с добре познатия ти сигнал. Бих искала да проверяваш дали въжетата не са оплетени и да им обръщаш малко внимание, защото никак не обичат да стоят сами. А ако има някакви проблеми, веднага ще ме извикаш. Мислиш ли, че ще можеш да се справиш с това?

Ланидар не можеше да повярва на ушите си. Дори и в мечтите си не бе дръзвал да си представи, че някой ще го помоли да направи нещо подобно.

– А ще мога ли да ги храня? – попита. – Много ми хареса да ядат направо от ръката ми.

– Разбира се – кимна жената. – Винаги можеш да им даваш малко свежа зелена трева, както и диви моркови – виждаш, че просто ги обожават! Ще ти покажа и някои други растения, с които може да ги храниш. Сега ще дойдеш ли с мен, за да видиш как Джондалар ще покаже действието на копиехвъргача?

– Да – кимна хлапето и те се запътиха към главния лагер.

Когато стигнаха, Айла бе изненадана да види още няколко ловни приспособления освен това на Джондалар. Явно хората, които бяха присъствали на предишната демонстрация, бяха изработили свои собствени версии на оръжието и сега показваха възможностите им. Щом Джондалар я видя, на лицето му веднага се изписа облекчение и той се завтече да я посрещне.

– Какво те забави толкова? – попита. – Няколко души са пробвали да направят копиехвъргачи, след като им го показахме – рече, – но знаеш колко много тренировки трябва, докато се постигне точност. Засега аз съм единственият, който може да улучи това, в което се прицелва, и се боя, че хората започват да си мислят, че това оръдие е пригодно единствено за мен и никога няма да овладеят копиехвъргача. Не исках да им споменавам нищо за теб, защото си мислех, че демонстрацията на уменията ти ще им направи далеч по-силно впечатление. Много се радвам, че най-накрая си тук.

– Сресях конете – окоето на Рейсър е наред – и ги оставих да потичат малко – обясни Айла. – Трябва да помислим за нещо като ограждение, понеже въжетата непрекъснато се заплитат в храстите и тревата. Помолех Ланидар да наглежда Уини и Рейсър, когато не сме там. Запознах го с конете и те много го харесаха.

– Кой е Ланидар? – попита Джондалар.

Тя му посочи момчето, което стоеше до нея и гледаше боязливо към високия мъж, който изглеждаше ядосан.

– Това е Ланидар от Деветнайсетата пещера, Джондалар. Някой му

казал, че на поляната над лагера ни имало коне, и той дойде да ги види.

Синеокият мъж понечи да вдигне рамене, защото това слабо го интересуваше – съзнанието му бе заето с демонстрацията, която не се развиваше според очакванията му, ала в същия миг забеляза деформираната ръка на момчето и израза на загриженост на лицето на Айла. Тя се опитваше да му каже нещо и най-вероятно то бе свързано с детето.

– Мисля, че той може много да ни помогне – каза русокосата жена. – Дори се е научил да имитира сигнала, с който викаме конете, но ми обеща, че няма да го използва без основателна причина.

– Радвам се да чуя това – каза синеокият мъж, насочвайки вниманието си към хлапето – и съм сигурен, че Ланидар ще ни помага.

Момчето се успокои и Айла се усмихна на любимия си.

– Ланидар дойде да види демонстрацията. Какви мишени си пригответил? – попита тя, докато вървяха към насъбралата се тълпа – предимно мъже, някои, от които сякаш щяха да си тръгнат всеки момент.

– Нарисуван елен върху кожа, привързана за наръч трева – рече той.

Айла извади копиехвъргача и едно копие, докато се приближаваха към множеството, и щом зърна мишените, се прицели и метна оръжието. Изсвистяването на копието във въздуха мигом привлече вниманието на неколцина, ала щом тежкият му връх се заби в първата кожа, всички насочиха погледи натам. Тя направи още няколко демонстрации и въпреки че неподвижните мишени не бяха кой знае колко трудни за улучване, те никога не бяха виждали жена да мята копие на такова разстояние. Хората постепенно започнаха да осъзнават, че всеки би могъл да овладее копиехвъргача.

Момчето явно разбираше това. То вървеше малко встрани от високата жена със смешния изговор, защото се опасяваше да не би присъствието му да я изнервя, ала сега се приближи и я докосна по ръката.

– Защо не кажеш на вълка да намери някой заек или друго животно? – предложи Ланидар.

Айла му се усмихна и направи знак на вълка. Множеството, което се бе струпало тук, навярно бе прогонило всичкия дивеч, ала ако бе останало нещо, Вълчо със сигурност щеше да го намери. Хищникът се втурна през полето, стряскайки неколцина от присъстващите, но повечето вече бяха чували за чужденката с месоядният звяр и не бяха толкова изненадани.

Един мъж се приближи към Джондалар и го попита колко далеч може да метне копието с помощта на нововъведеното, но той му

отвърна, че са изстреляли всички копия и трябва да си ги върнат, за да ги използват отново. Годеникът на Айла заедно с неколцина мъже тъкмо бяха започнали да ги събират, когато тя забеляза, че Вълчо е намерил нещо. Изведнъж бяла яребица изпърха с криле от една туфа храсти нагоре по склона, недалеч от мишените. Айла предвидливо бе заредила в копиехвъргача едно от по-леките копия, които използваха за птици и дребни животни.

Тя запрати копието с мълниеносно движение на ръката си и то изсвистя във въздуха, улучвайки безпогрешно тлъстата птица. Тя изкряска и тупна на земята. Тази демонстрация убеди окончателно хората в ефективността на новото изобретение.

– Колко далеч може да мята? – попита същият мъж, който бе разпитвал Джондалар за обсега на оръжието.

– Питай нея – посочи той Айла.

– Зависи какво те интересува – максималната дължина на полета или поразяване на мишена – каза жената.

– И двете – рече мъжът.

– Ако искаш да видиш колко далеч ще отиде копието с помощта на копиехвъргача, имам по-добра идея – усмихна се загадъчно Айла и се обърна към момчето. – Ланидар, би ли показал на тези хора как можеш да мяташ копие?

Момчето се огледа малко срамежливо наоколо, ала жената знаеше, че не е толкова стеснителен – все пак не се притесняваше да ѝ задава въпроси, когато се срещнаха. Ланидар я погледна и кимна.

– Можеш ли да си спомниш как хвърли копието преди? – попита го тя.

Хлапето отново кимна.

Айла му даде копиехвъргача и едно от по-леките копия; бяха ѝ останали само две. Отначало Ланидар бе малко несръчен, докато зареди копието с по-късата си ръка, ала накрая се справи. После замахна с лявата си ръка, повдигайки малко задната част на копиехвъргача, за да увеличи дължината на полета, и изстреля копието. То измина едва половината от разстоянието, което бяха прелетели копията на Айла и Джондалар, но въпреки това всички бяха впечатлени, защото никой не бе очаквал едно момче, още повече самото, да запрати копието толкова далеч.

Тълпата взе да нараства и вече никой не искаше да си ходи. Мъжът, който се интересуваше от обсега на оръжието, пристъпи напред и се вгледа в момчето. Забеляза украсата по туниката му и малката огърлица на врата му и поклати невярващо глава.

– Та това момче е от Деветнайсетата пещера! – възкликна. – Вие пристигнахте съвсем скоро, кога го научихте да използва изобретението ви?

– Тази сутрин – отвърна Айла.

– Той успя да хвърли копието толкова далеч, при положение, че се е научил тази сутрин? – смая се мъжът.

Русокосата жена кимна.

– Да. Разбира се, още не се е научил да поразява мишени, но и това ще стане след известно време. Единственото, което му трябва, са желание и много упражнения.

На устните на Ланидар грееше усмивка, погледът му беше изпълнен с такава гордост, че Айла също се усмихна. Той ѝ върна копиехвъргача и тя зареди ново копие в него, след което замахна и го запрати с цялата си сила. Всички присъстващи проследиха със смаяни погледи как метателното оръжие описва красива дъга във въздуха и се приземява далеч зад мишените на Джондалар. Всички бяха толкова заети да наблюдават копието, че малцина забелязаха второто копие, което Айла метна. То се заби в една от мишените и няколко души веднага обърнаха глави натам, за да видят как дървеният ствол сгърчи от шията на нарисувания елен.

Хората започнаха да коментират възторжено видяното, а когато Айла погледна към Джондалар, забеляза, че усмивката му е широка като тази на Ланидар. Всички веднага се скупчиха около тях, жадувайки да разгледат по-внимателно копиехвъргача. Някои дори ги помолиха да изпробват новото изобретение, но Айла насочи заинтригуваните към Джондалар, защото трябваше да потърси Вълчо. Същевременно си даде сметка, че няма нищо против да предлага на хората да използват метателното оръдие, ала не ѝ харесваше, когато я молеха за това. Реакцията ѝ я изненада – никога не бе очаквала, че ще се почувства по този начин.

Откри вълка да седи до Фолара и Мартона. По-младата жена видя, че Айла гледа към тях, и размаха донесената от Вълчо яребица. Годеницата на Джондалар ѝ кимна усмихнато.

В същия миг някаква жена се приближи към нея и Айла забеляза, че Ланидар пристъпваше някак колебливо подире ѝ.

– Аз съм Мардена от Деветнайсетата пещера на зеландониите – представи се непознатата, хващайки я за двете ръце. – Тази година ние сме домакини на Летния събор. В името на Майката те приветствам на този Летен събор.

– Жената бе дребна и слабичка и Айла веднага видя приликата

между нея и Ланидар.

– Аз съм Айла от Деветата пещера на зеландониите, а преди бях Айла от Лъвския бивак на мамутоите. В името на Дони, Великата Майка Земя, известна също като Мут, те приветствам.

– Аз съм майката на Ланидар – рече Мардена.

– Така си помислих – усмихна се русокосата жена. – Много си приличате.

Мардена забеляза необичайния акцент на Айла и малко се смути от него.

– Бих искала да те попитам как се запозна със сина ми – поиска да узнае. – Попитах го, ала понякога той става ужасно потаен – добави майка му с изнервен глас.

– Момчетата са такива – изрече благо Айла. – Някой му казал, че в лагера ни има коне, и той дойде да ги види. Аз също бях там и така се запознахме.

– Надявам се, че не те е притеснил – рече Мардена.

– Ни най-малко. Всъщност той даже ми помогна. Опитвам се да запазя конете далеч от хората заради собствената им безопасност, поне докато всички не узнаят за тях и не разберат, че те не са обект на лов. Възнамерявам да издигна някакви ограждения около мястото, където ги държа, но засега нямам никакво време за това, ето защо ги държа вързани за едно дърво. Обаче въжетата непрекъснато се заплитат в тревата и храстите и ограничават движенията им. Затова помолих Ланидар да ги наглежда от време на време и да ме вика, ако възникне нещо непредвидено. Просто искам да се уверя, че са добре – каза Айла.

– Но той е малко момче, а конете са доста едри, нали така? – попита майката.

– Да, така е и ако около тях има много хора или са в непозната ситуация, могат да се изплашат. Тогава могат да се изправят на задните си крака или да ритнат с копита, ала мога да те уверя, че се разбират прекрасно с Ланидар. Те са много внимателни към децата и хората, които познават. Винаги, когато ти се прииска да дойдеш и да ги видиш със собствените си очи, си добре дошла. Но ако това те притеснява, ще потърся някой друг – вдигна рамене Айла.

– Мамо, недей! – настоя момчето. – Искам да върша това! Тя ми позволи да ги пипна и те ядоха от ръцете ми – от двете ми ръце! Освен това ме научи как да мятam копие с този копиехвъргач! Всички момчета хвърлят копия, а аз никога досега не бях го правил!

Мардена знаеше, че синът ѝ копнее да бъде като другите момчета,

ала в същото време искаше той да научи отрано, че никога няма да стане като тях. Много я беше заболяло, когато мъжът, който беше неин съпруг, я напусна малко след като Ланидар се роди. Според нея той бе постъпил така, защото се срамуваше от детето – и навярно всеки друг би постъпил по същия начин. Освен че беше сакат, синът ѝ бе дребен за възрастта си и тя се опитваше да го закриля. Мятането на копия не означаваше нищо за нея. Мардена бе дошла да гледа демонстрацията само защото всички други бяха дошли и защото смяташе, че на Ланидар това ще му хареса. Ала щом го потърси, не можа да го открие никъде. Никой не беше по-изненадан от нея, когато чужденката извика сакатото ѝ момче да представи новото оръжие, ето защо бе длъжна да разбере как Айла се бе запознала с Ланидар.

Русокосата жена почувства колебанието ѝ.

– Ако не си заета, защо не дойдеш утре сутринта в лагера на Деветата пещера? – предложи тя. – Ще видиш момчето и конете и сама ще прецениш как да постъпиш.

– Майко, мога да се справя с това! – умоляваше я Ланидар. – Знам, че мога!

ДВАЙСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

– Трябва да помисля – рече Мардена. – Синът ми не е като другите момчета. Той не може да прави същите неща като тях.

Айла я изгледа учудено:

– Не съм сигурна, че те разбирам.

– Нали виждаш, че тази ръка го ограничава – рече жената.

– До известна степен, но много хора са се научили как да преодолеят тези ограничения.

– Доколко може да ги преодолее? – попита майката. – Трябва да разбереш, че той никога няма да бъде ловец и че не може да прави нищо с ръцете си. И какво му остава?

– Защо да не може да е ловец или да се научи да прави разни неща? – попита русокосата жена. – Той е умен и има добро зрение. Има една съвършено здрава ръка и може да използва другата за някои неща. Може да върви, както и да бяга. Виждала съм хора да преодоляват много по-сериозни проблеми. Ланидар просто се нуждае от някого, който да го обучи.

– Кой би го научил? – изсумтя майката. – Дори мъжът от огнището му не поиска да стори това.

Айла си помисли, че най-накрая започна да разбира.

– Бих била щастлива да го обуча и си мисля, че Джондалар също ще е съгласен да помогне. Лявата ръка на Ланидар е силна. Навярно ще трябва да се научи да компенсира недостатъците на дясната си ръка и да поработи върху равновесието на тялото си, но съм сигурна, че ще усвои тънкостите на хвърлянето на копия. Особено с помощта на копиехвъргача.

– И защо ще си правиш труда? Ние не живеем в твоята пещера. Та ти дори не го познаваш!

Айла си каза, че жената едва ли би повярвала, ако ѝ кажеше, че е готова да стори това само защото е харесала момчето, ето защо реши да опита друга тактика.

– Мисля, че е наше задължение да обучаваме децата, когато можем, а аз току-що станах зеландонийка. Искам да покажа на новите си сънародници, че съм достойна за тях. Освен това, ако Ланидар ми помогне за конете, аз му ставам длъжница и бих искала да му дам нещо в замяна. Така са ме учили, когато бях малка.

– Дори и да се опиташ да го обучиш, какво ще стане, ако той не се справи? – попита слабичката женица. – Не искам да му давам напразни надежди.

– Той трябва да усвои някои умения, Мардена – изтъкна Айла. – Какво ще прави, когато порасне, а ти си вече твърде стара, за да го пазиш? Едва ли искаш синът ти да се превърне в бремене за останалите зеландонийци. Нито пък аз, независимо къде живее.

– Той знае как да събира храна заедно с жените – рече Мардена.

– Да, и това е ценен принос, ала само той не стига. Трябва да овладее и други умения. Или поне да се опита.

– Навярно си права, но какво може да прави? – въздъхна майката на момчето. – Не съм сигурна дали ще може наистина да ловува.

– Нали видя как хвърли копието? – попита Айла. – Дори и от него да не излезе изключителен ловец – макар да смятам, че това не е невъзможно, – научи ли се да ловува, ще усвои по-лесно някои други неща.

– Какви например?

Айла се замисли.

– Той си свирука много добре, Мардена. Днес се убедих в това. Човек, който може да си подсвирква толкова добре, може лесно да се научи да имитира звуците, издавани от животните. А направи ли това, може да стане зовач и да примамва животните там, където дебнат ловците. За това няма да му трябва ръце – единственото, което ще му трябва, е да бъде близо до животните, за да ги чува и да се научи какви звуци издават.

– Да, свирукането наистина много му се удава – каза Мардена, замисляйки се над думите на светлокосата чужденка. – Сериозно ли вярваш, че може да направи това?

Ланидар, който слушаше разговора с голям интерес, се намеси:

– Тя също свирука, майко. Може да подсвирква също като птиците. Даже конете ги вика с подсвиркване и може да имитира цвиленето им!

– Наистина ли? – възкликна майка му. – Можеш ли да имитираш конско цвилене?

– Защо двамата с Ланидар не дойдете утре сутринта в лагера на Деветата пещера? – попита русокосата жена. Беше сигурна, че Мардена ще я помоли да зацвили като кон, а не ѝ се искаше да прави това при толкова много хора наоколо. Всички щяха моментално да се обърнат и да се втренчат в нея.

– Мога ли да взема и майка си? – попита Мардена. – Сигурна съм, че и тя ще поиска да дойде.

– Разбира се – усмихна се Айла. – Можете да дойдете всички и да хапнете с нас.

– Добре – кимна дребната женица. – Значи ще се видим утре сутринта.

Айла се загледа след момчето и майката, които тръгнаха към огнището си. След няколко крачки Ланидар се обърна и я дари с признателна усмивка. Тя също му се усмихна, след което тръгна нагоре по склона към мястото, където седяха Мартона и Фолара.

– Ето яребицата ти – каза момичето, подавайки ѝ птицата, от чието тяло стърчеше тънкото копие. – Какво ще правиш с нея?

– Ами, след като поканих няколко души да хапнат заедно с нас утре сутринта, сигурно ще им я сготвя.

– Кого си поканила? – попита Мартона.

– Жената, с която говорих преди малко.

– Мардена? – възкликна изненадано Фолара.

– Да – кимна русокосата жена. – Заедно със сина ѝ и майка ѝ.

– Тях никой не ги кани, с изключение на обществените празненства, естествено – каза Фолара.

– Защо? – намръщи се Айла.

– Сега като се замислих, май не съм съвсем сигурна – рече Фолара. – Мардена страни от хората. Според мен или се самообвинява, или си мисли, че хората я обвиняват за ръката на сина ѝ.

– Някои хора наистина го правят – допълни Мартона – и момчето може да не си намери съпруга, когато порасне. Майките ще се страхуват, че ще привлече духовете на уродливостта в семейството си.

– И тя влачи детето със себе си навсякъде, където ходи – поясни Фолара. – Май се страхува, че другите момчета ще му се нахвърлят, ако го остави само, и най-вероятно е права. Не мисля, че той изобщо има приятели. Майка му не му дава възможност да се сприятели с някого.

– И аз се замислих над това – каза Айла. – Тя ми изглежда прекалено загрижена за него. Сигурно си мисли, че деформираната му ръка ограничава възможностите му, но според мен най-голямото ограничение идва не от ръката, а от майката. Тя не иска да му даде шанс да се захване с каквото и да било, ала детето все ще трябва да порасне някой ден.

– Защо избра точно него да хвърли копието, Айла? – попита Мартона. – Човек би си казал, че го познаваш.

– Някой му казал, че над лагера ни – на Горната ливада, както рече Ланидар – имало коне и той решил да дойде да ги види. Бях там и така се запознахме. Мисля, че е искал да се отдалечи малко от тълпата или от

майка си, ала този, който му е споменал за конете, не му казал нищо за лагера ни. Зная, че Джондалар и Джохаран бяха казали на хората да стоят далеч от конете, ето защо си мисля, че този, който е подбудил момчето да отиде да ги види, е искал да му погоди номер. Аз обаче нямам нищо против някой да ги гледа – просто не желая хората да ги възприемат като ловни обекти. Уини и Рейсър вече са свикнали с хората и няма да побягнат, освен ако не се изплашат от нещо.

– Нека да отгатна – засмя се Фолара. – Ти си дала на Ланидар да погали конете и това страшно му е харесало, както става с всеки, който ги докосне.

Айла се усмихна:

– Е, не с всеки, но си мисля, че ако хората имаха възможност да ги опознаят, щяха да видят, че са специални и повече няма дори да им хрумне да тръгнат да ги убиват.

– Сигурно си права – вметна Мартона.

– Конете го харесаха, а и той веднага научи сигнала, с който ги викам, ето защо го помолих да ги наглежда, когато не съм наоколо. Изобщо не си помислих, че майка му ще се възпротиви.

– Не са много майките, които биха отказали дванайсетгодишният им син да научи нещо повече за конете или другите животни – отбеляза възрастната жена.

– Толкова ли е голям? – учуди се Айла. – Мислех си, че е на девет или най-много десет години. Той ми спомена за демонстрацията на копиехвъргача, ала каза, че не иска да отиде, защото никога не бил мятал копие. Явно си е мислел, че това ще остане завинаги извън възможностите му, но лявата му ръка си е съвсем наред и аз му показах как да си служи с копиехвъргача. След като поговорих с Мардена, ми стана ясно защо си е мислил така, но на неговата възраст би трябвало да може да прави и други неща, освен да ходи за малини с майка си. – Айла изведнъж млькна и изглежда учудено двете жени. – Тук има толкова много хора, как можете да ги познавате всичките? Откъде знаете за Ланидар и майка му?

– Всеки път, когато се ражда дете с някакъв недъг, новината веднага се разпространява – рече Мартона – и всички започват да говорят за това. Не непременно лоши неща – просто се чудят защо се е случило и се надяват това да не сполети собствените им деца. Затова всички веднага разбраха, когато мъжът от огнището на Ланидар ги изостави. Повечето смятаха, че се е срамувал от недъга на детето, но според мен вината за това е основно на Мардена. Тя не искаше никой да види бебето й –

дори и собственият ѝ съпруг. Опита се да скрие уродливостта на Ланидар – криеше детето и покриваше ръката му, за да не я видят хората... Освен това започна да му трепери прекалено много...

– Точно там е проблемът – кимна русокосата жена. – Когато ѝ казах, че съм го помолила да наглежда конете, това изобщо не ѝ хареса. Мардена не искаше да го пусне, въпреки че бях помолила за нещо, което едва ли щеше да затрудни детето ѝ. Ето защо я поканих да дойде в лагера утре сутринта, за да се убеди със собствените си очи, че конете няма да сторят нищо лошо на Ланидар. Освен това ѝ обещах, че ще го науча да ловува и да хвърля копие. Не съм сигурна как точно се реших на това, ала колкото повече се дърпаше тя, толкова по-силно ми се приискваше да се захвана с обучението на момчето.

Двете жени ѝ се усмигнаха и кимнаха разбиращо.

– Ще кажеш ли на Пролева, че утре заран ще имаме гости? – обърна се Айла към Мартона. – И че аз ще сготвя яребицата?

– Не забравяй и заека – напомни ѝ майката на Джондалар. – Салова ми каза, че си хванала един тази сутрин. Имаш ли нужда от помощ за готвенето?

– Само ако смяташ, че още хора могат да се присъединят към нас. Мисля да изкопая дупка в земята, да сложа няколко нагорещени камъка в нея и да изпека яребицата и заека през нощта. Може да добавя и малко зеленчуци и билки.

– Значи да очакваме вкусно утринно угощение – усмигна се Фолара. – Храната винаги става толкова крехка, когато се готви по този начин.

– Фолара, мисля, че трябва да помогнем на Айла – каза Мартона, – защото всички изведнъж ще станат страшно любопитни, щом разберат, че тя ще готви, и ще искат да опитат от гозбата ѝ. Ох, съвсем забравих – плесна се по челото тя и се обърна към русокосата жена, – трябваше да ти кажа, че утре ще има събиране на всички жени, които ще се задомяват скоро, и майките им в жилището на зеландони.

– Нямам майка, която да доведе – вдигна рамене Айла и се намръщи. Не искаше да е единствената, която ще отиде там сама.

– Е, там определено не е мястото за майката на съпруга, ала след като жената, която те е родила, не може да присъства, мога да те придружа, ако искаш – каза Мартона.

– Наистина ли? – възкликна русокосата жена, зарадвана от предложението.

„Срещата на жените, които ще се задомяват скоро – помисли си

Айла. – Скоро ще стана съпруга на Джондалар. Как ми се иска Иза да беше тук! Тя е майката, която би трябвало да ме придружи, а не жената, която ме е родила. Но след като и двете сега се скитат из следващия свят, съм благодарна, че Мартона ще дойде с мен. Колко ли щеше да се зарадва Иза, ако беше жива! Тя се притесняваше, че никога няма да си намеря съпруг и най-вероятно така и щеше да стане, ако бях останала в Клана. Тя ужасно ми липсва... както ми липсват Креб и Дърк. Не мога да престана да мисля за тях.“

– Ако ще се връщаш в лагера, ще вземеш ли яребицата? – попита Айла. – Искам да потърся още нещо, което да сготвя заедно със заека и яребицата.

Вдясно от главния лагер на Летния събор се издигаха множество варовикови хълмове, покрити с гъста трева. Айла изкачи хребета на един от тях и пое надолу по полегатия склон от другата страна. Беше се отклонила от утъпканата пътечка, по която вървяха жените, когато ходеха да берат малини и други горски плодове, и в момента следваше каменистото, отдавна пресъхнало речно корито, лъкатушещо нагоре по склона на следващото възвишение.

Вълчо изглеждаше особено заинтригуван. Това бе нова територия за него и той се ровеше във всяка дупка в земята, за да опознае новите миризми. По едно време се изгуби зад един каменист сипеи и Айла се разтревожи за него, защото хищникът така и не се появяваше. Тя огледа внимателно околността, но от Вълчо не се виждаше и следа. Накрая прибягна до добре познатия сигнал, с който го викаше, и едва тогава забеляза, че бодливите храсталаци зад сипея се размърдаха и четириногийт ѝ приятел се измъкна с пълзене изпод тях.

– Къде се изгуби, Вълчо? – попита Айла, докато се навеждаше, за да го погледне в очите. – Какво има зад онези трънаци, че толкова те заинтригува?

Реши да разбере сама и извади от торбата си малката бравичка, която Джондалар бе измайсторил специално за нея. Не беше най-доброто оръдие за преправяне на път през гъста стена от бодливи храсти, но щеше да ѝ свърши работа. Хвана се за работа и не след дълго успя да освободи достатъчно пространство, че да се промъкне с минимален брой драскотини през стената от тръни. Пристъпи напред и откри, че земята се спуска към нещо като пещера, чийто отвор изглеждаше проходим за възрастен човек. Айла запристъпва внимателно надолу, като използваше думите за броење на зеландонийците, за да отчита стъпките си. Когато

стигна до трийсет и една, забеляза, че наклонът се изравнява и коридорът става по-широк, а щом очите ѝ свикнаха със сумрака, видя, че е навлязла в доста по-просторно помещение. Огледа се, взе решение какво да стори и се заизкачва нагоре по склона.

– Чудя се колко ли хора знаят за тази пещера, Вълчо – измърмори, докато разширяваше още повече отвора в храстите с брадвата си. Щом излезе навън, огледа района и един бор с кафяви иглички веднага привлече вниманието ѝ. Дървото беше мъртво. Тя се доближи до него и откърти няколко клонки, за да провери дали се чупят лесно, след което строши един по-дебел клон. Ръцете ѝ веднага се покриха със смола и Айла се усмихна доволно – от този клон щеше да излезе чудесна факла за изследователската ѝ експедиция в пещерата.

Събра малко сухи съчки, върна се при торбата си и бързо запали огън с помощта на кремъка и огнения камък, възпламени факлата и пое отново към тайнствената пещера. Този път преброи двайсет и осем стъпки, преди земята да стане равна – явно с факлата крачките ѝ бяха по-големи. Широкият проход в началото прерастваше в голямо, заоблено, U-образно помещение и Айла вдигна високо факлата, за да огледа по-добре вътрешността му. Това, което видя, я накара да затаи дъх.

Стените, лъскави до блясък от кристализирания калцит, бяха почти бели и треперливото сияние на факлата ги караше да оживяват от сенките, които се движеха по тях. Тя се приближи, за да ги разгледа по-добре, и си каза, че художник като Джонокол би сътворил чудеса в пещера като тази. Тръгна покрай стената и щом стигна до дъното на помещението, видя, че там има проход, който води към друга галерия, ала реши да не влиза в него, понеже ѝ се стори прекалено тесен. Същото се отнасяше и за другия коридор, на който се натъкна по-натък покрай стената. Вече бе решила да каже на Джондалар и на останалите за откритието си и да ги доведе тук.

Айла бе виждала много пещери, повечето, от които бяха украсени с красиви каменни висулки и цели завеси от сталактити, надвиснали над издигащите се от земята сталагмити, но никоя не можеше да се сравнява с тази. Въпреки че бе варовикова пещера, в нея се бе образувал дебел мраморен слой, който не позволяваше на пропитите с калциев карбонат водни капки да образуват сталактити и сталагмити. Стените бяха покрити с калцитни кристали, които, макар и да се разпространяваха много бавно, бяха покрили вдлъбнатините и издутините на камъка под бялата си облицовка. Това бе красиво и необичайно място и Айла си каза, че

това беше най-невероятната пещера, в която бе влизала.

Забеляза, че факлата ѝ започва да дими, защото овъгленият ѝ връх задушаваше пламъка. На всяко друго място тя щеше да отчупи изгорялото дърво и да възвърне пламъка, ала тук трябваше да внимава да не наруши ослепителната белота на стените. Тя се огледа наоколо и си намери един по-тъмен участък близо до пода, който щеше да ѝ свърши работа, ала в мига, в който отърка върха на факлата в него, изпита внезапна нужда да почисти въглените; имаше чувството, че това място е свещено и не искаше по никакъв начин да скверни чистотата му.

В следващия миг обаче поклати глава. В края на краищата това си беше просто една пещера, помисли си Айла, пък била тя и красива. Освен това забеляза, че Вълчо изобщо не се поколеба да маркира територията си – той вдигна крак и си свърши безсрамно работата, макар че в интерес на истината трябваше да признае, че струята му не засегна бялата част на стените, а само по-тъмните участъци до пода.

Когато русокосата жена се върна в лагера на Деветата пещера, завари неколцина души да изнасят пръст от току-що изкопаното огнище, а други се суетяха около приготвянето на храната. Айла изведнъж си спомни, че бе поканила няколко души да споделят гозбите им на следващата сутрин. Покрай въодушевляването си от пещерата съвсем бе забравила, че възнамеряваше да улови някое друго животно и да потърси ароматни растения за подправки. Добре че Мартона, Фолара и Пролева бяха взели един голям зубров бут от студената яма, където държаха продуктите.

Още в първия ден, когато пристигнаха, голяма част от обитателите на Деветата пещера насочиха усилията си към изкопането на дълбока яма за дълготрайно съхраняване на това месо, което не бяха изсушили. Земите на зеландонийците се намираха близо до големите ледници, но това не означаваше, че почвата бе замръзнала през цялата година. През зимата тя ставаше твърда като камък, ала лете горният ѝ слой се размекваше в зависимост от топлината и почвената покривка. Съхраняването на месото в яма, изкопана до нивото на леда, го запазваше прясно за доста дълго време, макар че имаше и хора, които нямаха нищо против да намирисва леко и това дори им харесваше.

– Мартона, съжалявам – каза Айла, когато стигна до главното огнище. – Отидох да потърся още храна за утрешното угощение, но открих една пещера недалеч оттук и съвсем забравих за гощавката. Това е най-красивата пещера, която някога съм виждала, и много искам да я покажа на теб и на всички останали.

– Никога не съм чувала наблизко да има пещера – подхвърли Фолара. – Отгоре на всичко и да е красива! Къде се намира?

– От другата страна на един от хълмовете, които се издигат вдясно от главния лагер – обясни Айла.

– Да, ходихме там да берем боровинки в края на миналото лято – отбеляза Пролева. – Че там няма никаква пещера!

Неколцина души бяха чули, че русокосата жена се е върнала, и се бяха насъбрали около тях. Айла забеляза сред тях Джохаран и Джондалар.

– Права е – обади се вождът на Деветата пещера на зеландониите. – Никога не съм чувал там да има пещера.

– Има, но е скрита от трънливи храсталаци – изтъкна русокосата жена. – Всъщност Вълчо я намери. Той душеше насам-натам и изведнъж изчезна под трънаците. Когато го повиках, ми направи впечатление, че му отне доста време да се върне, ето защо се зачудих къде ли е бил. Проправих си път в храсталака и намерих пещерата.

– Не може да е много голяма, нали? – попита Джондалар.

– Намира се под хълма и в интерес на истината е доста големичка, Джондалар – рече Айла. – И е доста необикновена.

– Можеш ли да ни я покажеш?

– Естествено. Точно това исках и да направя, но сега май трябва да приготвя храната за утрешното угощение.

– Току-що запалихме огъня в пещта – информира я Пролева – и сложихме доста дърва вътре. Ще мине известно време, докато изгорят и нагредят камъните до нужната температура, така че според мен нищо не ни пречи да отидем там сега.

– Аз поканих хора да хапнат с нас, а вие сте свършили всичко вместо мен – отбеляза смутено Айла. – Поне да бях помогнала за изкопаването на пещта...

– Не се тревожи за това – махна с ръка жената на вожда. – Така и така трябваше да изкопаем такава пещ... Тук имаше много хора, които да ни помогнат, и всичко стана много лесно.

– Хайде да видим пещерата – настоя и Джондалар.

– Знаете, че ако тръгнем натам заедно, целият лагер ще ни последва – отбеляза Уиламар.

– Можем да поемем по различни пътеки и да се срещнем при извора – предложи Рушемар. Той също бе помогнал за изкопаването на пещта и сега чакаше Салова да привърши с кърменето на Марсола, преди да се отправи към главния лагер. Жена му, която стоеше наблизко, му се

усмихна нежно. Съпругът ѝ не говореше много, но когато се обаждаше, интелигентността му веднага си проличаваше. Салова се огледа за Марсола, която седеше на земята недалеч от тях, и си помисли, че не трябва да забравя одеялото, в което я носеха, ако щяха да ходят някъде.

Вестта на Айла за пещерата я беше заинтригувала.

– Това е хубава идея, Рушемар, ала мисля, че имам по-добро предложение – рече Джондалар. – Можем да стигнем до този хълм, като поемем нагоре покрай потока и после свърнем наляво. Каменистият склон зад езерото не би трябвало да е много далеч от пещерата – изкачвал съм се на билото му, когато търсех кремък, и успях добре да разгледам околния пейзаж.

– Страхотно! – възкликна Фолара. – Да тръгваме!

– Бих искала да покажа пещерата и на зеландони и Джонокол – изтъкна Айла.

– И тъй като това е неговата територия, мисля, че би било добре да помолим Тормаден, вожда на Деветнайсетата пещера, също да ни придружи – добави Мартона.

– Права си, майко – кимна Джохаран. – По всички правила те трябва да я проучат първи. Но тъй като не са я открили през цялото това време, откакто живеят тук, мисля, че можем да превърнем разходката си в малко приключение. Ще помоля Тормаден да дойде с нас – усмихна се вождът, – но няма да му кажа защо. Просто ще му съобщя, че Айла е намерила нещо и иска да ни го покаже.

– Мога да дойда с теб, Джохаран, и да се отбия при зеландони и Джонокол, за да дойдат и те с нас – предложи русокосата жена.

– Колко души искат да дойдат? – попита Джохаран. Почти всички присъстващи изразиха желание, ала тъй като по-голямата част от две хилядното население на Деветата пещера бе отседнало в главния лагер, групата не беше толкова голяма. Джохаран преброи двайсет и пет души и си каза, че такъв брой хора не би трябвало да създаде затруднения на човека, който щеше да ги води. – Добре, значи ние с Айла ще отидем до главния лагер, а през това време ти, Джондалар, ще поведеш всички останали по твоя си маршрут. Ще се срещнем на склона зад извора.

– Вземи нещо, с което да си проправим път през бодливите храсти, Джондалар – обади се Айла. – Както и някакви факли и принадлежности за палене на огън. Влязох само в първото голямо помещение, ала забелязах два прохода, които започваха от него.

Първата и няколко от зеландони заедно с послушниците тъкмо се приготвяха за срещата с жените, които щяха да се задомяват –

шаманката на Деветата пещера бе вечно заета по време на Летните събори. Ала когато Айла поиска да разговаря с нея насаме, тя усети от държанието на младата жена, че въпросът наистина е важен. Айла й разказа за откритието си и спомена, че няколко души от Деветата пещера ще ги чакат зад извора, а щом видя, че дони се колебае, настоя поне Джонокол да дойде. Това засили любопитството на Първата сред слушателите на Майката и в крайна сметка тя реши да тръгне заедно с тях.

– Зеландони на Четиринайсетата пещера, ще поемеш ли тази среща в свои ръце? – обърна се шаманката към тази, която винаги бе желала да бъде Първа. – Трябва да се погрижа за едни неща, засягащи Деветата пещера.

– Разбира се – отвърна възрастната жена. Тя бе любопитна – всички бяха любопитни – какво толкова важно бе изникнало, че да накара Първата да напусне една толкова важна среща, ала същевременно бе доволна, че ще я замества. Май Първата най-накрая започваше да я оценява.

– Джонокол, ела с мен – нареди зеландони на Деветата на първия си послушник. Това изостри още повече любопитството на останалите, ала никой не се осмели да попита – дори Джонокол, какво става. Послушникът обаче знаеше, че съвсем скоро щеше да разбере това.

Джохаран имаше затруднения както да открие Тормаден, така и да го убеди да тръгне с тях. Вождът на Деветнайсетата пещера упорито отказваше да ги придружи, особено след като синът на Мартона не желаше да му каже нищо повече за откритието на Айла.

– Това е твоята територия, Тормаден, и според мен ти трябва да си първият, който да узнае за находката на Айла – му каза предводителят на Деветата пещера. – Няколко души от Деветата вече знаят за това – те присъстваха, когато тя ми каза – и си мисля, че трябва да разбереш за какво става въпрос, преди целият Летен събор да научи. Знаеш колко бързо се разпространява мълвата.

– Наистина ли смяташ, че е важно? – попита Тормаден.

– Ако не беше така, нямаше да те карам да дойдеш – усмихна се многозначително Джохаран.

Посещението на пещерата, която Айла бе открила, наистина се превърна в истинско приключение за Деветата пещера, и някои хора решиха да си вземат не само факли, но и кошници с храна, за да прекарат един приятен следобед сред красивата природа на хълмовете. Повечето се смятаха за късметлии, задето бяха в лагера, когато русокосата жена бе дошла, разказвайки за пещерата, и искаха да са първите, които ще я

видят. Те смятаха, че щом пещерата е толкова красива според чужденката, значи е изпълнена със сталактитни и сталагмитни образувания, ето защо си представяха нещо като Красивата хралупа, която се намираше недалеч от Деветата пещера.

Най-накрая трите групи се срещнаха. Джохаран и Тормаден дойдоха последни и вождът на Деветнайсетата пещера се учуди, когато видя, че ги очакваха не на билото на хълма, както му беше казал Джохаран, а от другата страна на склона. Макар и не особено многобройна, групичката бе достатъчно голяма, за да бъде забелязана от главния лагер, а не искаха да се набиват на очи. Тази тайнственост засилваше още повече възбудата на хората, чието нетърпение да зърнат пещерата бе станало толкова голямо, че през няколко минути някой отиваше до извора, заставаше зад дърветата и чакаше появата на Айла с двамата зеландони или на Джохаран с предводителя на Деветнайсетата пещера.

След обичайните приветствия – Айла се бе запознала официално с Тормаден скоро след пристигането им – тя и Вълчо поведоха множеството към тайнствената пещера. Русокосата жена бе дала знак на хищника да стои максимално близо до нея и това явно му допаднаше, което беше добре, защото при наличието на толкова много хора вълкът се настроиваше закрилнически към нея, а Айла не искаше четириногият ѝ приятел да изплаши когото и да било. Когато стигнаха до гъстите храсталаци, Рушемар, Солабан и Тормаден веднага се заеха да разширят отвора, а през това време Джондалар запали огън. Любопитството на хората вече бе достигнало до краен предел и в мига, в който запалиха факлите, всички заслизаха с триумфална стъпка надолу по склона.

Тормаден бе смаян. Виждаше пределно ясно пещерата пред себе си, ала нямаше никаква представа, че се намира там. Да, от другата страна на хълма растяха доста малини и жените често ходеха да ги берат, ала никой от Деветнайсетата пещера дори не бе подозирал за съществуването на тази подземна галерия, която беше тук сигурно от паметивека. На кого би му хрумнало да разчиства бодливите храсталаци и да търси нещо зад тях?

– Какво те накара да разчистиш трънаците точно тук, Айла? – попита Тормаден, докато се спускаха към зейналия отвор.

– Вълчо – отвърна русокосата жена. – Оглеждах се за някакъв дивеч, който да сготвя за утре – може би заек или яребица, и Вълчо както винаги беше с мен. Той много ми помага по време на лов, защото има невероятно обоняние. Видях, че се шумгува под храстите, което не е нещо необичайно за него, ала ми направи впечатление, че много се забави.

Зачудих се какво ли има там, взех брадвичката си и си проправих път, а щом видях пещерата, си направих факла и се върнах обратно да я разгледам по-добре.

– Знаех си, че е имало някаква причина – отвърна мъжът, впечатлен от странния ѝ изговор и от външността ѝ. Тя беше невероятно красива жена, особено когато се усмихнеше.

Айла изчака, докато всички влязат в пещерата. Последният човек, който пристъпи вътре, беше дъщерята на Тремеда Ланога, която бе понесла невръстната си сестричка Лорала на ръце. Русокосата жена им се усмихна и видя как момичето отвръща срамежливо на усмивката ѝ. Айла бе доволна, задето девойката бе решила да дойде. Лорала придобиваше закръгления вид на добре хранено бебе, а Ланога ставаше все по-общителна и често си бърбеше надълго и нашироко с младите майки, които кърмеха сестричката ѝ.

– Подът е хлъзгав, затова внимавайте – предупреди ги русокосата жена и поведе напред колоната. Няколкото факли позволяваха да се види по-добре, че тунелът се разширява с намаляването на наклона. Когато Айла усети, че подът вече е равен, забави ход и смъкна факлата си. Останалите последваха примера ѝ, насочвайки вниманието си върху това къде стъпват. Щом всички достигнаха равния участък, русокосата жена вдигна високо факлата си и другите отново направиха същото. Последваха неволни възклицания, смаяни въздишки, охкания и ахания, след което се възцари гробовна тишина. Явно присъстващите бяха зашеметени от лъскавите бели стени, които блестяха като живи на светлината на факлите. В пещерата почти нямаше сталактити и сталагмити, но въпреки това бе невероятно красива; нещо повече – тя сякаш бе изпълнена с някаква могъща аура, която бе едновременно магическа, свръхестествена и духовна.

– О, Велика Майко Земя! – възкликна Първата сред служителите на Майката. – Това е Нейното светилище. Това е Нейната утроба – рече и запя с богатия си и изразителен глас:

От хаоса вечен, сред бури и мрак,
роди се великата Майка Земя.
Пробуди се Тя и веднага разбра,
че животът си има висока цена.
Пустотата скърбеше за нея в нощта.
Тя беше единствена. Тя беше сама.

Стените резонираха, създавайки усещане за акомпанимент. Сетне някой започна да свири на флейта и така акомпаниментът се превърна в действителност. Айла се огледа, за да види кой е свирачът. Оказа се млад мъж, който, макар и да ѝ изглеждаше смътно познат, не беше от Деветата пещера. Облеклото му ѝ подсказа, че е от Третата, и тогава тя разбра защо ѝ се струваше познат. Младежът приличаше на вожд на Третата пещера – Манвелар. Русокосата жена се опита да си спомни дали го беше виждала някъде и в паметта ѝ изплува името Моризан. Той стоеше до Рамила – закръглената, привлекателна млада brunетка, която бе една от приятелките на Фолара. Навярно Моризан бе на гости в лагера им и бе решил да се присъедини към малкото им приключение.

Хората се бяха присъединили към пеенето на Първата и бяха стигнали до тази част от Песента на Майката, която бе особено въздействаща:

Щом бе вече готова, водите родилни
пак с цветя и дървета покриха Земята
и животът отново избуя сред обилна
и зелена растителност, украсила полята.
Ала Майката още бе в плен на скръбта си –
безутешните сълзи родиха росата,

що краси неизменно всяка сутрин тревата.
Всяка капка блестеше с багрите на дъгата.
Най-накрая настъпи мигът съдбоносен –
могъщ тътен и гръм разлюляха недрата
недостъпно дълбоки и от лоното свято
се родиха децата – рожбите на Земята.

Всички бяха различни – ту големи, ту малки;
някои ходеха, други в небето летяха,
трети плуваха, а пък четвърти пълзяха.
Ала всяко от тях съвършено бе –
всяко тяло криеше в себе си съвършена душа
и модел представляваше за вечността –

преповтаряйки облика свой във света.
Всички птици и риби, и други животни,
щяха вечно да бъдат до Великата Майка –
да бродят из тези земи доживотно,
населявайки просторите на Майката Земя.

Тъй Тя нямаше вече да бъде сама.

Изведнъж Айла бе връхлетяна от онова смразяващо усещане, което бе изпитвала и преди, ала което не я беше навестявало от доста време – ужасното предчувствие за нещо неизбежно. Още от Събора на Клана, когато Креб бе научил, че тя бе различна, от време на време изпитваше този необясним страх, сякаш я беше променил по някакъв начин. Тя усети как по кожата ѝ пробягаха тръпки, стомахът ѝ се сви на кълбо и потрепери, когато споменът за непрогледния мрак се завърна с всепомиташа сила, преобръщайки представата ѝ за това кое е реално и кое – не. В устата ѝ се появи онзи хладен вкус на глина и забранени гъби от дървените лесове.

Страховит рев процепва тишината и насъбралите се хора отскачат назад, обзети от вледеняващ страх. Голямата пещерна мечка се блъска във вратата на клетката и я разбива на парчета. Побеснелият звяр е на свобода! Брод се изправя на раменете ѝ, а другите мъже я сграбчват за гъстата козина. Изведнъж един от тях се озовава в чудовищната хватка на животното, ала писъкът му секва в мига, в който могъщият звяр прекършва гръбнака му с един удар на ноктестата си лапа. Мог-ърите вдигат безжизненото тяло и с мрачно достолепие го отнасят в пещерата. Креб, загърнат в наметалото си от мечка кожа, куцука в челото на колоната.

Айла се вира в бялата течност, която се плиска в дървената купа. Усеща някаква напрегната тревога, сякаш върши нещо нередно. В пукнатата купа не би трябвало да има нищо! Тя я взима с треперещи ръце, доближава я до устните си и отпива. Всъщност изпива до капка бялата течност, която е вътре. Светът около нея изведнъж се променя, вътре в нея грейва някаква бяла светлина и тя сякаш става все по-висока и по-висока, докато звездите не се превърнат в малки точки, искрящи под нея. Те като че ли очертават някаква светлинна пътека, водеща към дълбока, бездънна пещера. Тогава в дъното на безкрайния коридор блесва алено сияние, което изпълва зрението ѝ, изведнъж ѝ прилошава и тя съзира мог-ърите, седнали в кръг зад колоните на сталагмитите.

Потъва още по-дълбоко в черната бездна, вцепенена от страх. Изведнъж Креб се появява до нея с бликащото от утробата ѝ сияние, помагайки ѝ, подкрепяйки я, прогонвайки страховете ѝ. Той я повежда на странно пътешествие към общите им начала през солена вода и болезнени глътки въздух, през глинещата почва и високи дървета. Сетне стъпват

на земята и се изправят, за да поемат на запад към голямото солено море. Стигат до стръмна стена, издигаща се пред голяма река и обширна равнина. В стената е прорязана дълбока ниша – това е пещерата на древния му прародител. Ала докато се приближават към нея, Креб постепенно започва да избледнява и тя остава сама.

Всичко потъва в мъгла. Тя се оглежда наоколо, търсейки го отчаяно, и по едно време го забелязва на върха на скалата, над пещерата на прародителя му, до една голяма канара, която сякаш е замръзнала във времето, преди да се сгромоляса с трясък долу в бездната. Айла извиква името му, ала мог-ърът сякаш се разтваря в каменната колона. Тя е отчаяна – Креб го няма и тя остава съвсем сама. После на неговото място се появява Джондалар.

Русокосата жена усеща как се движи с шеметна скорост над странните светове и страхът от черната бездна се завръща отново, но този път вече е различен. Тя го споделя с Мамут и ужасът обзема и двамата. После едва-едва, сякаш от нейде много далеч, тя долавя гласа на Джондалар, изпълнен с болезнен страх и обич, който я зове и я тегли обратно към себе си – както нея, така и Мамут – с чистата сила на своята любов и привързаност. В следващия миг Айла се завръща при него, цялата разтреперана от страх.

– Айла, добре ли си? – попита я разтревожено зеландони. – Цялата трепериш.

ДВАЙСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

– Нищо ми няма – отвърна русокосата жена. – Просто изведнъж ми стана малко студено. Трябваше да си взема по-топли дрехи – добави и в този миг Вълчо, който изследваше с голям интерес тайните на пещерата, се приближи до нея, притискайки се в крака ѝ. Тя се наведе и го погали по главата.

– Тук наистина е студено, а ти си бременна. Добре знаеш, че трябва да се пазиш – укори я шаманката, ала прекрасно съзнаваше, че Айла не бе казала цялата истина. – Знаеш за утрешната среща, нали?

– Да, Мартона ми каза. Тя ще дойде с мен, защото нямам майка, която да доведе.

– Искаш ли тя да те придружи? – попита зеландони.

– О, да – кимна русокосата жена. – Даже съм ѝ благодарна, задето ще ме придружи. Не искам да съм единствената жена, която ще бъде там без майка си, тъй че поне да съм с някоя, който ми е като майка – обясни Айла.

Първата сред служителите на Майката кимна:

– Добре.

Хората постепенно се отърсваха от вцепеняващото благоговение, обзело ги пред великолепието на новооткритата пещера, и започваха да се разхождат из нея. Айла видя, че Джондалар върви из галерията с целеустремени крачки, и се усмихна. Тя знаеше, че годеникът ѝ измерва по този начин големината на пещерата, защото го бе виждала да прави същото нещо и преди. Синеокият мъж често използваше тялото си като мерна единица. Ширината на юмрука му бе една мярка, а дължината на ръката му – друга. Той се спря пред единия проход и вдигна високо факлата си, за да го освети, ала не влезе вътре.

Хората го загледаха с интерес. Тормаден, вождът на Деветнайсетата пещера, говореше с Моризан, младия мъж от Третата. Те бяха единствените, които не принадлежаха към Деветата пещера. Уиламар, Мартона и Фолара стояха до Пролева и Джохаран, а тъмнокосият Солабан и бледорусата му жена Рамара приказваха с Рушемар и Салова, която държеше малката Марсола на хълбока си. Айла забеляза, че нито синът на Пролева – Джарадал, нито момчето на Рамара – Робенан, бяха тук и предположи, че двете хлапета си играят нейде в главния лагер. Джонокол се усмихна на Айла, която се приближи към него и зеландони, а

малко след това и Джондалар се присъедини към тях.

– Мисля, че тази зала е висока колкото трима възрастни мъже – казва той – и широка около три мои крачки. Дължината ѝ е около шестнайсет мои крачки, но да не забравяме, че имам дълги крака – усмихна се синеокият мъж.

Джондалар имаше невероятен усет за преценяване на разстоянията. Бе висок точно метър и осемдесет, а бялата част на стените започваше от средата на гърдите му, на около метър и половина от пода. Пещерата бе широка около шест метра и половина и дължината ѝ бе към тринайсет метра и половина. Пространството не беше достатъчно голямо, за да приюти всички от присъстващите на Летния събор, но бе съвсем достатъчно за жителите на цяла една пещера, с изключение може би на Деветата, и определено щеше да побере без проблеми целокупната общност на зеландони.

Джонокол отиде до средата на помещението и се загледа преценяващо в тавана. Беше в стихията си и въображението му започваше да се развихря. Той знаеше, че на тези приказно красиви бели стени можеше да оживеят невероятни картини. Вече му бяха хрумнали няколко идеи, но преди това трябваше да се посъветва с Първата и да проведат медитация с останалите зеландони, за да проникнат в тези пространства и да открият отпечатъците от другия свят, които Майката е оставила там.

– Да проучим ли тези проходи сега, или да ги оставим за по-късно, Тормаден? – попита Джондалар. Той изгаряше от желание да разгледа всички кътчета на пещерата, ала усещаше, че първо трябваше да се допита до вожда, на чиято територия се намираха.

– Сигурен съм, че някои хора от Деветнайсетата биха искали да видят тази пещера и да я изследват най-обстойно – отвърна Тормаден. – Нашата зеландони едва ли ще прояви голям интерес, но съм сигурен, че първият ѝ послушник ще бъде доста заинтригуван. В неговото родословие има вълчи знак и тъй като тази пещера е била открита от вълк, това определено ще му направи впечатление.

– Да, вълкът я е открил, ала ако Айла не е била достатъчно любопитна, за да провери къде е бил, още нямаше да знаем, че е тук – отбелязва Джохаран.

– Сигурна съм, че ще се заинтригува – изтъкна зеландони. – Всички сме впечатлени и едва ли ще има някой сред служителите на Майката, който да остане безразличен към находката на Айла. Това място е свещено. Другият свят е съвсем близо до нас в тази пещера и съм сигурна, че всички вие го усещате. Деветнайсетата пещера би трябвало да е

много щастлива, че това място се намира толкова близо до тях, ала по-дозирам, че ще трябва да приемате тук всички зеландони и онези, които искат да отдадат почит на това свято място – рече Първата. Беше дала ясно да се разбере, че нито една пещера не може да предяви претенции към пещерата, дори и да се намираше в границите на собствената ѝ територия. Това място принадлежеше на всички деца на Земята. Деветнайсетата пещера на зеландоните само го съхраняваше за всички тях.

– Мисля, че непременно трябва да проучим пещерата по-обстойно, ала няма никакъв смисъл да бързаме – вметна Джонокол. – Сега, след като вече знаем, че е тук, тя няма да ни избяга. Никой не знае какво има тук или пък колко е дълбока. Всяко по-нататъшно проучване трябва да бъде внимателно планирано.

Шаманката кимна. Тя прекрасно разбираше, че първият ѝ послушник, който искаше да бъде художник и не го беше грижа дали изобщо някога щеше да стане зеландони или не, искаше тази пещера. Тя просто го бе обсебила. Джонокол изгаряше от желание да я опознае, да я проучи и най-вече – да я нарисува. Щеше да намери начин да се премести в Деветнайсетата пещера, за да бъде по-близо до нея; не че щеше да го планира, но без дори да го осъзнава, щеше да тласне нещата в тази посока, защото всичките му мисли и сънища отсега нататък щяха да бъдат свързани с тази пещера.

Сетне в съзнанието ѝ изплува друга мисъл. Айла знаеше това! От мига, в който е видяла пещерата, тя е знаела, че принадлежи на Джонокол. Ето защо настояваше той да я види, дори и шаманката да не искаше. Тя знаеше, че находката ѝ ще е от изключителна важност за него; че тази пещера за него ще е по-важна, отколкото за всеки друг. Айла просто беше зеландони, независимо дали го знаеше... или го искаше. Старият Мамут бе прав. Тя не можеше да го избегне. Навярно и магьосникът на хората, при които бе израснала – онзи, когото наричаха Мог-ър – също го бе разбрал. „И тя може да замени Джонокол като мой послушник. Но да не бързаме, както каза той. Нека първо се омъжи и роди бебето си, а после можем да започнем с обучението ѝ.“

– Естествено, ще отнеме известно време, докато я проучим цялата, но бих искал поне да надзърна в онзи проход там отзад – рече Джондалар. – Какво ще кажеш, Тормаден? Няколко души можем да проверим накъде извежда.

– А няколко души вече искат да си тръгват – заяви Мартона. – Тук е студено, а никой не си е взел дебели дрехи. Мисля да си ходя, макар и да съм сигурна, че отново ще се върна.

– И аз ще тръгна с теб – каза зеландони. – На Айла също ѝ е студено.

– Вече ми е добре – рече русокосата жена. – Любопитна съм да разгледам прохода.

В крайна сметка Джондалар, Джохаран, Тормаден, Джонокол, Моризан и Айла – шестима души и Вълчо – останаха да продължат проучването на пещерата. Проходът в задната част на пещерата се намираше точно срещу входния тунел и напомняше на Айла на женски полов орган. Особено заоблената горна част на входа му, която се стесняваше по-надолу – тя приличаше на детероден канал. Русокосата жена изведнъж разбра защо зеландони бе казала, че това е утробата на Майката, макар че всички пещери бяха смятани за входи към Нейната утроба.

След като влязоха вътре, видяха, че след няколко крачки лъкатушещият тунел се стеснява, но не толкова, че да им попречи да минат. Коридорът не се оказа много дълъг – приблизително колкото входната галерия. В края му се издигаше масивна каменна колона, която създаваше илюзията, че поддържа тавана, ала щом се вгледаха по-внимателно, видяха, че не беше така, защото не ѝ достигаха двайсетина сантиметра, за да се слее със скалата под нея. Отвъд колоната подът пропадеше с около метър надолу, но имаше и широко хоризонтално пространство, където човек можеше да седне и да си почине. Айла се възползва от възможността и седна, като при това забеляза някаква дупка в срещуположната на колоната стена, която бе достатъчно голяма, за да се слагат вътре разни неща. Русокосата жена си помисли, че следващия път, когато дойде тук, трябваше да си вземе нещо за седане, което да я предпази от студената скала.

Когато се върнаха в галерията, се насочиха към втория проход, ала той се оказа толкова тесен, че трябваше да пълзят, за да продължат напред, а освен това подът бе осеян с локви. Ето защо решиха да оставят проучването му за някой друг път и се насочиха към изхода. Преди да излязат обаче, Джонокол се приближи към Айла и я попита:

– Ти ли накара зеландони да ме вземе със себе си?

– След като видях какво си нарисувал в Изворните скали, си помислих, че непременно трябва да видиш тази пещера – отвърна му русокосата жена.

– Благодаря ти, Айла – каза Джонокол. – Никога не съм виждал толкова красива пещера. Просто нямам думи.

– Аз също – усмихна се невестата на Джондалар. – Любопитно ми е как ли ще нарекат тази пещера? Кой изобщо ще я кръсти?

– Тя сама ще си избере име – рече художникът. – Хората ще започнат да я наричат по най-различни начини в зависимост от това кое им се струва най-подходящо. Ти как би я нарекла, ако искаше да разкажеш за нея на някого?

– Не зная – вдигна рамене Айла. – Може би Пещерата с белите стени.

– Предполагам, че названието ѝ ще бъде нещо подобно – или поне едно от названията ѝ. Обаче още не знаем много за нея, а и зеландони не са се спрели на конкретно име – изтъкна първият послушник.

Айла и Джонокол излязоха последни от пещерата. Слънцето им се стори ослепително ярко след сумрака на подземната галерия. Когато очите ѝ се адаптираха към дневната светлина, русокосата жена с изненада забеляза, че Мартона ги чакаше от другата страна на бодливите храсти, а до нея стояха Джондалар и Вълчо.

– Тормаден ни покани да хапнем заедно с тях – рече възрастната жена. – Той побърза напред, за да им каже да се приготвят. Всъщност покани теб, но после помоли и мен, както и всички, които бяха в пещерата досега. Включително и теб, Джонокол. Останалите си тръгнаха, защото повечето хора са ужасно заети по време на Летните събори.

– Зная, че Джохаран е свикал в нашия лагер среща с хора от другите пещери, за да планират лова – съобщи Джондалар. – Всъщност на нея ще присъства и Тормаден, ала след като те представи на своите хора. И аз възнамерявах да отида, но тъй като срещата ще продължи дълго след угощението, ще се присъединя по-късно към тях. Откакто се върнахме, Джохаран непрекъснато ме кара да участвам в подобни неща.

– Защо всички не се върнем в нашия лагер? – попита Айла. – Трябва да се довършат приготовленията за утрешната гощавка, а аз не съм помогнала с нищо.

– Защото когато вождът на пещерата-домакин на Летния събор те покани на угощение, е много невъзпитано да му откажеш, освен, ако нямаш основателна причина – изтъкна Мартона.

– А той защо ме кани? – намръщи се русокосата жена.

– Не всеки ден някой намира пещера като тази, Айла – отвърна ѝ майката на любимия ѝ. – Всички са възхитени от находката ти, която се намира на територията на Деветнайсетата пещера.

– Така ще получиш и повече внимание – отбеляза Джондалар.

– Мисля, че и бездруго получавам прекалено много внимание – въздъхна русокосата жена. – Не го искам. Единственото, което искам, е да се оженим, да имаме бебе и да бъдем като другите хора.

Синеокият мъж се усмихна и я прегърна през раменете.

– Имай малко търпение – рече той. – Все още си нова тук. Когато хората свикнат с теб, нещата ще се успокоят.

– Така е, нещата ще се успокоят, но ти знаещ, че никога няма да бъдеш като другите хора – каза Мартона. – Най-малкото, другите хора нямат коне и вълк, които да им се подчиняват – добави с иронична усмивка и се загледа във вълка.

– Сигурна ли си, че знаят за идването ни, Мардена? – попита по-възрастната жена, докато преминаваше внимателно през малкото поточе, което се вливаше в реката.

– Тя ни покани, майко. Каза да дойдем и да споделим сутрешната им гощавка с тях. Нали така, Ланидар?

– Да, бабо, точно това каза – отвърна момчето.

– Защо лагерът им е толкова далеч? – попита старата жена.

– Не зная, майко – рече Мардена. – Защо не ги попиташ, когато стигнем там?

– Ами според мен, защото са най-голямата пещера и се нуждаят от най-много пространство – каза жената. – А повечето хора вече бяха пристигнали и устроили своите лагери.

– Аз пък мисля, че е заради конете – каза Ланидар. – Тя ги държи на специално място, за да не вземе някой да си помисли, че са обикновени коне, и да ги убие. Те ще бъдат много лесна плячка, защото няма да побягнат.

– Всички говорят за тези коне, само ние не сме ги виждали – въздъхна старата жена. – Вярно ли е, че позволяват на хората да седят на гърбовете им? И защо някой би поискал да седи на гърба на кон?

– Не съм видял това, но не се съмнявам, че е вярно – каза момчето. – Конете ми позволиха да ги докосна. Тъкмо галех младия жребец, когато кобилата се приближи до мен и поиска да погалия и нея. Те ядоха от ръцете ми. Тя каза, че трябва да ги нахраня по едно и също време, за да не ревнуват един от друг. Каза ми още и че кобилата била майка на жребца и можела да му казва какво да прави.

Мардена забави ход, щом видя множеството хора, които си говореха и се смееха около дългото огнище. Наистина бяха много. Май се беше объркала и изобщо не ги очакваха.

– Ето ви и вас! Очаквахме ви! – чу се в този миг звънък женски глас.

Двете жени и момчето веднага се обърнаха и видяха висока и

привлекателна млада жена, която се приближаваше към тях.

– Сигурно не си спомняте коя съм – рече им тя. – Аз съм Фолара, дъщерята на Мартона.

– Приличате си – отбеляза бабата на Ланидар.

– Предполагам, че трябва да ви се представя официално, след като съм първата, която ви посреща – усмихна се девойката и протегна двете си ръце към старата жена. Мардена видя как майка ѝ пристъпи напред и пое дланите на момичето. – Аз съм Фолара от Деветата пещера на зеландониите, благословена от Дони, дъщеря на Мартона, предишен вожд на Деветата пещера на зеландониите, дъщеря на Огнището на Уиламар, майстор-търговец на зеландониите, сестра на Джохаран, вожд на Деветата пещера на зеландониите, сестра на Джондалар от Деветата пещера на зеландониите, майстор каменоделец и завърнал се пътешественик, който скоро ще се ожени за Айла от Деветата пещера на зеландониите. Тя има много имена и роднински връзки, ала това, което ми харесва най-много, е „Приятел на конете и Вълчо“. В името на Великата Майка Земя сте добре дошли в лагера на Деветата пещера.

– В името на Дони, Великата майка, те приветствам, Фолара от Деветата пещера на зеландониите. Аз съм Денода от Деветнайсетата пещера на зеландониите, майка на Мардена от Деветнайсетата пещера на зеландониите и баба на Ланидар от Деветнайсетата пещера на зеландониите, някога омъжена за...

„Фолара има много значими имена и връзки в родословието си – помисли си Мардена, докато майка ѝ изброяваше своите роднини. – Още не е омъжена... питам се какъв ли е родственият ѝ знак?“ В следващия миг, сякаш майка ѝ бе прочела мислите ѝ, възрастната жена попита:

– Не беше ли Уиламар мъжът от огнището ти? Уиламар, който някога беше от Деветнайсетата пещера на зеландониите? Мисля, че имаме един и същ родствен знак. Моят е Зубър.

– Да, на Уиламар също е Зубър, а на майка, както и на мен, е Кон.

Докато всяка от жените рецитираше връзките си, около тях се насъбраха доста хора. Айла пристъпи напред и приветства Мардена и Ланидар, след което Уиламар приветства Денода от името на цялата Деветата пещера. Изброяването на имената и връзките можеше да отнеме цял ден, ако някой не се сетеше да го съкрати. Уиламар завърши със следните думи:

– Помня те, Денода. Ти беше приятелка на по-голямата ми сестра, нали?

– Да – усмихна се бабата на Ланидар. – Виждал ли си я скоро?

Откакто се премести да живее толкова далеч, не съм я виждала от години.

– Понякога посещавам пещерата ѝ, когато отивам до брега на Великите води на запад, за да търся сол. Вече е баба. Дъщеря ѝ има три деца, а жената на сина ѝ роди момче.

Някакво движение около краката на Айла изведнъж привлече вниманието на Мардена.

– Това е вълкът! – почти извика тя.

– Няма да ти направи нищо, майко – каза Ланидар, опитвайки се да я успокои. Не искаше Мардена да се изплаши и да го поведе обратно към огнището им.

Русокосата жена се наведе и погали Вълчо зад ушите.

– Няма да те нарани, обещавам – рече тя, поглеждайки към майката на момчето. Виждаше ясно страха в очите ѝ.

Мартона пристъпи напред и поздрави Денода доста по-непринудено, след което каза:

– Вълкът живее при нас и също иска да бъде представен. Искаш ли да се запознаеш с него, Денода? – Майката на Джондалар бе забелязала, че любопитството на старата жена е по-силно от страха ѝ. Тя я хвана за ръката и я поведе към Айла и Вълчо. – Айла, защо не представиш четириногия си приятел на гостите ни?

– Вълците имат превъзходно зрение, но разпознават хората главно с носовете си – обясни русокосата жена. – Ако му позволиш да подуши ръката ти, той ще те запомни занапред. Такова е официалното представяне при него. – Жената подаде ръката си и даде на вълка да я помирише. – А ако искаш да го поздравиш, можеш да го погалиш по главата.

Денода направи това и в същия миг хищникът надигна муцуна и я погледна с големите си очи, изплезил дългия си език.

– Колко е топъл! – възкликна възрастната жена и се обърна към дъщеря си: – Ела, Мардена. Ти също трябва да се запознаеш с него. Много малко хора са се срещали с вълк и после са се връщали, за да разкажат за това.

– Трябва ли? – попита нервно майката на Ланидар. Бе ясно, че Мардена е изплашена, и Айла знаеше, че Вълчо ще подуши страха ѝ. Тя го хвана по-здраво, защото той не винаги реагираше добре в подобни случаи.

– След като ни го предлагат, не е възпитано да откажеш, Мардена – изтъкна Денода. – Пък и никога вече няма да можеш да дойдеш тук, ако не го направиш, защото ще се страхуваш прекалено много. Няма защо

да се плашиш от този вълк. Виждаш, че никой друг не се бои – дори и аз. Затова не се дърпай – настояваше майка ѝ.

Мардена се огледа и видя скупчилите се наоколо хора, които я наблюдаваха. Сигурно цялата Девета пещера се бе събрала тук и наистина – никой не изглеждаше изплашен. Тя се почувства така, сякаш я подлагаха на изпитание, и беше сигурна, че за нея ще бъде прекалено голямо унижение да се срещне с тези хора отново, ако сега не се приближеше до този вълк. Тя погледна към сина си – момчето, към което винаги бе изпитвала смесени чувства. Обичаше го повече от всичко в живота си и същевременно се срамуваше от него, от това, че го бе родила с такъв ужасен недъг.

– Хайде, майко – насърчи я Ланидар. – Аз вече се запознах с него.

Най-накрая Мардена пристъпи колебливо напред. Айла пое дланта ѝ, задържа я в своята и я поднесе към носа на вълка. Почти усещаше страха ѝ, ала жената го преодоля и се изправи пред животното. Сетне отдръпна ръката ѝ и я прокара по главата на животното.

– Козината на Вълчо е малко твърдичка, но виж само колко гладка е на главата му – изтъкна русокосата жена и пусна китката ѝ. Мардена задържа ръката си върху вълчата козина още само миг, след което побърза да я отдръпне.

– Видя ли, че не е толкова страшно? – каза Денода. – Понякога просто преувеличаваш нещата и страдаш излишно от това, Мардена.

– Елате да пием горещ чай – покани ги Мартона. – Айла го прави и е страхотен. Решихме да организираме гощавка по случай посещението ви и сготвихме вкусни неща в подземна фурна. Храната е почти готова.

Айла вървеше с Мардена и Ланидар.

– Нямаше нужда да си давате толкова труд за нас – отбеляза майката на момчето. Тя не бе свикнала да се отнасят по този начин към тях.

– Всички помогнаха – каза Айла. – Когато им казах, че съм ви покаяла и смятам да издълбая малка пещ в земята, те решиха, че ще е най-добре да се изкопае цяла фурна. Рекоха ми, че отдавна искали да го направят, просто сега им се предоставял удобен случай. Сготвих някои от нещата тъй както ме бяха учили като дете. Опитай яребицата, която убих с помощта на копиехвъргача вчера, но ако вкусът не ти допадне, не се колебай да пробваш нещо друго. По време на пътешествието ни научих, че има много начини за готвене на храната и не всички хора ги харесват.

– Добре дошла в Деветата пещера, Мардена.

Това бе Първата сред служителите на Майката! Дъщерята на

Денода никога не беше говорила с нея, освен на церемониите, когато ѝ отвърщаше заедно с всички останали.

– Приветствам те, зеландони, Първа сред служителите на Майката! – произнесе с треперещ глас Мардена, без да успее да скрие притеснението си от едрата жена, която седеше на високо столче.

– Добре дошъл и на теб, Ланидар – обърна се шаманката към момчето. Гласът ѝ бе нежен и топъл. Мардена никога не я бе чувала да говори така. – Макар че както разбрах, си бил тук вчера.

– Да – отвърна внукът на Денода. – Айла ми показва конете.

– Тя ми каза, че можеш да подсвиркваш много добре – рече зеландони.

– Тя ме научи на някои птичи песни.

– Искаш ли да ми покажеш?

– Ето така прави чучулигата – рече Ланидар и пресъздаде с абсолютна точност чуруликането на тази птица. Всички се обърнаха към момчето – дори майка му и баба му.

– Това беше страхотно, младежо – похвали го Джондалар. – Почти толкова добро, колкото имитацията на чучулига на Айла.

– Готови сме! – обяви Пролева. – Идвайте да хапнем.

Айла поведе тримата посетители към купчината от големи тепсии, изработени от дърво и кост, след което ги накара да си вземат от всяко ястие. Всички други се наредиха на опашка. Обикновено тези, които лагеруваха на едно място, се хранеха заедно, но това бе първият случай за този събор, когато споделяха гощавката не само със собствената си пещера, но и с други приятели и роднини. Очакваха ги още поне няколко подобни угощения, всяко от които щеше да изисква доста организационна работа – едно от тях беше и празненството по случай брачната церемония.

Когато всички се нахраниха, повечето си тръгнаха, защото имаха да вършат най-различни неща, ала преди това се отбиха при гостите, за да разменят няколко думи с тях. Мардена се чувстваше малко неудобно заради цялото това внимание, но бе трогната. Не можеше да си спомни някога да са се отнасяли толкова добре с нея. Пролева също си поговори с нея и с майка ѝ, след което се обърна към Айла:

– Ние ще почистим, Айла, така че можеш спокойно да покажеш на гостите това, което имаш да им показваш.

– Добре – кимна русокосата жена и погледна Мардена. – Искате ли двамата с Ланидар да дойдете с мен? Денода също може да ни придружи, ако ѝ се разхожда.

– Къде ще ходим? – попита майката на момчето с известно притеснение.

– Да ви покажа едни коне – рече Айла.

– Може ли и аз да дойда? – попита Фолара. – Ако не ме искаш, просто ми кажи – няма да се обидя, ала не съм виждала Уини и Рейсър от доста време и съм се затъжила за тях.

Русокосата жена се усмихна.

– Естествено, че можеш да дойдеш – каза и си помисли, че навярно така щеше да е по-лесно да убеди Мардена да позволи на Ланидар да се грижи за конете. Присъствието на още един човек, който обича животните и не се страхува от тях, можеше само да помогне. Тя се обърна към момчето и видя, че стои до Ланога, която държеше бебето Лорала. Дватамата си говореха, а двегодишното момченце на Тремеда седеше на земята недалеч от тях.

Когато поежа към Горната ливада, Мардена попита:

– Кое е това момиче? А може би е жена? Изглежда ми много млада, за да има бебе.

– Така е – кимна Айла. – Още не е преминала през първите обреди. Бебето е нейна сестричка, а другото детенце – двегодишното – е нейно братче, но може да се каже, че Ланога е много повече тяхна майка от истинската им майка.

– Не разбирам – намръщи се другата жена.

– Чувала ли си за Ларамар? – попита Фолара. – Не може да не си чувала за него. Този, дете е известен с това, че прави барма...

– Да, зная го – рече майката на Ланидар.

– Всички го знаят – добави Денода.

– Значи сте чували и за жена му Тремеда. Тя не прави нищо друго, освен да пие бармата, която той прави, и да ражда деца, за които после не се грижи – обясни Фолара.

– Просто не може да спре да пие барма – въздъхна русокосата жена.

– Ларамар също много често е пиан и е също толкова безотговорен. Изобщо не го е грижа за децата от огнището му – изрече Фолара с отвращение. – Айла разбра, че млякото на Тремеда е секнало и че Ланога се мъчи да храни Лорала с мачкани корени, защото не знае какво друго да приготви. Айла събра няколко майки с бебета и ги убеди да кърмят бебето, ала все още Ланога сама се грижи за братчетата и сестричетата си. Айла ѝ показа как да приготвя и друга храна, която да дава на Лорала, а освен това момичето носи бебето на жените, които го кърмят. Ланога е невероятна и съм сигурна, че някой ден ще бъде прекрасна майка и

съпруга, ала кой знае дали ще си намери съпруг? Ларамар и Тремеда имат най-нисък статут сред всички жители на Деветата пещера. Кой би поискал да се ожени за дъщерята на огнището им?

Мардена и Денода изгледаха учудено приказливата млада жена. Повечето хора обичаха да клюкарстват, ала обикновено не бяха толкова отворени към тези, които посрамваха собствената им пещера. Положението на Денода се бе влошило значително, след като дъщеря ѝ бе родила Ланидар и съпругът ѝ бе разкъсал възела. Не бяха най-ниско поставените, ала не бяха и много далеч от дъното. Освен това Деветнайсетата пещера беше много по-малка от Деветата и да бъдеш сред последните в подобна общност бе извънредно унижително. „Ала дори и да бяхме сред първите, на Ланидар пак щеше да му е трудно да си намери съпруга заради този ужасен недъг“ – помисли си възрастната жена.

– Искаш ли да дойдеш с нас при конете, Ланидар? – попита Айла, когато отидоха при двете деца. – Ти също можеш да дойдеш с нас, Ланога.

– Не, не мога – отвърна момичето. – Сега е ред на Стелона да кърми Лорала, а тя вече е гладна. Не искам да ѝ давам храна, преди да суче.

– Значи някой друг път – усмихна се нежно русокосата жена. – Готов ли си, Ланидар?

– Да – рече момчето и се обърна към девойката: – Трябва да тръгвам, Ланога. – Тя му се усмихна срамежливо и той също ѝ се усмихна в отговор.

Докато минаваха покрай жилището им, Айла каза:

– Ланидар, би ли ми донесъл онази купа? Вътре има малко храна – диви моркови и зърно. – Преди още да изрече последната дума, момчето се втурна да изпълни молбата ѝ.

Тя забеляза, че детето носеше купата от дясната си страна, притискайки я към тялото си с дясната си ръка. Това ѝ напомни за Креб, който бе държал по същия начин купата с червена каша, преди да кръсти сина ѝ и да го приемат в Клана. Споменът я накара да се усмихне, ала същевременно прониза болезнено сърцето ѝ. Мардена я гледаше внимателно и се учуди, щом видя изражението ѝ, но нищо не каза. Майка ѝ обаче не беше толкова срамежлива.

– Гледаше Ланидар с много странна усмивка – отбеляза тя.

– Напомня ми на някого, когото познавах – рече русокосата жена. – На един мъж, на когото му липсваше долната част на ръката. Бил е нападнат от пещерна мечка още, когато е бил дете. Прабаба му била лечителка и трябвало да отреже ръката му, защото щяла да отрови кръвта му

и да го убие.

– Какъв ужас! – възкликна Денода. – Горкият човек!

– Да – кимна Айла. – Освен това ослепял с едното око от ноктите на мечката и кракът му също пострадал. Оттогава насетне не можел да върви без помощта на пръчка, на която да се подпира.

– Бедното момче – въздъхна Мардена. – Предполагам, че е трябвало да се грижат за него през целия му живот.

– Не – поклати глава тя. – Точно обратното. Той помогна изключително много на хората, с които живя.

– Как е успял? – учуди се майката на Ланидар. – Какво е сторил?

– Стана голям човек – мог-ър – това е нещо като зеландони – и бе признат за Първи. Той и сестра му се грижеха за мен, след като всички от семейството ми загинаха. Той беше мъжът от огнището ми и аз го обичах с цялото си сърце – завърши Айла.

Мардена я гледаше със зяпнала уста и ококорени очи. Не можеше да повярва на чутото, ала защо някой би лъгал за такива неща?

Докато русокосата жена говореше, Денода забеляза странния ѝ акцент, ала по-важното беше, че историята я накара да разбере защо Ланидар толкова ѝ харесваше. Когато се задоми, чужденката щеше да се свърже с някои от най-влиятелните хора сред зеландонийците и така можеше да помогне много на момчето. Навярно тази жена беше най-доброто, което някога се е случвало на Ланидар, помисли си тя.

Той също слушаше. „Може би някой ден ще се науча да ловувам – помисли си, – дори и да имам само една здрава ръка. Може би ще се науча да правя и нещо друго, освен да събирам малини.“

Бяха стигнали до някакво съоръжение, което приличаше на ограда, но изглеждаше стабилно. Беше направено от дълги, тънки елшови и върбови стълбове, закрепени хоризонтално за забити в земята дебели колове. Ако стадо зубри или дори само един голям мъжки екземпляр – от онези, които бяха високи към два метра, с дълги черни рога – се опиташе да избяга, оградата нямаше да го издържи. Дори конете можеха да я съборят, стига само да пожелаеха.

– Помниш ли как свиреше, за да извикаш Рейсър, Ланидар? – попита Айла.

– Да – отвърна момчето.

– Тогава защо не го извикаш? Да видим дали ще дойде.

Момчето изсвири пронизително с уста и след няколко секунди двата коня – първо жребца, а после и кобилата – се появиха иззад дърветата, приближиха се до оградата и протегнаха шии към идващите хора.

Уини изпръхтя, а Рейсър изцвили радостно. Айла им отвърна, като издаде звук досущ като кон, при което двете животни се въодушевиха още повече.

– Тя наистина знае как да имитира кон – рече Мардена.

– Казах ти, майко – каза Ланидар.

Вълчо се втурна напред, пропълзвайки под оградата. Той седна пред кобилата, а тя приведе глава към него, което явно беше нейният начин да го поздрави. Тогава Вълчо се приближи към младия жребец и му изляя весело. В отговор Рейсър изпръхтя и двете животни отъркаха носовете си. Айла им се усмихна и прескочи оградата. Тя прегърна кобилата, след което се обърна и погали жребца, който също жадуваше за вниманието ѝ.

– Надявам се, че тази ограда ви харесва повече от въжетата – рече русокосата жена. – Бих искала да ви пусна да препускате на воля, но не мисля, че е безопасно за вас, при положение че наоколо има толкова много хора. Днес съм ви довела гости и искам да бъдете добри и отзивчиви. Момчето, което ви изсвири преди малко, желае да ви наглежда, когато мен ме няма, ала майка му се притеснява малко от вас – каза им Айла на езика, който бе измислила, докато живееше сама в долината.

Той се състоеше от някои възгласи и жестове, използвани от Клана, от бебешките думички, които бе чувала от Дърк, когато бяха сами, и от определени звуци, с които имитираше животните около себе си, включително и конете. Само тя знаеше какво иска да каже, ала винаги използваше този език, когато се обръщаше към конете. Съмняваше се, че я разбираха, макар че някои звуци и жестове определено имаха значение за конете, тъй като Айла ги използваше като сигнали и заповеди, ала същевременно Уини и Рейсър добре знаеха, че по този начин господарката им се обръща към тях, ето защо винаги ѝ отвръщаха с цялото внимание, на което бяха способни.

– Какво прави тя? – обърна се Мардена към Фолара.

– Говори на конете – обясни младата жена. – Често им говори по този начин.

– И какво им казва? – поиска да узнае майката на Ланидар.

– Ще трябва да попиташ нея – отвърна с усмивка Фолара.

– Ти знаеш ли какво казва? – намръщи се Денода. – Аз нищо не мога да разбера.

– Не зная, ала както виждам, конете я слушат – каза девойката.

Ланидар се бе приближил до оградата и наблюдаваше внимателно Айла и животните. Тя наистина се отнасяше с тях като към приятели –

даже нещо повече; сякаш ѝ бяха семейство, помисли си момчето – и те ѝ отвърщаха със същото. Той се зачуди обаче откъде се беше взела оградата, защото предния ден я нямаше.

Когато русокосата жена престана да говори на конете и се обърна отново към гостите, момчето не се стърпя и попита:

– Откъде се взе тази ограда? Вчера я нямаше.

Айла се усмихна:

– Много хора обединиха силите си и я издигнаха вчера следобед.

Когато русокосата жена се върна от угощението в Деветнайсетата пещера, тя спомена на Джохаран след края на срещата за насрочване на лова, че би искала да направи някакви ограждения за конете и му обясни защо. Тогава вождът на Деветата пещера се качи на столчето на зеландони и обяви, че младата жена иска да има сигурно място за конете. Повечето жители на другите пещери още не си бяха тръгнали, а присъстваха и доста хора от Деветата пещера. Веднага заваляха въпроси относно това колко здрава да е оградата и присъстващите бързо дадоха няколко предложения. Не след дълго повечето от присъстващите се запътиха към Горната ливада и се захванаха за работа. Тези, които не бяха от Деветата пещера, искаха да видят конете, а и никой от обитателите на Деветата не желаше животните да бъдат ранени или убити, защото те отличаваха пещерата им от всички други.

Айла беше толкова щастлива, че не знаеше какво да каже. Тя благодари на всички, ала според нея това изобщо не бе достатъчно, и тя се почувства безкрайно задължена на зеландонийците. Съвместната работа действаше сближаващо и тя си каза, че трябва да опознае някои хора по-добре. Джохаран бе споменал, че би искал да включи и конете в лова, който бе насрочен за следващата сутрин. И Айла, и Джондалар язدهа отлично и животните им се подчиняваха – това бяха основните аргументи на вожда, които го бяха навели на мисълта да използва Уини и Рейсър. Ако ловът минеше успешно, брачната церемония щеше да се състои на следващия ден, ала понеже Даланар и ланзадониите още не бяха пристигнали, щяха да изчакат няколко дни въпреки нарастващото напрежение и нетърпение на някои хора.

Айла сложи юздите на конете и ги поведе към вратата, измайсторена от Тормаден – вожда на Деветнайсетата пещера на зеландониите. Той бе изкопал дупка до един от коловете, за да забие пилон, към който впоследствие прикрепил вратата с помощта на въжета. Тази постъпка засили още повече признателността, която русокосата жена започваше да изпитва към Деветнайсетата пещера. Когато изкара животните навън,

Мардена веднага отстъпи назад. Изглеждаха толкова големи отблизо! Фолара бързо пристъпи на мястото ѝ.

– Напоследък все не мога да ги видя – въздъхна тя, галейки Уини. – Бяхме толкова заети с онзи лов на зубри, в който умря Шевонар, погребението и приготвянията за Летния събор, че все не ми оставаше време да мина да им се порадвам. Веднъж ми обеща, че ще ми позволиш да поюздя малко – рече Фолара.

– Искаш ли да го направиш сега? – попита русокосата жена.

– Може ли? – възкликна девойката и очите ѝ грейнаха от възторг.

– Разбира се – кимна ѝ Айла. – Само да взема одеялото за езда на Уини. Искате ли двамата с Ланидар да им дадете нещо за ядене, докато го донеса? В тази купа има малко храна...

– Не съм сигурна, че Ланидар трябва да се доближава толкова до конете... – започна майката на момчето.

– Вече е достатъчно близо, Мардена – отбеляза Денода.

– Но тя е там...

– Майко, вече съм ги хранил веднъж – изтъкна Ланидар. – Те ме познават, а както виждаш, познават и Фолара.

Мардена обаче се колебаеше.

– Няма да му направят нищо лошо – увери я Айла. – Отивам само ей дотам и веднага се връщам – и тя посочи към каменната грамада, която се издигаше до портичката на ограждението. Карейя я бе издигнала специално за нея и Айла трябваше само да отмести няколко камъка, за да достигне до вътрешното пространство, където съхраняваше разни неща като одеялото за езда например. Камъните бяха наредени по такъв начин, че дъждовната вода да се стича по тях, без да прониква вътре. Вождът на Единайсетата пещера ѝ показа и как да ги слага обратно, така че да запазва вътрешността суха. Подобни грамади бяха разположени по протежение на някои от най-често използваните пътища и обикновено бяха снабдени с принадлежности за палене на огън и топли наметала, а в други имаше изсушена храна. Понякога държяха всичко в една грамада, ала хранителните припаси често привличаха язовци, лакомци и мечки, които опустошаваха провизиите и разпиляваха всичко.

Русокосата жена ги остави с конете. Когато стигна до грамадата, тя им хвърли бърз поглед, ала тъй че да не я забележат, Фолара и Ланидар тъкмо хранеха Уини и Рейсър от шепите си, Денода ги наблюдаваше с любопитство, а Мардена се бе отдръпнала назад и изглеждаше нервна и притеснена. Когато Айла се върна при тях, тя завърза одеялото на гърба на кобилата и я поведе към един голям камък.

– Качи се на камъка, Фолара – рече. – После прехвърли единия си крак над гърба на Уини и си потърси удобно място. Можеш да се хванеш за гривата ѝ. Ще държа Уини, за да не мърда.

Девојката се чувстваше малко непохватна, особено като си спомни грацията, с която Айла възсядаше кобилата, ала все пак успя да се качи на гърба ѝ.

– Седя на гърба на кон! – извика възторжено, чувствайки се горда от себе си.

Русокосата жена забеляза, че Ланидар я гледа с копнеж. „По-късно – каза си тя. – Да не стряскаме майка ти от самото начало.“

– Готова ли си? – обърна се Айла към Фолара.

– Така ми се струва – отвърна младата жена.

– Просто се отпусни и се дръж за гривата, ако те е страх да не паднеш, ала според мен няма нужда. – Айла поведе бавно коня из ливадата, като го държеше за юздата.

В началото Фолара се бе вкопчила в гривата и тялото ѝ беше доста сковано, ала след малко се отпусна.

– Искаш ли да опиташ сама? – попита Айла. – Ще ти дам поводите.

– Смяташ ли, че ще мога?

– Можеш да опиташ, а ако ти се прииска да слезеш, само ми кажи. Когато искаш Уини да ускори темпото, се наведи напред – обясни русокосата жена. – Можеш да я прегърнеш през врата. А поискаш ли да забави ход, започни бавно да се изправяш.

– Добре – кимна Фолара. – Ще опитам.

Мардена се вцепени от страх, когато Айла сложи поводите в ръката на девојката.

– Давай, Уини – подтикна я тя, давайки ѝ сигнал да върви бавно и спокойно.

Кобилата тръгна през ливадата. Беше давала на няколко души да я яздят и знаеше как да върви спокойно, особено, когато някой я възсядаше за пръв път. Щом Фолара се наведе леко напред, Уини увеличи малко темпото. Девојката се приведе още повече и кобилата премина в лек тръс. Това стресна малко Фолара – тя бързо се изправи и животното мигом забави ход. След малко Айла подсвирна на Уини и тя се приближи до нея. Русокосата жена я хвана за поводите и я доближи до камъка, като я държеше внимателно, докато Фолара слезе от гърба ѝ.

– Беше невероятно! – възкликна дъщерята на Мартона.

Лицето ѝ бе поруменяло от въодушевление. Ланидар ѝ се усмихна, защото тя изглеждаше толкова щастлива.

– Виждаш ли, майко? – попита момчето. – Човек може да седи на гърба на тези коне.

– Айла, защо не покажеш на Мардена и Денода какво могат да правят Уини и Рейсър? – попита Фолара.

Русокосата жена кимна, след което скочи с лекота на гърба на кобилата и я подкара в тръс през ливадата, следвана от Рейсър и Вълчо. След малко премина в галоп и направи голям кръг около поляната, преди да се изправи и да спре коня. Тогава праметна грациозно единия си крак над гърба на животното и скочи леко на земята. Двете жени и момчето я зяпнаха с ококорени очи.

– Е, сега разбирам защо някой би искал да се вози на гърба на кон – засмя се Денода. – Ако бях по-млада, и аз щях да поискам да опитам.

– Откъде имаш такава власт над животното? – попита Мардена. – Това някаква магия ли е?

– Не, Мардена – усмихна се русокосата жена. – Никаква магия няма тук. Всеки може да се научи да прави това с малко тренировки.

– Как изобщо ти хрумна да яздиш кон? – полюбопитства бабата на Ланидар. – Откъде започна?

– Убих майката на Уини за храна и едва по-късно открих, че е имала малко конче – започна Айла. – Хиените се опитаха да го изядат – мразя тези животни, ала аз ги прогоних. Тогава разбрах, че ще трябва да се грижа за жребчето... – И тя им разказа как бе спасила и отгледала кобилката. – Един ден се качих на гърба ѝ и когато тя препусна, се вкопчих в гривата ѝ; това беше единственото, което можех да направя. Щом Уини спря и аз слязох от нея, не можах да повярвам какво се беше случило. Сякаш бях летяла, а вятърът духаше в лицето ми и развяваше косата ми. Нямах търпение да опитам отново и въпреки че в началото не можех да я управлявам много добре, постепенно се научих. Сега тя отива там, където искам, защото и тя го иска. Тя е моя приятелка и мисля, че ѝ е приятно да я яздя.

– Но това е доста необичайно нещо – възмути се Мардена. – Никой ли не възрази?

– Нямахме кой. Тогава бях съвсем сама.

– Аз щях да се страхувам да живея сама, без никакви други хора наблизо – рече майката на Ланидар. Любопитството я гложеше и тя искаше да зададе още въпроси, но преди да има тази възможност, чука как някой извика зад гърба им и се обърнаха, за да видят Джондалар, който се приближаваше към тях.

– Пристигнаха! – обяви радостно той. – Даланар и ланзадониите са

тук!

– Чудесно! – възкликна Фолара. – Нямам търпение да ги видя!

Айла също се зарадва.

– Хайде да отидем при тях – предложи тя, след което се обърна към гостите си. – Трябва да се връщаме в лагера. Мъжът от огнището на Джондалар е пристигнал тъкмо навреме за брачната ни церемония.

– Разбира се – кимна Мардена. – Ще ви оставим на спокойствие.

– Не бих имала нищо против да поздравя Даланар, преди да си тръгнем – отбеляза Денода. – Познаваме се с него.

– Така е – кимна Джондалар. – Сигурен съм, че ще се зарадва да те види.

– Преди да си тръгнете, трябва да те питам дали си съгласна Ланидар да идва тук и да се грижи за конете, когато ме няма, Мартена – рече Айла. – Няма да се налага да прави нищо друго, освен да проверява как са и да ме вика, ако забележи нещо нередно. Това ще бъде от голяма помощ за мен, понеже няма да се тревожа непрекъснато дали всичко при тях е наред.

Мардена погледна към сина си, който тъкмо хранеше Уини и Рейсър с диви моркови, и се замисли.

– Сама виждаш, че няма да му направят нищо лошо – добави русокосата жена.

– Щом смяташ, че ще може да се справи, нека да опита – каза накрая дъщерята на Денода.

– О, майко, благодаря ти! – възкликна Ланидар и Мардена си каза, че никога не е виждала сина си толкова щастлив.

ДВАЙСЕТ И ОСМА ГЛАВА

– Къде е синът ти, Мартона? Този, за когото всички казват, че изглеждал точно като мен... е, като изключим възрастта ми – каза високият мъж с дълга руса коса, вързана на конска опашка. Той протегна двете си ръце към нея и се усмихна сърдечно. Познавах се достатъчно добре, за да спазват формалностите.

– Когато те видя да идваш, отиде да извика Айла – отвърна Мартона, взе ръцете му в своите и се наведе да погали бузите му. Може и да беше по-възрастен, ала си бе все така красив и очарователен както винаги. – Ще бъдат съвсем скоро тук, Даланар – можеш да си сигурен в това. Джондалар те очаква, откакто сме пристигнали.

– А къде е Уиламар? – попита лазадониецът. – Съжалявам за случилото се с Тонолан. Харесвах много този млад човек. Искам да изразя съчувствието си за двамата ви.

– Благодаря ти, Даланар – въздъхна жената. – Уиламар е в главния лагер и разговаря с някакви хора за бъдещите търговските експедиции. Известието за случилото се с Тонолан го потресе – той винаги бе вярвал, че синът на огнището му ще се завърне. Ако трябва да съм честна, аз пък се съмнявах, че някой от тях ще се върне у дома. Когато видях Джондалар, за момент си помислих, че това си ти. Не можех да повярвам, че синът ми се е върнал къщи. А още по-изненадващо е онова, което е донесъл със себе си – Айла, животните, изобретенията...

– Да, мен също ме изненада – усмихна се жената до него. – Нали знаеш, че се отбиха при нас, преди да дойдат тук?

Мартона погледна към нея. Съпругата на Даланар беше най-необикновеният човек, който тя или който и да е зеландониец беше виждал. Беше изключително дребничка, особено в сравнение с нейния мъж – ако Даланар протегнеше ръка, тя спокойно можеше да мине под нея, без дори да се навежда. Дългата ѝ права коса бе прибрана на кок и беше почерна от гарваново крило, макар и да започваше да побелява, ала най-странно бе лицето ѝ. То бе овално, с малко носле, високи скули и тъмни очи, които изглеждаха скосени заради формата на клепачите ѝ. Кожата ѝ беше светла, навярно малко по-тъмна от тази на съпруга ѝ, макар че през лятото и двамата щяха да почернеят.

– Да, те ни казаха, че възнамерявате да дойдете на Летния събор – рече Мартона, след като поздрави жената. – Разбирам и че Джоплая

също ще се омъжва. Пристигате точно навреме, Джерика. Всички жени, които ще се задомяват, заедно с майките си ще се срещнат със зеландони този следобед. Аз ще придружа Айла, понеже няма с кого да отиде, и ако не си много уморена, можеш да вземеш Джоуля и да дойдете.

– Така ли? Значи ще дойдем – каза Джерика. – Ще имаме ли време да устроим лагера си преди това?

– Не виждам защо да нямате – обади се Джохаран. – Всички ще ви помогнат. Стига да нямате нищо против да сте до нас...

– Няма нужда и да готвите, защото имахме гости тази сутрин и останата доста храна – допълни Продева.

– Ще се радваме да лагеруваме до вас – заяви Даланар. – Но защо сте избрали да се устроите точно тук? Ти обикновено обичаш да си в центъра на събитията, Джохаран.

– Когато пристигнахме, най-хубавите места вече бяха заети – отвърна вождът на Деветата пещера. – Трябваше да избираме между това да бъдем натясно и да си потърсим по-отдалечено място. Огледахме се наоколо и намерихме това. Мястото веднага ми хареса – виждаш ли онези дървета? От там можем да се снабдяваме с дърва за горене, а поточето извира съвсем наблизко и водата е изключително чиста. Скоро всички реки и потоци в околността ще се замърсят, но ние ще продължаваме да имаме бистра вода. Освен това имаме и езерце. Джондалар и Айла много го харесаха и направиха там място за конете. В момента тя е там с гостите от Деветнайсетата пещера.

– Кои са те? – попита Даланар. Беше много любопитен кого ли е поканила русокосата жена.

– Помниш ли жената от Деветнайсетата пещера, която роди дете с недъгава ръка? – попита Мартона. – Мардена? Дъщеря е на Денода.

– Да, помня я – рече Даланар.

– Момчето й, Ланидар, вече е на дванайсет години – каза тя. – Някой му казал за конете и то дошло да ги види. Там се срещнали с Айла и тя го помолила да наглежда конете, когато я няма. Все пак тук има доста хора и някой може да си помисли, че конете са ловна плячка... Колко му е да им направи нещо – те са свикнали с хората и няма да избягат.

– Така е – каза Даланар. – Жалко, че не можем да направим всички животни толкова послушни.

– Айла не смяташе, че майката на момчето ще възрази, ала тя се оказва прекалено загрижена за сина си – продължи Мартона. – Дори не му дава да ловува, защото си мисли, че не може. Ето защо Айла покани Ланидар, майка му и баба му да отидат заедно при конете, за да ги

убеди, че са абсолютно безопасни и няма да го наранят. С недъгава ръка или не, тя реши да го научи да си служи с копиехвъргача на Джондалар.

– Тази жена наистина прави, каквото си науми – отбеляза Джерика.
– Забелязах това, но трябва да добавя, че е много мила.

– Така е – съгласи се Пролева. – Освен това не се бои да изрази позицията си и да се застъпи за другите.

– Ето ги – посочи Джохаран.

Всички погледнаха натам и видяха група хора, които се приближаваха към тях – Джондалар вървеше най-отпред, а сестра му пристъпваше след него. Вървяха бавно – сигурно заради бабата на Ланидар, ала щом Джондалар зърна Даланар и другите, веднага забърза напред. Мъжът от огнището му също пое с енергични крачки към него и двамата си стиснаха ръцете, след което се прегърнаха силно. Докато се връщаха, по-възрастният мъж прегърна по-младия през раменете и поразяващата прилика между двамата изпъкна с изключителна сила. Сякаш това беше един и същ човек през два различни етапа от живота си. По-старият бе малко по-широк в кръста и косата му започваше да оредява, ала лицата им бяха едни и същи, макар че ликът на младия не бе набразден от толкова бръчки. Бяха еднакво високи, крачките им бяха еднакво големи и вървяха със същата походка; дори очите им имаха един и същ оттенък на ледниковото синьо.

– Няма съмнение чий мъжки дух е бил избран, когато Майката го е създавала – прошепна Мардена на майка си, кимвайки към Джондалар, когато посетителите наближиха лагера. Ланидар видя Ланого и отиде да поговори с нея.

– Даланар изглеждаше също като него, когато бе млад, и като гледам, не се е променил много – рече Денода. – Все още е изключително привлекателен мъж.

Майката на Ланидар гледаше с голям интерес как Айла и Вълчо биват приветствани от новодошлите. Беше ясно, че всички се познават отпреди, но въпреки това тя не можеше да откъсне очи от някои хора. Чернокосата, дребничка жена със странното лице май беше с високия, светлокос по-възрастен мъж, който приличаше на Джондалар – навярно беше негова съпруга.

– Откъде го познаваш, майко? – попита Мардена.

– Той бе мъжът за първите ми обреди – рече Денода.

– След това молех Майката да ме благослови с духа на неговото дете.

– Майко! Много добре знаеш, че една жена не може да забременее

толкова скоро!

– Напротив – отвърна Денода. – Знаех, че понякога младите жени зачеват скоро след първите обреди, ако вече са зрели жени и са готови да поемат мъжки дух в себе си. Надявах се, че ще ми обърне повече внимание, ако си мисли, че нося дете от неговия дух.

– Знаеш, че на мъжа не му е позволено да се сближава с жената, която е отворил, поне една година след първите обреди, майко. – Мардена бе потресена от изповедта на Денода. Никога преди не я бе чувала да говори така.

– Зная, и той никога не се опита да го стори, макар че не ме избягваше и винаги беше много мил и внимателен, когато се виждахме – въздъхна бабата на Ланидар. – Аз обаче исках нещо повече от това. Тогава срещнах мъжа от огнището ти. Най-голямата ми мъка е, че умря толкова млад. Страшно исках да имам повече деца, ала Майката избра да не ми ги даде и навярно така беше най-добре. Достатъчно трудно ми беше да се грижа за теб и за себе си. Нямах дори майка, която да ми помага, макар че някои жени от пещерата бяха доста отзивчиви и ми помогнаха много, когато ти беше малка.

– Защо не си намери друг съпруг? – попита я Мардена.

– Ами ти? Ти защо не се омъжи повторно?

– Знаеш защо – намръщи се дъщерята. – Вече бях родила Ланидар. Кой щеше да ме вземе с такова дете?

– Недей да обвиняваш момчето – укори я майка ѝ. – Винаги си казвала това, ала истината е, че ти никога не се опита отново да се свържеш с мъж. Просто се боеше да не те наранят отново. За щастие още не е твърде късно.

Те не видяха мъжа, който се приближаваше към тях.

– Когато Мартона ми каза, че Деветата пещера има гости тази сутрин, си помислих, че едното име ми звучи познато. Явно не съм грешал. Как си, Денода? – попита Даланар, хвана двете ѝ ръце и се наведе напред, за да потърка бузи в нейните, сякаш бяха близки приятели.

Мардена видя как лицето на майка ѝ поруменява, докато се усмихваше на високия, привлекателен мъж, и забеляза, че тялото ѝ сякаш промени стойката си. В нея изведнъж се появи нещо женствено и чувствено, показвайки я в съвсем нова светлина. Това, че беше баба, изобщо не означаваше, че е толкова стара и най-вероятно имаше мъже, които биха я намерили за привлекателна.

– Това е дъщеря ми Мардена от Деветнайсетата пещера на зеландониите – рече Денода, – а внукът ми Ланидар също трябва да е някъде

тук.

Предводителят на ланзадониите протегна ръце към младата жена.

– Приветствам те, Мардена от Деветнайсетата пещера на зеландониите, дъщеря на Денода от Деветнайсетата пещера. За мен е удоволствие да се запозная с теб. Аз съм Даланар, вожд на Първата пещера на ланзадониите. В името на Дони, Великата Майка Земя, искам да знаеш, че си добре дошла да посетиш лагера ни по всяко време. Както и пещерата ни, ако имаш път към нея.

Мардена се смути от топлотата на приветствието. Въпреки че бе достатъчно възрастен, за да бъде мъж от огнището ѝ, тя изведнъж усети силно привличане към него. Никога преди не се бе чувствала до такава степен впечатлена от някой мъж.

Даланар завъртя глава и погледът му се спря на една висока девойка.

– Джопляя – извика той, след което се обърна отново към Денода. – Искам да ви запозная с дъщерята на своето огнище.

Мардена бе смаяна от младата жена, която се присъедини към тях. Макар и да приличаше много на майка си, тя не изглеждаше като стопроцентова чужденка, което ѝ придаваше още по-необичаен вид. Косата ѝ бе почти толкова тъмна, а скулите ѝ бяха високи, но лицето ѝ не беше толкова кръгло и плоско като на другата жена. Носът ѝ напомняше този на мъжа, макар и далеч по-нежен, а черните ѝ вежди бяха тънки и изящно извити. Гъсти черни мигли очертаваха очи, които не бяха кой знае колко различни от тези на майката – имаха почти същата форма, ала цветът им беше изумруденозелен.

Мардена не бе присъствала на последния Летен събор, на който беше ходил Даланар – малко преди това мъжът от огнището ѝ я бе напуснал и тя не желаше да се среща с хората. Беше чувала за Джопляя, ала никога досега не бе имала възможност да я види. И ето че сега, когато това най-накрая се бе случило, тя се почувства неспособна да откъсне очи от девойката. Екзотичната ѝ красота бе невероятна.

След като Даланар представи дъщерята на огнището си и размениха обичайните любезности, новодошлите отидоха да си поговорят и с другите хора, които ги очакваха. Мардена все още се намираще под въздействието на неустоимия чар на Даланар и започваше да разбира защо майка ѝ беше така запленена от него. Ако той бе мъжът от първите ѝ обреди, сигурно и тя щеше да се чувства по същия начин. Дъщеря му обаче, въпреки че беше необикновено красива, излъчваше някаква стаена

тъга, някаква загадъчна меланхолия, която явно помрачаваше радостта ѝ от предстоящото бракосъчетание. Майката на Ланидар не можеше да разбере защо някой, който трябваше да се чувства щастлив, изглеждаше толкова тъжен.

– Трябва да тръгваме, Мардена – рече Денода. – Не бива да злоупотребяваме с гостоприемството на хората, не и ако искаме да ни поканят отново. Ланзадониите са близо до Деветата пещера и са минали доста години, откакто Даланар и пещерата му са присъствали на Летен събор. Трябва да подновят връзките си. Хайде да потърсим Ланидар и да благодарим на Айла, задето ни покани.

Лагерите на Деветата пещера на зеландониите и Първата пещера на ланзадониите бяха – поне привидно – два лагера на две различни пещери, ала всъщност представляваха един голям лагер на близки приятели и роднини.

Четири жени, които вървяха към резиденцията на зеландони, представляваха забележителна гледка. Хората дори не си даваха труда да се преструват, че не ги гледат. Мартона винаги се забелязваше, без значение къде отива – освен че беше бивш вожд на най-многолюдната пещера, тя бе изключително силна и привлекателна жена. Джерика беше толкова необикновена, че хората просто не можеха да отделят взор от нея, без значение дали я бяха виждали или не. Освен това обстоятелството, че бе женена за Даланар и бе основала нова пещера заедно с него, я правеше още по-интересна. Дъщеря ѝ Джопляя – тъмнокосата красавица, която според мъвата щеше да се задоми за мъж със смесени духове – също бе обект на внимание и най-различни догадки. А прелестната русокоса жена, която Джондалар бе довел със себе си и която пътуваше с два коня и вълк, бе опитен лечител и нещо като чуждоземен зеландони. Четирите заедно привличаха още повече внимание от обикновено, ала Айла се опитваше да игнорира хорското любопитство и се наслаждаваше на компанията.

Когато приближиха резиденцията на зеландони, видяха, че повечето жени вече бяха пристигнали. Преди да бъдат допуснати вътре, бяха разгледани внимателно от няколко зеландони – все мъже – и Айла се зачуди защо. Сякаш усетила какво си мисли, Мартона веднага реши да ѝ обясни.

– На тази среща не се допускат мъже, освен, ако не са зеландони, ала почти всяка година се случва някои млади мъже, най-често от крайните колиби, да се опитат да се промъкнат вътре – обясни майката на Джондалар. – За тази цел те се обличат като жени – ето защо мъжете

зеландони стоят на прага и оглеждат внимателно всеки, който иска да влезе.

– Какви са тези крайни колиби? – попита Айла.

– Това са летни жилища, издигнати в покрайнините на събора – отвърна й Мартона. – Обикновено в тях отсядат млади мъже, които вече нямат нужда от жена-донии, но още не са се оженили. Младите мъже не обичат да остават с пещерите си – предпочитат да бъдат с приятели на тяхната възраст, освен когато настане време за гощавка. – Тя се усмихна. – Приятелите им не ги ограничават, за разлика от майките им и съпрузите на майките им. На неженените мъже, особено пък на тяхната възраст, е абсолютно забранено да се доближават до младите жени, които се готвят за първите си обреди, ала те всячески се опитват да направят точно това. Сега разбираш ли защо мъжете зеландони са толкова бдителни?

Русокосата жена кимна.

– Крайните колиби се наричат така, защото се разполагат винаги в покрайнините на събора – продължи майката на Джондалар. – Идеята е шумните забавления на младежите да не смущават другите хора, които присъстват на събора. Те си организират събирания, на които канят други свои приятели и млади жени, естествено. Непрекъснато молят майките и приятелите си за храна и винаги успяват да си набавят барма, вино или каквото там им трябва. Мисля, че дори се състезават коя колиба ще привлече най-хубавите гостенки.

– Само млади мъже ли избират да живеят в крайните колиби? – попита Айла.

– Не – отвърна Мартона. – Има и такива, където живеят само по-възрастни мъже. Те или нямат съпруги по една или друга причина, или предпочитат други мъже, или искат да си починат малко от пещерите и семействата си... или да избягат от тях. Ларамар например прекарва почти всеки Летен събор в някоя крайна колиба. Тогава търгува със своята барма, макар че нямам никаква представа какво прави с това, което му дават в замяна, защото не носи нищо у дома. Мъжете, на които предстои да се бракосъчетаят, прекарват един ден или повече със зеландони в някоя крайна колиба преди брачната церемония. Мисля, че Джондалар също ще трябва да направи това. Когато четирите жени влязоха в жилището на зеландони, вътре им се стори много сумрачно. Единствената светлина идваше от огъня в централното огнище и няколкото лампи. Щом очите й свикнаха обаче, Мартона се огледа и поведе спътничките си към две жени, които седяха на една рогозка вдясно до стената. Те се

усмихнаха и се сместиха, за да им направят място.

– Мисля, че е време да започваме – рече някогашната предводителка на Деветата пещера, след като се разположиха на рогозката. – Можем да оставим официалните представяния за по-късно – добави и се наведе към жените, които бе довела. – Това е Велима – майката на Пролева, и сестра ѝ Левела. Те са от Летния бивак, Западното обединение на Двайсет и деветата пещера – рече, след което информира и тях за новодошлите: – Това е съпругата на Даланар – Джерика, заедно с дъщеря ѝ Джоплая. Ланзадонийците пристигнаха тази сутрин. А това е Айла от Деветата пещера, някога Айла от мамутоите – жената, която ще се омъжва за Джондалар.

Жените се усмихнаха една на друга, ала преди да успеят да разменят няколко думи, някой им изшътка да мълчат и Първата сред служителите на Майката заедно с още неколцина зеландони се възправиха в центъра на помещението. Всички разговори мигом утихнаха и когато се възцари пълна тишина, Първата започна:

– Ще говоря за изключително сериозни неща, ето защо искам да ме слушате внимателно. Жени, вие сте благословените от Дони; онези, които Тя е сътворила със способността и върховната привилегия да създават нов живот. Тези от вас, които скоро ще се задомят, трябва да узнаят някои важни неща. – Престана да говори и изгледа последователно всички присъстващи. Когато стигна до Мартона, спря за миг, защото видя две жени, които изобщо не беше очаквала. Някогашната предводителка на Деветата пещера ѝ кимна и шаманката отвърна на жеста ѝ, след което продължи:

– На тази среща ще говорим за женски неща – как да се отнасяте към мъжете, които ще бъдат ваши съпрузи, какво да очаквате от тях, как да се предпазвате от нежелана бременност и какво да правите, ако усещате новия живот в себе си, а в момента не сте готови за него.

Всички слушаха внимателно.

– Някои от вас навярно вече са благословени с първите пориви на живота – заяви Първата сред служителите на Майката. – Това е голяма чест, ала тази чест носи със себе си и голяма отговорност. Част от това, което ще ви кажа, може да ви прозвучи познато – сигурно сте го чували и преди, на Обредите на първите наслади, – но дори и да е така, слушайте ме внимателно.

– Първо – нито едно момиче не трябва да се жени, докато не е станало жена – докато не е започнало кървенето ѝ и не е имало първите си обреди. Вземете под внимание състоянието на луната, когато започва

месечният ви период. За повечето жени това кървене ще започне отново, когато луната е в същото състояние, макар и не винаги да става така. Ако няколко жени живеят известно време заедно в едно и също жилище, месечните им периоди често се променят, докато си съвпаднат.

Някои от младите жени размениха учудени погледи с приятелките и роднините си – особено тези, които не знаеха за този феномен. Айла също не беше чувала за това явление и се опита да си спомни дали някога изобщо го беше забелязвала.

– Първият признак, че сте били благословени от Майката – че Тя е избрала дух, който да смеси с вашия, за да зачене нов живот – е, когато кървенето ви не започне при обичайното за вас състояние на луната. Ако месечният ви период не се появи и при следващата луна, можете да предположите, че сте благословени, ала месечният ви период трябва да пропусне поне три луни, а и налице трябва да бъдат и някои други признаци, за да сте напълно сигурни, че носите в утробата си новия живот. Има ли въпроси за това?

Нямаше въпроси. Като се изключи това за синхронизирания цикъл на жените, които живеят заедно, всичко друго бе добре известно на бъдещите съпруги.

– Зная, че повечето от вас споделят майчиния дар на насладата с вашите годеници и в това няма нищо лошо, стига да ви е приятно. Ако не ви е приятно, трябва да поговорите с вашия зеландони. Зная, че е трудно да се признае подобно нещо, ала винаги има начини да ви се помогне, а и можете да разчитате на дискретността на зеландони – той ще запази вашата тайна. Като изключим младите мъже, които току-що са достигнали полова зрялост, добре е да запомните, че много малко мъже могат да се съвкупляват с жена повече от един или два пъти на ден и тази им способност намалява с възрастта.

– Има и нещо друго. Споделянето на наслади с вашия избраник не е задължително, ако вие не го желаете и стига той да не възразява. Повечето мъже ще възразят, естествено, и едва ли ще поискат да останат при жена, която не иска да споделя дара на Майката с тях. Макар че сега се подготвяте да завържете възела и навярно не си го представяте за момента, трябва да ви кажа, че възелът може да бъде разкъсан поради множество причини. Сигурна съм, че всяка от вас познава някого, който е разкъсал брачния възел с партньора си.

Жените започнаха да си шушукат възбудено. Почти всяка бе чувала за подобни случаи, дори и да не познаваше лично тези, които го бяха направили.

– Знае се, че жените могат да използват дара на Майката, за да привържат по-силно съпрузите си към себе си. Според някои именно за това Тя е дарила този дар на децата Си. Да, те са прави, ала аз съм сигурна, че това не е единствената причина. Вашият съпруг едва ли ще бъде изкушен да потърси наслади с други жени, ако задоволявате желанията му. Той ще бъде щастлив да остави тези импулси за церемониите в чест на Майката, когато това е напълно приемливо и чрез споделянето на наслади доставяме наслада на Майката.

– Не забравяйте обаче, че на тези тържества всеки може да приеме или да отхвърли предложението да сподели Майчиния дар. Ако вие и съпругът ви сте щастливи и споделяте с радост дара на насладата, Майката ще е доволна. Нищо в насладите не е задължително. Те са дар от Майката и всички Нейни деца са свободни да ги споделят както и с когото си искат. Нито вие, нито вашият партньор трябва да се притеснявате, ако сте отказали на някого да споделите Насладите с него. Ревността е нещо много по-лошо и може да има ужасни последици. Тя може да доведе до насилие, а то може да доведе до смърт. А ако някой бъде убит, близките му може да поискат възмездие, което да доведе до страшни отмъщения. Всяко нещо, което застрашава благополучието на децата на Майката, е неприемливо.

Зеландонийците са силен народ, защото живеят заедно и си помагат един на друг. Великата Майка Земя ни е осигурила достатъчно неща, с които да живеем. Всичко, което съберем или уловим, ни е дадено от Дони и на свой ред трябва да бъде споделено с всички останали. Приемането на даровете ѝ обаче може да е свързано с доста тежки отговорности и дори да се окаже опасно. Поради това тези, благодарение на които се радваме на даровете, са най-високопоставени в нашето общество. Ето защо вождовете са толкова уважавани. Те искат да помогнат на хората, а ако не си вършат добре работата, хората ще си изберат друг вожд. – Шаманката не спомена, че поради същата причина и зеландони имаха такова високо положение.

Първата бе изключителен оратор и Айла я слушаше с голямо внимание. Тя искаше да научи колкото се може повече за сънародниците на човека, за когото щеше да се омъжи, които вече бяха и нейни сънародници. Когато се замисли за това, си каза, че те не се различаваха много от Клана. Така наречените „плоскоглавци“ също си споделяха всичко и никой не оставаше гладен – дори и жената, за която ѝ бяха казали, че е умряла при земетресението. Тя бе дошла от друг Клан, никога не бе имала деца и след като мъжът ѝ бе умрял, бе взета като втора жена –

нещо, което винаги се смяташе за бreme. Ала въпреки че имаше най-ниското положение в Клана на Брун, тя никога не остана без храна и топли дрехи.

Хората от Клана знаеха тези неща и нямаше нужда да ги изразяват с думи; те просто не владееха толкова думи колкото другите. Жените също биваха споделяни – те разбираха необходимостта от облекчаване на мъжките нужди. Нито една жена от Клана не отказваше на мъж, който ѝ даваше познатия сигнал, и Айла не познаваше никоя, която дори да си помисли да откаже... освен самата нея. Тя обаче добре знаеше, че онова, което искаше Брод, не бяха наслади. Съзнаваше го дори тогава, макар и да не можеше да го покаже. Той не ѝ даваше сигнала, защото искаше да сподели дара или да облекчи нуждите си, а само защото знаеше, че така ѝ причинява болка.

– Помнете – каза Първата сред служителите на Майката. – Вашият съпруг трябва да ви помага и да се грижи за вас и децата ви, особено когато сте бременни или пък скоро сте родили и кърмите. Ако сте се грижили добре за него, ако сте споделяли често наслади с него и сте го правили щастлив, повечето мъже с готовност ще се грижат за вас и децата ви. Може би някои от вас се питат защо ли обръщам толкова много внимание на тези неща... Питайте майките си. Когато сте заети и уморени от много деца, може да настъпи време, когато няма да ви е толкова лесно да споделяте дара. Освен това има и моменти, когато насладата не бива да бъде споделяна, ала ще ви разкажа по-късно за това.

Дони винаги е по-доволна и дарява с много повече късмет тези деца, които приличат на вашия съпруг. Мъжете също обичат повече тези деца. Ако искате децата ви да приличат на избраника ви, трябва да прекарвате много време заедно, за да може духът, който ще се смеси с вашия, да бъде неговият. Пътищата на духовете обаче са неведоми. Никой не може да каже кой кога ще бъде избран, нито пък кога Майката ще реши, че е време да ги смеси. Ако се наслаждавате взаимно обаче, съпругът ви ще иска да остане с вас и духът му ще е щастлив да се съедини с вашия. Дотук всичко ясно ли е? Ако имате въпроси, сега е времето да ги зададете – каза Първата и огледа внимателно присъстващите.

– Какво да правя, ако съм болна или не ми е добре и не мога да изпитам никаква наслада от дара? – попита една жена и всички се обърнаха да видят коя е.

– Съпругът ти трябва да прояви разбиране – рече дони. – Не забравяйте, че винаги имате избор и че в насладите няма нищо задължително. Има двойки, които рядко споделят дара на насладата. Ако сте добри и

проявявате разбиране към съпруга си, и той ще се държи така с вас. Мъжете също са деца на Майката. И те се разболяват и тогава именно жените им се грижат за тях. Цари ли разбирателство и хармония в отношенията ви, повечето мъже няма да имат нищо против да се грижат за вас, когато не сте добре.

Младата жена кимна и се усмихна неуверено.

– Това, което ви казвам, е, че трябва да се държите добре един с друг. Дарът на наладата може да донесе щастие и на двама ви и да привърже съпруга ви още по-силно към вас, така че съюзът ви да продължи още по-дълго. Други въпроси? – Първата изчака малко, след което продължи: – Бракосъчетанието обаче не е само съюз между двама души, които са решили да живеят заедно. То включва вашия род, вашата пещера и света на духовете. Ето защо майките и съпрузите им обмислят внимателно много неща, преди да разрешат на децата си да се обвържат. При кого ще живеете? Дали вие или вашият съпруг ще бъдете достойно попълнение за пещерата, където ще живеете? Чувствата ви един към друг също са много важни. Ако не се обичате, съюзът ви няма да продължи дълго. А ако съюзът ви бъде разтрогнат, отговорността за децата пада върху рода и пещерата на майката, както става и в случай че и двамата умрете.

Айла бе страшно заинтригувана от чутото. За малко да зададе въпрос за смесването на духовете, благодарение на които се раждаше животът, защото бе твърдо убедена, че бебетата се появяваха вследствие на дара на наладата, ала реши засега да не повдига тази тема.

– Сега – говореше зеландони, – докато повечето от вас очакват с нетърпение раждането на първото си дете, трябва да засегнем и една друга тема. Понякога се случва да заченете живот, когато не искате да имате бебе. Помнете, че докато не получите еландон за детето си от вашия зеландони, то няма собствен дух, а само смесените духове, откъдето и се е появило. По това време Великата Майка Земя е готова да приеме детето, да раздели духовете и да ги върне обратно. Най-добре е новият живот да бъде спрял през първите три луни на бременността.

– Защо някой би искал да спира новия живот, който тепърва е започнал? – попита една млада жена. – Не трябва ли всички бебета да са желани?

– Повечето бебета наистина са желани – отвърна зеландони, – ала може да има множество причини, поради които жената да не иска да има друго. Макар и да не се случва често, тя може да забременее отново, докато още кърми, и да роди друго бебе, когато първото още е много

малко. Повечето майки не могат да се грижат за ново бебе толкова скоро след предишното. Това, което вече се е родило и си има име, трябва да остане, особено ако е здраво. Не бива да се подлага на риск животът на дете, което е здраво, като се отбива толкова рано от майчиното мляко. Ако едно бебе суче по-малко от три години, организъмът му може да отслабне и то да стане доста болнаво. По-добре да имаш едно здраво дете, което да се превърне в здрав възрастен човек, отколкото три болнави дечица, които могат да си отидат скоропостижно.

– О..., не бях мислила за това – призна младата жена.

– Или друг пример – жена, която е родила няколко недъгави деца, всяко, от които е умряло. Трябва ли да продължи да ражда и да преживява всичкото това отново и отново? Да не говорим и че всяка бременност изтощава организма.

– Но ако тя иска да има бебе като всички останали и се надява, че следващото ще е нормално? – попита една жена, в чиито очи проблеснаха сълзи.

– Не всички жени имат деца – рече зеландони. – Някои си избират да не раждат. При други животът никога не започва. Трети не могат да изкарат пълна бременност, а четвърти раждат мъртвородени или уродливи деца, които или не оживяват, или не бива да оживяват.

– Но защо? – попита просълзената жена.

– Никой не знае защо. Може някой, който ѝ мисли злото, да я е проклет или пък зъл дух да е открил начин да навреди на нероденото бебе. Случва се и на животните. Всички сме виждали уродливи коне или елени. Някои казват, че белите животни се появяват в резултат от намесата на зли духове. Хората също понякога се раждат с розови очи. Без съмнение и при животните се раждат мъртвородени малки, но подозирам, че месоядните ги изяждат толкова бързо, че не можем да ги видим. Просто такъв е животът – обобщи Първата сред служителите на Майката.

Младата жена продължи да ридае тихичко и Айла се зачуди защо шаманката бе толкова равнодушна към нея.

– Сестра ѝ беше бременна два или три пъти, ала всеки път го изкарваше много тежко – прошепна Велима. – Мисля, че се страхува да не я сполети същото.

– Зеландони постъпва мъдро, като не подхранва напразни надежди – измърмори Мартона. – Понякога те водят до ужасни последици. Така девойката ще се радва още повече, ако има дете.

Айла гледаше младата жена и внезапно изпита съчувствие към нея

така, че не можа да се съдържи да не заговори.

– По пътя ни за насам... – започна тя. Всички се обърнаха към нодошлата, която бе дръзнала да заговори, и необичайният ѝ акцент веднага привлече вниманието на околните. – ...двамата с Джондалар се отбихме в пещерата на лозадуните. Там имаше една жена, която не можеше да има деца. Една жена от близката пещера бе умряла, оставяйки съпруга си с три малки деца. Бездетната жена отиде при него, за да види дали не могат да измислят нещо заедно. Ако си допаднеше, бе готова да осинови децата и да вземе мъжа за свой съпруг.

Известно време всички мълчаха, след което зеландони рече:

– Хубав пример, Айла. Наистина е така – жените могат да осиновяват деца. Тази бездетна жена имаше ли си мъж?

– Не – отвърна русокосата жена.

– Дори и да е имала, би могла да го вземе със себе си, стига всеки от двамата мъже да е склонен да приеме другия и да споделят едно огнище. Един допълнителен мъж в семейството винаги е полезен – допълни. – Айла ни даде много добър пример. Жените, които са неспособни да създадат живот, не трябва непременно да остават без деца – обобщил зеландони и продължил нататък: – Има и други причини, поради които една жена да реши съзнателно да прекрати бременността си. Ако дадена майка има прекалено много деца, за нея може да стане трудно да се грижи за всички тях и те да се окажат в тежест не само за нея, но и за съпруга ѝ, и за пещерата им. Често жените, които са в това положение, не искат нищо друго, освен Майката да не бъде вече толкова щедра към тях.

– Познавам една жена, която имаше повече деца – обади се друга девойка. След намесата на Айла другите вече не бяха така срамежливи. – Тя даде две на сестра си и едно на братовчедка си, за да ги осиновят.

– Зная кого имаш предвид – кимна зеландони. – Тя е една изключително силна и здрава жена, която харесва усещането да бъде бременна и не е имала затруднения при раждането на децата си. Тя е голяма късметлийка. Освен това е направила добро на сестра си, която е неспособна да има деца, и братовчедка си, която искаше дете, ала без да се налага да го износва – каза едрата жена, след което отново се върна на въпроса.

– За съжаление не всички жени са такива късметлийки – въздъхна тя. – Някои имат толкова тежки раждания, че се боят да не би да умрат при следващото, оставяйки другите си деца без майка. Всяка жена е различна. За щастие повечето жени са способни да имат деца, но понякога и те не искат или не трябва да довеждат всяка бременност до раждане.

– Има доста неща, които могат да се направят за прекратяване на бременността, ала някои от тях са доста опасни. Силният чай от вратига например може да предизвика силен кръвоизлив, ала също така и да ви убие. Обелената брястова пръчка, вкарана дълбоко в отвора, откъдето се раждат децата, също е ефективна, но най-добре да говорите с вашия зеландони, който ще знае колко силен трябва да бъде чаят и какво точно да направи с пръчката. Има и други начини, ала ще можете да ги обсъдите с майките си или с вашия зеландони, когато поискате да узнаете повече.

– Същото важи и за самото раждане. Има много начини, които да ускорят раждането, да спрат кървенето и да облекчат болката. Защото болка винаги има – допълни Първата сред служителите на Майката. – Великата Майка също се е мъчила в болки – добави тя и издекламира:

Сред неистови напъни, бълвайки огън
Тя се гърчеше в болка, раждайки нов живот.
Кръвта ѝ във опечена пръст се превърна,
но накрая усилията ѝ дадоха плод;
на бял свят появи се сияйно дете –
първа радост за Майката. Красиво момче.

Последният стих бе изречен задружно от всички присъстващи. Шаманката се усмихна и продължи:

– Повечето жени обаче се разминават без усложнения и болката бива забравена съвсем скоро. Всяка от вас трябва да понесе определена болка. Болката е част от живота и не можем да избягаме от нея, ето защо е най-добре да я приемем.

Айла бе заинтригувана от начините, за които говореше зеландони, макар че споменатите от нея ѝ бяха добре известни. Почти всяка жена, с която бе говорила, бе научила някакъв начин да прекрати бременността си, но някои ѝ изглеждаха доста по-опасни от другите. Тези неща обикновено се пазеха в тайна от мъжете – Иза и другите знахарки от Клана правеха точно така, – защото се бояха, че мъжете ще ги забранят.

Шаманката не бе казала нищо за предпазването от нежелана бременност, а Айла гореше от желание да попълни познанията си в тази област и да ги съпостави с онова, което бяха научили зеландонийките. Русокосата жена бе акуширала на няколко раждания и изведнъж ѝ хрумна, че скоро и на нея самата ѝ предстоеше да роди. Да, Първата беше права. Болката бе част от живота. Тя бе изгърпяла невероятна болка, докато

роди Дърк, и едва не бе умряла, но както се пееше в Песента на Майката, „накрая усилията ѝ дадоха плод“ – всичко, което бе изтърпяла за Дърк, си струваше.

– В живота има не само физическа болка – отбеляза Първата сред служителите на Майката. – И точно тази, чиято природа не е физическа, е най-трудна за понасяне. Жената има голяма отговорност и дълг, който понякога може да е много тежък, ала тя трябва да се съобразява с него. Случва се и животът, който е започнал, да е много упорит. Когато не може да се направи нищо, за да се прекрати бременността, изходът е много жесток – новороденото да се върне на Майката, – ала понякога човек няма друг избор.

Помнете, че тези, които вече са тук, трябва да бъдат на първо място. Ако скоро след първото се роди второ дете, или ако родите бебе с множество недъзи, трябва да го върнете на Дони. Изборът е на майката, разбира се, ала не забравяйте за отговорността си. Веднага след като сторите това, трябва да вземете детето и да го положите върху гърдите на Великата Майка Земя, но колкото се може по-далеч от дома ви и в никакъв случай близо до свещената земя на някое гробище. В противен случай някой скитащ дух може да се опита да се всели в тялото му и по този начин да попадне в капан, лишаваш го от възможността да се върне в следващия свят – подобни духове често стават зли. Има ли някой, който да не е разбрал нещо от казаното дотук?

Никой не се обади. Младите жени бяха чули доста слухове за нелеката съдба, която ги очакваше, ала сега за пръв път уважаваната зеландони излагаше пред тях мрачните перспективи. Всяка от тях горещо се надяваше, че никога няма да се наложи да положи бебето си върху студените гърди на Великата Майка Земя. Това бе кошмарна мисъл.

Думите на Първата потресоха Айла. „Никога няма да мога да сторя това“ – помисли си тя. Спомни си за Дърк и трябваше да положи невероятни усилия, за да не се разридае. Той трябваше да бъде върнат на Майката и нейното мнение не означаваше нищо. Русокосата жена си припомни дните, когато се криеше в малката пещера, за да спаси живота му. Бяха казали, че е уродлив, ала той не беше такъв. Бе просто смесица от нея и Брод, макар че именно по вина на Брод беше такъв. Ако всеки път, когато я бе насилвал, той е знаел, че Дърк ще е резултатът, едва ли щеше да го прави, помисли си Айла. Тя бе изкушена да попита защо животът в такъв случай изобщо започва, ала се съмняваше, че в момента е в състояние да говори.

Зеландони нямаше много да добави. Тя им спомена за забраните за

споделяне на дара на насладата, когато времето за раждане приближава и известно време след това, както и преди, след и по време на определени церемонии. Имаше и забрани за бракосъчетаване на хора с близки родствени връзки, като първи братовчеди например. Джондалар ѝ бе обяснил за братовчедите и едва тогава тя разбра защо тъгата бе обсебила до такава степен младата жена.

– Има и още нещо – рече Първата. – Някои от вас сигурно са чули за молбата брачната церемония да се отложи с няколко дни. Даланар и неговата пещера на ланзадониите възнамеряваха да дойдат на Летния ни събор, за да може дъщерята на огнището му да се венчае на първата брачна церемония. – Сред присъстващите се чу недоволен ропот. – Сигурно ще се зарадвате, когато ви кажа, че няма да се наложи да отлагаме церемонията, защото Джопляя е тук с майка си Джерика. Джопляя и Екозар ще се бракосъчетаят заедно с останалите от вас.

– Запомнете добре всичко, което бе казано тук – отбеляза зеландони. – Първият лов за тазгодишния Летен събор ще започне утре сутринта и ако всичко се развива добре, брачната церемония ще се състои скоро след това. Тогава ще се видим отново – завърши шаманката.

Докато жените ставаха от местата си и се отправяха към изхода, Айла чу на няколко пъти думите „плоскоглавец“ и „гадост“. Това никак не ѝ се понрави, но беше очевидно, че мнозина бързаха да си тръгнат и час по-скоро да разкажат на приятелките си, че Джопляя е обещана на полуплоскоглавеца Екозар. Част от жените го помнеха, защото бе идвал на Летния събор и преди – последния път, когато ланзадонийците бяха присъствали. Мартона си спомни, че смесените духове на Екозар бяха породили доста неприятни реакции и се надяваше това да не се повтори. Мисълта ѝ се насочи към другия Летен събор, който ѝ беше неприятен – този, който Джондалар бе пропуснал заради пътешествието си, оставяйки Марона да го чака напразно за брачната церемония. Тя се бе омъжила през същото лято – на втората брачна церемония, – но бракът ѝ не беше продължил дълго. Сега красавицата отново бе свободна, ала Джондалар беше довел със себе си жена, която бе много по-подходяща за него, въпреки че беше чужденка.

Когато почти всички излязоха, Айла се доближи до Първата и рече:

– Има нещо, за което искам да те попитам, зеландони.

– Добре – отвърна едрата жена.

– Откакто дойдохме на Летния събор, чух на няколко пъти хората да казват, че не можеш да се ожениш за някого с несъвместим родствен знак. Какво означава това?

– Малко ми е трудно да ти обясня – започна шаманката. – Всеки човек се ражда с родствен знак. Той е част от елана, от жизнената ти сила. Хората знаят своите родствени знаци от съвсем малки, също както знаят какъв е техният еландон. Помни, че всички животни са деца на Майката. Тя ги е родила, както се казва в Песента на Майката. – Родственият знак се символизира от животно или от духа на дадено животно – рече шаманката.

– Искаш да кажеш, нещо като тотем? – предположи русокосата жена. – Моят тотем е Пещерният лъв. Всеки човек от Клана имаше свой тотем.

– Може би – каза Първата, замисляйки се за момент. – Според мен обаче тотемите са нещо различно. Те са важни, ала не толкова важни като елана например, макар че човек трябва да премине през някакво изпитание или схватка, за да се сдобие с тотем. Обикновено не човек избира тотема си, а тотемът избира него. Всеки обаче има родствен знак. Тотемът може да бъде животински дух, пещерна мечка, златен орел или скакалец. Някои животни обаче притежават голяма сила – техните духове имат изключителна сила, нещо като жизнена сила, но същевременно по-различна. Зеландони ги наричат „животни на силата“, ала те имат повече сила в следващия свят, а не в този. Понякога можем да се осланяме на силата им, когато пътуваме из света на духовете, или да предизвикваме случването на различни неща.

Айла се бе намръщила, очевидно опитвайки се да си спомни нещо.

– Мамут правеше точно това! – възкликна накрая тя. – Помня как на една церемония той направи така, че да се случат странни неща. Мисля, че взе частица от света на духовете и я вмъкна в нашия свят, ала трябваше да положи огромни усилия, за да я овладее.

Изражението на зеландони показваше изненадата и възхищението ѝ.

– Мисля, че би било интересно да познавам твоя Мамут – каза, след което продължи: – Повечето хора не мислят много-много за родствения си знак, освен когато не решат да се женят. Брачният ти партньор не трябва да има противоположен на твоя родствен знак. Всъщност правилният термин е „магическо животно“, но тъй като повечето хора не се занимават със света на духовете, предпочитат да говорят за родствени знаци.

– Никой никога не ме е питал за родствения ми знак – сподели русокосата жена.

– Той има значение само за тези, които са зеландонийци по

рождение – обясни шаманката. – Тези, които са родени другаде, могат да имат родствени знаци или магически животни, но те не се съчетават със зеландонийските животни на силата. Когато човек стане зеландониец, родственият му знак може да се изяви, ала никога не може да бъде противоположен на този, който има брачният му партньор. Неговото магическо животно просто няма да го допусне.

Мартона, Джерика и Джоплая ги слушаха с голям интерес. Джерика също не беше зеландонийка и бе любопитна да научи нещо повече за обичаите и вярванията на съпруга си.

– Ние сме ланзадонийци, а не зеландонийци – каза тя. – Това означава ли, че ако един ланзадониец поиска да се ожени за зеландонийка, родствените им знаци няма да имат значение?

– След известно време може и да нямат, ала засега много от вас, включително и Даланар, са зеландонийци по рождение – отвърна Първата. – Връзките ви със зеландонийците все още са близки и трябва да бъдат взети под внимание.

– Аз никога не съм била зеландонийка, ала ето че сега съм ланзадонийка – изтъкна Джерика. – Същото важи и за Джоплая. Понеже Екозар не принадлежи нито към зеландонийците, нито към ланзадонийците, едва ли има значение, но искам да попитам не получава ли дъщерята родствения си знак от майка си? Какъв е родственият знак на Джоплая? – попита жената с дръпнатите очи.

– Обикновено дъщерята има същия родствен знак като майка си, ала не винаги е така – обясни зеландони. – Разбирам, че си помолила някой зеландони да се премести в пещерата ви и да стане първия ви ланзадони. Мисля, че това ще е изключителна възможност за шамана, който приеме предложението ти. Който и да е, ще се погрижи да е добре обучен и да е способен да открие родствените знаци на всичките ви хора.

– Какъв е родственият знак на Джондалар? – попита русокосата жена. – И как мога да се сдобия с родствен знак, който да предам после на дъщеря си, ако имам такава?

– Ако искаш да разбереш, мога веднага да ти кажа. Магическото животно на Джондалар е кон, също както е и на Мартона, ала въпреки че са деца на една и съща майка, на Джохаран например е зубър. Зубърът и бизонът са в опозиция – каза шаманката.

– Но Джондалар и Джохаран не се противопоставят един на друг. Те се разбират много добре – изтъкна Айла.

Дебелата жена се усмихна:

– Говоря ти за женитба, Айла. Те са противоположни родствени

знаци.

– Значи Джондалар и Джохаран не бива да се женят – усмихна се русокосата жена. – Ти каза, че това са магически животни. Понеже Пещерният лъв е мой тотем, мислиш ли, че той е моето магическо животно? Той е могъщ и духът му ме е пазил и преди.

– Нещата в света на духовете са различни – рече Първата. – Силата може да има най-различни проявления. Месоядните животни са силни, ала живеят или на малки глутници, или сами, и другите животни странят от тях. Когато влезеш в света на духовете, това е най-често, защото имаш нужда да научиш или да разбереш нещо. Животното, което може да стигне по-далеч, има повече сила. Зависи за какво си се отправил там. Понякога искаш да откриеш месоядните животни заради специалните им качества.

– Защо зубърът и конят са противоположни родствени знаци? – попита Айла.

– Навярно, защото в този свят им се налага да бродят по една и съща земя в търсене на една и съща храна и поради тази причина между тях възниква съперничество. Туровете, от друга страна, изяждат най-свежите стръкчета и зелените връхчета на тревите, опустошавайки всичко след себе си. Животните в най-голяма опозиция са зубърът и турът и това е съвсем логично – повечето тревопасни са толерантни един към друг, ала зубрите и туровете просто не могат да се търпят на една ливада. Когато е възможно, се избягват, ала често се стига до ожесточени сблъсъци, особено когато женските влязат в сезона на своите наслади. Човек с родствен знак тур не бива никога да се жени за партньор с родствен знак зубър.

– Какво е твоето магическо животно, зеландони? – любопитства Айла.

– Би трябвало сама да се досетиш – усмихна се тя. – Когато отида в света на духовете, аз съм мамут. А когато ти отидеш там, Айла, няма да изглеждаш по същия начин както сега. Ще приемеш облика на своето магическо животно. Тогава и ще разбереш какво е то.

Русокосата жена не бе сигурна дали перспективата да проникне в света на духовете ѝ харесваше. Маргона, която слушаше разговора им, се зачуди защо Първата сред служителите на Майката бе толкова обстоителствена. Обикновено тя не даваше такива подробни отговори и майката на Джондалар имаше чувството, че шаманката се опитва да изкуши Айла с онези заплменяващи късчета на познанието, които бяха достъпни единствено за зеландони.

Тогава разбра. Някои хора вече смятаха жената, която щеше да се бракосъчетае със сина ѝ, за нещо като зеландони и Първата очевидно искаше да я приобщи към лоното, за да може да упражнява контрол върху нея. Айла обаче беше заявила, че иска само да се ожени, да има деца и да бъде като всички други. Тя не желаше да се присъединява към зеландони и доколкото Мартона познаваше сина си, и на него нямаше да му хареса Айла да стане шаманка. Някогашната предводителка на Деветата пещера си каза, че синът ѝ се влюбваше все в жени, които имаха качества на зеландони. Очертаваше се интересна игра.

Тъкмо щяха да излязат навън, когато Айла се спря.

– Имам още един въпрос – рече тя. – Когато говореше за бебетата и прекратяването на бременността, защо не спомена как да се предпазим от самото зачеване?

– Защото няма начин – намеси се зеландони на Четиринайсетата пещера. Тя бе стояла наблизо, слушайки разговора им. – Само Дони има силата да попречи на зачеването на живота.

– Напротив – поклати глава русокосата жена. – Аз зная за един.

ДВАЙСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

Първата изгледа остро младата жена. Навярно трябваше да поговори с Айла преди тази среща. Възможно ли бе да знае как да осуети волята на Дони? Шаманите, които стояха наблизко, веднага се приближиха към тях. Всички бяха развълнувани и някои побързаха да отрекат казаното от Айла, заявявайки, че е пълна глупост. Русокосата жена изобщо не бе предполагала, че изявлението ѝ ще разбуни до такава степен духовете.

Трите жени, които бяха дошли заедно с нея, стояха малко встрани, ала наблюдаваха внимателно развоя на събитията. Мартона бе учудена, но не показваше чувствата си, Джоплая изглеждаше потресена както от думите на Айла, така и от реакцията на многоуважаваните зеландони, а Джерика слушаше с голям интерес. Вече бе решила, че ще поговори насаме с русокосата жена, защото познанията ѝ можеха да помогнат за разрешаването на проблема, който я измъчваше от доста време.

Когато го видя за пръв път, Джерика напълно и безвъзвратно си изгуби ума по очарователния гигант, който от своя страна пък бе впечатлен от изящната, ала същевременно силна и независима млада жена. Той бе нежен и опитен любовник и двамата бързо се отдадоха на насладите. Когато Даланар я помоли да се омъжи за него, тя прие без никакво колебание и щом откри, че е бременна, не бе на себе си от радост. Ала бебето, което беше заченала, се оказа твърде голямо за нейната структура и раждането за малко да убие нея и дъщеря ѝ. То ѝ нанесе сериозни вътрешни травми и – за нейно съжаление и облекчение – тя никога вече не забременя отново.

Сега дъщеря ѝ бе избрала мъж, който, макар и немного висок, беше изключително як и силен, с огромни мускули и масивни кости. Въпреки че Джоплая бе висока, тя бе слаба и – както беше забелязала Джерика – имаше изключително тесен ханш. Откакто научи кой бе избраникът на дъщеря ѝ, се притесни, че Джоплая ще повтори нейната съдба или че ще бъде сполетяна от нещо още по-лошо. Тя бе заподозряла, че дъщеря ѝ е бременна, понеже всяка сутрин по време на пътуването ѝ прилошаваше, но когато ѝ предложи да прекрати бременността си, Джоплая ѝ отказа.

Джерика знаеше, че не може да стори нищо по въпроса. Това бе волята на Великата Майка. Джоплая щеше да бъде Благословена или не когато Тя пожелаеше, и щеше да живее или умре по Нейно усмотрение.

Жената на Даланар обаче подозираше, че с мъжа, когото дъщеря ѝ бе избрала за съпруг, шансовете тя да умре млада по време на раждане се увеличаваха. Единствената надежда на Джерика беше, че дъщеря ѝ ще преживее раждането на първото си дете и – колкото и жестоко да звучи – ще получи такива сериозни увреждания, че няма да може да забременее отново. Когато чу обаче думите на Айла, веднага реши, че ако дъщеря ѝ има затруднения с раждането на първото си дете, ще използва цяра на русокосата жена, за да не позволи на Джоппая да забременее отново.

– Тихо, моля! – извика Първата сред служителите на Майката. Хората се умълчаха и тя продължи: – Айла, искам да се уверя, че те разбирам. Да не искаш да кажеш, че знаеш как да спреш бременността, преди да е започнала? Че знаеш как да попречиш на появата на живота от самото начало?

– Да – отвърна русокосата жена. – Мислех си, че и вие знаете това. По време на пътешествието си с Джондалар използвах различни растения, защото не исках да забременея, докато пътуваме.

– Ти ми каза, че вече си Благословена от Дони – рече Първата. – Каза ми, че са минали три луни от последното ти кървене. Това означава, че си заченала по време на пътешествието ви.

– Почти съм сигурна, че това се случи, след като прекосихме глетчера – каза Айла. – Горещите камъни, които взехме от лозадунците, стигаха само да разтапяме лед за питейна вода, за конете, Вълчо и нас двамата. Изобщо не съм се опитвала да варя вода за чай и не си приготвях обичайното си сутрешно питие. Преходът бе изключително труден и за малко да не успеем. Когато най-накрая се спуснахме от другата страна на ледника, спряхме да си починем малко и изобщо не ми беше до правене на чай. Някъде тогава заченах. Почти бяхме стигнали дотук – бях много щастлива, когато разбрах, че съм бременна.

– Откъде научи за това лекарство? – попита зеландони.

– От Иза – знахарката, която ме отгледа.

– Тя как ти обясни действието му? – попита шаманката на Четиринайсетата пещера.

Първата я изгледа остро, едва сдържайки раздражението си. Задаваше въпросите си в логична последователност и нямаше нужда от помощ или намеса, ала Айла отговори на въпроса:

– Хората от Клана вярват, че духът на мъжкия тотем влиза в схватка с духа на женския и поради тази причина тя кърви. Когато мъжкият тотем е по-силен от женския, той надделява над него и така поставя началото на новия живот. Иза ми каза, че някои растения могат да

направят женския тотем силен и да му помогнат да срази мъжкия.

– Примитивно, но съм изненадана, че изобщо имат някакви представи за това – отбеляза дони на Четиринайсетата пещера.

Айла усети презрението в тона ѝ и беше доволна, че не бе споменала нищо за това как мъжът поставя началото на бебето вътре в жената. Тя не мислеше, че новият живот се зачева от смесване на духове, нито пък споделяше вярванията на Клана за сразения женски тотем, ала бе твърдо убедена, че мнението ѝ щеше да подтикне зеландони на Четиринайсетата пещера към нови нападки и критики вместо към размишления.

– Ти каза, че си използвала различни растения по време на пътешествието си – рече Първата сред служителите на Майката. – Какво те накара да мислиш, че тези растения имат ефект?

– За мъжете от Клана децата на жените им имат изключително значение, особено пък, ако са момчета – започна русокосата жена. – Когато съпругата им роди дете, това увеличава престижа им. Те вярват, че това показва силата на тотема им, която смятат за своя вътрешна сила. Иза ми каза, че е използвала тези растения в течение на много години, за да се предпази от бременност, понеже искала да опозори съпруга си. Той бил жесток човек, който често я биел, за да покаже властта си над една знахарка от нейния ранг, ето защо тя решила да му докаже, че тотемът му не е достатъчно силен, за да победи нейния.

– Тя защо се е примирявала с това негово поведение? – отново се намеси зеландони на Четиринайсетата пещера. – Защо просто не е разкъсала възела и не си е намерила друг мъж?

– Жените от Клана не могат да избират за кого да се омъжават – обясни Айла. – Това се решава от вожда и другите мъже.

– Отвратително! – възкликна шаманката.

– При дадените обстоятелства бих казала, че подобно поведение издава забележителна интелигентност за тази плоскоглава жена, как ѝ беше името, Иза? – рече бързо Първата, преди дони на Четиринайсетата пещера да зададе поредния си въпрос. – Всички жени от Клана ли знаят за тези растения?

– Не, само знахарките, и мисля, че приготвянето им е известно само на жените от рода на Иза – отвърна русокосата жена. – Тя разкриваше тайната си на тези жени, които според нея имаха нужда от нея. Ако някой от мъжете разбереше, щеше страшно да се ядоса на Иза, ала за щастие никой не я попита. Познанията на знахарките не са предназначени за мъжките уши. Те биват предавани на дъщерите им, които на

свой ред стават знахарки, ако покажат влечение към това. Иза ме възприемаше като своя дъщеря.

– Изненадана съм от високото ниво на лечителските им познания – каза Първата, съзнавайки, че говори от името на повечето зеландони, присъстващи в помещението.

– Мамут от Лъвския бивак разбираше колко ефикасни са техните лечителски методи – продължи Айла. – Когато бил млад, той се отправил на пътешествие, на което счупил много лошо ръката си. Успял да се добере до пещерата на някакъв Клан и тамошната знахарка наместила счупената кост и се грижила за него, докато оздравее. Когато си поговорихме, се оказа, че жената, която го излекувала, всъщност е била бабата на Иза.

Настана тишина. На повечето от присъстващите им беше изключително трудно да повярват в казаното от русокосата жена. Зеландони от близките пещери бяха чули Джохаран и Джондалар да говорят, че плоскоглавците, които според Айла се наричаха Клана, били хора, а не животни. Бяха обсъждали това, но повечето шамани категорично го отхвърлиха. Да, навярно плоскоглавците бяха малко по-умни, отколкото повечето хора смятаха, но в никакъв случай не можеха да се нарекат хора. А ето, че сега тази жена твърдеше, че са излекували един мъж от мамутоите и са разсъждавали за започването на живота. Тя дори бе намекнала, че лечителските им знания може би превъзхождат тези на зеландонийците!

Шаманките започнаха отново да обсъждат тези проблеми, влагайки такава жар и плам, че можеха да бъдат чути и извън палатката. Мъжете зеландони, които пазеха на входа, умираха от любопитство да разберат каква беше причината за тази врява, ала чакаха търпеливо да бъдат поканени вътре. Те знаеха, че там има само жени, и се чудеха какво ли ги бе накарало да се разгорещят до такава степен.

Първата бе чувала Айла да говори за Клана и преди и вече беше твърдо убедена, че плоскоглавците са хора, а не животни. Сказанията на самите зеландонийци стигаха назад до времената, когато бяха водили по-простичък живот, ала знанията им за различните храни и лекове бяха напреднали значително в сравнение с другите области на познанието. Ако Кланът наистина беше толкова древен, както твърдеше Айла, бе напълно възможно техните знания да бъдат по-развити. Особено, ако имаша тази специална наследствена памет, за която им бе говорила русокосата жена. На шаманката отново ѝ се прииска да бе говорила с Айла преди срещата, ала може би така беше по-добре. Представяше си какъв

шок щеше да бъде за шаманите, ако изведнъж се сблъскаха с цялата истина за Клана.

– По-тихо, моля! – повиши глас тя. – Както се вижда, Айла разполага с информация, която може да се окаже доста полезна за нас. Мамуто-ите са се оказали много проникателни, като са я осиновили в огнището на Мамут, което е същото като приобщаването ѝ към зеландонийците. По-късно ще поговорим с нея и ще обсъдим по-подробно онова, което тя има да ни каже. Ако тя наистина знае как да предотврати започването на живота, това може да се окаже от голямо значение за зеландонийците и ние ще ѝ бъдем благодарни за тази информация.

– Трябва да ви кажа, че този метод не винаги проработва – вметна Айла. – Съпругът на Иза бе умрял, когато пещерата им рухнала при земетресение, ала тя бе бременна, когато ме откри. Скоро след това се роди дъщеря ѝ Уба. Тогава Иза беше на двайсет години – твърде стара за жена от Клана, която ражда за пръв път. Тамошните момичета стават жени на осем-девет години. Този метод обаче бе действал безотказно при нея в продължение на много години, както и през по-голямата част от пътешествието ми.

– Много малка част от лекарствата и церовете действат с абсолютна сигурност – добави зеландони. – Накрая само Великата Майка решава какво да се случи.

Джондалар се зарадва, когато видя, че жените се връщат. Чакаше Айла от доста време – бе останал в лагера на зеландонийците заедно с Вълчо, а междуременно Даланар и Джохаран отидоха в главния лагер. Той им бе обещал, че ще се присъедини към тях веднага след като годишницата му се върне. Мартона бе казала на Фолара да приготви горещ чай и малко храна за тях и покани Джерика и Джоплая да хапнат заедно. Айла остана известно време с тях, ала сетне се извини и ги остави, като им каза, че трябва да провери как са конете. Имаше нужда да остане насаме, защото бурните страсти, разиграли се на срещата, ѝ бяха дошли малко в повече. Тя взе торбичката си и отиде при Уни и Рейсър, след което пое към откритата от нея пещера, придружавана единствено от Вълчо.

Мястото, където бяха наклали неголям огън, за да запалят факлите, се бе превърнало в огнище, заградено от камъни, а наблизо се търкаляха няколко изгорели факли. Айла извади кремъка и огнения камък и набързо запали една от факлите, след което се насочи към входа на пещерата. Когато запристъпва по наклонения проход, забеляза множество човешки следи както от боси, така и от обути нозе, а най-отгоре се открояваха

следите на четириногия ѝ приятел. Русокосата жена се усмихна и го попута по главата. Вълчо се спря за момент и я погледна с големите си изразителни очи, след което и двамата продължиха навътре.

Те закряха покрай лявата стена на обширното помещение с бели стени, сетне навлязоха в тясната галерия в задната му част и се спряха пред кръглата колона, която се спускаше от тавана, но не достигаше пода. Започваше да ѝ става студено и тя извади кожата на едрия елен от торбата си. Тази кожа бе принадлежала на елена, който бе убила с помощта на копиехвъргача си, преди онзи зубър да смачка Шевонар. Толкова много неща се бяха случили оттогава, че Айла имаше чувството, че беше преди цяла вечност.

Стигна до края на тесния проход, след което се върна и приседна до колоната. Вълчо веднага се приближи и потърка муцуна в едната ѝ ръка.

– Май имаш нужда от малко внимание – каза тя, премести факлата в лявата си ръка и почеса животното зад ушите. Когато вълкът отново се отправи на поредната си изследователска експедиция, мислите ѝ се насочиха към другите жени, които щяха да се омъжат на предстоящата брачна церемония, както и към последвалия срещата разговор с шаманите.

Русокосата жена се замисли за родствените знаци. Спомни си, че този на Маргона бе кон, и се зачуди какъв ли беше нейният. Беше ѝ интересно, че в духовния свят конете, зубрите и туровете бяха магически животни, които имаха по-голямо значение от вълците, пещерните лъвове и може би дори пещерните мечки. Това бе място, където нещата бяха преобърнати – наопаки, отзад-напред, отвътре-навън или отвън-навътре. Както си седеше в пещерата, изведнъж усети как вътре в нея се надига едно чувство, което ѝ беше познато отпреди. Тя не го харесваше и се опита да го прогони, ала се оказа безсилна пред него. Сякаш си спомняше нещо – спомняше си сънищата си, но същевременно имаше чувството, че това е нещо повече от спомени и нещо повече от сънища... Като че ли си спомняше неща, които никога не се бяха случвали.

Тя се почувства ужасно притеснена, сякаш бе направила нещо лошо, и пресуши до капка бялата течност, останала в купата. Сетне последва блещукащите светлинки през дългата, безконечна пещера и накрая съзря мого-ърите, облени от аленото сияние на пламъците. Усети как ѝ прилошава, след което се вцепени от страх и започна да пропада в черната бездна. Изведнъж Креб изникна до нея – той ѝ помагаше, подкрепяше я и я успокояваше, прогонвайки страховете ѝ. Креб беше мъдър

и добър. Той познаваше прекрасно света на духовете.

Сцената внезапно се промени. Хищникът описа жълтеникаво кафява дъга във въздуха и събори едрия зубър на земята. Ужасена, Айла се притисна с всички сили в масивната скала на малката пещера, опитвайки се да се слее с нея, ала, уви, пещерният лъв нададе кански рев, гигантската му лапа се изстреля във въздуха и разкъса лявото ѝ бедро с четири успоредни разреза.

– Твоят тотем е Пещерният лъв – каза ѝ старият Мог-ър. И сцената отново се промени. Тя вървеше по широк, лъкатушещ каменен коридор, по чиито стени се виждаха най-различни изображения. Едно от тях ѝ напомни конска опашка. В следващия миг тази опашка се превърна в жълтеникаво кафява кобила, която се присъедини към стадото си. Айла тръгна след коня, любопитна да види къде ще отиде, и изведнъж Креб изникна пред нея, сякаш се бе появил от сенките. Той ѝ даде знак да побърза и до ушите ѝ достигна пронизително конско изцивилване. Стадото се носеше към ръба на скалата, а русокосата жена хукна след нищо неподозиращите животни. Стомахът ѝ се бе превърнал в стегнат възел от страх и тревога. Тя чу ужасеното цвилене на кон, който полита надолу, преобръщайки се във въздуха.

Тя имаше двама сина – братя, за които никой не би казал, че са братя. Единият бе висок и светлокос като Джондалар, а за другия беше сигурна, че е Дърк, макар и лицето му да бе забулено в сенки. Двамата братя се приближаваха един към друг от срещуположните страни на някаква дива, пуста и брулена от ветровете степ. Тя беше пронизана от неизразима тревога – нещо ужасно ще се случи; нещо, което тя трябва на всяка цена да предотврати. Тогава тя изведнъж разбра, че единият ѝ син ще убие другия. Докато двамата братя се приближаваха един към друг, тя се опитваше да ги достигне, ала някаква дебела, лепкава стена я държеше като в капан. Вече бяха съвсем близо един до друг и вдигнаха ръце във въздуха, за да нанесат съкрушителен удар... Тя изпищя.

– Събуди се, дете! – каза ѝ старият Мамут. – Това е само някакъв символ – само едно послание.

– Но единият от двамата ще умре! – проплака тя.

– Не е това, което си мислиш, Айла – поклати глава Мамут. – Трябва да откриеш истинското значение на онова, което си видяла. Ти имаш дарбата. Помни, че светът на духовете не е същият като нашия, а е преобрънат надолу с главата...

Айла се сепна, когато факлата падна на земята. Тя я сграбчи и я

вдигна, преди да е изгаснала, след което погледна към колоната, която сякаш поддържаше тавана, ала всъщност дори не достигаше пода. Тя бе преобърната надолу с главата. Русокосата жена потрепери. После, преди да успее да мигне, колоната се превърна в прозрачна, лепкава стена, през която се виждаше как някакъв кон се прекатурва от ръба на скалата и полита надолу към пропастта.

В следващия миг Вълчо изникна до краката ѝ, побутна я с муцуна, изляз и се отдалечи, след което отново се върна при нея. Айла се изправи и го загледа с мътен взор, опитвайки се да проясни съзнанието си.

– Какво искаш, Вълчо? – попита след малко тя. – Какво се опитваш да ми кажеш? Искаш да те последвам, така ли? Това ли е?

Тя се изправи и закрачи из тесния коридор. Щом излезе от него, забеляза, че по наклонения проход към пещерата се спускаше някакъв човек с факла, чието сияние играеше по белите стени. Слизаният също я забеляза, макар че факлата ѝ бе почти догоряла. Айла ускори крачка, но след миг факлата ѝ изгасна съвсем. Тя се спря, ала щом видя, че човекът забърза към нея, се успокои и остана на мястото си. Не че нямаше да намери изхода и сама, но се радваше, че има компания и светлина. Когато посетителят най-накрая се приближи до нея, тя доста се изненада.

– Ти! – възкликнаха едновременно и двамата.

– Не знаех, че изобщо има някой тук. Не исках да те смущавам.

– Радвам се да те видя – каза Айла и се усмихна. – Наистина се радвам да те видя, Брукевал. Факлата ми изгоря.

– Забелязах – кимна мъжът. – Искаш ли да те изведе навън? Ако си готова да тръгваш, де.

– Достатъчно дълго стоях тук – рече русокосата жена. – Студено ми е. Ще ми е приятно да изляза на слънце. Трябваше да внимавам повече.

– Лесно е човек да се разсее в тази пещера – каза Брукевал. – Толкова е красива и внушава някакво... не зная, особено чувство... – сподели той, вдигайки факлата високо във въздуха.

– Нали? – попита Айла, докато вървяха към изхода.

– Сигурно е било много вълнуващо за теб да си първата, която я е видяла. Много пъти сме минавали по тези склонове – толкова често, че не бих могъл да ги изброя с думите за броене, – но никой дори не подозираше какво се крие тук.

– Да, красотата ѝ наистина ме впечатлява, ала това, че съм била първата, няма никакво значение – усмихна се тя. – Всеки човек, който я вижда за пръв път, сигурно се вълнува по същия начин. Идвал ли си тук преди?

– Да – отвърна мъжът. – Всички говореха за тази пещера, затова преди да се стъмни, взех една факла и дойдох да я разгледам. Нямах много време, защото слънцето залязваше, но видях достатъчно, че да поискам да се върна отново тук.

– Много съм ти благодарна, задето го направи – каза Айла, докато се изкачваха по склона, извеждащ от пещерата. – Най-вероятно щях да се измъкна, защото през входа навлиза малко светлина, а и Вълчо все пак е до мен, но нямаш представа какво облекчение беше за мен да те видя.

Брукевал погледна надолу и забеляза вълка.

– Да, сигурен съм, че би ти помогнал. Не бях забелязал, че е тук. Той е специален, нали?

– Той много ме обича – каза русокосата жена. – Не съм ли те запознала с него? Запозная ли те веднъж с него, вече ще знае, че си приятел.

– Искам да бъда твой приятел, Айла – рече Брукевал.

Тонът, с който го каза, я накара да му хвърли бърз и преценяващ поглед – по онзи незабележим начин, който жените от Клана владееха толкова добре – и необяснимо защо я побиха тръпки. В изказването му се усещаше и нещо повече от желание за приятелство. Айла бе почти сигурна, че долавяше и стремеж към плътска близост, но отказа да го повярва. Защо Брукевал би я искал? Та те почти не се познаваха един друг. Русокосата жена се усмихна, за да прикрие смущението си, и двамата излязоха от пещерата.

– Нека те запозная с Вълчо – каза тя, взе ръката на спътника си и извърши добре познатия ритуал, с който представяше хората на четириногия си приятел.

– Май не съм ти казвал колко ти се възхитих в деня, когато постави Марона на мястото ѝ – рече Брукевал. – Тя може да бъде много жестока и отмъстителна. Зная това, понеже съм живял с нея, когато бях малък. Двамата сме братовчеди – далечни братовчеди, – но майка ѝ е била най-близката роднина на моята майка и след като майка ми умряла, тя започнала да ме кърми. Приела отговорността, но това никак не ѝ харесало.

– Да ти кажа честно, Марона изобщо не ме интересува – каза Айла. – Някои хора смятат, че тя не може да има деца, и ако е така, мога само да я съжалявам.

– Не съм сигурен дали не може, или не иска – отбеляза мъжът. – Според някои тя прави така, че да изгуби бебето, когато разбере, че е

Благословена. И бездруго от нея няма да излезе добра майка. Тя не може да се грижи за никой друг освен за себе си – изтъкна Брукевал. – Не е като Ланога например, за която съм сигурен, че ще бъде превъзходна майка.

– Тя вече е – добави русокосата жена.

– Заслугата, за което е изцяло твоя. Благодарение на теб Лорала ще живее – рече спътникът ѝ и начинът, по който я изгледа, отново я накара да се почувства зле. Тя сведе очи и погали Вълчо по главата.

– Заслугата е на майките, които я кърмят, а не на мен – промълви тя.

– Но никой друг не обърна внимание, че бебето няма откъде да суше, нито пък си мръдна пръста, за да помогне на Лорала. Виждал съм как се отнасяш с Ланога. Държиш се с нея така, сякаш е много ценна.

– Естествено, че е ценна – отбеляза Айла. – Тя е невероятно момиче и ще се превърне в невероятна жена.

– Да, така е, ала принадлежи към най-ниско поставеното семейство в Деветата пещера – възрази Брукевал. – Аз бих се оженил за нея, споделяйки моето положение с нейното, от което няма да имам никаква изгода, но се съмнявам дали ме иска. Аз съм твърде стар за нея и твърде..., ами... никоя жена не ме иска. Надявам се, че ще намери някой достоен за нея.

– Аз също, Брукевал. Защо смяташ, че никоя жена не те харесва? – попита русокосата жена. – Зная, че по статут ти си сред първите в Деветата пещера, и Джондалар ми е казал, че си чудесен ловец, който допринася много за пещерата. Ако аз бях зеландонийка, която си търси мъж, и не бях сгодена за Джондалар, сигурно щях да избира теб. Ти имаш толкова много неща, които да предложиш на една жена.

Спътникът ѝ я изгледа внимателно, чудейки се дали тя не говореше всички тези неща само за да ги превърне в отровен сарказъм в следващия миг, както обичаше да прави Марона. Айла обаче изглеждаше напълно искрена.

– Е, за съжаление не си търсиш – въздъхна мъжът. – Но ако някой ден решиш да започнеш, ми кажи – усмихна се той, опитвайки се да представи всичко това като шега.

Още от първия миг, когато я зърна, Брукевал разбра, че това е жената, за която цял живот бе мечтал. Проблемът беше, че щеше да се омъжва за Джондалар. „Какъв късметлия – каза си ловецът, но синеокият красавец винаги беше имал късмет. – Надявам се да оценява това, което има, защото в противен случай аз ще се намеся и ще я грабна за миг,

стига и тя да ме желае.“

В този момент чуха някакви гласове и погледнаха нагоре, за да видят няколко души, които отиваха към лагера на Деветата пещера. Айла веднага разпозна двамата високи мъже, които си приличаха като две капки вода. Тя им махна и Джондалар и Даланар веднага ѝ махнаха в отговор. Двете високи млади жени, които ги придружаваха, не биха могли да изглеждат по-различно една от друга, но всъщност бяха братовчедки, макар и далечни. Сложните семейни връзки на зеландонийците вече ѝ бяха обяснени и тя се замисли над тях, докато гледаше как групичката се приближава.

Зеландонийците наричаха децата на една и съща майка братя и сестри, а децата от огнището на един мъж бяха известни като братовчеди. Фолара и Джондалар бяха брат и сестра, защото имаха една майка, макар че мъжете на огнищата им бяха различни, ала Джопляя му беше близка братовчедка, понеже имаха един и същ мъж на огнището – Даланар, но пък различни майки. Близките братовчеди – особено тези, които се наричаха братовчеди от едно огнище – нямаха право да се женят един за друг.

Петият човек от групичката беше Екозар – годеникът на Джопляя. Фигурата му веднага се набиваше на очи. Джопляя и Екозар щяха да се бракосъчетаят на същата брачна церемония като Айла и Джондалар, а между двойките, венчали се на една и съща церемония, често възникваха силни приятелства. Искаше ѝ се и сега да стане така, ала не вярваше, че е възможно, особено като се имаше предвид колко далеч един от друг живееха.

За Айла не останаха скрити погледите, които Джопляя хвърляше от време на време към Джондалар, ала колкото и странно да беше, това не я подразни. Тя разбираше девойката и ѝ съчувстваше. Навярно момичето се бе надявало, че след завръщането си от пътешествието Джондалар ще осъзнае колко я обича и ще поиска да се ожени за нея, ала вместо това той се беше върнал с друга жена. Това я бе измъчило, но Джопляя виждаше любовта, която синеокият мъж изпитваше към чужденката, и колкото и да беше болезнено, разбра веднъж завинаги, че мечтата ѝ да бъде с Джондалар няма да се осъществи.

Мъжът, към когото бе започнала да изпитва някакви чувства, беше нов член на Пещерата на Даланар – човек със смесени духове, който веднага привличаше вниманието на хората върху себе си с външния си вид. Джопляя му помогна да се приобщи към общността им, тя го накара да разбере, че е добре приет от Даланар и ланзадонийците, и дори му

помогна да усъвършенства говора си. Тя бе и тази, която успя да научи историята му.

Майката на Екозар бе изнасилена от мъж от другите, който бе убил съпруга ѝ. Когато го родила, тя била прокълнатата като носителка на лош късмет, защото съпругът и бил мъртъв, а детето, на което дала живот – уродливо. Тя напуснала Клана си, готова да умре, но била спасена от Андован – възрастен мъж, успял да избяга от злата предводителка на сармунаите. Той прекарал известно време при зеландонийците, но не се чувствал добре с хора, чиито обичаи и нрави били толкова различни от неговите. Ето защо си тръгнал и заживял сам, докато не открил жената от Клана и нейния син. Екозар научил езика на жестовете на Клана от майка си, а от Андован усвоил говоримата реч, която представлявала смесица от собствения му език и този на зеландонийците. Щом възмъжал обаче, старецът умрял, а не след дълго издъхнала и майка му, която не била способна да се справя сама и рухнала под бремето на смъртното проклетие, наложено ѝ от Клана. Младият мъж обаче не искал да живее сам и се опитал да се върне в Клана, ала те го заклеили като урод и отказали да го приемат. Повечето пещери също го отхвърлили, въпреки че можел да говори, понеже за тях бил изчадие на смесени духове. Сломан и отчаян, той се опитал да се самоубие, но се събудил при Даланар, който го открил ранен, но жив, и го завел в пещерата си. Ланзандонийците го приели и той боготвореше високия светлокос мъж, а впоследствие бе обикнал дъщерята на огнището му с цялото си сърце.

Тя винаги се бе отнасяла добре с него, говореше му и го изслушваше, като дори му бе ушила красива извезана туника за церемонията по осиновяването му от ланзандонийците. Той я обичаше толкова много, че само като си помислеше за това, го заболяваше, ала не вярваше, че тя ще отвърне на чувствата му. Дълго време се беше борил със себе си, докато най-накрая събере кураж и я попита дали иска да бъде негова съпруга, и не беше на себе си от радост, когато Джоплая в крайна сметка се съгласи. Това се случи, след като братовчедът ѝ от нейното огнище Джондалар се завърна с Айла. Екозар веднага бе харесал и двамата, защото се отнасяха добре с него и не го смятаха за някакъв урод.

На ръст той беше колкото повечето мъже от другите, но имаше масивна мускулатура и огромен гръден кош, съчетани с късите криви крака и силното окосмяване на хората от Клана. Вратът му беше дълъг, можеше да говори и дори имаше малка брадичка, която, макар и да изглеждала безволева, го сближаваше с другите. Изпъкналите му скули, големият му нос и гъстите му вежди бяха типични за Клана черти.

Челото му обаче бе високо и право като на човек от другите.

Тази комбинация изглеждаше доста странно на повечето хора – сякаш чертите му изобщо не се връзваха една с друга, но не и за Айла. Тя бе израснала в Клана и бе възприела тяхната представа за красота, вследствие на което дълго време се бе смятала за едра и грозна. Особено се срамуваше от високия си ръст и плоското си лице. За нея смесените черти на Екозар бяха дори привлекателни, но всички останали смятаха, че изглежда ужасно, с изключение на очите му. Те бяха тъмни като нощта, а когато слънцето ги огрееше, в тях грейваха лешникови отблясъци. Интелигентни, завладяващи и емоционални, в тях се четеше изключителната любов, която притежателят им питаеше към Джоуля.

Въпреки че не го обичаше, красивата девойка хранеше към него привързаност и уважение. Макар че навсякъде, където отидеше, хората се заглеждаха в нея заради изключителната ѝ красота, тя се чувстваше различна и мразеше да бъде център на внимание. С Екозар се чувстваше спокойно и уютно, можеше да си говори с него и в крайна сметка реши, че щом не може да се омъжи за този, когото обичаше, по-добре да се събере с този, който я обичаше..., а едва ли някога щеше да намери човек, който да я обича повече от Екозар.

Айла забеляза, че Брукевал ставаше все по-напрегнат с приближаването на групичката. Русокосата жена проследи погледа му и видя, че се взира в Екозар, а в изражението му нямаше нищо дружелюбно. Това я накара да се замисли за сходствата и различията помежду им. В случая с годеника на Джоуля майка му бе родила дете със смесени духове, докато при Брукевал това беше баба му. Чертите на Клана бяха по-ясно изразени в Екозар, но за нея – както и за всички останали – смесените духове личаха и в Брукевал, въпреки че приличаше на другите повече от Екозар.

Въпреки че започваше да възприема представите на другите, тя продължаваше да намира чертите на Клана за силно привлекателни. Беше съвсем искрена, когато каза на Брукевал, че не може да разбере защо според него жените не го харесват. Същевременно обаче в него имаше нещо, което я смушаваше. Брукевал ѝ напомняше за Брод и начинът, по който гледаше в момента Екозар, обясняваше напълно защо бе останала с това впечатление.

– Приветствам те, Брукевал! – каза Джондалар, докато пристъпваше към мъжа до Айла с дружелюбна усмивка. – Мисля, че познаваш Даланар – мъжа от огнището ми, но срещал ли си братовчедка ми Джоуля и годеника ѝ Екозар?

Едрият мъж, който щеше да се жени за Джоплая, протегна ръце към ловеца и синеокият мъж тъкмо щеше да премине към официалните представяния, когато Брукевал процеди през зъби:

– Нямам никакво желание да докосвам плоскоглавец! – След което им обърна демонстративно гръб и се отдалечи. Всички бяха поразени от тази постъпка и в продължение на няколко секунди никой не пророни и дума. Фолара беше първата, която наруши мълчанието.

– Как може да бъде толкова груб! – възмути се тя. – Зная, че обвинява плоскоглавците за смъртта на майка си – май трябваше да кажа Клана, – но това беше непростимо. Как може да се държи по такъв отвратителен начин!

– Майка ми може да е била плоскоглава или от Клана – рече Екозар, – но аз не съм. Аз съм ланзадониец.

– Точно така – промълви Джоплая и улови ръката му. – И скоро ще бъдем мъж и жена.

– Знаем, че в родословието на Брукевал също има кръв от Клана – отбеляза Даланар. – Та това е очевидно. Ако не може да докосне някой с такова потекло, как изобщо понася себе си?

– Не се понася – изтъкна Джондалар. – Точно там е проблемът. Брукевал се ненавижда. Някога другите деца го дразнеха и го наричаха „плоскоглавец“, а той непрестанно отричаше, че е такъв.

– Но той не може да промени това, което е, колкото и да го отрича – рече Айла.

Никой от тях дори не се опита да понижи глас, а Брукевал имаше изключително остър слух. Той чу всичко, което бе изречено. Той имаше и друга характерна черта за другите, която липсваше у Клана – можеше да плаче – и щом се отдалечи на достатъчно разстояние, сълзите рукнаха от очите му. „Дори тя... – помисли си, след като чу думите на Айла. – Мислех я за по-различна. Мислех си, че когато ми каза това за Джондалар – че ако нямало да се жени за него, щяла да избере мен – е била искрена, но явно и тя ме смята за плоскоглавец. Тя ме излъга. Никога не ме е харесвала. – Колкото повече си мислеше за това, толкова по-ядосан ставаше. – Няма право да насърчава някого, когато не го мисли. Аз не съм плоскоглавец, каквото и да казва тя, каквото и да казват всички. Не съм плоскоглавец!“

Още беше тъмно, ала небето вече се бе променило от черно към сиво, а очертанията на хълмовете на изток започваха да се обагрят в златисто, когато групата от Деветата пещера на зеландониите и Първата пещера на ланзадониите потегли от общия им лагер. Носеха факли, за да

осветяват пътя си, и щом стигнаха до мястото, където Джондалар бе показал възможностите на копиехвъргача, се зарадваха при вида на големия огън, запален в центъра на широкото поле. Някои ловци вече бяха пристигнали, а когато небето изсветля и студената сутрешна омара, надигаща се от реката, започна да изпълва въздуха между дърветата, поляната вече гъмжеше от народ.

Утринното чуруликане на птиците се смесваше с глъчката на множеството гласове, във всеки, от които се долавяше възбудата на очакването. Като държеше поводите на Уини, Айла коленичи и прегърна Вълчо, след което се усмихна на Джондалар, който галеше Рейсър, за да го успокои. Русокосата жена се огледа наоколо и затаи дъх при машабите на гледката – това беше най-голямото сборище на ловци, което беше виждала. Хората бяха повече, отколкото можеше да преброи. Тя си спомни, че зеландони бе предложила да я научи как да използва думите за броене, за да брои и по-големи числа, и реши при първия удобен случай да я помоли за това. Искаше ѝ се да може да каже колко хора се бяха събрали тук тази сутрин.

Жените, на които предстоеше да се бракосъчетават, обикновено не вземаха участие в Първия лов, защото имаха достатъчно други неща, с които да се занимават, а и освен това съществуваха редица забрани, които не им позволяваха. Ето защо Първата проведе бърза репетиция с нея, за да може да участва. Този лов трябваше да покаже доколко конете и копиехвъргачът на Джондалар можеха да се окажат от полза за зеландонийците, ето защо присъствието на русокосата жена бе жизнено необходимо. Самата Айла се радваше, че ще участва, защото ловът винаги я бе привличал. Ако не се бе научила да ловува, докато живееше сама в долината си, едва ли щеше да оцелее, и тази нейна способност я изпълваше със самоувереност. Въпреки че няколко от жените, които щяха да се омъжат на първата брачна церемония, бяха ловували и преди, само една от тях искаше да вземе участие в лова и понеже бяха направили изключение за Айла, допуснаха и нея. Когато бяха по-млади, повечето момичета обожаваха да ходят на лов, също като момчетата, а влезеха ли в пубертета, основната причина, поради която ги привличаше ловът, беше, че там се намираха момчетата. След като се омъжеха обаче и грижите за децата ги погълнеха, с удоволствие оставяха тази част от живота на мъжете. Някъде по това време жените започваха да развиват уменията си в различните занаяти, които освен че повишаваха статута им, позволяваха да търгуват и разменят най-различни неща, от които се нуждаеха, и най-важното – не ги отдалечаваха от децата им. От друга страна,

опитните в лова жени бяха изключително желани съпруги, защото разбираха предизвикателствата на тази дейност и можеха както да оценят успехите на половинките си, така и да проявят съчувствие и разбиране към несполуките им.

Предната вечер Айла бе присъствала на Церемонията по търсенето заедно с повечето вождове и неколцина ловци, но не бе взела участие в самия ритуал. На него се разбра, че в близката долина имаше голямо стадо зубри и бе взето решение ловът да започне оттам, ала нищо не бе сигурно. Въпреки че зеландони можеха да „видят“ по метафизичен начин животните по време на Търсенето, нямаше никаква гаранция, че на следващия ден те ще бъдат там. Във въпросната долина обаче имаше тучна ливада, която привличаше тревопасните създания и ако зубрите ги нямаше, сигурно щяха да заварят някакви други животни. При все това ловците се надяваха, че ще намерят зубри, защото представителите на този растителнояден вид обикновено се събираха на големи стада по това време на годината и осигуряваха големи количества вкусно месо.

Веднага щом стана достатъчно светло, ловната група потегли към долината и не след дълго видяха стадото зубри. Самата долина бе оградена от голям каньон, който се стесняваше на едно място в тясно дефиле, а сетне се разширяваше в нещо като естествена кошара. Макар и да имаше няколко изхода, мястото бе използвано и преди. Миризмата на кръв от всеки голям лов държеше животните на разстояние, докато зимните снегове не я заличаха. Жителите на Деветнайсетата пещера бяха снабдили изходите с подвижни ограждения и редовно ги проверяваха. Сега край тях се бяха притаили неколцина ловци, търсейки удобна позиция, откъдето да хвърлят копията си. Вълчи вой бе сигналът, че всички са готови. Айла бе предупредена за това, ето защо държеше здраво Вълчо, за да го спре, ако му се приискаше внезапно да отговори. Силното грачене на врана пък означаваше връщане назад.

Останалата част от ловците се прокрадваха около стадото, стараяки се да не стреснат животните, което си беше доста трудна задача при наличието на толкова много хора. Айла и Джондалар бяха останали малко по-назад, защото не искаха миризмата на вълка да подплаши зубрите. Когато прозвуча сигналът за действие, двамата се метнаха на конете и препуснаха напред заедно с Вълчо, който тичаше до тях. Въпреки могъщото си телосложение, зубрите все пак бяха стадни животни и сред редиците им имаше и малки, ето защо веднага побягнаха към каньона, подплашени от виковете, кръсците и непознатите неща, които литнаха към тях. Стеснението обаче ги забави и някои животни се опитаха да се

върнат и да потърсят друга възможност за отстъпление. Напразно. Хората, конете и вълкът сякаш бяха навсякъде и прерязваха пътищата им, принуждавайки ги да се върнат обратно. Само един огромен стар бик явно не искаше да се предаде толкова лесно – той наведе заплашително глава и зари с копита в земята, но в същия миг бе поразен от две копия, запратени по него с помощта на копиехвъргачите. Коленете му се подгънаха и зубърът се строполи на земята. По това време повечето животни вече бяха влезли в капана, а ловците това и чакаха. Те поставиха набързо загражденията, запречвайки изходите, и касапницата започна.

Така само за една сутрин бе осигурена достатъчно храна, че да покрие нуждите на целия Летен събор в продължение на доста време – включително и голямото угощение в чест на брачната церемония. Веднага щом зубрите попаднаха в капана, изпратиха вестonosец до главния лагер и когато той се върна, придружен от втора голяма група, и последното животно бе заклано. Следващата стъпка бе разфасоване на дивеча, консервиране на месото и отделяне на всичко онова, което можеше да се използва в битата на хората.

Кожите например бяха от огромно значение. Те се използваха за изключително много неща – от най-различни приспособления и съдове до дрехи и палатки. Мазнината служеше за топлина, светлина и храна; козината се използваше за конци и подплата, а от сухожилията ставаха чудесни въжета и канапи. От рогата правеха съдове, панти за различни плоскости и дори бижута. Зъбите също се използваха за всевъзможни украшения и инструменти, от вътрешностите се изработваха непромокаеми покрития, дрехи и обвивки за наденици, а костите се превръщаха в прибори и съдове за хранене, оръжия и гориво. Нищо не се губеше.

Успешният първи лов на Летния събор беше добра поличба. Той предвещаваше добра година за зеландонийците и се смяташе, че носи щастие на всички двойки, на които предстоеше да се бракосъчетаят. Брачната церемония щеше да бъде проведена веднага след като месото и другите продукти бяха занесени в лагера и складирани така, че да бъдат защитени както от разваляне, така и от лакомите хищници.

ТРИЙСЕТА ГЛАВА

Зеландони се опита да намери време да поговори насаме с Айла за начина, по който предотвратяваше зачеването, ала все изникваше нещо, което осуетяваше намеренията ѝ. Тъй като в лова бяха взели участие всички зеландонийци, Първата трябваше проведе специални церемонии, с които да успокои духа на зубрите и да благодари на Великата Майка за всички животни, които се бяха пожертвали, за да осигурят препитание на зеландонийците.

Ловът се бе оказал толкова успешен, че щеше да отнеме повече време от обикновено, докато се свърши всичко, което трябваше да бъде направено. Месото трябваше да бъде нарязано, мазнината – стопена и складирана, а кожата трябваше или да се ощавят и изсушат, или да се навият на руло и да се приберат в подземните хранилища заедно с месото, костите и другите полезни части на животните. Брачната церемония щеше да почака.

Първата сред служителите на Майката се примири с отлагането, ала още съжаляваше, задето не бе успяла да поговори надълго и нашироко с Айла, преди да потеглят за Летния събор. Така щеше да научи много повече за нея. Кой би предположил, че тази млада жена – която се смяташе едва ли не за старика, при положение че беше само на деветнайсет години – би могла да притежава толкова много знания? Та тя изглеждаше толкова простодушна, невинна и неопитна! Вече знаеше, че в нея имаше много повече от това, което се виждаше на пръв поглед. Толкова пъти бе съветвала хората да не подценяват непознатото, а ето че беше пренебрегнала собствения си съвет.

И сега бе заета със съвсем различни неща. Зеландони бяха решили да проведат първите обреди преди брачната церемония, въпреки че обикновено бяха след нея. За това си имаше съвсем логично обяснение – преди първите им обреди всички жени се смятаха за момичета и не им се разрешаваше да споделят Майчиния дар на насладите. Ритуалите на първите наслади представляваха церемонията, на която момичетата се отваряха физически, за да могат да приемат духовете, поставящи началото на живота. Първите обреди винаги се провеждаха по време на Летните събори и по принцип имаше определен период от време след първата им луна и преди първите обреди, когато момичетата бяха в нещо като чистилице. По това време мъжете ги намираха за особено

привлекателни, навярно защото бяха забранени.

В края на Летния събор винаги се провеждаше и втора церемония за тези момичета, чието кървене започваше през лятото. Младите мъже, както и тези, които не бяха толкова млади, непрекъснато преследваха тези девойки, а празненствата в чест на Майката през годината караха момичетата да осъзнаят собствените си нужди. Това важеше с особена сила за тези от тях, които съзряваха през есента. Нито една майка не искаше кървенето на дъщеря ѝ да започне тогава, с перспективата за дълга зима и почти никакви занимания навън сред природата.

Въпреки че всички девойки, които не дочакваха първите си обреди, за да се отдадат на насладите, биваха белязани с клеймото на срама, някои момичета неизбежно капитулираха пред настойчивото ухажване на мъжете. Това ги правеше по-малко желани за съпруги, защото показваше липса на достатъчно самообладание. Майките им се обръщаха с молби към зеландони, за да прикрият извършеното, и първите обреди се провеждаха при всички случаи, защото никоя млада жена не можеше да се омъжи без тях. Шаманите винаги се стараеха мъжете, избрани да „отворят“ вече отворените момичета, да бъдат дискретни, за да не разгласят позорната тайна, но въпреки това имената на тези девойчета рано или късно излизаха наяве.

Това лято възникна рядко срещан проблем. Една млада жена – Джанида от Южното обединение на Двайсет и деветата пещера, – която не бе минала през първите си обреди, беше забременяла и искаше да се омъжи за младия мъж, който я бе отворил. Перидал обаче, който също беше от Южното обединение на Двайсет и деветата пещера, изобщо не гореше от желание да се жени за нея, въпреки че я бе преследвал през цялата зима, обещавайки ѝ какво ли не. Скалата на отражението бе толкова голяма и имаше толкова много нива, че младежите едва ли са се затруднили да намерят усамотено местенце за любовните си игри.

В защита на Перидал бе изтъкнато, че е твърде млад. Той не бе сигурен дали иска да се ожени, а и майка му не искаше синът ѝ да се обвърже, особено с момиче, което му се бе отдало преди първите си обреди. Зеландони положиха неимоверни усилия, за да ги убедят да се съгласят. Макар и за жената да не бе задължително да е омъжена, когато ражда, бе за предпочитане детето да се роди в огнището на някой мъж – особено първото дете.

Другата страна на проблема беше, че ако една жена забременееше, преди да се омъжи, ставаше още по-желана за съпруга, понеже доказваше способността си да ражда деца. Същевременно клеймото на срама,

че не е изчакала първите си обреди, за да сподели дара на насладите, продължаваше да тегне над нея. Джанида и майка ѝ съзнаваха това, ала отчитаха и факта, че момичето бе вече Благословено, което беше добра поличба. Хората се бяха разделили на два лагера – тези, които подкрепяха Перидал и майка му, чувстваха, че е твърде незрял, за да се нагърби с отговорността на семейния живот, а другите смятаха, че щом Майката е избрала Своя дух, за да Благослови момичето, значи Перидал е напълно способен да бъде мъж на огнище. Неколцина мъже дори обмисляха идеята да предложат на девойката да се омъжи за тях, ако момчето откажеше, защото бързото ѝ забременяване означаваше, че е любимка на Дони.

Младите жени, които се подготвяха за ритуалите на първите си наслади, бяха настанени в специална охранявана постройка близо до жилището на зеландони. Бе решено младата бременна жена да остане при другите момичета и да премине през пълната церемония, защото не можеше да се задоми, без да е преминала през първите си обреди. Щом другите момичета разбраха за това обаче, някои от тях възразиха.

– Ритуалите на първите наслади са церемония, на която момичето бива отворено за духовете и се превръща в жена – отбеляза една девойка с достатъчно висок глас, че всички да я чуят. – Щом Джанида вече е отворена, какво прави тук? Първите обреди са за честни момичета, които имат силата да чакат, а не за безсрамници!

Доста девойки се съгласиха с нея, но не всички.

– Тук е, защото иска да се омъжи на първата брачна церемония, а както добре знаеш, едно момиче не може да се задоми, без да е имало първи обреди – изтъкна друга девойка. – Освен това Майката я е Благословила.

Джанида се усмихна на момичето, което я защити, ала не каза нищо. Чувстваше се малко по-възрастна и опитна от останалите девойки. Поне знаеше какво да очаква, а освен това беше бременна, Благословена от Дони, и бе преизпълнена с оптимизъм. Тя нямаше как да предположи, че организъмът ѝ бе активирал определени хормони, които я караха да се чувства така – единственото, което знаеше, бе, че ще има бебе и това я правеше щастлива.

Въпреки че младите жени бяха държани в изолация и бяха строго охранявани, коментарите по адрес на Джанида – и особено изречението „първите обреди са за честни момичета, които имат силата да чакат, а не за безсрамници“ – бързо се разпространиха из целия Събор. Когато Първата сред служителите на Майката научи за това, побесня от гняв.

Тук определено бе замесен някой от зеландони – нямаше кой друг да чуе какво си говорят момичетата – и тя реши да разбере кой беше виновникът.

Айла и Джондалар прекараха почти целия ден в работа над кожата на зубрите и това им даде възможността да чуят какво си говореха другите за случая с Джанида. Русокосата жена бе заинтригувана от станалото, защото от него можеше да научи още повече за традициите и нравите на зеландонийците. За нея нямаше никакво съмнение, че Перидал бе поставил началото на бебето в утробата на Джанида, тъй като поддръжниците и на двете страни бяха единомислени, че тя не бе споделяла наслади с никой друг мъж. Докато вървяха към лагера на Деветата пещера след изнурителния ден на щавене, стъргане и опушване на кожи, тя се замисли защо зеландонийците държаха толкова много жената да премине през първите обреди, преди да е свободна да направи сама своя избор, и в крайна сметка реши да попита Джондалар за това.

– Не разбирам каква е разликата между това този младеж да я отвори миналата зима и някой друг да го направи на Летния събор, при положение че не е насила – изтъкна Айла. – Не е като с Мадения от лозадуната, която е била насилена от онези грубияни преди първите ѝ обреди. Вярно, че Джанида е твърде млада, за да е майка, но и аз забременях горе-долу на нейната възраст и няхах никаква представа какво са Първите обреди, докато ти не ми показа.

Джондалар напълно разбираше младата жена и изпитваше състрадание към нея. Той самият бе нарушил общоприетите традиции на сънародниците си по време на възмъжаването си, понеже се бе влюбил в своята жена-донии и искаше да се ожени за нея. Когато откри, че този Ладроман... Мадроман... ги бе подслушвал, след което беше раздрънкал на всички, че възнамеряваха да се оженият, Джондалар побесня и така го удари, че изби зъбите му. Мадроман също искаше Золената за своя жена-донии – всички мъже я искаха, но тя избра синеокия мъж, без да му обърне никакво внимание.

Джондалар си мислеше, че разбира защо Айла се чувства по този начин. Тя не бе родена тук и не можеше да оцени отношението на зеландонийците към обичаите, които съществуваха открай време, нито пък колко трудно беше да се опълчиш срещу вековните традиции. Той не си даваше сметка, че самата Айла бе нарушила традициите на Клана и беше платила жестока цена за това, като за малко не бе изгубила живота си. Това обаче ни най-малко не бе сломило духа ѝ и тя не се боеше да оспори всяко нещо, което ѝ изглеждаше нередно.

– Хората могат да бъдат по-толерантни към тези, които идват от други места – рече Джондалар, – но Джанида е знаела какво да очаква. Надявам се младежът да се ожени за нея и да бъдат щастливи заедно, но дори и това да не стане, чух, че има неколцина млади мъже, които с радост биха се бракосъчетали с нея.

– И аз мисля така – каза Айла. – Тя е млада и привлекателна жена, която ще има бебе, с което да зарадва всеки мъж, който би бил достоен за нея.

Те повървяха мълчаливо известно време, след което синеокият мъж каза:

– Мисля, че брачната церемония на този Летен събор ще се помни доста дълго време. Ако Джанида и Перидал се оженят, Перидал ще е сред най-младите мъже, които са се решавали някога на тази стъпка. Аз току-що се върнах от дълго пътешествие, а ти идваш от толкова далеч, че хората няма да спрат да говорят за това. После имаме Джоπλαя и Екозар – и двамата са с толкова необичайни родословия, че се надявам никой да не възрази срещу брака им. Още не мога да повярвам, че Брукевал се държа по този отвратителен начин! Мислех, че има по-добро възпитание и знае как да овладява изблиците си.

– Екозар беше прав, когато каза, че не е от Клана – каза Айла. – Майка му е била плоскоглава, но той не е бил отгледан от тях. Дори и да го бяха приели, според мен щеше да му бъде доста трудно да живее с тях. Той е усвоил донякъде езика на жестовете им, ала не знае, че изпълва женския му вариант.

– Женския му вариант? – учуди се Джондалар. – Никога преди не си споменавала за това.

– Първите знаци и жестове, които научават бебетата, са общи и за момчетата, и за момчетата. Когато пораснат обаче, момчетата остават при майките си и продължават да се учат от тях, а момчетата отиват при мъжете и усвояват техните жестове – обясни русокосата жена.

– Ти на кое ме научи в Лъвския бивак? – попита Джондалар.

– На бебешкия език – усмихна се Айла.

– Искаш да кажеш, че когато общувах с Гюбан, съм говорел като бебе? – попита ужасено синеокият мъж.

– Горедолу – отвърна русокосата жена. – Той обаче те разбра и самият факт, че се опитваш да се изразяваш като него, много го впечатли.

Когато стигнаха до малкото поточе, Айла забеляза, че слънцето вече залязваше и небето се бе обагрило в искряща палитра от пламтящи цветове. Двамата се спряха да погледат красивата огнена феерия.

– Зеландони ме попита дали искам да бъда избран за първите обреди утре, може би заради Джанида – рече Джондалар.

– Тя ти е казала това? – намръщи се Айла. – Маргона ми каза, че мъжете никога не знаят с кого ще бъдат и никога не трябва да го разкриват.

– Е, не ми го каза директно – вдигна рамене синеокият мъж. – Намекна, че има нужда от някого, който да е не само дискретен, но и внимателен. Каза, че знае за бременността ти и си помислила, че може би зная как да се отнасям с жена, която чака дете. Какво друго би могла да има предвид?

– Ще го направиш ли? – попита русокосата жена.

– Мислих по въпроса. Едно време щях веднага да се съглася, но й казах, че не искам да участвам.

– Защо? – попита Айла.

– Заради теб.

– Заради мен? Мислиш, че ще възразя?

– Ще го направиш ли?

– Та това си е обичай на твоя народ и много женени мъже взимат участие в него.

– И би се съгласила, дори и да не ти е приятно, така ли?

– Предполагам, че да.

– Причината, поради която й отказах, не беше, защото си мислех, че ще възразиш, макар че на мен никак нямаше да ми хареса, ако случайно решиш да бъдеш жена-донии за един сезон. Просто не мисля, че ще мога да й дам вниманието, което заслужава. Ще си мисля за теб и ще я сравнявам с теб, а това няма да е честно спрямо нея. Ще трябва да бъда внимателен и нежен, за да не я нараня, а през цялото време ще си мисля за теб и ще искам ти да си там на нейното място.

Айла внезапно осъзна колко щастлива я бе направил отказът на Джондалар да вземе участие в първите обреди на Джанида. Беше чувала, че повечето мъже намират тези млади жени за страшно привлекателни, чудеше се дали изпитва ревност. Тя не искаше да се чувства така, защото беше чула казаното от зеландони на срещата и нямаше да възрази, ако Джондалар бе приел предложението. Русокосата жена погледна към синеокия мъж до себе си и му се усмихна любящо, възпламенявайки сърцето му, тъй както пурпурните лъчи на залезващото слънце бяха запалили пожар в небето.

Всички двойки, които щяха да се женят, се срещнаха със зеландони

в деня след ритуалите на първите наслади. Повечето бяха млади, ала имаше и такива на средна възраст, както и няколко, които бяха доста възрастни – на петдесет-шейсет години. Независимо от възрастта обаче всички бяха развълнувани и очакваха с нетърпение събитието. Отношенията помежду им бяха изключително добри, тъй като сред хората, венчали се на една брачна церемония, винаги възникваше особена връзка, а приятелствата, които се създаваха, често продължаваха за цял живот.

Айла бе оставила Вълчо при Мартона, която го прие без никакви възражения, но за всеки случай русокосата жена го върза със здраво въже. Преди да го остави, забеляза, че някогашната предводителка на Деветата пещера явно му оказваше успокояващо въздействие, понеже хищникът изглеждаше много по-мирен, когато беше с нея.

Когато отидоха в жилището на зеландони, Айла забеляза Левела и някакъв мъж, когото не беше виждала преди. По-малката сестра на Пролева им махна да се приближат и ги запозна с Джондекам – среден на ръст мъж с червена брада, приятна усмивка и дяволит поглед.

– Значи си от Старото огнище – каза Джондалар. – С Кимеран сме стари приятели. Двамата заедно получихме поясите на мъжествеността. Мярнах го по време на лова. Още ми е трудно да си представя, че вече е вожд на Втората пещера.

– Той ми е чичо – отвърна младият мъж. – Майка ми му е кака.

– Чичо? – учуди се Айла. – Та вие изглеждате почти връстници!

– Той е само с няколко години по-голям от мен и ми е почти като по-голям брат – засмя се Джондекам. – Майка ми е била момиче, на което тъкмо са предстоели първите обреди, когато се е родил брат ми. Още тогава тя му е била нещо като втора майка. Когато тяхната майка – моята баба – починала, майка ми започнала да се грижи за чичо. Тя се омъжила доста млада, но съпругът ѝ умрял много скоро. Аз съм първото ѝ дете и имам по-малка сестра, но едва си спомням мъжа от огнището си. После майка ми била привикана в лоното на зеландони и не се омъжила повторно.

– Помня как веднъж се засрамах пред Кимеран – усмихна се Джондалар. – Видях майка му и подметнах нещо за младата красавица, която бе дошла с другите майки, чудейки се кое ли бебе е възмъжало толкова рано. Можеш да си представиш как се почувствах, когато той ми каза, че тази жена е дошла заради него. Та той бе на моите години! После ми каза, че това била сестра му.

Преди зеландони да започнат, към бъдещите семейства се присъединиха и младите Джанида и Перидал. Те влязоха в жилището на

шаманите, ала едва направили няколко неуверени крачки, се спряха, сякаш изведнъж се зачудиха дали да не си тръгнат. Щом ги зърна, Левела остави годеника си в компанията на Айла и Джондалар и побърза да отиде при тях.

– Приветствам ви, аз съм Левела от Западното обединение на Двайсет и деветата пещера – представи се тя. – Вие сте Джанида и Перидал, нали? Мисля, че съм те срещала, Джанида, когато дойде да събиращ кедрови шишарки в Летния лагер преди година-две. Заедно съм с Айла и Джондалар – тя е жената с вълка и конете, а той е брат на съпруга на сестра ми. Елате да ви запозная – добави девойката и ги поведе към множеството.

Джанида и Перидал сякаш бяха онемели от бърливостта ѝ.

– Това сестрата на Продева ли е? – попита шепнешком Джогшая.

– Не си ли личи – усмихна се Айла.

– Джоплая и Екозар също са тук – те са ланзадонийската двойка, която ще се бракосъчетае заедно с нас – продължи Левела. – Това е моят годеник. Джондекам от Втората пещера, запознай се с Джанида и Перидал – и двамата са от Южното обединение на Двайсет и деветата пещера. Нали така?

– Да – рече Джанида, като се усмихна нервно и в същото време се намръщи угрижено.

Джондекам протегна ръце към Перидал.

– Приветствам те – каза широко усмихнат.

– И аз те приветствам – отвърна младежът и пое дланите му в своите, макар че ръкостискането му беше някак вяло и сякаш не знаеше какво да каже.

– Приветствам те, Перидал – включи се и Джондалар, като хвана ръцете му. – Взе ли участие в лова?

– Да – кимна юношата. – Видях те на... коня.

– Значи си видял и Айла.

Перидал изглеждаше притеснен и като че ли не му достигаха думи.

– Имаше ли късмет? – попита Джондекам.

– Да – смутолеви младежът.

– Той уби две женски – каза Джанида вместо него. – И едната имаше теленце в корема си.

– Знаеш ли, че от кожата на това теленце могат да станат страхотни бебешки дрешки? – попита я Левела. – Толкова е мека и гладка.

– Същото каза и майка ми – усмихна се момичето.

– Още не сме се запознали – рече Айла и протегна ръце. – Аз съм

Айла, някога от Лъвския бивак на мамутоите, а сега от Деветата пещера на зеландониите. В името на Великата Майка Земя Мут, известна още като Дони, те приветствам.

Джанида се сепна. Никога преди не беше чувала някой да говори по такъв различен начин. Настъпи неловко мълчание. Най-накрая девойката сякаш си спомни как трябва да се държи и рече:

– Аз съм Джанида от Южното обединение на Двайсет и деветата пещера на зеландониите. В името на Дони те приветствам, Айла от Деветата пещера на зеландониите.

Тогава и Джопляя пристъпи напред и протегна ръце към младата бременна жена:

– Аз съм Джопляя от Първата пещера на ланзадониите, Дъщеря на огнището на Даланар, основател и вожд на ланзадониите. В името на Великата Майка, те приветствам, Джанида. Това е моят годеник – Екозар от Първата пещера на ланзадониите.

Джанида погледна към двойката и зяпна. Не беше първата, която се изненадваше, ала реакцията ѝ далеч надхвърляше обичайните. После, сякаш внезапно бе осъзнала как се държеше, тя затвори устата си и почервеня като рак.

– Аз съм... съжалявам. Майка ми толкова ще се ядоса, когато разбере колко невъзпитано съм се държала, но просто изгубих контрол. И двамата сте толкова различни, ала ти си толкова красива, а той... не е – замънка момичето, след което отново поруменя. – Съжалявам. Искам да кажа... не исках да кажа, че... аз просто...

– Това, което искаше да кажеш, е, че тя е толкова красива, а той е толкова грозен, нали? – попита Джондекам с дяволита искра в погледа си. Той се обърна към Джопляя и Екозар и добави: – Но това е самата истина, нали?

– Прав си, Джондекам – изрече Екозар след поредната неловка пауза. – Наистина съм грозен и нямам никаква представа защо една толкова красива жена би ме пожелала, но няма да тръгна да оспорвам късмета си – добави усмихнато набитият мъж.

Видът на усмивка на лице, белязано с чертите на Клана, винаги поразяваше Айла. Хората от Клана не се усмихваха. За тях оголването на зъбите изразяваше или заплаха, или готовност за покорство. Лицето на Екозар обаче грейна, сякаш бе обгърнато от някаква дружелюбна аура.

– Всъщност аз се радвам, че си тук, Екозар – каза Джондекам. – До този жребец всички изглеждаме грозни, но до теб аз и ей този младок хубавеем. Докато жените до една са все красавици.

Всички се усмихнаха, а Левела хвърли любящ поглед към годеника си.

– Благодаря ти, Джондекам – рече тя, – ала трябва да признаеш, че очите на Екозар са необикновени като на Джондалар. Никога не съм виждала по-красиви тъмни очи и от начина, по който гледа Джоуля, разбирам защо искат да се оженят. Ако Екозар ме погледнеше по този начин, щеше да ми е трудно да му откажа.

– Според мен Екозар изглежда много добре – вметна Айла. – Но съм съгласна с теб, че очите му са най-красиви.

– Ако всеки от нас ще казва това, което мисли – започна Джондекам, – трябва да отбележа, че говориш по доста странен начин, Айла. На човек му трябва малко време, за да свикне с него, но на мен лично ми харесва. Така караш хората да те слушат внимателно. Сигурно идваш от някое много, много далечно място.

– По-далеч, отколкото можеш да си представиш – увери го Джондалар.

– Искам да попитам още нещо – добави Джондекам. – Къде е знаменитият вълк? Много хора ми казаха, че са го видели, и се надявах да го мярна и аз.

Русокосата жена се усмихна. Този мъж бе толкова прям и откровен, че веднага ѝ допадна. Освен това беше в такава хармония със себе си, че караше и всички други да се почувстват по същия начин.

– Вълчо е при Мартона – обясни тя. – Помислих си, че ще е по-добре и за него, и за всички останали, да не се пречка по време на церемонията. Ако дойдеш в лагера на Деветата пещера обаче, с радост ще ви запозная. Имам чувството, че ще те хареса – каза тя, след което погледна към всички, включително и към Джанида и Перидал, които се усмихваха срамежливо, и допълни: – Всички сте добре дошли при нас.

– За нас ще бъде удоволствие – додаде Джондалар. Всички му бяха симпатични, но най-вече Левела, която бе дружелюбна и отзивчива млада жена, и Джондекам, който му напомняше за брат му Тонолан.

В този момент забелязаха, че Първата сред служителите на Майката застава в центъра на помещението и чака мълчаливо събралите се хора да ѝ обърнат внимание. Когато хората се умълчаха, тя им заговори за сериозността на обвързването, което им предстоеше, повтаряйки някои от нещата, които бе казала на срещата на жените и давайки им някакви съвети за това какво се очакваше от тях на самата брачна церемония. После някои от другите зеландони им казаха къде да застанат, какво да правят и как да отговорят и направиха репетиция на основните стъпки и

движения. Преди да си тръгнат, Първата им рече:

– Повечето от вас навярно го знаят, ала ще го повтора, за да стане ясно на всички. След брачната церемония за около половин лунен цикъл – което значи около четиринайсет дни, ако използваме думите за броене – на венчаните двойки не се разрешава да говорят с никого освен един с друг. Само в извънредни случаи можете да се обърнете към дони, която да реши дали случаят наистина е достатъчно сериозен, че да се наруши забраната. Искам да разберете защо се прави така. По този начин се проверява дали мъжът и жената наистина могат да живеят един с друг. Накрая на този период, ако сметнат, че съвместното им съжителство е невъзможно, всяка двойка може да разкъса възела без никакви последствия. Ще бъде така, сякаш никога не са се женили.

Първата сред служителите на Майката знаеше, че повечето двойки очакваха с нетърпение дните на забраната, очаровани от идеята да прекарат времето заедно, отдадени единствено на любимия си човек. Ала някогашната Золена добре знаеше, че след този изпитателен срок винаги имаше двойки, които решаваха без много шум да се разделят. Тя изгледа внимателно мъжете и жените и се опита да прецени кои щяха да останат заедно и кои щяха да поемат по различни пътища. Накрая пожела късмет на всички и им каза, че брачната церемония ще се състои следващата вечер.

Айла и Джондалар не се бояха, че съюзът им няма да издържи. Вече бяха прекарвали почти година във взаимната си компания, като се изключат кратките престои в няколко пещери по време на пътешествието им. Ето защо и двамата очакваха периода на насилствената интимност с голямо нетърпение, за да се отдадат необезпокоявано на горещите си ласки.

След като излязоха навън, четирите двойки поеха заедно към лагерите на пещерите си. Първи се отделиха Джанида и Перидал. Преди да се разделят, Джанида протегна ръце към Левела.

– Искам да ти благодаря – рече, – задето се държа толкова мило с нас. Когато влязохме, всички ни зяпнаха и не знаех какво да направя. После обаче видях, че хората гледаха но същия начин Джоплая и Екозар и Айла и Джондалар, та дори и вас двамата с Джондекам. Сигурно всяка двойка е наблюдавала другите, но ти ме накара да се почувствам част от всички вас – и при тези думи тя се наведе и допря буза до тази на Левела.

– Джанида е интелигентна млада жена – каза Джондалар, след като продължиха напред. – Перидал е щастливец да я има до себе си и се

надявам, че я оценява.

– Не може да няма истинска страст между тях – отбеляза Левела. – Чудя се защо се дърпаше толкова да не се ожени?

– Мисля, че нежеланието да се обвърже идва повече от майка му, отколкото от него – каза Джондекам.

– Вероятно си прав – кимна Айла. – Перидал е много млад. Майка му все още има голямо влияние над него. Но същото е и при Джанида. На колко години са?

– Мисля, че и двамата са навършили тринайсет – рече Левела. – Тя определено е на тринайсет, а на него му остават няколко месеца да стане на четиринайсет.

– Че аз съм истински старец с моите Двайсет и три лета! – засмя се Джондалар. – Перидал дори не е стъпвал в Крайните колиби.

– Аз пък съм старица – усмихна се Айла. – На деветнайсет години съм.

– Изобщо не си толкова стара, Айла – изгледа я укорително Джоплая. – Аз съм на дваайсет.

– Ами ти, Екозар? – попита Джондекам. – Ти на колко години си?

– Нямам представа – вдигна рамене набитият мъж. – Никой никога не ми е казал, нито пък, доколкото зная, някой ги е броил.

– Опитвал ли си се някога да си припомниш всяка година от живота си? – попита Левела.

– Имам добра памет, но детството ми е пълна мъгла – отвърна Екозар. – Всеки сезон се слива със следващия.

– Аз съм на седемнайсет – заяви Левела.

– А аз съм на дваайсет и една – рече Джондекам. – Ето го лагера ни. Ще се видим утре. – И двамата с годеницата му махнаха за довиждане на четиримата, които продължиха към общия лагер на зеландонийците и ланзадонийците.

На следващия ден – деня, в който Айла и Джондалар щяха да се бракосъчетаят – русокосата жена се събуди рано. През пукнатините между отделните плоскости, съставлящи стените на лятното им жилище, се процеждаха първите проблясъци на настъпващия ден. Джондалар дишаше дълбоко и равномерно до нея и тя се загледа в красивите черти на лицето му. В съзнанието ѝ изплува споменът за първия път, когато бе разгледала лика му докато спеше в пещерата ѝ. Той бе първият мъж от нейния вид, който виждаше, и беше тежко ранен. Тя не знаеше дали ще оживее, но още тогава си каза, че е изключително красив.

Айла стана, облече се и излезе навън. Хората още спяха и лагерът

бе смълчан и спокоен. Тя се отправи покрай поточето и не след дълго познатите силуети на Уини и Рейсър се откритоиха зад дървеното ограждение. Русокосата жена се промуши между пречките и погали жълтеникаво кафявата грива на кобилата.

– Днес е денят, в който с Джондалар ще се оженим, Уини – каза тя. – Сякаш мина цяла вечност, откакто го занесе окървавен и полумъртъв в пещерата. Колко дълъг път изминахме оттогава, а? Едва ли някога ще видим отново тази долина.

Рейсър я побутна с муцуна – той също искаше да му обърнат внимание. Айла го потупа по главата, после обгърна с ръце силния, мускулест врат на кафявия жребец. В този миг Вълчо се появи иззад дърветата, връщайки се от нощния си лов, приближи се до русокосата жена и се притисна в краката ѝ.

– Ето къде си бил, Вълчо – каза тя. – Къде се губиш? Нямахте те тази сутрин. – В този момент забеляза някакво движение с периферното си зрение и видя втори вълк – с много тъмна козина, – който се бе притаил сред гъстите храсти. Тя се наведе и почеса четириногия си приятел зад ушите. – Другарка ли си намери или приятел? – усмихна се Айла. – Искаш ли да се върнеш сред дивото като Бебчо? Ще ми липсваш, но няма да ти попреча да си имаш другарка от своя собствен вид. – Вълкът ръмжеше доволно и засега не показваше никакво желание да се върне при тъмната фигура в гората.

Слънцето се издигна над хоризонта. Русокосата жена помириса дима на запалените в лагера огньовете и погледна към потока тъкмо навреме, за да види Джондалар, който се приближаваше към нея с енергични крачки.

– Събудих се и те нямаше, Айла – рече синеокият мъж, когато се приближи.

– Станах много рано, защото не ми се спеше – каза русокосата жена. – Затова реших да се поразходя и да видя как са животните. Мисля, че Вълчо си е намерил другарка – добави Айла и посочи към дърветата. – Ето защо го нямаше тази сутрин.

– Напълно го разбирам – усмихна се Джондалар. – Ако аз бях на негово място, нямаше да имам нищо против да търча след другарката си из горите. – Той прегърна Айла и я притисна силно към себе си.

– Ето къде сте били! – извика един познат глас. Двамата се обърнаха и видяха Джохаран. – Помнете, че това е брачният ви ден. Никакви наслади преди церемонията! Мартона те търсеше, Айла. Изпрати ме да видя къде си.

Тримата се върнаха в лагера. Някогашната предводителка се усмихна, щом видя бъдещата си снаха, и ѝ предложи купа с чай.

– Изпий това за закуска, Айла – рече тя. – Днес трябва да постиш.

– И бездруго не мисля, че мога да сложа нещо в устата си – отвърна младата жена. – Благодаря ти, Мартона – добави, загледана в Джондалар и Джохаран, които бяха помъкнали някакви вързопи и торби.

Джондалар тъкмо щеше да влезе в шатрата, която споделяше с неколцина от бъдещите съпрузи, когато видя, че Джохаран му маха от другата страна на полето. Беше занесъл всичко, което щеше да му трябва за четиринайсетдневния изпитателен период, в малката палатка, която бе издигнал далеч от лагерите на Летния събор – близо до задната част на хълма, недалеч от новооткритата пещера. Дори и да бе забравил нещо, можеха да им го пратят по-късно – това не се смяташе за нарушение на забраната. Той изчака брат си пред входа на шатрата. Мястото не се различаваше много от ергенските крайни колиби, където бе прекарвал доста от Летните събори в компанията на други младежи на неговата възраст. Юношите се съревноваваха помежду си, старайки се да прекарват всяка вечер с различна жена, с изключение на нощите, когато оставаха само в мъжка компания. Тогава никой не си лягаше до ранни зори – пиеха барма и вино, пееха, танцуваха, разказваха си истории и се веселяха.

Мъжете, на които предстоеше да се женят, непрестанно биваха подлагани на подигравки и обсъждания от ергените в крайните колиби, но атмосферата в шатрата, пред която стоеше сега, беше доста по-тиха и спокойна, а обитателите ѝ бяха доста по-сериозни и улегнали. Беше им забранено да стъпват в жилището на зеландони, където бяха затворени бъдещите им съпруги, но имаха доста по-голяма свобода от тях. Всички жени бяха настанени в едно помещение и нямаха право да излизат от него, докато представителите на силния пол бяха разпределени в няколко шатри и можеха да ходят където си поискат, с изключение на жилището на шаманите.

– Джондалар! – извика му Джохаран, когато се приближи. – Мартона иска да те види. Тя е в шатрата на зеландони, където са жените.

Синеокият мъж се изненада, но забърза натам, чудейки се защо ли го викаше майка му. Той почука по стълба, забит пред входа на шатрата, и Мартона излезе навън, като побърза да затвори плътно завесата зад себе си. Тя държеше някакво пакетче в ръцете си, което му изглеждаше много познато. В следващия миг Джондалар се сети, че Айла бе носила това вързопче по време на цялото им пътешествие. Той често беше

питал за съдържанието му, но русокосата жена винаги отклоняваше въпросите му.

– Айла настоя да ти дам това – рече Мартона, връчвайки му пакета. – Знаеш, че не бива да се виждате преди церемонията, но тя ми каза, че ако е знаела за това, щяла да ти го даде по-рано. Беше много разстроена, щеше да заплаче и за малко да наруши забраната лично, докато не се съгласих да изпълня молбата ѝ. Каза да ти предам, че било за брачната церемония.

– Благодаря ти, майко – рече Джондалар.

Мартона се скри в жилището на зеландони, преди синът ѝ да може да каже нещо друго. Мъжът закрачи към шатрата на бъдещите съпрузи, чудейки се какво ли можеше да има в пакета. Претегли го на ръка – беше лекичък, макар и доста обемист. Поради тази причина той не можеше да разбере защо Айла бе настояла да го задържи, когато трябваше да намалят товара си и да освободят повече пространство. Нима годеницата му бе носила това през целия път само за да му го връчи на брачната им церемония, замисли се той. Навярно не биваше да го отваря на открито – трябваше да си потърси по-уединено място.

Джондалар бе много доволен, когато влезе в шатрата и видя, че е пуста. Той се опита да развърже вървите, но не успя и се принуди да ги разреже с нож. Щом махна защитните пластове и надзърна вътре, видя нещо бяло. Мъжът го вдигна пред очите си. Това, което държеше в ръцете си, беше една изключително красива туника, изработена от снежнобяла кожа и украсена единствено с пухкави, завършващи с черни връхчета хермелинови опашки. По думите на майка му Айла бе казала, че е за брачната церемония. Нима му бе ушила брачна туника?

Бяха му предложили няколко тоалета и този, на който най-накрая се бе спрял, беше в зеландонийски стил. Тази туника обаче бе съвсем различна. Тя напомняше повече за одеждите на мамутоите, ала техните носии бяха обсипани с всевъзможни украси – наниз от слонова кост, раковини, мидички и най-различни други материали. Дрехата, изработена от Айла, нямаше почти никаква декорация, като се изключат хермелиновите опашки, ала независимо от това бе поразително красива. Снежнобелият ѝ цвят, толкова труден за постигане, в съчетание със семплата ѝ кройка, я превръщаше в истински магнит за окоето. „Кога е успяла да ушие тази дреха?“ – запита се мъжът. Не би могло да е станало по време на преходите им, защото нямаше възможност, а и тя носеше този вързоп от самото начало. Навярно бе изработила туниката, докато живеела при мамутоите – в Лъвския бивак. Това обаче беше през зимата, в

която се бе зарекла да се омъжи за Ранек. Джондалар се намръщи и сложи дрехата пред гърдите си. Определено беше неговият размер. Ранек бе по-нисък от него и туниката щеше да му е прекалено голяма. Защо Айла бе ушила тази изключително красива дреха за него, ако е възнамерявала да се омъжи за Ранек и да остане да живее при мамутоите? Джондалар стисна несъзнателно туниката, докато мислите му препускаха. Беше толкова мека и гъвкава. Колко ли време бе работила над кожата, за да я направи такава? Ами цвета? Откъде се бе научила да докарва такъв снежнобял цвят? От Нези? Тогава си спомни, че бе виждал Крози, старата жена от огнището на Жерава, да носи бяла премяна на една от церемониите, на която всички слагаха най-хубавите си одеяния. Възможно ли бе Айла да се е научила от нея? Не се сещаше да я е виждал да работи над бяла кожа, ала сигурно просто не ѝ беше обърнал внимание.

Джондалар погали пухкавите хермелинови опашки. Откъде пък се бе сдобила с тях? Тогава си спомни, че се бе върнала с няколко хермелина в същия ден, когато бе донесла малкото вълче в землянката. Синеокият мъж се усмихна, когато се сети какви вълнения бе предизвикало това. Бяха се карали – по-точно, той се беше карал с нея по негова вина – и вече се бе преместил до огнището за готвене. Тя вече посещаваше огнището на Ранек и бяха почти сгодени. И въпреки това бе прекарала много, много дни над изработката на тази мека, красива бяла туника за него. Нима още тогава го бе обичала толкова силно?

Очите на Джондалар се замъглиха и всеки момент щеше да заплаче. Знаеше, че той се отнасяше студено към нея. Отчасти това се дължеше на ревността му, отчасти – на страха какво ли ще кажат сънародниците му, когато разберат кой я е отгледал. Бе я тласнал в прегръдките на друг мъж и въпреки това Айла беше прекарала дълги дни в изнурителна работа над тази туника, след което я бе носила през целия път, за да му я връчи на брачната им церемония. Нищо чудно, че беше разстроена и бе готова да наруши забраната, за да може той да я получи.

Синеокият мъж я разгледа отново. По нея нямаше и най-малка гънчица. Сигурно Айла бе намерила някакво място, където да я изглади, след като бяха пристигнали. Той притисна дрехата към гърдите си, усещайки мекотата ѝ, и се почувства така, сякаш прегръщаше любимата си. Тя бе вложила толкова много от себе си, за да я ушие. Бе готов да я носи с радост дори и да не беше толкова красива.

Но тя бе смайващо красива. Дрехите, които бе избрал да носи за церемонията, изглеждаха като дрипи пред нея въпреки всичките си

украси. Джондалар винаги се бе гордял с добрия си вкус към облеклото – беше го наследил от Мартона, която бе изключително елегантна жена и винаги впечатляваше околните с изтънчеността си. Зачуди се дали майка му беше видяла туниката, ала се съмняваше в това. Тя щеше да оцени невероятното майсторство и щеше да му намекне по някакъв начин за подаръка, който го очакваше.

В този миг отвън се чуха бързи стъпки, Джондалар надигна очи и видя Джохаран, който тъкмо влизаше.

– Ето къде си бил, Джондалар! – възкликна той. – Цял ден те търся. Викат те, за да ти кажат някакви указания. – В този миг очите му се спряха на туниката и той попита: – Какво е това?

– Айла ми е ушила туника за брачната церемония – рече брат му. – Затова майка е искала да ме види – за да ми даде това – добави той и я показа на Джохаран.

– Джондалар! – възкликна вождът на Деветата пещера. – Та това е невероятно! Съмнявам се, че някога съм виждал по-красиво изработена бяла кожа от тази! Ти винаги си обичал да се обличаш добре, но с тази туника направо ще блеснеш! Представям си колко жени ще поискат да са на мястото на Айла. Да не говорим колко мъже ще поискат да са на твоето място – включително и аз, братко, ако не беше Пролева, разбира се.

– Аз съм щастливец – промълви Джондалар. – Нямах представа какъв щастливец съм, Джохаран.

– Е, искам да пожелаая и на двама ви много щастие – рече вождът на Деветата пещера на зеландониите. – Досега не съм имал възможност да ти го кажа, но понякога се притеснявах за теб. Особено след този... проблем, когато те изпратиха далеч оттук. След като се върна, ти имаше предостатъчно жени, ала се чудех дали някога ще успееш да намериш жена, с която да бъдеш щастлив. Бях сигурен, че ще се ожениш, но не знаех дали ще успееш да постигнеш това щастие, с което би те дарила добра съпруга като Пролева например. Никога не съм смятал, че Марона е жената за теб – завърши Джохаран.

Брат му беше трогнат.

– Зная колко пъти съм се шегувал с това, че след бракосъчетанието мъжът бива привързан с вериги за огнището си – продължи предводителят, – но истината е, че Пролева направи живота ми изключително щастлив, а синът ѝ внася една особена топлина в отношенията ни, която няма как да получим по друг начин. Знаеш ли, че отново очаква дете?

– Не – отвърна Джондалар. – Айла също е бременна. Жените ни ще

имат деца, които ще бъдат почти връстници и ще бъдат братовчеди по огнище – допълни синеокият мъж с широка усмивка.

– Сигурен съм, че синът на Пролева е от моя дух и се надявам, че същото се отнася и за детето, което носи сега в утробата си, но дори и да не е така, децата от едно огнище даряват мъжа с такова щастие и наслада, че е трудно да се опише. Всеки път, когато погледна към Джарадал, изпитвам такава гордост и радост.

Двамата мъже се прегърнаха.

– След тази изповед от по-големия ми брат – започна Джондалар, – искам и аз да ти споделя нещо, братко. Често съм завиждал на щастието ти, дори и преди да замина – още преди Пролева да роди. Знаех, че тя ще бъде добра жена за теб. Тя стопля сърцето ти и го изпълва с любов. А след като се върнах от пътешествието си, видях, че синът ѝ е чудесен. Освен това Джарадал направо ти е одрал кожата.

– По-добре да тръгваш, Джондалар – усмихна се брат му. – Всъщност ме изпратиха да ти кажа да побързаш.

Високият мъж сгъна бялата туника, уви я в кожите, в които я бе опаковала Айла, и я положи внимателно на рогозката си. Сетне последва брат си, ала преди да излезе от шатрата, погледна към сгънатата туника, изгаряйки от нетърпение да я облече – бялата туника, която щеше да носи на Брачната церемония, на която щеше да се ожени за Айла.

ТРИЙСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

– Ако знаех, че днес няма да мога да ходя никъде, щях да уредя някоя неща – рече Айла. – Трябва да се уверя, че с конете всичко е наред, а и Вълчо ще се изнерви, ако не ме намери.

– Никога преди не сме имали подобен проблем – отбеляза зеландони на Четиринайсетата пещера. – Невестата трябва да прекара в уединение деня преди брачната церемония. А в Сказанията се говори, че навремето този срок е бил цял месец!

– Това е било много отдавна, когато бракосъчетанията са се провеждали през зимата – изгъкна Първата сред служителите на Майката. – Тогава още е нямало една обща брачна церемония. Самите зеландони са били много малко и не са организирали Летни събори. Едно е дадена пещера да затвори две-три жени за един месец по средата на зимата, а съвсем друго – да изолираш двайсет-трийсет жени точно в разгара на летния сезон, когато всяка помощ е от значение. Ако жените, които ще се омъжват, не ни бяха помогнали, още щяхме да се туткаме с консервирането на месото от зубрите.

– Може и така да е – каза възрастната шаманка, – но един ден изобщо не е дълъг срок.

– Съгласна съм, ала наличието на животните превръща ситуацията в извънредна – отбеляза Първата. – Ще трябва да измислим нещо.

– Ще имате ли нещо против вълка да идва и да си отива, когато си поиска? – попита Мартона. – Жените нямат нищо против. Само трябва да направим така, че да се промушва през долната част на входната завеса.

– Не мисля, че това ще ни затрудни – рече зеландони на Четиринайсетата пещера.

По-възрастната шаманка се бе изненадала много приятно, когато видя вълка за пръв път. Хищникът бе облизал ръката ѝ и на нея много ѝ хареса да гали козината му. Айла ѝ разказа как бе спасила малкото вълче от хиените и ѝ обясни, че ако са достатъчно малки, когато ги намериш, повечето животни се сприятеляват с хората. Дони на Четиринайсетата пещера бе забелязала колко внимание и престиж носеше Вълчо на чужденката и се чудеше дали ще е трудно да се сприятели и тя с някое животно, само че искаше да е по-мъничко. Така щеше да вдъхва още по-голям респект на хората.

– Значи остава само въпросът с конете – добави Мартона. – Може ли Джондалар да се грижи за тях?

– Разбира се, че може, но някой трябва да му го каже – отвърна Айла. – Доколкото разбирам, това едва ли ще съм аз.

– Естествено, че не може да му го кажеш – отвърна възрастната шаманка. – Забранено е да се виждаш с него!

– Но някой друг може, нали? – попита Мартона.

– Не и човек, който е свързан с церемонията – изтъкна зеландони на Деветнайсетата пещера, – което означава, че не бива да е роднина на някого от бъдещите съпрузи. Дони на Четиринайсетата пещера е права – именно поради това, че жените вече не прекарват в уединение цял месец, е още по-важно да се придържа стриктно към правилата. – Артритът може и да измъчваше жестоко белокосата жена, но явно не бе успял да сломи твърдостта на характера ѝ.

– Добре тогава, не може ли някой, който не е свързан с церемонията, да направи това? – попита Айла.

– Познаваш ли някой, който да не е свързан с теб или с Джондалар с кръвно родство? – попита шаманката на Четиринайсетата пещера.

Русокосата жена се замисли.

– Ланидар? – предложи след малко. – Мартона, той свързан ли е с Джондалар по някакъв начин?

– Не – отвърна някогашната предводителка на Деветата пещера. – Аз със сигурност не съм, а Даланар ми спомена днес, че е бил избран за първите обреди на баба му... Значи и той не е.

– Така е – рече дони на Деветнайсетата пещера. – Помня, че Денода беше доста... впечатлена от него. Трябваше ѝ доста време, докато го забрави. Той се държа изключително добре с нея. Беше тактичен и внимателен, но същевременно се държеше на разстояние. Много ме впечатли.

– Както винаги – промълви Мартона, добавяйки наум, че Даланар винаги се отнасяше изключително внимателно с хората и правеше точно това, което трябваше.

Белокосата жена обаче не искаше да изостави темата толкова лесно.

– Както винаги какво? – поинтересува се тя. – Тактичен? Внимателен? Впечатляващ?

– Всичко от изброените – усмихна се Мартона.

– И Джондалар е дете от неговото огнище – добави Първата.

– Да – кимна някогашната предводителка на Деветата пещера.

– Сърцето му е същото, макар че в интерес на истината синът ми малко отстъпва на Даланар по такт и деликатност.

– Така е, обаче какъвто и дух да сложи началото му, – детето винаги наследява нещо и от майката – добави някогашната Золена.

Айла ги слушаше внимателно и веднага забеляза някои неща, които не бяха казани с думи. Тя усети, че зеландони на Деветнайсетата пещера беше доста впечатлена от Даланар и както изглеждаше, все още изпитваше влечение към него. Освен това бе очевидно, че синеокият син на Мартона не можеше да се мери по изтънченост с мъжа от огнището си – всички знаеха за инцидента с Ладроман. Някогашната предводителка на Деветата пещера знаеше за чувствата на старата жена и затова нарочно даде да се разбере, че познава Даланар доста по-добре и не е толкова впечатлена от него.

– Може ли някой да намери Ланидар – предложи русокосата жена, – за да го помоля да потърси Джондалар?

– Не, ти не можеш да направиш това, Айла – поклати глава Мартона – Аз обаче мога. Само трябва някой да отиде и да го извика.

– Веднага ще го уредим – каза Първата сред служителите на Майката и махна на Меджера да се приближи. Айла си спомни, че тя беше с тях, когато търсеха елана на Тонолан в Недрата на Изворните скали. Тогава момичето беше ученичка на шаманката на Четиринайсетата пещера, ала тъй като не се разбираше добре с нея, беше станала послушничка на дони от Третата.

– Имам едно поръчение за теб – рече зеландони на Деветата пещера. – Мартона ще ти обясни.

– Познаваш ли Ланидар от Деветнайсетата пещера? – попита някогашната предводителка. Девојката не реагира по никакъв начин. – Той е синът на Мардена, майката на Денода. – Меджера поклати отрицателно глава. – Момчето е на дванайсет години, но всъщност изглежда по-малко – добави Айла – и лявата му ръка е недъгава.

Меджера изрече:

– А, да, спомних си. Момчето, което хвърли копие на демонстрацията.

– Точно така – кимна Мартона. – Трябва да го намериш и да му кажеш да потърси Джондалар и да му предаде съобщение от мен. Кажи на Ланидар да уведоми Джондалар, че Айла е загрижена за конете и той трябва да види как са преди брачната церемония тази вечер. Разбра ли?

– Няма ли да е по-лесно, ако просто намеря Джондалар и му кажа това директно на него? – попита послушничката.

– Много по-лесно ще е, но не забравяй, че ще участваш в брачната церемония тази вечер и поради тази причина не можеш да се виждаш с Джондалар, нито да му предаваш съобщения от Айла или от мен. Ако не успееш да откриеш Ланидар, можеш да кажеш на някой друг да го извести, стига да няма родствени връзки с Джондалар. Разбра ли?

– Да – кимна Меджера. – Не се тревожи за конете, Айла. Ще направя всичко по силите си, за да известя Джондалар – добави и излезе.

– Време е да започеш приготвянията си – обърна се Мартона към русокосата жена.

– Но още е едва пладне – учуди се Айла. – Има доста време, докато се стъмни. Пък и едва ли ще ми отнеме много време да облека туниката, която Нези уши за мен.

– Няма да е само това – информира я някогашната предводителка на Деветата пещера. – Сега всички ще отидем до реката, където жените ще се изкъпят. Водата се загрява, за да се пречисти за ритуала. Мисля, че няма защо да ти споменавам, че е изключително приятно човек да се къпе с гореща вода. Това е най-приятната част от предбрачните ритуали. Джондалар и мъжете също ще се изкъпят, но на друго място, естествено – добави жената.

– Обожавам горещата вода – рече Айла. – Лозадуните имаха горещ извор до заслоните си. Чувствах се страхотно, когато се къпех в него.

– Напълно те разбирам – кимна Мартона. – Недалеч от мястото, където извира реката, има езерца, пълни с гореща вода.

– Мисля, че съм минавала оттам – рече русокосата жена. – Има нещо, за което искам да те попитам. Щях да го направя по-рано и не знаех дали вече не е твърде късно, но се надявах да пробия ушите си. Нося тези кехлибарени обици, подарени ми от Тюли, предводителката на Лъвския бивак, и бих искала да ги сложа, стига да има някакъв начин да ги закача на ушите си. Тя ми каза, че така се носели.

– Мисля, че лесно можем да уредим това – каза майката на Джондалар. – Сигурна съм, че някой от зеландони с радост ще ти помогне.

– Как мислиш, Фолара? – попита Меджера, вдигнала косата на Айла. – Така? Или така?

– Първата прическа, която ми показва, ми хареса повече – каза сестрата на Джондалар.

Бяха приключили с пречистващите ритуали и вече се намираха в жилището на зеландони. Въпреки множеството лампи, които бяха

запалени, в помещението беше доста тъмно и на Айла ѝ се искаше да бъде навън под ярките лъчи на следобедното слънце, вместо да седи в сумрака, докато някой прави разни неща с косата ѝ.

– Меджера, защо най-накрая не ни разкажеш къде ги намери? – попита Мартона, Беше очеводно, че Айла се чувстваше некомфортно. Тя не бе свикнала някой да се занимава с косата ѝ, а младата послушничка явно не се затрудняваше да говори, докато прави прически. Майката на Джондалар си мислеше, че така ще разсее напрежението на Айла.

– Ами, както казах, разпитах навсякъде, ала никой не знаеше къде са. Най-накрая една жена от вашия лагер, мисля, че е съпруга на един от близките приятели на Джохаран – Солабан или Рушемар, – която плетеше някаква кошница...

– Това е жената на Рушемар – Салова – прекъсна я Мартона.

– ...Та тя ми каза, че могат да бъдат при конете, ето защо тръгнах покрай поточето и там ги открих и двамата. Ланидар ми каза, че разбрал от майка си, че Айла ще бъде през целия ден при жените, ето защо решил да провери как са конете, точно както ме помоли. Джондалар и той ми каза горе-долу същото. Знаеше, че трябва да прекараш времето до церемонията в уединение, и сметнал, че би било добре да хвърли един поглед на конете. Когато отишъл при тях, заварил там Ланидар и се заел да му показва как да си служи с копиехвъргача – обясни младата послушничка.

– Оказа се, че не съм единствената, която търси Джондалар. Малко след мен дойде и Джохаран, който изглежда беше малко ядосан, а може би просто бе изнервен. Той търсил навсякъде брат си, за да му каже да отиде до реката за ритуалното пречистване с останалите мъже. Джондалар ми заръча да ти кажа, че конете са добре и че си била права за Вълчо – май наистина си бил намерил другарка или приятел. Видял ги заедно.

– Благодаря ти, Меджера – каза русокосата жена. – Не знаеш какво облекчение за мен е да чуя, че Уини и Рейсър са добре. Нямах представа колко благодарна съм ти за времето и усилията, които си хвърлила, за да намериш Ланидар и Джондалар.

Беше ѝ станало много приятно, когато разбра, че Ланидар сам се е сетил да провери как са конете. По принцип би очаквала това от Джондалар, ала той също трябваше да се подготви за брачната церемония и не искаше да го разсейва. Малко се разтревожи за Вълчо. Искаше ѝ се четириногият ѝ приятел да си намери другарка и да бъде щастлив, но същевременно се боеше да не го изгуби и бе загрижена за безопасността му.

Вълчо никога не бе живял с другите вълци – навярно тя бе прекарала повече време с тях, докато се учеше да ловува, отколкото той някога беше споделял със събратята си. Тя знаеше, че другите вълци са страшно предани на глутницата си и защитават свирепо територията си от другите представители на техния вид. Ако Вълчо срещнеше женски вълк-единак или вълчица от някоя близка глутница и поискаше да живее като вълк, щеше да му се наложи да се бие, за да се сдобие със своя собствена територия. Макар и да беше здраво, силно животно, по-едро от повечето вълци, той не бе израснал в глутница, където да се бори с връстниците си от съвсем малък. Вълчо не бе свикнал да се бие с другите вълци.

– Благодаря ти, Меджера – каза Мартона. – Айла изглежда страхотно. Не подозирах, че си толкова добра в оформянето на косата.

Айла вдигна ръце и опипа внимателно прическата си, докосвайки иглите, ролките и другите формички. Бе виждала някои от другите млади жени с подобни прически, ето защо имаше известна представа как изглежда.

– Ей-сега ще ти донеса огледало, за да се видиш – рече Меджера.

Това, което Айла видя в огледалото, беше една млада жена, чиято коса я караше да изглежда досущ като другите обитателки на шатрата. Изобщо не приличаше на себе си и се съмняваше, че Джондалар ще разпознае своята Айла в нея.

– Хайде да сложим обиците на ушите ти – предложи фолара. – Трябва вече да се обличаш.

Послушничката, която бе пробила ушите на Айла, беше промушила тънка игличка от кост през всяка от дупчиците. После, посредством сухожилията, прикрепени към кехлибарите, Меджера ги закачи за игличките, забити в меката част на ушите на Айла.

Когато русокосата жена облече брачната си премяна, Меджера ахна.

– Никога не съм виждала нещо подобно! – възкликна.

Фолара също бе възхитена:

– Айла, това е толкова красиво и необикновено! Всички ще ти завидят! Откъде го имаш?

– Нези го направи за мен – отвърна русокосата жена. – Тя е съпругата на вожда на Лъвския бивак. Ето как трябва да се носи по време на церемонията – допълни и разтвори предната част на тоалета си, разкривайки заоблените си гърди, които бяха наедрели още повече от бременността, след което отново ги закри. – Нези ми каза, че една жена от

мамутоите трябва гордо да покаже гърдите си, когато се жени. Сега искам да си сложа огърлицата, която ми даде, Мартона.

– Само че има нещо, което трябва да ти кажа, Айла – обади се майката на Джондалар. – Огърлицата ще изглежда страхотно с голямата кехлибарена висулка между гърдите ти, но никак няма да си пасне с тази кожена кесийка, която носиш на врата си. Зная, че означава нещо за теб, но си мисля, че ще е по-добре да я махнеш.

– Права е, Айла – добави Фолара.

– Виж се сама в огледалото – каза Меджера и го сложи пред русокосата жена.

Оттам я погледна същата странна жена със сложна фризура, само дето сега от ушите ѝ висяха кехлибарени обици.

– Каква е тази кесийка? – попита Меджера. – Изглежда пълна с различни неща.

– Това е моят амулет, а нещата вътре в него са даровете на тотема ми – Духа на Пещерния лъв. Повечето от тях потвърдиха важните решения в живота ми. Тя съдържа и жизнения ми дух в известен смисъл.

– Значи е нещо като еландон, така ли? – предположи Мартона.

– Мог-ър ми каза, че ако някога изгубя амулета си, ще умра – рече Айла. Докосна амулета си, почувства познатите издутини под пръстите си и в същия миг в съзнанието ѝ се появиха спомените от живота ѝ с Клана.

– Значи ще трябва да го съхраняваме на специално място – каза Мартона. – Може би най-добре до някоя донии, за да може Майката да го пази. Ти обаче нямаш донии, нали? Обикновено жената получава донии при първите си обреди, но не зная дали ти изобщо си имала подобна церемония.

– Всъщност имах – усмихна се русокосата жена. – Джондалар ме запозна с Майчиния дар на насладата и при първия път проведе церемония и ми подари фигурка на донии, която беше изработил сам. Нося я в торбата си.

– Едва ли някой би могъл да ти направи по-добра церемония на първите обреди от него – рече Мартона. – Синът ми има доста опит в тези неща. Защо не предадеш този амулет на моите грижи, а когато ти и Джондалар се отправите към мястото, където ще прекарате изпитателния си период, ще ти го върна, за да можеш да го вземеш със себе си. – Жената видя как Айла се колебаеше в началото, ала после кимна. Щом се опита обаче да свали кожената кесийка, кожената му кашка се заплете в новата ѝ прическа.

– Спокойно, Айла – каза Меджера. – Аз ще го оправя.

Русокосата жена стисна познатата кожена торбичка в юмука си, страхувайки се да се раздели с нея. Бяха прави – тя наистина не стоеше добре на тоалета ѝ, но не се беше разделяла с нея, откакто Иза ѝ я даде, а това беше малко след като бе открита от Клана. От толкова дълго време тази кесийка представляваше неразделна част от живота ѝ, че ѝ беше наистина трудно да се раздели с нея. Сякаш самият амулет не искаше да я остави и затова се бе закачил за косата ѝ, когато се опита да го свали. Навярно тотемът ѝ искаше да ѝ каже нещо – може би не трябваше да се опитва да бъде само част от другите в деня на бракосъчетанието си с мамутойските си дрехи и зеландонийската си огърлица. Та тя беше просто една жена от Клана, когато срещна Джондалар, и навярно трябваше да запази нещо и от този период от живота си.

– Благодаря ти, Меджера, но си мисля, че промених решението си – каза накрая. – Искам косата ми да бъде разпусната. Джондалар много ме харесва така – добави и задържа амулета още миг в дланта си, след което го подаде на Мартона. Някогашната предводителка на Деветата пещера завърза на шията ѝ огърлицата, която майката на Даланар ѝ беше подарила, преди да започне да маха иглите и ролките, които поддържаха косата ѝ в елегантна зеландонийска прическа.

На Меджера не ѝ беше приятно да гледа как всичките ѝ усилия отиват на вятъра, ала това все пак си беше косата на Айла и тя имаше последната дума за прическата си.

– Нека да те среща – каза послушничката, прикривайки разочарованието си по начин, който впечатли Мартона. „Някой ден от това девойче ще стане чудесна зеландони“ – помисли си тя.

Когато Джондалар и останалите мъже, които щяха да се женят, се запътиха към жилището на зеландони, където щеше да се проведе церемонията, внезапно се почувства нервен. Не беше сам. Жените ги нямаше и голямата шатра беше празна. С помощта на неколцина от шаманите мъжете се наредиха един след друг – първо според номера на пещерата, в която живееха, а после според статута си. Позицията им в йерархията можеше да се променя и бракът представляваше едно от средствата за това. Статутът на едно огнище се определяше от положението на мъжа и жената, които го създаваха, и се предаваше на децата. Роднините на младоженците искаха статутът на новото огнище да бъде колкото се може по-висок, ала това се решаваше посредством дълги преговори с вождовете и зеландони, които понякога бяха доста разгорещени.

Айла не участваше в преговорите за статута на новото огнище,

което щяха да създадат с Джондалар – тя и бездруго едва щеше да разбере всички подробности, – но за сметка на Мартона използваше всеки удобен случай да стори нещо по този въпрос. Разговорът, който бе провела с някои от шаманите – в това число и с дони на Деветнайсетата пещера, – също бе част от тези договорки. Шаманката на Деветнайсетата пещера се опитваше да използва бурните младежки изблици на Джондалар, за да понижи йерархичната му позиция, отчасти защото Айла бе открила невероятната нова пещера в прилежащата на Деветнайсетата пещера територия. Това бе завишило значително статута ѝ и притесняваше белокосата старица, въпреки че Айла бе родена чужденка. Ако хората от Деветнайсетата пещера бяха открили пещерата, можеха да я запазят за себе си и да ограничат достъпа на другите, ала обстоятелството, че бе открита от една чужденка по време на Летния събор, неизбежно я правеше отворена за всички – нещо, което бе ясно подчертано от Първата.

Йерархичната позиция на Джондалар бе сред най-високите, понеже майка му беше бивш вожд, а брат му бе настоящ предводител на най-голямата пещера на зеландониите, дори и да не се броят многобройните му заслуги към пещерата с всичко онова, което бе донесъл или открил по време на пътешествията си. Той имаше изключителни каменоделски умения, а новото изобретение, което бе показал публично на събора – копиехвъргача – повиши още повече и без това високия му статут. Положението на Айла обаче беше проблем. Чужденците винаги имаха най-ниския статут, с което автоматично снижаваха статута на новото огнище, но Мартона и още неколцина се бореха срещу това, изтъквайки, че тя е била доста високопоставена сред народа си и притежава редица качества. Животните бяха двойствен фактор – някои казваха, че понижавали статута ѝ, а други – че го повишавали. Общият статут на новото огнище все още не беше определен, ала това нямаше да попречи на бракосъчетанието. Деветата пещера я бе приела и семейството щеше да живее там.

Жените бяха преместени в шатрата, в която дотогава бяха девойките за първите им обреди. Някой бе предложил да настанят мъжете там, за да не местват жените, ала идеята да се сложат мъже на мястото, където съвсем доскоро е имало момичета, на които е предстояло да станат жени, предизвика смут сред зеландони. За зеландонийците бе недопустимо да се смесват жизнените сили на мъжете и жените, които често се явяваха противоположни една на друга, ето защо решиха да прехвърлят жените, които щяха да се задомяват. И бездруго това бе логичната

следваща стъпка за девойките, преминали първите обреди.

Жените бяха не по-малко нервни от мъжете. Айла се чудеше дали Джондалар ще реши да сложи туниката, която му бе направила, и ѝ се прииска да бе знаела за забраната да говори с него, за да може да му я даде предната вечер. Тогава щеше да знае дали му бе по мярка и дали я е харесал, а сега ѝ оставаше единствено да чака до брачната церемония, за да разбере.

Жените също се наредиха според номера на пещерата си и мястото си в йерархията. Айла се усмихна на Левела, която беше пред нея. Щеше да ѝ е приятно да стои до сестрата на Пролева, докато чакаше, ала беше от Деветата пещера и между тях имаше няколко жени. Техният статут беше подобен, защото произхождаха от семейства на вождове и основатели, които бяха с изключително висок ранг, поради което положението на огнището им нямаше да се промени много. Статутът на Джондекам беше малко по-висок от този на Левела, ала незначителната разлика щеше да се прибави към новото огнище само ако двойката заживееше в неговата пещера.

Зеландони на пещерата, където щеше да живее двойката, ръководеше церемонията за всяко бъдещо семейство. Майките на младите хора, съпрузите им и близките им семейства също щяха да вземат участие в церемонията – те стояха в предните редици на публиката и чакаха да бъдат извикани от зеландони. Без родителско съгласие не можеше да има бракосъчетание. Изключение се правеше само за по-старите двойки, които не се женеха за пръв път – те се нуждаеха единствено от одобрението на пещерата, където щяха да живеят, ала приятелите и роднините им често вземаха участие в церемонията.

Айла забеляза и Джанида – тя беше по-назад, понеже бе жителка на Южното обединение на Двайсет и деветата пещера – и ѝ се усмихна. Джопляя се намираще още по-назад – принадлежността ѝ към ланзадонийците я определяше като чужденка, въпреки че мъжът на огнището ѝ някога бе сред най-високопоставените зеландонийци. Ала макар и да беше последна тук, бе сред първите ланзадонийци, а точно това имаше най-голямо значение. Русокосата жена огледа всички присъстващи жени. Все още имаше много, които не разпознаваше, както и пещери, от които не се бе запознавала с нито един човек, като се изключат общите представяния. Беше подочула, че някоя била от Двайсет и четвъртата пещера, а друга сподели, че е от Мечи хълм, който бе част от Новия дом на Малката тревиста река.

Айла се чудеше защо се бавят толкова. Толкова бързаха, докато се

наредят в правилната последователност, а после ги оставиха да стоят прави. Навярно чакаха мъжете. Може би някой от тях бе променил решението си. Ами ако Джондалар направеше така? Не. Нямаше да го стори. Защо би го направил? Ала ако все пак се откажеше?

В шатрата на зеландони Първата дръпна завесата, която закриваше задната част на голямото помещение, и огледа множеството, което бе изпълнило не само поляната пред шатрата, но и склона на близкия хълм. Беше време да започват.

Първи излязоха мъжете. Когато Джондалар погледна нагоре, беше сигурен, че всеки човек, който можеше да присъства, е дошъл. Тълпата се оживи и му се стори, че чу думата „бяло“ повече от веднъж. Той се съсредоточи върху гърба на мъжа пред себе си, ала знаеше, че бялата му туника със сигурност е направила впечатление на присъстващите. Високият, невероятно красив светлокос мъж с омагьосващите очи щеше да се открие винаги, но сега, както беше гладко избръснат, с измитата си руса коса, която изглеждаше почти бяла, и изключителната кожена туника изглеждаше просто зашеметяващо.

– Ако мога да си представя любимия на Дони – Луми – да слиза на земята в човешки облик, ето как ще изглежда – рече майката на Джондекам, високата зеландони на Втората пещера, на брат си Кимеран – вожда на пещерата.

– Чудя се откъде ли я е намерил – измърмори мъжът. – И аз бих искал подобна туника.

– Мисля, че всеки мъж от тук присъстващите се чувства по същия начин, Кимеран – каза шаманката, – ала ти си сред малцината, на които ще стои също толкова добре. Джондекам също изглежда добре. Радвам се, че реши да остави брадата си и това лято. Толкова му отива.

След като мъжете се наредиха в полукръг от едната страна на голямото огнище, дойде ред и на жените. Айла надзърна през отметнатата завеса и видя някакви хора, застанали около огъня. Слънцето още не бе залязло и огряваше лагера с алениите си лъчи, на чийто фон множеството запалени факли бледнееха. Те бяха приготвени за по-късно – когато се стъмнеше. Една едра фигура, обърната с гръб към нея – най-вероятно зеландони – даде знак и жените излязоха навън.

В мига, в който Айла пристъпи извън шатрата, тя зърна високия мъж с бялата туника. Докато се строяваха в полукръг срещу мъжете, си мислеше: „Той я носи! Носи я! Носи моята туника!“ Всички бяха облечени с най-хубавите си дрехи, ала никой не носеше бяло и Джондалар се открояваше от всички останали. Според Айла той беше най-красивият

мъж тук и повечето жени щяха да се съгласят без колебания с нея. Тя видя как я гледаше от другата страна на оранжевите пламъци, сякаш бе неспособен да отвърне взор от нея.

„Толкова е красива – помисли си Джондалар. – Никога не е изглеждала по-красива.“ Тъмножълтата туника, украсена с наниз от перленобели мъниста от слонова кост, раковини и зъби, която Нези бе направила за нея, идеално се връзваше с косата ѝ, чиито кичури се спускаха като водопад от искрящо злато по гърба ѝ.

Единствените ѝ бижута бяха кехлибарените обици, подарени ѝ от Тюли, и огърлицата с висулка от същия материал, която майка му ѝ беше дала. Оранжево жълтите камъни улавяха всеки отблясък на залазващото слънце, озарявайки с топлото си сияние голите ѝ гърди. Макар и да не приличаше на никоя друга, тъмножълтата туника, която бе отворена на бюста ѝ, ала същевременно беше здраво пристегната на талията ѝ, ѝ стоеше отлично.

Маргона се изненада приятно, когато видя, че Джондалар е облякъл бялата туника, ушита специално за него от бъдещата му съпруга. Тъй като знаеше какви дрехи бе избрал първоначално синът ѝ, не беше никак трудно да се досети, че именно тази туника е била скрита във вързопчето, което Айла толкова искаше да му връчи. Липсата на украса подчертаваше още повече невероятната чистота на цвета, а хермелиновите опашки ѝ придаваха елегантност. На фона на семплата бяла туника изключителната премяна на Айла се открояваше с още по-голяма сила. От качеството на самата кожа до кехлибара, раковините, зъбите и няколко хилядите мъниста от слонова кост, този брачен тоалет щеше да подкрепи по неопровержим начин претенциите ѝ за висок статут. Огнището на сина ѝ щеше да бъде сред първите. Джондалар не откъсваше очи от Айла. Очите ѝ блестяха, а гърдите ѝ се издигаха трескаво от вълнението, което изпитваше. Синеокият мъж я бе виждал такава в миговете, когато бе запленена от нещо красиво или бе възбудена от лова. „Тя е златна жена – помисли си Джондалар и усети как кръвта нахлува в слабините му. – Златна като слънцето.“ Желаше я безумно и не можеше да повярва, че тази чувствена красавица съвсем скоро ще бъде негова съпруга. Негова съпруга... харесваше му как звучи. Щяха да заживеят заедно в дома, с който възнамеряваше да я изненада. Ще започне ли изобщо тази церемония? Ще свърши ли някога? Не искаше да чака. Искаше да се втурне към нея, да я грабне в обятията си и да я отведе някъде, където щяха да са само двамата.

Шаманите се събраха около тях и Първата започна да пее. След

малко към нея се присъедини друга зеландони, държейки определен тон, последвана от трета. Всяка дони си избираше тон, който се различаваше по височина и тембър от тези на останалите, и малко преди някоя от тях да остане без въздух, на нейно място се включваше друга. Когато зеландони, която трябваше да ръководи церемонията за първата двойка, започна да говори, гласовете на шаманите се бяха слели в омаен, протяжен напев, който можеше да продължава до безкрайност, ако имаше достатъчно хора, които да се включват на мястото на тези, които си почиваха.

Хоровото песнопение изпълни съзнанието на Джондалар, който се вираше като омагьосан в жената, която обичаше. Той едва чу думите, изречени от зеландони за първите няколко двойки. Изведнъж някой го побутна леко по гърба и той подскочи, дочул собственото си име. Приближи се до Първата сред служителите на Майката и спря от едната ѝ страна в същото време, когато Айла застана от другата.

Зеландони ги изгледа одобрително. Джондалар беше най-високият сред мъжете и тя винаги го бе смятала за най-привлекателния мъж. Точно поради тази причина го избра и преди толкова много години, когато беше още момче, за да го научи на дара на насладата. Той се бе оказал способен ученик – даже прекалено способен. За малко да я накара да се откаже от призванието си.

Сега бе доволен, че обстоятелствата се бяха стекли именно по този начин. Докато го наблюдаваше, някогашната Золена се зачуди откъде ли беше намерил тази прекрасна бяла туника, която му стоеше толкова добре. Без съмнение се бе сдобил с нея по време на пътешествието си. Цветът веднага приковаваше погледа, а липсата на украса ѝ придаваше колорит. Да, Джондалар си подхождаше с жената, която си бе избрал. Първата се обърна към Айла.

И Айла му подхождаше. Не, тя дори го превъзхождаше, каза си зеландони, а това никак не беше малко. Трябваше да признае, че синеокият красавец не само бе успял да намери жена, която да му е равностойна, но и беше открил такава, която да го надминава. Шаманката знаеше, че двамата неизменно привличаха вниманието на хората към себе си и всички бяха чували за тях, защото бяха както най-хубавата двойка на Летния събор, така и най-интересната.

Мартона пристъпи напред и застана до сина си заедно със сегашния си съпруг Уиламар от дясната ѝ страна. Отляво беше Даланар, а зад него – Джерика. Те трябваше да изчакат до самия край на церемонията, за да видят Джопляя и Екозар женени. До Уиламар стояха Фолара и

Джохаран. До вожда на Деветата пещера бяха застанали Пролева и синът ѝ Джарадал, а в публиката имаше много техни приятели и роднини. Зеландони изгледа бъдещата двойка и близките им, след което обходи с поглед насъбралото се множество и започна.

– Всички пещери на зеландониите! – изрече тя с тържествен глас. – В момента ставате свидетели на съединяването на една жена и един мъж. Дони, Великата Майка Земя, Първият създател, Майката на Всичко, Родилата Бали, що огрява небето, и Любимата на Луми, що свети тази нощ и ни наблюдава заедно с Нея – Тя е почетена от святото единение на Нейните деца.

Айла погледна към луната. Сърпът ѝ сияеше в сребърно и тя изведнъж осъзна, че навън вече беше тъмно. Слънцето бе залязло преди доста време, но силният огън и многото факли правеха сцената ярка като ден.

– Тези двама души, които стоят сега пред нас, зарадваха Великата Майка Земя с желанието си да се съберат. Джондалар от Деветата пещера на зеландониите, син на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера, която е омъжена понастоящем за Уиламар, майстор-търговец на зеландониите, роден в огнището на Даланар, основател и вожд на ланзадониите, брат на Джохаран, вожд на Деветата пещера на зеландониите...

Изброяването на този дълъг списък от имена и връзки, повечето, от които бяха абсолютно непознати за Айла, ѝ се стори доста отегчително. Бракосъчетанието беше един от малкото моменти в живота на даден човек, когато всичките му роднински връзки се изброяваха. По едно време обаче тонът на Първата се промени и русокосата жена отново се съсредоточи.

– ... избираш ли Айла от Деветата пещера на зеландониите, благословена от Дони и почетена с Благословията ... – хората си зашушукаха оживено, защото бременността на жената бе добра поличба за брака – ... преди известна като Айла от мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от Духа на Пещерния лъв, закриляна от Пещерната мечка, приятел на конете на име Уини и Рейсър и на четириногия ловец Вълчо...

Айла се зачуди къде ли беше Вълчо. Не се бе появявал нито следобед, нито вечерта и тя се чувстваше разочарована. Знаеше, че това едва ли означаваше нещо за него, ала се надяваше, че ще присъства на бракосъчетанието ѝ.

– ... приета от Джохаран, брат на Джондалар и вожд на Деветата пещера на зеландониите, както и от Мартона, майка на Джондалар и бивш вожд на Деветата пещера на зеландониите, одобрена от Даланар,

основател и вожд на ланзадониите, мъж на огнището на Джондалар...

Зеландони продължи да изброява родословието на синеокия мъж. Айла не съзнаваше с колко много нови роднинства се сдобива чрез това бракосъчетание, но на Първата дори ѝ се искаше да бъдат повече. Отне ѝ доста време, докато подготви речта си така, че да съответства по всички правила на ритуала. Айла имаше толкова малко роднински връзки!

– Избирам я – отвърна Джондалар, докато гледаше любимата си.

– Ще я уважаваш ли, ще се грижиш ли за нея, когато е болна, ще осигуряваш ли прехрана за нея, когато е бременна, и за всички деца, родени в огнището ви, докато живеете заедно?

– Ще я уважавам, ще се грижа за нея и ще осигурявам прехрана за нея и за децата ѝ – отвърна Джондалар.

– А ти, Айла от Деветата пещера на зеландониите, преди известна като Айла от мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от Духа на Пещерния лъв, закриляна от Пещерната мечка, приятел на конете на име Уини и Рейсър и на четириногия ловец Вълчо, избираш ли Джондалар от Деветата пещера на зеландониите, син на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера, която е омъжена понастоящем за Уиламар, майстор-търговец на зеландониите, роден в огнището на Даланар, основател и вожд на ланзадониите? – Този път шаманката реши да изреди само най-важните връзки, вместо да повтаря всички, за голямо облекчение на Айла и на повечето от присъстващите.

– Избирам го – каза русокосата жена, загледана в Джондалар. Думите ѝ отекнаха в главата ѝ. Избирам го. Избирам го. Избрах го преди доста време и сега мога най-накрая да го избира.

– Ще го уважаваш ли, ще се грижиш ли за него, когато е болен, и ще учиш ли децата си да го уважават като твой съпруг и техен хранител... включително и това, с което Дони вече те е Благословила? – продължи Първата.

– Ще го уважавам, ще се грижа за него и ще уча децата си да го уважават като мой съпруг и техен хранител – рече Айла.

Зеландони махна с ръка.

– Кой има властта да одобри съюза на този мъж и тази жена? – попита.

Мартона пристъпи напред.

– Аз, Мартона, бивш вожд на Деветата пещера на зеландониите, имам тази власт. Съгласна съм да оженя своя син Джондалар за Айла от Деветата пещера на зеландониите – рече.

Уиламар също пристъпи напред.

– Аз, Уиламар, майстор-търговец на зеландониите, съпруг на Мартона, която е бивш вожд на Деветата пещера на зеландониите, също давам съгласието си за този съюз. – Съгласието на Уиламар не беше необходимо, ала намесата му в церемонията показва одобрението му към женитбата на сина на съпругата му с чужденката и улесни включването на Даланар, който тъкмо правеше крачка напред.

– Аз, Даланар, основател и вожд на ланзадониите, мъж на огнището на Джондалар, син на бившата ми съпруга, също давам съгласието си да се ожени за Айла от Деветата пещера на зеландониите, преди известна като Айла от мамутоите.

След тези думи Даланар я погледна по същия начин, както я гледаше Джондалар, и русокосата жена усети как тялото ѝ потръпна. Не беше за пръв път. Даланар и Джондалар не само си приличаха – тя ги усещаше по сходен начин. Айла не можа да се въздържа и дари по-възрастния мъж с една от лъчезарните си усмивки, които сякаш грееха със собствена светлина, и за момент на него му се прииска да бъде на мястото на Джондалар. В следващия миг Даланар забеляза, че младият мъж му се хили насреща – момчето знаеше как се чувства и не можеше да се стърпи да не го подразни. За малко да се засмее с глас.

– Одобрявам твърдо бракосъчетанието! – добави вождът на ланзадонийците.

– Кой има властта да одобри съюза на този мъж и тази жена? – попита отново Първата.

– Аз, Айла от Деветата пещера на зеландониите, преди известна като Айла от мамутоите, член на Лъвския бивак и дъщеря на огнището на Мамут, имам властта да говоря от свое име. Тази власт ми е дадена от Мамут от Огнището на Мамут, най-възрастният и най-уважаваният сред всички мамутои, от Талут – предводител на Лъвския бивак, и от сестра му Тюли – предводителка на Лъвския бивак. От тяхно име давам съгласието си да се омъжа за Джондалар от Деветата пещера на зеландониите – рече Айла и си отдъхна, защото ужасно се бе притеснявала да не пропусне или обърка нещо. – Мамут от Огнището на Мамут – Този, който Служи на Майката за мамутоите – заяви Първата – е дал на дъщерята на Огнището си свободата да решава за себе си. Тъй като съм служителка на Майката, аз също мога да говоря от негово име. Айла реши да се ожени за Джондалар, следователно решението ѝ се потвърждава от съгласието на Мамут – допълни зеландони и извика гръмко, така че всички да я чуят: – Кой говори от името на тази двойка?

– Аз, Джохаран, вожд на Деветата пещера на зеландониите, говоря

от името на тази двойка и приветствам Джондалар и Айла в Деветата пещера на зеландониите – рече по-големият брат на Джондалар, след което се обърна с лице към насъбралото се множество: – Ние, жителите на Деветата пещера на зеландониите, ги приветстваме!

Тогава Първата протегна двете си ръце, сякаш искаше да прегърне всички присъстващи, и заяви:

– Всички пещери на зеландониите! Джондалар и Айла се избраха един друг. Те получиха одобрението на всички, които трябваше да се произнесат, и бяха приети от Деветата пещера. Имате ли да кажете нещо за този съюз?

Разнесе се одобрителен рев. Дори и да имаше някой против, гласът му беше заглушен. Дони изчака глъчката да утихне, преди да продължи:

– Дони, Великата Майка Земя, одобрява съюза на Нейните деца. Като е Благословила Айла, Тя показва благосклонността си към бракосъчетанието им. – Даде знак на Айла и Джондалар, които се хванаха за ръце и ги протегнаха към шаманката. Едрата жена взе един обикновен кожен ремък, омота го около съединените им китки и го завърза на възел. След края на изпитателния период те трябваше да върнат ремъка цял – не срязан, – а в замяна щяха да получат съответстващи си огърлици, дар от зеландони. Това щеше да означава, че съюзът им е осветен и отгук насетне могат да получават и други дарове.

– Възелът е завързан. Вече сте женени. Нека Дони винаги да ви озапява с усмивката си. – Младоженците се обърнаха с лице към тълпата и Първата обяви: – От този миг нататък те вече са Джондалар и Айла от Деветата пещера на зеландониите!

Всички отстъпиха назад, включително и зеландони, за да освободят място за следващите младоженци и семействата им. Това обаче не означаваше, че церемонията е приключила за Джондалар и Айла. Когато близките им се върнаха сред публиката, те отидоха при другите двойки, които чакаха със завързани за китките кожени ремъци.

Макар и повечето хора да бяха наблюдавали с радост бракосъчетанието на Джондалар и Айла, имаше неколцина, у които този спектакъл пробуди съвсем различни чувства. Една от тях бе красивата жена със светлоруса, почти бяла коса, млечнобяла кожа и тъмносиви очи. Доста от присъстващите – мъже, жени, дори и деца – я гледаха с възхищение, ала в момента, в който зърнаха намръщената ѝ физиономия, бързаха да отклонят очи от нея.

Марона не се усмихна нито веднъж на чудесната двойка. Тя наблюдаваше с нескрита омраза чужденката и мъжа, който някога се бе

зарекъл, че ще се ожени за нея. През онази година тя трябваше да бъде център на вниманието, ала вместо това той бе заминал на пътешествие, изоставяйки я в последния момент. И за да се влошат нещата още повече, бе дошла и неговата близка братовчедка – тази странно изглеждаща чернокоса жена, за която всички казваха, че била много красива, – за да се омъжи за най-грозния мъж, който Марона беше виждала. Сега вниманието на всички бе насочено към нея и точно това не се харесваше на светлорусата красавица. Да, тя щеше да се омъжи за не лош мъж до края на лятото, но той не беше Джондалар – мъжът, когото всички жени желаеха и който тя трябваше да получи. Тя си мислеше, че Съборът, на който двамата бяха разкъсали възела преди няколко години, беше най-отвратителният Летен събор в живота ѝ, ала се оказа, че греша – сегашният беше още по-неприятен.

Тази година Джондалар се беше върнал с чужденка, която не можеше без животни край себе си и спокойно носеше момчешко бельо. Вече бяха женени, а отгоре на всичко тя беше и бременна – Благословена от Майката. Не беше честно. И откъде бе намерила този тоалет, който показваше гърдите ѝ? Марона никога не би се поколебала да го носи по този начин, ако се беше сетила за това, но сега в никакъв случай нямаше да последва примера на Айла, дори и всички жени да тръгнаха с разголени бюстове. „Някой ден – закани се тя. – Някой ден ще му го върна. Някой ден той ще съжалява. И двамата ще съжаляват. Някой ден.“

Имаше и други, които не посрещнаха възторжено това бракосъчетание. Ларамар бе сред тях. Той не харесваше нито мъжа, нито жената. Джондалар винаги го гледаше с презрение, дори когато пиеше бармата му, а тази жена, Айла, която вдигна такъв шум около най-малката щерка на Тремеда, сякаш имаше кой знае какъв проблем, и незнайно как бе запленила Ланога. Вече Ланога не си беше у тях, за да му приготви нещо за ядене – не, вместо това киснеше с другите жени, които гледаха бебета, само дето още не беше жена. Е, като пораснеше, можеше да стане доста хубавичка – не като онази дърта мърлячка, която я беше родила. „Просто искам Айла да стои далеч от огнището ми – помисли си Ларамар, след което на устните му се появи ехидна усмивка. – Чудя се каква ли ще бъде, когато се напие с барма на празненството в чест на Майката? Скоро ще разбере.“

Ларамар не беше единственият мъж, който наблюдаваше младоженците с хладна неприязън. „Името ми е Мадроман и ми се ще да го запомнят, особено Джондалар – каза си послушникът. – Гледай го какъв е самодоволен – издокарал се в бялата си туника и си мисли, че всяка от

жените копнее за усмивката му. Бе доста изненадан, когато откри, че вече съм част от зеландони. Сигурен съм, че никога не е очаквал подобно нещо, че изобщо не ме е смятал за способен да го направя, но аз съм далеч по-умен, отколкото ме мисли. Някой ден ще стана зеландони и ще бъда на мястото на тази дебела жена, която се държи с чужденката на Джондалар тъй, сякаш е шаманка. Не може да се отрече обаче, че е красива. Аз също можех да си намеря някоя като нея, ако този фукльо не ми беше избил зъбите. Нямах никакви основания да ме удря така – всичко, което направих, беше да кажа истината. Той искаше да се ожени за Золеня и тя щеше да се съгласи, ако не бях разгласил плана им. Трябваше да ги оставя да се оженият – тогава този ухилен самохвалко щеше да се венчае за тази дърта дебелана, вместо за чужденката, която домъкна. Тя се прави на голямата зеландони, но не е дори послушничка, да не говорим и че не умее да говори както трябва. Чудя се колко ли жени щяха да го сметнат за красив, ако някой му избиеше зъбите? Това си струва да се види. Бих искал някой ден да го видя така.“

Брукевал също гледеше двойката с едва прикрита злоба. Той бе неспособен да отдели очи от неземно красивата жена с разпилени златисторуси къдрици и разголени гърди. Беше бременна и това правеше гърдите ѝ още по-големи и привлекателни – повече от всичко на света Брукевал копнееше да се протегне и да ги докосне, да ги погали и да захапе наедрелите им зърна. Изглеждаха толкова свършени, че ловецът започваше да си мисли, че Айла нарочно ги бе разголила, за да го дразни – сякаш искаше да го изкуши с твърдостта им, с примамливата гънка между тях и с шръкналите розови зърна, които просто крещяха да бъдат засмукани.

Джондалар ще докосва тези гърди, ще ги гали и мачка, ще поема зърната им между устните си и ще ги хапе до полууда. Винаги Джондалар, винаги той – всеобщият любимец, късметлията, щастливецът. „Отгоре на всичко има и най-добрата майка – майката на Марона никога не се е грижила за мен, ала Маргона винаги ми е помагала; говореше ми, обясняваше ми разни неща, позволяваше ми да стоя при тях – каза си Брукевал. – Винаги е била добра към мен. Джондалар също не се е държал лошо, но това е само защото ме съжаляваше – все пак няха неговата майка. Сега той ще има жена, която е златна като Бали, великият златен син на Великата Майка, със свършени гърди, която вече е Благословена и съвсем скоро ще стане майка.“

Айла така се бе зарадвала, когато го видя да влиза в пещерата с факлата, и му беше казала, че ако не беше Джондалар, щеше да избере

него... само дето това не беше истината. Беше го излъгала. Когато Джондалар дойде заедно с онзи плоскоглавец, тя даде ясно да се разбере, че го смята за плоскоглавец – също като онзи, който се беше присламчил към ланзадонийците. „Не зная как Даланар изобщо може да реши на Екозар да погледне дъщерята на огнището му, да не говорим пък да се ожени за нея! – възмущаваше се Брукевал. – Това е отвратително. Такива неща не бива да се допускат. Този Екозар е изрод – полуживотно, получовек. Джопляя е изключително привлекателна млада жена, тиха и кротка е и винаги се е държала добре с мен, но как може да избере този плоскоглавец за съпруг? Не бива да се женят. Някой трябва да спре това безумие – мислеше си ловецът. – Навярно аз трябва да се заема с това. Ако Айла помисли малко над това, веднага ще разбере, че постъпвам така, както трябва да се постъпи в случая. Така може да ме види в нова светлина. Чудя се дали ще се обърне към мен, ако нещата се променят... ако Джондалар не е повече тук? Ако нещо се случи с Джондалар, дали ще пожелае да се омъжи за мен?“

ТРИЙСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Левела и Джондекам вдигнаха съединените си ръце, за да поздравят Айла и Джондалар, които се присъединиха към тях.

– Тя не каза ли, че вече си Благословена, Айла? – попита сестрата на Пролева.

Русокосата жена само кимна. Беше прекалено развълнувана, за да промълви и дума.

– О, Айла! – възкликна Левела. – Та това е чудесно! Защо не ми каза? Джондалар знаеше ли? Ти си такава късметлийка! – нареждаше тя, без да даде на Айла възможност да отговори. Дори се опита да я прегърне, забравяйки, че ръката ѝ е привързана за тази на Джондекам, и за малко да падне, ала той веднага я улови. Всички се засмяха – включително и някои от другите двойки, които стояха наблизко, и в края на краищата Левела прегърна Айла само с една ръка. – И тоалетът ти е толкова хубав, Айла! Никога не съм виждала нещо подобно. Има толкова много мъниста от слонова кост и кехлибар, че сякаш е направена от слонова кост и кехлибар! Това жълто страхотно ти отива, а и съм възхитена от начина, по който я носиш – разгърдена на бюста, особено пък след като ще бъдеш майка. Сигурно е тежичка обаче... Откъде я взе?

Левела беше толкова развълнувана, че другата жена се усмихна.

– Да, тежичка е, но съм свикнала с нея – отвърна. – Нося я още откато бях при мамутоите. Нези ми я даде, защото си мислеше, че ще се омъжа за един от мамутоите, и тя ми каза как точно да я нося. Тя бе съпругата на вожда на Лъвския бивак. Когато двамата с Джондалар решихме да си тръгнем, тя ми рече да я задържа и да я облека, когато се омъжа за него. Те много харесаха Джондалар. Искаха да остане да живее при тях и да стане един от мамутоите, ала той каза, че трябва да се върне у дома си. Мисля, че разбирам защо – рече Айла. Някои от двойките се бяха приближили до тях, защото искаха после да разкажат какво бе споделила русокосата чужденка за дрехите си.

– Джондалар също изглежда чудесно – каза Левела. – Твоят тоалет е великолепен заради украшенията и мънистата, а при този на Джондалар е точно обратното – неговата туника изпъква точно заради цвета.

– Така е – включи се и Джондекам. – Всички слагаме най-хубавите си дрехи, което обикновено означава тези с най-много украса, но никой не може да засенчи твоята премяна, Айла, а когато Джондалар се появи

с бялата си туника, всички веднага го забелязаха. Утре всички жени ще искат дреха като твоята, а всички мъже ще искат туники като на Джондалар. Кой ти направи тази туника, Джондалар?

– Айла – отвърна синеокият мъж.

– Айла! – смая се Левела. – Ти ли я уши?

– Една приятелка от мамутоите ме научи как да правя бяла кожа – обясни русокосата жена.

В този миг хората се втурнаха напред, за да чуят следващата зеландони.

– Най-добре да спрем да говорим, защото започват – отбеляза Левела.

След като замълчаха, за да може да бъде проведена церемонията за следващата двойка, Айла се замисли защо брачният ритуал изискваше китките на младоженците да бъдат завързани с кожен ремък, който да не се прерязва. Тя си припомни как Левела се бе втурнала да я прегърне и за малко не бе паднала на земята. Явно човек трябваше да се допита до половинката си, преди да извърши нещо необмислено. „Добър начин да се внуши какво представлява бракът“ – каза си.

– Искане ми се да побързат – измърмори един от наскоро оженените мъже. – Умирам от глад. С цялото това постене днес стомахът ми направо е залепнал за гърба ми.

Айла нямаше нищо против дългото изреждане на имена и връзки, защото то ѝ даваше време да остане насаме със собствените си мисли. Вече беше омъжена и Джондалар беше нейният съпруг. Може би отсега нататък щеше наистина да се чувства като Айла от Деветата пещера на зеландониите, макар че се гордееше и с това, че Айла от мамутоите също беше част от името ѝ. Обстоятелството, че щяха да живеят в Деветата пещера, не означаваше, че е станала различен човек. Просто бе придобила нови имена и връзки, които да прибави към предишните. Не беше изгубила и тотема от Клана си.

Мислите ѝ внезапно се насочиха към времето, когато беше малко момиче и живееше с Клана. Когато се женеха, те нямаша такива ритуали с връзване с кожени ремъци, защото просто не се нуждаеха от тях. Още от времето, когато бяха малки, жените от Клана биваха научавани да изпълняват всички желания на съпруга си, както и да се грижат за нуждите му, защото мъжете пък бяха учени от най-крехка възраст да не дават израз на тревогите, проблемите и болките си. Мъжът никога нямаше да помоли за помощ – жената просто трябваше да разбере кога му е необходима такава.

Брод не се нуждаеше от помощта ѝ, но за сметка на това непрекъснато искаше нещо от нея. Караше я да върши разни неща просто, защото можеше да я накара – като това да му носи вода и да връзва ремъците на опинците му например. Твърдеше, че тя е момиче и трябва да се научи, ала не се интересуваше дали се учи и сякаш изобщо не забелязваше, когато тя се стараяше да му угоди. Брод просто искаше да покаже властта си над нея, защото тя му се съпротивляваше, а жените от Клана не проявяваха неподчинение спрямо мъжете. Тя уронваше неговата мъжественост и той я мразеше заради това, а може би на някакво инстинктивно ниво усещаше, че е различна. Това в никакъв случай не беше лесен урок за нея, ала макар и Брод да бе учителят ѝ, Джондалар беше този, който пожъна плодовете на обучението ѝ. Тя винаги се съобразяваше със състоянието на любимия си и се опитваше да отгатне нуждите му, ето защо всеки път, когато не знаеше къде е, се притесняваше. Поради същата причина се тревожеше и за животните.

Изведнъж, сякаш мисълта за него го бе накарала да се появи, Вълчо изникна до нея. Тъй като дясната ѝ ръка бе завързана за лявата китка на Джондалар, тя се наведе и погали четириногия си приятел с лявата си длан.

– Тревожех се за него и се чудех къде ли е – рече Айла, поглеждайки нагоре към Джондалар, – но ми изглежда доста добре.

– Явно си има причина за това – усмихна ѝ се той.

– Когато Бебчо си намери другарка, ме изостави – въздъхна Айла. – От време на време идваше да ме види, но живееше със собствения си вид. Мислиш ли, че ако Вълчо си е намерил другарка, ще реши да остане при нея?

– Не зная. Казвала си неведнъж, че той възприема хората като своя глутница, ала ако тръгне да си търси другарка, тя трябва да бъде от неговия вид.

– Искам да бъде щастлив, но ще ми липсва ужасно, ако никога не се върне – сподели русокосата жена и се изправи. Повечето хора я наблюдаваха с явен интерес – особено тези, които не бяха виждали вълка. Тя даде знак на Вълчо да стои близо до нея.

– Доста големичък вълк, нали? – отбеляза една от жените, докато отстъпваше назад.

– Така е – отвърна ѝ Левела, – но хората, които го познават, казват, че никога не е причинявал нещо лошо на хората, нито пък се е държал заплашително с тях.

В този момент хищникът седна на задните си лапи и започна да се

чеше енергично, явно раздразнен от някоя бълха. Жената се изкикоти нервно.

– Това определено не изглежда заплашително – каза.

– Освен за бълхата, която го тормози – усмихна се сестрата на Пролева.

Внезапно вълкът се изправи, вирна муцуна, сякаш беше чул или подушил нещо, и погледна към Айла.

– Върви, Вълчо – каза русокосата жена, давайки му знак, че е свободен да си върви. – Ако искаш да се поразходиш, давай.

Четириногият ѝ приятел се запровира между хората, някои, от които доста се стряскаха, когато го виждаха да изниква изведнъж покрай краката им.

Следващото бракосъчетание беше не на двойка, а на трима души. Един мъж се женеше за две сестри-близначки. Те не искаха да се разделят, което не беше нещо необичайно за близначките и близките сестри. Единствената трудност в подобна ситуация идваше от това, че на един мъж щеше да му бъде доста трудно да изхранва две жени и техните деца, ала в конкретния случай мъжът беше малко по-възрастен и имаше добра репутация и висок статут. Въпреки това обаче не бе изключено някоя от жените да доведе след време и втори мъж в огнището.

Когато дойде време за последната двойка, на хората вече им беше втръснало да слушат безкрайните повторения на едни и същи неща, ала щом Джопляя и Екозар пристъпиха напред, всички отново се оживиха. Те видяха една стройна, екзотична жена с тъмна коса и нежна красота, която беше трудно да се опише. Мъжът до нея едва ли можеше да изглежда по-различно – той бе набит и як, тежките му вежди засенчваха хлътналите му очи, а гладко избръснатата му челюст бе ясно очертана и му придаваше сурово изражение, но почти нямаше брадичка. Само челото му не напомняше за Клана – то бе високо и изправено, а не сплеснато и полегато, както при съществата, известни именно поради тази причина като плоскоглавци.

За повечето от присъстващите нямаше никакво съмнение, че пред тях стои мъж със смесени духове – наполовина животно, наполовина човек. Имаше такива, които смятаха, че не бива да му се разрешава да се ожени за жената до него. Без значение колко странна изглеждаше, никой не можеше да отрече, че е човешко същество; една от тях, а не от онези плоскоглави твари. Зеландони трябваше да се противопостави на този съюз и да не им разреши да се бракосъчетаят.

Тъй като ланзадонийците още нямаха своя дони, напред пристъпи

Първата сред служителите на Майката, но не, защото беше Първа, а по-неже бе шаманка на Деветата пещера на зеландониите, където бе живял някога Даланар. Нямаше друга пещера, с която да го свързват по-силни връзки, а Джопляя бе дъщеря на неговото огнище.

Докато Първата заемаше мястото си, се замисли, че Екозар изглеждаше толкова мускулест и силен, че едва ли някой би го предизвикал за традиционните единоборства след края на церемонията. Приключеше ли с бракосъчетаването на последната двойка, нямаше да е зле да обяви и че Първата послушничка на шаманката на Втората пещера вече бе призната за зеландони. Тя бе решила да се премести при Даланар и ланзадонийците и да стане първата ланзадони сред служителите на Майката.

Някогашната Золена изгледа хората, които се събраха пред нея. Даланар стоеше с гордо вдигната глава и тя се замисли колко приличаше на Джондалар. Е, имаше някои дребни различия, ала тя бе способна да ги види само защото навремето бе доста интимна с по-младия. До него стоеше Джерика, майката на Джопляя, а зад нея бе Хочаман – мъжът от нейното огнище. Той се подпираше на някакъв млад мъж, който беше непознат за Първата. Предполагаше, че навремето е бил зеландони на някоя далечна пещера или пък шаман на лозадуните, но кройката на дрехите му и украшенията му го причисляваха към ланзадонийците. Хочаман беше едно съсухрено дребно старче, чието лице приличаше на това на Джерика. Заради преклонната си възраст той едва можеше да се държи на краката си и Даланар и Екозар го бяха носили на гърбовете си през целия път до Летния събор. Той обичаше да казва, че е изхабил краката си по време на многобройните си пътешествия – бе странствал от Безкрайните морета на Изтока до Великите води на Запада през по-голямата част от живота си. Можеше да разказва много увлекателно, знаеше доста интересни истории и нямаше нищо против да ги повтаря многократно. Най-вероятно и на този Летен събор щяха да го помолят да ги забавлява с разказите си, след като церемониите приключеха и дойдеше времето на игрите, съревнованията и разказването на истории. Нововенчаните двойки обаче щяха да пропуснат тези събития поради обстоятелството, че щяха да прекарат в пълна изолация двуседмичния си изпитателен период. Зеландони нарочно бяха решили така. Ръководеше ги мисълта, че ако двойките не можеха да се откажат от няколко игри и истории заради бракосъчетанието си, значи изобщо не е трябвало да се женят. Шаманите отново подеха омагьосващия си напев, който сега бе малко по-различен, и Първата започна церемонията.

– Всички пещери на зеландониите! – поде гръмко тя. – В момента ставате свидетели на съединяването на тази жена и този мъж. Дони, Великата Майка Земя, Първият създател, Майката на Всичко, Родилата Баби, що огрява небето, и Любимата на Луми, що свети тази нощ и ни наблюдава заедно с Нея – Тя е почетена от святото единение на Нейните деца.

– Тези двама души, които стоят сега пред нас, зарадваха Великата Майка Земя с желанието си да се съберат – продължи Първата. От тълпата се надигна възмутен ропот. Ритуалът течеше по-бързо от предишните, защото нямаше толкова много имена и връзки; Екозар беше Екозар от Първата пещера на ланзадониите, син на жена, Благословена от Дони, приет от Даланар и Джерика от Първата пещера на ланзадониите. При Джопляя списъкът беше малко по-дълъг, ала това се дължеше на родословието на Даланар – от страна на Джерика бяха споменати само баба й Анлей, която се беше преселила в света на духовете, и мъжът на огнището на Джерика Хочаман.

– Аз, Даланар, вожд на Първата пещера на ланзадониите, говоря от името на тази двойка, и съм щастлив, че Джопляя и Екозар ще продължат да живеят в Първата пещера на ланзадониите – добави мъжът, – за което ги приветствам. – Сетне се обърна към хората, насъбрали се зад него – другите ланзадонийци, които бяха дошли заедно с тях на Летния събор, за да одобрят бракосъчетанието.

– Ние, жителите на Първата пещера на ланзадониите, ги приветстваме! – извикаха те.

Тогавя Първата сред служителите на Майката разпери ръце, сякаш се опитваше да прегърне всички присъстващи.

– Всички пещери на зеландониите и ланзадониите! Джопляя и Екозар се избраха един друг! – провъзгласи тя. – Те получиха одобрението на всички, които трябваше да се произнесат, и бяха приети от Първата пещера на ланзадониите. Какво казвате вие за този съюз?

Повечето хора извикаха „Да!“, ала имаше и такива, които казаха „Не!“

Зеландони бе потресена. Никога досега не бе ръководила брачна церемония, при която да не получи одобрението на всички присъстващи. Ако имаше някакви противоречия, те винаги биваха изглаждани предварително. Даланар и Джерика се намръщиха, а мнозина от ланзадонийците започнаха да се оглеждат наоколо. Някои се смутиха, а други направо се ядосаха. Първата реши да пренебрегне това „не“ и продължи нататък, сякаш не го е чула.

– Дони, Великата Майка Земя, одобрява съюза на Нейните деца. Като е Благословила Джоплая, Тя показва благосклонността си към бракосъчетанието им. – Шаманката даде знак на младите да протегнат ръце. Джоплая и Екозар се поколебаха за момент, ала после съединиха ръцете си и ги протегнаха към зеландони. Тя омота съединените им китки с кожен ремък и го завърза на възел.

– Възелът е завързан. Вече сте женени. Нека Дони винаги да ви озапява с усмивката си. – Младоженците се обърнаха с лице към тълпата и Първата обяви: – От този миг нататък те вече са Джоплая и Екозар от Първата пещера на ланзадониите!

– Не! – извика някой от публиката. – Не бива да се женят! Не е редно! Той е изрод!

Неколцина веднага разпознаха този глас. Принадлежеше на Брукевал! Първата отново се опита да го пренебрегне, ала в следващия миг към него се присъедини друг глас.

– Прав е. Не бива да се женят. Той е наполовина животно! – каза Марона.

„Мога да разбере Брукевал – помисли си някогашната Золена, – ала защо се намесва Марона? Изглежда, просто се опитва да създава проблеми. Дали иска да си отмъсти на Айла и Джондалар, като унижи близката му братовчедка?“

– Прави са – извика още един човек от мястото, където се бяха събрали обитателите на Петата пещера. – Зеландони не бива да допуска това бракосъчетание.

Първата погледна към него и си спомни, че този мъж навремето бе направил опит да се присъедини към зеландони, ала го бяха отхвърлили. Отделните прояви на недоволство се увеличаваха, заплашвайки да се превърнат в сериозен проблем.

Неколцина други изразиха същото мнение, включително и Ларамар. Тя разпозна неговия глас. „Защо пък се включва и той?“ – запита се шаманката. Та производителят на барма никога не се интересуваше от каквото и да било.

– Може би трябва да преразгледаш това бракосъчетание, зеландони – извика друг глас. Това беше Денана, предводителката на трите обединения на Двайсет и деветата пещера.

„Трябва да сложа край на всичко това“ – помисли си Първата.

– Защо предлагаш да направя така, Денана? – попита тя. – Тези двама души са направили своя избор и са приети от своите роднини. Не разбирам възражението ти.

– Но ти питаш и нас, а не само техните близки – отвърна Денана.

– Да, и повечето зеландонийци нямат нищо против – рече Първата с благ тон. – Познавам лично всеки човек, който изрази възраженията си срещу този съюз. – Тя вдигна глава към скупчилото се на склона множество и въпреки че беше тъмно, онези, които бяха реагирали отрицателно, имаха впечатлението, че се вира точно в тях. – Повечето са ръководени от свои собствени съображения, които нямат нищо общо с тази двойка. Не виждам никаква причина тези хора да пречат на церемонията ни, да обиждат ланзадонийците и да излагат зеландонийците пред тях. Джоплая и Екозар са женени. Когато приключи изпитателният им период, съюзът им ще бъде осветен. В момента е време за празненство, а не за разпри.

Тя даде знак на шаманите и те поведоха нововенчаните двойки към огъня, който започваше да затихва. Щом описаха пет пълни кръга около него, те отидоха там, където беше сервирана храната, ала празничното настроение на брачната церемония вече беше помрачено.

А угощението обещавахе да бъде невероятно. Големи зуброви бутове, набучени на шишове, се печаха в продължение на целия ден над пламтящи въглища. По-жилавите мръвки бяха заровени в дупки заедно с кореноплодни зеленчуци, а около тях бяха наредени нажежени камъни. Пригответа и така наречената „зелена супа“, която бе традиционно ястие за тържествата след брачната церемония – в нея имаше цветя, свежи коренчета, ядки, папрати, лук и ароматни билки. Айла бе изненадана от множеството купи, пълни с плодове – включително и любимите й ягоди, – а меховете бяха пълни с ферментиралата барма на Ларамар.

С напредването на пиршеството и количеството изпита барма напрежението постепенно намаля. Джондалар благодари на Даланар, задето бе дошъл, на което по-възрастният мъж рече:

– Щях да дойда и само за теб, ала ето че Джоплая и Екозар решиха да се оженят по същото време. Съжалявам за неприятностите. Боя се, че те развалиха не само тяхната церемония, но и настроението на всички останали.

– Винаги има хора, които се опитват да развалят нещата за другите, но вече няма защо да се разкарваме до Летните събори на зеландонийците, за да женим хората си – добави Джерика. – Вече си имаме наш собствен ланзадони.

– Това е чудесно, ала аз се надявам все пак да ни навестявате от време на време – рече Джондалар. – Кой е вашият ланзадони?

– Преди това е била Първа послушничка на зеландони на Втората

пещера – каза му Даланар, – ала отсега нататък вече ще се нарича ланзадони на Първата пещера на ланзадониите.

– Познавам я – намеси се Айла. – Тя беше един от двамата ученици, които ни водеха в Пещерата на Изворните скали, когато отидохме да помогнем на зеландони да намери духа на твоя брат. Спомняш ли си, Джондалар?

– Да – кимна синеокият мъж. – Мисля, че ще бъде добра ланзадони. Тя е напълно отдадена на призиванието си и е добър лечител, доколкото съм чувал.

Към края на вечерта нововенчаните двойки размениха последни думи с приятелите и роднините си, преди да се оттеглят за четиринайсетдневното си уединение. Отсъствието им обаче не означаваше, че угощението ще спре – обикновено пиршеството продължаваше чак до зори на следващия ден.

Джондалар взе една от факлите, които осветяваха брачната церемония, за да се ориентира в мрака и да има с какво да запали огън, когато стигнат до палатката, където щяха да прекарат следващите две седмици. Изкачиха склона и спряха до малкото поточе, за да пийнат вода. Айла не знаеше къде отиват, ала щом видя палатката, която бяха използвали по време на дългото си пътешествие, почувства силна носталгия. Бе доволна, че странстването им бе приключило, ала едва ли някога щеше да го забрави. В този миг чу познато изцвилване и се усмихна на Джондалар.

– Довел си конете! – възкликна тя.

– Помислих си, че можем да поюздим на сутринта – подхвърли синеокият мъж и запали огъня в предварително подготвеното огнище. Айла веднага се втурна да прегърне кобилата и жребеца, но си спомни за кожата ремък, който я придържаше към любимия ѝ. Двамата се спогледаха и Джондалар ѝ се усмихна.

– Хайде да свалим тези неща – предложи мъжът. – Хареса ми, когато ни завързаха, но сега с радост бих ги свалил.

– Добре, но нали ни напомнят да си обръщаме внимание един на друг – изгъкна русокосата жена. – Нямам нужда от напомняне, за да ти обръщам внимание – усмихна се той. – Още по-малко пък тази нощ.

Двамата отидоха заедно при конете и след като Айла се увери, че Уини и Рейсър са добре, пропълзяха в познатата палатка. Мъжът запали каменната лампа, след което изгаси факлата в огнището отвън. Когато се обърна към съпругата си, видя, че тя се опитва да махне ремъка от дясната си ръка, ала тъй като не беше левичарка, не можеше да се

справи.

– Ще трябва да ми помогнеш, Джондалар – рече. – Не съм особено добра в развързането на възли с лявата си ръка. Ще бъде далеч по-лесно направо да го срежа.

– Да не си посмяла! – усмихна се мъжът. – За нищо на света не искам да разкъсам възела с теб. Искам да бъда привързан към теб до края на живота си.

– Аз вече съм привързана към теб и винаги ще бъда, без значение дали сме вързани с ремък или не – отбеляза русокосата жена. – Ти си прав обаче. Я да погледна отново този възел – добави и започна да го наблюдава. – Виж, ако ти го хванеш тук, а аз дръпна това, може би ще се развърже. Прилича ми на такъв възел.

Джондалар направи така, както искаше тя, и възелът наистина се развърза.

– Как успя? – възхити се синеокият мъж.

– Поназнайвам някои неща за възлите и този не изглеждаше никак лесен.

– Виждал си знахарската ми торба – рече Айла. Съпругът ѝ кимна. – Всички кесийки вътре са завързани с възелчета. Видът и броят на възлите ми казват какво има в кесийката. Някои кесийки трябва да се отварят бързо, а при други трябва да си по-внимателен. Не мога да губя време с някоя торбичка, при положение че някой има нужда от спешна помощ, нали? Иза ме научи на всичко това – добави гордо жената.

– Радвам се, че знаеш всичко това – каза Джондалар и взе дългия кожен ремък. – Ще прибера това в торбата си, за да не се изгуби. Трябва да покажем, че не е отрязан, и да го разменим за огърлиците, които ще ни дадат, когато се върнем.

Мъжът отиде да пхне ремъка при другите си вещи. Когато се обърна, видя, че Айла е седнала върху кожата, които бяха постлани върху земята. Той се спря и се загледа в жената, която съвсем скоро бе станала негова съпруга.

Мекото сияние на лампата караше сянката ѝ да танцува зад гърба ѝ, а в косата ѝ играеха златисти отблясъци. Разтворената ѝ жълта туника разголваше пълните ѝ, стегнати гърди, между които блещукаше красивата кехлибарена висулка. Обаче нещо липсваше и след малко той осъзна какво е то.

– Къде е амулетът ти? – попита, докато се приближаваше към нея.

– Свалих го – отвърна жената. – Исках да сложа дрехата, която Не-зи ми даде заедно с огърлицата на майка ти, а той не се връзваше с тях.

Мартоната ми даде парче необработена кожа, където да го завия, и го прибра. Каза ми, че утре можем да върнем брачните си премени, вместо да ги държим тук, и ме попита дали имам нещо против да покаже туниката ми на някакви хора. Рекох ѝ, че това изобщо не ме притеснява. Та тогава ще взема и амулета си. Откакто бях осиновена от Клана, никога не съм го махала от себе си, и сега ми е малко странно да не го нося.

– Но ти вече не принадлежиш към Клана – рече Джондалар.

– Зная – въздъхна младата жена – и никога няма да се върна при тях. Бях наказана със смъртно проклетие, но Кланът винаги ще си остане част от мен и аз никога няма да го забравя. Иза направи първия ми амулет и ме помоли да избира парче червена охра, което да сложа в него... Как ми се иска да беше тук сега! Щеше да е щастлива заради мен! Всички неща в амулета ми са от голямо значение за мен, защото отбелязват важните моменти от живота ми. Бяха ми дадени от моя тотем – Духа на Пещерния лъв, – който винаги ме е закрилял. Изгубя ли някога амулета си, ще умра – добави с абсолютно сериозен тон.

Думите ѝ накараха Джондалар да осъзнае колко важен беше амулетът за невестата му и колко много всъщност означаваше женитбата ѝ за нея, след като го бе свалила именно заради нея. Не му харесваше обаче твърдението ѝ, че ще умре, ако някога го изгуби.

– Това не е ли някакво суеверие? – попита той – Просто едно от суеверията на хората от Клана?

– Дотолкова, доколкото и вашият еландон е суеверие, Джондалар – отговори русокосата жена. – Мартоната осъзна това. В амулета е скрит моят дух и по този начин тотемът ми може да ме намери. Когато бях осиновена от Лъвския бивак, той не зачеркна живота ми с Клана, а просто го допълни. Ето защо Мамут добави тотема ми към официалното ми име. Сега вече съм член на Деветата пещера на зеландониите, ала това не променя факта, че все още съм Айла от мамутоите. Името ми просто стана по-дълго – усмихна се жената и започна да рецитира: – Сега съм Айла от Деветата пещера на зеландониите, преди известна като Айла от мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от Духа на Пещерния лъв, закриляна от Пещерната мечка, приятел на конете на име Уини и Рейсър и на четириногия ловец Вълчо и омъжена за Джондалар от Деветата пещера на зеландониите... Ако името ми стане още по-дълго, изобщо няма да мога да го запомня.

– Важното е да запомниш последната част – засмя се синеокият мъж – „омъжена за Джондалар от Деветата пещера на зеландониите“. – Той се протегна, докосна нежно едното ѝ зърно и проследи с поглед как

то се втвърдява и шръква. Айла потръпна от удоволствие.

– Това много ми хареса – промълви.

– А какво ще кажеш за това? – попита Джондалар, като я прегърна силно и я целуна нежно и страстно, след което, без да дочака отговор, я сложи да легне върху кожата и пое едното ѝ зърно между устните си. Тя почувства как тялото ѝ веднага откликва на милувките му, а когато съпругът ѝ захапа шръкналото връхче, изви глава назад и простена. В следващия миг Айла се надигна и започна да развързва бялата туника, която му беше подарила.

– Какво ще правиш, когато се роди бебето, Джондалар? – попита тя с дрезгав глас. – Тогава ще бъдат пълни с мляко.

– Обещавам да не го ощетявам много, но знае ли човек? – усмихна се любимият ѝ и съблече снежнобялата дреха. – Вече си имала едно дете. Същото ли е, когато бебето суче?

Айла се замисли за момент.

– Не съвсем – отвърна. – След първите няколко дни е много приятно да кърмиш, но едва тогава. Бебето смуче толкова силно, че отначало зърната се разраняват, но после свикваш. С теб е доста по-различно. Понякога само от едно твое докосване имам чувството, че в слабините ми се разлива сладостна топлина. Едно бебе никога не може да ме накара да се почувствам по този начин.

– И аз се чувствам по същия начин само като те погледна понякога – рече мъжът. Той свали колана, опасващ кръста ѝ, след което разтвори туниката ѝ и погали заобления от бременността ѝ корем и вътрешната страна на бедрата ѝ. Харесваше му дори и само да я докосва. Джондалар ѝ помогна да съблече туниката си, след което се зае да развързва здраво стегнатите си опинци.

– Бях много щастлива, щом видях, че носиш туниката, която направих специално за теб, Джондалар – каза русокосата жена.

Той вдигна снежнобялата дреха от земята, сгъна я внимателно и я положи върху спалната си рогозка, преди да продължи да развързва опинците си. Айла махна кехлибарената си огърлица, свали обиците си и прибра всичко в торбата си. Не искаше да ги изгуби. Когато се обърна, видя, че съпругът ѝ стои на един крак и тъкмо сваля панталоните си, а мъжествеността му стърчи гордо, подчертавайки недвусмислено намеренията му. Русокосата жена не можа да устои на изкушението и протегна ръка, за да я докосне, при което наруши равновесието му и мъжът падна върху меките кожи. Двамата избухнаха в смях.

– Как да сваля тези дрехи, когато си толкова нетърпелива? –

изгледа я укорително той, избутвайки крачола с другия си крак. – Кога направи тази туника? – попита Джондалар, докато се излягаше до любимата си. Дълбоките му, наситено сини очи изглеждаха тъмни, ала пламъкът на любовта и копнежът, които ги озаряваха, не можеха да останат незабелязани.

– Докато бяхме в Лъвския бивак – отвърна Айла.

– Но нали онази зима бе дала обет, че ще се омъжиш за Ранек? – намръщи се синеокият мъж. – Защо реши да ушиеш туника за мен?

– Не бях съвсем сигурна – вдигна рамене съпругата му. – Мисля, че се надявах нещата между нас да се променят. Освен това ми хрумна нещо. Спомних си как веднъж ми беше казал, че си искал да плениш духа ми, когато си издялкар онази малка фигурка, и се надявах, че някак си ще успея да пленя твоя дух, ако направя нещо за теб. По това време всички говореха за черни животни и за бели животни и ти каза, че бялото е много специално за тебе. Ето защо, когато Крози се съгласи да ме научи как да правя бяла кожа, реших да изработя нещо за теб. Където и да се намирах, докато шиех туниката, си мислех за теб. Онази зима бях най-щастлива, докато работех над подаръка ти. Дори си представях как я обличаш за брачната ни церемония. Тази туника вдъхна нов живот на мечтата ми. Затова я взех със себе си, когато потеглихме за насам.

Джондалар се просълзи.

– Съжалявам, че няма никаква украса – продължи русокосата жена. – Никога не съм била много добра в пришиването на мъниста и други дрънкулки по дрехите. Сложих няколко хермелинови опашки – искаше ми се да са повече, но така и не можах да го направя миналата зима. Навярно следващата ще успея да намеря повече.

– Туниката е превъзходна, Айла – промълви синеокият мъж. – Самият бял цвят е достатъчна украса. Всички решиха, че нарочно си я оставила без украси, за да изпъкне още повече снежнобялата ѝ красота. Мартона ми каза, че туниката много ѝ харесала, а още повече ѝ допаднало това, че не се боиш да оставиш качеството и добрата изработка да бъдат нейната украса. Мисля, че доста хора ще поискат да им направят такива туники.

– Когато майка ти ми съобщи, че няма да мога да те видя и да говоря с теб преди церемонията, бях готова да наруша всички зеландонийски обичаи, за да ти я дам. Тогава Мартона ми каза, че тя ще ти я донесе, макар че според нея и това е било прекалено близък контакт. Не знаех дали ти е харесала, както не знаех и дали ще разбереш защо толкова исках да я носиш.

– Как може да съм бил толкова глупав и сляп през онази зима? – недоумяваше мъжът. – Толкова те обичах. Толкова те исках. Всеки път, когато отиваше в постелята на Ранек, сърцето ми се късаше. Не можех да спя, защото чувах всеки звук. Поради тази причина те изведох в степта в деня, когато дресирахме Рейсър, Усещах и най-малкото движение на тялото ти, докато яздехме Уини. Ще ми простиш ли някога, задето те насилих така?

– Опитвах се да ти го кажа още тогава, ала ти не ме слушаше, Джондалар – каза Айла. – Въобще не си ме насилвал. Не си ли спомняш колко бързо станах готова? Как изобщо можеш да си помислиш, че си ме насилвил? Това беше най-щастливият ми ден през онази зима. После съм го сънувала толкова много пъти... Всеки път, щом затварях очи, съм си представяла как ме докосваш и целуваш, ала ти не искаше да се върнеш при мен.

Джондалар я целуна страстно, внезапно почувствал непреодолим копнеж по нея. Той се търкулна отгоре ѝ, разтвори краката ѝ и намери влажните ѝ, тръпнещи гънки. Беше готова за него. Когато проникна в горещите ѝ недра, тя изстена сладострастно и се изви така, че да насочи натиска му натам, където ѝ доставяше най-голямо удоволствие. Джондалар ускори тласъците си – имаше чувството, че всеки момент ще се пръсне от възбуда – и когато върховната наслада ги обля с чувствените си вълни, той имаше сили само за още три-четири последни тласъка, преди да отпусне морното си тяло върху нея.

– Обичам те, Айла. Не зная какво ще правя, ако някога те изгубя. Винаги ще те обичам – само теб – изрече той с дрезгав глас и я прегърна толкова силно, че за малко да ѝ спре дъха.

– О, Джондалар – промълви русокосата жена. – Аз също те обичам и винаги съм те обичала. – В угълчетата на очите ѝ проблеснаха сълзи.

Двамата останаха да лежат известно време така под треперливото сияние на каменната лампа, след което синеокият мъж се надигна и легна до нея.

– Боя се да не ти натежа – рече той и погали корема ѝ. – Трябва да се отнасям по-внимателно към теб.

– Ти си достатъчно внимателен и изобщо не ми тежиш – каза Айла. – Когато бебето порасне, ще се съобразяваме с него, но сега още е рано за това.

– Вярно ли е, че можеш да почувстваш как животът мърда вътре в теб? – попита Джондалар.

– Не още, но след известно време ще започна да го усещам. Ти

също – ще трябва само да сложиш ръка на корема ми и сам ще почувстваш как ритя с крачетата.

– Знаеш ли, доволен съм, че вече си родила веднъж – сподели мъжът. – Знаеш какво да очакваш.

– Не е същото – поклати глава русокосата жена. – Когато бях бременна с Дърк, ми се повдигаше почти през цялото време.

– А как се чувстваш сега?

– Чувствам се чудесно. Дори в началото пристъпите на гадене не бяха толкова силни, а и много скоро престанаха.

Никой от тях не промълви нищо в продължение на няколко минути и Джондалар си помисли, че Айла е заспала. Искаше му се отново да правят любов, но ако спеше...

– Чудя се как ли е... – промълви замислено жената. – Синът ми.

– Липсва ли ти?

– Понякога усещам липсата му толкова силно, че не зная какво да правя – въздъхна тя. – На срещата на зеландони Първата изпя Песента на Майката. Обожавам тази история. Всеки път, когато я чуя, съм готова да се разплача, особено щом се запее онази част, където се разказва как Великата Майка не може да върне сина Си и двамата остават завинаги разделени. Мисля, че зная как се е чувствала. Дори и никога вече да не го видя отново, понякога просто ми се иска да разбере как е, дали е добре, как се отнасят Брод и другите към него... Отново замлъкна. Думите ѝ накараха Джондалар да се замисли.

– В песента се казва, че Великата майка се е мъчила в страшни болки, докато го роди – „Сред неистови напъни, бълвайки огън, Тя се гърчеше в болка, раждайки нов живот“ – цитира той. Много ли боли наистина?

– Всяко раждане е много трудно – въздъхна Айла. – Не ми се мисли за това. Но както се казва в Песента на Майката, болката се възнагражда – „накрая усилията ѝ дадоха плод“ – каза тя.

– Страхуваш ли се, Айла? – попита мъжът. – Страхуваш ли се да родиш отново?

– Малко – призна жената. – Но този път се чувствам толкова добре, че се надявам раждането да не бъде толкова тежко.

– Не зная как жените правят това – отбеляза той.

– Правим го, защото си заслужава, Джондалар – отговори възлюбената му. – Исках Дърк толкова много, а те ми казаха, че бил уродлив и не мога да го задържа. – Тя се разплака и Джондалар веднага я прегърна. – Беше ужасно – изхлипа жената. – Просто не можех да го направя.

При зеландонийците поне майката има избора какво да направи с детето си – дали да го задържи или не. Никой няма да ме принуждава да правя каквото и да било. В този миг някъде в далечината се разнесе пронизителен вой. Съвсем скоро той беше последван от друг, който им звучеше доста познато.

– Вълчо – каза Джондалар.

– Някъде наблизе е – допълни Айла. – Колко ми липсва! – въздъхна тя. – Страх ме е да не ме изостави като Бебчо.

Синеокият мъж отново я притисна към себе си и тя се сгуши в прегръдките му. „Трудно е да си Благословена от Дони“ – помисли си той. Опита се да си представи как ли би се почувствал, ако вътре в него растеше нов живот, ала не успя. Мъжете не можеха да раждат бебета. Защо Дони изобщо бе сътворила мъжете? Ако нямаше мъже, жените щяха да се грижат сами за себе си. Всички жени не бяха бременни по едно и също време. Някои можеха да ловуват, а други да помагат на тези, които бяха бременни или бяха родили наскоро. И бездруго жените винаги си помагаша една на друга в подобни ситуации. Можеха да оцелеят и без да ходят на лов – събирането на различни кореноплодни растения и плодове нямаше да затрудни една майка с малки деца, а ако бяха малко по-големи, дори щяха да й помагат.

Джондалар си беше задавал тези въпроси и преди и често се чудеше дали другите мъже някога се бяха замисляли над това. Дори и да беше така, никога не го споменаваха на висок глас. Дони със сигурност бе имала някаква причина, за да създаде два различни вида хора. В творенията винаги имаше логика и светът се подчиняваше на определен ред – слънцето изгряваше всеки ден, луната преминаваше през едни и същи състояния, а сезоните се сменяха по един и същи начин всяка година.

Възможно ли бе Айла да е права? Необходим ли беше мъжът за зараждането на живота? Такива мисли се въртяха в главата на Джондалар, докато притискаше възлюбената си в обятията си. Искаше му се да има причина за съществуването на мъжете – основателна причина. А не само да споделят наслади с жените, да осигуряват храна за тях и за децата им и да им помагат. Искаше животът му да е необходим на този свят – искаше целият му пол да е необходим. Искаше му се да вярва, че зараждането на живота бе невъзможно без мъжете, че без мъжете нямаше да има повече бебета и че всички Деца на Земята щяха да престанат да съществуват.

Тези мисли така го бяха погълнали, че изобщо не забеляза кога Айла е спряла да плаче. Джондалар я погледна и се усмихна. Любимата му

дишаше равномерно и дълбоко и съдейки по всичко, спеше дълбоко. Денят се бе оказал дълъг и натоварен, а и тя беше станала доста рано. Той издърпа внимателно ръката си изпод тялото ѝ, като внимаваше да не я разбуди, протегна се и се прозя широко. И той беше не по-малко уморен. Надигна се, за да угаси пламъка на маслената лампа, след което се сгуши отново до жената, която обичаше.

На сутринта, когато Джондалар отвори очи, му трябваша няколко секунди, докато се ориентира къде е. Напоследък бе свикнал да спи в шатрата им в лагера и в първия момент палатката му се стори изключително тясна. Тук обаче се чувстваше много по-уютно – все пак в продължение на цяла година двамата с Айла бяха прекарвали всяка нощ в нея. Тогава изведнъж си спомни! Двамата се бяха оженили предната вечер. Айла беше негова съпруга! Той се протегна към нея, ала нея я нямаше. Тогава до носа му достигна апетитната миризма на готвено, той се надигна и в същия момент забеляза чашата си, която бе сложена на земята до него. Беше пълна с горещ ментов чай. Джондалар я взе и отпи една глътка – бе точно толкова топъл, колкото обичаше. До чашата имаше прясно обелено тръстиково връхче. Беше го направила отново – знаеше какво обича на сутринта и бе приготвила всичко, за да го накара да се почувства добре.

Джондалар отпи отново от чая, отметна кожата, с които се беше завил, и се изправи. Айла беше при конете, а Вълчо също бе дошъл. Мъжът почисти зъбите си, след което задържа края на тръстиковото връхче и изплакна устата си с последните капки чай. Протегна се да вземе дрехите си, ала в следващия момент си каза, че не му трябват, и реши да излезе гол. И бездруго наоколо нямаше никого. Айла му се усмихна и погледна към члена му. Това му бе напълно достатъчно, за да започне да се възбужда. В погледа на любимата му проблесна закачливо пламъче и Джондалар ѝ се усмихна в отговор.

– Какъв прекрасен ден! – каза той, докато се приближаваше към нея.

– Тъкмо си мислех, че няма да е лошо да поплуваме заедно тази сутрин – рече Айла. – Онова прелестно езерце над лагера едва ли е много далеч от тук.

– Кога искаш да отидем там? – попита мъжът. – Подуших, че готиш нещо.

– Винаги мога да сваля храната от огъня – каза тя. – Което значи, че можем да тръгнем още сега.

– Тогава да тръгваме, жено – рече Джондалар, взе я в обятията си и я целуна. – Ще взема някои дрехи и можем да отидем там с конете. Така ще стигнем по-бързо – добави с многозначителна усмивка.

Само след няколко минути вече бяха там. Постлаха една мека кожа на земята и пуснаха конете да пасат, след което се втурнаха към езерото. Вълчо ги последва, ала щом влязоха във водата, бързо се отказа и си намери друго занимание.

– Толкова е хубаво! – възкликна Айла и се гмурна под водата.

Джондалар я последва. Двамата заплуваха към отсрещния му бряг и когато стигнаха дотам, поеа в обратната посока. Щом краката им отново стигнаха дъното, той придърпа възлюбената си към себе си и я прегърна нежно.

– Ти също си много хубава – рече той – и съм сигурен, че и вкусът ти ще е много хубав.

След тези думи я вдигна и я понесе на ръце към брега, а щом излязоха от водата, я положи внимателно върху кожата.

– Вчера беше много натоварен ден, ала днес имаме време – каза Джондалар, докато я гледаше с пленително сините си очи. Той се наведе и я целуна – бавно, сладостно и нежно. Голите им тела се притискаха едно в друго, а мократа им кожа бе настръхнала от страст. Джондалар захпа меката част на ухото ѝ и обсипа с целувки шията ѝ, след което насочи вниманието си към гърдите ѝ. Щръкналите ѝ зърна само това и чакаха. Докато целуваше и хапеше едното ѝ зърно, пръстите на дясната му ръка галеха другото. Милувките му разпращаха светкавици от наслада по цялото тяло на жената. Сетне синеокият мъж погали закръгленото ѝ коремче и целуна пъпа ѝ. Мисълта, че там, под дланите му, растеше новият живот, го изпълни с неподозиран възторг и той продължи да я целува по коремчето, преди да се прехвърли още по-надолу – към тръпещите ѝ слабини, облени от сладостна нега.

Айла надигна ханша си и пръстите на Джондалар намериха малката розова пъпчица, която бързо набъбна под ласките му и разпрати мощни искри на удоволствие до всяка клетка на тялото ѝ. Синеокият мъж разтвори седефените гънки и остави езика си да открие вкуса ѝ. Това беше жената, която желаше – единствената жена на света, която имаше този вкус. Неговата жена. Неговата Айла.

Двамата полежаха омаломощени известно време, докато шеметните вихри на насладата най-накрая престанат да бушуват в телата им, след което влязоха отново в езерцето. Щом се измиха и подсушиха, Айла подсвирна на конете и двамата с Джондалар препуснаха към палатката

си. Когато стигнаха там, завариха Вълчо, който обикаляше нервно наоколо и ръмжеше гърлено.

– Тук има нещо, Джондалар – намръщи се русокосата жена. – Нещо, което не се харесва на Вълчо и кара Уини и Рейсър да се чувстват неспокойни. Мислиш ли, че могат да са тези вълци, които чухме снощи?

– Не зная, но имам едно предложение – каза синеокият мъж. – Какво ще кажеш да вземем палатката и нещата си и да се поразходим малко? Дори си мисля да прекараме нощта на някое друго място.

– Много добра идея – кимна Айла. – Можем да се отбием в лагера на Деветата пещера, да оставим там брачните си премени и да вземем останалите си вещи. А когато се върнем, ти предлагам да разпънем палатката до езерцето. Там почти никой не ходи. Можем да вземем и Вълчо с нас. Някоя глутница може да мисли, че се намира в тяхната територия, а вълците стават много свирепи, когато решат да бранят границите си.

ТРИЙСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Когато стигнаха до лагера на Деветата пещера и слязоха от конете близо до шатрата си, хората не им обърнаха никакво внимание, сякаш изобщо не ги виждаха. Това събуди болезнени спомени у Айла, защото ѝ напомни за смъртното проклятие, с което я бяха прокудили от Клана. Тя знаеше добре какво означава да те отбягват хората, които обичаш, и да отказват да те видят дори и когато застанеш пред тях, размахвайки ръце и надавайки отчаяни викове.

Тогава забеляза, че Фолара ги гледа, опитвайки се да потисне усмивката си, и това я накара да се поотпусне. В отношението на зеландонийците нямаше никаква злонамереност. Това просто беше изпитателният им период и те не трябваше да говорят с никой друг освен помежду си. Очевидно всички забелязваха присъствието им, ала се стараеха да не го показват.

Двамата влязоха в шатрата тъкмо когато Мартона излизаше навън. Разминаха се, без да си разменят и дума, ала старата жена явно не се притесняваше да ги гледа в очите и да се усмихва многозначително. Според нея бе излишно човек да се преструва, че не вижда нововенчаните двойки; това да не говориш с тях и да не ги провокираш те самите да говорят беше напълно достатъчно.

Айла и Джондалар оставиха брачните си премени върху напълнените с трева възглавнички, сложени на местата, където спяха, и си взеха някои необходими вещи, преди да се насочат към кътчето, където спяха Мартона и Уиламар. Майката на Джондалар бе сложила парчето необработена кожа, в което Айла беше увила амулета си, върху постелята си, а до него им беше опаковала и малко храна. Русокосата жена за малко да ѝ благодари на глас, ала се усети навреме и набързо направи с ръце онези знаци на хората от Клана, които означаваша: „Благодаря ти за щедростта, майко на моя съпруг.“

Някогашната предводителка на Деветата пещера на зеландониите, която се бе спряла на входа на шатрата и ги наблюдаваше усмихнато, не разбра значението на тези жестове, ала се досети, че изразяват благодарността на младата жена и ѝ кимна едва доловимо с глава. „Може би си струва човек да познава тези знаци – каза си тя. – Би било доста интересно хората да общуват без думи и без никой друг да разбира какво точно си казват.“ Когато синът ѝ и съпругата му си тръгнаха, Мартона

се приближи до възглавничките, където бяха оставили дрехите си, и се загледа в брачните им тоалети.

Бялата туника на Джондалар бе направила невероятно впечатление на всички, ала колкото и изкусно да беше изработена, премяната на Айла беше тази, която прикова всеобщото внимание – точно както Мартона се беше надявала. Тя вече бе накарала неколцина души да преосмислят статута, който възнамеряваха да ѝ дадат. Някогашната предводителка на Деветата пещера бе поканила някои хора на почерпка със знаменитото си боровинково вино – беше го съхранявала две години в най-тъмното и сухо кътче на жилището си в добре почистен стомах на лос. Мартона се наведе и разгъна внимателно туниката на Айла, изглаждайки една гънка, която закриваше част от мънистените украшения.

Айла и Джондалар изкараха прекрасно четиринайсетте дни на символичната им изолация от останалите зеландонийци. Сякаш се бяха върнали във времето на пътешествието си, ала без нуждата да изминават десетки километри всеки ден. Те прекарваха дългите летни дни в лов, риболов, събиране на ядивни растения, плуване и яздене. От време на време Вълчо мм правеше компания, но през останалото време Айла трябваше да се примирява с отсъствието му. Сякаш хищникът още не можеше да реши дали да остане при хората, които обожаваше, или да се върне сред дивата пустош, която бе родината му. Той всяка вечер ги намираще, без значение къде лагеруваха, и всеки път, когато изникнеше пред палатката им, Айла се радваше. Тя го милваше и чешеше, говореше му и ходеше на лов заедно с него. Обикновено вниманието ѝ го караше да остане за малко при тях, ала по някое време вълкът отново изчезваше и се губеше по цели дни и нощи.

Те обикаляха околните хълмове и долини. Джондалар си мислеше, че познава терена, ала благодарение на конете сега го видя по съвсем различен начин. Това му помогна да оцени по-добре богатствата на района и да види голяма част от разнообразните животински видове, обитаващи земите на зеландониите.

– Този млад мъжкар е в разцвета на силите си – каза Джондалар. Двамата с Айла бяха спрели конете на едно възвишение и наблюдаваха стадо червени елени, спрели на водопой. – Бих искал да се върна и да погледам как ще се бие за женските с другите мъжкари. Когато се сблъскат с тези рога, вдигат такъв шум, че можеш да ги чуеш от огромно разстояние.

– Чувала съм ги – рече Айла, – но никога не съм ги виждала да правят това.

– Веднъж, докато живееш при Даланар, видях двама мъжкари, които бяха сплели рогата си и не можеха да се откачат един от друг, колкото и да се опитваха. Трябваше да срежем рогата им, за да ги освободим. Бяха лесна плячка, ала Даланар рече, че им правим услуга и не би било хубаво да се възползваме от това. Ако бяха останали с преплетени рога, щяха да умрат я от глад, я от жажда.

– Мисля, че този мъжкар е имал вземане-даване с хората – отбеляза Айла и даде знак на Уини да отстъпи назад. – Вятърът току-що смени посоката си и сигурно ни е надушил, защото внезапно стана раздразнителен.

– Да, наистина изглежда нервен – съгласи се мъжът. Изневиделица рисът, който до този момент се криеше в клоните на едно буково дърво, скочи върху гърба на най-младия мъжкар от стадото. Еленът се стресна и се опита да събори хищника на земята, ала той се държеше здраво и в следващия миг острите му зъби разкъсаха вратните му вени. Раненият мъжкар се опита да последва събратята си, които побягнаха при появата на хищника, ала, изглежда, губеше много кръв, защото само след няколко крачки се строполи на земята. Рисът това и чакаше. Той строши черепа му със зъбите си и се нахвърли лакомо върху мозъка на жертвата.

– Ето защо този елен изглеждаше напрегнат – заключи Айла. – Изобщо не е било заради нас.

– Виждаш ли петната по козината на елена? – попита я спътникът ѝ. – Това животно е съвсем младо. Чудя се дали майка му не е умряла преждевременно, оставяйки го съвсем само. Мисля, че точно затова се е присъединил към мъжкото стадо. Младите животни винаги са уязвими.

– Когато бях малко момиче, веднъж се опитах да убия рис с прашката си – каза тя и обърна коня си.

– С прашка? – повдигна вежди синеокият мъж. – На колко години беше?

– На осем или девет.

– Можеше да свършиш като този елен – подхвърли Джондалар.

– Зная – кимна Айла. – Той се премести и не можах да го улуча. Само го раздразних и рисът се хвърли към мен. За щастие в последния момент успях да се изтърколя встрани и да сграбча някакво дърво, с което го ударих и той избяга.

– Велика Майко! – възкликна мъжът. – Отгървала си се на косъм!

– После известно време се страхувах да изляза сама навън, ала сетне ми хрумна да взема два камъка. Така ако пропуснех първия път, щях да имам възможност да го улуча, преди да ме нападне. Не бях сигурна,

че ще се получи, но започнах да се упражнявам и едва когато убих една хиена, се почувствах уверена да изляза отново на лов.

Джондалар само поклати глава. Беше цяло чудо, че се е отгървала невредима. На връщане към палатката се натъкнаха на стадо диви магарета и една женска антилопа сайга с две малки. Сайгите приличаха на кози, имаха издължени муцуни и предпочитаха равнините и степите пред хълмовете и планините. Айла си спомни, че тази антилопа беше тотемът на Иза.

През следващите няколко дни Вълчо прекара известно време при тях и русокосата жена имаше чувството, че семейството ѝ отново е заедно. Тя и Джондалар си прекараха чудесно – смееха се на видрите, които си играеха в изоставеното от бобри вирче, гледаха как една мечка търка козината си в кората на едно дърво и наблюдаваха отдалеч големите глигани, които разравяха земята в търсене на трюфели. Един ден лежах в тревата и съзерцавах пасящото наблизо стадо диви кози, когато Айла неочаквано се намръщи:

– Мисля, че насам се задават мамути.

– Как разбра? – попита Джондалар. – Не мога да видя нищо.

– Чувам ги – обясни тя. – Особено големите мъжкари.

– Нищо не чувам – усмихна се синеокият мъж.

– Дълбок, тътнеш, звук – рече Айла и отново напрегна слуха си. – Виж, Джондалар! Ей там! – извика, сочейки в далечината. Там наистина имаше голямо стадо мамути, които пристъпваха бавно към тях. Повечето бяха женски с малките им, ала имаше и няколко мъжки екземпляра, които се движеха покрай стадото, за да го пазят от евентуални врагове.

– Рано е за мамути – каза Джондалар. – Никога не сме ги виждали по-рано от есента, и то късната есен. Мамутите, носорозите, мускусните бикове и елените са зимни животни.

В последния ден от изпитателния им период Айла и Джондалар станаха рано. Те събраха нещата си, ала им се искаше да направят още една разходка, преди да се отправят към Летния събор на зеландониите. Времето, което бяха прекарвали в уединение, им се бе отразило много добре, ала вече се бяха затъжили за близките си и искаха да се върнат при тях. Все пак бяха пътували близо година в компанията единствено на животните и себе си и познаваха добре както положителните, така и отрицателните страни на изолацията.

Взеха си храна и вода, ала нямаха ясна идея накъде точно да вървят. По едно време се натъкнаха на малко езерце, където слязоха от конете и споделиха наслади под сянката на една плачеща върба, след

което влязоха във водата да поплуват. Когато се наситиха на водата, яхнаха отново Уини и Рейсър и поеха в посока към събора. На пет-шест километра от него обаче чуа някакви викове и забелязаха неколцина млади мъже – най-вероятно обитатели на Крайните колиби, чието облекло подсказва на Джондалар, че са от Петата пещера. Всеки от тях държеше копие и те бяха застанали в кръг, в чийто център се виждаше голям звяр с дълга, провиснала козина и два големи рога, които стърчаха от муцуната му.

Това беше космат носорог – огромно създание, високо метър и половина и дълго четири. Масивното му туловище се поддържаше от къси, дебели крака и се нуждаеше от огромни количества трева, храсти и клонки, за да поддържа жизнените си функции. Зрението му не беше особено добро, ала за сметка на това обонянието и слухът му бяха изключително остри. Предният му рог беше дълъг около метър и изглеждаше страшно оръжие – особено сега, когато носорогът клатеше огромната си глава наляво-надясно, докато пуфтеше ядосано и риеше земята с набитите си крака.

Изведнъж звярът се втурна към младия мъж, който стоеше пред него. За изумление на Айла човекът остана на мястото си. В последния момент обаче, секунда преди масивният рог да се вреже в тялото му, той отскочи настрана и като по чудо не бе засегнат от страховитото острие.

– Това ми изглежда доста рисковано – рече тя, след като се отдалечи на безопасно разстояние.

– Точно затова го правят – усмихна се Джондалар. – Косматите носорози са трудна плячка при каквито и да е обстоятелства. Имат лош нрав и са непредсказуеми.

– Като Брод – въздъхна Айла. – Косматият носорог беше негов тотем. Мъжете от Клана често убиваха такива животни, ала никога не съм присъствала на подобен лов. Защо правят това?

– Ако успеят да убият някой носорог, ще дадат месото на пещерата си и ще получат много похвали за това – започна да обяснява той. – Всичко друго подлежи на подялба, като този, който има най-голяма заслуга за убиването на животното, има предимство при избора. Обикновено избира рога. Роговете са много ценни – от тях се правят различни инструменти и дръжки за ножове, – но причината най-често е друга. Навярно защото формата му напомня мъж във вихъра на насладата, но зеландонийците вярват, че ако го стриеш на прах и го дадеш тайно на жената, която обичаш, тя ще стане още по-страстна към теб – завърши си неокият мъж с усмивка.

– Ти участвал ли си в подобни игри, Джондалар? – запита го Айла с дяволити пламъчета в очите си.

Той се засмя.

– Да, повечето мъже обичат да се забавляват така, когато са млади. Те дразнят много животни по този начин – и зубри, и турове, ала най-голямата тръпка са носорозите. Някои жени също го правят. Джетамио например – жената от шарамудоите, която стана съпруга на Тонолан. Аз я научих да ходи на лов за носорози и тя стана много добра в това. Нейните сънародници предпочитат да ловят големите есетри, които се вядят във Великата река майка, диви кози и планински антилопи. – Замълча за миг. – Като се замисля, благодарение на един носорог се срещнах ме и с шарамудоите – Тонолан бе ранен от едно такова животно и те го спасиха.

Двамата се загледаха в опасната игра, която играеха младежите. Острото обоняние на тревопасната грамада бе объркано от големия брой хора около него, ала когато долови някакво движение с малките си очички, той се хвърли бясно напред. Айла забеляза, че тича доста бързо за късите си крака. Сцената с изплъзването в последния момент отново се повтори и следващия път мъжете трябваше да положат много повече усилия, докато привлекат вниманието на носорога. Изглежда, го бяха поизтозили, защото звярът се движеше доста по-бавно отпреди.

Мъжете видяха, че животното е уморено, и затегнаха кръга. Огромният бозайник дишаше тежко, навел масивната си глава към земята. Човекът, който трябваше да дразни носорога, пристъпи внимателно към него, вдигнал копието си. Тревопасната грамада сякаш изобщо не го забеляза. Докато мъжът се приближаваше непредсказуемият звяр внезапно се изстреля напред с неподозирана бързина – явно първичната ярост, бушуваща в примитивния му мозък, му беше дала нови сили.

Всичко стана толкова бързо, че младежът се оказа неподготвен. Косматата грамада най-накрая успя да забие масивния си рог в нещо. Вик разцепи въздуха и мъжът се строполи на земята. Това бе достатъчно за Айла. Щом го чу, тя моментално пришпори кобилата напред, без дори да се замисли.

– Айла! Почакай! Опасно е! – извика ѝ Джондалар, ала разбра, че любимата му няма да се спре и веднага препусна след нея, вдигайки копиехвъргача си.

Междувременно останалите мъже запратиха копията си по разярения звяр и когато Айла скочи в движение от коня си и се втурна към лежащия на земята мъж, носорогът вече беше повален. Той лежеше на

земята – огромна рунтава грамада, а от косматото му туловище стърчаха няколко копия, досущ като игличките на някакво огромно бодливо прасе. Появата на русокосата чужденка, следвана от Джондалар, доста изненада мъжете и един от тях за малко да наруши забраната и да я попита какво прави тук, но тя не му обърна никакво внимание. Обърна изпадналия в безсъзнание младеж, който лежеше на същото място, където бе паднал, провери дишането му и използва ножа си, за да махне парчетата от панталоните му, попаднали в раната на крака му.

А тя наистина беше сериозна. Докато я почитваше, ръцете ѝ станаха целите в кръв. Айла отметна един непослушен кичур, паднал пред очите ѝ, и на лицето ѝ разцъфна алено петно. Може и да нямаше характерните за зеландони татуировки по лицето си, ала сега изглеждаше като шаманка.

Големият заострен рог бе пронизал прасеца на мъжа. Мускулът бе разкъсан и назъбеният край на костта стърчеше грозно под неестествен ъгъл, а кръвта бликаше като из ведро.

– Помогни ми да изправя костта, докато е още в безсъзнание – обърна се Айла към Джондалар. – Иначе болката ще бъде ужасна. Сетне ми донеси няколко кожи – нашите ще свършат идеална работа, а после ще трябва да ми помогнеш да сложа шина на крака му.

Той кимна и се втурна да изпълни заръката ѝ.

– Знаеш ли как се прави носилка? – обърна се Айла към един от младежите, които я наблюдаваха. – Ще ни трябва нещо, с което да го занесем после до събора.

– Носилка – повтори той. – Да, зная.

– Джондалар ще ти помогне – рече тя, щом любимият ѝ се върна с кожата.

„Та те са още момчета!“ – помисли си Айла, докато обръщаха ранения по гръб. Той изохка, но не се събуди. Тя го провери отново – не бе изключено да е получил нараняване на главата при падането, ала поне нямаше външни травми. После се наведе и притисна силно крака му над коляното, опитвайки се да намали кръвотечението. Помисли си да му направи турникет, но ако успееше да изправи костта и да превърже крака му, можеше и да не ѝ потрябва – натискът върху самата рана щеше да е достатъчен. Кървенето наистина бе обилно, но Айла беше виждала и по-тежки случаи. Тя вдигна очи към Джондалар.

– Ще ни трябват шини – рече. – Виж дали можеш да намериш някакви прави пръчки с дължината на крака му. Ако трябва, счупи някои, от тези копия.

Синеокият мъж точно това и направи. Айла взе счупените копия и ги омота с нарязани кожени ивици, за да ги подплати. Сетне хвана с едната си ръка пръстите на счупения крак, а с другата – петата, и го дръпна силно напред, за да го изправи. Мъжът изстена – навярно скоро щеше да дойде на себе си – и тя осъзна, че нямаше никакво време за губене. Бръкна в кървящата рана и напипа костта, опитвайки се да разбере дали е наместена правилно.

– Джондалар, ще натиснеш ли бедрото му? – попита. – Трябва да изправя костта, преди да се събуди и докато кървенето още е силно, защото кръвта ще почисти раната. – Сетне погледна към младежите, които стояха наоколо, а в очите им се четеше изумление и ужас. – Ти и ти – посочи, – смятам да вдигна крака и да наместя счупването, за да зарасне добре. Ако не го направя, никога вече няма да може да върви с този крак. Искам от вас да вземете тези шини и да ги сложите под крака му, така че като го смъкна, той да се окаже точно между тях. Ще можете ли да се справите?

Момчетата кимнаха и побързаха да вземат омотаните с кожи копия. Когато всички бяха готови, Айла отново хвана стъпалото за пръстите и петата и вдигна внимателно крака. Когато Джондалар натисна бедрото на ранения, русокосата жена дръпна рязко. Синеокият мъж и друг път бе наблюдавал как любимата му намества счупена кост, ала никога досега не я бе виждал да се опитва да оправи две кости едновременно. Изведнъж се чу тихичко изпукване, сякаш счупените кости бяха намерили мястото си, и Айла спусна внимателно крака, оглеждайки го съсредоточено. На Джондалар му изглеждаше изправен, но какво разбираше той? Поне вече не бе огънат назад по онзи неестествен начин.

Тя му даде знак да пусне бедрото и насочи вниманието си към кървящата рана. Синеокият мъж оказа силен натиск с ръце, за да спре кръвотечението, след което Айла нагласи шините и ги стегна с още парчета кожа.

Двамата се изправиха и едва тогава Джондалар забеляза кръвта. Беше навсякъде – по шините, по кожата, по Айла, по него, по младия мъж, който им беше помогнал. Лежачият на земята младеж бе изгубил много кръв.

– Трябва веднага да го закараме в лагера – рече Джондалар и в миг си помисли, че забраната още не е изтекла напълно и ритуалното освобождаване на нововенчаната двойка още не бе извършено. За Айла обаче този проблем сякаш изобщо не съществуваше и в следващата секунда и той прогони тази мисъл.

– Ще ни трябва носилка – обърна се тя към младите мъже около нея, които изглеждаха по-зашеметени от приятеля им, който лежеше на земята в локва кръв. Те се спогледаха, пристъпвайки нервно. Бяха толкова млади и неопитни. Едва неколцина бяха възмъжали (и то наскоро), а повечето бяха убили първия си бизон по време на големия лов, открил началото на летния сезон, макар че той не беше толкова лов, колкото стрелба по мишени. Играта с носорога бе предложена наскоро от един от тях, който беше наблюдавал как по-големият му брат прави същото преди няколко години заедно с приятелите си, но решението бе взето по-скоро спонтанно, тъй като никой не бе очаквал, че ще се натъкнат на косматия звяр. Те добре знаеха, че би трябвало да извикат по-опитни ловци, преди да се опитат да повалят огромното животно, но единственото, за което си мислеха, беше славата, която щяха да получат, ако успееш да убият носорога, завистта на другите крайни колиби и възхищението на целия Летен събор. Ала ето, че сега един от тях лежеше тежко ранен.

– От коя пещера е? – попита Джондалар.

– От Петата – гласеше отговорът.

– Тичай напред, за да им кажеш какво се е случило – нареди синеокият мъж. Момчето, което му беше отговорило, кимна и хукна натам. Джондалар щеше да стигне много по-бързо, ако препуснеше с Рейсър, ала трябваше да им помогне да направят носилката, тъй като младежите бяха прекалено уплашени и нямаше да се справят сами. – Ще ми трябват трима-четирима от вас, за да го пренесем. Останалите по-добре да изчакат тук и да изкормят носорога, защото ще се подуе много бързо. Ще изпратя хора да ви помогнат. Няма смисъл да изгубим месото – и без това цената му беше прекалено висока.

– Той е мой братовчед – каза един от мъжете. – Бих искал да помогна да го занесем в лагера.

– Чудесно. Вземи още трима, а другите да останат – каза Джондалар. После забеляза, че младежът едва съдържаше сълзите си. – Как се казва братовчед ти?

– Матаган – беше отговорът. – Матаган от Петата пещера на зеландониите.

– Знам, че се тревожиш за него – каза му синеокият мъж. – Раната му наистина е сериозна, но ще ти кажа едно – Матаган е голям късметлия, че Айла бе тук. Не мога да ти обещаая със сигурност, но си мисля, че ще се справи и отново ще може да ходи. Айла е много добър лечител. Бях ранен от пещерен лъв и щях да умра в степите на изтока, но тя ме

намери, излекува раните ми и спаси живота ми. Ако някой може да спаси Матаган, това е тя.

Младият мъж въздъхна облекчено.

– Сега ми намери няколко копия, за да можем да отнесем братовчедата ти у дома – каза Джондалар. – Ще ни трябват поне четири.

Младежът се втурна да изпълни заръката му и не след дълго импровизираната носилка беше готова. Тъй като не се намираха много далеч от лагера, Айла и Джондалар тръгнаха пеш заедно с четиримата юноши, двама, от които понесоха ранения си другар, а Уини и Рейсър ги последваха.

Новината за произшествието се бе разпространила със светкавична бързина. Джохаран и още неколцина други мъже се завтекоха да ги посрещнат. Двама от тях веднага заеха местата на носачите на носилката и групата ускори крачката си.

– Мартона каза да извикат Първата и зеландони на Петата пещера – каза Джохаран. – Всички дони са в другия край на лагера на някаква среща. Къде да го занесем? – обърна се той към Айла.

– Трябва да сменя превръзките му и да сложа лапа на раната, за да не загnoi – каза тя. – Мисля, че е най-добре да го занесем в шатрата на зеландони, защото искам Първата да го погледне.

– Това е добра идея – кимна вождът на Деветата пещера. – Най-вероятно ще стигнем там преди нея, но не вярвам тя да се забави много. Шаманката на Петата ще дойде по-бързо, но за съжаление не е много добра лечителка.

Когато стигнаха до шатрата обаче, ги чакаше изненада. Първата вече беше там и бяха приготвили място, където да положат ранения Матаган. След като го сложиха да легне, Айла и Джондалар разказаха какво се е случило, след което русокосата жена допълни:

– И двете кости са счупени, а прасецът бе огънат назад. Реших да наглася костта още там, докато младежът беше още в безсъзнание, преди кракът му да се подуе и да затрудни наместването. Мисля, че успях да се справя. По пътя за насам издаваше някакви звуци, което означава, че скоро ще се събуди. Болката обаче ще бъде ужасна.

– Очевидно е, че знаеш доста за тези неща, но трябва да ти задам няколко въпроса – каза Първата. – Предполагам, че си намествала счупени кости и преди. Така ли е? Джондалар отговори вместо нея:

– Една жена от шарамудоите – съпругата на вождя – беше паднала от една скала и счупи ръката си. Знахарят им бе умрял, те нямаха как да извикат друг, а костта бе започнала да зараства накриво, което беше

доста болезнено. Наблюдавах как Айла я строши наново и я намести. Също така я гледах и докато оправяше лошо счупения крак на един мъж от Клана. Той бе скочил от една висока скала, за да защити жена си от неколцина млади лозадунайци, които нападаха жените от Клана. Умее да се справя със счупени кости и открити рани.

– Къде придоби тези знания, Айла? – поиска да узнае зеландони.

– Хората от Клана имат много здрави кости, но мъжете често ги чупят, докато ходят на лов. Те не хвърлят копията си по животните, а обикновено ги гонят, за да ги наръгат с оръжието си, или пък направо скачат върху тях. Понякога правят същото, което правеха и тези момчета – изтощават плячката до краен предел и се приближават на такова разстояние, че да могат да я намушкат с копията си. Това е много рисковано. Жените също чупят костите си, но не толкова често като мъжете. Първо Иза ми показва някои неща, а после, когато отидохме на летния събор на клановете, знахарките от другите кланове ме научиха как да намествам счупени кости и да изцеравам рани.

– Мисля, че този младеж е извадил голям късмет, задето си се оказала там, Айла – заключи Първата сред служителите на Майката. – Не всеки зеландони би знаел какво да прави със счупен крак. Сигурна съм, че зеландони на Петата пещера ще ти зададе някои въпроси, както и че майката на момчето ще иска да поговори с теб, но според мен си се справила много добре. Каква лапа смяташ да сложиш на раната?

– Изкопах някои коренчета по пътя за насам. Смятам да ги смачкам и да ги сваря, за да почистя раната, след което да добавя малко здравец, за да се съсире по-бързо кръвта. Има и едно коренче – нарича се зарасличе, – което е много добро за заздравяването на рани както отвътре, така и отвън. После ще използвам сок от невен, за да предотвратя загнояването – боя се, че момчето ще има нужда от това. Съжалявам, но не знам името му – каза Айла.

– Матаган – осведоми я Джондалар. – Братовчед му ми каза, че е Матаган от Петата пещера.

– Добре – кимна доволно Първата. – Сега искам двамата да отидете някъде и добре да се измиете, защото целите сте в кръв. Ако ви види майката на Матаган, това ще я разстрои повече от всичко друго. Освен това ви съветвам да не минавате пак през целия Летен събор, защото отвън със сигурност се е събрала цяла тълпа. Използвайте задния вход, за да си спестите време и обяснения. И още нещо – добави някогашната Золеня със закачлив блясък в очите, – мисля, че трябва да бъдете освободени от забраната да говорите. Изглежда, изолацията ви приключи

един ден по-рано.

– Съвсем забравих за това! – възкликна Айла. – Как можах!

– Аз се сетих – каза Джондалар, – но нямах никакво време да се тревожа за това.

– Не се притеснявайте – усмихна се шаманката. – Случаят е бил извънреден. Трябва обаче да ви питам официално за нещо. – Тя прочисти гърлото си и заяви с тържествен глас: – Айла и Джондалар, изпитателният ви период изтече. Какво решихте – ще останете ли женени един за друг, или ще разкъсате възела сега и ще си потърсите други партньори?

Те я изгледаха, след което се обърнаха един към друг и на лицата им разцъфнаха усмивки.

– Ако не съм подходящ за Айла, за коя ли жена ще бъда? – изтъкна Джондалар. – Може брачната ни церемония да е била съвсем скоро, но в сърцето си имам чувството, че сме женени от доста време.

– Така е – потвърди Айла. – Дори си казахме такива думи, преди да прекосим ледника, малко след като се разделихме с Гюбан и Йорга. Още тогава се чувствахме женени, ала Джондалар искаше ти да завърнеш възела за нас, зеландони.

– Искаш ли да останеш свободна, Айла? – попита шаманката. – А ти, Джондалар?

– Не – отвърна русокосата жена и се усмихна на мъжа до себе си. – А ти?

– За нищо на света, жено – отвърна той. – Чаках достатъчно дълго за това и нямам никакво намерение да се отказвам сега.

– Значи сте свободни от забраната да говорите с други хора и можете да кажете на всички, че Айла и Джондалар от Деветата пещера на зеландониите са женени. Айла, всички деца, които ще родиш отсега нататък, ще бъдат родени в огнището на Джондалар. Вие ще носите отговорността да ги отгледате и да се грижите за тях. Носите ли кожените ремъци? – попита шаманката. Докато Айла и Джондалар ровеха из торбата, за да ги извадят, тя взе две огърлици от близката маса, след което прибра ремъците и завърза огърлиците на шиите им. – Желая ви дълъг и щастлив съвместен живот – завърши.

Двамата направиха точно както им каза. Минаха през задния вход и продължиха с бързи крачки към малкото езерце, което се намираще недалеч от лагера на Деветата пещера. Тези, които ги видяха да си тръгват, им извикаха да спрат, ала Айла и Джондалар не им обърнаха никакво внимание. Когато стигнаха до езерцето, русокосата жена влезе вътре с дрехите си, а съпругът ѝ я последва, без да се замисли. Ако кървавите

петна изобщо можеха да бъдат премахнати, то това можеше да стане само с хладка вода. В противен случай щеше да се наложи да изхвърли дрехите и да си направи нови.

Бяха оставили конете до лагера на Деветата пещера, защото бяха много чувствителни към миризмата на кръв, и сега видяха, че Уини и Рейсър ги чакат в специално построеното за тях ограждение. До тях стоеше Ланидар и ги милваше, ала в мига, в който видя Айла и Джондалар, момчето хукна с всички сили към тях. Русокосата жена забеляза, че изглежда нещастно, и се зачуди дали майка му в крайна сметка не е променила решението си относно посещенията му при конете.

– Какво има, Ланидар? – попита Айла, щом момчето се доближи.

– Ланога – отвърна хлапето. – Плаче вече цял ден.

– Защо? – намръщи се русокосата жена.

– Заради бебето – каза Ланидар. – Искат да вземат Лорала от нея.

ТРИЙСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

– Кой иска да ѝ вземе бебето? – попита Айла.

– Пролева и някои други жени – отвърна Ланидар. – Казват, че са намерили майка за Лорала – жена, която можела да я кърми през цялото време.

– Хайде да отидем и да видим за какво става въпрос – предложи русокосата жена на Джондалар. – Ще се върнем и ще се погрижим за конете по-късно.

Когато стигнаха в лагера, Айла се зарадва, че Пролева беше там. Жената на Джохаран се усмихна и ги попита:

– Е, потвърдено ли е вече? Женени ли сте? Ще има ли празненство, на което да ви дадем подаръците? Не ми отговаряй. Виждам огърлиците ви.

Айла ѝ се усмихна в отговор:

– Да, вече сме женени. – Зеландони току-що го потвърди – добави Джондалар.

– Трябва да поговоря с теб за нещо, Пролева – рече русокосата жена със сериозен тон.

– Какво има? – Съпругата на вожда се досети по изражението ѝ, че Айла е угрижена за нещо.

– Ланидар ми каза, че възнамеряваш да отнемеш бебето от Ланога.

– Не бих го казала по този начин. Мислех си, че ще си доволна, защото сме намерили дом за Лорала. Една жена от Двайсет и четвъртата пещера е изгубила бебето си. Родило се е със сериозни увреждания и е умряло. Сега родилката има много мляко и каза, че няма нищо против да вземе Лорала, нищо че е по-голяма. Тя наистина иска дете и останах с впечатлението, че и преди е губила дете. Помислих си, че така ще е добре и за двете страни.

– Така изглежда – кимна Айла. – Жените, които кърмят Лорала, искат ли да спрат да го правят?

– Въсщност не – отвърна съпругата на Джохаран. – Когато споменах за това пред две-три от тях, те дори малко се разстроиха. Даже Стелона каза, че Двайсет и четвъртата пещера била много далеч и щяло да ѝ бъде много тъжно, ако не може да гледа как Лорала расте.

– Знам, че мислиш кое би било най-добре за Лорала, ала попита ли Ланога? – попита русокосата жена.

– Не – каза Пролева. – Попитях Тремеда. Сметнах, че Ланога би се чувствала по-добре, ако не се натоварва с тази отговорност. Тя е прекалено малка, за да се грижи непрестанно за това бебе. Ще има достатъчно време за това, когато самата тя стане майка.

– Ланидар ми каза, че е плакала през целия ден.

– Знам, че е разстроена, но ще го преодолее. В крайна сметка тя не кърми Лорала и дори още не е станала жена. Та тя е само на единайсет години!

Айла си спомни, че тя самата бе на по-малко от дванайсет години, когато роди Дърк, но за нищо на света не би се отказала от него. По-скоро щеше да умре, отколкото да се откаже. Когато изгуби млякото си, другите жени от Клана започнаха да го кърмят, ала това не означаваше, че бе станала по-непълноценна майка. Все още съжаляваше, че трябваше да го изостави, когато я прокудиха от Клана. Толкова искаше да го вземе със себе си. Единствено страхът ѝ какво ще стане с него, ако нещо лошо се случи с нея, я накара да изостави тригодишния си син. Да, тя знаеше, че Уба ще се грижи за него и ще го обича като свое дете, ала продължаваше да я боли всеки път, когато се сещаше за него. Никога не успя да превъзмогне болката от загубата и не искаше да подлага Ланога на същото страдание.

– Не кърменето прави майката, Пролева – въздъхна Айла. – И не възрастта. Виж Джанида. Не е кой знае колко голяма, но на никого няма да му мине през ума да я лиши от бебето ѝ.

– Джанида има съпруг, и то такъв с добър статут – изтъкна жената на вожда на Деветата пещера. – Бебето ѝ ще се роди в неговото огнище. Перидал вече е поел отговорността да се грижи за нея, но дори бракът им да не продължи дълго, има и други мъже, които изявиха желание да се оженят за нея. Тя е високопоставена, привлекателна е и е бременна. Надявам се, че Перидал вижда и осъзнава всичко това, понеже майка му все ще се опитва да им създава проблеми. Знаеш ли, че отишла при тях по време на изпитателния им период и започнала да го убеждава да разкъса възела? – Айла поклати глава, но не прояви никакъв интерес към тази новина. По-късно щеше да ѝ е интересно да се запознае с подробностите, ала сега разискваха по-важни неща. – Ланога обаче не е Джанида – изтъкна Пролева.

– Не, Ланога още не е привлекателна млада жена, но ще стане такава – отбеляза Айла. – Не можеш да прекараш почти година в грижи за едно бебе и да не го обикнеш. Сега Лорала е бебе на Ланога, а не на Тремеда. Може да е малка, но е доста добра майка.

– Да, естествено, че ще е добра майка. Тя е чудесно момиче и някой ден ще бъде чудесна майка – каза Пролева, – ако има тази възможност. Дали обаче, когато стане достатъчно голяма, някой мъж ще се съгласи да вземе нея и по-малката ѝ сестра – но не като втора жена, а като дете, за което ще трябва да се грижи? Дете, което дори не е родено в неговото огнище? Положението на Ланога и и бездруго е достатъчно тежко, като се има предвид огнището, където тя и Лорала са родени. Така само ще увеличи шансовете ѝ за по-добър живот.

Айла беше сигурна, че Пролева е абсолютно права. Бе очевидно, че наистина милееше за момичето и щеше да направи всичко, за да му помогне, ала същевременно добре знаеше как щеше да се чувства Ланога, ако изгуби сестричката си.

– Ланога няма защо да се тревожи дали ще си намери съпруг – каза Ланидар.

Айла и Пролева съвсем бяха забравили за момчето. Джондалар също беше изненадан. Той слушаше внимателно разговора им и виждаше, че и двете страни са прави.

– Аз ще се науча да ловувам, ще стана Зовач и когато порасна, ще се ожена за Ланога и ще ѝ помагам да се грижи за Лорала и за другите ѝ братя и сестри, ако тя го иска. Вече я попитах и тя се съгласи. Тя е единственото момиче, което не се притеснява от ръката ми, и не мисля, че майка ѝ ще обърне внимание на това.

Двете жени изгледаха смаяно Ланидар, след което си размениха учудени погледи, за да се уверят, че наистина са чули едно и също нещо. Идеята никак не беше лоша, особено, ако щеше да накара момчето да овладее доста умения, които щяха само да му бъдат от полза. И Ланидар, и Ланога бяха добри деца, изненадващо зрели за възрастта си. Е, вярно, че бяха млади и можеха лесно да променят решението си, но, от друга страна, кой ли пък щеше да поиска да се ожени за тях?

– Затова недей да даваш бебето на Ланога на някоя друга жена – казва недъгавото момче. – Не искам тя да плаче.

– Тя наистина обича това дете – рече Айла – и Деветата пещера вече се съгласи да ѝ помогне. Защо не оставим нещата такива, каквито са?

– Какво да кажа на жената, която искаше да я вземе? – попита Пролева.

– Кажй ѝ, че майката на Лорала не е съгласна да даде дъщеря си – предложи русокосата жена. – Това е самата истина. Тремеда може да я е родила, ала истинската ѝ майка е Ланога. А ако тази жена наистина иска толкова много да има бебе, все ще си намери – зеландонийците имат

много пещери и са доста на брой. Тук непрекъснато се случват най-различни неща – добави Айла. – Никъде другаде не съм виждала нещата да се променят толкова бързо.

Почти всички жители на Деветата пещера на зеландониите и Първата пещера на ланзадониите се присъединиха към тържеството по случай брачните церемонии на брата на вожда на едната пещера и дъщерята на огнището на вожда на другата. Оказа се, че още двама души от Деветата пещера са се оженили на същата церемония. Щом Пролева узна за това, веднага ги включи към празненството. Една девойка на име Тишона се бе венчала за Маршевал от Четиринайсетата пещера и щеше да заживее при него, а една по-стара жена – Динода – се бе преместила и беше родила момче, но бе разкъсала възела с бившия си съпруг, създавайки ново огнище заедно с Джаксоман от Седмата пещера. Сега Джаксоман и Динода се връщаха в Деветата пещера, защото майката на Динода беше болна и тя искаше да бъде близо до нея.

Доста хора дойдоха да им изкажат благопожеланията си. Левела и Джондекам, придружени от майката на Пролева и Левела – Велима, прекараха по-голямата част от деня заедно с тях, което достави голямо удоволствие на Айла и Джондалар и Джопляя и Екозар. Майката и чичото на Джондекам също се отбиха за малко. Появата на Кимеран много ги зарадва – съпругата на племенника му беше сестра на жената на Джохаран, което го правеше роднина на Джондалар. В един момент всички тези преплетени роднински връзки объркаха Айла, но срещата с майката на Джондекам, която беше зеландони на Втората пещера, ѝ подежда много приятно. Незнайно защо, обстоятелството, че вижда зеландони, която има деца, ѝ даде настроение.

Джанида и Перидал също прекараха почти целия ден в Деветата пещера. Двата бяха дошли сами – без компанията на майката на Перидал. Младоженците бяха решили да напуснат Двайсет и деветата пещера и разговаряха с Кимеран и Джохаран, за да видят дали някоя от двете пещери е склонна да ги приеме. Първата вече бе обсъдила тази тема с вождовете и шаманката на Втората. Според нея щеше да е добре младите да бъдат отделени от майката на Перидал – поне за известно време. Шаманката, някога известна като Золена, беше страшно ядосана от постъпката на жената, позволила си да наруши уединението на младата двойка по време на двуседмичния изпитателен период.

С напредването на вечерта веселбата започна да поутихва и повечето гости си тръгнаха. Мартона направи чай за роднините и приятелите, които бяха останали, а Пролева, Айла, Джопляя и Фолара раздадоха

чашите. Един младеж, който наскоро бе приет за послушник на зеландони на Петата пещера, също беше там. Той бе останал, защото за пръв път попадеше в такава голяма компания и просто не можеше да я напусне. Освен това гледеше Първата с истинско благоговение.

– Мисля, че Мараган никога вече нямаше да може да върви отново, ако не бе попаднал на човек, който да знае какво трябва да стори – заяви той. Коментарът му бе отправен към цялата компания, ала истинската му цел беше да направи впечатление на Първата.

– Според мен си абсолютно прав, четвърти послушник на зеландони на Петата пещера – кимна му шаманката. – Много си проникателен. Сега всичко останало зависи от Великата майка и от възстановителните способности на ранения младеж.

Младият послушник се изпълни с гордост. Той не можеше да повярва, че дони му бе направила комплимент и че беше водил неофициален разговор с нея.

– Тъй като вече си послушник, би ли имал нещо против да смениш зеландони, която наглежда Матаган? – попита някогашната Золеня. – Той е от твоята Пещера, нали? Доста трудно е човек да остане буден цяла нощ, но в състоянието, в което се намира, непрекъснато трябва да има някой до него. Предполагам, че твоята зеландони вече те е помолила за помощ, ала ако не е така, може да ѝ предложиш да ѝ помогнеш. Тя със сигурност ще оцени жеста ти.

– Да, разбира се, че ще ѝ помогна – рече младият послушник и се изправи. – Благодаря за чая. Сега трябва да тръгна. Чакат ме доста задължения – добави, след което изправи рамене, придаде си сериозно изражение и закрачи към главния лагер. Неколцина от присъстващите най-накрая дадоха воля на усмивките, които се опитваха да скрият.

– Ти направи този млад мъж много щастлив, зеландони – каза Джондалар. – Той почти сияеше от удоволствие. Всички зеландони ли се отнасят с такова благоговение към теб?

– Само най-младите – отвърна шаманката. – Като гледам как спорят с мен, понякога се чудя защо продължават да ме наричат Първата. Сигурно защото съм първа по размери. Синеокият мъж се усмихна.

– Като се замисля обаче, това, че спорят с мен, е нещо хубаво – продължи зеландони. – Малко изнервящо е да гледат всяка твоя дума като излязла от устата на Дони, защото в такъв случай човек трябва непрекъснато да внимава какво казва.

– Как решавате кого да направите Първи сред служителите на Майката? – попита Джондалар. – Питам се дали всички зеландони трябва да

постигнат единодушие или просто трябва да има мнозинство?

– Не е толкова просто – усмихна се шаманката. – Взимат се под внимание страшно много неща. Преценява се например дарбата да лекуваш, а няма по-суров съдник от знахарите зеландони. Не можеш да заблудиш този, който разбира. Това обаче не е от най-голямо значение – имало е Първи, които не са били кой знае какви лечителки, но са компенсирали това със заложби и умения в други области.

– Чуваме само за Първата – продължи да любопитства Джондалар. – Има ли Втора или Трета? А Последна?

– Едва ли някоя Пещера би приела зеландони, която е Последна сред служителите на Майката? – рече някогашната Золена. – Най-нископоставени в йерархията на зеландони са послушниците, ала те също имат различен ранг – първи послушник, втори послушник и така нататък. Този младеж например е четвърти послушник на зеландони на Петата пещера. Това е най-ниското стъпало за ученик на дони, но същевременно показва, че момчето има възможности, защото в противен случай нямаше да бъде прието за послушник. Следващото стъпало са новите дони. Някои от послушниците никога не стават шамани и това ги изпълва с много горчивина.

– Какво още е необходимо човек да стане зеландони? – продължи с въпросите си синеокият мъж.

– Човек трябва да запомни всички Сказания и Древни легенди и да разбира добре значението им. Трябва да познава думите за броене и да може да ги използва. Да е наясно с фазите на луната, със смяната на сезоните и други подобни неща. Ала може би най-важното е да бъде способен да посещава света на духовете – завърши зеландони. – Повечето дони знаят още от самото начало кой ще стане Първи и кой ще е следващият. Това се разбира в мига, в който шаманът почувства зова да се отправя в света на духовете. Да бъдеш Първи е призвание, и то призвание, което не е по силите на всеки зеландони.

– Какво е усещането да бродиш в света на духовете? Страшно ли е? Ти боиш ли се, когато си там? – дойдоха следващите въпроси.

– Никой не може да опише какво представлява светът на духовете на човек, който никога не е бил там. Да, страшно е, особено първия път. И никога не престава да бъде страшно, ала човек може да се научи да постави под контрол това преживяване с помощта на медитация. Опасността е много голяма и понякога човек не може да се върне в тялото си, или пък оставя някаква част от себе си в света на духовете и никога вече не е същият. Каквото и да се случи обаче, едно е сигурно – светът на

духовете не може да те остави непроменен. Зеландони направи кратка пауза, преди да продължи:

– Когато човек почувства това призвание, той трябва да го приеме, а това носи със себе си много ограничения и рискове. Мисля, че точно поради тази причина толкова малко от зеландони са женени. Не съществува никаква официална забрана шаманът да се жени или да има деца, но положението му е сходно с това на вожда. Съжителството с някого, който има толкова много задължения и отговорности, може да се окаже доста трудно. Нали така, Мартона?

– Да, зеландони – отвърна някогашната предводителка и погледна към Даланар, преди да се обърне към сина си. – Защо според теб Даланар и аз разкъсахме възела, Джондалар? Говорехме за това в деня след сватбата ти. В много отношения Даланар и аз бяхме много сходни. Сега той е щастлив, задето е вожд на своя собствена пещера, но му трябваше доста време, докато осъзнае, че иска точно това. Даланар дълго време отричаше, че иска да е предводител, но си мисля, че именно това го привлече у мен. Когато се оженихме, Джоконан беше умрял и аз вече бях вожд. Отначало бяхме много щастливи, но после той започна да се измъчва и двамата стигнахме до извода, че ще бъде най-добре да се разделим. Джерика е идеалната жена за него. Тя има силна воля, а Даланар има нужда от силна жена до себе си, но вождът си е той.

Даланар и Джерика се усмигнаха един на друг и той я хвана за ръката.

– Лозадунa е служителят на Майката за хората, които живеят от другата страна на ледника – намеси се Айла. – Той има съпруга, която му е родила четири деца, и тя изглежда много щастлива.

– Лозадунa е извадил голям късмет, че е намерил такава съпруга – каза Мартона. – Също както и аз извадих късмет с Уиламар. Отначало няхах никакво желание да се омъжа отново, ала добре, че той настоя. – Тя погледна към съпруга си и го дари с усмивка. – В продължение на толкова много години бях вожд, а Уиламар бе неотлъчно до мен и никога не сме имали проблеми заради това. После обаче се уморих от всички тези задължения и ми се прииска да имам малко повече време за себе си. След раждането на Фолара отново поисках да съм майка. Видях, че Джохаран има необходимите качества, ето защо започнах да го подготвям и когато стана достатъчно голям, предадох тази отговорност на него. Той прилича толкова много на Джоконан, че съм сигурна, че е син на неговия дух. – Тя се усмигна на най-големия си син. – Е, продължавам да участвам, защото Джохаран често се съветва с мен, макар и да

подозирам, че го прави не толкова заради себе си, колкото заради мен.

– Не е вярно, майко – каза вождът на Деветата пещера на зеландонците. – Аз много ценя съветите ти.

– Наистина ли обичаше Даланар толкова много, майко? – попита Джондалар. – Има даже песни и истории за вашата любов.

– Да – кимна Мартона. – Обичах го изключително силно, Джондалар. И една част от мен продължава да го обича. Щастлива съм, че успяхме да останем приятели, и си мисля, че в момента сме по-добри приятели, отколкото когато бяхме женени. Обичам и Джоконан. Споменът за него никога няма да избледнее от сърцето ми. Тогава бях младо момиче и се бях влюбила за пръв път, ала на него му трябваше известно време да реши какво точно иска – добави тя. Джондалар си спомни историята, която бе чул за майка си по време на пътешествието си.

– Да не намекваш за приятелството ти с Бодоа? – попита той.

– Бодоа! – възкликна зеландони. – Не съм чувала това име от толкова време! Това не беше ли онази чужденка, обучена от зеландони? От онова източно племе, как се казваха? Зар... сар... сард-нешо-си. – Сармунаите – рече синеокият мъж.

– Точно така – кимна шаманката. – Бях още малка, когато тя си тръгна, но още тогава се говореше, че била доста опитна.

– В момента тя е сармуна – каза Джондалар, – Айла и аз се срещнахме с нея по време на пътешествието ни. Жените-вълци ме плениха, но Айла ги проследи и ме откри. Извадихме голям късмет, че се отървахме живи от тях. Ако не беше Вълчо, сега едва ли щяхме да сме тук. Можете да си представите колко се изненадах, когато разбрах, че тези хора не само знаят езика ни, но и познават майка ми!

– Какво точно се случи? – попитаха няколко души.

Джондалар им разказа историята за жестоката Атароа и за лагера на сармунаите.

– Въпреки че отначало сармуна помогнала на Атароа, тя се разкая и реши да помогне на сънародниците си, поправяйки всички злини, които Атароа им бе причинила – завърши синеокият мъж.

– Това е най-необикновената история, която съм чувала – сподели Първата сред служителите на Майката, – но тя показва какво може да се случи, когато шаманката кривне от правия път. Добре, че най-накрая се е осъзнала. Казано е, че Този, който служи на Майката, ще си плати в следващия свят, ако злоупотребява със силата си в този. Ето защо зеландони са толкова внимателни, когато избират дали да допуснат някого в лоното си. Веднъж приемат ли го, вече няма връщане назад. По това се

различаваме от вождовете. Станеш ли веднъж зеландони, оставаш зеландони за цял живот. Дори и да ни се иска, не можем да захвърлим това време.

Всички замълчаха, замислени над историята, която им разказа Джондалар. В този момент Рамара се приближи към тях.

– Трябва да те уведомя, Джохаран, че донесоха носорога – рече тя. – И тъй като копие то на Джондалар го е убило, той има правото да избере пръв какво да вземе от животното.

– Радвам се да го чуя – кимна вождът. – Благодаря ти, Рамара.

Жената на Солабан искаше да остане и да послуша разговора им, ала имаше да свърши други неща и никой не я покани да се присъедини към компанията.

– Е, какво си избираш, братко? – попита Джохаран, след като Рамара си тръгна, – Може би рога?

– Не, благодаря – усмихна се синеокият мъж. – Предпочитам кожата.

– Разкажи ми какво точно се случи с този носорог – поиска да узнае предводителят.

Джондалар изпълни желанието му. Когато свърши, Мартона въздъхна дълбоко и рече:

– Сигурно ще прозвучи ужасно, ала смятам, че този инцидент може да е и за добро. Помислете си само колко много младежи щяха да поискат да направят същото нещо, ако приятелите на Матаган бяха успели да убият носорога. Така може да се замислят, преди да им се прииска да опитат нещо подобно. Майката на този младеж може да страда и да го преживее много тежко, ала така ще спести още повече мъка на доста други майки. Само се надявам Матаган да се възстанови, без да осакатее.

– Айла се втурна да му помогне веднага щом видя, че носорогът го повали на земята – изтъкна Джондалар.

– Младежът е извадил голям късмет, че сте били там – допълни зеландони. – Какво точно направи най-напред? – обърна се тя към русокосата жена.

Айла започна да обяснява надълго и нашироко. С всяка дума, която изричаше, у Първата се затвърждаваше впечатлението, че младата жена имаше задълбочени познания в областта на лечителството. Нещо повече – самата тя имаше какво да научи от нея. Искаше й се да поговори с Айла насаме – имаха да обсъдят толкова много неща! Послушниците й нямаха особени интереси в областта на знахарството, ето защо

присъствието на човек като Айла в Деветата пещера можеше да се окаже много полезно.

– Айла – каза накрая шаманката, – мисля си, че няма да е зле да поговориш със семейството на Матаган.

– Не съм сигурна, че знам какво да им кажа.

– Сигурно се тревожат и си мисля, че биха искали да узнаят какво точно се е случило. Според мен разказът ти само ще ги успокои.

– И какво точно да им кажа?

– Каквото мислиш – гласеше отговорът на дони. – Кажи им, че вече всичко е в ръцете на Дони. Можеш да добавиш, че според мен Дони вече се е усмихнала на младежа, понеже си била там, когато се е случила злополуката.

– Никога досега не бях чувал Първата да говори така открито за обществото на зеландони – каза Джондалар, докато лягаше до Айла. – Беше ми много интересно.

Съпругата му не каза нищо. Беше ужасно уморена – толкова уморена, че не можеше дори да мисли. Между инцидента с носорога и брачното празненство сякаш бе преминала цяла вечност. Безсънието и напрежението покрай Матаган също си казваха думата и слепоочията й пулсираха болезнено. Тя се зачуди дали да си направи малко чай от върбови кори, но после си каза, че е прекалено уморена за подобно нещо.

– И майка – продължи Джондалар. – Винаги съм си мислел, че тя и Даланар просто са решили да се разделят. Никога не съм знаел защо. Предполагам, защото винаги съм я възприемал само като своя майка и толкова. Някой, който те обича и се грижи за теб.

– Не мисля, че раздялата е била лесна за нея – рече Айла. – Мисля, че е обичала много Даланар. Напълно я разбирам. Ти приличаш толкова много на него...

– Не съм – поклати глава синеокият мъж. – Никога не съм искал да бъда вожд например. Ще ми липсва усещането на камъка в ръцете ми. Нищо не може да се сравни с това да издялках едно каменно острие във формата, в която си го замислил.

– Даланар също е каменоделец – изтъкна русокосата жена.

– Да, и то най-добрият, но в момента няма възможност да се занимава с това – отвърна съпругът й. – Единственият, който може да се мери с него, е Уимез от Лъвския бивак – наконечниците за копия, които прави за мамутоите, са сред най-добрите, които съм виждал. Двамата биха могли да научат доста неща един от друг.

– Ти също си много добър каменоделец – каза Айла. – Не можеш ли

да покажеш на Даланар това, което си научил от Уимез?

– Да, дори вече се захванах с това – рече Джондалар. – Както и очаквах, това доста го заинтригува. Много се радвам, че отложиха брачната церемония до пристигането на ланзалонийците, както и че Джопляя и Екозар също се венчаха на нашата брачна церемония. Това е специална връзка. Винаги съм изпитвал дълбока привързаност към братовчедката си, а така станахме още по-близки. Надявам се и Джопляя да е доволна от това.

– Сигурна съм в това, Джондалар – увери го съпругата му. – Мисля, че това е нещо, което винаги е желала – добави Айла и си каза, че това бе максимумът, който Джопляя можеше да получи. Не можеше да отрече, че не съчувстваше на горкото момиче, ала бе доволна от забраната за брак между близки братовчеди. – Екозар ми изглежда много щастлив.

– Според мен той още не може да повярва, че всичко това се случва наистина – отбеляза синеокият мъж. – Някои други хора също не могат да повярват, че Джопляя се омъжи за него, но проблемът си е изцяло техен.

– Екозар я обича до полуда – рече Айла, борейки се с натезалите си клепахи. – Подобна любов може да превъзмогне всички трудности. – Всъщност, когато го опознаеш, той съвсем не изглежда толкова грозен – сподели Джондалар. – Просто изглежда различно – виждаш чертите на Клана в него.

– Аз изобщо не го смятам за грозен – възрази русокосата жена. – Напомня ми за Ридаг и Дърк. Винаги съм смятала мъжете от Клана за красиви.

– Зная това – кимна съпругът ѝ. – Права си. Красиви са по свой начин. Ти също си много красива, жено – добави Джондалар и я целуна по шията. Почувства изгарящо желание да сподели наслади с нея, ала като видя колко ѝ се спи, реши да не настоява. Знаеше, че Айла няма да му откаже, но не искаше да я лишава от почивката, от която тялото ѝ толкова силно се нуждаеше. – Надявам се, че Матаган ще се оправи – каза той. Айла се обърна с гръб към него и той я прегърна, притискайки тялото ѝ към своето.

– Да не забравя да поговоря с майка му – каза сънено съпругата му. – Трябва да я предупредя, че може да възникнат усложнения. Навярно ще върви без проблеми, но не можем да сме сигурни в това.

– Толкова е млад – въздъхна Джондалар. – Ако не може да ходи, ще е ужасно.

– Възможно е да ходи, но да понакуцва малко. Зеландони ми каза,

че попитала майка му дали проявява интерес към някакъв занаят и жената ѝ отвърнала, че изработвал наконечници за копията си. Това ме накара да се замисля за тези момчета от сармунаите, които Атароа беше осакатила. Нали беше научил едно от тях как да дяла камъни, за да се изхранва. Ще кажа на майка му, че можеш да го обучиш за каменоделец, стига да има желание. – Той беше от Петата пещера нали? – попита Джондалар.

– Да, но може да остане известно време при Деветата пещера – каза русокосата жена. – Нали Дануг бе живял цяла година в някакъв друг бивак на мамутоите, за да научи повече за каменоделството? Може да направим същото за Матаган.

– Да, така е – кимна съпругът ѝ. – Също както и аз усвоих тънкостите на този занаят при Даланар. Трябва само да поговорим с Джохаран за това, защото момчето ще трябва да живее някъде. Ако наистина има желание да се учи, брат ми ще се разбере с хората от Петата пещера. Времето ще покаже, Айла. Ако кракът му не се оправи, наистина ще има нужда от някакъв занаят.

Двамата замълчаха, ала въпреки умората русокосата жена не можа да заспи веднага. Мислеше си за бъдещето – за бъдещето и за бебето, което носеше. Ами ако беше момче и започнеше да прави същите опасни неща като Матаган? Ами ако го сполетеше нещо лошо? В този момент внезапно я осени друга мисъл. Къде ли беше Вълчо? Той също ѝ беше като син, а ето, че не го бе виждала от няколко дни. Когато най-накрая заспа, сънува бебета, вълци и земетресения. Мразеше земетресенията. Те не просто я плашеха – всеки път, когато имаше земетресение, в живота ѝ се случваше някаква трагедия.

– Не мога да повярвам, че някои хора продължават да мърморят срещу женитбата на Джоуля и Екозар – каза зеландони. – Станалото-станало. Вече са женени, преминаха успешно изпитателния си период и потвърдиха желанието си да останат женени. Брачното им тържество също мина, така че просто няма какво повече да се добави – завърши Първата и отпи от чая си. Бе прекарала нощта в лагера на Деветата пещера и трябваше вече да потегля към шатрата на зеландони, но утринното угощение и приятната компания не я оставяха да си тръгне.

– Казват, че искат да се приберат по-рано – рече Мартона.

– Срамота! – възкликна Джондалар. – След целия този път, който биха дотук!

– Те получиха това, което искаха – каза Уиламар. – Джоуля и Екозар вече официално са женени и си имат своя зеландони... по-точно

ланзадони.

– Надявах се да прекарам още известно време с тях – натъжи се Джондалар. – Кой знае кога ще се видим отново!

– И аз се надявах да поостанат – добави Джохаран.

– На Екозар и Джоплая изобщо не им е приятно да ходят в главния лагер – намеси се Фолара. – Казаха ми, че всички ги зяпали, и то не особено дружелюбно.

– Навярно се чувстват и засегнати след възраженията по време на церемонията – допълни Пролева.

– Разгледах всяко едно от тях – заяви Първата. – Нито едно не е съществено. Всичко започна от Брукевал, а много добре знаем, че той просто не може да не създаде неприятности. А що се отнася до Марона, тя се намеси поради факта, че ланзадонийците са роднини на Джондалар. Жената просто се чувства обидена и иска да си отмъсти, изкарвайки си го на всички около него.

– Не може ли да си намери по-смислено занимание? – попита Пролева. – Може би ако има дете, ще забрави за злобата си.

– Не бих пожелала на никое дете да има такава майка – въздъхна Салова.

– Май Дони е на същото мнение – отбеляза Рамара. – Марона никога досега не е била благословена.

– Тя не ти ли беше роднина, Рамара? – попита Фолара. – Косите ви са с един и същ цвят.

– Тя ми е братовчедка, но не много близка – отвърна жената на Солабан.

– Мисля, че Пролева е права – каза Мартона. – Марона наистина има нужда от някакво занимание, но това не означава, че трябва непременно да има дете. Може да овладее някакъв занаят – нещо, на което да се посвети, което да осмисли живота ѝ и да откъсне мислите ѝ от това да създава неприятности за хората само защото животът ѝ не се е развил така както е искала. Мисля, че всички хора трябва да владеят някакъв занаят или умение – нещо, което да им доставя удоволствие, към което да изпитват естествено влечение и което да правят добре. В противен случай Марона ще продължава да създава проблеми, само и само за да привлича вниманието към себе си.

– Понякога това не е достатъчно – изтъкна Солабан. – Ларамар има страхотно умение – всички възхваляват бармата, която прави, – ала ето че и той само създава неприятности. Той е на същото мнение за Джоплая и Екозар като Марона и Брукевал и по този начин се превръща в

център на вниманието. Чух го да казва на някакви хора от Петата пещера, че огнището на Джондалар вече не трябва да е сред първите, защото се е оженил за чужденка с нисък статут. Мисля, че още е засегнат, защото Айла не беше след него на погребението на Шевонар. Може да се преструва, че това изобщо не го интересува, но всъщност никак не му харесва да е последен.

– Тогава да направи нещо по въпроса – каза гневно Пролева. – Няма да е зле да започне с децата на огнището си! – Мисля си дали да не предложи на Даланар да съберем зеландони и вождовете и да обсъдим открито проблема с Джоплая и Екозар – каза Първата. – Така ще можем да дадем на онези, които се дразнят от тази женитба, възможност да изразят публично чувствата си.

– Тъкмо Джондалар и Айла ще могат да споделят пред всички нещата, които знаят за плоскоглавците... за хората от Клана, както ги нарича Айла – подхвърли Джохаран. – И бездруго възнамерявах да повдигна скоро този въпрос пред вождовете.

– Може би трябва да поговорим с него още сега – рече някогашната Золена, – ала трябва колкото се може по-скоро да се върна в шатрата. Някой от зеландони изнася информация, която трябва да се държи в тайна. Говоря за неща, засягащи определени хора – лична информация за тях, която не бива да се разпространява извън лоното. Трябва да узнае кой е, или поне да сложа край на това.

Айла слушаше внимателно целия разговор и се замисли над чутото, докато хората ставаха и се отправяха към задълженията си. Зеландонийците ѝ напомняха река, чиято повърхност бе гладка и спокойна, но дълбините ѝ бяха разклащани от множество подводни течения. Тя си каза, че навярно Мартона и Първата познаваха голяма част от тези течения, но имаше неща, които си оставаха загадки дори и за тях.

– Отивам да видя конете – рече русокосата жена на Джондалар. – Искаш ли да дойдеш с мен, или имаш някаква друга работа?

– Ще дойда, само ме изчакай малко – каза съпругът ѝ. – Искам да взема копиехвъргача и копията, които приготвих за Ланидар. Надявам се да се научи да ги използва. Зная, че са малки за теб, ала би ли ги изпробвала, за да ми кажеш мнението си?

– Сигурна съм, че са много добри, но щом настояваш, ще ги изпробвам – рече Айла. – Знам, че Ланидар ще остане много доволен. Имам чувството, че ще направиш това момче много щастливо. Слънцето доближаваше зенита си, когато Айла и Джондалар започнаха да събират багажа си. Те вчесаха конете си, след което русокосата жена изпробва

копиехвъргача и реши, че е напълно подходящ за Ланидар. Сетне Джондалар се зае да довърши копията, а съпругата му реши да се поразходи до езерцето.

– Къде отиваш, Айла? – попита я Джондалар. – Скоро трябва да се връщаме. Имам работа в главния лагер този следобед.

– Няма да се бавя – каза жената.

Той я проследи с поглед как се изгуби зад дърветата и се зачуди дали не е забелязала нещо – някаква заплаха за конете може би. Тъкмо си каза, че вероятно нямаше да е зле да я придружи, когато горската тишина бе прорязана от внезапния ѝ вик:

– Не! О, не!

Мъжът захвърли всичко и се втурна към нея, без да обръща внимание на храстите и клоните по пътя си, които здравата го изподраскаха. Когато най-накрая се озова при съпругата си, той също изкрещя и се стовари тежко на коленете си.

ТРИЙСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Джондалар се надвеси над Айла, която лежеше на езерния бряг до големия вълк, хванала муцуната му в ръце. Разкъсаното му, окървавено ухо бе обагрило в алено едната ѝ китка. Вълчо се опита да оближе лицето ѝ.

– Ранен е! – изхлипа русокосата жена. Сълзите се стичаха по изцапаните ѝ с кал страни.

– Според теб какво му се е случило? – попита той.

– Не знам, но трябва да му помогнем – каза Айла, докато се надигаше. – Трябва да направим носилка и да го отнесем в лагера.

В този момент Вълчо също се опита да се изправи, но не успя.

– Остани до него, Айла – рече съпругът ѝ. – Ей-сега ще направя носилка от копията, които току-що довърших.

Когато влязоха в лагера, няколко души веднага се събраха около тях, за да видят дали могат да помогнат с нещо. Това накара Айла да осъзнае колко много хора всъщност бяха обикнали вълка.

– Ще направя място за него в шатрата – каза Мартона и забърза напред.

– Аз мога ли да помогна с нещо? – попита Джохаран, който тъкмо се бе върнал в лагера.

– Виж дали при Първата са останали цветчета невен и омайниче – заръча му русокосата жена. – Мисля, че Вълчо се е бил с други вълци и те са го нахапали много жестоко. Раните му се нуждаят от сериозно лечение, но преди това трябва да бъдат добре почистени.

– Ще ти трябва ли вода? – попита Уиламар.

Айла кимна и той рече:

– Ей-сега ще запаля огън. Добре, че донесохме достатъчно дърва.

Когато вождът на Деветата пещера на зеландониите се върна от шатрата на шаманите, бе придружен от Фолара и Пролева. Първата бе обещала, че ще дойде възможно най-скоро и не след дълго целият Летен събор узна, че вълкът на Айла е пострадал сериозно.

Джондалар остана до съпругата си, докато тя преглеждаше раните на хищника, и по изражението ѝ разбра, че нараняванията бяха наистина сериозни. Айла беше сигурна, че четириногият ѝ приятел е бил нападен от цяла глутница – истинско чудо беше, че е останал жив. Тя помоли Пролева да ѝ донесе малко зуброво месо, което нарязва на ситно,

сякаш щеше да приготвя бебешка храна. Сетне го смеси с татул и го напъха в гърлото на Вълчо, за да го накара да заспи.

– Джондалар, ще ми донесеш ли малко от кожата на нероденото теленце на зубърката, която убих? – обърна се русокосата жена към Джондалар. – Ще ми трябват меки кожи, за да почистя раните.

Мартона я гледаше как слага разни коренчета и прахове в купи с гореща вода, след което ѝ подаде някаква тъкан.

– Зеландони обича да използва това – рече тя.

Айла я разгледа. Не беше направена от животински кожи – по-скоро напомняше материята на дългата туника, която Мартона ѝ беше подарила. Тя потопи крайчето ѝ в една от купите и видя как тъканта веднага попи течността.

– Това ще ми свърши добра работа – кимна тя. – Благодаря ти, Мартона.

Първата сред служителите на Майката пристигна малко след като Джондалар и Джохаран помогнаха на Айла да завъртят вълка, за да може да почисти раните и от другата му страна. Русокосата жена изненада почти всички, когато вдяна един конец в дърпачката за конци и заши някои от най-опасно разположените рани. Тя бе показала изобретението си на зеландонийците, ала никой от тях не бе виждал да се прилага върху живо същество. Айла използва нововъведението си, за да заши и разкъсаното ухо на животното.

– С мен направи същото – заяви усмихнато Джондалар. – Добре, че не съм бил на себе си.

– Изглежда ми добър начин да се притиснат краищата на раната, за да заздравее по-бързо – отбеляза Първата. – В Клана ли се научи да го правиш?

– Не – отрече Айла. – Те не шият раните, а прекарват изсушени сухожилия през тях, които после завързват на възел. В случая с Джондалар обаче това не ми свърши работа. Когато раните му се отвориха, реших да зашия краищата им с помощта на дърпачката за конци. Това даде резултат, макар че сигурно съм изчакала прекалено много, защото конците се враснаха в кожата му. Беше малко болезнено, докато ги извадя, ала иначе всичко бе наред – добави и хвърли любящ поглед към съпруга си.

– Да не би да искаш да кажеш, че за пръв път си изпробвала това върху мен? – попита синеокият мъж. – Не си знаела какво ще излезе, но въпреки това си го направила? – Засмя се. – Радвам се, че си постъпила така. Като се изключат белезите, никой не би казал, че съм бил нападнат

от пещерен лъв.

– Значи ти си измислила тази техника – рече шаманката. – Само някой с много опит и истинска лечителска дарба може да се сети за това, Айла. Ти принадлежиш към зеландони.

– Но аз не искам да бъда зеландони – отвърна русокосата жена. – Оценявам... искам да кажа... моля те, не ме разбирай погрешно – чувствам се поласкана, – но просто искам да бъда омъжена за Джондалар, да родя детето му и да бъда добра зеландонийка – завърши, като избягваше да погледне дебелия жена в очите.

– Не, ти не ме разбирай погрешно – каза Първата сред служителите на Майката. – Това не е никакво прибързано предложение, което ми е хрумнало току-що – просто ти казах, че принадлежиш към зеландони. Мисля си го от известно време. Човек с твоите умения трябва да се свърже с другите хора, които са на нивото на неговите знания. Харесва ти да си лечител, нали?

– Аз съм знахарка и не мога да отрека този факт – отвърна Айла.

– Разбира се – кимна някогашната Золеня. – Сред зеландонийците обаче единствено шаманите лекуват. Хората просто не се чувстват спокойно, когато лечителят не принадлежи към зеландони. Не можеш да бъдеш знахарка, без да си една от нас. Защо се съпротивляваш така?

– Ти самата ни разказа колко много неща трябва да се усвоят и колко време е необходимо за това – въздъхна русокосата жена. – Как бих могла да бъда добра съпруга на Джондалар и да се грижа за децата си, ако трябва да отделя толкова много време в усвояване на всичко онова, което е необходимо за една зеландони?

– Сред служителите на Майката има и такива, които са женени и имат деца – изтъкна шаманката. – Нали ти ми каза за онзи дон от другата страна на ледника, който имал съпруга и няколко деца. Виждала си и зеландони на Втората пещера, ала освен тях има и други.

– Да, но не са много – отбеляза Айла.

Първата изгледа внимателно младата жена. Бе сигурна, че това, което тя казваше, не беше цялата истина. Тя бе прекрасна лечителка, беше любопитна, учеше се бързо и всичко това явно й харесваше. За нищо на света нямаше да пренебрегне съпруга и децата си и ако случайно се наложеше да отсъства от дома си, винаги щеше да намери някого, който да й помогне. Ако имаше някакъв недостатък, то това беше прекалената й грижовност. Айла отделяше толкова време за животните си, но това не й пречеше да бъде винаги на разположение и да помага на всеки, който имаше нужда от нея.

Първата бе впечатлена от лекотата, с която чужденката убеди младите майки от Деветата пещера да помогнат на Ланога в грижите за малката ѝ сестричка. Както и от начина, по който бе помогнала на момчето с недъгавата ръка. Това бяха все неща, които един добър зеландони би направил. Първата вече бе решила, че Айла ще стане служителка на Майката – освен, че беше прекалено ценна, за да остане извън лоното на зеландони, щеше да е опасно някой с подобни знания и умения да не се намира под влиянието на шаманите.

Хората се усмихваха, когато виждаха превръзките по тялото на вълка – хищникът създаваше впечатлението, че е облечен в човешки дрехи и изглеждаше като някаква карикатура на самия себе си. Повечето обаче се спираха и разпитваха Айла как е. Трогателната история на нещастния звяр се разпространяваше от уста на уста и някои Разказвачи на истории вече бяха започнали да съчиняват приказки за вълка и безреверзната му обич към жената.

Тя се зае отново да го обучава да седи там, където му кажеше, и Вълчо най-накрая взе да се чувства спокойно в компанията на Джондалар, Мартона и Фолара. Явно бе започнал да възприема територията на лагера на Деветата пещера като своя собствена, защото се държеше доста враждебно с външните посетители. Айла се захвана да промени това и хората около нея отначало се учудваха на безграничното ѝ търпение с хищника, и го смятаха за загуба на време, ала после видяха резултатите. Това ги убеди, че контролът върху животните не беше въпрос на магия. С всеки следващ ден Айла ставаше по-спокойна, мислейки си, че четириногият ѝ приятел вече е превъзмогнал враждебното си отношение към посетителите, когато един младеж – представи се като Палидар от Единайсетата пещера – дойде да навести ученика на Уиламар Тивонан, Когато Вълчо го доближи, започна да ръмжи и оголи заплашително зъбите си. Наложил се Айла да го усмири, но дори тогава хищникът продължил да издава гърленото си ръмжене. Младежът отстъпил изплатено назад и започнал да се извинява, а Уиламар, Тивонан и неколцина други обитатели на Деветата пещера, които се намираха наблизо, бяха смаяни от реакцията на животното.

– Не знам какво му става рече Айла. – Навярно се опитва да брани територията си. Обикновено не се държи така, ала едва не загина в една ожесточена схватка и явно още не го е превъзмогнал.

– Чух, че бил лошо ранен – каза младият мъж.

Едва тогава тя забеляза огърлицата от вълчи зъби, която Палидар носеше, както и украсената му с вълча кожа торба.

– Мога ли да попитам откъде имаш тази вълча кожа? – попита.

– Ами... Повечето хора мислят, че съм убил вълк, но ще ти кажа истината – рече приятелят на Тивонан. – Намерих я. Всъщност намерих два вълка, които явно са претърпели тежка схватка, защото бяха целите в рани, Единият бе черна женска, а другият – сив мъжкар. Взех първо зъбите, а после реших да спася и каквото мога от кожата.

– И си сложил тази на сивия мъжкар на торбата си – заключи русо косата жена. – Мисля, че разбирам. Сигурно и Вълчо е участвал в тази схватка и така е бил ранен. Знаех, че си е намерил другарка – най-вероятно черната женска. Той е твърде малък – няма и две години – и още не му е дошло времето за чифтосване, но явно двамата са започнали да се опознават. Другарката му или е била най-нископоставената женска от тукашната глутница, или вълк единак.

– Откъде знаеш това? – попита Тивонан. Около тях се бяха събрали неколцина души и ги слушаха с интерес. – Вълците обичат вълците да изглеждат като вълци – отвърна Айла. – Мисля, че разчитат по-добре израженията си, когато имат нормален сивкавокафеникав цвят. Тези животни, които се различават от нормата – които са черни, бели или пък петнисти – не се приемат добре от другите. Мамутоите ми казаха, че ако през цялата година е имало много сняг, на белите вълци не се гледа чак толкова лошо. Черна вълчица като тази сигурно е имала най-ниския статут в глутницата, ето защо ги е напуснала и е станала вълк-единак. Обикновено единаците се движат на границите между териториите на различните глутници и си търсят лично пространство. Ако намерят друг единак, могат да се опитат да създадат своя собствена глутница. Предполагам, че хищниците от тукашната глутница са отбранявали територията си срещу двамата нови вълци – каза русокосата жена. – И въпреки че е едър за възрастта си, Вълчо има един голям недостатък – познава единствено хората, защото не е израснал сред вълци. Естествено, знае някои неща, защото е вълк, но никога не е имал нито братя и сестри, нито лели, чичовци и други вълци, които да го научат на това, което вълците научават един от друг.

– Откъде знаеш всичко това? – изуми се Палидар.

– Наблюдавам вълците от много години – обясни Айла. – Когато се учех да ловувам, започнах с хищници, а не с тревопасни животни. Бих искала да те помоля за една услуга, Палидар. Склонен ли си да размениш тази вълча кожа за нещо? Мисля, че причината, поради която Вълчо ръмжи и те заплашва, е, че усеща миризмата на вълка, с когото се е бил – или поне на един от противниците си – и когото е успял да убие.

Тези хищници обаче са убили другарката му и за малко да го убият и него. Може да е опасно да я носиш, когато идваш тук, защото не знаеш как ще реагира Вълчо.

– Защо просто не ти я подаря? – предложи младият мъж. – Та това е само парче кожа, защита за торбата ми. Не искам да влизам в песните и историите като мъжа, нападнат от вълка, който обичал жената. Не мога ли поне да запазя зъбите? Все пак те имат известна стойност...

– Да, можеш да ги запазиш, но ти предлагам да ги накуснеш в силен чай за няколко дни. Ще ми покажеш ли къде намери тези вълци?

След като младият мъж даде на Айла парчето вълча кожа, тя го подхвърли на Вълчо. Той веднага се нахвърли отгоре му, захапа го със зъби и се опита да го разкъса. Сигурно това щеше да е доста забавно, ако хората, които го наблюдаваха, не знаеха, че другарката му или потенциалната му партньорка е била убита. Всички изпитваха съчувствие към вълка, отдавайки му чувствата, които самите те биха изпитали в подобна ситуация.

– Радвам се, че тази кожа вече не е защита към торбата ми – подметна Палидар.

Той и Айла се разбраха да отидат по-късно на мястото, където бе намерил вълчите трупове, след което младежът си тръгна. Тя не бе съвсем сигурна какво да очаква там – лешоядите едва ли щяха да оставят много, – но ѝ се искаше да разбере какво разстояние бе изминал Вълчо, за да я намери. Когато Палидар си тръгна, тя се замисли за песните и историите, за които той бе споменал – песните и историите, възпяващи вълка, който обичаше жената.

Тя бе посетила лагера на разказвачите на истории и музикантите. Това бе едно динамично, оживено място, където дори дрехите сякаш бяха в по-ярки цветове. Тези хора нямаха собствено каменно убежище – само преносими палатки и шатри – и се скитаха от място на място, отсядайки ту в една, ту в друга пещера. При тях винаги бе весело и кънтеше детски смях, защото от всички краища на събора се стичаха малчугани. Най-обичани от всички обаче бяха представленията, които музикантите и разказвачите на истории изнасяха на ливадата, където се бе провела брачната церемония – всеки път, когато устройваха спектакъл, на отсрещния склон се събираха много хора.

Айла знаеше, че разказвачите вече са започнали да плетат истории за животните от Деветата пещера на зеландониите. Понякога разказваха за това колко полезни могат да бъдат те – как конете носели тежки товари, а Вълчо им помагал в лова. Имаше дори истории за това как Айла

открила новата пещера благодарение на Вълчо.

Това, което направи впечатление на русокосата жена, беше, че почти във всяка песен или предание имаше свръхестествен елемент – Вълчо ловуваше не защото тя го бе научила, а защото между тях имаше някаква специална връзка. Това не беше лъжа – Айла наистина усещаше дълбока връзка между себе си и четириногите си приятели, но не това бе причината, поради която ѝ помагаша. Най-интересна бе историята за вълка, който обичал жената – в нея ставаше дума за мъж, който се превърнал във вълк по време на странстванията си из света на духовете, ала забравил да се преобрази отново в човек, когато се завърнал в нашия свят.

Правдиви или не, тези истории вече се разказваха и преразказваха и не след дълго щяха да се слейт с легендите и преданията на зеландонийците. Някои разказвачи съчиниха още истории за животни, отгледани от хората, а други пък си измислиха такива за хора, които бяха отгледани от животни и се превръщаха в животински духове, помагачи на хората. Благодарение на всички тези прояви на народното творчество бъдещите поколения щяха да научат, че животните не служат само за лов, а могат да бъдат дресирани и опитомени и да помагат на хората.

– Вълчо ще бъде добре при фолара – каза Джондалар. – Вече се държи добре с гостите, но пък и гостите научиха, че в лагера на Деветата пещера има някой, който веднага узнава за тяхното идване. Едва ли ще се нахвърли на някого – отбеляза той. – И двамата прекрасно знаем защо се държа така с Палидар. Мисля, че няма смисъл да го взимаме на срещата – според мен там само ще се раздразни. Той никак не обича да гледа как хората крещят, особено ако и ти си там и си помисли, че си в опасност.

– Кой ще бъде там? – попита русокосата жена.

– Предимно вождове и зеландони – отвърна мъжът ѝ, – както и тези, които се изказаха срещу Екозар.

– Което означава Брукевал, Ларамар и Марона – заключи тя. – Никой от тях не ни е приятел.

– Всъщност положението е още по-лошо – засмя се Джондалар. – Зеландони на Петата пещера и Мадроман, нейният послушник, който определено не е сред най-добрите ми приятели, също ще са там. Както и Денана от Двайсет и деветата пещера, въпреки че не съм сигурен поради каква причина и тя е тръгнала да се оплаква.

– Според мен не ѝ харесва животните да живеят сред хората – предположи жена му. – Помниш ли, че когато се отбихме при тях по пътя за

насам, тя твърдо отказа да допусне животните в заслона й?

Съпругът ѝ кимна.

Когато стигнаха до шатрата, завесата се отдръпна, преди някой да успее да обяви пристигането им, и набързо ги въведеха вътре. Докато прекрочваше прага, Айла се зачуди как ставаше така, че винаги предусещаха появата ѝ – без значение дали я очакваха или не.

– Запозна ли се вече с най-новия член на Деветата пещера? – попита Първата, обръщайки се към една симпатична жена. Тя обаче имаше изключително твърд характер.

– Бях на представянето ѝ, естествено, както и на брачната ѝ церемония, ала не сме се запознавали лично – отвърна жената.

– Това е Айла от Деветата пещера на зеландониите, омъжена за Джондалар от Деветата пещера на зеландониите, син на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера, някога известна като Айла от мамутоите, член на Лъвския бивак, дъщеря на огнището на Мамут, избрана от Духа на Пещерния лъв и закриляна от Пещерната мечка – изреди Първата сред служителите на Майката.

– Айла, това е зеландони на Двайсет и деветата пещера.

Русокосата жена я поздрави, изненадана от краткото представяне. От друга страна, тук имаше всичко необходимо. Тя се бе отказала от своята идентичност, за да се превърне в зеландони на Двайсет и деветата пещера. Ако поискаше, представянето ѝ можеше да засегне и човека, който беше преди – включително и истинското ѝ име, и по-важните ѝ роднински връзки, – но в случая беше излишно. Айла се замисли над собствените си имена и родствени връзки. Хареса ѝ начинът, по който я представи Първата. Вече беше Айла от зеландониите и съпруга на Джондалар, ала преди бе Айла от мамутоите и не бе изгубила родството си с тях. Хареса ѝ, когато чу и че е „избрана от Духа на Пещерния лъв и закриляна от Пещерната мечка“ – тотемът ѝ и връзката ѝ с Клана бяха изключително важни за нея. Е, искаше ѝ се в името ѝ да присъства и „майка на Дърк от Клана“, ала като си припомни смута, предизвикан от появата на Екозар на брачната церемония, си помисли, че едва ли някога щеше да каже на зеландони за първородния си син.

Първата застана в центъра на помещението и всички присъстващи замлъкнаха.

– От самото начало искам да ви кажа, че тази среща няма да промени нищо – заяви тя. – Джопляя и Екозар са женени и никой не може да заличи този факт. Усещам обаче някаква злонамереност срещу тях, придружена от отвратителни слухове, което според мен е срамно и

възмутително. Това ме кара да се чувствам по-малко горда като ваша зеландони и да си задавам въпроса кой ли може да е толкова безсърдечен и жесток към двама млади, които едва започват съвместния си път. Даланар, мъжът от огнището на Джопляя, и аз решихме да обсъдим открито този въпрос. Ако някои от вас имат възражения и оплаквания, сега е времето да ги споделите с всички.

– Вярно ли е, че майката на Екозар е била от плоскоглавците? – попита Ларамар, който бе един от главните подстрекатели на брожението.

– Той никога не го е отричал – рече Първата и му хвърли поглед, изпълнен с презрение и погнуса.

– Това означава, че е дете със смесени духове, а детето със смесени духове е изрод – продължи производителят на барма. – Следователно Екозар е изрод.

– Кой ти каза, че детето със смесени духове е изрод? – попита някогашната Золена.

Ларамар се намръщи и се огледа наоколо.

– Всеки знае това.

– Откъде го знае?

– Защото хората така казват.

– Кои хора го казват? – Всички.

– Ако всички кажат, че слънцето няма да изгрее утре сутринта, това ще се случи ли?

– Не, разбира се – изсумтя Ларамар. – Но хората винаги са смятали така.

– Мисля, че и самите зеландони са го казвали – подвърли един от присъстващите.

Първата се огледа, за да види на кого принадлежаха последните думи; гласът ѝ беше страшно познат.

– Искаш да кажеш, че зеландони са те научили, че детето със смесени духове е изрод, Марона?

– Да – защити се русата красавица. – Сигурна съм, че съм го чувала от някой зеландони.

– Марона, знаеш ли, че дори една красива жена може да изглежда грозна, когато лъже? – попита Първата сред служителите на Майката.

Марона пламна и хвърли на дони поглед, изпълнен с омраза. Няколко души се обърнаха към нея, за да видят дали казаното от Първата е вярно, и забелязаха, че злобното изражение на младата жена наистина помрачаваше красотата ѝ. Тя извърна очи и процеди през зъби:

– Ти пък откъде знаеш, тлъста дъртофелнице!

Тези, които я чуха, ахнаха от изумление при обидата към Първата сред служителите на Майката. Айла, която се намираше в другия край на помещението, също затаи дъх – благодарение на острия ѝ слух думите на някогашната годеница на Джондалар бяха достигнали и до нея. Чу ги и жената, известна някога под името Золена.

– Погледни внимателно тази тлъста дъртофелница, Марона, и си спомни, че също като теб и аз бях някога най-красивата жена на Летния събор. Красотата е най-мимолетният дар. Използвай го мъдро, докато го имаш, млада жено, защото изчезне ли, ще си много нещастна, ако нямаш нищо друго. Никога не съм съжалявала за загубата на красотата си, защото това, което придобих като знания и опит, е много по-удовлетворяващо – изрече шаманката, след което се обърна към останалите присъстващи: – Марона и Ларамар ни казаха, че според зеландони децата, родени в резултат от смесването на духовете на някой от нас с тези на съществата, които наричаме плоскоглавци, са изроди. През последните няколко дни потънах в дълбока медитация и си припомних всички сказания и древни легенди, както и цялата мъдрост, позната на зеландони, за да открия откъде води началото си това мнение. Ларамар е прав в едно – това е нещо, което „всеки“ си мисли, че знае, ала зеландони никога не са учили хората на подобни неща.

– Но плоскоглавците са животни! – извика някой.

– Не са хора! – допълни друг.

– Родственици са на мечките! – заяви трети.

– Майката е отвратена от подобни създания! – рече зеландони на Четиринайсетата пещера.

– Те са изроди – каза Денана, вождът на Двайсет и деветата пещера. – Винаги сме знаели това.

– Денана е права – прошепна Мадроман на шаманката на Петата пещера. – Те са полужовеци, полужверове.

Първата сред служителите на Майката изчака връвата да утихне.

– Помислете си къде сте чували тези неща – изрече гръмко тя. – Опитайте се да си спомните дали сте чували нещо подобно в сказанията и древните легенди на зеландониите, където да се казва, че децата със смесени духове са изроди или че плоскоглавците са животни. Но не говоря за намеци и предположения, а за ясни и конкретни твърдения.

Тя ги остави да помислят за известно време, след което продължи:

– Всъщност ако помислите трезво по въпроса, ще видите, че Майката не е отвратена от тях, нито пък иска ние да се отвращаваме от тях или да ги смятаме за изроди. Те са деца на Майката, също както и ние.

Кой в крайна сметка избира духа на мъжа, който да се смеси с духа на жената? Вярно, че не се случва често, но ако понякога Майката реши да създаде нов живот чрез смесването на елана на плоскоглавец с елана на зеландониец, това е Нейният избор. Екозар не е изрод. Той е роден от жена като всички нас. Фактът, че майка му е била жена от Клана, не променя обстоятелството, че е дете на Великата майка. Щом той и Джопляя са се избрали един друг и Дони е доволна, значи и ние трябва да бъдем доволни. Сред присъстващите отново се разнесе ропот на недоволство, ала Първата не чу никакви конкретни възражения и реши да продължи.

– Другата причина да се съберем тук е защото Джохаран иска да поговорим за тези, които наричаме плоскоглавци, но си мисля, че първо трябва да научим повече за тях от човек, който ги познава. Айла е била отгледана от тези същества и за нея те са „хората от Клана“. Айла, ще дойдеш ли тук да ни разкажеш за тях?

Русокосата жена се изправи и се доближи до Първата. Стомахът ѝ се бе стегнал на топка, а гърлото ѝ беше пресъхнало. Тя не беше свикнала да говори пред толкова много хора и не знаеше откъде да започне, което ужасно я притесняваше.

– Мисля, че бях на пет години или някъде толкова, когато изгубих семейството си – поде нерешително тя, връщайки се към отдавна отминалото време. – Не си спомням точно какво се случи, ала съм сигурна, че имаше земетресение и те загинаха. Предполагам, че известно време съм се скитала сама, като едва ли съм имала представа накъде отивам и какво точно търся. Не мога да кажа колко време съм прекарала така, когато ме нападна един пещерен лъв. Мисля, че се скрих в някаква малка пещера – много малка, защото пещерният лъв се опита да влезе вътре, но не можа. Той се помъчи да ме достигне с лапата си, при което ноктите му одраха крака ми. Все още нося тези белези – четири резки на крака си. После си спомням как отварям очи и виждам Иза – една жена от онези, които наричат „плоскоглавци“. Започнах да пиция, а тя веднага ме взе в прегръдките си и взе да ме люлее, докато се успокоих.

Хората веднага бяха завладени от историята на сирачето, което нямало и пет години. Айла разказа, че домът на Клана, който я беше открил, бил разрушен от същото земетресение и че те всъщност си търсели ново място за живеене, когато я били открили. Тя спомена, че така наречените „плоскоглавци“ веднага разбрали, че не е от Клана, а от другите – думата, с която наричаха хората като нея, и описа как бе осиновена от знахарката на племето и брат ѝ Креб, който беше велик мог-ър (нещо

като зеландони). Притесненията ѝ постепенно изчезнаха и Айла заразкава спокойно и увлекателно за живота си с хората, които наричаха себе си Клана на Пещерната мечка.

Не спести нищо – нито трудностите, които имаше с Брод, който беше син на жената на вожда, нито въодушевляването ѝ от усвояването на знахарските умения. Говореше за любовта си към Креб и Иза, за сестра ѝ от Клана – Уба, и за любопитството, с което бе взела прашката за пръв път. Разказа как се е научила да я използва и до какви последствия бе довело това след няколко години. Поколеба се единствено, когато стигна до раждането на сина си. Въпреки всички аргументи, които Първата бе приложила в полза на твърдението, че хората от Клана са деца на Майката, лицата на присъстващите показваха, че мнението им не се беше променило. Просто бяха решили, че в настоящия момент няма никакъв смисъл да дават израз на чувствата си. Ето защо Айла си помисли, че би било най-добре да не им казва нищо за сина си.

Тя разказа как беше принудена да напусне Клана, когато Брод бе станал вожд, и въпреки че се опита да им обясни какво представляваше смъртното проклятие, прочете по лицата им, че не успяха да я разберат. Смъртното проклятие всъщност предизвикваше смъртта на отделни членове на Клана, когато биваха лишени от място, където да отидат, а близките им отказваха да приемат съществуването им. Засегна бегло времето, прекарано в долината, но описа с големи подробности живота им при мамутоите, разказвайки им за Ридаг – детето със смесени духове, което бе осиновено от Нези, жената на предводителя на Лъвския бивак.

– За разлика от Екозар той нямаше силата на мъжете от Клана и беше доста хилав, но също като тях не можеше да издава определени звуци – рече Айла. – Научих него, Нези и останалите от Лъвския бивак да общуват със знаци. Нези беше много щастлива, когато за пръв път ѝ каза „мамо“.

Тогава Джондалар пристъпи напред и разказа как той и брат му Тололан срещнали няколко души от Клана малко след като прекосили големия ледник на изток. Той не пропусна и знаменитата си история за рибата, която беше споделил с младежа от Клана. Завърши разказа си със срещата им с Гюбан и Йорга – как се бяха притекли на помощ на двойката и как бе „говорил“ с тях на езика на жестовите, на който Айла го беше научила.

– Ако изобщо научих нещо по време на пътешествието си – каза Джондалар, – то е, че онези, които наричаме „плоскоглавци“, са хора – интелигентни хора. Ако ги наричат животни, значи ние също сме

животни. Обичаите и навичките им може да са различни, ала интелигентността им в никакъв случай не е по-малка от нашата. Просто са различни. Има много неща, които ние можем да правим, а те – не, ала нека не забравяме, че и ние не можем да правим доста от нещата, които умеят тези хора.

Сетне и Джохаран пристъпи напред и заговори за тревогите и опасенията си, а Уиламар предложи да търгуват с хората от Клана. Последваха изключително много въпроси и дискусиата се проточи доста дълго. Някои не можеха да повярват на чутото, ала повечето слушаха с интерес и разбиране. Беше очевидно, че историята на Айла е истинска; и най-добрият разказвач не би могъл да измисли толкова убедително повествование. И тя показваше плоскоглавците като разумни същества, въпреки че някои отказваха да повярват в това.

– Мисля, че всички научихме доста важни неща – заяви накрая Първата сред служителите на Майката. – Оценявам желанието на Айла да дойде тук и да сподели с нас необикновените си преживявания. Тя разкри пред нас живота на хора, които може да ни изглеждат странни, ала не са могли да изоставят едно дете, което е било различно от техните рожби, и да го отгледат като свое собствено. Как бихме постъпили ние в тази ситуация? Доста от нас биха се уплашили, ако видят плоскоглавец по време на лов или някъде другаде. Мисля, че този страх вече е безпредметен – не можем да се боим от разумни същества, осиновили едно самотно и изгубено момиченце.

– Смяташ ли, че може да са взели онази жена от Деветата пещера, която изчезна преди известно време? – попита белокосата зеландони на Деветнайсетата пещера. – Ако си спомням правилно, тя беше бременна, когато се завърна. Навярно Майката е решила да я Благослови, когато е била сред плоскоглавците, и е използвала духа на някой от тях, за да...

– Не! Това не е вярно! – извика Брукевал. – Майка ми не е била изрод!

– Така е – каза Айла. – Майка ти не е била изрод. Точно това се опитваме да кажем. Никой от хората със смесени духове не е изрод!

– Майка ми не е със смесени духове – озъби се Брукевал. – Следователно не е изрод. – Той хвърли изпълнен с ненавист поглед към Айла и побърза да излезе навън.

Нямаше повече обсъждания. Хората станаха и взеха да си тръгват един по един. Първата забеляза, че преди да излезе, Марона я изгледа злобно, след което подочу как Ларамар говореше със зеландони на Петата пещера и нейния послушник Мадроман.

– Как може огнището на Джондалар да е сред първите? – попита производителят на барма. – Уж високият му статут се дължал на това, че Айла била много високопоставена сред мамутоите, но никой не знаеше, че е била отгледана от плоскоглавците. Щом те са я отгледали, значи е много повече плоскоглавка, отколкото мамутойка. А какъв е статутът на плоскоглавците? Трябва да е последна, а е сред първите. Не мисля, че това е редно.

След края на изнурителната среща, завършила с гневния изблик на Брукевал, Айла се чувстваше изцедена. Предполагаше, че сигурно е доста смущаващо да научиш, че тези, които си смятал за животни, всъщност са хора – това бе радикална промяна, а по принцип хората се бояха от промените, – ала реакцията на Брукевал доста я изплаши.

Джондалар ѝ предложи да вземат конете и да пояздят малко, за да се разговари след напрегнатата среща. Айла се зарадва, когато видя Вълчо отново да тича покрай тях – вече без превръзки, въпреки че раните му още не бяха напълно заздравели.

– Опитих се да не го покажа, но бях толкова бясна на всички тези хора, които се противопоставиха на брака между Джопляя и Екозар, защото майка му била от Клана – каза русокосата жена. – И въпреки че зеландони и Даланар поискаха специална среща, не мисля, че тя доведе до някакъв резултат. Мисля, че на брачната церемония някои от тях са се съгласили на този брак само защото Джопляя и Екозар не са зеландонийци. Те може и да се наричат „ланзадонийци“, но аз не виждам никаква разлика. Каква е разликата, Джондалар?

– Зеландонийците сме ние, децата на Великата Майка Земя, но такива са и ланзадонийците – рече синеокият мъж. – Значението на думата „зеландонийци“ всъщност е „деца на Земята, обитаващи югоизтока“, а на „ланзадонийци“ е „деца на Земята, обитаващи североизтока“ – обясни съпругът ѝ.

– Защо Даланар просто не е продължил да нарича хората си зеландонийци и не е назвал пещерата си с поредната дума за броене? – попита русокосата жена.

– Не знам – вдигна рамене Джондалар. – Никога не съм го питал. Може би защото живеят толкова далеч. Според мен усеща, че въпреки всички роднински връзки някой ден ще бъдат съвсем различен народ. Сега, след като вече си имат свой зеландони – или по-скоро ланзадони, почти няма нужда да бият толкова дълъг път до Летните събори. Навярно шаманите им ще се обучават при зеландони още известно време, но в един момент ще престанат да го правят и техните ланзадони ще поемат

тази функция. – Ще станат като лозадуните – каза русокосата жена. – Езикът и обичаите им са толкова близки до тези на Зеландонийците, че не може да не са били един народ някога.

– Мисля, че си права, и може би това е една от причините да бъдем толкова добри приятели с тях.

– Чудя се преди колко време ли е станало това – замисли се Айла. – Сега се различавате по много неща – дори думите в „Песента на Майката“ не са същите. Ако Зеландонийците и ланзадонийците са един и същ народ, защо тези, които се възпротивиха на брака между Джоулая и Екозар, накрая се примириха с него? Само защото името им казва, че живеят на североизток? Не ми звучи разумно. Но като се замисля, самите им възражения не звучаха разумно.

– Не забравяй кой стои зад всичко това – напомни й синеокият мъж. – Ларамар! Защо непрекъснато създава проблеми? Та ти си направила само добрини на семейството му. Ланого те обожава и се съмнявам, че Лорала щеше да е жива без твоята намеса. Чудя се дали наистина е искрен или просто търси внимание. Съмнявам се, че някога са го канили на специална среща като тази, с толкова много високопоставени хора, сред които и Първата, които да представят проблема от всички страни. Сега, след като Ларамар опита от това, се боя, че ще продължава да създава проблеми, само и само за да получава това внимание. Не мога да разбера обаче Брукевал. Та той познава Даланар и Джоулая и дори ни се пада нещо като роднина...

– Знаеш ли какво ми каза майката на Матаган? – попита Айла. – Че Брукевал ходил в лагера на Петата пещера и се опитвал да убеждава някои хора да се противопоставят на женитбата на Джоулая. Той може да е настроен много лошо към Клана, но ако го изправиш до Екозар, веднага ще видиш приликите между двамата. Мисля, че сега ме мрази, защото казах, че майка му е родена със смесени духове, ала аз само се опитвах да кажа, че хората със смесени духове не са нито по-лоши от другите, нито са някакви изроди.

– Възможно е той да си мисли точно това и именно поради тази причина да се опитва толкова яростно да го отрече – въздъхна Джондалар. – Сигурно е ужасно да мразиш това, което си. Странно, Екозар също ненавижда Клана. Защо и двамата мразят хората, към които принадлежат?

– Навярно, защото другите ги обиждат и нараняват поради това родство, а те не могат да го скрият, тъй като наистина изглеждат различно – рече Айла. – Погледът, който ми хвърли Брукевал обаче, наистина

ме изплаши. Напомни ми за Атароа. Сякаш има нещо уродливо в него – също като ръката на Ланидар, само че вътре, в самия него.

– Възможно е някой, зъл дух да е влязъл вътре в него или еланът му да е изкривен – каза синеокият мъж. – Внимавай с него, Айла. Може да се опита да ти създаде още неприятности.

ТРИЙСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

Лятото бе в разгара си и дните ставаха все по-горещи. Поляните се обагриха в златисто, а цветята закимаха с натезалите си семенници – обещание за новия живот. Тялото на Айла също наедря и се закръгли, готвейки се за раждането на бебето ѝ. Тя работеше заедно с Джондалар – вадеше семената на дивия овес, – когато почувства за пръв път, че бебето мърда. Русокосата жена веднага спря и притисна длан към заоблениия си корем.

– Добре ли си, Айла? – разтревожи се Джондалар.

– Току-що го усетих как помръдна! – възкликна тя. – Ето тук – каза тя и сложи дланта на съпруга си върху корема си. – Може би ще ритне отново!

Той почака малко, но не почувства нищо.

– Нищо не усещам – каза и в същия момент долови някакво потрепване под ръката си, досущ като малка вълничка. – Почувствах го! Почувствах бебето!

– Не е ли страшно, Джондалар? – усмихна се русокосата жена. – Ти какво искаш да бъде? Момче или момиче?

– Няма значение. Искам само да е здраво и ти да го родиш без затруднения. Ти какво искаш да е?

– Мисля, че бих искала да е момиче, но бих била също така щастлива и ако е момче. Няма значение. Просто искам да имам бебе – твоето бебе.

– Хей, вие двамата! Петата пещера със сигурност ще победи, ако се размотавате така! – Двамата се обърнаха и видяха Матаган, който куцукаше към тях, подпирайки се на патерица, а в другата си ръка държеше мях с вода.

– Здравей, Матаган! Много е горещо и направо умирам от жажда! Благодаря ти! – каза Джондалар, пое меха от ръцете на младия мъж и започна да пие жадно. – Как е кракът ти? – попита, докато подаваше меха на Айла.

– Става все по-силен – отвърна Матаган. Беше среден на ръст младеж, мускулест, набит. – Скоро ще захвърля патерицата – заяви с усмивка. – Трябваше да занеса водата на Петата пещера, но видях любимия си лечител и си помислих, че мога да се отклоня малко от правилата. – Как си, Айла?

– Чудесно – каза тя. – Преди малко бебето помръдна за пръв път. Кой според теб е начело?

– Трудно е да се каже – вдигна рамене младежът. – Четиринайсета вече има няколко кошници, но Третата току-що откри едно голямо насаждение.

– Ами Деветата? – попита Джондалар.

– Мисля, че имат шанс, но бих заложил на Петата – ухили се Матаган.

– Ти си предубеден – каза синеокият мъж. – Мислиш само за наградата. Какво дава Петата пещера тази година?

– Изсушеното месо на два зубъра от първия лов, дузина копия и голяма дървена купа, резбована от най-добрия ни резбар. А Деветата?

– Голям мях с виното на Мартона, пет брезови копиехвъргача, украсени с резба, пет огнени камъка и две от най-големите кошници на Салова: едната пълна с лешници, а другата – с кисели ябълки.

– Значи ще опитам от виното на Мартона, ако Петата спечели – облиза се младежът. – Само да се оправя, и ще се върна в мъжката шатра. Бих отишъл още сега, но майка ми не ме пуска. Тя е чудесна жена, но си мисля, че прекалено много се тревожи за мен. Все едно съм станал отново на пет години.

– Не можеш да я виниш – отбеляза Айла.

– Не я виня. Разбирам я. Просто искам да се върна в шатрата на мъжете. Даже щях да те поканя и теб на празненството, което ще си устроим с виното, ако не беше женен, Джондалар.

– Благодаря ти, но съм прекарал достатъчно време в ергенските шатри – усмихна се синеокият мъж. – Когато станеш по-възрастен, ще видиш, че да си женен не е толкова зле, колкото изглежда.

– Но ти вече имаш жената, която желая – каза младежът, хвърляйки дяволит поглед към Айла. – Ако я имам, и аз нямаше да искам да стоя в шатрите на мъжете. Когато я видях на брачната ви церемония, си казах, че това е най-красивата жена, която съм виждал някога. Не можех да повярвам на очите си. Мисля, че всеки мъж би искал да бъде на твоето място, Джондалар.

Въпреки че отначало Матаган бе доста срамежлив в присъствието на Айла, многобройните случаи, когато тя отиваше в шатрата на зеландони, за да се грижи за него, го накараха да забрави за стеснителността си. Тогава естественият му чар и дружелюбният му характер започнаха открито да се проявяват.

– Чуй го само – усмихна се тя и поглади корема си. – Била съм

красива. Една стара жена с голям корем.

– Това те прави още по-хубава, Айла – каза младежът. – Аз харесвам по-възрастните жени. Мога да се ожения някой ден, ако срещна някоя като теб.

Джондалар се усмихна на младия мъж. Напомняше му за Тонолан. Беше очевидно, че е хлътнал по Айла, но някой ден щеше да бъде голям чаровник и това наистина щеше да му бъде от полза, ако останеше куц. Синеокият мъж нямаше нищо против да се поупражнява малко с жена му. Някога и той бе влюбен в по-възрастна от него жена.

– Освен това си любимият ми лечител – продължи Матаган. – Дока-то ме носеха с носилката, се свестих на няколко пъти и все си мислех, че сънувам. Казах си, че сигурно си красива донии, дошла да ме отведе при Великата майка. Сигурен съм, че ти спаси живота ми, Айла, и не мисля, че щях да мога да ходя, ако не ми беше помогнала.

– Просто бях там, когато това се случи – вдигна рамене русокосата жена. – И сторих това, което можах.

– Както кажеш, но ако някой ден ти потрябва нещо... – Младежът сведе поглед към земята, а бузите му поруменияха от смущение. Не можеше да каже това, което искаше да каже. Той отново надигна глава. – Ако има нещо, което мога да направя за теб, само ми кажи.

– Спомням си момента, когато и аз си мислех, че Айла е донии – рече Джондалар, за да разсее смущението му. – Знаеш ли, че тя заши кожата ми? А по време на пътешествието ни, когато бяхме в лагера на сармунаите, всички там вярваха, че Айла е самата Майка – живо нейно възплъщение, – дошла да помогне на децата Си. И доколкото знам, навярно това е самата истина, като гледам как мъжете си изгубват ума по нея.

– Джондалар! – укори го съпругата му. – Недей да му пълниш главата с такива глупости! По-добре да се захващаме отново за работа, ако не искаме Деветата пещера да изгуби. Искам да събера малко зърно и за конете. Имаме предостатъчно ръж, но Уини и Рейсър харесват овеса много повече.

Тя погледна в кошницата, която висеше на врата ѝ, за да бъдат свободни ръцете ѝ, и след като видя колко зърна имаше вътре, взе камъка и отново се захвана за работа. Айла хвана няколко овесени стъбла с една-та си ръка, притискайки камъка, който държеше в другата, до семената, след което приплъзна стръковете така, че семената да се изсипят в шепата ѝ. Сетне ги изсипа в кошницата и продължи. Работата беше бавна, но влезеш ли веднъж в ритъм, не бе толкова трудна.

– Имаш предан обожател в Петата пещера, Айла – подхвърли

Джондалар, след като Матаган ги остави. – И не е само той. Сприятели се с доста хора на този събор, а мнозина те възприемат като зеландони. Не са свикнали с лечител, който да не е дони.

– Матаган е приятен младеж – отвърна съпругата му, – а кожухчето с качулка, което майка му настоя да ми даде, е хубаво и сигурно ще ме топли добре през зимата. Тя ме помоли да им отидем на гости, след като се върнем есента. Не се ли отбихме в заслоните на Петата пещера на идване?

– Да, те живеят нагоре по течението на един от притоците на реката – отвърна Джондалар. – Можем да ги посетим на връщане. Между другото, след няколко дни отивам заедно с Джохаран и още няколко души на лов и сигурно ще отсъстваме няколко дни.

– Аз не мога ли да дойда? – попита Айла.

– Боя се, че ще трябва да се откажеш от лова за известно време. Случилото се с Матаган показва, че ловуването може да е много опасно, особено ако не си толкова бърза и пъргава както преди. А след като бебето се роди, ще трябва да го кърмиш и да се грижиш за него.

– Ходих на лов и след като Дърк се роди – изтъкна тя. – Бях помолила една от жените да го кърми, ако се забавя много.

– Но едва ли си отсъствала няколко дни – отбеляза Джондалар.

– Е, да – вдигна рамене съпругата му. – Убивах дребни животни с прашката си.

– Сигурно пак ще можеш да правиш това, ала според мен не бива да отсъстваш повече от няколко дни. Да не говорим и че няма нужда. Вече съм твой съпруг и съм длъжен да се грижа за теб и децата ти. Нали се зарекох, че ще го правя, когато се оженихме? Ако един мъж не може да се грижи за жена си и децата ѝ, какъв мъж е той? Каква е ползата от мъжа, ако жените раждат деца и сами се грижат за тях?

Айла никога досега не го бе чувала да говори така. „Дали всички мъже се чувстват по този начин?“ – помисли си тя. Дали мъжете се нуждаят от нещо, което да осмисли съществуването им, защото не можеха да раждат деца? Тя се опита да си представи как ли би се чувствала, ако не можеше да има деца и единственото, което можеше да направи, бе да се грижи за тях.

– Това бебе нямаше да е вътре в мен, ако не беше ти, Джондалар – обърна се Айла към любимия си, улови ръката му и я постави под гърдите си. – Това бебе е колкото мое, толкова и твое. То просто расте вътре в мен, но без теб изобщо нямаше да се появи.

– Не знаеш това със сигурност – рече съпругът ѝ. – Може да

предполагаш, че е така, но никой не знае дали това е вярно. Даже и зеландони.

Двамата постояха така известно време, загледани един в друг. В погледа на Айла се четеше категорично несъгласие с неговото твърдение, но същевременно тя изглеждаше толкова уязвима. Джондалар въздъхна и я прегърна.

– Обичам те, Айла – промълви. – Просто искам да направя за теб и за бебето ти всичко, което е по силите ми.

– За нашето бебе, Джондалар – каза русокосата жена, притискайки се към голите му гърди. – За нашето бебе.

– Добре, скъпа – рече той. – За нашето бебе. Искаше му се да вярва, че е така.

Когато излязоха от шатрата, във въздуха вече се усещаше хлад. Листата по близките дървета се обагряха в червено и златисто, а тревите и храстите около лагера бяха кафеникави и изсъхнали. Всяко повалено или сухо дърво в околността отдавна бе изгорено и горите бяха оредели значително.

Джондалар вдигна торбите, които лежаха до входа на шатрата.

– Конете с шейните-носилки ще ни помогнат много с пренасянето на провизиите – каза той. – Не знам как щяхме да се справим без тях.

В този миг Вълчо се втурна към тях, изплезил език. Едното му ухо бе малко клепнало и краищата му бяха нарязани.

– Мисля, че знае, че си тръгваме – въздъхна Айла. – Толкова се радвам, че се върна и остана при нас, въпреки че беше ранен. Щеше да ми липсва. Очаквам с нетърпение да се върнем в Деветата пещера, ала никога няма да забравя този Летен събор. Това е съборът, на който се оженихме.

– На мен също много ми хареса – сподели синеокият мъж. – Никога досега не съм бил на толкова продължителен Летен събор, ала вече искам да се върнем вкъщи – добави и се усмихна. Мислеше си за изненадата, която бе приготвил за Айла. Тя усети, че зад усмивката му се криеше нещо – имаше чувството, че съпругът ѝ криеше нещо от нея, ала не можеше да каже какво. Много се радвам, че ланзадонийците дойдоха – продължи Джондалар. – Сега ги чака дълъг път, но пък Даланар получи това, което искаше, а Джопля и Екозар вече официално са женени. Все още народът им не е кой знае колко многоброен, но според мен съвсем скоро ще имат и втора пещера. Младите хора сред тях не са малко и ако имат късмет, скоро ще се родят доста бебета.

– Страхотно е, че Джопля е бременна – каза Айла. – Била е Благословена още преди бракосъчетанието, но едва ли много хора разбраха за това на брачната церемония.

– Това е много хубаво – рече Джондалар. – Джопля ми изглежда различна – някак си по-тъжна и вгълбена. Навярно бебето е точно това, от което се нуждае.

– По-добре да побързаме – напомни съпругата му. – Джохаран каза, че иска да тръгнем рано.

Тя не искаше да говорят за тъгата на Джопля, защото добре знаеше причината и не искаше да споменава за дългия разговор, който бе провела с Джерика. Тя ѝ разказа за трудностите, които беше имала при раждането на дъщеря си, и я бе попитала дали може да помогне по някакъв начин на Джопля, ако и при нея възникнат подобни усложнения. После я разпита за методите, посредством които предотвратяваше зачеването, както и за начините да се предизвика помятане. Джерика се страхуваше за живота на единственото си дете и предпочиташе дъщеря ѝ да е жива и да няма деца пред това да се радва на внуци, а Джопля да я няма. Дори и първото раждане да минеше успешно обаче, Джерика бе твърдо решена да направи така, че дъщеря ѝ никога вече да не забременее отново.

Хората от Единайсетата пещера бяха донесли всичките си салове при реката и Джохаран щеше да се възползва от тях, за да върне част от багажа на Деветата пещера; останалото трябваше да се пренесе по суша, тъй като другите пещери също искаха да използват този начин на транспортиране. Изсушеното месо и събраните храни бяха натоварени на шейните-носилки на Уини и Рейсър, а останалите товари бяха разпределени между хората. Айла се замисли дали да не направи една шейна-носилка и за Вълчо, ала хищникът още не бе обучен за това. Някой ден обаче, каза си тя, и това щеше да стане.

Преди да потеглят, Айла хвърли прощален поглед към лагера на Летния събор. Цялата долина бе осеяна с купчини от кости и всевъзможни отпадъци. Тук-там стърчаха коловете и стълбовете на изоставените шатри, а черните кръгове по земята показваха къде са били местата, служещи за огнища. Нищо не загатваше за веселието, глъчката и живота, който бе кипял тук.

Колкото и много да бяха обаче, боклуците скоро щяха да се разложат и да се върнат обратно в природата. До следващата пролет почти нямаше да са останали знаци, че тук е имало Летен събор, и земята щеше да се възстанови от човешкото нашествие.

Обратният път се оказа доста труден. Тежко натоварените хора се движеха едва-едва през деня, а нощем спяха в палатките си. Отначало Джохаран бе наложил по-бързо темпо на придвижване, ала щом видя как най-слабите започнаха да изостават, забави скоростта. Всички обаче изгаряха от нетърпение да се приберат и настроението на хората бе добро.

Щом наближиха гигантския скален навес на Деветата пещера, познатият пейзаж накара хората да забързат крачка. Никой не искаше да прекарат още една нощ на открито. Първите звезди вече изгряваха в небето, докато голямата група преминаваше Горската река по камъните, служещи като стъпала, след което пое по стръмната пътечка, водеща към каменните убежища. Когато най-накрая се прибраха у дома, навън вече се бе спуснала нощта.

Според обичая Джохаран трябваше да запали първия огън и да пристъпи пръв вътре с горяща факла в ръце. Благодарение на огнените камъни вождът се справи без никакви трудности с тази задача, а през това време Първата сред служителите на Майката прибра малката женска фигурка, която бе сложена пред заслона им, за да го пази. След това всички благодариха на Великата майка, защото бе пазила дома им в тяхно отсъствие, запалиха още факли и влязоха вътре след зеландони, която постави статуетката на предишното ѝ място, зад голямото огнище.

Хората побързаха да проверят какви са щетите, нанесени от дивите зверове по време на отсъствието им. Тук-там имаше животински екскременти, някои огнища бяха разтурени, а пет-шест кошници – преобърнати, ала като цяло пораженията бяха незначителни. Запалиха се огньовете, заизваждаха се провизии и кожата за спане се застлаха върху наровете. Деветата пещера на зеландониите се бе завърнала у дома.

Айла понечи да тръгне към жилището на Мартона, ала Джондалар я поведе в съвсем друга посока. Вълчо ги последва. Мъжът я държеше за ръката, а високо вдигнатата факла осветяваше пътя им. След известно време стигнаха до някакво жилище, което тя изобщо не си спомняше да е виждала на това място. Джондалар спря пред него, отметна завесата и ѝ даде знак да влезе вътре.

– Тази вечер ще спиш в свое собствено жилище, Айла – рече синеокият мъж.

– Мое... собствено... жилище? – попита тя с треперещ глас. Беше толкова развълнувана, че думите едва излязоха от устата ѝ, ала пристъпи напред, придружена от Вълчо.

Джондалар я последва, като вдигна високо факлата, за да освети тъмния интериор.

– Харесва ли ти? – попита той.

Русокосата жена се огледа. Единствената мебелировка се състоеше от един нар за спане и няколко полици, закрепени за срещуположната стена. Подът бе застлан с варовикови плочи, уплътнени с глина, в нишата до огнището се виждаше малка фигурка на жена.

– Моят собствен дом – промълви Айла и се обърна към съпруга си. – Жилище само за нас двамата?

Вълчо приседна на задните си лапи и погледна към нея. Мястото беше ново за него, ала за него домът беше там, където бе господарката му. Джондалар се усмихна.

– Или може би за трима ни – каза и погали жена си по корема. – И без това в момента ми се струва малко празно.

– Страхотно е! – възкликна тя и го прегърна силно. – Направо се влюбих в него! Невероятно е, Джондалар!

Мъжът бе толкова радостен от реакцията ѝ, че усети как сълзите се събират в ъгълчетата на очите му. Той ѝ подаде факлата, която продължаваше да държи.

– Тогава ти трябва да запалиш лампата, Айла – рече Джондалар. – Това ще означава, че приемаш жилището за свое. Тук някъде трябва да имам малко масло. Нося го от последното ни лагеруване.

Той бръкна под туниката си и извади малка кесийка, направена от пикочен мехур на елен, която бе поставена в кожена торбичка. Наля малко от течността в новата каменна лампа и я подаде на съпругата си, за да я запали. Щом всичко бе готово, Джондалар постави лампата до малката статуетка в нишата и когато се обърна, видя, че любимата му стои точно зад него.

– Това жилище вече е твое, Айла – каза. – Ако ми позволиш да запалим огнището, всички деца, родени тук, ще бъдат родени в моето огнище. Позволяваш ли ми?

– Да, разбира се – отвърна тя.

Той взе факлата от нея и коленичи до ограденото с камъни огнище. В него имаше дърва, готови за запалване. Джондалар доближи горящата факла до подпалките и се загледа как пламъците се прехвърлиха от тях към по-големите парчета. Щом надигна очи, видя, че Айла го гледа с обожание. Синеокият мъж се изправи и я взе в прегръдките си.

– Джондалар, толкова съм щастлива! – възкликна тя с треперещ глас, а в очите ѝ проблеснаха сълзи.

– Тогава защо плачеш? – попита съпругът ѝ.

– Защото съм щастлива – отвърна любимата му и се притисна още по-силно към него. – Никога не съм си мечтала, че ще бъда така щастлива. Ще живея в този прекрасен дом, зеландонийците вече са ми сънародници, ще имам дете и съм омъжена за теб. Обичам те, Джондалар! Толкова много те обичам!

– И аз те обичам, Айла – каза нежно мъжът ѝ. – Затова направих това жилище за теб.

Той наведе глава към лицето ѝ и я целуна. Имаше солен вкус – заради сълзите.

– Кога успя да го направиш? – попита Айла, щом устните им се разделиха. – Как? Та нали цяло лято бяхме на събора!

– Помниш ли онзи лов, на който отидох с Джохаран и останалите? Не беше само лов. Дойдохме тук и довършихме бъдещия ни дом.

– Изминали сте целия този път? – смая се жената. – Защо не ми каза?

– Исках да те изненадам – усмихна се Джондалар. – Ти не си единствената, която може да прави изненади – допълни съпругът ѝ, доволен от изумлението ѝ.

– Това е най-хубавата изненада, която ми се е случвала някога – промълви съпругата му, а сълзите ѝ отново изпълниха ъгълчетата на очите ѝ, заплашвайки да бликнат всеки момент.

– Знаеш ли, Айла – рече, внезапно възприемайки сериозен тон, – че ако някога изхвърлиш камъните от огнището ми, ще трябва да се върна в жилището на майка си или да отида някъде другаде. Това ще означава, че искаш да разкъсаш възела на съюза ни.

– Как можа да го кажеш, Джондалар! – възкликна тя. – Никога няма да направя това!

– Ако беше зеландонийка по рождение, нямаше да се налага да го казвам, защото щеше да го знаеш. Просто искам да се уверя, че разбираш. Жилището си е твое и това ще са твоите деца, Айла. Само огнището е мое – каза Джондалар.

– Но нали ти си го направил! – изтъкна съпругата му. – Как може да е мое?

– Ако искам децата ти да се родят в моето огнище, моя отговорност е да осигуря място, където да живеете. Място, което ще бъде твое, каквото и да се случи.

– Искаш да кажеш, че си бил длъжен да построиш дом за мен? – намръщи се Айла.

– Не съвсем – отвърна съпругът ѝ. – По принцип трябва да ти осигуря място за живеене, но исках да ти подаря дом. Можехме да останем при майка ми – това не е нещо необичайно за двойките, които се женят за пръв път. А ако ти беше зеландонийка, можехме да се преместим или при твоята майка, или при някой друг от роднините ти, който може да ни приюти, макар че в такъв случай щях да съм задължен на родата ти.

– Нямах представа, че женитбата ни ще те натовари с толкова много задължения – призна чистосърдечно Айла.

– По принцип съпругът има задължения не само към жена си, но и към децата им – обясни Джондалар. – Когато са малки, те не могат да се грижат сами за себе си и затова мъжът трябва да им осигури подслон и препитание. Някои хора живеят цял живот при роднините си, често при майката на съпругата. Когато майката умре, домът ѝ остава на децата ѝ, ала ако някое от тях живее при нея, то има най-голямо право над него. Ако дъщерята получи жилището на майка си, съпругът ѝ не е задължен да осигурява дом за семейството си, но често трябва да се погрижи за братята и сестрите ѝ. А ако домът бъде придобит от син, той може да задължее на собствените си братя и сестри.

– Мисля, че имам още много да уча за зеландонийците – въздъхна възлюбената му.

– И аз имам много да уча за теб, Айла – каза той и отново я притегли към себе си.

Тя никак не се възпротиви. Докато се целуваха, Джондалар усети как желанието се надига у него, а съдейки по реакцията на Айла, тя също не беше безразлична.

– Почакай – рече и излезе навън.

Когато се върна, носеше пухкавите кожи, които използваша за спане. Той ги разгъна и застла с тях нарове. Вълчо го наблюдаваше известно време, застанал в средата на празното помещение, след което вирна муцуна и зави.

– Изглежда ми неспокоен – каза Айла. – Иска да разбере къде е неговото място за спане.

– Май ще е най-добре да отида до жилището на майка ми и да взема нещата му за спане. Изчакай ме тук – каза Джондалар и отново излезе.

Върна се много бързо и постла на земята старата дреха на Айла, върху която спеше Вълчо, след което сложи и купата му за хранене до завесата на входа.

Когато се обърна към жената, видя, че тя го чака на същото място – до огнището. Синеокият мъж я вдигна на ръце и я понесе към

застланите с кожа нарове, където я положи нежно. Сетне започна бавно да я разсъблича, а тя понечи да развърже колана си, за да му помогне.

– Не – усмихна се Джондалар. – Искам аз да го направя, Айла. Това ще ми достави голямо удоволствие.

Тя се подчини и любимият ѝ продължи да я разсъблича бавно и внимателно. Когато Айла остана съвсем гола, Джондалар свали собствените си дрехи и пропъзля до нея. Двамата се любиха нежно и томително, отдавайки се на горещите си ласки през по-голямата част от нощта.

Деветата пещера на зеландониите бързо възвърна обичайния си ритъм. Есента беше прекрасна. Когато задухаше вятър, поляните се къдреха на златисти вълни, а дърветата покрай реката искряха в червени и жълти отблясъци. Храстите бяха отрупани с узрели малини, ябълките бяха розови, но кисели, и чакаха първия студ, за да станат сладки, а орехите падаха от дърветата. След като температурите посред нощ паднаха под точката на замръзване, ловни групи започнаха редовно да снабдяват пещерата с прясно месо, за да попълнят запасите. Хората използваша топлите дни след завръщането си, за да проверят състоянието на старите ями за съхранение и да изкопаят нови. През нощта месото се държеше на високи платформи, за да замръзне, а денем го слагаха в ямите, за да го предпазят от размразяване. Бяха изкопани и по-плитки ями за съхранение на плодове и зеленчуци – при тях не бе необходимо замразяване. По-късно, когато мразовитата зима сковеше в лед и сняг земята на зеландонийците провизиите щяха да бъдат преместени в задната част на каменния заслон.

Обитателите на Четиринайсетата пещера пробудиха интереса на Айла с риболовните си умения. Тя посети Малката долина, където имаше риба в изобилие, и Брамевал ѝ обясни как изплетените капани, спуснати във водата, позволяват на рибата да плува лесно в тях, но не ѝ дават да се върне обратно. Той винаги се държеше изключително дружелюбно с нея. Айла се зарадва много и щом видя Тишона и Маршевал. Въпреки че не бе имала възможност да се сближи с тях по време на брачната церемония, и четиримата усещаха наличието на специалната връзка, възникнала между тях от общия им ритуал.

Брамевал използваше и стръв. Той ѝ даде едно пробито парче кост, заострено в двата края и завързано с тънка, но здрава връв, и ѝ каза да отиде и да си хване нещо за ядене. Тишона и Маршевал се присъединиха към нея, изпълнени с желание да ѝ помогнат, както и за да бъдат в компанията ѝ. Джондалар ѝ бе показвал как се лови със стръв, ето защо

Айла никак не се затрудни. Тя пхна едно червейче в дупчицата на заострената кост и я хвърли във водата. Когато усети подръпване – сигурен знак, че рибата е глътнала червейчето, тя дръпна рязко, надявайки се, че е уловила рибата. Усмехната, русокосата жена извади една едра съомга от водата.

Айла често придружаваше Джондалар, когато ходеше на лов, но щом големите ловни отряди предприеха по-дълги пътувания, предпочете да остане по-близо до дома им и да се упражнява с прашката си. Равнините около пещерата гъмжаха от яребици и тетреви и скоро тя започна да се упражнява и в хвърляне на пръчка. Освен че не бе лесна, тази ловна техника изискваше и специално изработени пръчки; това обаче само стимулира допълнително Айла и не след дълго тя вече умееше да прави такива пръчки, които летяха хоризонтално във въздуха. Веднъж бе видяла такава пръчка у една жена от мамутоите и още тогава ѝ се прииска да овладее тази ловна техника. Можеше да запрати пръчката си по ято ниско летящи птици и да повали наведнъж три-четири от тях. Ловът с оръжия, изискващи специални умения, винаги ѝ бе допадал и тя беше в стихията си – рядко се връщаше у дома без две-три птици. Никога не излизаше без прашката си и често поваляше я някой заек, я хомяк или лалугер. Това ѝ даваше и известна икономическа независимост. Въпреки че ставаше все по-доволна от дома си – повечето от сватбените дарове, които бяха получили с Джондалар, им свършиха идеална работа, тя започна да се учи да търгува и често разменяше птичи пера и месо за неща, с които искаше да украси новото си жилище. Дори кухите птичи кости можеха да се използват за мъниста, различни сечива и дори за направата на малки музикални инструменти, като флейти например.

Ала най-добрите кожи на дивите зайци и птици, които тя убиваше с прашката си, запазваше за себе си. Възнамеряваше да направи от тях дрешки за детето си, когато студеното време щеше да я принуди да не излиза по цели дни от пещерата. Един студен есенен ден Айла пренареждаше нещата си, за да направи място за бебето и всичко онова, което щеше да му е необходимо. Вдигна момчешкото зимно бельо, което Марона ѝ беше дала, и го наложи на себе си. Отдавна ѝ бе отесняло, но смяташе да го носи по-късно, защото беше доста удобно. „Навярно няма да е зле да направя още едно, само че с по-широко горнище“ – помисли си. Имаше достатъчно еленови кожи. Тя го сгъна и го сложи настрана.

Беше обещала да навести Ланого този следобед и реши да вземе малко храна със себе си. Бяха станали много близки с момичето и редовно го посещаваше, дори и това да означаваше да се вижда и да

говори с Ларамар и Тремеда по-често, отколкото желяше. Това й даде възможност да опознае донякъде и другите деца, най-вече Бологан, но всеки път, когато разговаряше с него, момчето се държеше някак странно.

Когато стигна до дома на Тремеда, Бологан беше там. Вече бе започнал да се учи как се прави барма от мъжа на огнището си. Това обстоятелство я изпълваше със смесени чувства. От една страна, бе напълно в реда на нещата един мъж да учи децата на огнището си, ала, от друга, хората, които винаги обикаляха наоколо и пиеха бармата на Ларамар, не бяха тези, с които според нея Бологан трябваше да се сдружава.

– Поздравявам те, Бологан – рече русокосата жена. – Ланого тук ли е?

Въпреки че се бяха видели поне няколко пъти, откакто се бяха върнали от Летния събор, той продължаваше да изглежда изненадан, когато Айла го поздравяваше.

– Поздравявам те, Айла. Вътре е – изломоти набързо младежът и се обърна.

Навярно заради дрехите, които бе подреждала по-рано през деня, но тя изведнъж си спомни за обещанието, което му беше дала преди време.

– Имаше ли късмет това лято? – попита.

– Късмет ли? – намръщи се Бологан. – Какво искаш да кажеш?

– Неколцина младежи на твоите години убиха първата си плячка на големия лов на Летния събор – обясни жената. – Чудех се дали си имал късмет в лова?

– Горе-долу – вдигна рамене момчето. – Убих два зубъра.

– Пазиш ли още кожата им?

– Размених едната за съставки за барма. Защо питаш?

– Бях ти обещала, че ще ти уشيا зимно бельо, ако ми помогнеш – рече Айла. – Чудех се дали би желал да използваш зубровата кожа, макар че според мен еленовата е по-добра. Може да направиш размяна, ако искаш.

– Смятах да я разменя за още съставки за барма – отвърна Бологан. – Мислех си, че вече си забравила за това. Каза го преди доста време – когато за пръв път дойде тук.

– Да, вярно, че беше преди доста време, но си мислех за някои други неща, които исках да направя, и си казах, че ще уشيا твоя комплект по-късно – обясни русокосата жена. – Имам още еленови кожи, но трябва да дойдеш и да ти взема мерките.

Юношата се загледа изучаващо в нея.

– Ти помогна толкова много на Лорала – каза той, – както и на Ланога. Защо?

– Първо, защото Лорала е малко бебе и се нуждаеше от помощ – отвърна Айла. – Хората винаги са готови да помогнат на бебетата – ето защо майките се съгласиха да я кърмят, когато разбраха, че майка ѝ няма повече мляко. После се привързах към нея и към Ланога.

Бологан помълча известно време, след което я изгледа и отсече:

– Добре. Ако наистина искаш да направиш нещо, имам и еленова кожа...

Джондалар бе на продължителен лов заедно с Джохаран, Солабан, Рушемар и Джаксоман, който съвсем наскоро се бе преместил в Деветата пещера от Седмата заедно с новата си жена Динода. Бяха поели в търсене на северни елени – не толкова на лов, колкото да разберат къде са и кога ще мигрират в околностите на Деветата пещера, за да организират голяма хайка. Айла потегли заедно с тях, но не след дълго реши да се откаже и пое назад към дома си. Докато вървеше по обратния път, Вълчо изплаши две бели яребици и тя ги повали на секундата с безпогрешната си прашка.

Уиламар също бе заминал – беше се отправил на последното си пътешествие за сезона. Бе поел на запад, за да се сдобие със сол от хората, които живееха покрай Великите води на Запада. Айла покани Мартона, Фолара и зеландони да похапнат заедно от яребиците, които беше сготвила. Беше ги предупредила, че ще ги приготви по начина, по който ги правеше за Креб, докато живееше в Клана. За тази цел изкопа малка дупка в Долината на Горската река, нареди в нея камъни и запали силен огън. Когато пламъците утихнаха и останаха само тлеещи въглени, сложи вътре птиците и уплътни отвора на дупката с наръч слама. Ако имаше яйца, щеше да ги напъха вътре в яребиците, ала сезонът им още не бе дошъл. Птиците не се опитваха да отглеждат пиленца, когато се приготвяха за зимата. Вместо това напълни птиците с достатъчно ароматни билки и подправки, а Мартона ѝ предложи последните си запаси от сол, за което русокосата жена ѝ беше много благодарна.

Докато ястието се готвеше, Айла реши да се отбие при Първата сред служителите на Майката и да види дали случайно няма нужда от нещо. Шаманката ѝ рече, че не ѝ е останала никаква червена охра, и русокосата жена ѝ отвърна, че с удоволствие ще ѝ донесе. Тя се запъти към Долината на Горската река, подсвирна на Вълчо, който проучваше

любопитните къртичини и новопоявилите се дупки, след което поеха покрай самия речен бряг. Айла изкопа малко червеникава желязна руда и намери някакъв удобен речен камък със заоблени ръбове, който можеше да използва като чукало, с чиято помощ да стрие рудата. Тя подсвири отново на Вълчо и пое нагоре по пътеката, без да забелязва, че към нея върви някакъв мъж.

Двамата за малко не се сблъскаха – в последния момент Айла надигна глава и видя Брукевал, който се спускаше надолу по склона. Той я избягваше след срещата в шатрата на зеландони, когато бяха говорили за плоскоглавците, но това не му пречеше да я наблюдава от разстояние. Брукевал следеше развоя на бременността ѝ с голям интерес, очаквайки нетърпеливо раждането на детето ѝ, тъй като се надяваше, че то ще носи неговия дух. По принцип доста от зеландонийските мъже си въобразяваха, че бременните жени в пещерата са заченали от техните духове, но мечтата на Брукевал се бе превърнала във фикс-идея и той често лежеше буден през цялата нощ и си представяше, че Айла е негова съпруга.

– Брукевал! – възкликна русокосата жена, опитвайки се да се усмихне. – Исках да поговоря с теб.

Ловецът не знаеше какво да каже.

– Ами, ето ме – измънка накрая.

– Исках да ти кажа, че нямах никакво намерение да те обидя на онази среща – продължи тя. – Джондалар ми разказа, че като си бил малък, другите деца са те дразнели много, наричайки те плоскоглавец, докато не си ги накарал да спрат. Оценявам, че си се защитил и си сложил край на това. Ти не си плоскоглавец... нито пък си от Клана. Никоой не трябва да те нарича така. Ти си един от другите, както всички зеландонийци. Изражението му се смекчи. – Радвам се, че признаваш това – рече.

– Трябва обаче да осъзнаеш, че плоскоглавците са хора – изтъкна Айла. – Те не са и не могат да бъдат животни. Никога не съм ги възприемала по такъв начин. Те ме намериха, когато бях сама и ранена, прибраха ме, грижиха се за мен и ме отгледаха. Ако не бяха те, сега нямаше да съм жива. Според мен те са чудесни хора. Не си давах сметка, че ще сметнеш за обида предположението, че баба ти може да е живяла с тях, когато се е изгубила и е отсъствала толкова дълго време – че са се грижили за нея и навярно дори са спасили живота ѝ.

– Да, едва ли би могла да знаеш това – кимна Брукевал и ѝ се усмихна.

Айла също му се усмихна в отговор, въздъхвайки облекчено, и се

опита да изясни становището си.

– Просто ми напомняш за някои хора, които обичам – рече. – Ето защо бях привлечена от теб още от самото начало. Имаше едно малко момче, което много обичах, и ти ми напомняш за него...

– Чакай малко! – прекъсна я мъжът. – Да не би да казваш, че според теб аз имам нещо общо с тях? Мисля, че каза, че не съм плоскоглавец!

– Не си. Както и Екозар не е. Това, че майка му е била от Клана, не го прави такъв. Той не е бил отгледан от тях, нито пък ти...

– Явно ти все още мислиш, че майка ми е изрод – разгореци се Брукевал. – Казах ти – не е! Нито майка ми, нито баба ми са имали нещо общо с плоскоглавците! Нито едно от тези мръсни животни няма нещо общо с мен, разбра ли? – Ловецът вече крещеше и лицето му бе почервеняло от яд. – Аз не съм плоскоглавец! Само защото ти си била отгледана от тези изчадия, не си мисли, че ще можеш да унижиш и мен!

Вълчо заръмжа гърлено, готов всеки момент да се нахвърли върху разгневения мъж – явно го възприемаше като заплаха за Айла.

– Вълчо! Не! – заповяда му тя. Отново бе допуснала да се случи. Не можа ли да спре, когато го видя да се усмихва? Той обаче не трябваше да нарича хората от Клана „мръсни животни“, защото не бяха такива.

– Сигурно си мислиш, че и този вълк е човек – изсмя се Брукевал. – Не можеш да направиш елементарна разлика между хората и животните. Не е естествено един вълк да се държи така сред хора. – Ловецът навярно не осъзнаваше колко близо бе до зъбите на хищника, но това едва ли имаше голямо значение. Брукевал бе извън себе си от ярост. – Нека да ти кажа нещо! – продължи той. – Ако тези животни не бяха нападнали баба ми, тя нямаше да се изплаши и да роди толкова слаба дъщеря, и майка ми нямаше да умре толкова скоро. Щеше да ме обича и да се грижи за мен! Тези мръсни плоскоглавци убиха майка ми и баба ми! И доколкото знам, няма никаква полза от тях. Трябва всички да измрат! И не ми казвай, че имаш нещо общо с тях! Ако зависеше от мен, щях да ги избия собственоръчно до крак!

Той пристъпваше към Айла, докато говореше, изтиквайки я надолу по пътеката. Тя държеше Вълчо за козината на врата, възпирайки го да не се нахвърли върху разярения мъж. Накрая Брукевал я изблъска настрани и закричи енергично по склона. Русокосата жена никога досега не го бе виждала толкова ядосан. Тя си каза, че причината за това едва ли се коренеше само в обстоятелството, че бе свързала родословието му с плоскоглавците – не, в гневния си изблик той бе дал израз на най-съкровения си чувства. Повече от всичко на света му се бе искало да има

майка, при която да избяга, когато другите деца са му се подигравали; майка, в чиито обятия да поплаче и да намери утеха. Жената, която бе получила Брукевал заедно с притежанията на майка му, никога не бе обичала бебето и го бе възприемала като тежко бреме. Нещо повече – смяташе го за отблъскващ и отвратителен... за изрод. Другите ѝ деца (между които беше и Марона) ѝ помогнаха да го игнорира по-лесно, ала тя не беше кой знае каква майка дори и към собствените си деца и Марона наследи коравосърдечие и студенината ѝ.

Когато влезе в жилището на зеландони, Айла трепереше. В момента, в който Първата надигна глава и я видя, разбра, че нещо не е наред.

– Какво има, Айла? – понита. – Изглеждаш така, сякаш си видяла зъл дух!

– О, зеландони, не подозираш колко си права! – възкликна тя. – Преди малко видях Брукевал. Опитах се да му обясня, че не съм искала да го обидя на срещата, но явно винаги успявам да кажа най-неподходящото нещо.

– Седни и ми разкажи какво точно се случи – покани я зеландони.

Русокосата жена точно това и направи. Първата я изслуша мълчаливо, след което ѝ предложи чаша чай. Настроението на Айла видимо се бе подобрило, отбеляза със задоволство Първата споделянето на проблема винаги помагаше.

– Наблюдавам Брукевал от известно време – каза след малко шаманката. – Вътре в него бушуват много гняв и агресия. Сякаш иска да си отмъсти на света, който се е отнесъл толкова лошо към него и му е причинил толкова болка. Ето защо Брукевал е решил да хвърли вината за това върху всички плоскоглавци и върху Клана. Той ги възприема като първопричина за страданието си. Той мрази всичко, свързано с тях, както и всеки, когото свързва с тях. Най-лошото нещо, което човек може да направи в неговия случай, е да го причисли по какъвто и да е начин към тях. За съжаление, Айла, ти си направила точно това. Боя се, че си създаде враг и вече едва ли може да се направи нещо по въпроса.

– Знам това – отвърна тя. – Не мога да разбера обаче защо зеландонийците мразят плоскоглавците толкова много? Какво им е толкова ужасното?

Шаманката я изгледа замислено, след което рече:

– Когато споменах на онази среща, че съм потънала в дълбока медитация, за да си припомня всички оказания и древни легенди, това беше самата истина. Извадих на повърхността на паметта си всичко, което някога съм чувала за тях. Според мен проблемът се корени в

обстоятелството, че сме заживели на техните земи. В началото не е било толкова лошо – имало е предостатъчно пространство и множество празни заслони. Не е било никак трудно да споделяме една и съща земя – те не ни обръщат внимание, а ние ги избягваме. Тогава не сме ги наричали животни, а само „платоглавци“. Замисли се и ще видиш, че тази дума е по-скоро описателна, отколкото обидна.

Айла кимна.

– С течение на времето обаче са се раждали все повече деца и нуждата от по-голямо пространство взела да ни притиска – продължи Първата сред служителите на Майката. – Някои хора започнали да отнемат домовете им, други влизали в схватки с тях, които често завършвали със смъртта или на зеландонийците, или на платоглавците. По това време вече отдавна сме били тук и сме възприемали тези пещери като свой дом. Платоглавците може да са живели тук преди нас, но ние сме отнели домовете им.

Айла я слушаше мълчаливо.

– Когато хората се държат лошо с другите, често имат нужда да намерят рационално обяснение за това, за да могат да бъдат в хармония със себе си. Така си намираме извинение и оправдание за ужасните си постъпки. Имаме си извинение, че Великата майка ни е дала земята за наш дом – „Тъй, създаде един за друг Мъжа и Жената, Тя със дом ги дари – и този дом бе Земята. Водата и сушата – всичко, що бе сътворено – да използват грижливо бяха те задължени“ – изрецитира шаманката. Какво означава това? Че всички растения и животни са предназначени за наша полза. Ето защо ние сме се самоубедили, че платоглавците са животни, понеже ако са животни, можем да ги прокудим от жилищата им и да се заселим там.

– Но те не са животни, а хора! – изтъкна русокосата жена.

– Да, така е – усмихна се зеландони. – Напълно съм съгласна с теб. За наше улеснение обаче сме забравили това. Забележи какво се казва в „Песента на Майката“ – „всичко, що бе сътворено, да използват грижливо бяла те задължени“, Платоглавците също са деца на Земята. Това бе другото, което научих от медитацията си. Ако Великата майка реши да смеси техните духове с тези на зеландонийците например, тези деца също ще са хора. Но да ти кажа честно, не мисля, че дори и да съзнавахме това, то щеше да ни възпре. При животните е лесно – те просто трябва да убиват, за да оцелеят. Едва ли твоят вълк се тревожи за зайците или елените, които убива, и изпитва угризения за постъпките си. Той просто е роден да прави това, защото без зайците и елените ще загине, а Дони е

дала на всяко живо същество стремеж да продължава да живее.

Жената, известна някога като Золена, отпи от чая си и продължи:

– При хората обаче е различно. Великата майка ни е дала способността да мислим, да се учим и да се развиваме. Ние знаем, че трябва да си помагаме взаимно, за да оцелеем, а това е довело до появата на емоции като съпричастие и съчувствие. Понякога обаче тези чувства се проектират и върху останалите живи същества на земята. Спрем ли да убиваме елени, зубри и други животни обаче, ние няма да просъществуваме дълго. Стремежът да живееш надделява над всичко останало, ето защо сме се научили да избираме към кого да бъдем съпричастни и състрадателни. Ние сами избираме как да затворим умовете си и ограничаваме състраданието си.

Айла я слушаше с възхищение. Никога не се беше замисляла за това.

– Проблемът е до каква степен можем да ограничим тези чувства, без да ги изкривим. Според мен точно това си е мислел и Джохаран, след като чу историята ти, Айла. Докато повечето зеландонийци вярват, че хората от твоя Клан са животни, можем да ги избиваме без никакви угризения. Много по-трудно е да убиваш хора. Състраданието ни е много силно и умът трябва да измисли други основания за тези деяния. Свържем ли плоскоглавците с оцеляването си обаче, веднага си намираме оправдание за смъртта, която причиняваме. Много сме добри в това. Тръгнеш ли веднъж по този път обаче, никога вече не си същият. Хората се променят. Научават се да мразят. Твоят вълк няма нужда да мрази зайците и елените, които убива. Щеше да е по-лесно, ако и ние можехме да убиваме без угризения, но тогава нямаше да сме хора.

Русокосата жена се замисли дълбоко над думите на шаманката. Когато най-накрая проговори, рече:

– Сега разбирам защо си Първа сред служителите на Майката! Наистина е трудно да убиваш. Зная го от собствен опит. Никога няма да забравя първото животно, което убих с прашката си. Беше бодливо прасе. Беше ми толкова зле, че не посмях да отида на лов дълго време след това, а накрая си намерих оправдание. Реших да убивам само месоядни животни, защото те нападаха дивеча, от който се прехранваше Кланът.

– Това се нарича загуба на невинността, Айла – рече някогашната Золена. – Когато разберем какво всъщност трябва да правим, за да оцелеем. Не само промените във физическото тяло правят от момичето жена и от момчето мъж. Първият лов е най-труден. Мъжът и жената трябва да покажат, че могат да оцелеят – че могат да направят това, което

трябва да сторят. Именно поради тази причина провеждаме церемонии, за да почетем духовете на животните, които убиваме. По този начин изразяваме благодарността си и към Дони. Не трябва да забравяме, че смъртта на животните всъщност ни позволява да живеем. Ако не го правим, ще станем прекалено жестоки и някой ден това ще се обърне срещу нас. Трябва винаги да оценяваме това, което получаваме, трябва да почитаме духовете на тревите, дърветата и всички други растения, които ни служат за храна. Трябва да се отнасяме с уважение към всеки Неин дар. Ако Я пренебрегнем, Тя може да се разгневи и да отнеме живота, който ни е дала. Забравим ли Великата Майка Земя, Тя вече няма да ни осигурява прехрана, ще обърне гръб на децата си и вече няма да имаме дом.

– Зеландони, в много отношения ти ми напомняш за Креб – каза Айла. – Той беше много добър човек и аз безкрайно го обичах, ала имаше нещо повече – той разбираше хората. Винаги, когато имах проблем, можех да се обърна към него. Надявам се, че това не те обижда.

Шаманката се усмихна.

– Естествено, че не ме обижда. Бих искала да го познавам. И се надявам, че всеки път, когато нещо ти тежи, можеш да дойдеш и да поговориш с мен.

– Разбира се – усмихна се русокосата жена и се зае да разтроши парчетата желязна руда, които бе донесла. Тя се надяваше, че в тази дейност ще ѝ позволи да забрави за инцидента с Брукевал, ала се получи точно обратното – монотонната физическа работа остави съзнанието ѝ неангажирано и мислите ѝ веднага се насочиха към случилото се. „Да, зеландони е напълно права – каза си тя. – Ала какво мога да направя сега? Стореното си е сторено. Не мисля, че вече може да се направи каквото и да било. Той ще продължава да си мисли това, което иска да си мисли, без значение какво ще направя или ще кажа.“

На Айла изобщо не ѝ хрумна да излъже и да му каже, че според нея той изобщо не прилича на хората от Клана. Това не беше вярно – според нея той бе човек със смесени духове. Русокосата жена се зачуди какво ли всъщност се бе случило с баба му. Жената бе изчезнала, а когато я бяха открили, тя бе казала, че е била нападната от зверове, които после се бяха оказали плоскоглавци. Сигурно те се бяха погрижили за нея – как иначе бе оцеляла? Ала ако я бяха прибрали при себе си, осигурявайки ѝ подслон и храна, сигурно я бяха накарали да работи, както работеха и собствените им жени. И всеки мъж от Клана можеше да я използва, за да задоволява нуждите си. Ако се е възпротивила, някой би могъл да

я принуди по същия начин, както и Брод беше принудил нея. Бе немислимо за една жена от Клана да откаже.

Айла се опита да си представи как ли една зеландонийка по рождение би се почувствала в подобна ситуация? За зеландонийците това бе дарът на насладата от Великата Майка Земя, а той никога не трябваше да бъде прилаган насила. Трябваше да бъде споделян, когато и мъжът, и жената имаха желание за това. Без съмнение бабата на Брукевал е взела това за нападение. Как ли би се чувствала една жена, когато е нападната от същество, което смята за животно? Да бъде насилена да сподели дара на насладата с подобно създание? Дали това се бе отразило на разсъдъка ѝ? Най-вероятно. Зеландонийските жени не бяха свикнали да бъдат принуждавани от когото и да било. Те бяха независими – или поне толкова независими, колкото и мъжете.

Айла спря да дроби рудата. Бе почти сигурна, че е станало точно така. Бабата на Брукевал бе забременяла от някой от Клана и така се е родила майка му. Джондалар бе казал, че е била слаба и немощна. Също като Ридаг. Навярно в смесването на духовете имаше нещо, което понякога се изразяваше в появата на хилаво и немощно потомство.

Дърк обаче не беше такъв. Нито пък Екозар. Да не говорим за сармунаите. Те не бяха слаби и повечето изглеждаха досущ като хората от Клана. Вероятно слабите умираха малки – като Ридаг – и само силните оцеляваха. Възможно ли бе сармунаите да са се появили в резултат от подобно смесване на духове преди много време? Те не бяха настроени толкова зле към хората със смесени духове, може би защото бяха свикнали повече с тях. Те изглеждаха като нормални хора, но никой не можеше да отрече характерните черти на Клана у тях.

Заради това ли съпругът на Атароа се бе опитвал да налага волята си над жените, преди тя да го убие? Дали нагласата на мъжете от Клана спрямо жените му се бе предала по наследство, също както някои физически черти? Или просто бе придобил техните навици, докато беше живял с тях? Сармунаите обаче имаха и много положителни страни. Бодоа и Сармуна бяха открили как да извличат глина от реката и да я пекат, превръщайки я в камък, а техният послушник беше изкусен резбар. Екозар също бе особен случай. Зеландонийците и ланзадонийците мислеха, че смесването на духовете го бе дарило с чертите на двата народа, но при него беше обратното – майка му бе нападната от мъж от другите.

Айла отново се захвана да чупи рудата. „Колко иронично – каза си тя. – Брукевал мрази хората, без които нямаше да се роди. Вече съм абсолютно сигурна, че мъжете поставят началото на живота в жената. За

зачеването на живота има нужда както от жената, така и от мъжа. Нищо чудно, че в Пещерата на сармунаите почти бяха престанали да се раждат деца, откакто Атароа им бе станала предводителка. Тя не можеше да накара духовете на жените да се съчетаят така, че да породят нов живот. Единствените жени, които бяха забременели, бяха тези, които се бяха промъквали през нощта да посетят съпрузите си.“

Русокосата жена се замисли за живота, който растеше вътре в нея. Бебето щеше да е колкото нейно, толкова и на Джондалар. Айла бе твърдо убедена, че го бе заченала, когато се спуснаха от ледника. Тогава не си беше направила от специалния чай, за който бе сигурна, че предотвратяваше забременяването ѝ по време на дългото им пътешествие. Последният път, когато бе кървяла, беше малко преди двамата с Джондалар да поемат през ледника. Бе доволна, че този път не ѝ се гадеше толкова много, за разлика от бременността ѝ с Дърк. Износването на бебетата със смесени духове явно се отразяваше по-зле на майките им, а и самите деца невинаги бяха здрави и силни. Този път Айла се чувстваше прекрасно през по-голямата част от времето. Тя отново се зачуди каква ли ще бъде рожбата ѝ – момче или момиче? Ами Уини? Жребче или кобилка щеше да роди?

ТРИЙСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

Деветата пещера построи убежище за конете в южния край на каменния заслон, недалеч от моста на Долната река. Айла бе попитала съпруга си дали някой би възразил, ако направят нещо като подслон за конете, който да ги пази от дъжда и снега. Русокосата жена бе особено загрижена за Уини – коремът ѝ ставаше все по-голям и според нея трябваше да роди някъде в началото на пролетта. Когато разбра за необходимостта от навес за конете, Джондалар свика хората на среща при Говорещия камък и в крайна сметка построиха истинско жилище за Уини и Рейсър – с ниски каменни стени и плоскости, които да им пазят завет от вятъра. Липсата на каквито и да е завеси и входове позволяваше на конете свободно да си влизат и излизат и те бързо привикнаха към новото си местожителство, особено след като започнаха редовно да намират вътре суха трева и овес. Айла и Джондалар дори им направиха поилки от дърво, подобни на онези, които бяха видели при шарамудоите. Това им отне доста време и усилия, но крайният резултат си струваше. Макар че отначало пропускаха вода, след като ги накуснаха, дървесината набъбна и стана непромокаема. Това означаваше, че освен за поилки за конете, новоизработените съдове можеха да се използват и за съхранение на различни течности и мазнини, както и за готвене.

Зимата дойде неочаквано. Един следобед във въздуха започнаха да кръжат пухкави бели снежинки, които ставаха все по-големи и по-големи и вечерта прераснаха в истинска виелица. Всички обитатели на Деветата пещера въздъхнаха облекчено, когато ловците, излезли в ранни зори, се върнаха малко преди мръкване. Не бяха успели да уловят нищо, ала по-важното беше, че са живи и здрави.

– Джохаран реши да се върнем, когато видяхме, че мамутите са поели на север – каза Джондалар, след като поздрави Айла. – Нали си чувала поговорката: „Никога не тръгвай ти на път на север, щом мамутите вървят.“ Обикновено това означава, че ще има обилен снеговалеж и именно поради тази причина мамутите се отправят на север – там може да е по-студено, но пък е по-сухо и снегът не се натрупва на дълбоки преспи. Мамутите избягват тези преспи, защото могат да затънат в тях, а измъкването после е много трудно. Брат ми не искаше да рискува, но облаците се движеха толкова бързо, че мамутите може и да попаднат в капан. Вятърът изведнъж задуха от север и снегът заваля с такава сила,

че едва можехме да виждаме. Докато се приберем, вече бе натрупало до коленете. Добре че си бяхме взели снегоходките.

Велилицата бушуваше през цялата нощ, без да спира през следващото денонощие. Единственото, което се виждаше, беше една движеща се бяла завеса. Айла бе доволна, защото надвисналият скален покрив осигуряваше добра защита за конете, но през първата нощ на снежната буря бе доста неспокойна, понеже не знаеше дали са успели да се приберат, преди снежната покривка да стане прекалено дълбока. Русокосата жена се притесняваше, че ако Уини и Рейсър бяха принудени да се подслонят другаде, нямаше да може да ги види, преди вилнеещата снежна буря да вдигне бялата си мантия от земята.

Ето защо изпита неизразимо облекчение, когато на следващата сутрин бе посрещната от радостно изцвилване, когато се приближи до конюшната. Айла прегърна първо Уини, а после и Рейсър, но още докато го правеше, почувства тяхната изнервеност. Животните не бяха свикнали с такъв дълбок сняг и тя реши да прекара известно време с тях, разрешайки ги с изсъхнали храсти от лугачка – това винаги ги успокояваше.

Докато решише козината на четириногите си приятели, се запита къде ли прекарваха зимата дивите коне. Може би мигрираха към по-студените, ала по-сухи райони на север и изток, където снежната покривка не бе толкова дебела и не покриваше изсъхналата трева, която беше единствената им храна? Айла бе доволна, защото бе складира за Уини и Рейсър не само семена и зърно, но и сено. Това всъщност бе идея на Джондалар – тя нямаше откъде да знае какви са зимите в земята на зеландониите. Не беше виждала толкова много сняг, откакто бе напуснала Клана. Айла бе свикнала със сухите, замръзнали льосови степи, характерни за долината ѝ и територията на ловците на мамути, докато земите на зеландониите бяха под влиянието на Великите води на Запада. Предимно континентални степи, тук зимата беше по-влажна и с чести валежи от сняг, напомняйки за климата на местата, където бе израснала – скалистия нос на полуострова, врязал се дълбоко във вътрешното море на изток.

На втората сутрин след началото на снежната буря Айла отвори очи и зърна усмихнатото лице на Джондалар, който бе приклепнал до нара ѝ. Страните му бяха зачервени от студа, а по дебелиите му зимни дрехи имаше неразтопен сняг. Той държеше чаша чай в ръката си.

– Хайде, сънливке, ставай! – каза съпругът ѝ. – Помня, когато ставаше много преди мен. Има още малко храна. Снегът спря да вали.

Облечи се топло и ела навън. Навярно няма да е зле да сложиш и онези долни дрехи, които получи от Марона и приятелките й.

– Явно напоследък се нуждая от повече сън – каза тя, докато се изправяше и поемаше чашата чай от ръцете му. Той я изчака да се освежи, да хапне набързо и да се облече, като се стараше да не я притеснява много.

– Джондалар, не мога да завържа тези панталони на корема си за нищо на света! – възкликна тя. – Нито пък горнището! Сигурен ли си, че искаш да ги облеча? Ще се пръснат по шевовете!

– Панталоните са най-важни – изтъкна синеокият мъж. – Няма проблеми, ако не можеш да ги стегнеш докрай. Колкото можеш – нали ще носиш и други дрехи отгоре... Ето ботушите ти. Къде е кожухчето ти?

Щом излязоха навън, Айла бе поразена от лазурно-синьото небе и ослепителните слънчеви лъчи, обливащи скалната тераса. Очевидно и други хора вече бяха станали, защото пътеката, водеща към Долната река, бе почистена от снега и от двете й страни се издигаха високи до гърдите снежни стени. Направи й впечатление, че зеландонийците я бяха посипали с чакъл от варовиковите скали, за да не бъде толкова хлъзгава. Щом надигна обаче поглед към околния пейзаж, дъхът й просто замря.

Обстановката бе неузнаваема. Искрящото бяло покривало, застлано всичко навред, изпъкваше толкова силно на фона на синьото небе, че пронизваше болезнено очите. Беше студено – снегът хрущеше под стъпките й, а дъхът й се превръщаше в пара. Когато очите й привикнаха с ослепителната белота наоколо, тя забеляза няколко души от другата страна на реката.

– Внимавай, когато слизаш по пътеката – предупреди я Джондалар. – Може да бъде опасно. Дай си ръката.

Те стигнаха подножието и прекосиха замръзналата река. Част от хората на другия бряг ги видяха и им помахаха.

– Не мислех, че изобщо ще успееш да станеш, Айла – каза Фолара. – Има едно място, където ходим всяка година, но човек трябва да върви цяла сутрин, докато стигне дотам. Попитах Джондалар дали можем да те вземем, но той каза, че било прекалено далеч за теб. Когато снегът се слегне, ще можем да направим шейна и да те теглим. По принцип шейните се използват за пренасяне на месо или дърва, но когато са свободни, мисля, че ще може да ги използваме.

– Почакай малко, Фолара – каза й Джондалар. Снегът беше толкова дълбок, че когато Айла се опита да ммне през него, залитна, изгуби

равновесие и се хвана за Джондалар, в резултат на което и двамата се търкулнаха в преспите. Целите в сняг, те се запревиваха от смях, неспособни да станат, фолара също се разсмя.

– Не стой така де! – извика й брат й. – Ела и ми помогни да изправя Айла!

Тъкмо бяха вдигнали русокосата жена, когато във въздуха профуча голяма снежна топка, която уцели Джондалар по рамото. Той се огледа и видя Матаган, който му се хилеше доволно. Синеокият мъж му се усмихна, загреба сняг с две ръце и го оформи като топка, която запрати по младежа. Матаган извика, размаха ръце и побърза да се отдалечи накуцвайки, с което снежната схватка завърши.

– Мисля, че това бе достатъчно за днес – подхвърли Джондалар.

Айла успя да направи една снежна топка скришом от него и я запрати по него. Уцели го в гърдите и снегът опръска лицето му.

– Охо, значи искаш да си играем! – възкликна той, загреба шепя сняг и се опита да го напъха в яката на кожухчето й. Айла се помъчи да се отскубне от него и скоро и двамата се търкулнаха в преспите, като се боричкаха и превиваха от смях. Когато най-накрая се изправиха, приличаха на снежни човечи.

Те прекосиха отново замръзналата река и се изкачиха до скалната тераса. Докато минаваха покрай дома на Мартона, запътени към новото си жилище, тя ги чу и им извика да влязат.

– Не ти ли мина през ума, че за сегашното състояние на Айла едва ли е най-добре да я извеждаш навън и да я мокриш със сняг, Джондалар? – укори го майка му. – Ами ако беше паднала и бе родила преждевременно?

Синът й изглеждаше потресен. Не бе помислил за това.

– Всичко е наред, Мартона – успокои я русокосата жена. – Нищо ми няма! Никога досега не съм предполагала, че снегът може да е толкова забавен! – Очите й пламтяха от възторг. – Джондалар ми помогна да слеза по пътеката и да се изкача обратно горе. Чувствам се прекрасно!

– Майка е права, Айла – въздъхна Джондалар. – Можеше да се нараниш. Изобщо не се сетих за това. Трябваше да бъда по-внимателен. Скоро ще ставаш майка.

Съпругът й бе толкова загрижен за нея, че понякога Айла се чувстваше като затворник в Деветата пещера. Той не искаше тя да напуска каменния навес, нито пък да слеза надолу по пътеката. От време на време тя заставаше на самия ръб на скалата и съзерцаваше с копнеж белоснежния пейзаж, но след като коремът й стана голям, престана да прави

това и прекарваше по-голямата част от времето си на топло и сухо в пещерата. Често се събираше с приятелки – или тя ги навествяваше, или те гостуваха на нея, – и не пропускаше да посети Уини и Рейсър поне веднъж на ден. Когато бе при тях, проверяваше дали имат достатъчно храна и вода, разресваше козината им и следеше дали всичко с бременността на кобилата се развива нормално. От време на време двата коня излизаха навън, за да се поразгъпчат и да си пощипнат малко суха трева, оцеляла под снежната покривка, но предимно предпочитаха да си стоят в конюшнитея.

Вълчо се разхождаше навън по-често от Уини и Рейсър. Сезонът, който бе толкова суров към растителноядните животни, бе изключително щедър към хищниците. Вълкът се скиташе надалеч и понякога отсъстваше по цял ден, ала всяка нощ се връщаше, за да си легне върху купчината стари дрехи на Айла. Русокосата жена бе преместила постелката му до нара си и всяка вечер се тревожеше дали четириногият ѝ приятел ще се върне, но той нито веднъж не оправда страховете ѝ. Естествено, тя бе най-щастлива в дните, когато той избираше да остане в пещерата – тогава хищникът прекарваше времето си близо до нея и в игри с децата.

Айла бе очарована от плетенето. Тя гледаше и слушаше внимателно, когато Мартона говореше за него. Козината, която животните отделяха през пролетта, се събираше от бодливите храсти и се пазеше за зимата, когато беше времето за подобни неща. Сега разполагаша с голямо количество нишки – вълна от муфлон, ви-торогия див овен, и от ибекс, планинската коза. Фината козина, която растеше всяка есен под рунтавата космена покривка на мамутите, носорозите и мускусните бикове, беше ценена най-високо заради мекотата и пухкавостта си. По-дългата и груба козина на животните се събираше едва след като бяха убити – тук влизаха гривите и опашките на конете. Зеландонийците използваша и нишки, получени от различни влакнодайни растения – от тях правеха върви, канапи, въжета и тънки конци, от които после плетяха рогозки, килими и стенни драперии, които да ги пазят от теченията и да покриват студените каменни стени.

Зимата беше и времето да се развиват заложбите, да се играе и да се свири. Изработваха се много музикални инструменти – флейти и различни видове ударни.

Зеландонийците разучаваха танци, пееха песни, разказваха си всякакви истории и се упражняваха в борба и поразяване на мишени. Не липсваха и любимите на Ларамар хазартни игри и облози.

Зеландони запознаваше всички, които бяха изявиали желание, с

думите за броене, както и с древните легенди и сказания, но напоследък разполагаше с все по-малко свободно време. Хората настиваха, страдаха от главоболие, болки в ушите и зъбобол; случаите на артрит и ревматизъм също се обостряха през зимата, ала за съжаление имаше и по-сериозни болести. Някои хора умираха и телата им биваха полагани в студентите външни коридори на някои пещери, където щяха да останат до пролетта, тъй като снегът и замръзналата земя не позволяваха да бъдат погребани навън.

Други пък се раждаха. Зеландони наблюдаваше Айла и виждаше, че времето ѝ приближава. Един ден ѝ каза:

– Великата Майка Земя нарочно е направила последните дни от бременността толкова тежки, че да може жената да се изправи срещу страха от раждането и да го преодолее.

Айла бе завършила приготвянията за бебето и тъкмо реши да готви специален обяд за Джондалар, когато той се отби да я види. Тя му каза кои от складираните зеленчуци в задната част на заслона да ѝ донесе и какво месо ѝ трябваше. Щом синеокият мъж се върна с всичко необходимо, видя, че тя не бе помръднала от мястото си, а на лицето ѝ беше изписано странно изражение – комбинация от радост и страх.

– Какво има, Айла? – попита Джондалар, изпусвайки кошницата с продуктите.

– Мисля, че бебето е готово да се роди – рече съпругата му.

– Сега? – изуми се мъжът. – Айла, по-добре седни. Ей сега ще извикам зеландони. Може би е по-добре да извикам и майка. Не прави нищо, докато не доведе Първата – настоя той.

– Не, Джондалар – опита се да го успокои жена му. – Нека изчакаме, преди да извикаме когото и да било – добави и вдигна кошницата със зеленчуците и месото от земята, след което се приближи до огнището и започна да ги вади от кошницата.

– Остави това на мен – каза той. – Не трябва ли да си почиваш? Сигурна ли си, че не искаш да извикам зеландони?

– Джондалар, виждал си да се раждат бебета и преди, нали така? Не трябва да си толкова разтревожен.

– Кой казва, че съм разтревожен? – намръщи се съпругът ѝ, опитвайки се да изглежда спокоен. Русокосата жена стоеше неподвижно, притиснала ръка към корема си. – Айла, не мислиш ли, че е по-добре да повикам зеландони?

– Добре, Джондалар – въздъхна тя. – Върви и ѝ кажи, но искам да ми обещаеш да ѝ кажеш, че това е само началото. Няма защо да бърза.

– Обещавам ти. – Той хукна навън. Върна се съвсем скоро, почти влачейки Първата след себе си.

– Казах ти, че няма защо да бързате, Джондалар! – укори го съпругата му. – Съжалявам, че те е накарал веднага да дойдеш тук. Едва започна.

– Мисля, че ще е по-добре Джондалар да посети за малко Джохаран и да каже на Пролева, че може да ми потрябва по-късно – рече Първата сред служителите на Майката. – За момента не съм заета, така че мога да остана и да ти правя компания. Имаш ли чай?

– Всеки момент ще бъде готов – отвърна русокосата жена. – Мисля, че зеландони е права, Джондалар. Защо не отидеш при Джохаран?

– По пътя се отбий при Мартона и й кажи да дойде, но без да я притесняваш – каза му Първата и Джондалар веднага се изстреля навън. – Той присъства на раждането на Фолара и тогава бе много спокоен, но винаги е различно, когато ражда съпругата ти.

Айла отново застина неподвижно, изчакайки контракцията да премине, след което се зае да приготви чая. Жената, известна някога под името Золена, я гледаше внимателно и си мислеше колко дълго всъщност бе чакала, преди да я извика. После седна на големия стол, който русокосата жена бе направила специално за посещенията на зеландони, понеже знаеше, че не обича да седи на земята или на възглавници. Напоследък той се бе оказал от голяма полза и за самата Айла.

След като пиха малко чай и си побърбиха, а съпругата на Джондалар бе разтърсена от още няколко контракции, Първата й предложи да легне, за да може да я прегледа. Айла се подчини и по време на следващата контракция дони опипа корема й.

– Изглежда, няма да чакаме много – заключи тя.

Русокосата жена се изправи, замислена дали да седне на някоя възглавница на пода, ала след това промени решението см и се приближи до огнището, където си наля още чай. В същия момент болката отново я прониза и Айла се зачуди дали не беше най-добре да легне. Последната контракция бе дошла по-скоро, отколкото очакваше. Зеландони отново я прегледа – този път по-внимателно, след което я изгледа изпитателно.

– Това не ти е първото раждане, нали? – попита тя.

Айла изчака болката да премине, преди да отговори.

– Не, не е – прошепна. – Имах син.

Първата сред служителите на Майката се зачуди защо детето не беше с нея. Дали бе умряло? Ако се бе родило мъртво или пък беше умряло скоро след раждането, това можеше да се окаже доста важно за

настоящия случай.

– Трябваше да го изоставя – обясни русокосата жена. – Дадох го на сестра си Уба. Все още живее с Клана... или поне се надявам да е така.

– Раждането е било доста трудно, нали? – попита шаманката.

– Да – призна Айла. – За малко не умрях – добави с равен, привидно безизразен тон, опитвайки се да не покаже никаква емоция, ала зеландони забеляза страха в очите ѝ.

– На колко години е, Айла? Или по-скоро ми кажи на колко години беше ти, когато го роди – поиска да узнае Първата.

– Тъкмо бях започнала дванайсетата – отвърна русокосата жена и в същия момент я проряза поредният спазъм.

– А сега? – попита дони, когато болката отмина.

– Сега съм на деветнайсет, а след зимата ще стана на двайсет. Вече съм твърде стара, за да раждам.

– Не, не си – поклати глава Първата. – Просто си била твърде млада, когато си родила първото си дете. Прекалено млада. Нищо чудно, че си имала такова трудно раждане. – Някогашната Золена направи кратка пауза, преди да зададе следващия си въпрос: – Твоят син... той със смесени духове ли беше?

Айла не отговори веднага. Тя погледна към шаманката, чийто очи я наблюдаваха преценяващо, след което едва не се преви на две от болка.

– Да – въздъхна тя в мига, в който железните щипци на болката я поотпуснаха малко.

– Мисля, че това също е допринесло за мъчителното раждане – каза Първата сред служителите на Майката. – Доколкото зная, децата със смесени духове често се оказват изключително бреме за родилката. Казвали са ми, че има нещо в главите им. Оформени са по различен начин и са твърде големи. Мисля, че това бебе няма да ти създаде такива трудности, Айла. Чувстваш се добре и сама го знаеш.

Шаманката бе забелязала колко се бе напредила русокосата жена при последната контракция. „Това може само да влоши нещата – помисли си тя, – но се боя, че си спомня болезненото раждане на първото си дете. Искане ми се да ми беше казала по-рано. Сигурно щях да мога да ѝ помогна. Дано Мартона дойде по-скоро. Айла се нуждае от някой, който да следи внимателно състоянието ѝ, ала точно сега бих искала да я накарам да се отпусне. Навярно говоренето ще я отвлече от мислите за страха.“

– Ще ми разкажеш ли за сина си? – попита Първата сред служителите на Майката.

– Отначало си мислеха, че е уродлив и че ще представлява бреме за Клана – започна русокосата жена. – Когато бе съвсем малък, не можеше да си държи главата изправена, но после израсна здрав и силен. Всички го обикнаха. Брод дори му направи копие, отговарящо на ръста му. И въпреки че беше малък, можеше да тича толкова бързо...

Съпругата на Джондалар се усмихна със сълзи в очите при този спомен и дони изведнъж осъзна колко много всъщност Айла обичаше детето си... и колко се гордеше с него, независимо дали беше със смесени духове или не. Когато бе казала, че е дала детето на „Сестра си“, шаманката си помисли, че сигурно е било голямо облекчение за нея да намери някой, който да се грижи за него.

Някои от зеландони още говореха за бабата на Брукевал. Въпреки че никога не го бяха заявявали публично, повечето от тях бяха сигурни, че дъщерята, която бе родила, беше със смесени духове. Никой не искаше да я вземе при себе си, след като майка ѝ умря; същата съдба очакваше и Брукевал. Той изглеждаше също като майка си – е, не беше болнав като нея, но нямаше никакво съмнение, че е със смесени духове; нещо, което Първата никога нямаше да изтъкне на всеослушание, а още по-малко пък пред самия него.

Възможно ли бе Айла да е предразположена към привличане на техните духове, след като бе отгледана от тях? Дали и това дете щеше да е със смесени духове? И ако бе така, какво трябваше да се направи? Навярно най-мъдрото решение беше да се сложи тихомълком край на живота му, преди да е започнал. Щеше да е доста лесно и никой нямаше да се усъмни, че не е мъртвородено. Така би спестила много страдания както на Айла, така и на самото дете. Нямаше никакъв смисъл от появата на още едно нежелано и необичано дете в Деветата пещера... от втори Брукевал.

„От друга страна обаче – помисли си Първата, – ако Айла е обичала първото си дете, няма ли да обича и второто? Тя се разбира прекрасно с Екозар, харесва го и компанията му не ѝ е неприятна. Може пък всичко да е наред... стига само Джондалар да не се отдръпне от детето...“

– Джондалар ми каза, че е започнало, Айла – рече Мартона, докато влизаше в жилището. – Положи големи усилия, за да ми каже, че това е само началото и че не трябва да бързам, ала почти ме изблъска навън – явно изгаряше от нетърпение да дойда да те видя.

– Радвам се, че дойде, Мартона – каза зеландони. – Искам да направя нещо за нея.

– Да ускориш раждането? – попита майката на Джондалар. –

Първите деца често излизат много трудно.

– Не – поклати глава шаманката. – Просто искам да я накарам да се отпусне. Досега всичко се развива добре, но ми се струва, че Айла е много притеснена и уплашена. Русокосата жена забеляза, че Първата не поправи Мартона, че това не ѝ е първо раждане. Още от самото начало усещаше, че дони знае много неща и има много тайни, които пазеше единствено за себе си. Навярно засега бе най-добре да не казва на другите за раждането на първото си дете.

На входа се почука и Пролева влезе вътре, без да чака разрешение.

– Джондалар ми каза, че раждането е започнало – рече. – Мога ли да помогна с нещо? – Тя носеше на гръб собственото си бебе, увито в одеяло.

– Да, можеш – отвърна зеландони. Тя бе поела контрола над ситуацията, за което Айла ѝ беше благодарна. В този момент я пререза поредният спазъм и тя присви очи от силната болка, но не извика. Първата забеляза това и се обърна към жената на Джохаран: – Остани при Айла, докато Мартона свари малко вода. Трябва да донесе някои билки.

Шаманката отиде до дома си, взе необходимото и се върна по възможно най-бързия начин. Щом се приближи до дома на Джондалар и Айла, видя, че Фолара я чакаше на входа.

– Мога ли да вляза, зеландони? – попита младата жена. – Бих искала да помогна, стига да мога.

– Да, влизай – подкани я някогашната Золена. – Можеш да помогнеш на Пролева да успокоите Айла.

Двете прекрачиха прага и видяха, че Мартона и Пролева бяха застанали от двете страни на нара и всяка от тях бе хванала ръката на родилката, която се мяташе в пристъпа на поредната контракция. Фолара добави още един горещ камък към водата, за да я запази гореща. В очите на Айла се четеше страх, но и облекчение при вида на зеландони.

– Всичко ще бъде наред, Айла – успокои я шаманката. – Справяш се чудесно, само се отпусни. Сега ще ти приготвя нещо, за да се почувстваш по-добре.

– Какво? – попита русокосата жена. Във въпроса ѝ се усещаше не толкова страх, колкото любопитство.

– Върбова кора и малинови листа – отвърна тя, проверявайки дали водата е завряла. – Както и малко липов цвят и бодлива ябълка.

Съпругата на Джондалар кимна.

– Върбовата кора облекчава болката, малиновият лист има отпускащо действие по време на раждане, липовият цвят е подсладител, а

бодливата ябълка – мисля, че аз я наричам татул – спира болката и те кара да заспиш, намалявайки силата на контракциите.

– Точно това си казах и аз – усмихна се Първата.

Докато приготвяше отварата, дони си помисли, че въвличането на Айла в собственото ѝ лечение можеше само да ѝ помогне; от друга страна, русокосата жена знаеше толкова много за билките, че нямаше никакъв смисъл да се опитва да скрие нещо от нея. Когато ѝ донесе отварата, Айла се надигна и я опита със затворени очи, след което започна да пие от нея.

– Сложила си повече малинов лист, отколкото върбова кора... и точно толкова липов цвят, колкото да прикрие горчивия вкус на татула... бодливата ябълка – рече жената на Джондалар, докато се отпусна назад.

Зеландони се усмихна. За миг изпита желанието да попита саркастично: „Е, одобряваш ли?“, но се въздържа и сама се изненада от реакцията си. Вярно, че не бе свикнала някой да коментира и поставя под съмнение лечителските ѝ умения, но нямаше ли да направи същото, ако беше на мястото на Айла? Освен това русокосата жена не я критикуваше, а само констатираше съдържанието на отварата... изчаквайки да види кога ще подейства лекарството и какъв ефект ще има. Както и бе предположила, посвещаването на Айла в собственото ѝ лечение отклони вниманието ѝ от тревогите и ѝ помогна да се успокои.

Всички чакаха и говореха шепнешком. Зеландони имаше чувството, че болката намаля и на Айла ѝ олекна, но не знаеше дали това се дължи на отварата или на факта, че се бе успокоила. Навярно и двете имаха своя дял. Всъщност русокосата жена се бе концентрирала върху усещанията си, сравнявайки ги с тези при предишното си раждане, и бе осъзнала, че сега се чувстваше доста по-добре. В момента с нея се случваше това, което бе наблюдавала при други родилки и което се смяташе за нормално раждане. Бе присъствала при раждането на момиченцето на Пролева и сега се усмихна, когато видя как жената на вожда кърми дъщеричката си. – Мартона, знаеш ли къде е родилното одеяло? – попита шаманката. – Мисля, че времето ѝ приближава.

– Толкова скоро? – учуди се Пролева. – Не мислех, че ще наближи толкова скоро, особено след тези проблеми, които имаше в началото...

– Така е, но сега ми се струва, че вече държи нещата под контрол – рече Мартона. – Ей-сега ще го донеса. На същото място ли е, Айла?

– Да – отвърна родилката, разтърсена от следващата контракция. Когато болката я поотпусна, Първата накара Пролева и Фолара да

разстелят одеялото, нашарено с най-различни рисунки и символи, на пода, след което се обърна към Мартона.

– Време е да ѝ помогнем да се изправи – рече тя. – Айла, трябва да станеш и да позволиш на Великата Майка Земя да ти помогне да родиш бебето. Ще можеш ли да станеш?

– Да – кимна русокосата жена, дишайки тежко. Имаше чувството, че ако се напъне, болката ще отшуми, ала стисна зъби и се въздържа. – Мисля, че ще мога.

Всички ѝ помогнаха да се изправи и я проводиха до родилното одеяло, където Пролева ѝ показа каква точно поза да заеме. Тя застана от едната ѝ страна, а Фолара мина от другата. Мартона бе отпред – усмихнатата и излъчваща морална подкрепа, – а зеландони мина зад нея и я прегърна, притискайки младата жена към масивните си гърди.

Айла се почувства погълната от мекотата и топлината на огромната жена – беше толкова удобно да се облегне на нея! Чувстваше я като Майката – като всички майки, събрани в едно, като гостоприемното лонно на самата Земя. Имаше обаче и нещо друго. Под планината от плът се криеше невероятна сила и съпругата на Джондалар имаше чувството, че тази жена може да покаже всяко настроение на Великата Майка Земя – от нежността на топлия летен ден до яростта на бушуващата снежна вихрушка.

– Сега ме чуй добре, Айла – рече Първата сред служителите на Майката. – При следващия пристъп на болка искам да се напънеш.

– Мисля, че приближава – каза русокосата жена и почувства как Фолара и Пролева я стиснаха още по-здраво, давайки ѝ опора.

– Тогава се напъни! – извика ѝ зеландони.

Русокосата жена си пое дълбоко въздух и се напъна с всички сили. Усещаше, че дони ѝ помага да изтласка бебето от себе си. От утробата ѝ бликна струйка топла вода и намокри одеялото.

– Добре – каза зеландони. – Очаквах това.

– Чудех се кога ли ще ѝ изтекат водите – рече Пролева. – Моите изтекоха толкова рано, че бях почти суха, когато бебето излезе. Така е по-добре. Ето, отново се започва.

– Напъни се, Айла – насърчаваше я зеландони. – Хайде, напъни се!

Русокосата жена направи точно това и усети някакво раздвижване.

– Виждам главата! – възкликна Мартона. – Готова съм да го хвана!

Тя коленичи и се наведе по-близо към Айла точно в момента, когато започна поредната контракция. Съпругата на сина ѝ си пое дълбоко дъх и отново се напъна.

– Ето го! – извика някогашната предводителка на Деветата пещера.

Русокосата жена усети, че главата вече е навън. Останалото беше лесно. Мартона улови бебето и го вдигна във въздуха. Айла погледна към новородената си рожба и се усмихна. Майката на съпруга ѝ също се усмихваше.

– Още един последен напън, Айла, за да изхвърлиш последъка! – каза зеландони, притискайки я отново към себе си. Русокосата жена се напъна и видя аморфната маса кървава плът, която се изсипа върху родилното одеяло.

Първата я пусна и отиде при Мартона. Пролева и Фолара държаха омаломощената Айла, а през това време шаманката взе бебето, преобърна го и го потупа по гръбчето. Бебето изхълца и зеландони го потупа по крачката, след което изчака новороденото да изпразни дробовите си и да вдиша за пръв път от животворния въздух. Мъничето проплака – първоначално плачът му наподобяваше мяукане, но след като дробовите му привикнаха към атмосферата извън утробата на майка му, плачът му прозвуча много по-силно.

Мартона взе бебето от ръцете на шаманката, докато тя почисти Айла от кръвта и другите телесни течности, след което Пролева и Фолара ѝ помогнаха да се върне в постелята си. Зеландони завърза едно боядисано в червено сухожилие около пъпчето на бебето – Айла бе поискала такъв цвят, – за да предотврати кръвотечението, а сетне преряза пъпната връв с остър кремъчен нож. Така, отделено от плацентата, която го бе хранила в продължение на девет месеца, бебето вече беше самостоятелно създание – уникално и неповторимо човешко същество.

Мартона и зеландони почистиха бебето с фина заешка кожа, която Айла бе приготвила специално за тази цел. Майката на Джондалар бе донесла едно изключително меко одеялце, направено от кожата на напълно развит еленов зародиш – Първата бе казала на Джондалар, че детето, родено в неговото огнище, ще бъде много щастливо, ако той му осигури такава кожа, ето защо той и Джохаран излязоха в края на зимата, за да търсят бременна кошута. Сега зеландони положи мъничето върху одеялцето, а Мартона го уви с него, преди да го подадат на Айла.

ТРИЙСЕТ И ОСМА ГЛАВА

– Трябва да си доволна – рече Мартона, докато ѝ подаваше детето. – Тя е едно прекрасно малко момиченце! Русокосата жена погледна към рожбата си.

– Толкова е красива! – възкликна и разгъна одеялцето, за да се наслади на меката розова кожа на дъщеричката си, притеснявайки се да не би да забележи някаква уродливост. – Страхотна е! Виждала ли си някога толкова красиво бебе, Мартона?

Някогашната предводителка се усмихна. Естествено, че беше виждала. Нейните рожби бяха не по-малко красиви от това дете.

– Раждането изобщо не беше трудно, зеландони! – каза русокосата жена. – Благодарение на помощта ви всичко мина благополучно. Толкова се радвам, че имам дъщеричка! Виджте, тя се опитва да намери гърдите ми! – каза Айла и помогна на бебето с лекота, издаваща предишния ѝ опит, отбеляза дони. – Може ли Джондалар да дойде да я види? Мисля, че прилича много на него, нали, Мартона?

– Естествено, че може да дойде скоро – каза Първата, докато преглеждаше родилката и слагаше нова кожена превръзка между краката ѝ. – Нямаш никакви разкъсвания, Айла. Беше добро раждане. Решила ли си как да я кръстиш?

– Да – отвърна русокосата жена. – Мисля за това, откакто ми каза, че трябва да избира име за бебето си.

– Добре – кимна шаманката. – Каж ми името. Аз ще направя символ за него върху този камък и ще го разменя за това – рече тя, вдигайки родилното одеяло, увито на топка около плацентата. – После ще изкарам това навън и ще го зароя, преди духът, останал в последъка, да се опита да си намери нов дом близо до живота, който е поддържал. Трябва да го направя бързо, след което ще кажа на Джондалар да влезе.

– Решила съм да я кръстя... – започна родилката.

– Не! – прекъсна я Първата сред служителите на Майката. – Не изричай името на всеослушание! Прошепни ми го в ухото!

Шаманката се наведе и Айла ѝ каза името на рожбата си. Веднага след това дони излезе навън. Мартона, Фолара и Пролева приседнаха до русокосата жена, възхищавайки се на бебето. Съпругата на Джондалар бе ужасно изтощена, но се чувстваше щастлива и спокойна, а не както беше след раждането на Дърк – омаломощена и смазана от болка. Тя

задрям за малко и се събуди при завръщането на Първата, която ѝ даде едно малко камъче, върху което бяха изрисувани загадъчни символи с червена и черна боя.

– Прибери го на сигурно място – посъветва я зеландони. – Може би най-добре в нишата зад твоята донии.

Айла кимна и в същия миг видя, че зад завесата наднична една рошава глава.

– Джондалар! – възкликна радостно тя, докато съпругът ѝ коленичеше до постелята ѝ.

– Как си, Айла? – попита той.

– Чудесно – отвърна жената. – Раждането протече много добре, Джондалар. Мина много по-лесно, отколкото очаквах. Видя ли бебето? – попита с грейнали от щастие очи и разгъна одеялцето, за да му покаже новороденото. – Прекрасна е!

– Получи момиченцето, което искаше – кимна синеокият мъж, докато наблюдаваше мъничкото детенце с възхита и благоговение. – Толкова е мъничка! Гледай, има си даже малки нокътчета! – възкликна и в следващия миг си помисли, че съпругата му току-що бе дала живот на съвсем ново човешко същество. – Как реши да наречеш дъщеря си, Айла? – попита той.

Русокосата жена вдигна поглед към шаманката.

– Може ли да му кажа?

– Да, вече е безопасно – отвърна тя.

– Кръстих дъщеря ни Джонайла – на теб и мен, Джондалар, защото тя се появи благодарение на двама ни. Тя е и моя, и твоя дъщеря.

– Джонайла – повтори синеокият мъж. – Името ми харесва. Джонайла.

Мартонна също хареса името. Тя и Проведа се усмигнаха снизходително на Айла. Не беше необичайно жените, които ставаха майки за пръв път, да уверяват съпрузите си, че новородените деца са били заченати от техните духове. Въпреки че Айла не бе споменала думата „дух“, те бяха сигурни, че разбират какво е искала да каже. Зеландони обаче не беше толкова сигурна. Русокосата жена винаги казваше точно това, което мислеше. Джондалар от своя страна нямаше никакви съмнения, защото добре знаеше какво имаше предвид любимата му.

„Щеше да е чудесно, ако беше вярно“ – каза си той, докато гледаше с обожание малкото момиченце. Изложено на студения въздух, то започваше да се събужда.

– Толкова е красива – промълви синеокият мъж. – Още отсега мога

да видя, че ще изглежда също като теб, Айла.

– Тя прилича на теб, Джондалар – усмихна му се жена му. – Искаш ли да я подържиш?

– Не знам... – каза нерешително мъжът. – Толкова е мъничка...

– Не е прекалено мъничка, че да не можеш да я хванеш, Джондалар – намеси се зеландони. – Нека ти помогна. Седни удобно. Така... – тя загърна отново бебето в одеялцето му, след което го положи в ръцете на Джондалар, показвайки му как да го държи.

Мъничето отвори очи и сякаш се вгледа в него. „Възможно ли е наистина да си моя дъщеря? – замисли се синеокият мъж. – Толкова си мъничка, че имаш нужда от някого, който да се грижи за теб и да ти помага, докато пораснеш.“ Джондалар я притисна по-близо до себе си, след което за голямо свое учудване изпита неочакван прилив на разнеженост и любов към дребосъчето. „Джонайла – каза си той. – Моята Джонайла.“

На следващия ден зеландони се отби да навести Айла. Искаше да си поговорят на четири очи, ето защо бе изключително доволна, че я завари сама. Русокосата жена седеше на една възглавница на пода и кърмеше бебето си. Първата сред служителите на Майката примъкна друга възглавница и се разположи до нея.

– Защо не седна на стола, зеландони? – попита Айла.

– Така ми е добре, Айла – отвърна тя. – Не си мисли, че не мога да седя на пода – просто понякога не обичам да го правя. Как е Джонайла?

– Добре е – усмихна се майката. – Невероятно бебе е. Снощи ме събуди, но през по-голямата част от времето спи.

– Исках да ти кажа, че ще бъде кръстена като зеландонийка от огнището на Джондалар в другиден и името ѝ ще бъде дадено на пещерата – осведоми я някогашната Золеня.

– Добре – кимна Айла. – Ще се радвам, когато бъде официално провъзгласена за зеландонийка и кръстена на огнището на Джондалар. Така всичко ще си дойде на мястото.

– Чу ли за Релона? – попита Зеландони. – Съпругата на Шевонар – мъжа, който бе прегазен от зубър малко след пристигането ти?

– Не, какво се е случило?

– Тя и Ранокол, братът на Шевонар, възнамеряват да се оженят следващото лято. Отначало той се опитваше да я утеши след загубата на съпруга ѝ, но ето че с времето станаха близки и пожелаха да създадат огнище. Мисля, че ще бъдат хубава двойка – заключи по-възрастната жена.

– Радвам се да го чуя – рече съпругата на Джондалар. – Той бе толкова разстроен след смъртта на брат си и сякаш обвиняваше себе си. Даже според мен си мислеше, че по-добре да бе умрял той, отколкото Шевонар.

В продължение на един доста дълъг миг двете мълчаха. Русокосата жена се зачуди дали Първата не бе дошла при нея поради някаква конкретна причина, която още не бе казала.

– Има и нещо друго, за което исках да поговорим – наруши най-накрая мълчанието зеландони. – Бих желала да науча повече за сина ти. Разбирам защо никога досега не си споменавала за него, особено след всички тези неприятности с Екозар, но ако нямаш нищо против, искам да поговорим за него.

– Щом имаш желание, ще ти разкажа – въздъхна Айла. – Просто понякога споменът за него е твърде болезнен.

И тя разказа на Първата сред служителите на Майката за сина, който бе имала, докато бе живяла с Клана – момчето със смесени духове, известно като Дърк. Разказа ѝ за пристъпите на гадене, които започваха всяка сутрин и обикновено я държаха през целия ден, и за трудното си раждане. Вече бе забравила за раждането на Джонайла, но продължаваше да помни болката, съпътствала идването на Дърк на бял свят. Разказа за това как всички от Клана го смятаха за уродлив, за бягството си в пещерата, когато не виждаше друг начин да спаси живота му. Разказа за това как го бяха приели, как Креб бе решил да го нарече Дърк и за легендата за Дърк, откъдето произлизаше името му. Разказа за съвместния им живот, за смеха му и за възторга ѝ, че може да издава същите звуци като нея, за езика, който бяха започнали да си измислят, и за това как трябваше да го изостави при Клана, когато я бяха проклели. Към края на разказа си вече се затрудняваше да говори заради сълзите, бликнали от очите ѝ.

– Зеландони – каза и погледна събеседничката си право в очите, – докато се криех с Дърк в онази пещера, ми хрумна нещо и колкото повече размишлявам върху това, толкова повече се убеждавам, че съм права. Става дума за началото на живота. Според мен новият живот не се поражда от смесване на духове, а когато мъжът и жената споделят дара на насладата. Мисля, че мъжът полага началото на живота у жената.

Това бе доста шокираща идея от устата на една млада жена, още повече, че никой досега не бе изтъквал нещо подобно пред Първата, ала не бе съвсем непозната, макар че единственият човек, за когото знаеше, че е мислил по този въпрос, беше тя самата.

– Оттогава често разсъждавам над това и вече съм твърдо убедена, че животът започва, когато мъжът постави своя член вътре в жената, там, откъдето се раждат бебетата, и остави естеството си. Мисля, че така се появява животът – а не чрез смесване на духове – обясни русокосата жена.

– Нека ти задам няколко въпроса – рече шаманката. – Един мъж и една жена споделят дара на Дони много пъти, но нямат толкова много деца. Ако животът започва всеки път, когато двама души споделят наслади, би трябвало да има много, много повече деца.

– Мислила съм върху това – веднага отговори Айла. – Ясно е, че всеки път, когато мъжът и жената споделят наслади, не завършва с бременност, значи трябва да има и нещо друго. Може би трябва да споделят наслади много пъти, или пък Великата Майка решава кога да постави началото на живота. Не знам точно, но съм сигурна, че без естеството на мъжа нищо не може да се получи... а може би трябва и някакво специално вещество на жената. Сигурна съм, че Джонайла бе зачената точно когато двамата с Джондалар прекосихме ледника – на първата сутрин, когато се събудихме и споделихме насладите.

– Казваш, че си мислила за това от доста време – отбеляза дони. – Какво изобщо те наведе на тази мисъл?

– Всичко започна в онази пещера – въздъхна русокосата жена. – Бяха ми казали да го изведа навън и да го оставя, защото е уродлив. – Шаманката забеляза как в очите на Айла проблеснаха сълзи. – Но аз го разгледах много внимателно и според мен не беше уродлив. Не изглеждаше нито като мен, нито като тях, но приличаше и на мен, и на хората от Клана. Главата му бе голяма и издължена отзад и очите му бяха дълбоко хлътнали под гъстите му вежди, но имаше високо чело като мен. Изглеждаше горе-долу като Екозар, но си мисля, че когато порасне, в тяло ще прилича повече на мъж от другите, отколкото на такъв от Клана. Краката му бяха дълги и прави, а не криви като на мъжа на Джоплая. Беше със смесени духове, но бе здрав и силен.

– Екозар е със смесени духове, но майка му е била от Клана – изтъкна Първата сред служителите на Майката. – Кога е споделила наслади с мъж от другите? Защо един зеландонец например би поискал да сподели наслади с плоскоглава жена?

– Екозар ми каза, че майка му е била наказана със смъртно проклетие, защото съпругът ѝ е загинал, когато се е опитал да я защити от един мъж от другите. Щом открили, че е бременна обаче, ѝ позволили да остане до раждането на сина си – обясни Айла. В този момент Джонайла

пусна зърното ѝ и започна да нервничи. Майка ѝ я изправи и я потупа по гръбчето.

– Искаш да кажеш, че някой мъж от нашите е насиллил майка му? – възмути се зеландони. – Знам, че се случват подобни неща, но не мога да ги разбера.

– Същото се е случило и с една жена, която срещнах на Събора на клановете – продължи Айла. – Тя ми каза, че е била насилена от няколко мъже от другите – мъже, които изглеждали като мен. Дъщеря ѝ умряла, когато един от мъжете я сграбчил и тя изтървала момиченцето си на земята. Когато разбрала, че е бременна, си поискала друга дъщеричка, което разгневило съпруга ѝ. Жените от Клана трябва да си пожелават да раждат само момчета, ала повечето от тях си мечтаят тайно за момичетата. Когато детенцето се родило недъгаво, мъжът ѝ я накарал да го запази, за да ѝ даде урок.

– Ужасно – поклати глава шаманката. – Собственият ти съпруг да се отнесе с теб по този начин, след като си била нападната и си се сблъскала с такава загуба...

– Тя ме помоли да поговоря с Брун, вожда на моя Клан, за да уредя женитбата между дъщеря ѝ Ура и моя Дърк. Жената се опасяваше, че щерката ѝ никога няма да може да се омъжи. Помислих си, че това е добра идея. Дърк също изглеждаше уродлив в очите на Клана и без съмнение щеше да има подобни проблеми, когато настанеше време да се жени. Брун се съгласи. Сега Ура е обещана на Дърк. Мине ли следващият Събор на клановете, тя трябва да се премести в Клана на Брун... не, сега Брод е вожд... Не мисля, че Брод ще се отнася много добре с нея. – Айла внезапно замлъкна и се замисли за трудностите, които очакваха момичето, тъй като трябваше да заживее в чужд Клан. – Няма да е лесно да напусне собствения си Клан и майка си, която толкова я обича, и да се премести при хора, които едва ли ще проявят особено гостоприемство към нея. Надявам се Дърк да се окаже добър мъж и да ѝ помогне. – Русокосата жена отново се умълча, ала в този момент бебето хлъцна и угриженото ѝ лице се озари от усмивка.

– Двамата с Джондалар чухме няколко истории по време на пътешествието си за мъже от другите, които насилвали жени от Клана – продължи Айла. – Мисля, че за младежите може да е много забавно, но на хората от Клана това никак не им харесва.

– Подозирам, че си права, Айла – каза зеландони. – Явно тези млади мъже намират удоволствие в това, което не трябва да правят. Насилието върху жени обаче... още повече, върху жени от Клана...ужасно

ме безпокои.

– Не съм сигурна обаче дали всички деца със смесени духове се раждат в резултат от насилието на мъж от другите над жена от Клана, или от случаите, когато мъж от Клана се свърже с жена от другите – въздъхна Айла. – Ридаг беше със смесени духове.

– Това е детето, осиновено от съпругата на вожда на мамутоите, при които сте живели, нали? – попита Първата.

– Да – кимна русокосата жена. – Майка му е от Клана и също като тях не може да говори членоразделно, с изключение на няколкото звука, които никой не може да разбере. Той бе много хилаво дете и именно поради това умря. Нези каза, че майка му била сама и ги последвала. Това не е характерно за жените от Клана. Навярно е била прокълната поради някаква причина, защото в противен случай не би трябвало да е сама... особено в такъв късен етап на бременността. Сигурно е познавала и някой от другите – някой, който се е отнасял добре към нея, защото ако не беше така, никога нямаше да последва мамутоите, а щеше да се крие от тях. Предполагам, че това е бил мъжът, от когото е забременяла с Ридаг.

– Може и така да е било – каза зеландони. Замислена за хората със смесени духове, тя изведнъж се зачуди дали събеседничката ѝ знае нещо повече за Екозар. Той ѝ бе особено любопитен, понеже беше приет от хората на Даланар и му бяха позволили да се ожени за дъщерята на вожда им. – Какво знаеш за майката на Екозар? – поиска да узнае шаманката.

– Каза, че била прокълната... Не съм сигурна какво означава това. – Била е изолирана от всички, отлъчена от племето – обясни Айла. – Сметнали са, че носи лош късмет, защото съпругът ѝ е бил убит, когато са я нападнали, а това впечатление се е затвърдило още повече, след като е родила „уродливо“ дете. Кланът също не обича децата със смесени духове. Един мъж на име Андован я намерил, след като била прокудена от племето си. Мисля, че е бил от сармунаите, но е живял на границата на територията на зеландониите и поради тази причина е знаел и зеландонийски. Според мен Андован е успял да избяга от Атароа. Той отгледал Екозар, научил го да говори зеландонийски и малко сармунайски, а майка му го запознала със знаците на Клана. Андован също трябвало да ги научи, понеже тя не можела да говори, ала Екозар е умен. Той е като Дърк. Русокосата жена пак замълча, а очите ѝ се насълзиха. – Дърк също можеше да се научи да говори, стига да имаше кой да му покаже – изхълца тя. – Преди да замина, говореше малко и можеше да се смее. Как могат изобщо да си мислят, че Дърк ще изглежда като Клана, след

като е мое дете? Роден от мен? Той обаче не приличаше на мен така, както прилича Джонайла например, защото забременях с него от Брод.

– Кой е този Брод?

– Той бе син на Ебра – жената на Брун. Брун беше вождът на Клана. Беше добър вожд. Брод ме накара да напусна племето, когато стана вожд. Той винаги ме е мразел.

– Но нали каза, че си забременяла от него? – учуди се шаманката. – А според теб децата са следствие от споделянето на наслади. Защо ще иска да споделя наслади с теб, след като те мрази?

– С него не беше споделяне на наслади – въздъхна горчиво Айла. – В нещата, които той правеше с тялото ми, нямаше никаква наслада за мен. Брод ме насилваше. Не знам защо го направи първия път, но беше ужасно. Ужасно ме заболя. Мразех това и мразех него, задето го правеше с мен. Може би от самото начало е знаел, че ще намразя това – възможно е, – но съм абсолютно сигурна, че продължи да го прави именно поради тази причина.

– И твоят Клан е позволявал?! – Зеландони бе потресена.

– Жените от Клана трябва да са на разположение всеки път, когато някой мъж ги пожелае – обясни Айла. – Така са научени. Даде ли им някой мъж определения сигнал, те са длъжни да му се подчинят.

– Не мога да разбера това – рече Първата. – Защо един мъж ще иска жена, ако тя не го желае?

– Не мисля, че жените от Клана възразяваха особено срещу това – въздъхна съпругата на Джондалар. – Дори си имаха тайни начини да накарат някой мъж да им даде сигнала. Иза ми разказа за тях, ала аз нито веднъж не поисках да ги използвам. Най-малко пък с Брод. Толкова го мразех, че не можех да се храня, не исках да ставам сутрин, не исках да напускам огнището на Креб. Щом разбрах обаче, че ще си имам бебе, бях толкова щастлива, че престана да ме е грижа за Брод. Просто се примирих с това и го пренебрегнах, сякаш не съществуваше. Скоро след това той престана да ме насилва. Не му беше интересно, когато не се съпротивлявах – когато не можеше да ме принуди да правя нещо против волята си.

– Каза, че си била само на единайсет години, когато си родила детето си, нали? – попита Първата и без да изчака отговора, продължи: – Била си твърде малка, Айла. Та повечето момичета дори не са жени на тази възраст...

– Да, но бях възрастна за обичаите на Клана – отвърна Айла. – Някои момичета от Клана стават жени на седемгодишна възраст и на десет

години почти всички вече са съзрели. Някои хора от Клана на Брун смятаха, че никога няма да стана жена. Те си мислеха, че никога няма да имам деца, защото тотемът ми бил прекалено силен за жена.

– Но очевидно можеш – усмихна ѝ се някогашната Золеня.

Съпругата на Джондалар се замисли за момент.

– Само жените могат да раждат – отбеляза тя. – Но ако само жените забременяват, защо тогава Дони е създала мъжете? Само за опора? За приятелство? А може би за наслади? Мисля, че трябва да има някаква друга причина. Жените могат да си помагат една на друга, могат да бъдат приятелки и даже да си доставят различни наслади... Атароа от сармунаите мразеше мъжете. Тя ги бе заключила отделно от жените и не им позволяваше да споделят дара на насладата дори със собствените си жени. Сармунайките споделяха домовете си с други жени. Атароа си мислеше, че ако отстрани мъжете, духовете на жените ще бъдат принудени да се смесят и така ще се родят само момичета, ала това не се случило. Някои от жените споделяха наслади, но не можеха да се съвкупят и следователно не можеха да смесят естествата си. Родиха се много малко деца.

– Но ето, че все пак са се родили – изтъкна дони.

– Да, но не бяха само момичета – каза Айла. – Атароа се ядоса и осакати две от момчетата. Повечето от жените не споделяха възгледите на предводителката си. Някои от тях се промъкваха през нощта при мъжете си, а жените, на които Атароа бе заповядала да пазят мъжете, им помагали. Жените с деца бяха тези, които имаха мъж, споделящ огнището им, в първата нощ, когато мъжете бяха свободни. Те бяха тези, които бяха женени или искали да се оженият. Мисля, че единствената причина, поради която имаха деца, се дължеше на това, че бяха посетили мъж. Те не споделяха огнищата си с тези мъже, нито пък бяха прекарвали достатъчно дълго време с тях, че духовете на мъжете да бъдат признати за значими и да бъдат избрани от света на духовете. Те виждаха мъжете изключително рядко, и то за съвсем малко време – колкото да се съвкупят. А това бе много рисковано, защото Атароа щеше да ги убие, ако разбереше. Ето защо смятам, че именно съвкуплението кара жената да забременее.

Шаманката кимна.

– Разсъжденията ти са много интересни, Айла – рече тя. – Научени сме, че животът се поражда от смесването на духовете, и това сякаш отговаря на повечето въпроси за това как жените забременяват. Повечето хора обаче никога не се усъмняват в това – просто го приемат и толкова.

Твоето детство е било различно, ти си се научила да поставяш под съмнение онова, което другите приемат за даденост, и да си задаваш въпроси, но по-добре да внимаваш много с кого обсъждаш тази идея. Има хора, които ще побеснеят, ако чуят за това. И аз съм се питала защо Дони е създала мъжете. Вярно е, че жените могат да се грижат сами за себе си и за останалите, ако се налага. Дори съм се чудила защо Великата майка е сътворила мъжките животни. Женските често се грижат съвсем сами за потомството си, а по принцип мъжките и женските животни почти не прекарват много време едно с друго – можеш да ги видиш заедно само в определени периоди от годината, когато споделят наслади.

– Ще ти дам още един пример – не се отказваше Айла. – Когато живях с мамутоите, имаше един мъж от Лъвския бивак на име Ранек, който живееше с Уимез, каменоделеца. Та този Уимез на младини е бил на дълго пътешествие – толкова дълго, че щом се върнал, бил с десет години постар. Той пътувал на юг от Великото море, странствал около източния му бряг и после отново отишъл на запад. Венчал се за една жена, която срещнал там, и се опитал да заведе съпругата и сина си при мамутоите, но тя умряла по пътя. Уимез ми каза, че жена му имала кожа, черна като нощта – като всички свои сънародници. След като се оженили, тя родила Ранек – каменоделецът ми рече, че той изглеждал различно от всички други деца, понеже бил толкова светъл, но на мен ми изглеждала много тъмен. Кожата му бе кафява като тази на Рейсър, а косата му бе черна и къдрава.

– И ти мислиш, че този мъж е бил кафяв, защото майка му е била почти черна, а съпругът ѝ – бял? – попита шаманката. – Това също може да се получи от смесване на духовете.

– Може – призна Айла. – В това са убедени и мамутоите, но ако всички мъже там, с изключение на Уимез, са били чернокожи, нямаше ли да има повече черни духове за сливане с този на майката? Уимез и тази жена са се оженили и са споделяли наслади. – Тя погледна към бебето си, след което отново вдигна очи към зеландони. – Щеше да е интересно да се види какви щяха да бъдат децата ни, ако се бях свързала с Ранек – добави.

– Това е мъжът, за когото си щяла да се жениш, нали? – попита Първата.

Айла се усмихна и кимна.

– Имаше засмени очи и искрящо бели зъби – припомни си тя. – Беше умен и забавен, караше ме да се смея и беше най-добрият резбар, когото някога съм виждала. Направи специална донии за мен и фигурка на

Уини. Обичаше ме. Каза, че повече от всичко на света иска да се ожени за мен. Беше различен от всички други мъже, които съм виждала през живота си. Бях очарована от него – сподели. – Ако не обичах Джондалар, щях да обикна Ранек.

– Ако наистина е бил всичко това, не мога да те обвиня – усмихна се шаманката. – Интересно... Чувала съм за някакви тъмнокожи хора, които живеят в една пещера на юг... отвъд планините, на брега на Великото море. Млад мъж и майка му. Никога не съм вярвала на това – сама знаеш колко истина има в подобни истории, – и ми изглеждаше направо невероятно, ала вече не съм толкова сигурна.

– Ранек много приличаше на Уимез, въпреки различията в цвета на кожата и чертите. Бяха едни и същи като ръст и телосложение и походката им бе почти еднаква – изтъкна Айла.

– Няма нужда да стигаш чак толкова далеч – каза дони. – Много деца приличат на съпруга на майка си, но има и такива, които приличат на други мъже от пещерата – мъже, които почти не познават майките им.

– Това може да се обясни с празненствата в чест на Майката – отвърна Айла. – Нали тогава доста жени споделят наслади с мъже, които не са им съпрузи?

Първата сред служителите на Майката се замисли.

– Айла, тази твоя идея изисква задълбочен размисъл и сериозна преценка – каза след малко. – Не знам дали съзнаваш последствията от подобно нещо. Ако си права, това ще предизвика такива промени, каквито нито ти, нито аз можем да си представим. Подобно откровение може да дойде само от редиците на зеландони. Хората никога няма да приемат такава идея, ако не са твърдо убедени, че идва от устата на тези, които говорят от името на Великата майка. С кого си обсъждала тази идея?

– Само с Джондалар и с теб.

– Предлагам ти засега да не казваш нищо на никой друг – посъветва я шаманката. – Ще поговоря с Джондалар и ще му обясня, че той също не бива да обсъжда тази тема с когото и да било.

Двете жени помълчаха известно време. Айла първа наруши мълчанието.

– Зеландони, започна, – питала ли си се някога как ли би се чувствала, ако беше мъж?

– Странен въпрос – усмихна се шаманката.

– Замислих се над това заради нещо, което ми каза Джондалар. Исках да отида на лов, а той не ме пусна. Знам, че отчасти това се дължеше

на обстоятелството, че възнамеряваше да дойде тук и да изгради нашия дом, ала имаше и нещо друго. Той ми каза: „Какъв е смисълът от мъжете, ако жените раждат деца и се грижат за тях?“ Никога преди не се бях замисляла за това какъв е смисълът от живота на дадено същество. Как ли бих се чувствала, ако смятам, че животът ми няма смисъл?

– Можеш да отидеш и по-далеч, Айла – рече зеландони. – Знаеш, че смисълът на живота ти е да дадеш живот на следващото поколение, но какъв е смисълът от това да имаш ново поколение? Какъв е смисълът на живота?

– Не знам – отвърна русокосата жена. – Какъв е смисълът на живота?

Първата се засмя:

– Ако можеш да отговоря на този въпрос, щях да бъда равна на Великата майка, Айла. Само тя може да ти отговори. Има много хора, които твърдят, че смисълът на живота е да Я почитаме и възхваляваме. Навярно смисълът на живота е просто да живеем и да се грижим за следващото поколение, което ще дойде след нас. Да правим така, че то също да може да се радва на благата, на които сме се радвали ние. Според мен това е най-добрият начин да Я почитаме. В „Песента на Майката“ се казва, че тя ни е създала, защото се е чувствала самотна, защото е искала да бъде запомнена и призната. Ала има и такива хора, които твърдят, че животът няма смисъл. Съмнявам се, че на този свят можеш да получиш отговор на въпроса си, Айла; не съм сигурна дали ще го узнаеш и в следващия.

– Но жените поне знаят, че са необходими, защото без тях няма да има следващо поколение – изтъкна събеседничката й. – Как ли би се чувствал един мъж, ако знае, че животът му не е необходим дори и за това? Че животът ще продължи обичайния си ход, независимо дали те има или не – независимо дали целият ти пол го има или не.

– Айла, аз никога не съм имала деца – каза шаманката. – Трябва ли да имам чувството, че животът ми няма смисъл?

– Не е същото – поклати глава тя. – Независимо дали си имала деца или не, ти продължаваш да си жена и принадлежиш към пола, който създава живота.

– Но нали всички сме хора – изтъкна някогашната Золена. – В това число и мъжете. Всички сме човеци. Животът продължава и се раждат както момичета, така и момчета.

– Така е – кимна Айла. – Жените раждат както момичета, така и момчета. Каква обаче е ролята на мъжете в това? Ако имаш чувството,

че ти и всички от твоя вид взимате участие в създаването на следващото поколение, ще се чувствате ли хора? Няма ли да се чувствате по-малко значими?

Зеландони се замисли над тези въпроси и се вгледа в сериозното лице на младата жена, прегърнала спящото си бебе.

– Ти принадлежиш към зеландони, Айла – рече ѝ тя. – Спориш добре като която и да е от нас.

– Не искам да бъда зеландони – намръщи се русокосата жена.

Едрата жена я изгледа.

– И защо?

– Защото искам да бъда майка и съпруга на Джондалар.

– Не искаш ли да бъдеш знахарка? – попита я дони. – Имаш невероятни познания в тази област.

– Е, да – отвърна русокосата жена. – Искам да бъда знахарка.

– Каза, че си помагала на Мамут на няколко пъти в изпълнението на задълженията му, нали така? – попита Първата и без да изчака отговора ѝ, продължи: – Беше ли ти интересно?

– Да, беше много интересно – отговори Айла. – Особено, когато научих доста неща, които не знаех... Макар че трябва да призная, че беше и малко страшничко...

– Айла, ти си дъщеря на огнището на Мамут – изтъкна някогашната Золена. – Мамут е имал сериозни причини, за да реши да те осинови. Виждам това и си мисля, че ти също можеш да го видиш. Надзърни вътре в себе си. Някога да си се чувствала изплашена от нещо странно и непознато, когато си била сама?

Айла сведе очи към земята и кимна едва забележимо.

– Знаеш, че си по-различна от другите, Айла – продължи шаманката. – Ти имаш нещо, което повечето хора нямат. Опитваш се да го изхвърлиш от съзнанието си, но не винаги е лесно, нали?

Русокосата жена надигна глава и забележа, че Първата се визира в нея, приковавайки погледа ѝ по същия начин, както когато се срещнаха за пръв път.

– Да – прошепна. – Понякога наистина е доста трудно.

– Никой не става зеландони, ако не почувства зова на Майката, Айла – каза ѝ някогашната Золена. – Какво ще правиш обаче, ако почувстваш този зов и не си подготвена? Не смяташ ли, че ще е по-добре да имаш някаква подготовка – просто за всеки случай? Защото колкото и да я отричаш, тази възможност стои пред теб.

– Но в такъв случай няма ли самата подготовка да направи тази

възможност по-реална? – попита русокосата жена.

– Много си проникателна, Айла – усмихна се дони. – Няма да те лъжа – да, така е. И за да бъда съвсем искрена с теб, ще ти кажа, че искам послушник. Не ми остават още много години. Искам този, който ще застане на мястото ми, да бъде обучен от мен. Това е моята пещера и искам най-доброто за нея. Аз съм Първата измежду служителите на Великата Майка Земя и ако даден човек има необходимите заложби, никой не може да го обучи по-добре от мен. Ти имаш тези заложби, Айла – дори си мисля, че си по-надарена от мен. Ти можеш да станеш Първа измежду служителите на Майката.

– Ами Джонокол?

– Мисля, че добре знаеш отговора на този въпрос. Джонокол е невяротен художник. Той ще е доволен да си остане послушник. Никога не е изгарял от желание да бъде зеландони, а откакто му показва онази пещера, това вече въобще не го интересува. Следващото лято Джонокол ще се премести в Деветнайсетата пещера – трябва само тамошната зеландони да го приеме. Тогава ще си измисли някакво извинение, за да ме напусне и да отиде там. Той иска тази пещера, Айла, и мисля, че заслужава да я има. Джонокол не само ще я изрисува, но и ще вдъхне живот на света на духовете.

– Виж това, Айла! – възкликна възторжено Джондалар, показвайки й кремъчното острие. – Нагрях острието тъй, както Уимез го прави – нажежих го до бяло. Знаех си, че съм се справил както трябва, защото когато го охладих, стана гладко и лъскаво, сякаш бе намазано с мас. После го обработих от двете страни, използвайки неговите методи за притискане. Е, още не може да се мери с неговите изработки, но си мисля, че с времето и това ще стане. Мога да махна тези дълги люспи и да го направя толкова тънко, колкото ми трябва. Имам чувството, че с този метод на обработка мога да огъвам камъка както си искам! Този Уимез е гений!

Айла му се усмихна.

– Уимез може да е гений, Джондалар, но и ти си също толкова добър като него!

– Бих искал да е така, но не съм – въздъхна съпругът й. – Не забравяй, че той измисли как да усъвършенства процеса. Жалко, че живее толкова далеч! Бих искал Даланар да е тук и да види резултата!

Синеокият мъж разгледа отново острието, обръщайки го от всички страни. Сетне вдигна очи към жена си и се усмихна.

– Забравих да ти кажа. Реших да продължа да обучавам Матаган.

Мисля, че момчето има заложби и някой ден ще стане чудесен каменоделец. Говорих с майка му и съпруга ѝ и двамата ми дадоха съгласието си. Джохаран също няма нищо против.

– Матаган ми харесва – подхвърли Айла. – Радвам се, че ще продължиш да го обучаваш. Ти имаш голямо търпение и си най-добрият каменоделец не само в Деветата пещера, но и сред всички зеландонийци!

Съпругът ѝ се усмихна. Добрата жена винаги хвалеше мъжа си, каза си той, но в случая май беше права:

– Как мислиш, ще ни притеснява ли, ако остане при нас? – попита Джондалар.

– Мисля, че няма да има проблеми – усмихна се Айла. – Имаме достатъчно място в главното помещение. Можем да го преградим и да направим спалня. Надявам се, че бебето няма да го смущава. Джонайла продължава да ме буди нощем.

– Младите мъже имат много здрав сън – махна с ръка съпругът ѝ. – Според мен изобщо няма да я чуе.

– Исках да поговорим за нещо, което зеландони ми каза – рече любимата му. Джондалар си помисли, че жена му изглежда разтревожена, но си каза, че най-вероятно си въобразява. – Зеландони иска да стана нейна послушничка – въздъхна тя. – Иска да ме обучава.

Съпругът ѝ си пое дълбоко дъх.

– Мислех, че не искаш да ставаш зеландони, Айла.

– И аз не мислех, че искам, нито пък знам със сигурност дали искам или не. И преди ми е казвала, че принадлежа към зеландони, но ме помоли да стана нейна ученичка след раждането на Джонайла. Каза, че наистина има нужда от послушник, а аз вече знам доста за знахарството. Това, че съм послушничка, няма да означава, че ще стана щаманка. Виж Джонокол – от колко време е послушник и няма намерение да става зеландони.

Джондалар се приближи до нея и вдигна брадичката ѝ, за да я погледне в очите.

– Айла, всеки знае, че единствената причина, поради която Джонокол е ученик на зеландони, е защото е изключителен художник, който може да улови духа на животните с невероятно умение. Именно поради тази причина дони се нуждае от него за церемониите. Той никога няма да стане зеландони.

– Но може – възрази русокосата жена. – Стига да иска, но той желае да отиде в Деветнайсетата пещера.

– Заради откритата от теб пещера ли? – попита Джондалар. – Е, и

бездруго той е идеалният човек за нея. Но искам да ми кажеш нещо – ако ти приемеш да бъдеш послушник, някой ден ще станеш зеландони, нали?

Айла не можеше да отговори на такъв директен въпрос с лъжа.

– Да, Джондалар – потвърди тя. – Мисля, че някой ден ще бъда зеландони, ако се присъединя към лоното на шаманите, но това едва ли ще стане скоро.

– Това ли искаш да направиш наистина? – попита Джондалар. – Или Първата те убеди, защото си знахарка?

– Тя каза, че вече съм зеландони по някакъв начин – отвърна съпругата му. – Може би е права – не знам. Каза, че трябва да се обуча за свое собствено добро. Ще бъде опасно за мен, ако почувствам зова и не съм подготвена за него. – Никога досега не му бе споменавала за странните неща, които ѝ се бяха случили, и имаше чувството, че го лъже. Нямаше никакви основания за това – дори в Клана премълчаването на истината не се смяташе за прегрешение, – ала въпреки това се чувстваше гузна. Джондалар също придоби угрижен вид.

– Нямам какво да кажа – изборът си е твой. Навярно е най-добре да си подготвена. Нямаш представа как ме изплаши, когато предприехте това странно пътешествие с Мамут. Помислих си, че си умряла, и започнах да се моля на Великата майка да те върне. Мисля, че никога през живота си не съм молел толкова силно за каквото и да било, Айла. Надявам се, че никога вече няма да направиш подобно нещо.

– Веднага си помислих, че си ти – припомни си тя. – Мамут ми каза, че някой ни вика – че ни призовава с такава сила, че не може да ѝ се откаже. Стори ми се, че те зърнах, когато дойдох на себе си, ала после не те видях.

– Беше сгодена за Ранек – напомни ѝ Джондалар. – Не исках да заставам на пътя ви.

– Но ти ме обичаше – каза му Айла. – Ако не ме обичаше толкова силно, духът ми и досега щеше да се лута в необятната пустота. Мамут каза, че никога вече няма да предприеме подобно пътешествие и ми заръча да си осигуря силна защита, ако случайно реша да направя нещо подобно, защото в противен случай може да не се завърна. – Тя внезапно се хвърли в прегръдките на любимия си. – Защо аз, Джондалар? – проплака. – Защо точно аз трябва да бъда зеландони?

Синеокият мъж я прегърна. „Да – помисли си той. – Защо точно ты?“ Джондалар си припомни как шаманката бе говорила за отговорностите и опасностите. Сега разбираше защо се бе държала толкова

открито. Опитваше се да ги предупреди. Навярно е знаела всичко – още от първия ден на пристигането им, – също както Мамут знаеше всичко. Точно затова старецът беше осиновил Айла. „Мога ли да бъда съпруг на зеландони?“ – запита се Джондалар и се замисли за майка си и Даланар. Тя беше казала, че той не е могъл да остане с нея, защото Мартона била вожд. А задълженията на зеландони бяха още по-големи.

Всички казваха, че Джондалар бил пълно копие на Даланар – нямаше никакво съмнение, че той бе син на огнището на вожд на ланзадонийците. „Но Айла смята, че не е само сливане на духове – размишляваше синеокият мъж. – Тя казва, че Джонайла е моя дъщеря. Ако е права, значи аз трябва да съм син на Даланар!“ Тази мисъл го поразя. Възможно ли бе да е син както на Мартона, така и на Даланар? И ако беше така, щеше ли да прилича на него до такава степен, че да не може да живее с жена, чиито задължения бяха толкова значими? От тази мисъл го побиха тръпки.

Той усети как съпругата му трепери в обятията му и я погледна.

– Какво има, Айла? – попита.

– Страх ме е, Джондалар – промълви тя. – Затова не искам да го правя. Страх ме е да бъда зеландони – изхълца. – Причината, поради която толкова се притеснявам от това, е заради всички тези странни неща, които са ми се случвали и за които никога не съм ти казвала.

– Какви неща? – намръщи се съпругът ѝ.

– Не съм ти споменавала за тях, защото не знаех как да ти ги обясня – въздъхна Айла. – Все още не съм сигурна, че ще мога, но ще се опитам. По времето, когато живях с Клана на Брун, веднъж отидохме на Събора на клановете – разказвала съм ти за това. Иза беше прекалено болна, за да дойде, и умря малко след като се върнахме. – Очите на Айла се навлажниха при болезнения спомен. – Иза бе лечителка и приготвяше специалните отвари за мого-ърите. Никой друг не владееше тази тайна. Уба беше прекалено млада – още не бе станала жена, – затова Иза ми обясни как да приготвя тази отвара, преди да тръгнем за Събора. Мого-ърите не ми позволиха да я приготвя – те казаха, че не можело тайното биле да се приготвя от човек, който не е от Клана, – но в крайна сметка Креб ми каза да я направя. Беше същата отвара, която приготвих и за Мамут, когато двамата с него се отправихме на онова странно пътешествие. Джондалар я слушаше с интерес. – Не знаех дали съм я приготвила както трябва, ето защо накрая пийнах малко от нея. Нямах никаква представа къде отивам, когато последвах мого-ърите в пещерата. Билето беше толкова силно, че може вече да съм била в Света на

Духовете. Когато видях мог-ърите, се скрих и започнах да ги наблюдавам, но Креб знаеше, че съм там. Казвала съм ти, че Креб беше изключително силен маг. Той беше нещо като Първата сред служителите на Майката – Първият сред мог-ърите. Той ръководеше всичко и по някакъв начин моето съзнание се сля с техните. Заедно с тях се върнах назад във времето – назад към началото. Не мога да го обясня, но бях там. Когато се завърнахме в настоящето, се озовахме на това място. Креб изолира останалите, които не знаеха, че съм с тях, но сетне ги пусна и ме последва. Знам, че мястото е същото, понеже разпознах Падащия камък. Кланът е живял тук в продължение на поколения – толкова дълго, че не мога дори да го изразя с думи! Джондалар бе погълнат от разказа й. – Преди много, много време ние сме били част от тези хора – продължи Айла, – но сетне сме се променили. Кланът е изостанал, докато ние сме се развили. Въпреки големите си способности, Креб не можеше да ме последва, но видя или почувства нещо. После ми каза да си тръгна – да се махна от пещерата. Сякаш чух гласа му вътре в главата си. Другите мог-ъри така и не разбраха, че съм била там, а и той никога не им каза. Щяха да ме убият. На жените не се разрешава да участват в подобни церемонии. – Тя направи кратка пауза, преди да продължи: – От този момент насетне Креб се промени и вече не беше същият. Започна да губи силата си. Мисля, че вече не му харесваше да направлява умовете на хората. Не знам как, но по някакъв начин го бях наранила – искаше ми се да не бе ставало така, ала и той ми направи нещо. Оттогава и аз се промених – сънищата ми станаха различни и понякога се чувствам много странно, сякаш се намирам на съвсем друго място, както и – не знам как да го кажа – от време на време узнавам какво си мислят хората и какво чувстват вътре в себе си. Не знам как да ти го обясня, Джондалар – през по-голямата част от времето успявам да изтикам тези неща в тъмните ъгълчета на съзнанието си, ала понякога те се промъкват обратно при мен, особено когато са налице силни емоционални изблици, като тези на Брукевал например.

Джондалар я наблюдаваше съсредоточено.

– Сега знаеш ли какви мисли се въртят в главата ми?

– Не – отвърна жена му, – но знам, че ме обичаш. – Тя видя как изражението му се промени. – Това те тревожи, нали? Може би не трябваше да ти казвам нищо – измърмори, усещайки емоциите на съпруга си като тежък товар. Между двамата винаги бе имало изключително силна връзка. Главата й клюмна, а раменете й се отпуснаха.

Щом видя състоянието й, синеокият мъж мигом забрави за

притесненията си и я улови нежно за раменете. Айла надигна глава и погледите им се срещнаха. Джондалар забеляза, че очите ѝ излъчваха някаква древна, сякаш извечна тъга и неизразима меланхолия.

– Нямам какво да крия от теб, Айла – рече той. – Това, дали знаеш какво мисля, или чувствам, няма да промени нищо. Обичам те и никога няма да спра да те обичам.

От очите и бликнаха сълзи – от облекчение и от любов. Тя го целуна и двамата се прегърнаха. Джондалар я притисна силно към себе си, изпълнен с решимост да я защити от всяко нещо, което би могло да ѝ причини болка. Айла се сгуши в обятията му и си помисли, че докато имаше Джондалар, нищо друго нямаше значение. Точно тогава обаче Джонайла реши да заплаче.

– Искам само да бъда майка и да бъда омъжена за теб, Джондалар – каза Айла, докато вдигаше дъщеричката си. – Не искам да бъда зеландони.

„Наистина е изплашена – помисли си той, – ала кой ли не би се чувствал така на нейното място? Аз не смея да се приближа до гробище, а камо ли да си помисля за пътешествие в света на духовете.“ Синеокият мъж я гледеше как люлее нежно Джонайла и внезапно сълзите бликнаха от очите му, а в сърцето му се надигна всепомиташката вълна на безграничната му любов към жената и детето. Добре де, и какво, ако съпругата му станеше зеландони? Пак щеше да си е неговата Айла и пак щеше да се нуждае от него.

– Всичко ще бъде наред, Айла – каза, взе мъничето от ръцете ѝ и започна да го люлее. Не се бе чувствал по-щастлив от бракосъчетанието им насам – като се изключи раждането на Джонайла. Джондалар погледна към детето и се усмихна. „Вярвам, че е моя дъщеря“ – помисли си. – Всичко зависи от теб, Айла – каза мъжът. – Права си – дори и да се присъединиш към лоното на зеландони, това не означава, че ще станеш шаманка... Но дори и да избереш този път, искам да знаеш, че винаги ще те подкрепям и ще те обичам. Винаги съм знаел, че си изключителна личност – ти не само си красива жена, но и притежаваш безценен Дар. Ти беше избрана от Майката – това е голяма чест – и Тя самата го показа, като те почете на бракосъчетанието ни. Сега имаш красива дъщеря. Не – поправи се той – ние имаме красива дъщеря. Ти каза, че Джонайла е и моя дъщеря, нали? – попита, опитвайки се да възпре сълзите си. В този момент Айла също се разплака, но намери сили да се усмихне.

– Да, Джонайла е както твоя, така и моя дъщеря – рече и се разгърси от ридания. Съпругът ѝ се протегна със свободната си ръка и

прегръна и двете. – Ако някога престанеш да ме обичаш, Джондалар, не знам какво ще правя. Моля те, не спирай никога да ме обичаш.

– Естествено, че никога няма да спра да те обичам. Винаги ще те обичам и нищо няма да ме накара да престана – рече той, усещайки дълбоко в сърцето си, че това е самата истина.

Зимата най-накрая достигна своя край. Снегът започна да се топи и първите минзухари подадоха пурпурно-белите си цветчета над чезнещата бяла пелена. Снежните висулки се разтопиха, а дърветата се окичиха с първите зелени пъпки. Айла прекарваше голяма част от времето си с Уини. Тя оставяше Джонайла наблизо и се разхождаше с кобилата или пък я яздеше бавно. Рейсър бе доста буен и дори Джондалар имаше проблеми с обуздаването му, ала мъжът прие предизвикателството, без да се оплаква.

Кобилата изцвили, когато я видя, и русокосата жена я потупа по шията, след което я прегръна силно. Трябваше да се срещне с Джондалар и още няколко души при един от малките заслони надолу по течението – възнамеряваха да направят нарязи на няколко брези, за да източат малко дървесен сок. После щяха да сварят част от него, за да приготвят гъст сироп, а останалото щяха да оставят да ферментира, превръщайки го в лека алкохолна напитка. Мястото не бе далеч, но тя реши да вземе Уини със себе си, за да я поразходи малко. Почти бе стигнала дотам, когато започна да вали. Жената пришпори кобилата си и в същия момент почувства как тялото на Уини се разтърси от силна контракция.

– Уини! – извика Айла. – Времето ти дойде! Тъкмо се чудех кога ли ще започнеш да раждаш... Не сме далеч от заслона, където ми е срещата, така че се надявам другите хора около теб да не те притеснят.

Когато стигнаха до мястото на срещата, тя помоли Джондалар да отведе кобилата под скалния навес, докато тя нахрани дъщеричката им. Раждането щеше да започне всеки момент. Той веднага изпълни молбата ѝ, а щом узнаха за предстоящото събитие, всички присъстващи много се развълнуваха – никой от тях не бе присъствал на раждане на кобила досега.

– Имаш ли нужда от помощ? – попита синеокият мъж, когато Уини вече бе на сигурно място.

– Не мисля, че Уини ще има нужда от помощта ми, но искам да съм близо до нея – рече Айла. – Ще ти бъде много благодарна, ако наглеждаш Джонайла през това време. Току-що я нахраних, така че трябва да мирува поне за известно време.

Тя му подаде момиченцето. Щом Джонайла зърна баща си,

мъничкото и лице мигом се озари от усмивка. Съвсем наскоро се бе научила да се усмихва и да поздравява баща си по този начин.

– Имаш усмивката на майка си, Джонайла – каза Джондалар, дока-то люлееше дребосъчето. То продължи да го гледа и отново му се усмихна. Това стопли сърцето му. Той я притисна до гърдите си и отиде при хората в другия край на заслона.

През това време Айла избърса козината на кобилата с парче кожа и я отведе възможно най-далеч от хората, които не отделяха любопитните си погледи от жената. Джондалар също се бе обърнал към нея. Това не беше първият път, когато щеше да гледа как Уини ражда, ала въпреки това в очите му се четеше нескрито вълнение и любопитство. Независимо дали ставаше въпрос за раждане при хора или при животни, това бе най-великият Дар на Дони, ето защо всички присъстващи наблюдаваха сцената, затаили дъх.

След известно време, когато изглеждаше, че Уини не е съвсем готова, но поне се чувстваше горе-долу спокойно, Айла се приближи до огъня, където се бяха струпали хората, за да изпие чаша вода. Предложиха ѝ горещ чай и тя се върна за него, след като занесе малко вода на коня.

– Айла, май не си ни казвала досега как се сдоби с конете си – каза Динода. – Защо не се страхуват от хората?

Русокосата жена се усмихна. Бе свикнала да разказва истории и нямаше нищо против да поговорят за Уини и Рейсър. Тя им разправи набързо как бе убила кобилата, която се беше оказала майка на Уини, как бе забелязала хиените и жребчето, как бе отнесла бебето в пещерата си и как бе започнала да се грижи за него. Несъзнателно драматизираше събитията и слушателите ѝ – сред които имаше и неколцина от съседната пещера – я слушаха като омагьосани. Екзотичният ѝ акцент и необичайната ѝ способност да имитира най-различни животински звуци засилиха още повече и колорита на необикновената ѝ история. Дори Джондалар бе запленил, въпреки че знаеше всички подробности. Когато завърши, ѝ зададоха въпроси и тя започна да описва живота си в пещерата, ала щом заразказва за това как бе намерила и отгледала пещерния лъв, слушателите ѝ започнаха да се мръщят недоверчиво. Джондалар веднага я подкрепи, но без значение дали хората повярваха или не, историята за лъва, коня и жената, които живееха заедно в една пещера в усамотената долина, беше невероятно интересна. Айла сигурно щеше да продължи да разказва, ако Уини не бе изцвилила уплашено.

Русокосата жена мигом скочи и отиде при четириногата си приятелка, която бе легнала на една страна върху сухата почва. Покритата с

ципа глава на жребчето бе започнала да се подава. Айла се прояви за втори път като акушерка на Уини и преди задните крака да са излезли, новороденото жребче вече се опитваше да се изправи. Уини се обърна да види рожбата си и изцвили радостно при вида на кончето. То започна да суче, след което се помъчи да се изправи, но тъкмо се надигна и падна на земята. През това време майката доближи главата си до него и се зае да го почиства с език, а новороденото жребче направи втори опит да застане на краката си. Този път успя и се задържа – само няколко минути след раждането.

„Много силно конче“ – помисли си Айла.

След като жребчето се изправи, Уини също се надигна. Рожбата ѝ сякаш само това и чакаше и веднага затърси вимето ѝ. Майка му го побутна, насочвайки го към правилното място, и в следващия миг жребчето вече бозаеше. Това бе всичко. Уини беше родила втората си рожба без никаква помощ. Хората гледаха безмълвни и удивени, съзирайки за пръв път божествения промисъл, който Великата Майка Земя бе дала на дивите Си творения, за да знаят как да се грижат за новородените си рожби. Единственият начин жребчетата да оцелеят бе да могат веднага след раждането да се изправят на краката си и да се научат да тичат. Без тези способности щяха да станат лесна плячка за хищниците и нямаше да оцелеят. Хората гледаха как малкото конче суче от майка си, която вече изглеждаше много по-спокойна, изпълнени с възхищение към творенията на Великата Майка Земя.

Раждането на жребчето бе рядко и необичайно зрелище за всички, които бяха присъствали в малкия заслон през този ден. Всеки от тях щеше да разказва и преразказва тази история, но тъй като човешкото любопитство не се утолява лесно, малко след като кончето престана да суче, Айла бе затрупана с въпроси.

– Не знаех, че малките на конете могат да вървят почти веднага след раждането – каза една жена. – На едно човешко бебе му трябва цяла година, за да се научи да ходи. Конете по-бързо ли растат?

– Да – отвърна тя. – Рейсър бе роден на другия ден, след като намерих Джондалар. Сега е напълно съзрял жребец, а е само на три години.

– Ще трябва да измислиш име на жребчето, Айла – напомни ѝ Джондалар.

– Да, но ще трябва да помисля.

Синеокият мъж веднага разбра какво се криеше зад думите на любимата му. Беше вярно, че жълтеникаво-кафявата кобила бе дала живот на конче с различен цвят. Също така бе вярно и че сред конете от

източните степи, близо до територията на мамутоите, имаше тъмнокафяви жребци като Рейсър. Той не бе сигурен каква точно щеше да е окраската на новородената кобилка, но едно бе ясно – нямаше да прилича на майка си.

Вълчо ги намери малко след това. Той се приближи бавно до ново семейство, сякаш знаеше, че трябва да бъде внимателен, като първо пристъпи към Уини. Въпреки инстинктите си тя вече бе свикнала с присъствието му и отдавна бе научила, че не бива да го възприема като хищник. Айла се присъедини към тях и след като кобилата за пореден път се увери, че вълкът не представлява заплаха, му позволи да подуши новороденото жребче и остави кончето да опознае миризмата му.

Мъничкото жребче се оказа красива сива кобилка.

– Мисля, че ще я нарека Сивушка – рече Айла на съпруга си. – Тя ще бъде конят на Джонайла, което означава, че ще трябва да обучаваме и двете.

Джондалар се усмихна при тази мисъл.

На следващия ден, когато се върнаха в конюшната, Рейсър посрещна малката си сестричка с нескрито любопитство, но под строгия надзор на Уини. Загледана в тях, Айла не усети приближаването на зеландони. Беше изненадана, че Първата идваше да види новороденото жребче, защото тя рядко проявяваше интерес към животните. Когато другите хора си намираха повод да отскочат до конюшната, за да хвърлят по едно око на Сивушка, Айла ги молеше да не се приближават прекалено до кончето, но шаманката бе удостоена с честта да бъде запозната отблизо с кобилката.

– Джонокол ми каза, че ще напусне Деветата пещера, когато отидем на Летния събор – заявя зеландони, след като разгледа Сивушка.

– Ти и бездруго го очакваше... – вдигна рамене Айла и изведнъж се почувства напрегната.

– Реши ли дали да станеш моята нова послушничка? – премина директно на въпроса Първата.

Русокосата жена сведе поглед към земята, след което погледна отново към едрата жена.

– Мисля, че нямаш избор – рече дони, взирайки се в очите ѝ. – Знаеш, че някой ден ще почувстваш зова на Дони – навярно по-скоро, отколкото си мислиш. Не бих искала да видя как погубваш възможностите си, дори и да успееш да оцелееш след онова, което те очаква, без подкрепа и обучение.

Айла се мъчеше да се освободи от този взор. Изведнъж, дали от

дълбините на съществуването си, или от гънките на мозъка си, тя успя да изтръгне силата, която ѝ трябваше. В нея се надигна могъща вълна и в същия миг Айла осъзна, че ситуацията се е преобърнала – вече не тя бе подчинена на въздействието на шаманката, а Първата сред служителите на Майката бе подвластна на неумолимия ѝ взор. Това я дари с усещането за нещо неопишимо – победоносно чувство за сила, надмощие и превъзходство, – каквото не бе изпитвала никога преди.

След като Айла освободи жената, зеландони отклони за миг очите си от нея. Когато я погледна отново, усещането за чудовищната сила, която я бе приклешила, бе изчезнало, а Айла се вирише в нея с всезнаещата усмивка. Детето в ръцете ѝ помръдна, обезпокоено от нещо, и тя насочи вниманието си към него.

Първата сред служителите на Майката бе потресена, но бързо се овладя. Тя си тръгна, но в последния миг се обърна и погледна отново към Айла – но не с онзи непреклонен взор, с който изпитваше силата на волята на човека срещу нея, а с прям, откровен и преценяващ поглед.

– Кажи ми сега, че не си зеландони, Айла – промълви тихо.

Русокосата жена поруменя и се озърна колебливо, сякаш търсеше някаква възможност за бягство. Когато погледна отново към шаманката, Първата сред служителите на Майката излъчваше онази власт и надмощие, които винаги се свързваха с нея.

– Ще отида да кажа на Джондалар – въздъхна Айла и побърза да сведе очи към детето си.

КРАЙ

© 2002 Джийн М. Оел
© 2006 Адриан Лазаровски, превод от английски

Jean M. Auel
The Shelters of Stone, 2002

Сканиране, разпознаване и редакция: pqgolova, 2007

Публикация:

Деца на Земята 10: Завръщането (глави 1–20)
Деца на Земята 11: Каменните убежища (глави 21–38)
ИК „Плеяда“, София, 2006

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3593>]